

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
KATEDRA DĚJIN UMĚNÍ

Obor: Dějiny výtvarných umění

VILY A RODINNÉ DOMY JOSEFA GOČÁRA

MAGISTERSKÁ DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Ilona Matysová

Vedoucí diplomové práce: prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.

Olomouc 2014

PALACKÝ UNIVERSITY OLOMOUC
PHILOSOPHICAL FACULTY
DEPARTMENT OF ART HISTORY

Field of study: History of Fine Arts

JOSEF GOČÁR'S VILLAS AND FAMILY HOUSES

MASTER THESIS

Bc. Ilona Matysová

Thesis Supervisor: prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.

Olomouc 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem magisterskou diplomovou práci na téma *Vily a rodinné domy Josefa Gočára* vypracovala samostatně a uvedla všechny použité prameny, literaturu a další odborné zdroje.

V Hradci Králové, 20. června 2014

Bc. Ilona Matysová

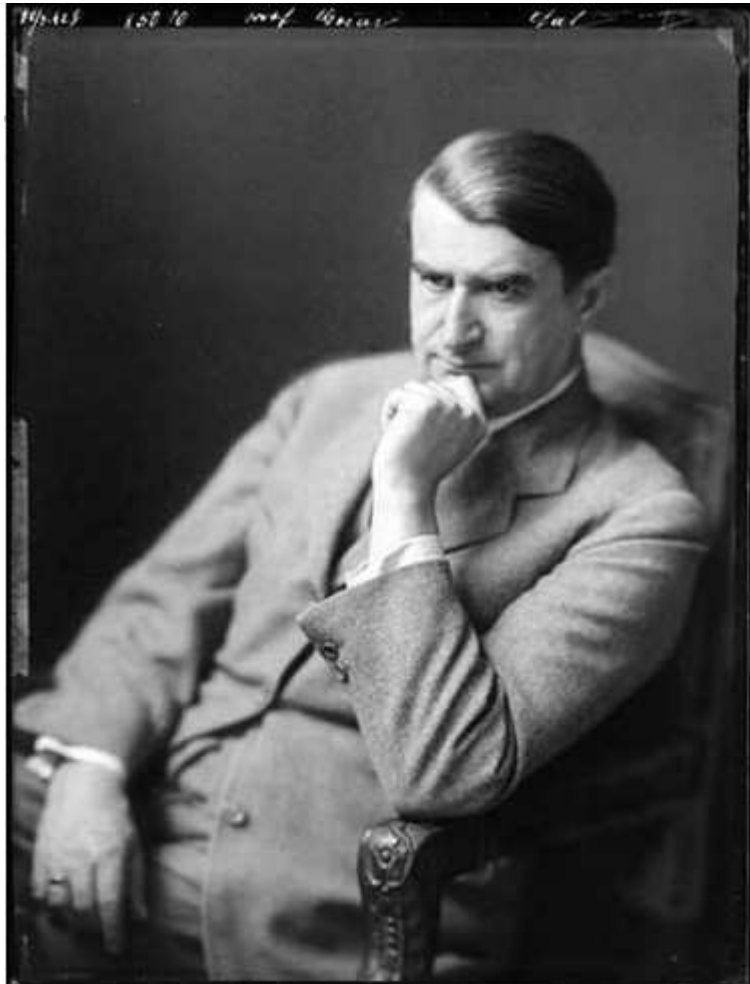
Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především prof. PhDr. Rostislavu Šváchovi, CSc. za odborné vedení diplomové práce, podnětné rady a laskavé připomínky, které přispěly k jejímu napsání.

Za poskytnutí cenných informací, za čas, ochotu a milou vstřícnost bych předně poděkovala Aleně Markové, Alexandru Skalickému st., Miroslavu Patkovi, Mgr. Aleně Křížkové, PhDr. Jiřímu Slavíkovi, Doc. PhDr. Petr Kratochvílovi, Csc., RNDr. Václavu Zajíčkovi a Ing. arch. MgA. Rostislavu Žďánskému. Poděkování patří také vlastníkům nemovitostí za velkorysé umožnění přístupu k archiváliím uloženým na stavebních úřadech, za nahlédnutí do jejich soukromých či rodinných archivů a za často nemalou péči, kterou svým domům věnují.

Dále děkuji pracovníkům městských stavebních úřadů, okresních archivů, Národního památkového ústavu a mnoha jiných institucí za poskytnutí veškerých potřebných informací, archivních pramenů, výkresové dokumentace a plánů.

Nejvíce však děkuji své rodině, zejména rodičům za laskavou a velkorysou podporu během celého studia a manželovi za nekonečnou trpělivost a pomoc při realizaci práce.

Prof. Josef Gočár na fotografii z 30. března 1928, foto Ateliér Langhans.

Ateliér Gočár

Obsah

1 Úvod.....	8
2 Rozvoj vilové architektury od poloviny 19. století do období funkcionalismu.....	13
2.1 Demokratizace vilové architektury po průmyslové revoluci. Vily v období historismu, 1860 – 1900.....	15
2.2 Snahy o reformu domu po roce 1900. Vily v období moderny, 1900 – 1918.....	19
2.3 Nové požadavky funkcionalistického bydlení. Vily v období funkcionalismu, 1918 – 1945.....	23
3 Přínos Josefa Gočára do problematiky individuálního bydlení.....	30
3.1 Počátky Gočárovovy tvorby. Vyrovnání se s tradicí historismu a s podněty moderního obytného domu.....	37
3.2 Gočárova aplikace forem kubismu, rondokubismu a holandského racionalismu na vilovou architekturu.....	40
3.3 Gočárovo řešení funkcionalistického bydlení.....	45
4 Realizované stavby.....	51
4.1 Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Krucemburku.....	53
4.2 Úprava vily Ladislava Binka (tzv. Bílá vila) v Krucemburku.....	81
4.3 Vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem.....	95
4.4 Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech.....	101
4.5 Vila Adolfa Bauera v Libodřicích.....	122
4.6 Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem.....	141
4.7 Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci.....	170
4.8 Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové.....	188
4.9 Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči.....	205
4.10 Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové.....	219
4.11 Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové.....	234
4.12 Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem.....	246
4.13 Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč.....	266
4.14 Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích.....	277

4.15 Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích.....	292
4.16 Vila Otakara Meda v Humpolci.....	312
4.17 Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích.....	334
4.18 Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích.....	343
4.19 Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích.....	370
5 Nerealizované stavby.....	393
5.1 Rodinný dům MUDr. Šoba v Kuklenách u Hradce Králové.....	394
5.2 Vila Antonína Petrofa v Hradci Králové.....	396
5.3 Vila Emanuela a Pavly Mazánkových v Soudném u Jičína.....	400
5.4 Vila Emila Pavla Lányho v Kolíně nad Labem.....	402
5.5 Činžovní vila Karla Jelínka v Kolíně nad Labem.....	404
5.6 Rekonstrukce tzv. Starého domu pro Dušana Binka v Krucemburku..	405
5.7 Vila Viléma Eisenmanna v Červeném Kostelci.....	408
5.8 Adaptace vily Kuneše Sonntága v Praze 6 – Dejvicích.....	409
5.9 Vila ředitele Obecných a měšťanských škol v Hradci Králové.....	412
5.10 Vila továrníka Čáslavského v Častolovicích.....	414
5.11 Vlastní vila Josefa Gočára v Praze 6 – Dejvicích.....	415
5.12 Vila továrníka Vanička v Praze 6 – Dejvicích	416
5.13 Vila šéfredaktora Krejčího v Praze 6 – Dejvicích.....	418
6 Závěr.....	419
7 Mapa České republiky s vyznačenými Gočárovými stavbami.....	424
8 Adresář staveb.....	425
9 Prameny a literatura – chronologický seznam.....	427
10 Prameny a literatura – abecední seznam.....	444
11 Seznam obrazové přílohy.....	461
12 Summary.....	492

1 Úvod

„Gočár představuje ojedinělý typ architekta projektanta mimořádné tvůrčí kapacity, který měl příležitost využít v práci svůj krásný plodný život, (...) nebyl s to žít a tvořit mimo svou dobu; je osobností, v níž se obrází vývoj doby v celé prudkosti. Přehlížíme-li jeho celé dílo, spatřujeme dnes v této okolnosti rozhodně klad, neboť tu sledujeme tvůrce, který citlivě reaguje na divoké zápasy doby a vyjadřuje ji pravdivě svým dílem. (...) Nebyl planý intelektuál, ale byl vždy individualista, nesmírně jemně cítící své prostředí a dobu (...), původní a neodvozený, ač spatřujeme v jeho díle odraz určitého duchovního spojení s vynikajícími díly a názory té které doby. Velký rys a schopnost monumentalizovat podnítila v dílech, v nichž Gočár stmeluje velké celky, ušlechtilost a pádnost. (...) Svým mnohotvárným dílem dal mnoho svému národu a přispěl velkým podílem k vývoji české moderní architektury“.¹

Tak shrnula v roce 1958 význam Josefa Gočára na závěr své stejnojmenné monografie historička Marie Benešová, jež vytvořila komplexní studii o architektově díle a vystihla nepopiratelné hodnoty tohoto význačného tvůrce.

I dnes, po více jak sto letech Gočárova vstupu na architektonickou scénu, zůstáváme v úžasu nad nadčasovostí mnohých z jeho realizací, návrhů či vizí. Josef Gočár (13. března 1880 Semín – 10. září 1945 Jičín) patřil již za svého života mezi největší osobnosti české kulturní scény a i v současnosti se řadí naprosto zaslouženě mezi přední architekty první poloviny dvacátého století. Jeho všestranná intervence zajistila nejen mnoho architektonických realizací, ale i urbanistických studií a nábytkových souborů, jejichž design vždy dokonale souzněl se stylem, který v jeho době právě dominoval.

Josef Gočár patřil mezi nejvýznamnější žáky Jana Kotěry na Uměleckoprůmyslové škole v Praze. Význačná se stala i jeho pedagogická činnost. Po Kotěrově smrti v roce 1924 byl jmenován jeho nástupcem na postu profesora architektury Akademie výtvarných umění v Praze, kde v letech 1928-1932 zastával i funkci rektora. Aktivně se účastnil spolkového umělecké života pražských architektů i výtvarných umělců. Spolu s Pavlem Janákem založili Skupinu výtvarných umělců (1911), Pražské umělecké dílny (1912), podíleli se na činnosti Společnosti architektů,

¹ Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 46.

Klubu Za starou Prahu a Artělu. Představoval předního člena a později předsedu pražského Mánesa, člena České akademie věd a umění a Ústavu pro stavbu měst při Masarykově akademii práce a spoluredaktora časopisu *Styl*. V letech 1920-1924 byl jmenován předsedou Svazu československého díla. Zúčastňoval se četných soutěží. Jeho všestrannému dílu se dostalo i mezinárodního respektu. Na výstavě dekorativních umění v Paříži v roce 1925 získal za návrh československého pavilónu Velkou cenu, roku 1926 obdržel francouzský řád Čestné legie a stal se dopisujícím členem Královského institutu britských architektů v Londýně (RIBA). Část života věnoval také pedagogické práci – podle vzpomínek studentů byl mimořádně oblíbeným profesorem zejména pro svou velkorysost, laskavost a toleranci. Vychoval na několik desítek žáků, z nichž mnozí se později stali významnými českými architekty.²

Vše jsou již dobře známá fakta, představená v prvních monografiích,³ ale i v současných knižních počinech,⁴ zabývajících se dílem tohoto architekta. Intence této diplomové práce však tkví v poznání části Gočárova díla, která se dosud kompletního poznání nedočkala. Vzhledem k současnému trendu mapování vilové architektury na území České republiky a v neposlední době i mimo ni, jež zaštiťuje umělecká agentura Foibos,⁵ a k nemalému počtu Gočárových realizovaných obytných domů věřím, že tato oblast tvorby si hlubší poznání zaslouží.

Osobnost Josefa Gočára prošla zajímavým a dramatickým architektonickým vývojem, jenž se promítl do jeho návrhů a výsledných projektů. V každém ze slohových proudů, počínaje na historických základech stavěnou secesí, ranou modernou, přes unikátní kubistickou epizodu, éru národního slohu, holandský plasticismus, neoklasicismus, klasicizující purismus i v tvorbě čistě funkcionalistické, navrhl významná díla a zanechal osobitou stopu. Z architektova rozsáhlého odkazu neuvěřitelné typologické šíře – od monumentálních státních zakázek, urbanistických studií, výstavních pavilónů, po drobnější realizace pomníků a náhrobků, návrhy interiérů, design nábytku a užitkových předmětů, tvoří též

² Například Adolf Benš, František Maria Černý, František Bartoš, Josef Havlíček, František Marek, Jan Rejchl, Josef Grus, Jaromír Krejcar, Pavel Smetana, Josef Havlíček, Ladislav Žák, Jan Gillar, Vojtěch Vanický, Bohumil Hübschmann, Evžen Rosenberg, Miroslav Lorenc, Jaroslav Fagner, Jan Sokol, Alois Wachsman, František Fiala, Jaroslav Kosek a další.

³ Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930; Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958.

⁴ Především monografie Zdeňka Lukeše, Pavla Panocha, Daniely Karasové [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010.

⁵ Primárně přednáškovou a publikační činností pod souhrnným názvem *Slavné vily*.

podstatnou část objekty k privátnímu bydlení – vily a rodinné domy. Projektování vilové architektury dokresluje celou Gočárovu práci, jeho architektonický vývoj „*a mnohdy i vysvětluje a vyplňuje vývojové ceasury velké řady monumentálních děl*“.⁶

Obytná architektura patřila mezi jeden z hlavních architektonických úkolů, představovala nezdárka první zakázku pro spřátelené stavebníky – mecenáše, ale i umělce a kolegy z intelektuálního prostředí, a stala se tak vděčnou oblastí pro uplatnění mladých architektů. Josef Gočár jako přední český architekt první poloviny 20. století nebyl v tomto směru výjimkou. Během třiceti let vytvořil projekty více než třiceti vil a rodinných staveb, od secesního domu, přes ostrohrannou kubistickou nebo tvarově bohatou obloučkovou vilu, po jednoduchý plochostřešný funkcionalistický kubus.

Diplomová práce *Vily a rodinné domy Josefa Gočára* je syntetickou studií o individuálním bydlení představující součást Gočárova rozsáhlého architektonického odkazu. Záměrem je zpracování kompletního katalogu realizovaných a nerealizovaných vil a rodinných domů. Pozornost je věnována podmínkám, za kterých stavby vznikaly, a jednotlivým objednavatelům domů jako původcům požadované funkce, a v součinnosti s architektem, i výsledné formy stavebního díla. Představuje stavby v kontextu urbanistické struktury města či obce, vznik architektonických projektů a jejich případné proměny, okolnosti spolupráce stavebníka a architekta a jejich vzájemné konfrontace.

Cílem práce je nalezení nejdůležitějších vlivů participujících na výsledné podobě domů. K dosažení tohoto cíle využívá studie jako primární zdroj budovu samu, archivní prameny vztahující se k zadavateli stavby a objektu a v neposlední řadě literaturu zabývající se příslušnými stavbami nebo související s okolnostmi vzniku domu. Vzhledem k dlouhodobému uzavření Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea a nemožnosti přístupu k rozsáhlé plánové a fotografické pozůstalosti Josefa Gočára, jež je zde od roku 1951 uložena, vznikla práce náročnější cestou. Veškerá plánová, stavební i dobová fotografická dokumentace je získána z archivů stavebních úřadů jednotlivých obcí, z okresních archivů a ze soukromého majetku současných či dřívějších vlastníků objektů.

Se zřetelem k rozdílnému zachování archivního materiálu u jednotlivých staveb, možnosti či nemožnosti jeho přístupu,⁷ není zcela dodržen jednotný textový

⁶ Viz Marie Benešová (pozn. 3).

⁷ U některých staveb nebyl autorce diplomové práce umožněn vlastníky přístup k archiváliím.

rozsah. Na základě nalezených informací jsou domy interpretovány a zařazeny do stylově-historických souvislostí. Následující analýza stylových prvků s uvedením inspiračních zdrojů umisťuje stavby do kontextu architektury počátku dvacátého století. Studie také sleduje ohlas v dobovém regionálním tisku, současný veřejný a odborný zájem o stavby, stav jednotlivých budov a přístup k jejich památkové ochraně.

Práce je rozdělena na tři hlavní oddíly. První část tvoří obecný úvod do vilové architektury, rozvržený do tří hlavních časových horizontů, v nichž se utvářela moderní architektura. V těchto jednotlivých obdobích jsou vymezeny požadavky na nová architektonická řešení obytných domů, půdorysné dispozice a proměny objednatelské klientely. Úvodní text začíná pojednáním o historizující vilové architektuře od éry po průmyslové revoluci do závěru devatenáctého století. Dále sleduje snahy architektů o reformu bydlení po roce 1900 do konce první světové války a nakonec vymezuje zcela nové požadavky na život v rodinném domě, jež vyvstaly především s rozvojem funkcionalistického stylu v polovině dvacátých let dvacátého století.

Druhá část se již zabývá účastí Josefa Gočára na rozvoji tohoto stavebního typu za subvence stavebníků z nejrůznějších společensko-intelektuálních kruhů. Věnuje se přístupu architekta k tématu obytných domů a stylové rozmanitosti jeho projektů. Uvádí pravděpodobné vlivy, konkrétní objednatelskou klientelu, jednotlivé oblasti působení, výtvarné umělce, se kterými Gočár na projektech spolupracoval, a dispoziční řešení, jež v návrzích využíval. Nejprve je v krátkosti prezentována architektova biografie a počátky jeho tvorby. Poté následuje představení umělce vyrovnání s tradicí historismu, navázání na podněty moderního rodinného domu, Gočárova aplikace plastických forem na hmotová či dispoziční řešení vilové architektury v období kubismu, rondokubismu či holandského racionalistického plasticismu, a uvedení jeho přínosu do rozsáhlé, a na poli tehdejší teorie architektury hojně diskutované, problematiky funkcionalistického bydlení.

Hlavní těžiště práce spočívá v následující části – katalogu jednotlivých staveb, který je vzhledem k velkému počtu objektů rozdělen na dvě části – realizované a nerealizované vily a rodinné domy. Textem jsou opatřeny uskutečněné realizace. Gočár je autorem také mnohých vil a rodinných domů, které se provedení

nikdy nedočkaly. Tyto projekty jsou do práce také zahrnuty, avšak již bez textového doprovodu. Neprovedené studie si zaslouží další náležitý výzkum, který vzhledem k rozsahu této studie a omezenému přístupu k archiváliím nebyl uskutečněn. Stavby v katalogu jsou řazeny chronologicky, podle data vzniku projektu, případně počátku výstavby.

U jednotlivých domů byl učiněn pokus zrekonstruovat architektovu intenci společně s konkrétními společensko-kulturními podmínkami, za kterých byla vytvářena. V závěru by měl vzniknout ucelený obraz stavby jako zástupce své doby, ve kterém se spojuje záměr zadavatele, invence autora a dobový vkus, jež se odrážejí ve výsledné podobě rodinného obydlí. Obytné stavby, vykazující díky objednavatelově zainteresovanosti velkou vypovídající schopnost, představují dokument doby, života společnosti, kultury, umělecké a technické úrovně stavebníků i stavitelů. Představené vily, jejich dochované interiéry a související dokumentace skrývají konkrétní příběhy obyvatelů domů, mnohdy však bohužel i osobní tragédie, které v průběhu století zasáhly do jejich života.

Tato práce se pokusí představit zmíněné skutečnosti vypovídající o životech majitelů staveb i zainteresovaného architekta v mnoha souvislostech.

2 Rozvoj vilové architektury od poloviny 19. století do období funkcionalismu

Obytné stavby či architektura bydlení souvisí ze všech typologických stavebních druhů nejtěsněji s každodenním životem člověka, a to už od počátku jeho zrodu. Jestliže se tato oblast zúží na individuální bydlení, na rodinný dům nebo vilu, je tato vazba ještě těsnější. Vily jako individuální rodinná sídla měly dýchat duchem doby, a proto se staly vhodnými průbojníky nových stavebních myšlenek i názorů na bydlení. Architekti si na rodinných domech ověřovali nové architektonické myšlenky, zkoušeli různé stavební metody i možnosti, z nichž těžila jejich další iniciativní práce. To zaručilo rodinnému domu přední místo ve vývoji moderní architektury.

Obytné domy bohatých a vzdělaných stavebníků nepředstavovaly pouze paradigma nejnovějšího architektonického myšlení, ale staly jedním z významných symbolů ekonomických a sociálních změn. Byly výrazem určitého životního stylu, tvořily psychologickou protiváhu městského života, kterou připomíná ve své studii Villa otištěné roku 1910 časopisem *Styl* Zdeněk Wirth: „*Stavebník skoro vždy má přání, aby jednak unikl stádnímu bydlení v městě, jednak připravil sobě a rodině nej pohodlnější, nejzdravější a nejvolnější pobyt ve vlastním domě. (...) Vše diktují vlastní poměry, od finanční schopnosti stavebníkovy až po nejmenší podrobnosti v zařízení. To vede k individualizaci, k spolupracovníctví stavebníka na díle architektově, a tím je položena hlavní zásada.*“⁸ Ztvárnění nového rodinného obydlí nebylo proto ani tak vázáno na vůli architekta, jako především na přání, postoj, rozhledu, zájmech, inteligenci a rodinných poměrech stavebníka, který ve funkci zadavatele stavby zcela zásadním způsobem ovlivňoval výslednou vnější podobu domu, vnitřní strukturu a vybavení interiéru. Jak ovšem připomíná Wirth, splnění osobních přání stavebníka „*bývá sice často těžkým úkolem architektoým, protože jsou právě ryze individuální, ale je podkladem vždy nových řešení*“.⁹

Tato nová osobitá řešení architekti vkomponovávali do určitých atributů, jež vilu na obecné úrovni specifikují. V základním konstrukčním pojetí představují vily

⁸ Zdeněk Wirth, Villa, *Styl* II, 1910, s. III.

⁹ Ibidem, s. IV-V.

větší (až třípodlažní) volně stojící stavby obklopené architektonicky upravenou zahradou, případně samostatnými hospodářskými či provozními budovami. Stavební parcely jsou voleny podle příznivých klimatických podmínek, svažitosti pozemku, vzdálenosti od města, výhledu na městské či krajinné panoráma. Při samotné výstavbě domu se zohledňuje především výhodná orientace vůči světovým stranám a tedy dopadu denního světla. V porovnání s rodinným domem vila slouží především k vyjádření postavení majitele domu, k jeho společenské reprezentaci, ale samozřejmě také k funkčním potřebám rodiny. Vedle základní obytné funkce proto ve větší míře disponuje provozními, komunikačními a zejména společenskými částmi. Vila se stává místem společenských kontaktů, které zpravidla vyžadují reprezentativní prostředí a hostinské pokoje. Podnikatel, politik nebo umělec se ve svém domě neobejde také bez kanceláře, pracovny nebo ateliéru, případně prostoru pro pěstování osobních zálib. Architekt se musí přizpůsobit požadavkům stavebníka a ve vzájemné spolupráci tyto potřeby nechat vyznít ve velikosti stavby, utváření vnitřního prostoru a především v uspořádání obytných a společenských místností.

Architektonický typ vily se vyhranil již v římské antice raného císařství na počátku našeho letopočtu jako individuální mimoměstské sídlo určené k regeneraci a odpočinku význačných občanů tehdejší římské společnosti – státníků, lékařů, filozofů, aristokratů, literátů. Další období stavebního rozvoje vila zaznamenala až v renesančním období, ve kterém stále představovala exkluzivní soukromou izolovanou stavbu, venkovskou reprezentační rezidenci sloužící jak k hospodářským tak k rekreačním účelům, kterou si mohla dovolit pouze úzká vrstva nejvyšší společnosti. Za dobu skutečného rozvoje vily jako stavebního typu a jejího širšího vývoje lze považovat až druhou polovinu devatenáctého století. Přibližně od roku 1860 se vila u nás začala stávat standardním obydlím vyšších společenských vrstev, a jak píše Rostislav Švácha: „*teprve od té doby na ni můžeme hledět jako na skutečný typ, soubor provozních a formálních rysů stavby, který se při každém novém použití opakuje, ale i zvolna mění, podle toho, jak se v průběhu času mění klientela a její společenské nároky a záliby*“.¹⁰

¹⁰ Rostislav Švácha (ed.), *Slavné vily Středočeského kraje*, Praha 2010, s. 61.

2.1 Demokraticizace vilové architektury po průmyslové revoluci. Vily v období historismu, 1860-1900

V devatenáctém století, které James S. Ackermann nazývá stoletím „*demokratizace vilové architektury*“, si nadále stavěla svá honosná příměstská sídla na odiv ostatní společnosti nejvyšší vrstva obyvatel, tedy především významní příslušníci aristokratických rodů. Vlivem Velké francouzské revoluce se vlády ujala namísto šlechty buržoazie, která chtějíc se vyrovnat šlechtě, napodobuje způsob jejího života a usiluje o stavbu vlastního rodinného sídla.

Nárůst nového okruhu stavebníků, především podnikatelů zbohatlých v průběhu průmyslového růstu, ukazoval na společenskou proměnu, která se od druhé poloviny devatenáctého století odehrávala. Postupně se posilovalo postavení významných podnikatelských rodin, které zakládaly svá výrobní či obchodní impéria. Zatímco však aristokracie si kolem poloviny devatenáctého století stavěla své zámecké objekty na venkově mimo katastr města, příslušníci novodobých podnikatelských vrstev takové možnosti neměli. Nevlastnili rozsáhlé pozemky, kde by si mohli své domy nechat postavit. Vily stavěli často v blízkém okolí vlastních továren. Svět sebevědomých podnikatelů sledující do jisté míry vytříbený aristokratický vkus, který napodoboval životní způsob bohatých italských měšťanů z doby renesance, se promítal do honosných, reprezentativních, zámky připomínajících vil, stavěných především v novorenesančním slohu.

Nicméně v důsledku industrializace se ke konci století prudce ekonomicky vzmohla i střední třída buržoazie, inteligence a úřednictva, která svůj nový společenský status chtěla vyjádřit stavbou vlastního obytného sídla. Vila tak přestala být výsadou tehdejší společenské elity a stala se dostupnou i širší vrstvě obyvatelstva. Vila se pro tyto nové stavebníky (především právníky, profesory, lékaře, bankéře, obchodníky a umělce) stala nejen důkazem osobního společenského vzestupu, ale i výrazem morálního postoje, a také obecně platným literárním a uměleckým ideálem. Nově ekonomicky vzestupující vrstva obyvatel si však nemohla dovolit výstavbu tak nákladných a honosných vil jako příslušníci vyšších společenských kruhů, a proto se většina ze stavebníků střední třídy spokojila s rozměrově skromnější stavbou, zachovávající všechny rysy vilové architektury.

I když si střední třída stavěla architektonicky méně okázalá obydlí, přesto se nejednalo o málo vznosné stavby, ale díky své nově nabyté ekonomické suverenitě si mohla dovolit stavět poměrně velkoryse pojaté domy se složitě utvářenými vnitřními prostory: „vedoucí k velkému počtu různě užívaných pokojů a zároveň k jasnému vymezení traktů. Přesně definovaný účel jednotlivých pokojů a jejich výčet zdá se nám z dnešního pohledu až absurdní a skutečně ještě připomíná prostorové dělení aristokratických sídel“,¹¹ jak zmiňuje v diplomové práci o typologii vil devatenáctého století Michaela Hanzlová.

Po celé devatenácté století se vily nestavěly ani tak za účelem soukromého komfortu majitele a jeho rodiny, ale spíše jako symbol nutné prestiže jejich buržoazního vlastníka. Měšťanská vila by tak podle Wolfganga Brönnera zcela určitě měla obsahovat „vstupní chodbu, prostorné foyer, přijímací pokoj, s předpokojem a obývacím pokojem s propojenou pracovním pána, ložnici, dětský pokoj, dámský boudoir a toaletní pokoj, nakonec hlavní reprezentační a obytný salon a jídelnu“.¹²

Vily, od devatenáctého století pojímány jako trvale obývané stavby, měly splňovat čtyři základní funkce – soukromou, společenskou, provozní a komunikační. Soukromou funkci domu zajišťovaly místnosti pro privátní pobývání majitelů. Kromě ložnic, dětských pokojů, místností pro hosty, pracoven a osobních knihoven zastávaly soukromou, ale zároveň i společenskou funkci pánské a dámské pokoje („boudoiry“). Společenskou funkci plnily prostory určené k setkávání, přijímání návštěv a pořádání společenských akcí. Blízká odvozenost zámecké dispozice je zřetelná, opětovně utvrzuje v tom, jak tyto měšťanské buržoazní vrstvy toužily přiblížit se svým stylem aristokratickému způsobu života. Vedle hlavní obytné místnosti (společenského salonu) se objevovaly, kromě již zmiňované knihovny, další reprezentační prostory – jídelna, nejrůznější salonky (hudební, kuřácký, pánský a podobně), obytné haly, biliárový pokoj (místnost s kulečnickým stolem) a popřípadě již také obývací pokoj. Mezi provozní a hospodářské prostory zajišťující chod domu patřily kuchyně, spíže, koupelny, toalety, prádelny, kotelny, pokoje služebnictva, ale i dům zahradníka, skleník a hospodářské budovy ve dvoře. Všechny

¹¹ Michaela Hanzlová, *Typologie vil v českých zemích období historismu* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2012, s. 44.

¹² „Hausflur, geraumiger Vorsaal, Empfangszimmer, das mit Vorzimmer und Wohnzimmer verbundene Arbeitszimmer des Herrn, Schlafzimmer, Kinderstube, Budoir und Toilettenzimmer, (...) Hauptrepräsentations und Wohnraume Salon, Speisezimmer.“ Viz Wolfgang Brönnner, *Die bürgerliche villa in Deutschland*, Worms 1994, s. 43.

části domu propojovaly komunikační prostory, tedy chodby a schodiště.

Vily představovaly nejčastěji dvoupodlažní stavby se suterénem a podkrovím. Suterén sloužil jako provozní část domu, bývaly tu umístěny sklepní prostory, kotelna, prádelna a často i byt služebnictva. Podkroví se využívalo pro hostinské pokoje. Rozdíly v jinak víceméně standardním souboru místností pramenily pouze z úvah, zda bude společenská zóna situována do přízemí nebo do patra vily. Umístění reprezentačních místností jako například salonů, jídelny, pánského nebo obývacího pokoje do patra poskytovalo lepší výhled do krajiny či městské scenérie. Majitelům se zároveň mohlo zdát noblesnější, neboť „*v tomto rozmístění nejluxusnějších místností do vyššího podlaží ještě doznívá tradice barokního piana nobile*“¹³ renesančních a barokních paláců a zámků. Jestliže domy sledovaly anglickou inspiraci, tak se reprezentační a společenské místnosti nacházely v přízemí, kde se jim dostával lepší kontakt se zahradou, a v patře se umístily obytné pokoje, jimž se zaručil klid a soukromí.

Přestože již ve vilách druhé poloviny devatenáctého století lze spatřovat určité snahy o funkční rozdělení půdorysu, stále přetrvával hlavní důraz na společensko-reprezentativní část, zatímco ostatní složky prostoru ještě byly z provozního hlediska řešeny poměrně neprakticky. Mnohé z později užívaných provozně ekonomických a logických řešení (koupelna s toaletou sousedící se soukromými pokoji, kuchyně vedle jídelny) se v této době ještě nestaly zdaleka samozřejmostí. Dokud architekti i stavebníci pojímali sociální zázemí za provozní prostory domu, bývala koupelna i toaleta umisťovány v hospodářském traktu a (společně s kuchyní) odděleny chodbou či halou od ostatních místností.¹⁴

Celkové situování vily a orientace pokojů se v ideálním případě řídily podle světových stran. Ne však vždy, a v mnohých případech měla vliv na orientování dispozice domu zahrada či výhled, ovšem nejčastěji uliční fronta, kam společensky žijící buržoazní majitelé směřovali své nejdůležitější obytné prostory. Hlavní reprezentační prostor ve vilách v období historismu tvořil salon, který se stal určitou společenskou nezbytností. Salonu patřilo v dispozici domu nejdůležitější místo, tedy „*na centrální ose, ve středu uliční fronty, či v případě rohové vily v rohu*“.¹⁵ Se salonem nejčastěji sousedila jídelna, jež byla určená ke krátkodobému pobytu a

¹³ Eva Erbanová, Vila bratří Nováků, in: Rostislav Švácha (ed.), *Slavné vily Jihočeského kraje*, Praha 2007, s. 38.

¹⁴ Viz Michaela Hanzlová (pozn. 11), s. 48.

¹⁵ Ibidem, s. 46.

tvořila předěl mezi soukromou a společenskou částí domu.

Mezi společenské prostory patřily pánské a dámské pokoje, kde pán a paní domu přijímali a hostili své návštěvy. Vzhledem k vzrůstajícímu důrazu na rodinné soužití se však z dispozice začal dámský pokoj přesouvat do soukromé části a postupně zcela vytrácet. Naopak pánský pokoj či pracovna se staly trvalou součástí obytných prostor, umístěvanou hned vedle salonu či jídelny. Význam salonu koncem devatenáctého století, kdy začíná nabývat na důležitosti rodinné soužití, upadá a jeho funkci přejímá obytná hala či rozlehlý obývací pokoj.

Sloužily-li společenské a soukromé pokoje majiteli, jeho rodině a přátelům, zázemí provozní části využívalo výhradně služebnictvo. Chod domu nesměl nijak narušovat rodinný život obyvatelů vily, proto byl hospodářský trakt, v němž se služebnictvo nejčastěji pohybovalo, striktně oddělen od obytných prostorů. Nezřídka provozní trakt domu disponoval samostatným vchodem a provozní prostory bývaly orientovány do zahrady. Malé pokoje služebnictva bývaly separovány do suterénu domu.

K provozní části domu patřily i chodby a schodiště. Na strmá schodiště a temné chladné chodby, inspirované spíše měšťanskými domy než aristokratickými sídly,¹⁶ se zpočátku spíše hledělo jako na ryzí účelové komunikační prvky bez zvláštního reprezentačního významu. Proto se často nacházely stranou centra dispozice domu, ve vilách s věžovými nástavbami či přístavbami se schodiště umístěvalo v hmotě věže. Později bývalo také propojeno s předsíní, ze které se vstupovalo do všech ostatních místností, a nabývalo částečně obytného významu. V jádru půdorysné dispozice se často nacházela chodba, která zajišťovala každé místnosti samostatný vstup, nicméně dostávalo se jí špatného přirozeného osvětlení a ubírala každému podlaží cenné prostory. Prosazovala se proto snaha o nové řešení komunikačního systému a půdorysné dispozice domu.

Zmodernizování dispozice domu bylo umožněno díky větší dostupnosti vilové architektury i pro méně zámožné stavebníky z řad nižší buržoazie. Koncem devatenáctého století se začínají v projektech domů uplatňovat skromnější nároky, které vedou k ekonomičtějšímu pojetí vnitřního prostoru. Menší, úspornější, ale přitom pohodlné domy se do centra zájmu stavebníků i architektů dostávají ke konci století i pod vlivem vzorů anglických moderních domů.

¹⁶ Ibidem, s. 50.

2.2 Snahy o reformu domu po roce 1900.

Vily v období moderny, 1900-1918

Po roce 1900 v celé Evropě i Americe nastoupila na architektonické scéně moderna, která se v oblasti rodinného bydlení snažila uspokojit stavebníkovu touhu po reprezentaci a po soukromém bydlení uprostřed přírody nebo alespoň zahrady. Vzorem takové ideální obytné stavby se stal anglický venkovský dům, přesněji jeho zmodernizovaná, komfortní podoba, jakou ve svých obytných realizacích či teoretických textech rozvíjeli angličtí průkopníci moderny Hugh Baillie-Scott¹⁷ nebo Charles Annesley Voysey v posledních desetiletích devatenáctého století. K nám se jeho forma dostává zprostředkovaně přes Německo, konkrétně prostřednictvím třísvazkové knihy berlínského architekta Hermanna Muthesia *Das Englische Haus*.¹⁸ Naším architektům a vzdělaným stavebníkům všechny zásadní moderní myšlenky přetlumočil historik umění Zdeněk Wirth ve stati Villa otisknuté časopisem *Styl*.¹⁹

Podle Jana E. Kouly: „vedle anglických a z nich vyvozených německých dispozic (...) také příklad Američana F. L. Wrighta působil povzbudivě na obrodu rodinného domu. Wrightovy rodinné domy, podle účelu a funkce volně vytvářené, z krajiny téměř vyrůstající, působily na evropské architekty spíše vnějškově, svobodností svého výrazu než funkčností svého půdorysu, těžícího ze společenského a rodinného života amerického“.²⁰

Začátek dvacátého století znamená podle Kouly „počátek stavby nového domu obytného“.²¹ S nástupem anglické moderní architektury se začíná klást větší důraz na intimitu rodinného soužití a obytný komfort. Naopak otázka seberepresentace pomalu ustupuje do pozadí a upřednostňují se „moderní potřeby životní, jež typizují villu; nevystačí na to technika bydlení dob dřívějších a tradice rodinná, jež někdy udržuje nadbytek přežitků“.²² Na tyto přežitky reaguje i změna v dispozičním uspořádání. Podle Kouly: „byli to zpočátku spíše architekti, kteří vynucovali, co by si měli stavebníci sami přát a co bylo v Anglii a jiných

¹⁷ Mackay Hugh Baillie Scott, *Dům a zahrada*, Praha 1910.

¹⁸ Hermann Muthesius, *Das englische Haus*, Berlin 1904.

¹⁹ Viz Zdeněk Wirth (pozn. 8).

²⁰ Jan E. Koula, *Obytný dům dneška*, Praha 1931, s. 20.

²¹ Ibidem, s. 9.

²² Viz Zdeněk Wirth (pozn. 8), s. IV.

severnějších zemích požadavkem samozřejmým: oddělení obytné části domu od části hospodářské, zřízení ústřední místnosti jako středu dispozice, připojení domu k zahradě tak, aby se stala pokračováním domu.“²³

Vlivem změněných životních podmínek, a díky invenci moderních architektů, si lidé začali postupně uvědomovat, že je potřeba přeformulovat i své obydlí. Nebylo již potřeba mnohopokojových domů, náročných na údržbu, ale domu s menším počtem místností, zato maximálně využitých a účelně spojených. Měřítkem obydlí, ve kterém se změnila celková vnitřní organizace, se stal člověk – stavebník.

V půdorysných schématech lze pozorovat smývání hranice mezi společenskou, soukromou i provozní částí domu a scelování rozdrobené dispozice s různými salónky a pokoji do uspořádání s jedním centrálním prostorem. Orientace vnitřní dispozice vily se přestává řídit dle uliční fronty a navrhuje se stavby s přeskupenou dispozicí, s obytnými pokoji orientovanými do zahrady. Ostatně, jak upozorňoval v roce 1910 Zdeněk Wirth, vila není činžovní dům, ale „*na všechny strany volná architektura (která) nemusí se řídit ohledy k ulici*“²⁴ a architekt proto může volně pracovat s rozložením hmot. Na důležitosti začíná nabývat správná orientace místností podle denního světla ke světovým stranám. Wirth navrhuje vhodné situování jednotlivých prostorů tak, že: „*dovoluje-li pozemek, stavme villu přes roh k severu, aby slunce přibližně mohlo zasáhnouti všechny stěny, a položme místnosti tak, aby buď užívaly plného slunce ranního (ložnice), nebo mírného odpoledního (pracovna), nebo aby zůstaly vlivům horka uchráněny (kuchyně, spižárna, jídelna)*“²⁵

S nástupem moderny lze pozorovat rozdělení vil na funkční zóny, které jsou z půdorysů již zcela patrné. Jejich situování a vzájemná návaznost se stávají důležitou součástí komfortní bydlení. Apeluje se na to, aby půdorys vily činil „*dojem samozřejmého, nenuceného obrazce, na výsost jednoduchého a přece bez prázdnot a děr, bez mrtvých koutů*“²⁶. Obytné a společenské místnosti se prostorově zvětšují a vzájemně propojují, provozní prostory se situují odděleně. Zároveň se eliminují různé typy dříve užívaných pokojů (předpokoje, předsíně, salony, dámské boudoiry, různé komory či spiže na potraviny) ve prospěch obytných prostorů podporujících rodinné soužití. Důležitost některých obytných místností (hala, obývací pokoj,

²³ Viz Jan E. Koula (pozn. 20).

²⁴ Viz Zdeněk Wirth (pozn. 8), s. IV.

²⁵ Ibidem.

²⁶ Ibidem, s. V.

jídelna) se rovněž zdůrazňuje vystoupením z hmoty domu ve formě arkýře („*bay-window*“) či rizalitu.

Podle Wirtha představuje obecný typ moderní vily počátku dvacátého století stavbu o čtyřech úrovních (podzemí, přízemí, patře a podkroví).²⁷ Do suterénu by se mělo vkládat „*vedle kotlů pro ústřední topení, prádelna, sklepní prostory a zásobárna. Přízemí bývá zabráno nejúčelněji jídelnou (podle autora již pragmaticky spojenou s kuchyní), pokojem obytným, kde po případě možno v přilehlém výklenku pěstovati i hudbu, pracovním pánovou a dětským pokojem. Z přízemí vychází se malým koridorem na ulici a verandou do zahrady*“.²⁸ Wirth do patra se samozřejmostí situuje soukromé pokoje: „*předně ložnice (s oddělenou ložnicí dětskou)*“,²⁹ k nimž již prakticky pojí koupelnu, ale také ještě v intencích historizující koncepce vyhrazuje samostatnou místnost pokoji k uchování šatů a prádla. Podle přání a osobních zájmů stavebníka lze ve vile umístit také například sochařský či výtvarný ateliér, temnou komoru, domácí dílnu, zvláštní místnost pro knihovnu nebo prostor pro umělecké sbírky.

S novým přístupem ke společenské reprezentaci se změnil i pohled na dosud upozaděná schodiště, která začala nabývat většího reprezentačního významu, dostávat se do centra půdorysné kompozice. S anglickou modernou do dispozice domu vstupuje i nový prvek – obytná schodišťová hala,³⁰ která tvoří centrum často asymetrického půdorysu. Hala představuje hlavní komunikační uzel, v němž se střetává společenský i rodinný život majitelů domu, což se ovšem o salonu nikdy říct nedalo. Pojímá do sebe funkci dříve samostatných prostorů – salonu, obývacího pokoje, mnohdy i jídelny či dámského a pánského pokoje, a zároveň redukuje nevytápěné a dlouhé tmavé chodby a schodiště.³¹ Avšak stavebníci se těchto samostatných pokojů vzdávali jen velice neradi, a proto se lze poměrně často setkat s halou a paralelním užitím obývacího pokoje a těchto prostorů v jednom půdorysu.

Rozlehlý a otevřený prostor ústředních hal, zpravidla prostupující do vyššího patra, vyžadoval náročné vytápění, jež se řešilo umístěním krbového tělesa, které zároveň zdůrazňovalo obytnou funkci prostoru a v symbolické rovině posilovalo

²⁷ Ibidem.

²⁸ Ibidem.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Že se v rozlehlých halách domů má opravdu bydlet, dokazovali architekti tím, že do prostoru umísťovali krb.

³¹ Viz Michaela Hanzlová (pozn. 11), s. 51.

rodinné pouto. Ostatní místnosti se seskupovaly kolem veliké haly jako kolem přirozeného středu. Jejich půdorysné rozložení „jim dává jednak již předem situace pozemku (směr světový), jednak i účelné využití prostoru a nejsnadnější užitelnost“.³²

Anglická moderna také podnítila také nový zájem soustředěný na architektonickou úpravu okolí vily. Pod vlivem příkladu zmodernizovaného anglického venkovského domu začíná být prostor, do něhož je stavba zasazena, vnímán v novém kontextu a prosazuje se názor, „že je zahrada pokračováním domu“.³³ Obyvatelé již nechtějí být uzavřeni ve svých honosných vilách a odtrženi od okolního světa, ale chtějí svůj život přenést z domu „ve chvílích vhodných pod širé nebe bez vlivu na pohodlí, zdravotní opatření, čistotu atd“.³⁴ Z počátku nechávají své nejdůležitější obytné místnosti konvexně expandovat z půdorysu ve formě prosklených arkýřů či rizalitů nejčastěji orientovaných do zahrady a poskytujících větší kontakt s přírodou. Přímým přechodem z domu do krajiny se stává otevřená veranda, často chránící vchod do domu. Zahrady jsou nově vnímány jako silně osobitý projev, který nese „pečeť osobnosti svého majitele“.³⁵ Proto již vlastníci zeleň v okolí své vily svévolně neupravují, ale jejich návrh svěřují zahradním architektům, kteří začínají nabývat na důležitosti v celkovém konceptu vily a úpravy jejího okolí.

Na přelomu prvního a druhého desetiletí dvacátého století se od půdorysných schémat Anglie začal odklánět novoklasicistní proud. Oproti anglickému asymetrickému půdorysu dispozice moderního klasicismu zachovávala půdorysnou symetričnost. Typické prvky ostrovní architektury (asymetrie půdorysu, ústřední schodišťová hala, štíty, arkýře, mohutné střechy, výrazné komíny) zůstaly v českých vilách přítomné až do počátku dvacátých let dvacátého století. Souběžně s inspirací anglickým moderním domem se na vilové stavby aplikovaly aktuální stylové trendy. Mezi hlavní proudy, které se promítly především do zevnějšku, aniž by výrazně ovlivnily samotnou dispozici, patřila vytríbená dekorativnost vídeňské secese, příznačná ostrohrannost originálního architektonického kubismu, tvarová zaoblenost národního slohu, anebo přísnější koncept „nahé“ neomítané zdi, s nímž tehdy vystoupil holandský modernista Hendrik Petrus Berlage.

³² Viz Zdeněk Wirth (pozn. 8), s. V.

³³ Ibidem, s. IV.

³⁴ Ibidem.

³⁵ Otokar Fierlinger, *Zahrada a obydlí. Základní zásady zahradní komposice*, Praha 1938, s. 52.

2.3 Nové požadavky funkcionalistického bydlení

Po první světové válce, po obnově našeho státu, se architektura začala rozvíjet třemi směry. První linie byla pokračováním v ryze abstraktním předválečném kubismu. Druhý a mnohem silnější proud se stal důsledkem mohutné vlny národního odboje a vyústil ve snahu o národní sloh, jenž vzešel ze současného kubismu a dynamismu s ozvěnou národní tradice, především lidové. Třetí směr představovala nová architektura, později nazývaná funkcionalistická. Nástup funkcionalismu znamenal změnu „*architektonického názoru, usilujícího ve jménu rozumu, logiky, hygieny a úspornosti podrobit půdorysnou i prostorově-hmotnou organizaci stavby jejímu přesně vymezenému funkčnímu poslání*“.³⁶

Ve vývoji české architektury, a to včetně vilové, spočíval historický význam funkcionalismu v tom, že zpřetrhal její vazby na Anglii a na Vídeň a přesměřoval ji na francouzské, holandské a německé vzory.³⁷ V průběhu dvacátého století lze v postoji architektů sledovat snahu o zpřístupnění standardu individuálního „*zdravého bydlení všem*“³⁸ a díky tomu tak vila dostává charakter široce dosažitelného ideálu komfortního bydlení.³⁹ To je umožněno na základě průmyslového vývoje, moderních technologií a sériových výrobků.

Nové technologické postupy a strojová výroba byly dlouhá desetiletí považovány za vhodné pouze na stavby inženýrské, průmyslové a užitkové. Tyto stavby se vyznačovaly racionalizací, typizací a ekonomičností. Nicméně obytný dům tyto technologické výtěžky nijak nezasáhly. Jan E. Koula se v *Obytném domě dneška* ptá, proč ovšem tyto rysy architekti a stavebníci devatenáctého století neaplikovali i na rodinné domy? Podle Kouly má na to vliv setrvačnost, člověk lpí na zvyklostech a tradicích a teprve když se vše kolem něho změní vlivem nejrůznějších okolností, dovolí provést změnu i u sebe sama, ve vlastním bydlení. Změna však přichází jen pod tlakem vnějších událostí, nejčastěji hospodářské situace.

V případě dvacátého století se touto situací stala první světová válka. Po válce

³⁶ Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368.

³⁷ Viz Rostislav Švácha (pozn. 10), s. 160.

³⁸ Viz Jan E. Koula (pozn. 20), s. 7.

³⁹ Bydlení se na počátku dvacátých let stalo hlavním problémem. Později se jím zabýval první Mezinárodní kongres nové architektury pořádaný Le Corbusierem v Sarraz (pozvání byli i čeští zástupci, mezi nimi i Josef Gočár, kteří se však nemohli zúčastnit). Viz Oldřich Starý, Funkcionalistická architektura v Československu, *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 3, s. 646.

nastala velká chudoba, vznikla potřeba se oprostit od věcí nepotřebných a neužitečných. Bylo nutno zevrubně přehodnotit dosavadní priority, a to i v architektuře. Všeobecné oproštění od starého způsobu života se projevilo především radikálním odklonem od dekorativismu přezdobených interiérů k jednoduchosti a vizuální přehlednosti. Nové životní způsoby si také vynutily důkladnou revizi funkcí obytného domu, vnitřní dispozice, jejího uspořádání, snadnou údržbu a hygieničnost bytového interiéru.

V tomto směru sehrály významnou roli nové technologické předpoklady. Představovala-li první polovina devatenáctého století zrod nových inženýrských konstrukcí, poté znamenala první polovina století dvacátého „*počátek stavby nového domu obytného*“.⁴⁰ Rodinný dům se stal prvním průkopníkem a experimentem nové architektury a reformy bydlení, i nejúčinnější propagací nových snah. Na toto úsilí v oblasti nejnovějších konstrukčních principů, stavebních materiálů a vnitřních dispozic se snažily pravidelně upozorňovat i četné zahraniční výstavy moderního bydlení.⁴¹

Konstruktivní i dispoziční formy rodinného domu korigovaly známé potřeby zdravého bydlení – slunce, vzduch a světlo. V důsledku těchto požadavků celá dispozice upouštěla od dříve čteně užívané čtvercové půdorysné formy a byla nahrazována protaženým obdélníkem, způsobilým k seřazení co nejvíce místností ke sluneční straně. Těmto snahám vycházeli vstříc i konstruktéři, kteří otevírali celé stěny, redukovali vertikální podpěry na minimum a vytvářeli skelet rodinného domu z lehkého zdiva, které svou vahou zbytečně nezatěžovalo konstrukci, avšak dostačujícími tepelně izolačními schopnostmi plně nahrazovalo cihelné zdivo. Z Francie, z díla Le Corbusierova, se funkcionalističtí architekti inspirovali jak zevní formou domu (krabicovitým vzhledem domu s jednoduchými horizontálními liniemi, vyváženými proporcemi, hladkými omítkami na co nejtenčích stěnách,

⁴⁰ Viz Jan E. Koula (pozn. 20), s. 9.

⁴¹ Výstavy nabídly návštěvníkům možnost vidět představy o bydlení jak tehdy začínajících, tak známých architektů (šest z třinácti unikátních prezentací individuálního bydlení organizoval v letech 1927-1933 německý svaz Werkbund). Jednalo se o stuttgartskou výstavu Die Form v roce 1924, navazující slavnou akci Die Wohnung v kolonii Weissenhof v roce 1927, následovala kolonie Nový dům v rámci výstavy soudobé kultury v Brně (1928). Ve stejném roce, kdy probíhala brněnská výstava, byla otevřena expozice moderního bydlení v Berlíně a v roce 1929 následovala Dammerstock v Karlsruhe. Téma výstavy Werkbundu ve Wroclavi (WuWA) roku 1929 představovalo kolektivní bydlení. Po výstavách v Linci (1929), Stockholmu (1930) a Eglisee v Basileji (1930) se konala další velká akce Werkbundu Neubühl v Curychu. V roce 1932 byla uskutečněna akce ve Winterthuru a ve Vídni a o několik měsíců později – výstava moderního bydlení – osada Baba v Praze. Roku 1933 toto období uzavřela výstavní kolonie v Miláně.

prolamovaných velkými pásovými okny vedenými po celé šířce průčelí), tak užitým materiálem (betonem, železem a sklem).⁴² Z Německa a předně z amerického systému vědeckého organizování práce Fredericka Winslowa Taylora se čeští funkcionalisté řídili metodou projektování na základě Sullivanova principu „*form follows function*“.⁴³

Na počátku třicátých let se architekti začínají více zamýšlet nad tím, jaký vila plní účel a jakou funkci,⁴⁴ od kterých se následně odvíjí její výsledná forma. Stěžejní téma architektonického myšlení již nepředstavuje ani tak „styl“ stavby, jako spíše funkcionální a racionální proces jejího projektování. Celek stavby i každá její část se musí vyřešit v přísně účelných formách, umělecký individualismus devatenáctého století ustupuje kultu inženýrské přesnosti. Na základě Taylorova systému a studie potřeb a úkonů člověka „*uvazuje se o půdorysu jako o důsledku nových životních způsobů, zkoumají se otázky provozní, komunikační a hygienické a ty podstatně zasahují do vývoje půdorysu obytného domu jako celku i do vývoje jeho jednotlivých částí*“,⁴⁵ jak píše Koula v *Obytném domě dneška*.

Příznačným heslem funkcionalismu je, že vlastním tvůrcem „*moderní architektury není moderní architekt, nýbrž spíše moderní stavebník*“,⁴⁶ u kterého již nestačí, že je movitým investorem. Stavebník musí projevit významné pochopení pro pokrokový projekt svého domu, deklarující a manifestující nové myšlenky funkcionalistického názoru, představující nový způsob bydlení, otevřený volnému vzduchu, slunci a zeleni s novým technickým vybavením domácnosti. Tímto progresivně smýšlejícím stavebníkem se od počátku dvacátých let začíná stávat i žena, která po boku svého manžela – objednavatele vily – výrazně participuje na

⁴² Období funkcionalismu potvrdilo vítězství moderních stavebních materiálů a konstrukcí, především železobetonu a skla. Železobeton se stal nejen materiálem nových obchodních domů, veřejných budov, kostelů, ale také vyhovoval pro velká rozpětí továrních hal a letištních hangárů, a samozřejmě byl použit při stavbě moderních obytných domů. Druhý symbol nové doby představovalo sklo, jehož výroba prošla těsně po první světové válce zásadními technologickými inovacemi. Nové technologie znamenaly ekonomickou dostupnost skleněných tabulí velkých rozměrů, což umožnilo dokonalé prosvětlení staveb.

⁴³ Heslo „*form follows function*“ („forma sleduje funkci“) pochází z článku amerického architekta Louise Sullivana nazvaného „*The Tall Office Building Artistically Considered*“ („Problém vysoké úřední budovy z výtvarného hlediska“) z roku 1896.

⁴⁴ Bydlení a byt tvořily ostatně jedny z klíčových funkcionalistických témat rozpracovávaných po celé Evropě. Výsledky veřejných soutěží na téma sociální výstavby a tzv. „minimálního bytu“ byly často používány v návrzích prostorově luxusních vil přidružujících se klasického prostorového schématu obytného prostoru s kuchyní v přízemí, v této době často kontinuálně propojeného se zahradou, a ložnic v patře.

⁴⁵ Viz Jan E. Koula (pozn. 20), s. 22.

⁴⁶ Ibidem, s. 10.

chodu domu a tím i na jeho utváření.

Společenská proměna role ženy má vliv především na splývání soukromé a provozní části, díky kterému odpadá potřeba striktního oddělení provozních prostor využívaných služebnictvem s intimní částí domu sloužící výhradně rodině. Zásahy žen do vnitřního uspořádání domu vedou také k značnému zmenšení hospodářské části (které byla dříve vyhrazena leckdy i polovina obydlí) ve prospěch obytné a společenské části domu.

Radikální změny životních způsobů a emancipovanější úlohy moderní ženy, jakožto i spolutvůrkyně moderního bydlení si všímá i Koula, když píše, že *„byly to především ženy, jež začaly provoz obydlí zjednodušovati a tak racionalizovati, aby veškerá neproduktivní práce mohla odpadnouti. Jejich iniciativní práce neomezila se jen na řešení kuchyní. Jaly se přemýšleti o všem, co usnadňuje ženě vedení domácnosti a práci v ní, aby se mohla věnovati více dětem, sobě, po případě výdělečné práci. Z toho důvodu snažily se restringovati celý složitý aparát dřívější domácnosti“*.⁴⁷ Jejich snahou je vytvoření nového, efektivnějšího, racionálnějšího a funkčnějšího uspořádání jednotlivých prostorů v domě.

Nejčastěji se však úloha ženy zužuje na řízení provozu kuchyně zracionalizované podle Taylorových zásad. Kuchyně má být zařízena jako dokonalá dílna,⁴⁸ kde je *„vše promyšleno a tak uspořádáno, aby každý předmět, každé zařízení mělo své určité místo, dané organizací kuchyně, aby nebylo třeba jediného zbytečného kroku“*,⁴⁹ jak píše Koula. Takto moderně navržený dům s dokonalým technickým vybavením kuchyně a hygienického zařízení umožní ženě, aby úsporu času místo zbytečné práce a námahy věnovala dokonalejší péči o rodinu a zejména dětem. Na potřeby dítěte je v průběhu projektování nového domova zaměřena také pozornost. Dítě by mělo mít v domě podle nových požadavků vyhrazený prostor a je tedy nutné mu poskytnout *„vlastní pokoj nebo hrací kout“*.⁵⁰

Půdorysná schémata v rukou architektů spějí k racionalizaci, kterou se směřuje k ekonomickému a funkčnímu dispozičnímu uspořádání – *„zkrátka k*

⁴⁷ Ibidem, s. 13.

⁴⁸ *„Kuchyně našich staveb jsou malé dílny, kde jsou seřazeny instalace a nábytek podle potřeb kuchyňské práce: umývací dřezy, pracovní stůl, plynový sporák, spíž, lednice, příborní skříň, která má podávací okno do jídelní části obytné síně. Zásuvky na přístroje a skleněná část příborníku je přístupna současně z kuchyně i z obytné místnosti,“* popisuje navrhované kuchyně v osadě Baba Ladislav Žák. Viz Ladislav Žák, *Stavební výstava – osada Baba, Žijeme 1932*, Praha 1932-1933, s. 156.

⁴⁹ Viz Jan E. Koula (pozn. 20), s. 233-234.

⁵⁰ Ibidem, s. 16.

organizaci bydlení, jež by vylučovala ztráty času a provozu – zbytečné kroky, shýbání, natahování, předčasnou únavu právě tak, jako při ekonomizaci práce u strojové výroby“.⁵¹ Celková ekonomizace bydlení a naplánování vhodné ergonomie pohybů po domě jsou podle Kouly nutné, protože se změnil životní styl a „lidé poznali, že jest nutno intenzivněji pracovat, a proto přeformovali svůj život i své obydlí, aby intenzivnější práce byli opravdu schopni. Poznali, že k tomu cíli není třeba mnohopokojových bytů, nýbrž účelného spojení nemnoha, avšak správně dimenzovaných prostor, že je nutno každému úkonu vyhradit vhodné místo a pamatovat především na to, aby obydlí nebylo výstavou nebo museem, ale dokonale fungujícím strojem“.⁵² Správné dimenze tohoto stroje na bydlení nebyly dány architektonickými nebo estetickými požadavky, ale zcela nově se „měřítkem tohoto obydlí stal člověk: obyvatel, stavebník. Ten určil velikost, položení a zavírání oken a dveří, ten odstranil zbytečné prostory, jež nelze udržovat v pořádku a uklízet jinak než se značnou námahou a ztrátou času“.⁵³

Postupně se opouští od mnohopokojových půdorysů, kde jednotlivé pokoje byly prostory indiferentní, a proto neúčelné, a přechází se k půdorysům specializovaným, v nichž jsou daným úkonům vyhrazeny určité prostory podle účelu vhodně dimenzované.⁵⁴ Architekti v dialogu se stavebníky usilují o to, aby se v těchto vyhrazených traktech dodržela co nejlogičtější návaznost prostor – aby spolu sousedily místnosti určené pro úkony, jež spolu souvisejí,⁵⁵ a naopak, stavebně oddělily prostory, které na sobě nezbytně funkčně ani z hlediska provozu nezávisí.

Vývoj moderní dispozice domu se pomalu ale jistě zřiká centralizované formy, jejíž společenský střed v devatenáctém století reprezentoval salon – „muzeum, upjatost, obřadnost“,⁵⁶ ani ji již nezastupuje modernistická patrová schodišťová hala.

⁵¹ Ibidem, s. 227-228.

⁵² Ibidem, s. 13.

⁵³ Ibidem.

⁵⁴ Jak například hlásal nové požadavky na bydlení v propagačním letáku výstavy moderního bydlení osady Baba roku 1932 Svaz československého díla: „Obytný dům má plně využít slunečního světla. (...) Největší prostor v domě má být obytný: zastane nejlépe různé potřeby života: není třeba zvláštní „jidelny“, „pracovny“ atd. Kuchyně vyhoví malá, ložnice na místě jediné „veliké“ raději dvě menší! Okna obytných prostorů mají být větší, na oknech vedlejších prostor může být velmi šetřeno! (...) Lázeň potřebuje světlo. Jak je krásná se slunečným světlem! Místo „sklepů“ mohou mít domy vzdušné a světlé podzemí! Každý dům a byt má mít prostor pro pobyt na vzduchu, terasu! Výšky místností mohou být nižší než se dělávají. (...) A přece místnosti jsou vzhledné a vzdušné!“ Pavel Janák, Ladislav Sutnar, *Výstava bydlení. Stavba osady Baba* [kat. výst.], 1932, strana neoznačena.

⁵⁵ Kuchyně sousedící se špízí, přípravnou a jídelnou, jídelna s obývacím pokojem, pokoj s pracovnou, ložnice s koupelnou, šatnou, terasou a podobně.

⁵⁶ Viz Jan E. Koula (pozn. 20), s. 246.

Naproti tomu dispozice funkcionalistické vily směřuje k volnému půdorysu, který „ztratil svou neproměnnost, stal se schopným snadné adaptace, stal se labilním, změnám životních způsobů přizpůsobitelným“.⁵⁷

Hlavní obytnou místnost, do níž funkcionalisté soustředí rodinný i společenský život, tvoří moderní obývací pokoj – „čítárna, pracovna, living room, družnost a společenskost!“⁵⁸ Obývací pokoj („living room“) bývá spojován s jídelnou, halou, pracovnou, schodištěm, balkonem nebo terasou tak, aby s nimi mohl snadno vytvářet jedinou otevřenou kontinuální prostor, náznakově oddělenou posuvnými skleněnými dveřmi nebo pouze nábytkem. Ústřední pozice obývacího pozice v sobě začíná pojmát funkce jiných a dříve samostatných prostor. Nejčastěji obývací pokoj zastupuje funkci pánského pokoje, jindy tvoří pánský pokoj jeho výklenek. Do obývacího pokoje bývají také často umístovány knihovny, dříve se nacházející v samostatných prostorách či v pánských pokojích. Spojení funkcí více pokojů v jeden umožňuje nově se uplatňující účelně vestavěný nábytek – skříňe, knihovny, příborníky, ale i „jídelní, pracovní i návštěvní stoly, z nichž některé jsou pouhé sklopné desky pod oknem jako v železničních vozech“.⁵⁹

Jídlena pozbývá společenského statusu a stává se záležitostí spíše soukromou. Nejčastěji tvoří pragmatický přechod mezi obytnými místnostmi a kuchyní a v důsledku toho se její prostor zmenšuje, či častěji se stává nedílnou součástí obývacího pokoje.

Soukromé prostory architekti umísťují zpravidla do prvního patra. „V patře procházíme chodbou podobnou vagónovým pasážím do ložnic“,⁶⁰ jež jsou již zcela samozřejmě spojeny s koupelnou a toaletou. Bývají také z účelného hlediska průchozí s dětskými pokoji, a jejich trvalou součástí se stává šatna, která byla dříve separovanou prostorou. Ložnice nejsou již rozlehlými místnostmi, ale spíše pouhé spací kabiny, jak je popisuje například Ladislav Žák zároveň s principem, na němž jsou založeny tyto intimní prostory jeho vil v osadě Baba: „Ložnice jsou každá pro jednu osobu, mnohem menší než v činžovních domech. Jsou to kabiny, kde je lůžková pohovka se stolkem, dále nástěnná skříňka s příruční knihovnou, toaletním oddělením a sklopnou deskou na psaní. Tyto kabiny jsou současně ložnicí, šatnou a místností pro individuální pobyt. Obyvatelé domu se do nich uchylují, chtějí-li být

⁵⁷ Ibidem, s. 32.

⁵⁸ Ibidem, s. 246.

⁵⁹ Viz Ladislav Žák (pozn. 48).

⁶⁰ Ibidem.

*sami, odpočívati, čistí či nerušeně pracovati. Vzor mají tyto místnosti v lodních kabinách nebo v dobře zařízených hotelových pokojích.*⁶¹ Samozřejmost ve funkcionalistické vile představuje také zřetězení kuchyně se spíží, přípravnou a jídelnou.

Stejně tak se rozměrné spíže a různé zásobárny zmenšují na příruční zásobní skříně, neboť již není třeba, aby si obyvatelé domu dělali takové množství zásob. Sklepy přestávají být tmavé, vlhké a nevětrané, ale navrhuje se jako místnosti světlé, vzdušné a izolované proti vlhkosti a chladu. Proto jsou využívány jako prádelny, sušírny, skladiště nejnужnějších potravin a topiva. Je-li suterén z větší části nad terénem, bývají do těchto prostorů umisťovány garáže.

Celý hospodářský trakt se důsledně odděluje od ostatních částí domu. To je umožněno díky umístění zadních („hospodářských“) vchodů sloužících k provozním účelům a k obsluze domu (doprava potravin do sklepa, kuchyně, spíže, prádla do prádelny a sušírny, uhlí do kotelny a skladu).

Kromě volného prostoru se nově vyskytuje požadavek dostatečného světla a vzduchu. Funkcionalisté proto navrhuje dlouhá pásová okna, často pokračující až za roh fasády. Velké otvory oken umožňují nejen dostatek světla a větraného prostoru, ale dodávají i pocit bezprostředního spojení vnitřku domu s okolím, které dosud zajišťovaly verandy či balkony. To však moderním stavebníkům nestačí, chtějí být více v kontaktu s okolní přírodou. Mezi vnitřní místnosti a zahradu se proto vysunují terasy, kde „v tomto volně ohraničeném interiéru, k jihu otevřeném, je možno se slunit, užívat sprchových koupelí a odpočívati v proutěných křeslech.“⁶² Z krytých či nekrytých teras, střešních teras, zimních zahrad a balkónů se tím stává žádoucí otevřený obývací prostor, který sezónně rozšiřuje účelový půdorys domu.

⁶¹ Ibidem.

⁶² Ibidem.

3 Přínos Josefa Gočára do problematiky individuálního bydlení

Josef Gočár se narodil 13. března 1880 v obci Semín u Přelouče na Pardubicku jako syn sládka místního pivovaru Aloise Gočára, který přišel do Semína ze Slovenska. V Semíně, kde rodina obývala rozlehlý hospodářský dvůr (bývalý zámeček), mladý Gočár navštěvoval obecnou školu. Studium však dokončil v nedaleké Bohdanči, kde si Alois Gočár pronajal pivovar a kam se rodina v roce 1891 přestěhovala. Následujícího roku Josef Gočár nastoupil na reálné gymnázium do Pardubic, kde se již začal projevovat jeho talent. Nicméně po ukončení gymnázia se podle přání otce začal učit zlatníkem. Po přímluvě řídícího učitele Karla Pešky však otec souhlasil, aby syn usiloval o přijetí na Uměleckoprůmyslovou školu v Praze. Před nastoupením musel Gočár v roce 1897 absolvovat povinnou roční praxi, kterou vykonal ve studiu pražského architekta Václava Roštlapila,⁶³ po níž ještě krátce působil u architekta Josefa Podhajského. Po splnění praxe však místo na Uměleckoprůmyslovou školu nastoupil na Vyšší státní průmyslovou školu stavební, kterou ukončil v roce 1902.

Další studijní počínání architekt ve svém vlastním životopise z roku 1921 popsal takto: „*Následující školní rok vstoupil jsem na techniku, chtěje se ještě dále vzdělati ještě teoreticky ve stavitelství a doplniti slohové studium architektury. Zde jsem však nevydržel a ihned jsem se počal starati, abych byl přijat na Uměleckoprůmyslovou školu k panu prof. Kotěrovi.*“⁶⁴ Příští školní rok tedy začal studovat na Uměleckoprůmyslové škole v Praze, nejprve mimořádně v ateliéru Jana

⁶³ Václav Roštlapil (29. listopadu 1856 Zlonice – 23. listopadu 1930 Praha), po absolvování reálky v Litomyšli studoval v letech 1874-1879 u Josefa Schulze inženýrské stavitelství na české technice v Praze. Ve svém studiu pokračoval po dvouleté praxi na vídeňské Akademii v letech 1881-1884 u profesora Theophila Hansena. Na této škole získal dvouleté cestovní stipendium, díky kterému mohl cestovat po Řecku, Itálii, Francii, Belgii a Německu. Od roku 1893 byl členem SAI, v roce 1898 se dočkal vyznamenání rytířským křížem řádu císaře Františka Josefa. V roce 1923 se stal předsedou umělecké komise Jednoty pro dostavění chrámu sv. Víta. Viz Pavel Vlček, Roštlapil Václav, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha, 2004, s. 561. Kromě jiných projektů (Strakova akademie, Praha (1890-1897), vila továrníka Aloise Seykory, Payerbach v Rakousku (1893), Budova Akademie výtvarných umění, U Akademie čp. 172/XIX., Praha-Bubeneč (1898-1902), Ústav pro choromyslné, Praha-Bohnice (1905-1908)) měl navrhnout i tzv. Bílou vilu Ladislava Binka ml. v Krucemburku. Architekt byl s rodinou Binkových spřízněn ze strany Ladislavovy matky, rozené Seykorové. Vila se ale nakonec začala stavět podle v současnosti ztracených plánů dosud nezjištěného projektanta. Dodatečné úpravy fasád a interiérů prováděl právě Josef Gočár.

⁶⁴ Rostislav Švácha, Sources for the History of Cubist Architecture, *Umění* XLI, 1993, č. 1, s. 34.

Kotěry (1871-1923)⁶⁵ a později jako řádný žák jeho speciální školy. Speciální školu absolvoval v roce 1905 a následně ho Kotěra zaměstnal ve svém ateliéru.⁶⁶ To, že Gočár vystudoval nejprve stavitelství, než se vydal na dráhu architekta, se v jeho tvorbě ukazuje jako důležitá skutečnost, na kterou by nemělo být zapomínáno. Neboť se Josef Gočár stal bezpochyby skutečným architektem-stavitelem, citícím konstrukční hmotné řešení stavby, její účel a v konečném řešení i výtvarné pojetí.

Umělecké zrání i osobnost Josefa Gočára formovalo mnoho vlivů – od tvůrčího působení Jana Kotěry, architektury Hendrika Petrusa Berlageho, Willema Marinuse Dudoka, Charlese Rennieho Mackintoshe či Franka Lloyd Wrighta po četné zahraniční studijní či pracovní cesty do významných evropských měst (Belgie, Holandsko, Německo, Rakousko, Anglie, Itálie, Francie, Švýcarsko, Jugoslávie i Polsko), zkušenosti z instalací výstav, spolupráce s generačními druhy, ale i společné debaty o umění. Žil v době mnoha stylových proměn, na něž dovedl rychle reagovat, často předvídavěji než jeho mladší kolegové či studenti. Gočárovy kvality však spočívají ve schopnosti, s jakou se dokázal se všemi vlivy vyrovnat a zůstat ve svém projevu původní a autentický. To vše se ukázalo jako důležité, jednak pro uplatnění návrhů ve stavební praxi, ale i v architektově pedagogickém působení. Duchapřítomnost, modernost myšlení a pružnost v přizpůsobení se stylovým proudům při zachování vlastní autenticity zajišťovaly určitou autoritu, podpořenou v Gočárově případě přirozeným respektem vycházejícím ze silné osobnosti.

Gočárova stylová přizpůsobivost se promítla i do tvorby obytných domů. V každém z mnoha stylových proudů první poloviny dvacátého století architekt vytvořil nějaký projekt vily či rodinného domu. Přes slohovou různorodost se však v Gočárově tvorbě objevuje jeden spojující a téměř signifikantní znak. Architektovu tvorbou prochází snaha slučovat moderní výboje s klasickými principy.⁶⁷ Rozvíjení tradice klasicismu a empíru bylo v Gočárových předválečných pracech opakovaně

⁶⁵ Jan Kotěra (18. prosince 1871 Brno – 17. dubna 1923 Praha), byl v letech 1898-1910 profesorem dekorativní architektury na Uměleckoprůmyslové škole v Praze a v letech 1911-1923 vedl Speciální školu pro architekturu při Akademii výtvarných umění v Praze.

⁶⁶ O svém profesním životě architekt informuje ve stručné autobiografii z 9. února 1921 doplněné soupisem prací od roku 1903. Vlastní životopis Josefa Gočára je uložen v pozůstalosti Zdeňka Wirtha v archivu Ústavu dějin umění Akademie věd ČR, sig. 239-W-A-/2.

⁶⁷ Vlivem klasicistického umění na Gočárovu tvorbu se zabývají – výběrově alespoň: Rostislav Švácha, Josef Gočár: klasika a moderna, *Výtvarná kultura* VIII, 1985, č. 4, s. 63-64; Pavel Liška, Co je kubistického na českém kubismu? *50. Bulletin Moravské galerie v Brně*, Brno 1994, s. 119-120; Vojtěch Lahoda, *Český kubismus*, Praha 1996; Rostislav Švácha, *Česká kubistická architektura 1911-1923*, Praha 2000, s. 70-71.

shledáno již v dobových glosách.⁶⁸

Architektonické kvality Gočárových projektů velmi přesně rezonují s charakteristikou, již architektovu osobnost ve svých vzpomínkách zachytil spisovatel František Langer: „*pánsky elegantní, vyrovnaný, ukázněný, se smyslem pro účelnost, umělecký a obchodní praktik*“.⁶⁹ Umělecký instinkt, založený na prolínání klasických, ale moderně transformovaných kánonů a historizujících odkazů s aktuálními technologickými vymoženostmi, Gočár nechal vyznít v řadě noblesních a umělecky působivých obytných sídel.

Po absolutoriu Kotěrovy speciálky na Uměleckoprůmyslové škole kráčel Gočár ještě ve stopách svého učitele. V duchu geometrické secese v roce 1907 vytvořil studii svých prvních vil pro bratry Binkovy do Krucemburku. Avšak v následujících projektech obytných domů jsou již zřetelné klasicistní motivy, které se prolínají s raně modernistickým a vzápětí zejména s kubistickým tvaroslovím. Gočár však svou inspiraci nejednou hledal také – mnohdy v návaznosti na architektonický kontext místa, pro něž byly jeho stavby určeny – v architektonické tradici vzdálenějších epoch renesance a baroka. Rondokubismus, svými hmotovými i plastickými formami vycházející spíše z baroka, Gočár nechal v Keyzlarově vile v Červeném Kostelci naopak vyznít v kontrastu s renesančním stylem. I další Gočárové práce ve stylu holandského racionalismu, purismu a funkcionalismu jsou charakteristické klasickou uměřeností a pronikly do nich mnohé klasicizující kompoziční zásady (například půdorys vily Zdeňka Sochora v podobě latinského kříže a podobně) a prvky (sloupy, výrazné římsy, lizény).

Gočárův architektonický cit se nicméně projevuje spíše v hmotovém řešení samotné stavby než v cítění prostorového objemu. Při podrobném studiu dispozic prostorů Gočárových rodinných domů si nelze nevšimnout, že architekt mnoho nového k tomuto tématu nepřináší a spíše se drží zažitých schémat a používaných typů. Ostatně o tom se zmiňuje již Marie Benešová, když uvádí, že: „*Gočár vítězil vždy spíše svou architektonickou koncepcí – výtvarnou stránkou díla, i architektonickou kvalitou půdorysu, více než provozně novým dispozičním*

⁶⁸ Postihla ji například poznámka Vlastislava Hofmana. Viz Vlastislav Hofman, Výstava Skupiny výtvarných umělců, *Přehled* XII, 1913-1914, s. 565-568; a dojem Karla Čapka z architektonických prací prezentovaných na skupinové výstavě v roce 1912. Viz Karel Čapek, 2. Výstava skupiny výtvarných umělců v Obecním domě, in: *O umění a kultuře* I, Praha 1984, s. 224. Původně otištěno v *České revui* v listopadu 1912.

⁶⁹ František Langer, *Byli a bylo*, Praha 1992.

řešením“.⁷⁰ Gočárovy vily vyznačující se majestátním a suverénním pojetím tak dosahovaly úrovně spíše po stránce formálně stylové než funkčně účelové.

V rané tvorbě se architekt drží ustáleného modelu anglického venkovského domu, v přízemí s centrální halou a kolem uskupenými společenskými a provozními místnostmi, v patře se soukromými a hostinskými pokoji. Zcela jednoduchou a pragmatickou dispozici pokojů s příslušenstvím v přízemí a v identickém schématu i v patře navrhl Josef Gočár ve vile své sestry Anny Gastgebové v Bohdanči, přičemž samostatný byt v patře byl plánován pro budoucí pronajímání. Na obdobném principu koncipoval i dvojvilu v Tychonově ulici, jejíž identicky uspořádaná přízemí i další patra byla řešena jako samostatné byty, které měly sloužit také k pronajmutí. Samostatné obytné jednotky Gočár zřídil v ředitelské vile koželužské školy. Fungovaly jako tři oddělené byty pro ředitele, strojníka a mistra.

Ve vile Adolfa Bauera v Libodřicích architekt poprvé využil posuvné (zde ještě skládané) prosklené dveře, jež při zasunutí vytvořily z hlavních společenských místností v přízemí jednotný plynulý prostor, poskytující dojem většího obytného celku. Obdobně řešil o několik let později reprezentační přízemí vily Františka Strnada v Praze-Bubenči, kde jednotlivé místnosti oddělovaly posuvné skleněné dveře, které bylo možné v případě potřeby zcela zasunout a vytvořit tak jeden velký obývací celek. Ve vile Zdeňka Sochora Gočár společenské místnosti v přízemí náznakově vymezil již jen jednotlivými kusy nábytku, nízkými dělicími či posuvnými skleněnými stěnami. Posuvné prosklené dveře a textilní závěs Gočár využil také při oddělení přízemních obytných prostorů vily Julia Glücklicha v Praze-Dejvicích.

V pražské osadě Baba zase Josef Gočár pracoval se značně zvýšeným terénem a přesně stanovenými typovými požadavky technické komise Svazu československého díla, která ve funkci organizátora této kolonie žádala podélnou uzavřenou dvoutraktovou dispozici. Gočárovy vily v osadě zastupují standardní typ dvojpodlažního rodinného domu s protáhlým obytným prostorem podél jižního průčelí, terasami a kabinovými ložnicemi v patře. Toto hmotové i dispoziční řešení architekt využívá i u dvou vil postavených mimo lokalitu Baba – u menšího domu Viléma Blümela ve Starých Dejvicích a velkorysé Medovy vily v Humpolci. Poslední z realizovaných vil na Babě – dům pro Mojžíše-Loma, se tradičnímu

⁷⁰ Viz Marie Benešová (pozn. 3).

uspořádání prostorů naopak vymyká a oproti svému konvenčnímu zevnějšku disponuje velkorysým dispozičním řešením s náznakem loosovského *Raumplanu*.⁷¹

Ačkoliv Josef Gočár vytvořil během téměř třiceti let více než třicet studií vil a rodinných domů, on sám patří mezi ty architektky, kteří si vlastní dům nikdy nevystavěli. V Praze bydlel nejprve v pronajatém bytě v Pařížské ulici, následně v Čechově ulici v puristickém činžovním domě Františka Strnada navrženém Kamilem Roškotem.⁷² Oproti svým kolegům (jako například Pavlu Janákovi,⁷³ Evženu Linhartovi,⁷⁴ Dušanu Jurkovičovi⁷⁵ nebo Janu Kotěrovi⁷⁶) potřebu bydlení ve vlastním rodinném domě neměl. Avšak o náčrt vlastního domu se pravděpodobně pokoušel. Marie Benešová zmiňuje v soupisu architektova díla nerealizovaný projekt vlastní vily na Pernikářce.⁷⁷ Ten je datován rokem 1928, spadá tedy do Gočárova funkcionalistického období, do doby stavby vily Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové a předchází výstavbě vily pro sestru Annu v Bohdanči a modernistických domů v osadě na Babě. Žádný projekt architektova vlastního rodinného domu se dnes však již v architektově pozůstalosti nenachází.

Josef Gočár navrhoval rodinné domy pro stavebníky především do středních a východních Čech a na Vysočinu. Ve středních Čechách nejvíce uplatnil svůj potenciál v Praze (Dejvicích, Bubenči, Hradčanech), dále v Kolíně nad Labem a Libodřicích. Ve východních Čechách ve Dvoře Králové nad Labem, Červeném Kostelci, Lázních Bohdaneč a Hradci Králové. Na Vysočině zanechal svou stopu v Krucemburku a Humpolci. Projekt rodinného domu či monumentálnější vily si u architekta Josefa Gočára objednávali jeho přátelé, příbuzní nebo klienti z rozmanitého intelektuálního a společenského prostředí. Patřili mezi ně továrníci, profesoři vysokých nebo středních škol, obchodníci, lékaři, vysocí státní úředníci, dále také majitelé zahradnictví, ale i velkostatkář z malé středočeské vsi, stavitel, právník, politik, šéfredaktor, ředitel Národního divadla, vlastní sestra a další.

Se stavebníky byl Gočár v neustálém kontaktu, aby s nimi mohl řešit postup stavby – od samotného umístění stavby na pozemku, hmotové formy domu,

⁷¹ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 223.

⁷² Nájemní dům Františka Strnada, Čechova 29, Praha 6-Bubeneč, realizace 1923-1924, projekt Kamil Roškot, roku 1936 přestavěn Ladislavem Machoněm.

⁷³ Vlastní rodinný dům v Praze 6-Dejvicích z let 1932-1933.

⁷⁴ Vlastní rodinný dům v Praze 6-Dejvicích z let 1927-1929.

⁷⁵ Vlastní rodinný dům v Brně v Žabovřeskách z let 1905-1906.

⁷⁶ Vlastní rodinný dům v Praze na Vínohradech z let 1908-1910.

⁷⁷ Ulice Na Pernikářce, Praha 6-Dejvice.

prostorové dispozice, podoby jednotlivých průčelí tak, jak se lze dočíst v zachované korespondenci, stejně i technickou a estetickou stránku domu a jednotlivých stavebních detailů (tvar střechy, římsy, části oken či dveří, schodiště, zábradlí), až po vnitřní vybavení. Vše podrobně rozkresloval v návrhových plánech a konzultoval s konkrétními výrobci. Zastával názor, že pouze nad provozně dobrým a esteticky vyhovujícím půdorysem se může vztyčit dobrá, umělecky hodnotná stavba. Podobný důraz kladl i na konstrukční technické vlastnosti všeho, co navrhl, ve vzájemné jednotě účelu, obsahu a formy.

Nejen pravidelný styk se stavebníky, ale i setkávání se s ostatními umělci nad společnými návrhy interiérového dovybavení nebo vnější výzdobou domů se u Gočárových staveb stalo pravidelností. Architekt neprojektoval pouze samotnou architekturu domů, ale zabýval se i návrhy vnitřního zařízení, nábytku a ve spolupráci s dalšími výtvarníky dekoroval četné interiéry. V dané době vycházela součinnost s výtvarnými umělci z přirozeného respektování role architektury jako vedoucího uměleckého oboru. Zároveň se však považovalo výtvarné školení i schopnost koordinovat práci jiných umělců za nezbytnou součást architektonické profese. Gočár spolupracoval především se svými generačními vrstevníky, často s rodáky z východočeského regionu, s umělci ze spolku Mánes, Skupiny výtvarných umělců či z Akademie výtvarných umění. Okruh Gočárových spolupracovníků byl po léta stabilní a mnozí z umělců se podíleli na návrzích a dekoraci hned několika architektonických vil. Pokud se zaměříme konkrétně na vily a rodinné domy, rozvinul Gočár spolupráci například s Vojtěchem Suchardou,⁷⁸ Otto Gutfreundem,⁷⁹ Františkem Kyselou,⁸⁰ Marií Teinitzerovou,⁸¹ a svými žáky Josefem Grusem,⁸² Josefem Machem,⁸³ Vladimírem Maršálem⁸⁴ a mnohými dalšími.

Při snaze proniknout do samotné osobnosti Josefa Gočára a touze po osvětlení jeho teoretických názorů se bohužel setkáváme s jedním zásadním problémem. Ačkoliv Gočár byl velmi přesně uvažující architekt s velkým pedagogickým talentem, oproti svým vrstevníkům (například Pavlu Janákovi, Otakaru Novotnému,

⁷⁸ Vila Josefa Binka a vila Ladislava Binka ml. v Krucemburku.

⁷⁹ Vila Josefa Sochora ve Dvoře Králové.

⁸⁰ Vila Josefa Binka v Krucemburku, vila Ladislava Binka ml. v Krucemburku, vila Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem.

⁸¹ Vila Josefa Binka a Ladislava Binka ml. v Krucemburku.

⁸² Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové.

⁸³ Vila Otakara Meda v Humpolci.

⁸⁴ Vila Otakara Meda v Humpolci.

Josefu Chocholovi, Vlastislavu Hofmanovi, Rudolfo Stockarovi, Jiřímu Krohovi či Oldřichu Starému) neteoretizoval. Rozluštění Gočárovy osobnosti, jeho názorů a impulzů, které ho ovlivňovaly, je v tomto případě poněkud ztíženo. O jeho teoretických názorech na architekturu, smýšlení o proměnách individuálního bydlení či problémech kooperace stavebníka a architekta, se toho dozvídáme velmi poskrovnu. A to málo, co víme, jsou vzpomínky žáků, kolegů, přátel či stavebníků, které se nám zachovaly povětšinou v korespondenci. Samotný Gočár publikoval snad pouze jediný krátký text, a to průvodní zprávu k soutěžnímu projektu dostavby Staroměstské radnice v Praze v roce 1909. Zmiňuje zde, že stejně jako Janák a Chochol se na architekturu dívá jako na určitým způsobem formovanou hmotu. „Řeším proto celý blok v jednu seskupenou masu“,⁸⁵ píše ve zprávě.

Nad absencí Gočárových teoretických úvah se zamyslel Miroslav Lamač ve svém zpracování dějin českého kubismu: „Gočár na rozdíl od Janáka vůbec neteoretizuje. Mlčí. Je těžké uhádnout, co toto mlčení znamená. Vyjadřuje souhlas s tím, co se píše, nebo znamená výhrady?“⁸⁶ Díky zprávám pamětníků a dochované korespondenci však tušíme, že se za architektoým mlčením skrývají prosté důvody vycházející z jeho povahy.⁸⁷ Gočár byl člověk velice málomluvný. Nerad diskutoval o architektuře před neoborníky. I svým žákům na Akademii výtvarných umění v Praze raději svou představu naskicoval, než by ji sdělil slovy.⁸⁸ Tento Gočárův povahový rys zachytil dopis Otto Gutfreunda z 9. července 1912, sochař v něm doslova zmiňuje: „Paní Gočárová mluví snad ještě méně než její muž“.⁸⁹ Architektova slova nám v bádání tedy nepomohou a odpovědi je nutné hledat v samotných realizacích. Jak ostatně o Gočárovi prohlašuje Otakar Novotný: „On nehloubá, ale impulsivně a intuitivně tvoří, a tvoří šťastně.“⁹⁰

⁸⁵ Josef Gočár, Výtah z průvodní zprávy k projektu Staroměstské radnice, *Styl* II, 1910, s. 39.

⁸⁶ Miroslav Lamač, *Osma a Skupina výtvarných umělců 1907-1917*, Praha 1988, s. 261.

⁸⁷ Karel Honzík, *Ze života avantgardy*, Praha 1963, s. 62, 99-102; Adolf Benš, Jan Sokol, František Maria Černý [et. al.], Josef Gočár, *Architektura ČSSR XXX*, 1971, č. 6, s. 278-286.

⁸⁸ Jiří Švestka, Tomáš Vlček, Pavel Liška [et al.], *Český kubismus 1909-1925. Malířství, sochařství, architektura, design*, Praha 2006, s. 211.

⁸⁹ Jiří Šetlík, *Otto Gutfreund. Zázemí tvorby*, Praha 1989, s. 109.

⁹⁰ Otakar Novotný, *Jan Kotěra a jeho doba*, Praha 1958, s. 47.

3.1 Počátky Gočárovy tvorby. Vyrovnání se s tradicí historismu a s podněty moderního obytného domu

První samostatné zakázky získává architekt již v průběhu studia u Jana Kotěry na Uměleckoprůmyslové škole. V roce 1904 navrhuje a ve spolupráci se sochařem Stanislavem Suchardou provádí rodinnou hrobku na bohdanečském hřbitově. Vzápětí následují návrhy průčelí činžovních domů v Hradci Králové stavěné v letech 1904-1905 na třídě Československé armády a na nároží ulic Bratří Čapků a Bidlovy. O rok později koncipuje, opět ve spolupráci se Stanislavem Suchardou, ideový návrh Památníku na Bílé Hoře v Praze ve tvaru monumentální mohyly na místě historické bitvy.

To už nadchází rok 1907 a Gočár je osloven první zakázkou týkající se privátního bydlení. Josefa Gočára zve do malé obce Krucemburk na Vysočině majitel místní koželužské továrny Ladislav Binko st., který plánuje výstavbu tří samostatných vil pro své syny – Dušana, Josefa a Ladislava. Z těchto plánů se konečné realizace dočkala dvě z těchto rodinných sídel. Architekt nejprve začíná pracovat na návrhu vily v duchu geometrické secese pro prostředního ze synů – Josefa Binka. Josef posléze participuje na jednání o dodatečných úpravách průčelí a interiérů vily staršího bratra Ladislava Binka ml., jež provádí taktéž Josef Gočár.

Architektonická podoba Gočárova prvního samostatně realizovaného projektu – rodinného sídla Josefa Binka – ještě vypovídá o ovlivnění učitelem Janem Kotěrou a především o silné reakci na podněty anglické moderní architektury, zejména komfortní podobu anglického venkovského domu. Vnější formou vila v Krucemburku anglické domy připomíná mohutnou střechou, jejíž okraje přečnívají za postranní zdi. Její malebný tvar podporují vysoké cihlové komíny, vikýřová okna a tmavě štítý. Ve vnitřní dispozici se Gočár inspiroval opět schématem anglického domu, a to asymetrickou půdorysnou kompozicí s ústřední obytnou halou uprostřed. Hala do sebe vtahuje prostor schodiště, do té doby spíše izolovaný prvek. Na úrovni patra ji člení ochoz, z něhož lze vstupovat do pokojů v patře. Přízemí a patro nicméně ještě nejsou v duchu anglické moderny funkčně rozděleny. Přízemí obsahuje jak společenskou a provozní, tak i soukromou složku domu. Provozní část (kuchyň, spíže, přípravná, pokoj služky, umývárna, koupelna a toaleta) je však důsledně

oddělena od společenské části a může být obsluhována i zahradním vchodem. Oproti anglickým moderním domům, ve kterých již byly běžně umísťovány soukromé pokoje majitelů domu do patra, v Binkově vile Gočár situoval ložnici rodičů a dětské pokoje do přízemí mezi hlavní vchod a halu. Do patra nechal umístit hostinské pokoje a pánovu pracovnu s přilehlou soukromou knihovnou. Naopak dříve zamýšlený pokoj služebné, pragmaticky situovaný naproti kuchyni, se hned po výstavbě změnil v majitelovu fotolaboratoř a služebná se přestěhovala do pokoje v suterénu.

U vily staršího bratra Ladislava Binka Gočár přistupuje již k rozestavěné stavbě, kde nemá možnost výrazněji zasáhnout do architektonické podoby i vnitřního řešení. Proto svou pozornost zaměřuje především na úpravu fasád kombinující secesní dekor s moderně tvarovanými geometrizujícími okny.

Ze spolupráce Josefa Gočára s bratry Binkovými vzešlo celoživotní přátelství s krucemburskou rodinou, ale i pozdější navázání příbuzenských vztahů. Od února do dubna 1908 Gočár zastupuje po dobu nemoci Kotěru v jeho školním ateliéru. Koncem května po dohodě s profesorem z jeho studia odchází a zakládá vlastní projekční kancelář. Jestliže je na Binkově sídle silně cítit Kotěrovo působení, v následujících projektech se již od tohoto vlivu důsledně odpoutává. Ovšem v projektech obytných domů z první poloviny dvacátých let, ovlivněn holandským cihlovým racionalismem, se k němu opět znovu navrácí.

Gočár je i autorem mnohých projektů vil a rodinných domů, z jejichž výstavby se z nejrůznějších důvodů ustoupilo. Architektovy monumentální vize se často dostávaly do rozporu s reálnými ekonomickými možnostmi soukromých objednavatelů. Změnu či dokonce opuštění od projektu si také mnohdy vyžádala zhoršená finanční situace stavebníka v průběhu plánování či přípravy k realizaci stavby. Z výstavby domu v některých případech sešlo i v důsledku konfrontace Gočárových vizí se stavebníkovým vkusem či uměleckým názorem.

První Gočárův projekt, jenž se výstavby nedočkal, je rodinný dům lékaře Šoba v Kuklenách u Hradce Králové. Na dochovaném výkrese fasády lze spatřit ryze modernistickou plochostropou stavbu s ornamentálně pojednanou hlavní římsou a výrazným užitím výtvarně komponovaných geometrických prvků. Již v tomto projektu lze pocítit specifičnost Gočárové tvorby spočívající v inklinaci ke klasickým slohům.

Druhým nerealizovaným obytným domem, od jehož provedení Antonín Petrof nakonec pravděpodobně z finančních důvodů ustoupil, se stala jeho vlastní vila v Hradci Králové, jejíž návrh je datován rokem 1909. Rezidence známého majitele továrny na piana měla být velmi honosnou, italskou renesancí ovlivněnou stavbou s krytou lodžii, zimní zahradou a otevřenou terasou obíhající celou jižní a východní část domu. Skladba interiéru s návštěvním salonem, obývacím pokojem, hudebním salonem a samostatnou jídelnou v přízemí a dalším obývacím pokojem a pouze jednou ložnicí vykazuje zřejmé upřednostnění reprezentační funkce stavby na úkor soukromých a obytných účelů.

Inspiraci italským prostředím, v tomto případě konkrétně venkovskými usedlostmi severoitalského Veneta, nezapře ani neprovedený návrh vily pro manžele Emanuela a Pavlu Mazánkovy, majitele školkařského zahradnického velkozávodu v Soudné u Jičína. Projekt symetricky koncipovaného domu s dominantou v podobě rovně zastřešené schodišťové věže vznikl v průběhu roku 1910. Stavba, jež měla být rozšiřována rizalitou s přízemními krytými verandami a otevřenými balkóny v patře, vykazovala v dispozici nesporné palladiánské rysy, které byly charakteristické u půdorysů staveb devatenáctého století.

V roce 1911 si kolínský právník Emil Pavel Lány, příslušník české větve šlechtického rodu Lányi, nechal Gočárem vytvořit projekt vily připomínající barokní aristokratické sídlo. Gočár se v této nerealizované stavbě, pro později jednoho z nejvýznamnějších advokátů první republiky, patrně inspiroval několika předobrazy. Například dispozičním řešením Santiniho zámku Karlovy Koruny v Chlumci nad Cidlinou, loveckými zámečky Johanna Bernarda Fischera z Erlachu, wolfenbüttelskou knihovnou nebo empírovou knihovnou zámku Kačina.⁹¹ V dispozičním řešení se však navzdory historizující vnější podobě projevuje funkční rozdělení jednotlivých částí domu. V postranních křídlech vily Gočár rozvinul na první pohled jednoduchou, ale dokonale prokomponovanou skladbu obývacích a obslužných prostor. Do zvýšeného přízemí situoval dominující obdélný obývací pokoj s jídelnou, do patra ložnice, dětský pokoj a pokoje pro hosty. V podkroví architekt bezpochyby na Lányho přání naplánoval umístit kruhovou knihovnu osvětlenou řadou francouzských oken.⁹²

⁹¹ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 34.

⁹² Ibidem.

3.2 Gočárova aplikace forem kubismu, rondokubismu a holandského racionalismu na vilovou architekturu

Gočár v roce 1911, tedy v době, kdy pracuje na projektu rodinného sídla pro právníka Lányho, založeného na syntéze moderního obytného domu a barokních forem, zakládá spolu s Pavlem Janákem a některými dalšími členy Skupinu výtvarných umělců podporující kubismus. Téhož roku již zároveň vypracovává projekt první ze svých dvou kubistických vil – dvojvily pro úředníky Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze na Hradčanech.

První varianta návrhu dvojvily v Tychonově ulici a její pozměněná výsledná realizace dobře dokumentuje architektův přerod od raně modernistické architektury ke kubismu, v Gočárově podání snoubeného s klasicistní klidností forem. Hypoteticky lze spatřovat i v uspořádání vnitřních prostorů transformaci palladiánského půdorysu odkazující k historickým epochám. Obě dispozičně identicky řešené vily jsou navrženy jako nájemní domy s provozními prostory a bytem domovníka v suterénu a vždy po jednom samostatně obslužném bytu v přízemí, patře i podkroví. Centrum vnitřní dispozice je tvořeno podélnou předsíní, kolem níž jsou uskupeny ostatní prostory. Soukromé pokoje (ložnice, dětský pokoj, jídelna) jsou orientované do zahrady a disponují přístupem na balkon, kdežto obývací pokoj a provozní prostory směřují k ulici. Podlaží obou vil jsou účelně propojena do dispozice téměř nezasahujícími schodišti, z fasády domu mírně předsunutými.

V roce 1911 se architekt dostává se soukromými zakázkami do Kolína nad Labem, kde navrhuje dvě činžovní vily, avšak bez vyšších uměleckých hodnot. Z těchto projektů větší umělecké ambice vykazuje studie vily pro středoškolského učitele matematiky Karla Jelínka. Téhož roku se Gočár od kubismu mírně odklání, aby pro ředitele měšťanské dívčí školy Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem navrhl vilu oproštěnou veškerých výzdobných prvků, tedy v protopuristickém stylu, leč s okolní zástavbou korespondujícím klasicistním duchem.

V roce 1912 Gočár spoluzakládá s Pavlem Janákem Pražské umělecké dílny „na způsob vídeňských“.⁹³ Sám poté vypracovává program a stanovy společnosti

⁹³ Viz Rostislav Švácha (pozn. 64).

prosperující v éře vrcholícího kubismu a zabývající se realizacemi v oblasti uměleckého průmyslu a designu nábytku. Téhož roku je architekt osloven velkostatkářem Adolfem Bauerem k provedení návrhu vily do malé obce Libodřice nedaleko Kolína. Gočár na Bauerově venkovském domě odvážně aplikuje rodící se formy kubismu, které stejně jako v pražské dvojvile v Tychonově ulici nechává vynívat v syntéze s empírovou architekturou. Gočár se však nepokouší o uskutečnění nových dispozičních nebo prostorových možností, ostrohranné kubistické prvky užití na vnějšku stavby do samotného půdorysu nijak nepronikají a půdorys se nijak kubisticky nemění. Dispoziční skladba s centrální schodišťovou halou spíše ještě poukazuje na tradici anglické vilové architektury, navzdory tomu tu však není dodržen jeden zásadní specifický rys. Hmota domu tvoří kompaktní symetrický celek a neprojevuje se tu tedy půdorysná asymetričnost typická pro anglické venkovské domy konce devatenáctého století.

Přízemí obsahuje jak provozní, tak i společenskou a soukromou složku domu. I když se utváření dispozice řídí podle zásad funkčního a účelného uspořádání vnitřních prostorů⁹⁴ – tedy přísné oddělení provozní (hospodářské) části od společenské a soukromé, objevuje se v místech společenské části zcela netradičně vymezený úsek soukromých místností (ložnice, pánský pokoj a koupelna). Toto novum, přidané patrně na žádost stavebníků, je zcela samostatně funkčně zajištěno. V přízemí se zároveň ještě setkáváme s paralelním užitím tří společenských prostorů – obytné schodišťové haly, obývacího pokoje a jídelny. Provoz v oddělené hospodářské části usnadňuje vedlejší vchod, který také umožňuje nerušenou obsluhu celého domu.

V průběhu výstavby Bauerovy vily je Gočár osloven s návrhem samostatného sídla pro nejmladšího ze synů Ladislava Binka v Krucemburku. Pro Dušana Binka má architekt nejprve navrhnout na parcele navazující na pozemky obou bratrů samostatnou vilu, nakonec se však dá přednost rekonstrukci starobylého rodinného sídla – tzv. Starého domu. Ačkoliv se Gočár ujímá v roce 1913 prvních studií rekonstrukce fasády a náčrtů přístavby verandy v kubistickém tvarosloví, přestavba není nikdy uskutečněna.

V době dokončování Bauerovy vily, tedy v říjnu 1914, je Gočár odvolán do

⁹⁴ Kuchyně sousedící s jídelnou, pokoj služky vedle kuchyně, kancelář poblíž vedlejšího vchodu, koupelna připojená k ložnici, jídelna a obývací pokoj přístupné z haly, pokoje dětí a hostinské pokoje v soukromí v patře.

vojenské služby. Ve funkci vojenského stavbyvedoucího působí u pracovních oddílů v Tyrolích. V polovině roku 1918 zde pro „jednoho hodně velkého pána“ vypracovává nákresy vily „do velmi krásné krajiny“,⁹⁵ jež ke schválení předává úřadům v Bregenzi. O osudu tohoto projektu bohužel není nic dalšího známo.

Po konci války a vzniku samostatné Československé republiky se v architektuře udává změna, krystalická kubistických průčelí a jejich dynamické prolamování střídá éra národního slohu se svými plasticky vyvinutými formami a příznačnou „národní“ barevností. I Josef Gočár opouští formy předválečného nekonformního architektonického proudu a stává se jedním z prvních výtvarníků, kteří se po převratu dávají do služeb mladé republiky ve snaze zformulovat nový výtvarný styl, který by zhmotňoval perspektivy nového státu. Národní sloh užitý na obytných sídlech tak vytváří prostředníka reprezentace vyšší podnikatelské vrstvy, pro kterou nepředstavuje ani tak vyjádření národní reprezentace nebo oslavy vlastenectví, jako spíše manifestaci sociálního statusu, výrazný a originální vizuální prostředek, který má potenciál demonstrovat příslušnost k ekonomické elitě.

Obloučkový dekorativistický styl si jako první ze soukromých stavebníků nechává vpustit do projektu přestavby svého rodinného domu královédvorský textilní továrník Josef Sochor. Ve tvarových formách nového slohu, který se v exteriéru mísí s kubistickými prvky spoluprojektanta Karla Jarolímka, Gočár v letech 1920-1924 navrhuje přístavbu haly, interiérovou výzdobu a vybavení společenských prostor. Architekt halu navrhuje jako hlavní reprezentativní část domu, nechává ji půlkruhově expandovat z hmoty stavby a situuje ji mezi hlavní vstup a síň s honosně zdobeným schodištěm vedoucím k soukromým pokojům v patře.

Zatímco na Sochorově vile architekt aplikuje „rondo“ tvarosloví pouze v umírněné formě na určitou část stavby a vnitřní vybavení, ve stejné době již zpracovává plně plastický rondokubistický projekt vily pro majitele textilní továrny Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci. Charakteristické stylové prvky zde Gočár, oproti svým kubistickým projektům, také výrazně promítl i do půdorysu stavby. Na uličním průčelí hmota stavby vybíhá třemi zaoblenými přízemními rizality, pojmajícími v sobě v interiéru hlavní vstup, halu a pánský pokoj.

Hlavní prostorovou jednotkou vnitřku vily je v anglickém stylu tradiční hala jdoucí přes výšku obou podlaží. S halou sousedí pánský pokoj a rozlehlá jídelna

⁹⁵ Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár, Otakar Novotný*, Praha 2011, s. 67.

s připojenou zimní zahradou, ostatní místnosti přízemí tvoří již jen provozní prostory, obsluhované zadním vchodem. Z půdorysné prostorové rozsáhlosti jídelny lze odvodit, že pro společný život rodiny byla jídelna se vstupem do zimní zahrady důležitým prostorem, kde patrně rodina trávila nejvíce času. Do patra se situovaly soukromé pokoje – ložnice (disponující oddělenou šatnou a koupelnou s toaletou) propojená s dětským pokojem, dva pokoje a pokoj pro hosta. I když se však v patře nachází pět samostatných obytných prostorů, je zde vyprojektováno pouze jedno sociální zázemí. Nedostatečnost hygienického zázemí je ostatně zarážející i v přízemí.

V roce 1920 Gočár vypracovává projekt ještě jednoho rodinného domu do Červeného Kostelce – pro Viléma Eisenmanna, místního velkoobchodníka. Neprovedená studie uplatňující rondokubistické formy představuje tradičnější, ne tak plasticky rozvinutou hmotu, jako ve stejné době realizovaný návrh vily pro továrníka Adolfa Keyzlara. O tři roky později se nepodaří uskutečnit adaptaci rodinného sídla významného politika a publicisty Kuneše Sonntága v Praze v Dejvicích, pro kterého Gočár pracuje s přestávkami v rozmezí let 1923 až 1927. Architekt pro stavebníka zpracovává i studie interiérového vybavení, nejprve ve střídmých formách národního dekorativismu, o několik let později již v duchu funkcionalismu.

Kolem roku 1923 Gočár přebujelost národního slohu opouští a jeho pozornost upoutává zcela odlišná estetika. V témže roce umírá Jan Kotěra a Gočár je jmenován profesorem na škole architektury pražské Akademie výtvarných umění. Se svými studenty absolvuje cestu do Holandska, kde jej inspiruje příznačný cihelný racionalismus Dudokových, Klerkových a Berlageových staveb. Zároveň se navrací k českým modernistickým tradicím, navazuje na takzvaný „nulový bod“ české moderní architektury – Kotěrovu cihelnou architekturu. Přestože se od národních tendencí upouští, určitá barevnost zůstává. Kontrastu červené a bílé je však dosaženo spíše užitým materiálem než následným barevným dotvořením. Gočár, silně ovlivněn modernistickými holandskými vzory, pracuje s odhalenou tektonikou cihelného zdiva v kontrastu s pískovcovými či kamennými články. Tento princip užil již v počátcích své rané tvorby na vile Josefa Binka v Krucemburku a opět aplikoval na obytném domě ředitele koželužské školy v Hradci Králové. Na následující obytné vile ředitele Rašínova gymnázia v Hradci Králové z let 1925-1926 tato racionalisticky plastická architektura, jejímž hlavním výrazovým prvkem se stala přirozená barevnost

cihlového zdiva, vygradovala do cihelného purismu a střídmosti užitých forem.

V polovině třicátých let Gočár pracoval v Hradci Králové na zastavění pravobřežní labské kotliny školským areálem, a to nejprve Rašínovým gymnáziem, posléze Obecnými a měšťanskými školami a nakonec mateřskou školou. Na plánu Obecných a měšťanských škol z roku 1925 je počítáno se samostatně stojící vilou pro ředitele, která svým stylovým provedením koresponduje s holandským cihlovým purismem školního komplexu. Areál se definitivní dostavby dočkal až v druhé polovině padesátých let. Ujal se jí architekt Václav Rohlíček, který však nakonec pravděpodobně v souladu s dobovými názory vilu pro ředitele nevystavěl.

V roce 1926 se Gočár zabývá projektem domu pro továrníka Čáslavského do Častolovic ve východních Čechách, jenž nakonec nebyl realizován, a u něhož se můžeme pouze domnívat, že ho architekt pojal ještě ve střídmych formách národního dekorativismu.

3.3 Gočárovo řešení funkcionalistického bydlení

V polovině dvacátých let Gočár přes holandský racionalismus a moderní klasicismus opouští dekorativní formy národního slohu a svou tvorbu začíná směřovat ke skutečně moderním stylům, zbaveným veškerého zdobného aparátu. Puristické a funkcionalistické období představuje další významnou kapitolu v Gočárově tvorbě, byť již není v onom předvoji jako v éře moderny či kubismu.

První studii obytné stavby v avantgardním směru Gočár vytváří v roce 1925 pro pražského stavitele Františka Strnada do pražské vilové čtvrti Bubeneč, v době, kdy projektuje školní areál Rašínova gymnázia v Hradci Králové v duchu holandského plasticitu. Vila je první čistě puristickou stavbu nejen v Gočárově tvorbě, ale i prvním domem nového stylu v Praze, jejíž realizaci Gočár předstihl i své žáky na Akademii výtvarných umění, které převzal po zesnulém Janu Kotěrovi v roce 1924. Rozměrná a velkoryse dispozičně řešená třípodlažní plochostřechá vila z železobetonové konstrukce je již zcela oproštěná od zdobných prvků předchozích období národního dekorativismu a holandského plasticismu. V řešení trojtraktové dispozice jsou jednotlivé trakty funkčně rozděleny a je zde patrný již tradiční princip funkcionalistické kompozice s oddělením přízemní obývací (společenské) části od intimní (ložnicové) v patře a hostinských pokojů v patře druhém. Z proklamované teorie dobrého a zdravého funkcionalistického bydlení vychází i orientování hlavních společenských a obytných částí k jihu a provozních prostorů na sever.

Po dokončení královéhradeckého Rašínova gymnázia s vilou ředitele v duchu holandského plasticismu se Gočár vrací do Hradce Králové s další zakázkou – s funkcionalistickým návrhem stavby ředitelství Československých státních drah tvořící dominantu Ulrichova náměstí a obytné budovy pro vyšší úředníky připojené k jejímu zadnímu traktu. Zaměstnaneckou třípatrovou vilu autor koncipuje jako samostatnou stavbu propojenou s hlavní administrativní budovou v úrovni druhého patra uzavřenou lávkou. Vila obsahuje pět samostatných bytových jednotek vždy po dvou bytech v přízemí a v prvním patře a jednom bytě zabírajícím celé druhé poschodí, určeném pro nejvýše postaveného úředníka. Účelně řešená dispozice bytů splňuje požadavky moderního služebního bydlení.

Projektem vily pro spolumajitele královédvorské textilní továrny Zdeňka

Sochora začíná Gočárova funkcionalistická tvorba v oblasti privátního bydlení, ve kterém se přiklání ke klasicizujícímu pojetí funkcionalismu. Díky vynaložení nemalých finančních prostředků investora architekt v roce 1928 koncipuje zcela mimořádnou funkcionalistickou vilu – jak z hlediska hmotového, tak i půdorysného uspořádání (ale i technického vybavení). Hmotovou skladbu domu vytváří pomocí dvou nestejněměrně se protínajících kvádrovitých těles tvořících půdorys latinského kříže. Na vnitřním uspořádání této vily lze u Gočára nejlépe spařit, jak vývoj moderní dispozice směřuje od rozdrobení půdorysu na jednotlivé hermeticky uzavřené pokoje s různou funkcí k téměř volnému prostoru, poskytujícímu nenucené rozmístění s funkčním propojením jednotlivých místností. Na Le Corbusierově příkladu Gočár celou společenskou část přízemí navrhuje jako navzájem propojený kontinuální prostor. Místnosti nejsou odděleny dveřmi, ale prostory od sebe vymezují jednotlivé kusy nábytku.⁹⁶ V Sochorově vile, jako v jediné obytné stavbě, tak Gočár učinil pokus o aplikování Le Corbusierovy snahy o dojem z neuzavřenosti celku, variabilitu vnitřních prostorů a snadnou oddělitelnost jednotlivých částí domu.

Funkcionalistickou stavbu Gočár navrhuje také své sestře Anně a synovi Františkovi do Bohdanče. Nevelkou, jednoduchou a účelnou jednopatrovou vilu koncipuje tak, aby ovdovělá sestra mohla patro v případě potřeby pronajmout. Vnitřní dispozice přízemí i patra jsou proto identické a tvoří samostatné obytné jednotky s pragmaticky rozmístěnými provozními prostory směřujícími do zahrady a soukromými pokoji do ulice.

U Gočárových funkcionalistických vil je typické, že architekt klade veškerý důraz především na hlavní průčelí, popřípadě i boční fasády, kam nechá zalamovat pásová okna, umístit vchody, markýzy, pergoly či terasy. Oproti tomu zadní průčelí (orientované vždy do zahrady) pojednává zcela plošně, ryze utilitárně a oproti předním fasádám až téměř asketicky.⁹⁷

V roce 1931 začíná Gočár aktivně participovat na nově vznikající formaci kolonie rodinných domů vznikající v rámci výstavní akce moderního bydlení „Osada Baba 1932“ v pražských Dejvicích, jež se mohla uskutečnit díky plodnému dialogu

⁹⁶ Například prostor haly a pánského pokoje odděluje prosklená vitrina s nádobím, která z druhé strany plní funkci knihovny.

⁹⁷ Výrazným prosvětlením jižního průčelí, omezení oken na severním průčelí, s úzkými pásy na schodiště a sociální zázemí domu, stejně jako z východní i západní strany, se domy řadí k charakteristickým typům, jejichž kompozici architekti plně podřizovaly hygienickým představám zdravě orientovaného funkcionalistického obydlí.

se stavebníky, kteří projevili významné pochopení pro deklaraci a manifestaci nových myšlenek funkcionalisticky čisté architektury. Uměřená podoba Gočárových návrhů pro osadu Baba je sice částečně určena typovými požadavky organizátora výstavy – technické komise Svazu československého díla, nicméně Gočár se v projektech vypracovaných pro tuto výstavní akci sám od sebe projevuje svou signifikantní důstojnou gestikou, založenou na umírněnosti a elegantnosti. V jeho rukách se funkcionalismus proměňuje opět ve styl klasických forem.⁹⁸ Gočárovým vilám na Babě tak nechybí kultivovanost, velkorysost a půvab, avšak nejsou protkány politizujícími a sociologizujícími konotacemi.

Architekt je autorem čtyř realizovaných funkcionalistických domů, pátý pro šéfredaktora Krejčího a šestý pro továrníka Vanička se výsledné realizace nedočkaly. Všechny Gočárovy vily na Babě jsou postaveny na velice podobném architektonickém principu, pro nějž je příznačná určitá „*poctivá bytelnost*“.⁹⁹ Představují velkorysé dvoupodlažní stavby¹⁰⁰ se zvýšeným suterénem, reprezentují nového ducha doby měkkými křivkami železobetonové konstrukce s výplňovým cihelným zdívem i jednoduchými velkými plochami skla v průčelí. Vyznačují se tradičním dispozičním uspořádáním, společenským přízemím a soukromým patrem. Nicméně u některých domů se setkáme jak s dispozicemi velmi otevřenými, tak i s jejich méně důraznou – uzavřenější – polohou.¹⁰¹

Vily jsou vsazeny do svažitého terénu charakteristického pro nově zastavovanou lokalitu. Tímto problémem se Gočár zabýval například v původním projektu vily pro vrchního radu Ministerstva školství Václava Mauleho. Chtěl se s ním vypořádat vyprojektováním trojpodlažního domu se zvýšeným suterénem, který by byl vyhrazen provoznímu zázemí, téměř celé přízemí by zabíral rozlehlý obývací pokoj („living room“) a velká ložnice umístěná v patře by disponovala excelentním výhledem do vltavského údolí. Nakonec bylo od tohoto záměru upuštěno, architekt dům o patro snížil a kvůli zachování výhledu využil obrácené dispozice, jedinečně užitě v rámci celé osady. Do zvýšeného přízemí nechal umístit ložnici se sociálním zázemím a provozní prostory domu. Kdežto objem téměř celého patra zaujímá jižně

⁹⁸ Jedním z konkrétních náznaků klasického tvarosloví je uplatnění sloupů v případě Glücklichovy a Kytlicovy vily.

⁹⁹ Viz Rostislav Švácha (pozn. 37), s. 373.

¹⁰⁰ Horní patro ve všech případech na východní straně ustupuje v souladu s průběhem terénu.

¹⁰¹ Porovnáme-li například otevřenost obydlí Karla Kytlice s uzavřenou formou domu Stanislava Mojžíše-Loma.

situovaný velkorysý obývací pokoj o výměře 65 m² plynule propojený s pracovním a vchodem na terasu.

Po vzoru Mauleho vily Gočár projektuje i ostatní domy v osadě Baba. Z jejího architektonického principu – sestavení hmot (důraz na nejdůležitější obytné místnosti jejich vysunutím z hmoty stavby a prosvětlením dlouhými pásy oken) – však vychází zejména dvě vily postavené mimo tuto lokalitu – dům Otakara Meda v Humpolci a Viléma Blümela ve Starých Dejvicích.

Otakar Med, velkoobchodník z Humpolce, byl údajně jedním z návštěvníků, kteří se zúčastnili v září a říjnu 1932 výstavy moderního bydlení na Babě. Po jejím zhlédnutí si objednává návrh vlastního domu do Humpolce, který by následoval funkcionalistické realizace v pražské osadě. Gočár se u této zakázky vypořádává s úmyslem stavebníka, který požaduje ve vile zřídit i sídlo své firmy. Architekt firemnímu provozu vyhrazuje celé přízemí. Tuto odlišnou funkci přízemního podlaží nechává vyznít i v exteriéru stavby, hmotu celého přízemí navrhuje jako ustoupenou oproti zbytku stavby a barevně odlišenou. Tomuto stavebníkovu požadavku Gočár podřídil i velmi složité a poměrně nepřehledné vnitřní uspořádání celého domu. Levá část přízemní dispozice přízemí je vyhrazena komunikačním prvkům domu, pravou část zabírá rozsáhlý prostor skladiště a ve střední části se nachází prostory provozu, obchodu a místnosti pro zákazníky. Patro domu je již vyhrazeno rodinnému životu Medových. Tvoří zcela samostatnou dispozici neodvislou od přízemí. Ústřední prostor zde tvoří obývací pokoj (zároveň sloužící i jako jídelna) s vestavěnou knihovnou. Jediným provozním prostorem je tu kuchyně zcela dispozičně oddělená od obytné části domu. Celou pravou část patra zabírají soukromé pokoje (ložnice a dětský pokoj) s připojeným sociálním zázemím.

Paralelně s výstavbou na Babě Gočár řeší i vilu pro profesora obchodní akademie Viléma Blümela, pro něž do lokality ve Starých Dejvicích projektuje dům nesoucí stejné atributy funkcionalistických staveb realizovaných na dejvicím návrší. Menší Blümelova vilka využívá taktéž mírného terénního spádu a disponuje zvýšeným suterénem s garáží, domovním bytem, hospodářským a provozním zázemím. V přízemí dvoutraktové dispozice dominuje rozlehlý prosvětlený prostor obývacího pokoje s přilehlou jídelnou a patro s terasou je vyhrazeno soukromým pokojům.

Měsíc po dokončení výstavby vily Václava Mauleho začíná na sousedním

pozemku v osadě na Babě podle Gočárova projektu realizovat své velkorysé rodinné sídlo ministerský rada Karel Kytlica. Druhá největší stavba v osadě, navržená pro dvougenerační bydlení, je vystavěna na stejném konstrukčním principu jako Mauleho vila. Do nadzvednutého suterénu architekt nechal taktéž umístit garáž, západní část vyhradil provoznímu zázemí a východní část rozšířil o hospodářský trakt. Ve dvou nadzemních podlažích se nachází dva samostatné byty. V přízemí se jedná o rozlehlý byt pro manžele Kytlicovy a jejich dcery o dvou soukromých pokojích s příslušenstvím, ústřední hale, obývacím pokoji se zimní zahradou a provozním zázemí. Patro bylo vyhrazeno menšímu dvoupokojovému bytu pro stavebníkovu matku. Každý z bytů disponoval vlastní terasou poskytující výjimečný výhled na pražské panoráma.

V roce 1934 Gočár kontinuálně pokračuje na dalším rodinném sídle v nově zastavované pražské lokalitě. Pro profesora brněnské Masarykovy univerzity Julia Glücklicha zpracovává velkoryse pojatou vilu se dvěma obytnými patry, střešní terasou a garáží, která patří k nejzdařilejším příkladům funkcionalistické architektury v celé kolonii. Podobně jako ve vile Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem se v přízemí Glücklichovy vily Gočár opět pokouší o vytvoření plynulého prostoru. Dvoutraktové podélné půdorysné dispozici dominuje centrální obytná hala, po jejíž stranách jsou symetricky umístěny jídelna a ateliér. Prostor haly je od vstupní části oddělen pouze závěsem a se sousední jídelnou tvoří kontinuální celek rozdělený pouze posuvnou stěnou. Příčkou oddělený ateliér naopak vytváří izolovaný soukromý kout. O vnitřních vztazích ovšem nevypovídá uspořádání vnější fasády. Hlavní průčelí naopak plynule propojuje dlouhým okenním pásem halu s ateliérem, přičemž vnitřně propojená jídelna je na průčelí vizuálně oddělena cihelným pilířem. Obdobná diskontinuita se objevuje i u ložnic v patře. Dům také disponuje garáží, jejíž hmota netradičně zasahuje do obytného prostoru přízemí.

Realizací vily pro Stanislava Mojžíše-Loma, ředitele Národního divadla, architekt uzavírá své působení v osadě Baba. Nejklasičtěji pojatý funkcionalistický dům v lokalitě, netradičně vystavěný na čtvercovém půdorysu, disponuje ovšem velkorysým dispozičním řešením. Do půdorysu organizovaném kolem ústřední schodišťové haly, nechal Gočár po vzoru prostorové koncepce Adolfa Loose, vníknout do skladby interiéru úspornou podobu tzv. Raumplanu. V přízemí prostorově oddělil hlavní společenskou místnost – obývací pokoj, otevírající se z

haly čtyři metry širokým vstupem a nabízející díky otevřenému nároží excelentní panoramatický výhled, a položil ho o dva stupně níže než ostatní prostory v přízemí. Ze všech čtyřech realizovaných Gočárových staveb na Babě Mojžíšova vila vykazuje z hlediska architektonického řešení jednoznačně nejkonvenčnější pojetí. Jako jediný z domů není tvořena podélnou formou, ale je vystavěna na centralizovaném půdorysu, který příliš nereflektuje princip biologických norem oslunění jednotlivých místností, jež umožňuje fronta obytných pokojů situovaných k sluneční straně v protažené hmotě domu. Také zde nejsou uplatněny tradiční funkcionalistické prvky, jako například dlouhá pásová okna, rozlehlé terasy s trubkovitým zábradlím, vstupní a střešní markýzy. Důvodem tohoto tradičního architektonického pojednání mohou být spory architekta se stavebníkem v průběhu realizace, jež údajně vedly až k architektově distanci od projektu, který byl nakonec dokončen bez autorského dohledu. Vila pro Stanislava Mojžíše-Loma v osadě Baba z let 1935-1936 se stala Gočárovou vůbec poslední realizací z hlediska individuálního bydlení.

4 Realizované stavby

- 1) Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku,
1907 – 1909**
- 2) Úprava vily Ladislava Binka (tzv. Bílá vila) v Kruceburku,
1907 – 1908**
- 3) Vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem,
1911 – 1912**
- 4) Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech,
1911 – 1913**
- 5) Vila Adolfa Bauera v Libodřicích,
1912 – 1914**
- 6) Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem,
1920 – 1924**
- 7) Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci,
1920 – 1924**
- 8) Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové,
1923**
- 9) Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenci,
1925 – 1926**
- 10) Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové,
1925 – 1927**
- 11) Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové,
1928 – 1932**
- 12) Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem,
1928 – 1931**
- 13) Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč,
1930**
- 14) Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích,
1931 – 1932**
- 15) Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích,
1932 – 1933**

- 16) Vila Otakara Meda v Humpolci,
1933 – 1934**
- 17) Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích,
1933 – 1934**
- 18) Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích,
1934**
- 19) Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích,
1935 – 1936**

4.1 Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Krucemburku

Umístění: Krucemburk čp. 88, okres Havlíčkův Brod, kraj Vysočina

Autor: Josef Gočár, výtvarná spolupráce – Vojtěch Sucharda, Jan Štursa, František Kysela, Marie Teinitzerová

Stavebník: Josef Binko (1879-1960), spolumajitel koželužské továrny v Krucemburku, piktorialistický amatérský fotograf a švagr Josefa Gočára

Datace: 1907 – 1909

Současné využití: soukromý obytný dům

Památkově chráněný objekt

„Městečko Krucemburk leží na Českomoravské vysočině jako přilepeno na svahu kopce, chránícího ho před severáky, s domky postavenými skoro nad sebou, nahoře s kostelem a pravým horským hřbitovem, odkud je krásný rozhled kolkolem na samé kopce a lesy (...) dnes valně prořídlymi, ale ještě v mládí stoletými, v nichž pramení jeden z obou potoků Doubravky, a protékal celou soustavou rybníků nad obcí i pod ní (...). Je tedy vysvětlitelno, že zde u zdroje smrkové kůry a na protékající vodě vzniklo koželužství.“¹⁰² Takto popisuje své rodné městečko¹⁰³ a podmínky vzniku rodové živnosti vnímavý Josef Binko ve svých *Pamětech*,¹⁰⁴ který se nejraději na krásy Vysočiny díval skrze objektiv fotoaparátu. Na jižním okraji tohoto nevelkého východočeského městečka se dodnes rozkládá rozlehlý areál bývalé koželužny.¹⁰⁵

Koželužnu zde založila na konci druhé poloviny sedmnáctého století rodina Skřivanových, která patřila k nejstarším rodům městečka. Roku 1728¹⁰⁶ Vilém Skřivan koupil od vrchnosti prázdnou panskou barvírnu a nechal ji přestavět pro zpracovávání a barvení kůží.¹⁰⁷ Řemeslnická dílna se postupem času proměňovala na

¹⁰² Josef Binko, *Paměti koželužny v Krucemburku* [strojopis], Krucemburk 1956 (nestránkováno).

¹⁰³ V letech 1949-1993 nazývaný Křížová.

¹⁰⁴ Viz Josef Binko (pozn. 102).

¹⁰⁵ Po válce prošla továrna procesem znárodnění. Po roce 1989 byla navrácena zpět v restituci původním majitelům. Koželužský provoz zde probíhal až do listopadu 2003, kdy byl na závod vyhlášen konkurz. Počátkem května 2004, dnem vydražení areálu firmou Trepert zabývající se likvidací průmyslových technologií, koželužská výroba v Krucemburku s největší pravděpodobností navždy skončila. V současné době je komplex opuštěný a chátrá.

¹⁰⁶ Rok 1728 je pokládán za rok založení podniku. Toto datum bylo uváděno na firemních tiskopisech.

¹⁰⁷ Jiří Slavík, *Josef Binko – přítel umění a fotograf* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008. s. 8.

malou venkovskou manufakturu. Další rozkvět krucemburské koželužny byl spojen především s polovinou devatenáctého století a s osobností Augustina Skřivana ml. Tento poslední nositel jména, jež zůstalo v názvu firmy až do jejího znárodnění, měl syna Gustava, který odmítl převzít vedení podniku a věnoval se vědecké dráze. Stal se profesorem matematiky ve Vídni a později rektorem české techniky v Praze. Podnik proto roku 1850 zdědil manžel Augustinovy dcery Julie – řemenářský mistr Eduard Binko, v němž Augustin Skřivan získal schopného spolupracovníka a zároveň „zakladatele binkovské linie krucemburských koželuhů“.¹⁰⁸

Dalším dědicem firmy se stal Eduardův syn Ladislav Binko st. (1851-1923), který se svou manželkou Emou Seykorovou, dcerou majitele koželužské továrny z Kostelce nad Orlicí, vychoval tři syny – Ladislava (1877-1963), Josefa (1879-1960) a Dušana (1884-1954). Bratrům Binkovým se podařilo podnik udržet a dále rozvíjet v období obou světových válek i době těžké hospodářské krize. Od počátku dvacátého století navazovali intenzivní kontakty plné upřímného přátelství s předními českými umělci, z nichž některé byly posilované vzájemnými příbuzenskými vztahy.¹⁰⁹ Zájem o výtvarné umění, hudbu, krajinnou tvorbu a architekturu projevovali především mladší bratři – Josef a Dušan. Oba měli výrazný hudební talent a věnovali se amatérské fotografii. Zatímco manuálně zručný Dušan se věnoval spíše návrhům nábytku do svého domu a přilehlou zahradu a secesním bytovým doplňkům v duchu hnutí *Arts & Crafts*,¹¹⁰ starší Josef vynikl jako vynikající amatérský fotograf, jehož piktorialistické období se řadí k nejreprezentativnější tvorbě české secese, pro kterou se stala charakteristická obliba ušlechtilých fotografických tisků.¹¹¹

Josef Binko se narodil jako druhorozený syn 7. března 1879 v tzv. Starém domě čp. 69 v Krucemburku. Spolu se svými bratry vyrůstal ve velice kultivovaném rodinném prostředí plném uměleckých podnětů.¹¹² V době Josefova dětství Binkovi

¹⁰⁸ Jiří Slavík, *Krucemburk a život koželužské rodiny Skřivanových – Binkových* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2009, s. 74.

¹⁰⁹ Příbuzenský vztah pojil Binkovy k pražskému architektovi Václavu Roštlapilovi (1856-1930), vídeňskému malíři Eugenu Jettelovi (1845-1901), malíři Janu Šírovi (1868-1928), sochaři Janu Štursovi (1880-1925), malíři, restaurátorovi a památkáři Františku Petrovi (1884-1964). Později především k Josefu Gočárovi (1880-1945).

¹¹⁰ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 97.

¹¹¹ Pavel Scheufler, Ušlechtilé tisky. Josef Binko – osobní data známa, *Foto Video* 3, 1999, č. 6, s. 22.

¹¹² Otec Ladislav hovořil plyně několika jazyky, v mládí se učil sanskrt a aktivně se věnoval hudbě, zejména hře na klavír, varhany a cello. Byl členem Umělecké besedy a spolu s manželkou Emou se jako první z rodiny začali věnovat sbírání výtvarných děl, v čemž je následovali i oba nejmladší synové.

podnikali rodinné výlety za svými příbuznými do Nového Města na Moravě. Navštěvovali především měšťanské rodiny Jelínkovu a Štursovou. Bratři Binkovi se nejvíce stýkali se svými bratranci, z nichž především Jan Štursa (1880-1925) později významně ovlivnil životní osud Josefa Binka.

V roce 1880 poslala rodina Josefa na studia do Prahy, kde nejprve absolvoval c. k. českou reálku v Ječné ulici a od roku 1894 (přestože měl zálibu v technických předmětech) pokračoval podle rodinného přání studiem na Československé obchodní akademii. Od podzimu 1890 začal také navštěvovat vyhlášenou „Libeňskou klavírní školu“, kde se zdokonaloval v hudbě, která se mu stala vedle amatérského fotografování druhou celoživotní vášní. Amatérské fotografii podlehl náhle při studiích na obchodní akademii, začal odebírat fotografické časopisy a sbírat knihy o umělecké fotografii a dobových fotografických technikách. S vlastním fotografováním začal pravděpodobně v roce 1895, kdy si v altánku na zahradě Starého domu zkonstruoval svou první improvizovanou fotokomoru. Z této doby pocházejí také jeho nejstarší fotografie.¹¹³

Podle dřívějšího pragmatického rozhodnutí rodiny „*byl (Josef) určen pro obchodní část*“ podniku, zatímco bratr Ladislav studující chemii na Českém vysokém učení technickém v Praze, „*byl určen pro výrobní část*“.¹¹⁴ Po absolutoriu na obchodní akademii v roce 1897 Josef nastoupil na praxi do rodinné továrny, kde se zaučoval ve firemní „*pisárně, a mezi tím se musel učit veškeré manuální práce i práce na strojích, vždy pod dohledem staršího zkušeného tovaryše*“.¹¹⁵ Po zásadní přestavbě a modernizaci podniku odešel v roce 1904 na obchodně-administrativní praxi do vídeňsko-peštské koželužské firmy, která v tehdejší době dominovala na rakousko-uherském trhu se surovými kůžemi. Následujícího roku se vrátil zpět do Krucemburku, aby započal „*činnost ve vlastní továrně*“.¹¹⁶

Při namáhavé práci v rodinné firmě však mladý továrník neztrácel intelektuální spojení a pražským uměleckým prostředím, které poznal při svých studiích. V roce 1905 se stal přispívajícím členem Mánesa, jehož činnost od studentských let nepřetržitě sledoval. Dále se také věnoval fotografování a rozvíjel

¹¹³ Požár v Krucemburku, 1895.

¹¹⁴ Viz Josef Binko (pozn. 107), s. 9.

¹¹⁵ Ibidem, s. 10.

¹¹⁶ Dopis Josefa Binka Obchodní a živnostenské komoře v Praze ve věci přijetí funkce náměstka generálního ředitele pro obor kožedělný z 8. listopadu 1945. Dopis je v majetku Mgr. Evy Kolářové, rozené Binkové.

svou zručnost v ušlechtilých fotografických tiscích.¹¹⁷

Po smrti dědečka Eduarda Binka v roce 1904 oslovil Josef Binko Jana Štursu se zakázkou na rodinnou hrobku na pozemku u hřbitovní zdi v sousedství kostela sv. Mikuláše v Krucemburku. Jan Štursa, s nímž se bratři od počátku studií neviděli, rodinnou zakázku přijal a začal pracovat na návrhu žulového náhrobku s bronzovým reliéfem.¹¹⁸ Prostřednictvím Štursy, který již trvale žil v Praze, se bratři Binkovi seznámili s novými přáteli z uměleckého prostředí. V životě Josefa Binka však sehrál ještě jednu důležitou roli – byl to právě Jan Štursa, kdo mladého továrníka kolem roku 1906 představil začínajícímu architektovi Josefu Gočárovi.

Gočár znamenal pro Binka přímo osudového člověka. Stal se spolu se Štursou prostředníkem kontaktů s pražskou uměleckou společností a seznámil ho s budoucí manželkou Terezií (1886-1959), dcerou Antonína Chlada, pardubického primátora a nájemce zámeckého pivovaru. Chladovi se po dlouhá desetiletí přátelili s rodinou Gočárovou, sládky ze sousedního Semína u Přelouče.¹¹⁹ Josef se s Terezií oženil v roce 1910. Mladší sestra Antonie si později vzala Dušana Binka a poslední ze sester Marie posléze Josefa Gočára. Josef a Dušan tak vzájemné přátelství s architektem posílili vskutku nevšedním způsobem: dva z bratrů Binkových a Josef Gočár si vzali za manželky tři dcery pardubického sládky. Roku 1911 se Josefovi a Terezií narodil syn Ivan, v roce 1916 druhý syn Jan a o dva roky později dcera Věra.

V roce 1907 započala mecenášská činnost všech tří bratří, kteří si postupně u Gočára objednali projekty svých rodinných sídel. Již z roku 1907 pochází Gočárův návrh vily pro Josefa Binka – tzv. Červené vily, která se stala první rodinnou obytnou stavbou v architektově tvorbě a zároveň první zakázkou, kterou architekt vypracoval samostatně a již bez dozoru svého profesora Jana Kotěry. Ještě téhož roku začal Gočár pracovat na plánech stavebních a dekorativních úprav pro secesní novostavbu tzv. Bílé vily Ladislava Binka ml., jež byla již ve výstavbě,¹²⁰ a jejíž původním

¹¹⁷ Vedle klasické matné nebo barevně tónované bromostříbrné fotografie Binko začal využívat nejprve originálního kouzla uhlotisku a gumotisku, od konce první světové války také náročnou techniku olejotisku a bromolejotisku. V této souvislosti srov. Pavel Scheufler, *Josef Binko*, Praha 2006, s. 37.

¹¹⁸ Reliéfu dominuje stojící postava truchlící mladé ženy s květinovým věncem v pravé ruce. Ladné esovitě prohnuté tělo je zahaleno do splývavého šatu. Mírně skloněná hlava, s vlasy schovanými pod rouškou, je oproti tělu natočena z profilu. Levou rukou si schovává odvrácenou stranu tváře. Žena je obuta do antikizujících sandálů a její pravá noha spočívá na schodu a tím vytváří řášení šatu a prohnutí postavy. U pravé nohy je zachována autorova signatura „ŠTURSA 1906“. K zakázce se dochovala bohatá korespondence mezi sochařem a Josefem Binkem. Viz Jiří Slavík, *Dopisy Jana Štursy Josefu Binkovi*, *Umění LVI*, 2008, č. 4, s. 333-341, 373.

¹¹⁹ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 68.

¹²⁰ Začala se budovat podle plánu dosud nezjištěného stavitele.

architektem se měl pravděpodobně stát rodinný příbuzný Václav Roštlapil.¹²¹ I nejmladšímu z bratrů měl být vystavěn vlastní moderní rodinný dům,¹²² avšak vzhledem ke zhoršující se ekonomické situaci v podniku se přistoupilo k zadání projektu přestavby stávajícího rodinného sídla. V roce 1913 se proto architekt zabýval přípravnými studii na novou fasádu Starého domu a přístavbu kubistické zahradní verandy podle zadání Dušana Binka.¹²³

Na projektu vily pro Josefa Binka začal mladý architekt pracovat v roce 1907, ještě jako člen pražského ateliéru Jana Kotěry. Přesto je Binkova vila považována za Gočárovu první samostatnou architektonickou realizaci, jelikož práce na návrhu pokračovaly do následujícího roku a její výstavba (1908-1909) probíhala již v době, kdy se od Kotěry odloučil a založil si vlastní architektonickou kancelář. V návrhu, v němž se prolíná estetika rané moderny s pozdní geometrickou secesí, přesto Gočár dosud „v základní koncepci této vily následuje svého učitele, zvoliv příklad dispozice anglického obytného domu“.¹²⁴

Kotěra se v raných realizacích obytných staveb navrhovaných na oblíbené téma „secesní chalupy“ snažil spojit tradici domácího lidového stavitelství se znalostmi vnitřních dispozic a některých zásad anglického venkovského domu.¹²⁵

¹²¹ Jiří Slavík, Bílá vila Ladislava Binka ml., in: Jan Sedlák (ed.), Petr Kratochvíl, *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 43.

¹²² Nezastavěný pozemek v pořadí již třetí krucemburské vily, kterou měl navrhovat taktéž Josef Gočár, ležel západně od zahrady Červené vily, a znamenal definitivní dotvoření nově založeného parkového pásu na jižním okraji městečka. Po rozšíření by se táhl od hlubocké silnice (Ladislavova vila) po v polích osamocenou starou pazdernu zvanou „Činčerka“, postavenou při široké úvozové cestě k rybníku Řeka (Dušanova vila). Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 57-58.

¹²³ *Umělecký měsíčník* uvádí nepřesné označení Starého domu jako „villy“ a zároveň zahradní verandy v podobě kubistického arkýře jako „přístavby k vile“. To vedlo v pozdější odborné literatuře k mylným závěrům, že se jedná o přístavbu k známé Červené vile Josefa Binka, nebo o její zahradní pavilon. Viz Josef Gočár, Přístavba k vile [reprodukce verandy], *Umělecký měsíčník* II, 1912-1913, s. 317; Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50; Marie Benešová, O kubismu v české architektuře, *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 3, s. 171; Jiří Švestka, Tomáš Vlček, Pavel Liška [et al.], *Český kubismus 1909-1925. Malířství, sochařství, architektura, design*, Praha 2006, s. 226, 229. Podle vizualizací v italském katalogu od architekta Domenico Chizzonitiho *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia* z roku 2011, kubistický arkýř dokonce přiléhá k jižnímu zahradnímu průčelí Bílé vily Ladislava Binka ml. V roce 1913 Gočár také předložil projekt nového urbanistického zastavění pardubického náměstí nazvaný „Pernštýn“. Kubisticky pojatý návrh poštovní budovy je téměř identicky tvaroslovně pojednán jako neuskutečněný zahradní arkýř do Krucemburku. K problematice krucemburského zahradního arkýře více viz Jiří Slavík, Modernistický sen Dušana Binka. O výtvarných zakázkách a vlastní umělecké činnosti mladého továrníka z Krucemburku, in: Tomáš Valeš (ed.), *Work in Progress*, Brno 2011, s. 73-74.

¹²⁴ Viz Marie Benešová (pozn. 3), s. 6.

¹²⁵ Tak je komponována především vila pro Františka Trmala v pražských Strašnicích z let 1902-1903, která Gočárovu mladší a prostorově větší krucemburskou vilu připomíná mohutnou do stran přesahující střechou, dřevěnou lomenicí štítů v hlavním průčelí a na bočním severním rizalitu, konvexní apsidou, ústřední patrovou schodišťovou halou, vysokými komíny a vikýři. Další podobnost s Binkovou vilou lze nalézt v téměř současné Kotěrově realizaci Götzovy vily z roku

Avšak nejen skrze Kotěru, ale i sám osobně se mohl Gočár s typem pohodlného anglického halového domu seznámit v roce 1906, když byl Kotěrou pověřen dohlédnout na instalaci českého pavilonu v rámci rakousko-uherské výstavy v londýnském Earls Courtu. V Anglii, stejně jako předtím v Holandsku, ho také zaujala střízlivá architektura z neomítaných cihel,¹²⁶ jejíž estetiku následně využil na krucemburské vile.¹²⁷

Navrhované obytné domy Gočárem obdivovaných architektů se vyznačovaly určitými typickými znaky, na které poukazuje ve svém článku o anglických rodinných domech teoretik Vilém Dvořák: „*Celek domu rozvinuje se do šíře, nikoli do hloubky a výšky. Vyloučením sklepů rozmnožuje se půdorys přízemí a nové objekty (...). Druhým podstatným znakem anglického domu jest střecha. Severské podnebí britských ostrovů podnítilo útvar střechy sedlové široce rozložené a mohutně vyvinuté, jež dokonale vyjadřuje motiv ochrany proti rozmarům klimatu severní nepohody. Značný obsah střechy intensivně využije se k účelům obytným (k ložnicím). (...) Vedle střechy jest arkýř mocným architektonickým činitelem anglického rodinného domu. (...) Arkýř krásně podává základní severskou snahu stavěti z vnitřku navenek v kontrastu k stavbě italské, renaissanční, uplatňující zřetele reprezentační, architektonicky vystižené v otevřených útvarech sally terainy, loggie a balkonu. Dojem útulnosti a jakési počestnosti, jež vyvolává široce vyložený a zplna zasklený arkýř (...).*“¹²⁸ Anglické „cottages“ kromě Dvořákem jmenovaných

1908 v Chrustenicích nedaleko Berouna. U té se také uplatňuje půlkruhovitá apsida prosvětlená čtyřmi vertikálními okny, která jsou od sebe oddělená vpadlými režnými cihlovými pásy, dřevěná lomenice trojúhelných štítů a krytá vstupní veranda s pilíři zapracovanými do nároží stavby. Ještě intenzivněji se modernistickou architekturou inspiruje ve své poslední pražské stavbě – vile pro sochaře Stanislava Suchardu stavěné v letech 1904-1907. Stavba, využívající motivy lidové architektury, je charakteristická výraznou mansardovitou střechou s arkýři, komíny a hrázděnými štíty. Půdorys obytné části domu Kotěra koncipoval v návaznosti na patrovou schodišťovou halu. Objevuje se zde (stejně jako v Binkově vile) půlkruhovitě ukončení salonku v hale. Určitou analogii lze najít i ve villegiatuře pro Františka Fröhlicha postavené v Černošicích u Prahy v letech 1902-1903, kombinující podněty z Anglie a výrazné folklorní motivy, krytou vstupní verandu, hrázděné štíty a interiéru dominující anglickou centrální halu. Dále také například letní vila pro Jana Herbena z let 1901-1902 v Hostišově, vila „Vlasta“ Vendelína Máchy z let 1902-1903 v Bechyni a vila Ferdinanda Tondra v rakouském Sankt Gilgen z let 1905-1906.

¹²⁶ Po dokončení domu Gočár od užití režného zdiva ustoupil, aby se k němu znovu, ovlivněn holandským racionalismem, navrátil na počátku dvacátých let.

¹²⁷ Mezi tehdy reformní britské architektky propagující estetiku anglického domu typu „cottage“, patřili především: Philip Webb (1831-1915), Charles Francis Voysey (1857-1941), Mackay Hugh Baillie-Scott (1865-1945) nebo Charles Rennie Mackintosh (1868-1928), jejíž krásu v prostých tvarech, propojení stavby s okolní přírodou a návratu k tradičním materiálům na počátku dvacátého století pro Evropu objevoval Hermann Muthesius. Viz Hermann Muthesius, *Das englische Haus*, Berlin 1904. U nás ji poté zprostředkovala stať historika umění Zdeňka Wirtha s názvem Villa, kterou otiskl v roce 1910 časopis *Styl*. Viz Zdeněk Wirth (pozn. 8).

¹²⁸ Vilém Dvořák, Anglický rodinný dům, *Umělecký měsíčník* I, 1911-1912, s. 52.

znaků dále charakterizovaly asymetrické půdorysy, výrazně převýšené komíny, vikýřová okna a různé štíty (často hrázděné). Interiéřům dominovala velká jídelna a především ústřední prostora – hala s mohutným krbem a schodištěm s ochozem do patra, kde se nacházely soukromé pokoje rodiny a pokoje pro příchozí hosty.

Vilu pro dosud svobodného Josefa Binka architekt Gočár navrhl ke každodennímu obývání a pro život jedné rodiny. Výstavbu vedl Václav Pěch, autorizovaný stavitel z Chotěboře. Už při prvním pohledu krucemburské sídlo upomíná na typ kotěrovské „secesní chalupy“ a zapůsobí svým neobvykle monumentálním a malebným zevnějškem, jehož účinek ještě znásobuje zasazení stavby do rozsáhlého anglického parku a způsob, jímž se dům při příchodu po klikaté přístupové cestě postupně odhaluje. Nápadná je zde především jistá disproporcionalita, kde na poměrně nízkém horizontálně rozvinutém přízemí kombinujícím rezné cihlové a omítané plochy s pískovcovými prvky, dosedá značně převýšená mohutná sedlová střecha, na západní straně zakončená polovalbou, jejíž okraje výrazně přesahují za postranní zdi. Malebnost původně umocňovala i vysoká pálená prejzová střešní krytina, která byla v pozdějších letech vyměněna za lehčí červený eternit.¹²⁹ Právě díky dominantním prvkům – neomítanému cihlovému zdivu, hnědě mořeným štítům a pálené prejzové střeše – se o domě později začalo hovořit jako o „Červené vile“.¹³⁰

Půdorysná koncepce odpovídá myšlence úzkého propojení vily s okolní přírodou. Dům je vystavěn na lehce nepravidelném obdélníkovém půdorysu, jehož tvar rozvolňuje na jižní straně směrem do zahrady půlkruhovitá apsida, na severní straně schodiště vstupu, které se nachází vedle mírně vystouplého, asymetricky umístěného pravoúhlého rizalitu s předsazeným přízemním arkýřem. Podsklepená stavba stojí na vysoké cementové podezdívce, jejíž hmota je občas přerušena sklepními okénky s ostěním, které uzavírají dva typy železných červeně natřených mříží s pozdně secesním geometrizujícím vzorem. Zděné přízemí vily kombinuje kontrast červených rezných cihel, omítaných ploch, jednoduchých pískovcových článků a okna v bílých rámech.

Hlavní vstup do domu kryje zastřešená veranda podpíraná třemi impozantními cihlovými pilíři, které otevírají severovýchodní nároží směrem k

¹²⁹ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 38, pozn. 74.

¹³⁰ V Anglii byl jako „Red House“ pojmenován dům Williama Morrise, spoluzakladatele uměleckého hnutí Arts & Crafts. Architektem domu v Bexleyheath v předměstské čtvrti jihovýchodního Londýna se v roce 1859 stal Philip Webb.

příjezdové cestě a do zahrady. Mezi pilíři je umístěno masivní sloupkové zábradlí s motivem „*zvlněných vertikál*“.¹³¹ Tento vzor opětovně rastruje hlavice zděných pilířů, jejíž čela zdobí florální motivy. Verandu zdobí podlaha tvořená z pozdně secesních interiérových dlaždic, sokl z cihlově červených glazovaných obkladaček a strop dekorovaný šablonovitou výmalbou. Napravo od verandy vyrůstá ze severní fasády rizalit jídelny s předstupujícím pravoúhlým arkýřem otevřeným širokým trojdílným oknem, jemuž se v Anglii říká „*bay window*“.¹³² Arkýř vynáší nezastřešený z cihel vyzdívaný balkon s kamenným zábradlím podkrovního pokoje.

Na jižní fasádě obrácené do zahrady dominuje půlkruhovitá apsida vnitřní patrové haly. Režnou cihlovou stěnu prolamují čtyři výrazně vertikální špaletová okna, jež jsou rozdělena na dvě poloviny – v dolní polovině jednoduchá, v horní členěna čtvercovým rastrem. Zasažená jsou do jednoduchého pískovcového ostění, které oddělují režné meziokenní pásy. Apsida vrcholí půlkuželovitým zastřešením, na které navazuje sedlová konstrukce přisazená k hlavní střeše. Nalevo od apsidy se nachází prostor jižního zápraží zadního vchodu, tvořený přesahem střechy nad ustupující fasádou, k němuž vedou žulové schody s podestou.

Na hlavním pohledovém východním průčelí je vyveden mohutný tmavě mořený dřevěný štít,¹³³ který je bezpochyby nejhonosnějším exteriérovým prvkem stavby a na jehož řezbářském provedení se podílel mladší bratr Stanislava Suchardy – pražský sochař a řezbář Vojtěch Sucharda.¹³⁴ Gočár se v jeho provedení navrácí k vernakulární architektuře a oživuje typ staročeské lomenice, které na svých stavbách

¹³¹ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 40.

¹³² Arkýřové neboli výklenkové okno.

¹³³ V původním řešení východního štítu však Gočár počítal se světlejším provedením dřevěné lomenice a s užitím výrazné barevnosti, od které se v průběhu stavebních příprav upustilo a využito se jednotné tmavé moření. Gočárův zarámovaný nerealizovaný projekt barevného řešení východního průčelí se nachází v majetku rodiny.

¹³⁴ Vojtěch Sucharda (6. ledna 1884 Nová Paka – 31. října 1968 Praha), pozapomenutý český akademický sochař, řezbář, restaurátor a loutkář. Pocházel z umělecké rodiny Suchardů z Nové Paky, byl mladším bratrem slavnějšího sochaře a medailéra Stanislava Suchardy, s nímž spolupracoval na mnoha zakázkách. V Nové Pace absolvoval měšťanskou školu a zároveň se vyučil loutkářství v dílně svého otce. V roce 1899 odešel studovat na Uměleckoprůmyslovou školu do Prahy k profesoru Kastnerovi. Od roku 1907 spolupracoval s architektem Kamilem Hilbertem v katedrále sv. Víta a na výzdobě chrámu Sv. Jana Nepomuckého ve Štechovicích. Dále pracoval v kostele Sv. Jiljí v Nymburku, v kostele Sv. Petra a Pavla v Mělníku, v roce 1913 vytvořil tři monumentální postavy rytířů pro palác Koruna na Václavském náměstí. V téže době svému bratrovi Stanislavovi vypomáhal při realizaci pomníku Františka Palackého v Praze a vytvářel dvě plastiky určené na průčelí městského muzea v Hradci Králové. Již před válkou restauroval sošky na pražském orloji, který v roce 1945 vyhořel. Nicméně jeho návrh nových plastik apoštolů se již nerealizoval. Po válce vytvořil několik pomníků padlým na Moravě. V roce 1920 spoluzaložil uměleckou scénu Říše loutek, kde vyřezával loutky a konstrukce scén. Velmi intenzivně se také zabýval dřevořezbou.

používali již Dušan Jurkovič a Jan Kotěra, ve snaze o propojení středoevropského západoslovanského lidového stavitelství s principy vídeňské a anglické moderny.¹³⁵ Štít je v polovině rozdělen vodorovnou římsou, která odděluje vrchní trojúhelné pole půdy od dolního obytného patra. Patro je opatřeno třemi štítovými okny v bílých rámech, které po stranách lemují dva mohutné sokly nesoucí zvlněné vertikální pásy. Sokly propojuje dlouhá fošna se čtyřmi laločnatými výstupky. Uprostřed a nad okny probíhá motiv trojúhelníků s hroty dotýkajících se meziokenních ploch. Horní část vertikálně dělí Suchardou vytvořený silně geometrizovaný figurální reliéf představující jakousi mýtickou bytost – statickou stojící postavu maskulinních rysů v dlouhém krojovém šatu s hlavou ve vrcholu štítu a hustými stylizovanými vlasy, rukama se podpírající o reliéfně pojednanou abstraktní podporu.

Severní štít nacházející se nad balkonem podkrovního pokoje je již proveden méně impozantně, pouze v jednoduchém dekorativním bednění kolem dvojice bíle orámovaných oken s dvojkřídlymi balkonovými dveřmi uprostřed.

Západní štít zakončený polovalbou není překvapivě vyveden v tmavě mořeném dřevu, ale je v celé ploše omítnut. Jeho plochu prolamují čtyři okna podkrovní pracovny orámovaná pískovcovým ostěním a zasazená v cihlovém pásu. Ze střechy vyrůstají tři vysoké a dva nižší anglikanizující cihlové komíny, doplněné o netradiční romantizující věžičky bleskosvodů s kuželovitými měděnými stříškami a čtyři podlouhlé mírně vzedmuté pultové vikýře s úzkými okenními štěrbinami.

Josef Gočár se nezabýval jen stavbou samotnou, ale i úpravou rozsáhlého pozemku kolem vily, který měl být přeměněn na okrasnou zahradu.¹³⁶ Nepravidelná výsadba nových dřevin a okrasných keřů vycházela z tradice anglického přírodního parku. „Přirozené“ rozmístění dřevin mělo vytvářet zajímavé průhledy na stavbu, které doplňovaly solitéry již vzrostlých stromů, jednodruhové ostrůvky, aleje či lesní paseky s lučním kvítím. Zahradu protkávaly klikaté sypané pískové cestičky, původně „*nabízející několik variant procházkových tras, napojených jak na Ladislavovu Bílou vilu, tak na zahradu Starého domu*“.¹³⁷

Interiér vily a jeho vnitřní zařízení patří mezi neautentičtěji zachované

¹³⁵ Jiří Slavík, Červená vila Josefa Binka, in: Jan Sedlák (ed.), Petr Kratochvíl, *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 48.

¹³⁶ Parcela Binkovy zahrady se nachází v místech původních panských rybníků – Okrouhlíku a Dvorského rybníka. Rybníky byly v průběhu osmnáctého století přeměněny na pole a louky a na počátku dvacátého století rozparcelovány na park Bílé vily Ladislava Binka ml. a park Červené vily Josefa Binka.

¹³⁷ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 54.

prostory navrhované Josefem Gočárem. Mimořádně umělecky vnímavý Josef Binko ke spolupráci přizval kromě Gočára i řadu známých výtvarných umělců. Sochařskými díly interiér vyzdobil Jan Štursa, malířskými díly František Kaván, Jan Šíra, Otakar Nejedlý, Otakar Kubín, Vincenc Beneš, František Petr, Karel Boháček, Jan Trampota a další. Poprvé se v Gočárem navržené stavbě uplatňuje dekoratér František Kysela,¹³⁸ který je autorem interiérové výmalby a tapet v pokojích a společenských místnostech. Veškeré textilní doplňky vytvořila výtvarnice Marie Teinitzerová.¹³⁹

V dispozici přízemí Gočár využil zónování, kde podlaží prakticky rozdělil na klidovou část tvořenou soukromými pokoji, šatnou a koupelnou, denní část s velkými prostory jídelny, haly a hudebního salonu a provozní zázemí, sloužící převážně služebnictvu – tedy kuchyň s přípravnou a spíží, pokoj pro služky, umývárna a toalety.

Veranda na severovýchodním nároží zastřešuje hlavní vstup do domu, za nímž se nachází prostor zádveří napojující se na úzký pruh centrální komunikační chodby, protínající na ose východ-západ všechny tři zóny přízemí. Nalevo od vstupu jsou situovány privátní pokoje Binkových. Jejich situování do přízemí – v dispozičním uzavření mezi verandou, hlavním vchodem s předsíní a halou – není zcela tradiční.¹⁴⁰ Soukromé a hostinské pokoje ve většině domů vycházející z typů

¹³⁸ František Kysela (4. září 1881 Kouřim – 20. února 1941 Praha), malíř, grafik, ilustrátor, průmyslový a scénický výtvarník. Gočárův spolužák z Uměleckoprůmyslové školy v Praze. Krátce navštěvoval i pražskou Akademii výtvarných umění (1904-1905). Od roku 1917 až do své smrti působil jako profesor na Uměleckoprůmyslové škole. Často spolupracoval s architekty Pavlem Janákem a Josefem Gočárem, zejména na návrzích výmalby interiérů. Kysela se poprvé ve spolupráci s Gočárem uplatnil svými návrhy na interiérovou výzdobu Binkovy vily v Krucemburku. Gočár s Kyselou velmi intenzivně spolupracoval především v období národního dekorativismu. V letech 1919-1923 se podílel na výzdobě budovy Legiobanky, v letech 1922-1924 dekoroval interiéry Gočárem přestavované vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové na Labem.

¹³⁹ Marie Hoppe-Teinitzerová (3. července 1879 Čížkov – 18. listopadu 1960 Jindřichův Hradec), textilní a průmyslová výtvarnice, majitelka uměleckých textilních dílen. Jako jedna z prvních žen studovala Uměleckoprůmyslovou školu v Praze, již po čtyřech letech dobrovolně ukončila a odjela na studijní cestu po Evropě. Nejprve se vzdělávala na Vyšší tkalcovské škole v Berlíně, dále její cesta pokračovala do Dánska, Švédska, Anglie, Francie a Švýcarska. Zde studovala v gobelínových dílnách v Paříži a v hedvábných dílnách v Lyonu. Po návratu do Prahy v roce 1908 založila s dalšími mladými výtvarníky sdružení Artěl. Posléze si zřídila vlastní textilní dílnu, nejprve v Praze, záhy ji přestěhovala do rodného domu v Jindřichově Hradci. Mezi její spolupracovníky patřil například Max Švabinský, Cyril Bouda, Jiří Trnka, dlouhodobou spolupráci navázala s Františkem Kyselou. Jindřichohradecká textilní dílna pod jejím vedením dosáhla několikrát špičkové evropské úrovně. Mimo jiné je autorkou originálních textilních látek a polštářových potahů ve vile Josefa Binka.

¹⁴⁰ Gočár podobné dispoziční schéma aplikoval ještě v jednom případě. V přízemí kubistické vily velkostatkáře Adolfa Bauera (1912-1914) vymežil mezi jídelnou a obývacím pokojem rohový soukromý prostor, kam umístil pánský pokoj, ložnici a koupelnu.

anglických venkovských domů se nalézaly v patře, v klidu a ústraní od ruchu běžného domovního provozu. Menší místnost sousedící s verandou je původním dětským pokojem, jenž se podle výmalby stěn nazýval „Modrý“. Vedle se nacházela průchozí ložnice rodičů, jejíž stěny byly pojednány naopak v barvě červené, ke které patřila rohová šatní místnost, prostorná koupelna zdobená bílými glazovanými keramickými obkladačkami a toaleta.

Podlahu spojující chodby tvoří šestihranné dlaždice s geometrickým secesním vzorem, stěny jsou obloženy vysokým tmavě mořeným táflováním a dekorovány šablonovitou stylizovanou květinovou výmalbou od Františka Kysely. V levé stěně chodby je prolomen vertikální průzor do centra domu – velkolepé anglikanizující patrové haly, která je přístupná zděným obloukem vytvářející kotěrovský motiv průlomu s průhledem. Tato sedm a půl metrů vysoká *hall* vyvolává pocity ohromující rozlehlosti, propojuje přízemí domu s patrem a prostřednictvím monumentálního schodiště sjednocuje vnitřek celého domu v jeden celek. Vysoký prostor je zaklenut stlačenou valenou bíle omítnutou klenbou, kterou rastruje jemná iluzivní výmalba ve formě modrošedých kazet. Halu osvětluje originální lustr, jehož koncové textilní stínidlo a řada šesti skleněných koulí jsou zavěšeny na dlouhých řetězcích korálků z opálového skla.

V přízemí síň ukončuje konvexně vydutá apsida obložená černě mořeným táflováním a prosvětlující prostor čtyřmi vertikálními okny s výhledem do zahrady. Apsida je nad úroveň podlahy síně výškově oddělena třemi schody a tvoří tak vyvýšené pódium. Levá boční zeď je otevřena širokým obloukovým výklenkem, v němž byl v minulosti umístěn mohutný černobílý kachlový krb s modernistickým kruhovitým ornamentem.¹⁴¹ Před krb Gočár umístil jídelní stůl se zvětšovací deskou a s křesly z ohýbaného buku. Protější pravou zeď, za kterou je umístěno schodiště do patra, otevírá monumentální klasicizující pískovcové sloupoví. Schodišťové podpory tvoří tři vysoké kanelované samostatně stojící sloupy na oválném půdorysu a dva polosloupky, již částečně zabudované do zdi.¹⁴²

¹⁴¹ U tohoto kachlového krbu umístěného ve stěně s hodinami Josef Binko fotograficky zvětšil Josefa Gočára. Vznikl tak slavný fotoportrét mladého architekta s modernistickým kruhovitým vzorem v pozadí, reprodukován v mnoha výřezech a variantních technických zpracování. Již v roce 1910 byl detailně rozkreslený návrh krbu včetně celé stěny publikován ve druhém ročníku *Stylu*. Viz *Styl* II, 1910, s. 27. Ve dvacátých letech nechali majitelé krb demontovat, protože nestačil vytopit rozlehlý prostor haly a nahradili ho výhřevnějšími litinovými americkými kamny. Krbové dlaždice společně s hodinami jsou dodnes uloženy v rozloženém stavu na půdě vily.

¹⁴² Kanelované sloupy v hale navazují na pískovcové zábradlí a hlavice podpěrných pilířů kryté vstupní verandy vily. Podobné sloupovádi Gočár užil na fasádě druhého patra Wenkeova

Naproti otevřenému průlomu do haly se nachází vstup do jídelny, která je plynule propojena se sousedním hudebním salonkem. Prostor jídelny ukončuje pravoúhlý prosklený arkýř, jehož ústřední okno skrývá „*důmyslný konstrukční detail v podobě posuvné okenní tabule, zajiždějící do připravené kapsy v podlaze*“.¹⁴³ Do modře vymalované jídelny Gočár umístil nábytek z tmavě hnědého mořeného dřeva – příborník se stříbrníkem s prosklenými nástavci, knihovni skříň, rozkládací jídelní stůl s osmi židlemi, konferenční stolky, menší skříň, dva podstavce pod sochy a stojany na pokojové rostliny.¹⁴⁴ Osvětlení místnosti zajišťuje svítidlo nad jídelním stolem vycházející ze stejného typu jako lustr v hale. Do zdi mezi jídelnou a hudebním salonkem jsou vestavěna vysoká bílá kachlová kamna s černobílým geometrickým vzorem.

Vedlejší místnost hudebního salonu je od jídelny oddělena pouze výškově – schůdkem, vytvářejícím z prostoru vyvýšené pódium. Do významného společenského pokoje, vybaveného tmavě mořeným nábytkem, polstrovanými židlemi a kubistickými notovými pulty, Binko „*umístil své vysněné Blütnerovo křídlo, evokující krásné vzpomínky na pobyt ve Vídni*“.¹⁴⁵

S jídelnou sousedí v severozápadním rohu umístěná prostorná kuchyň, ke které náleží i umývárna na konci ústřední chodby. V kuchyni se nachází dva prostory oddělené příčkami – spíže s okénkem do zahrady a přípravná s podávacím pultem do jídelny. Naproti kuchyni jsou umístěny toalety a v jihozápadním rohu architekt navrhl pokoj pro služky. Pokoj však svému účelu nikdy nesloužil – stavebník sem ihned po dostavbě vily umístil vlastní zkonstruovanou fotografickou komoru,¹⁴⁶ které byla původně vyčleněna místnost v patře vily. Byt pro služebnou se nalézal v suterénu, kam vedl vchod umístěný vedle schodiště do patra.

Dvouramenné schodiště, přístupné z centrální chodby, vede do patra vily, tedy spíše obytného podkroví.¹⁴⁷ Komunikační prvek zde – stejně jako v přízemí – tvoří

obchodního domu v Jaroměři stavěného v následujících letech po dokončení Binkovy vily (1910-1911).

¹⁴³ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 52.

¹⁴⁴ Součástí nábytkové soupravy byl i psací stůl s půlkruhovou skřínkou se zasklenými dvířky, který si však vlastníci po roce 1990 mezi sebou rozdělili. Oddělena byla například zasklená nástavcová část od spodní zásuvkové části stolu.

¹⁴⁵ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 52.

¹⁴⁶ Důvodem byl především větší prostor místnosti v přízemí a blízkost kuchyně. Podrobný náskres temné komory publikuje Pavel Scheufler v knize *Josef Binko*, Praha 2006, na s. 17 a její podrobný popis zrekonstruovaný podle písemné vzpomínky Ing. Jana Binka na stranách 33-34. Binkova fotokomora se stala od roku 1960 po dlouhých peripetiích součástí stálé expozice *Interkamera* Národního technického muzea v Praze.

¹⁴⁷ Obytné podkroví se postupem doby měnilo podle potřeb rodiny. V roce 1919 zde prováděly

ústřední podlouhlá chodba nad prostorem haly rámovaná pískovcovým ochozovým zábradlím s modernistickým složitě komponovaným geometrizujícím vzorem. V západní části podkroví Gočár navrhl stavebníkovi pracovnu se sousedním prostorem, původně určeným pro instalování fotokomory, využívaným však jako soukromá knihovna. Patro disponuje samostatným záchodem umístěným mezi prostorem schodiště a knihovnou. Hostinský pokoj, situovaný na východní straně, tvoří největší místnost podkroví. Na severu se nachází místnost balkonem, kde dříve stávala další velká „knihovna s čtenářským koutem“.¹⁴⁸

Josef Gočár po dokončení výstavby vily¹⁴⁹ a zhotovení posledních interiérových prací, které probíhaly ještě v závěru léta 1910,¹⁵⁰ styky se stavebníkovou rodinou nepřerušil. Právě naopak. Na Krucemburk jej vázaly nejen příbuzenské svazky, ale i vřelé přátelské pouto s bratry Binkovými. V březnu 1916 byl Gočár povolán do vojenské služby, narukoval i Dušan Binko na rozdíl od bratrů Ladislava a Josefa, kteří zůstali jako nezbytní odborníci ve vedení továrny. Poté, co Gočár musel opustit rodinu jako domobranecký inženýr a správce vojenské pily v jižním Tyrolsku, nabídl krucemburské příbuzenstvo jeho manželce Marii a malému synkovi Jiřímu rodinné zázemí a volné pokoje ve Starém domě.¹⁵¹

Gočár tehdy také zplnomocnil svého švagra, aby po dobu jeho nepřítomnosti dohlížel na Pražské umělecké dílny pro umělecký průmysl a nábytek, které založil v roce 1912 společně s Pavlem Janákem za spoluúčasti malířů Františka Kysely, Zdeňka Kratochvíla a Vincence Beneše. I po návratu Gočárovy rodiny zpět do Prahy se staly pravidelné návštěvy a dovolené trávené na letním bytě v Krucemburku zavedenou rodinnou tradicí. Architektka sem přitahovala malebná poetická krajina lákající k pěší turistice, na kole podnikal výlety po krásné okolní přírodě Havlíčkobrodská a Žďárských vrchů nebo se chodil koupat na moderně vybavenou plovárnu u rybníka Řeka. V zimě se tu také několikrát objevil kvůli lyžování.¹⁵² Naposledy Gočár pobýval v Krucemburku v létě roku 1943. O několik měsíců

úpravy jednoho z pokojů Pražské umělecké dílny. Ve čtyřicátých letech se na adaptaci patra podílel syn Josefa Gočára – Jiří Gočár (1913-1979), který je i údajně autorem nábytkového souboru jedné z místností, sestávajícího se z jídelního stolu, masivních židlí, sedaček, čalouněné lavice, houpacího křesla, vestavěného úložného nábytku a nástěnných svítidel.

¹⁴⁸ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 53.

¹⁴⁹ Josef s Terezií se do Červené vily stěhují na trvalo po své svatební cestě v létě 1910.

¹⁵⁰ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 48.

¹⁵¹ Od května 1916 až do konce války zde architektova rodina bydlela společně se svou chůvou, Toničkou Binkovou a otcem bratrů Ladislavem Binkem st.

¹⁵² Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 97-98.

později byl raněn mrtvicí a od té doby se jeho zdravotní stav neustále zhoršoval. Zemřel 10. září 1945.

Konec čtyřicátých let představoval pro Binkovu rodinu začátek tíživého období. Hluboce ji zasáhlo nejen Gočárovo úmrtí, ale tragickým se stal především únorový komunistický převrat v roce 1948, který znamenal pro koželužský rod zabavení prosperující továrny a její začlenění pod národní třebíčský podnik Dekva. Nastalo dlouhé období, ve kterém čelili bývalí majitelé a jejich rodiny permanentní a systematické perzekuci ze strany nadřízených orgánů. Starým továrníkům byla odepřena penze, nařizeny vysoké platby a majetkové daně.¹⁵³ Deprimující situace se podepsala na psychickém a zdravotním stavu Dušana Binka, který v roce 1954 zemřel.¹⁵⁴

Padesátá léta Josef Binko s manželkou Terezií strávili v tichém ústraní své vily a vyhýbali se společnosti, aby na sebe zbytečně neupozorňovali. O smutném údělu se Binko zmiňoval i v korespondenci, například Václavu Vilému Štechovi: „*Žiji dnes se svou ženou / sestrou manželky Jóži Gočára / v odloučenosti od veřejného života ve vile, kterou mi před padesáti léty postavil můj švagr arch. Gočár.*”¹⁵⁵ Nebo v podobném duchu Františku Petrovi: „*Jinak žijeme již v úplném odloučení od okolního světa, a pomalu jsem již odvykl lidem. Sice pilně čtu, studuji dějiny hudby a umění vůbec, a těším se, že snad bude letos příznivější léto, abychom se zase otužili a připravili na další život.*”¹⁵⁶ Bohatě rozvíjená korespondence se stala pro osamělého Binka kromě občasných letních návštěv jediným spojením s kulturním děním.

V polovině padesátých let začaly také obrovské problémy s vytápěním domu. Malé množství nekvalitního přidělového uhlí nedokázalo vytopit rozlehlé přízemí s vysokou anglickou halou a jedinou snadnou vytápěnou místností v domě se stala místnost s fotokomorou, jež přestala sloužit svému účelu a v níž – i když představovala nejmenší prostor v domě – manželé Binkovi přebývali.

¹⁵³ Josefovi byla penze zcela zamítnuta, jediným přísun financí se stal minimální příspěvek z dřívějšího zemědělského připojištění. Dušan, taktéž s odepřenou penzí, se ocitl v situaci bez jakéhokoliv příjmu.

¹⁵⁴ Pozůstalá vdova se se svou pětáosmdesátiletou chůvou musela nuceně vystěhovat ze Starého domu a uchýlit se do podkrovního pokoje v Červené vile. V patře již žil Josefův mladší syn Jan s rodinou. Veškerý majetek musel být ze Starého domu vystěhován – to nejcennější se umístilo do zbývajících míst v podkroví, co se nevešlo bylo rozdáno přátelům a známým po obci.

¹⁵⁵ Průklep dopisu Josefa Binka prof. Dr. Václavu Vilému Štechovi z 9. ledna 1957. Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 48.

¹⁵⁶ Dopis Josefa Binka Františku Petrovi z 3. dubna 1957. Dopis je v majetku Mgr. Evy Kolářové, rozené Binkové.

V roce 1956 měl být ve vykonstruovaném procesu Binkovým konfiskován veškerý osobní majetek, který se po dlouhých právních průtazích podařilo zachránit. Následně však byla vyhlášena exekuce na zahradu a vilu. Zápas Josefa Binka o záchranu přestavby Červené vily na utilitární obecní byty dokumentuje dopis historikovi umění Václavu Vilému Štechovi: „(...) a kvůli zachování této jistě cenné památky Vám píši a obracím se na Vás s velkou prosbou. Trávili jsme dosud naše stará léta v poměrném klidu, protože jsme neměli žádných nepřátel ani v místě, ani v okrese a hlavně ne mezi našimi bývalými zaměstnanci – až v poslední době několik individuí na nás zanevřelo, a chtějí ve ville provést úplně nesmyslné adaptace, jen aby nám ukázali svoji vůli, moc a důležitost.”¹⁵⁷ Po vysvětlení bytové situace, ve které se jeho stísněná rodina nachází, se obrací na Štecha s prosbou o zabránění, „aby jedna z prvních staveb Gočárových byla zničena lidmi, jimž je snad přednější nějaká osobní msta, než pochopení, že se tu nejedná vlastně o mne, ale o zachování krásné české architektury, díla to našeho plně uznávaného mistra. Mě konečně je již 78 a ženě 70 roků, a byla nedávno postižena záchvatem mrtvice – nikomu nepřekážíme, žijeme z podpor svých dětí, kteří se věnovali vědecké činnosti, žijeme skromně bez pense ve své rodině, ale opravdu bych nějakou devastaci villy těžko přežil. Podle doslechu padla by za oběť nejen krásná ústřední halla, ale i jídelna – a získala by se pouze jedna nevhodná místnost! Jsou v halle i jídelně ještě zachovány na stěnách malby, jež pro Gočára navrhnul prof. Kysela (...).“¹⁵⁸

Přestavbě vily se nakonec podařilo předejít především díky včasnému zásahu Jiřího Gočára, Václava Viléma Štecha a docenta Františka Petra, kteří se přičinili o včasný zápis stavby na seznam kulturních památek.¹⁵⁹ Tím však perzekuce neustala a nadřízené orgány dosáhly alespoň vyvlastnění vily i přilehlé zahrady. Životní peripetie a přetrvávající exekuční řízení duševně i fyzicky zcela vysílilo Terezii Binkovou, která v roce 1959 zemřela. O několik měsíců později, dne 11. února 1960, ji následoval jednaosmdesátiletý těžce zkoušený Josef Binko.

Větu plnou naděje, kterou si Binko zapsal v padesátých letech – v nejtěžším období svého života – do svých krátkých pamětí, udivuje svým nezdolným optimismem kultivovaného člověka, který tuší, že vše zlé jednou skončí: „*Život jde dál, stále se obnovuje, a nemohlo by být ani radosti bez bolesti, a jistě po bouři vždy*

¹⁵⁷ Ibidem.

¹⁵⁸ Ibidem.

¹⁵⁹ Vila společně se zahradou byla 23. srpna 1963 prohlášením ONV v Havlíčkově Brodě zapsána na Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek pod rejstříkovým číslem 23579/6-4334.

*přišlo slunce, vždy po zimě přišlo jaro, vždy vykvetly nové květy – proč tedy nedoufat????*¹⁶⁰

Vývoj bádání

Vila Josefa Binka představuje dodnes neautentičtěji zachovaný rodinný dům projektovaný Josefem Gočárem, který má díky minimu novodobých zásahů a citlivé péči stavebníka a jeho potomků vysokou vypovídací hodnotu. Samotná stavba a archiválie uchovávané v rodinném majetku představují nejdůležitější pramen ke zkoumání doby, života a podmínek, za nichž Josef Binko svůj sen o stavbě vily, vyjadřující jeho moderní kultivované smýšlení, realizoval.

Plánovou dokumentaci ke stavbě domu uchovává fond Gočárovy pozůstalosti v Archivu architektury a stavitelství v Národním technickém muzeu v Praze.¹⁶¹ Hned po dokončení výstavby domu zařadil historik umění Zdeněk Wirth dvě fotografie Červené vily Josefa Binka do obrazového přílohy českého překladu knihy britského architekta Baillieho-Scotta *Dům a zahrada*.¹⁶² Vila je zde uváděna jako „*ukázka dobré kontinentální architektury, strážlivé v zevnějšku, logické a účelné v struktuře a zákonné v konečné, architektonické formě*“.¹⁶³ Reprodukce Binkovy novostavby se také objevily v druhém ročníku českého časopisu pro architekturu, umělecká řemesla a úpravu měst *Styl*.¹⁶⁴ Tehdejší redaktor Zdeněk Wirth zde publikoval detailně rozkreslený návrh modernistického kachlového krbu zhotoveného podle Gočárova návrhu, včetně dekorativně obloženého výklenku s hodinami a celé východní stěny haly. Na dalších stranách byly otištěny půdorysy přízemí, podkroví a celkem čtyři fotografie stavby. V roce 1910 vydalo nakladatelství Anton Schroll¹⁶⁵ ve Vídni výběr nejzajímavějších rodinných domů monarchie, kde se Gočárovi dostalo té pocty, že se zde objevila reprodukce krucemburské Červené vily.

Marie Benešová si v Gočárově monografii¹⁶⁶ cenní, jak autor „*v tomto díle zvládl tak jasně a s jistotou novodobou disposici individuálního obytného domu*“,

¹⁶⁰ Josef Binko, *Vzpomínky na Kostelec nad Orlicí*, s. 7.

¹⁶¹ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila továrníka Binky v Krucemburku (1907-1908, 1913) [pol. 45]; Rodinný dům pana továrníka Josefa Binky v Krucemburku (1907) [pol. 9; též vzorek tapety]; Vila továrníka Binky v Krucemburku.

¹⁶² Mackay Hugh Baillie-Scott, *Dům a zahrada*, Praha 1910, [obrazová příloha č. 25, 26].

¹⁶³ *Ibidem*, s. V.

¹⁶⁴ Joža Gočár, Villa v Krucemburku [reprodukce], *Styl* II, 1910, s. 27-29, 32.

¹⁶⁵ Arnold Karplus (ed.), *Neue Landhäuser und Villen in Österreich*, Wien 1910, s. 20.

¹⁶⁶ Viz Marie Benešová (pozn. 3), s. 6-7.

zároveň poukazuje, že to „bylo jedině na základě přímého vzoru. Architektonicky vytěžil však z názoru svého mistra, koncipuje na thema české chalupy, ovšem s nepatrnými příměsky secesních geometrických prvků“.¹⁶⁷ Poprvé se stavbou obsírněji zabývá Zdena Lenderová v článku z roku 1993 publikovaném zpravodajem městyse Krucemburk – časopisem *Domov*.¹⁶⁸

V průběhu devadesátých let se začal zajímat o Josefa Binka, jako o významnou, ale zapomenou osobnost české fotografie, historik fotografie Pavel Scheufler. Výsledky bádání o Binkově životě, tvorbě a fotografickém odkazu nejprve publikoval časopisových příspěvcích.¹⁶⁹ Další informace postupně vkládal jako autor či spoluautor do několika knižních publikací.¹⁷⁰ Sumarizaci Scheuflerova několikaletého badatelského zájmu o Binkovu fotografickou osobnost přinesla v roce 2006 samostatná monografie *Josef Binko*¹⁷¹ vydaná v rámci edice Fototorst.

Scheuflerova monografie inspirovala k sepsání magisterské diplomové práce *Josef Binko – přítel umění a fotograf*¹⁷² Jiřího Slavíka, který upřesnil mnohé údaje a uvedl dosud nezveřejněná fakta. Díky svému příbuzenskému vztahu k fotografově rodině autor předkládá velké množství unikátních rodinných pramenů, včetně ještě nikdy nepublikované korespondence. Kromě Binkovy fotografické tvorby, která tvoří jádro práce, se zabývá také velice podrobným rozborem realizovaných staveb (včetně Červené vily) a uměleckých děl. Slavíkově magisterské práci o továrníkově fotografické tvorbě předcházela oborová práce k souborné zkoušce¹⁷³ zabývající se životem Binkových předků – koželužské rodiny Skřivanových – od prvních písemných zpráv o přítomnosti rodu v Krucemburku do první třetiny devatenáctého století. O čtyři roky později Slavík téma rozšířil v magisterské práci *Krucemburk a život koželužské rodiny Skřivanových – Binkových*.¹⁷⁴

Jiří Slavík je také autorem textu o Červené vile Josefa Binka ve *Slavných*

¹⁶⁷ Ibidem, s. 7.

¹⁶⁸ Zdena Lenderová, Červená vila, *Domov* XXXIII, 1993, č. 1, s. 12-15.

¹⁶⁹ Viz Pavel Scheufler (pozn. 111), s. 22-23.

¹⁷⁰ Vladimír Birgus, Pavel Scheufler, *Fotografie v českých zemích 1839-1999*, Praha 1999; Jan Mlčoch, Pavel Scheufler, *Český piktorialismus 1895-1928* [kat. výst.], Praha 1999; Pavel Scheufler, *Galerie c. k. fotografů*, Praha 2001; Pavel Scheufler, *Pražský hrad kamerou Josefa Binka, Pražský hrad / Prague Castle* 8, 2002, č. 2, s. 14-17; Vladimír Birgus, Jan Mlčoch, *Česká fotografie 20. století. Průvodce*, Praha 2005.

¹⁷¹ Viz Pavel Scheufler (pozn. 117).

¹⁷² Viz Jiří Slavík (pozn. 107).

¹⁷³ Viz Jiří Slavík, *Život koželužské rodiny Skřivanových 1623-1815* [oborová práce k souborné zkoušce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2005.

¹⁷⁴ Viz Jiří Slavík (pozn. 108).

*vilách Vysočiny*¹⁷⁵ a *Slavných vilách Čech, Moravy a Slezska*¹⁷⁶ z úspěšné edice *Slavné vily* vydávané nakladatelstvím Foibos. Krucebumské sídlo „*je podivuhodným dílem*“¹⁷⁷ a Gočárovou první samostatnou stavební realizací zařazenou v zatím posledním významnějším textovém počínu pojednávajícím o vile – v architektově velké monografii,¹⁷⁸ kterou vytvořil kolektiv autorů pod vedením Zdeňka Lukeše.

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila továrníka Binky v Kruceburku (1907-1908, 1913) [pol. 45].
- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný dům pana továrníka Josefa Binky v Kruceburku (1907) [pol. 9; též vzorek tapety].
- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila továrníka Binky v Kruceburku.
- Uměleckoprůmyslové muzeum Praha, sbírka fotografie, fond Josef Binko, inv. č. GF-37.631.
- Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Augusta Skřivana dědic, továrna na kůže, Kruceburk, ev. č. 8662.
- Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond Skřivan August, Kruceburk.
- Ivan Binko, *Data obce Kruceburk od založení podnes* [rukopis], nedatováno.
- Josef Binko, *Paměti koželužny v Kruceburku* [strojopis], Kruceburk 1956.
- Soukromý archiv Ing. Jana Binka (autorka nezískala přístup).
- Soukromý archiv Mgr. Evy Kolářové roz. Binkové (autorka nezískala přístup).
- Soukromý archiv PhDr. Jiřího Slavíka.

¹⁷⁵ Viz Jiří Slavík (pozn. 135).

¹⁷⁶ Jiří Slavík, Červená vila Josefa Binka, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 184-187.

¹⁷⁷ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 28.

¹⁷⁸ *Ibidem*, s. 17, 24-29, 257, 261-263, 318, 370, 376, 380.

Literatura

- Hermann Muthesius, *Das englische Haus*, Berlin 1904.
- Mackay Hugh Baillie Scott, *Dům a zahrada*, Praha 1910 [obrazová příloha č. 25, 26].
- Joža Gočár, Villa v Kruceburku [reprodukce], *Styl* II, 1910, s. 27-29, 32.
- Arnold Karplus (ed.), *Neue Landhäuser und Villen in Österreich*, Wien 1910, s. 20.
- Vilém Dvořák, Anglický rodinný dům, *Umělecký měsíčník* I, 1911-1912, s. 51-53.
- Josef Gočár, Přístavba k ville [reprodukce], *Umělecký měsíčník* 2, 1912-1913, s. 317.
- Josef Kynčl, *Průvodce Kruceburkem s rodinnými kronikami*, Kruceburk 1918.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 6-7, 47.
- Ivan Binko, *Kruceburští koželuhové a významní členové rodu Skřivanových* [doprovodný text k výstavě „700 let Kruceburku – Křížové“], Křížová 1966.
- Josef Janáček (ed.), *700 let Kruceburku – Křížové*, Křížová 1966.
- Václav Mencl, *Lidová architektura v Československu*, Praha 1980.
- Zdeněk Lukeš, Režné zdivo v české architektuře, *Bydlení*, 1990, č. 2, s. 44-48.
- David Watkin, *English architecture. A consise history*, London 1990.
- Jitka Měřinská, *Kruceburk – Křížová*, Kruceburk 1991.
- Jitka Měřinská, *Kruceburk – Křížová. Pohled do historie a současnosti městečka*, Křížová 1991.
- *Encyklopedie českých a slovenských fotografů* (heslo Binko Josef), Praha 1993, s. 29.
- Zdena Lenderová, Červená vila, *Domov XXXIII*, 1993, č. 1, s. 12-15.
- Vladimír Birgus, Pavel Scheufler, *Fotografie v českých zemích 1839-999*, Praha 1999.
- Jan Mlčoch, Pavel Scheufler, *Český piktorialismus 1895 – 1928* [kat. výst.], Praha 1999.

- Pavel Scheufler, Ušlechtilé tisky. Josef Binko – osobní data známa, *Foto Video* 3, 1999, č. 6, s. 22-23.
- Pavel Scheufler, *Galerie c. k. fotografů*, Praha 2001.
- Pavel Vomela, *Almanach obce Krucemburk 1241-2001. Pohled do let dávných i současných*, Krucemburk 2001.
- Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, III. díl, Kolí-Mi, Praha 2002.
- Pavel Scheufler, Pražský hrad kamerou Josefa Binka, *Pražský hrad / Prague Castle* 8, 2002, č. 2, s. 14-17.
- Pavel Vomela, *Významné osobnosti mající vztah ke Krucemburku*, Krucemburk 2002.
- Pavel Vomela, Historie koželužny v Krucemburku, *Domov*, 2002, č. 14, 18. 12.
- Patrik Líbal, Cihla opět na vrch(olu). Výtvarný význam cihly ve 20. století, *Zprávy památkové péče* 63, 2003, č. 2, s. 87-90.
- Klára Míčová, *Koželužna v Krucemburku* [bakalářská diplomová práce], Fakulta humanitních studií Univerzity Pardubice, Pardubice 2003.
- Dagmar Losenická, *Krucemburská zastavení*, Krucemburk 2004.
- Pavel Vomela, *Řemesla a živnosti v Krucemburku. Dávná historie i současnost krucemburských továren*, Krucemburk 2004.
- Jiří Slavík, *Život koželužské rodiny Skřivanových 1623-1815* [oborová práce k souborné zkoušce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2005.
- Pavel Vomela, *Válečná léta v Krucemburku*, Krucemburk 2005.
- Pavel Scheufler, *Josef Binko*, Praha 2006.
- Jiří Švestka, Tomáš Vlček, Pavel Liška [et al.], *Český kubismus 1909-1925. Malířství, sochařství, architektura, design*, Praha 2006, s. 226, 229.
- Josef Vařeka, Václav Frolec, *Lidová architektura. Encyklopedie*, Praha 2007.
- Jiří Slavík, Červená vila Josefa Binka, in: Jan Sedlák (ed.), Petr Kratochvíl, *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 46-49.
- Jiří Slavík, *Josef Binko – přítel umění a fotograf* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008.

- Jiří Slavík, Dopisy Jana Štursy Josefu Binkovi, *Umění* LVI, 2008, č. 4.
- Jiří Slavík, *Krucemburk a život koželužské rodiny Skřivanových – Binkových* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2009.
- Rostislav Švácha, Venkovské bydlení za první republiky, *Stavba* XVI, 2009, č. 1, s. 34-41.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 17, 24-29, 257, 261-263, 318, 370, 376, 380.
- Jiří Slavík, Červená vila Josefa Binka, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 184-187.
- *770. výročí historie Krucemburku: 1241-2011. pohled do let dávných i současných*, Krucemburk 2011.
- Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár, Otakar Novotný*, Praha 2011, s. 49-50.
- Lada Hubatová-Vacková, Ruční práce jako duchovní obroda. Idealismus Marie Teinitzerové, *Bulletin Moravské galerie v Brně*, roč. 67, 2011, s. 146-155.
- Domenico Chizzoniti, Josef Gočár. *Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*, Napoli 2011, s. 44-47.
- Jiří Slavík, Modernistický sen Dušana Binka. O výtvarných zakázkách a vlastní umělecké činnosti mladého továrníka z Krucemburku, in: Tomáš Valeš (ed.), *Work in Progress*, Brno 2011, s. 69-80.

Internetové zdroje

- Jiří Slavík, Červená vila Josefa Binka, *Slavné stavby Čech, Moravy a Slezska*, dostupné na <http://www.slavnestavby.cz/vily/vysocina/cervena-vila-josefa-binka>, vyhledáno 20. 9. 2012.
- Pavel Scheufler, Binko, Josef, *Scheufler*, dostupné na <http://www.scheufler.cz/en-CZ/photohistory/photographers.b.binko-josef.74.html>, vyhledáno 20. 9. 2012.

1. Pohled od jihovýchodu na zahradní průčelí, 2013.

2. Josef Gočár a Josef Binko (foto Jindřich Vaněk).

3. Severní průčelí s hlavním vstupem, 2012.

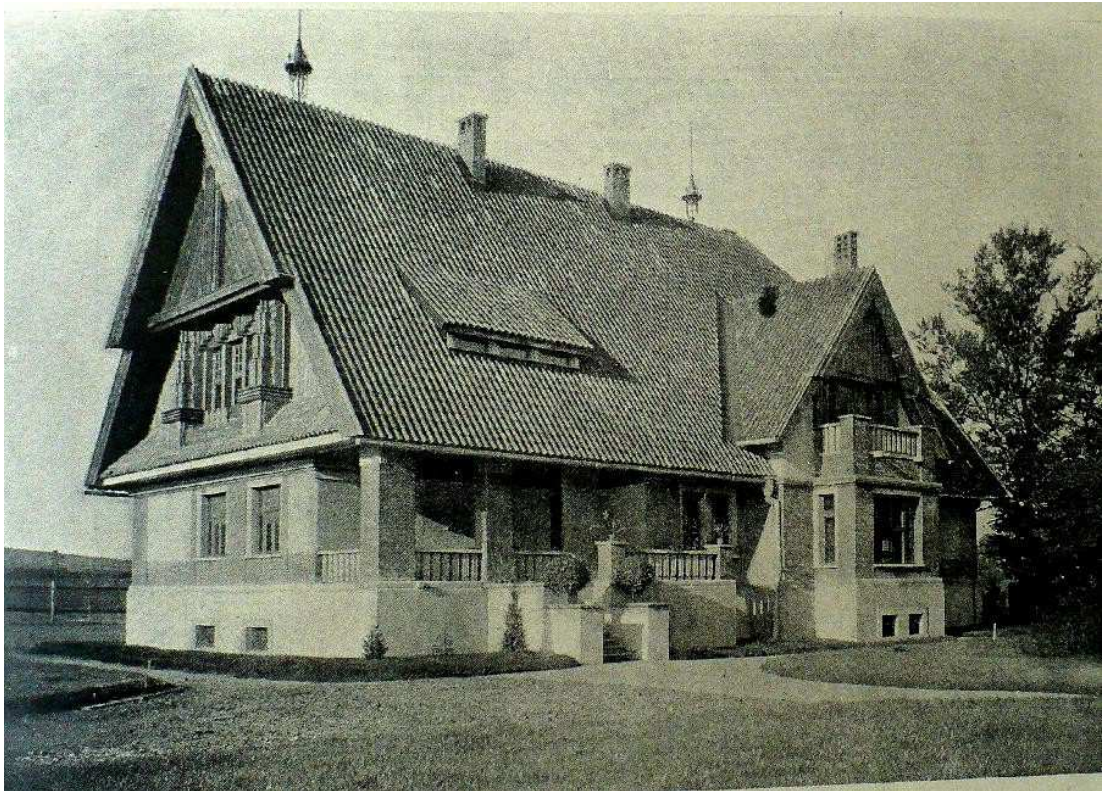
4. Arkýř jižního průčelí s vedlejším zahradním vstupem, 2012.

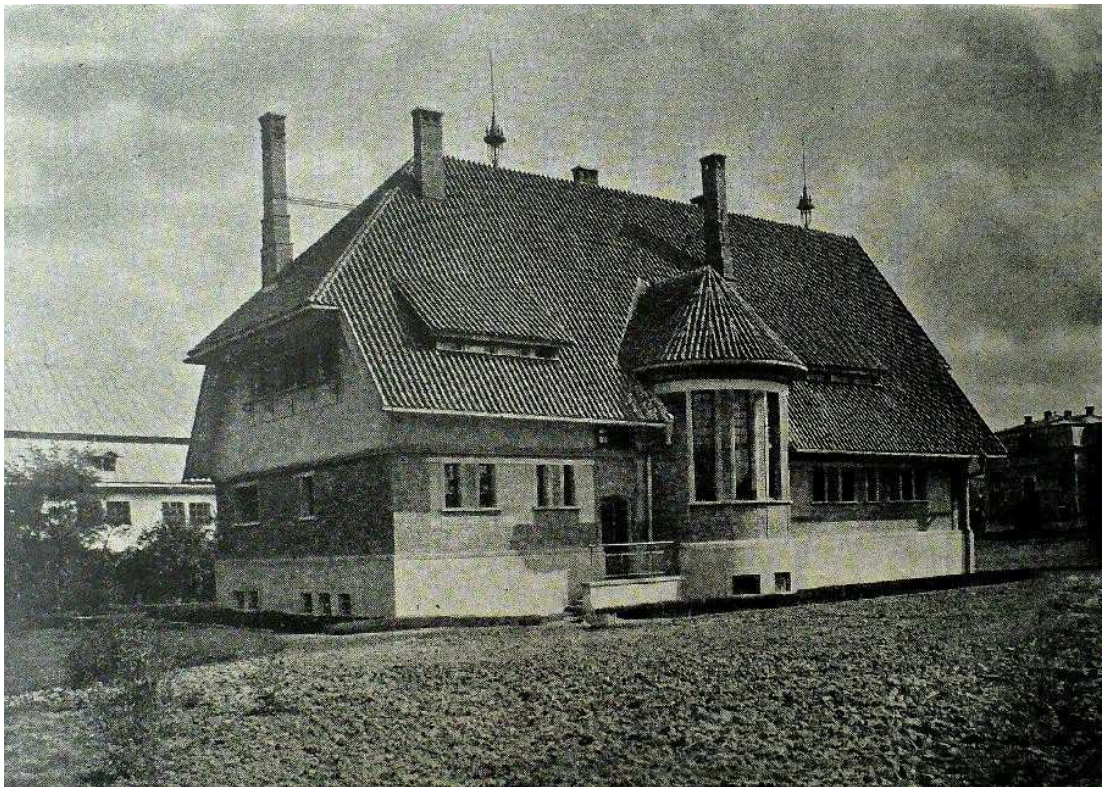
5. Fotografie vily nazvaná „domeček na prkénku“, poslaná Josefem Binkem Josefovi Gočárovi jako pohlednice 1. ledna 1910 (foto Josef Binko).

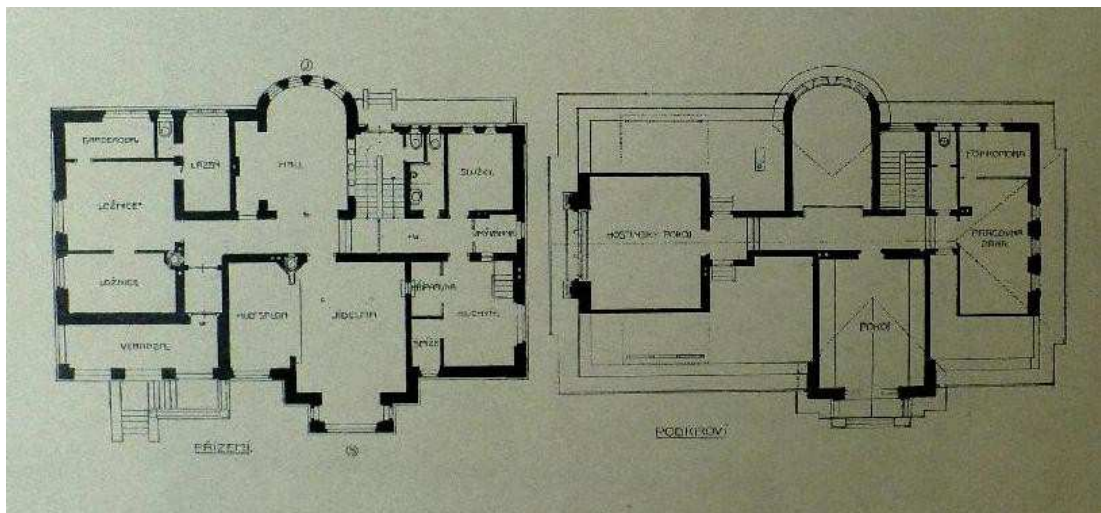
6. Východní průčelí, 1910.

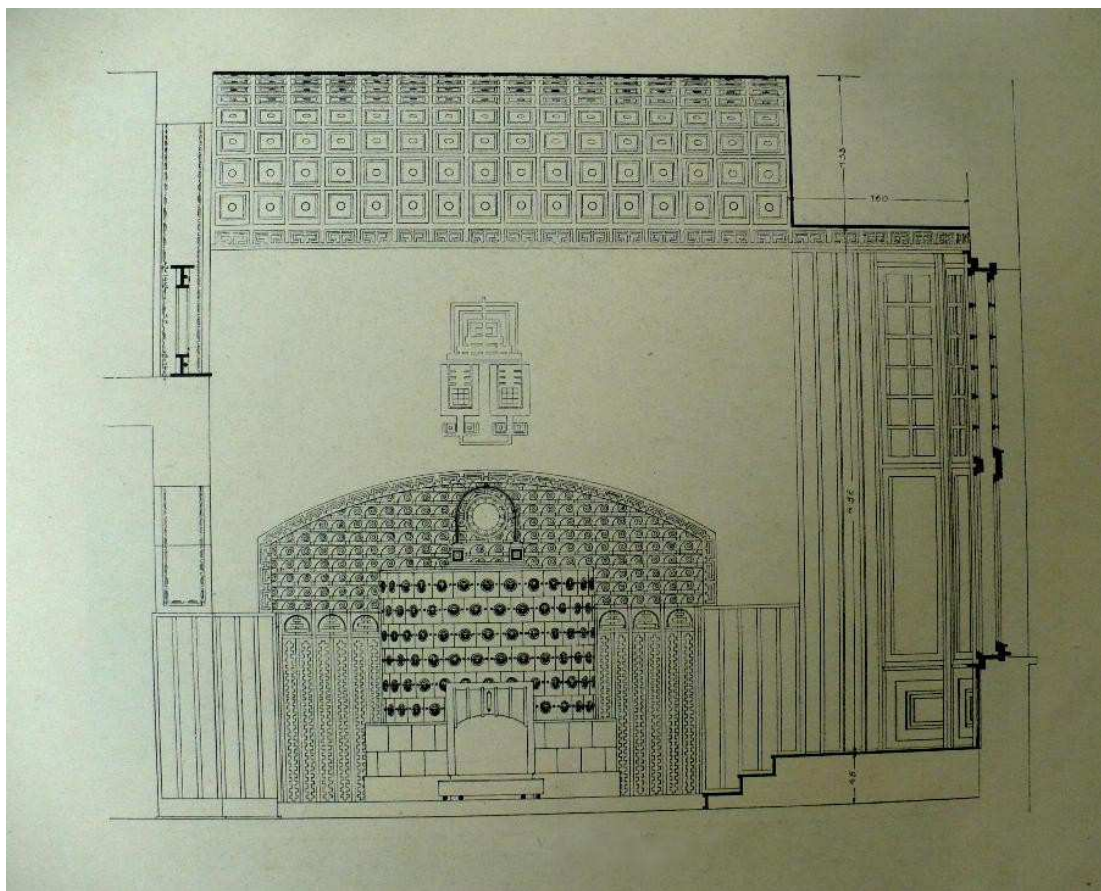
7. Pohled od jihovýchodu na vstupní průčelí, 1910.

8. Pohled od severozápadu na zahradní průčelí, 1910.

9. Půdorys přízemí a podkroví, 1910.

10. Návrh východní stěny v hale s kachlovými kamny (Josef Gočár), 1910.

11. Návrh barevného řešení dřevěného štítu a fasády (Josef Gočár), asi 1909.

12. Konečné řešení tmavě mořeného štítu zdobeného dřevorezbami bez polychromie (Vojtěch Sucharda), 2012.

13. Dveře hlavního vstupu, 2012.

14. Hala s modernistickým lustrem (Josef Gočár) a šablonovitou stropní výmalbou (František Kysela), 2012.

4.2 Úprava vily Ladislava Binka (tzv. Bílá vila) v Krucemburku

Umístění: Krucemburk čp. 68, okres Havlíčkův Brod, kraj Vysočina

Autor: návrh a realizace – neznámý architekt (stavitel), exteriérové a interiérové úpravy – Josef Gočár, výtvarná spolupráce – Vojtěch Sucharda, Jan Štursa, František Kysela, Marie Teinitzerová

Stavebník: Ladislav Binko ml. (1877 – 1963), spolumajitel koželužské továrny v Krucemburku (bratr Josefa Binka a rodinný přítel Josefa Gočára)

Datace: 1907 – 1910

Současné využití: soukromý obytný dům

Když Josef Gočár začal pracovat na návrzích vily pro Josefa Binka, na sousední parcele umístěné blíže k Hlubocké silnici již probíhala výstavba domu staršího bratra Ladislava. Pozemek v jižní části Krucemburku, nalézající se v místech „dříve vysušeného a zavezeného Dvorského rybníka, chránícího kdysi krucemburskou vodní tvrz, zaniklou v průběhu třicetileté války“,¹⁷⁹ pro výstavbu rodinného domu nejstaršího syna zakoupil otec Ladislav Binko st. v roce 1906. Parcela pro výstavbu Ladislavovy vily, která se brzy po dokončení podle světlé omítky a bílého nátěru oken začala nazývat jako „Bílá vila“,¹⁸⁰ se zároveň nacházela v blízkosti rodinné továrny, navazovala na pozemek mladšího bratra Josefa, a sousedila i se zahradou rodného historického Starého domu, kde žil s otcem nejmladší syn Dušan.¹⁸¹

Technicky vzdělaný Vladislav, který absolvoval chemii na Českém vysokém učení technickém v Praze, byl poměrně tiché a uzavřené povahy.¹⁸² Oblast umění ho

¹⁷⁹ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 32.

¹⁸⁰ V Anglii byl jako „White House“ pojmenován dům Jamese Abbotta McNeill Whistlera, slavného protosecesního malíře. Architektem domu v Tite Street v Chelsea se v roce 1877 stal Edward William Godwin. Whistlerův dům v dnešní době již nestojí, v šedesátých letech podlehl demolici.

¹⁸¹ Inspirací se Binkovým stala především obdobně řešená koncepce individuálního bydlení u uměnímilovných strýců Seykorových, vlastníků vyhlášené koželužské továrny v Kostelci nad Orlicí. Jako rodinný architekt působil jejich bratranec Václav Roštlapil, který byl taktéž přizván k projektu krucemburské Bílé vily.

¹⁸² Jiří Slavík, Modernistický sen Dušana Binka. O výtvarných zakázkách a vlastní umělecké činnosti mladého továrníka z Krucemburku, in: Tomáš Valeš (ed.), *Work in Progress*, Brno 2011, s. 70.

na rozdíl od bratrů tolik nepřitahovala a ve svém volném čase se spíše než fotografováním, rozšiřováním rodinné sbírky uměleckých děl, čtením knih o hudbě, diskuzemi o výtvarném umění a architektuře, krajinným a nábytkovým navrhováním, zabýval „*samostudiem botaniky a ptactva, hrou na klavír, vycházkami do okolních lesů*“ nebo čas trávil „*na honech v myslivecké společnosti*“.¹⁸³ Otec využil synův nepříliš projevovaný a pravděpodobně i nevyhraněný zájem o architekturu a projekt domu nejprve zadal rodinnému příbuznému Václavu Roštlapilovi (1856-1930),¹⁸⁴ pražskému architektovi a žákovi vídeňského architekta Theophila von Hansena spřízněnému s krucemburskou rodinou ze strany Ladislavy matky Emy Binkové rozené Seykorové.

Podle původních Roštlapilových plánů se však vila nakonec stavět nezačala. Rodina totiž záhy oslovila jiného – dosud nezjištěného – architekta či stavitele, podle jehož návrhů¹⁸⁵ se již na jaře roku 1907¹⁸⁶ začalo s výstavbou domu. Dohledem nad stavbou byl pověřen opět choťebořský stavitel Václav Pěch, který současně dozoroval i na sousední bratrově Červené vile. Stavitel pro Ladislava Binka ml. začal realizovat dvoupatrovou podsklepenou stavbu, jejíž čtvercový půdorys narušil na východní straně vystupujícím rizalitem a na protější západní straně pravoúhle vykrojenými nárožími. Vilu zastřešil nízkou mansardovou střechou s výrazným zlomem spodní části, kterou oživil střešními vikýřovými okénky. K domu připojil dva zastřešené vstupy, k jižní straně vedlejší vstup ze zahrady a k severní fasádě hlavní vchod, ke kterému vedla od brány u silnice přístupová cesta lemovaná lipovým stromořadím.

Josef Binko realizaci bratrovy vily důkladně sledoval a společně s počínající výstavbou vlastního domu její průběh fotograficky dokumentoval.¹⁸⁷ Historizující stavební forma se však pravděpodobně moderně smýšlejícímu Josefovi zdála příliš konzervativní. Vložil se proto na poslední chvíli do zakázky, aby na dodatečné úpravy (v té době již do hrubé stavby vybudovaného domu) zajistil osvědčeného moderně projektujícího architekta a rodinného přítele Josefa Gočára. Gočár dohlížející v té době na stavbu sousední Červené vily, se začal tedy ještě v roce 1907

¹⁸³ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 32.

¹⁸⁴ Z Roštlapilova pera měly následně vzniknout i dvě navazující vily pro Josefa a Dušana.

¹⁸⁵ Plány k vile jsou pravděpodobně ztraceny.

¹⁸⁶ Přesné datum započetí stavby není známo.

¹⁸⁷ Fotografie obou staveb jsou uchovány na filmových negativech Josefa Binka ve sbírce fotografie Uměleckoprůmyslového muzea v Praze pod inv. č. GF-37.631.

soustředovat i na návrhy druhé Binkovské vily. Do projektu již téměř dostavěného domu však nemohl nijak výrazně hmotově ani dispozičně zasáhnout, a svůj zájem upřel proto zejména na dosud nezhotovené fasády, jejichž úpravu navrhl v duchu pozdní geometrické secese a rané moderny. Gočárův zásah se projevil především na geometrizujících okenních výplních, jemném secesním dekoru hlavního průčelí a netradičních sloupových pergolách, jimiž zastřešil oba vstupy do domu. Podílel se také na úpravách interiérů, návrzích nábytku a některých uměleckořemeslných prvků. V konečné fázi taktéž řešil (stejně jako u Červené vily) i podobu rozlehlé zahrady.

Východní pohledové průčelí viditelné z hlavní komunikace směřující do nedaleké Hluboké bylo z celé stavby pojednáno nejhonosněji. Gočár zde svůj dekorativistický um, na pomezí pozdní geometrické secese a rané moderny,¹⁸⁸ uplatnil nejvíce. Dominantu průčelí tvoří předstupující pravoúhlý patrový rizalit s trojúhelníkovým štítem zasunutým do vysunuté mansardy. Centrální prostor rizalitu je prolomen dvěma monumentálními špaletovými okny umístěnými nad sebou. V dolní části rizalitu osvětluje přízemí široké čtyřkřídle obdélníkové okno s modernistickým geometrickým členěním okenních tabulek. Stejný čtvercový rastr jako je užit na postranních křídlech, Gočár bohatě aplikoval i u okenních výplní Červené vily. Ústřední vysoké okno, osvětlující v patře prostor jídelny, je v horní třetině rozděleno kamenným překladem a ukončeno stlačeným obloukem, v němž se uplatňuje kosočtvercový vzor Gočárem čteně užívaný v kubistickém období.¹⁸⁹ Stejný vzor je užit i na vnitřní části zdvojeného okna, jehož prázdný prostor byl využíván jako malá zimní zahrada. U okraje nároží rizalitu jsou ve fasádě vyvedeny dva úzké pilastry podírající základnu trojúhelníkového štítu. V centru štítu je za líc fasády zahlobena narůžovělá kamenná nika v níž je vyveden ozdobný pozlacený monogram stavebníka vily. Vedle Binkova monogramu Gočár navrhl secesní florální štukovou výzdobu uchycenou za jednotlivé květy ve štítu vytvářející dva květinové závěsy volně spadající podél pilastrů.

Plocha ustoupené východní fasády – stejně jako na zbytku domu – je již pojednaná bez dekoru, rozčleňuje ji pouze osa oken zasazených do lizénového rámce, vertikálně sjednocující okenní osu přízemí a patra. V meziokenním prostoru

¹⁸⁸ Východní rizalit Bílé vily zdobený secesní ornamentikou do Gočárovy tvorby svým stylovým pojetím zcela nezapadá.

¹⁸⁹ Vzorek je užit například na kovovém zábradlí bývalé vstupní verandy Bauerovy vily v Libořicích nebo na schodišťovém zábradlí v interiéru Lázeňského domu v Bohdanči.

se v lizénovém rámci objevuje odstupňovaná zahloubená obdélná kazeta. Na bočních průčelích se Gočár výrazně uplatnil zejména v návrhu dvou netradičně pojatých vstupů do domu přiléhajících ke stavbě z jižní a severní strany.¹⁹⁰ Jak zahradní tak hlavní vchod jsou pojednány jako otevřené verandy, jejichž tmavě mořené mohutné trémové zastřešení zdobené drobnou dekorativní řezbou Vojtěcha Suchardy vynáší dlouhé pískovcové podpěry. Sloupy, „*volně inspirované archaickým tvaroslovím starověkých středomořských kultur*,¹⁹¹ architekt užil dvojího typu – s hladkým dřikem, bez patky s naznačenou hlavicí tvořenou raně modernistickým trojúhelným vzorem, zakončenou krycí deskou (abakusem); a naopak typ kónického kanelovaného sloupu s patkou složenou ze tří oblých prstenců a bez hlavice. Sloupy jsou zasazeny do zděného soklu tvořeného z neomítaných červených cihel. Odlišné typové i materiálové pojetí navozuje dojem, jakoby se architekt pokusil přenést oba zastřešené vstupy ze sousední Červené vily, kde by kombinací tmavého mořného dřeva a pískovcových sloupů se zděným soklem korespondovaly s architekturou celého domu.

Vnitřek rodinného obydlí architekt v duchu dobových zásad pragmaticky rozdělil na společenskou a soukromou zónu. Z užití dispozice je přesto patrné, že autorem nebyl Josef Gočár, který již do koncepce vnitřní stavby domu nezasáhl. V přízemí se totiž například neobjevuje schodišťová hala propojující přízemí s obytným patrem, kterou Gočár užívá v téměř všech svých rodinných domech v různých modifikacích až hluboko do poloviny dvacátých let, kdy už projektuje v duchu purismu a začíná svou pozornost obracet k funkcionalismu.¹⁹² Podlaží Bílé vily naopak spojuje pouze jednoduché schodiště s kovaným secesním zábradlím umístěné v západní části stavby. Přízemí stavebník zamýšlel především jako část domu sloužící k reprezentaci, demonstraci svých zájmů, a k uvedení a pohoštění příchozích návštěv. Na rozdíl od svého bratra Josefa, jenž si v přízemí své vily nechal umístit hudební salon, kam často zval své hosty k poslechu, a který znamenal opravdové vyznání lásky k hudbě, a stal se součástí aktivního hudebního života celé rodiny, se Ladislav chlubil v přízemí především svým pánským návštěvám loveckým

¹⁹⁰ Další zastřešená pergola k domu kdysi také přiléhala i ze západní strany. Její architektura byla jednodušší a celodřevěná.

¹⁹¹ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 34.

¹⁹² Schodišťová hala je užitá ve vile Josefa Binka v Krucemburku, vile Adolfa Bauera v Libodřicích, vile Josefa Sochora ve Dvoře Králové, vile Adolfa Bauera v Červeném Kostelci, ředitelské vile Rašínova gymnázia v Hradci Králové a vile Františka Strnada v Praze 6-Bubeneči.

salonkem, „*vybaveným bytovými doplňky z paroží a různými trofejemi*“.¹⁹³

V sousedství loveckého salonku se nacházela společenská jídelna, „*kde se návštěvám podávala káva, čaj, horká čokoláda a lehké pokrmy*“,¹⁹⁴ jejíž rozlehlý prostor osvětlovalo rozměrné obdélníkové okno východního průčelí. Hosté zde měli k přebývání také obytný pokoj. V přízemí se dále nalézal pokoj pro kuchařku, šatna, dvě toalety a Ladislav zde měl svou soukromou pracovnu – laboratoř. Místnosti v přízemí propojovala od hlavního vchodu k centrálnímu schodišti ústřední podlouhlá chodba zaklenutá neckovitou klenbou.

Patro domu sloužilo Binkově rodině k privátním účelům. Proto zde stavebník nechal umístit soukromou horní jídelnu, jejíž celou východní stěnu tvořilo rozměrné okno rizalitu. Dále zde byly ložnice, dětský pokoj, který později obývaly dvě Ladislavovy děti, dcera Milada (narozena 1908) a syn Ladislav (narozený 1911), koupelna, dvě toalety a kuchyň se spíží. I Ladislav byl hudebně nadaný, to dokazuje salonek v sousedství jídelny, v němž stával klavír, užívaný spíše pro stavebníkovu vnitřní potěchu. V střešním podkroví se počítalo pouze s prádelnou, avšak nevyužitý prostor umožňoval v případě potřeby kdykoliv snadno vestavět nové pokoje.

Gočár sice neměl možnost navrhnout dispoziční uspořádání domu, ale při jím realizované konečné úpravě domu se stal autorem alespoň části interiérového vybavení. Kromě raně modernistické šablonovité výmalby Františka Kysely, textilních doplňků z umělecké manufaktury Marie Teinitzerové a sochařské výzdoby Jana Štursy se v interiéru uplatnil Gočárův dubový nábytek, dřevěné táflování, některá stropní svítidla, moderní dřevěné garnýže, prosklená východní stěna jídelny s dvoukřídlými dveřmi a kosočtvercovým kubistickým vzorem, ale i gobelínové potahy sezení a šablonovitá výmalba stěn a stropů společenských i soukromých pokojů s pozdně secesním vzorem „*v nejrůznějších odstínech a geometrických obměnách*“.¹⁹⁵

Ihned po dokončení výstavby domu¹⁹⁶ se pozornost přenesla k úpravě okolního pozemku. Autorem koncepce rozlehlé zahrady inspirované ideou anglického přírodního parku, stejně jako u sousední Červené vily, se stal také Josef Gočár. Obě zahrady ještě současně se zahradou Starého domu propojovaly zatáčivé

¹⁹³ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 35. Salonek byl vybaven historizujícím nábytkem, který nebyl Gočárovým dílem.

¹⁹⁴ Ibidem.

¹⁹⁵ Ibidem, s. 36.

¹⁹⁶ V létě roku 1910 probíhaly poslední lakýrnické práce a vila byla dovybavena nábytkem.

cestičky sypané pískem a nabízející několik variant procházkových tras. Architekt navrhl parkovou úpravu pozemku s umělým jezírkem, okrasnými dřevinami, keři, záhony květin, velkým vytápěným skleníkem „*sloužící majitelově zálibě v pěstění rostlin*“¹⁹⁷ a malým větrným mlýnem s vodním čerpadlem.¹⁹⁸

Ladislav Binko, naštěstí od mládí zproštěný vojenské služby pro silnou krátkozrakost a zdravotní problémy, se staral společně s bratrem Josefem o vedení firmy v těžkých válečných letech, kdy boje odvedly z rodinného podniku nejmladšího z bratrů Dušana a mnoho zaměstnanců. Z rodinné firmy Ladislav odešel již roku 1941, od státu dostával pouze minimální penzi, díky které nemohl dostatečně platit vysoké majetkové daně a nařízené platby.¹⁹⁹ Neúprosná a systematická perzekuce po roce 1948 ze strany nadřízených orgánů se dotkla celého rodu. Ladislav Binko ml. tak nemohl zabránit vyvlastnění majetku, včetně svého rodinného domu.

Nátlak a psychické útrapy se projeví na zdraví továrníků. V březnu 1949 ranila Dušana mrtvice a přesně na začátku listopadu to samé postihlo i staršího bratra Ladislava, který ochrнул na levou polovinu těla.²⁰⁰ Neustálé problémy se zdravím se mísily s finančními a bytovými starostmi. Od roku 1950 mohla Binkova rodina obývat pouze první patro vily, protože do domu byl dosazen nový podnájemník (porodní asistentka), a v přízemí zřízena poradna pro matky a děti. Vážně nemocný a ochrnutý Ladislav mohl obývat celé patro vily, které mu zůstalo na dobu neurčitou,²⁰¹ ale musel přihlížet přestavbě probíhající v přízemí.

V roce 1963 Ladislav Binko ml. zemřel a v objektu začala obec provádět další – tentokrát poměrně rozsáhlé – stavební úpravy, související s plánovaným provozem mateřské školky. Vinou této přestavby interiéry vily značně utrpěly na autenticitě, přestože se v jednotlivých místnostech dochovalo velké množství původních prvků navržených při Gočárově definitivní úpravě stavby.²⁰² Školka v

¹⁹⁷ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 36.

¹⁹⁸ Ani jedna z obou technických staveb se nedochovala. Zásah letecké pumy sovětského vojska 9. května 1945 zničil velký skleník a rozsáhlý okrasný anglický park. V místě zaniklého větrného mlýnu, vybudovaném při plotu na jižním okraji pozemku, jsou dodnes patrné zbytky základů.

¹⁹⁹ Společně s bratry a jejich manželkami, kteří se nacházeli v podobné situaci, se stal zcela závislým na podpoře svých dětí, prodeji šperků a cenností.

²⁰⁰ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 105

²⁰¹ Konkrétně do úmrtí vlastníka, tedy do roku 1963, kdy Ladislav Binko ml. zemřel.

²⁰² Vnitřní mobiliář (nábytek, lustry, a podobně) byl po smrti Ladislava Binka a po převzetí vily obcí zcizen. Části historizujícího vybavení loveckého salonku se ocitly v ředitelně místní školy, posléze jako vybavení soukromého objektu. Gočárův těžký dubový nábytek, navržený přímo pro konkrétní interiéry ve vile (jidelnu, ložnici, hudební salon), po několika letech obec uskladnila v prostorách místního JZD, a později byl rozštípan na zátop. Zdroj: e-mailová korespondence autorky diplomové práce s Jiřím Slavíkem z 31. ledna 2014.

domě fungovala třicet let. V srpnu 1993 ve vile proběhly další rekonstrukční práce a usídlil se zde kulturní dům Junior Chotěboř, podílející se na využití volného času dětí, výchově a vzdělávání mládeže a provozující rekvalifikační a rehabilitační kurzy mentálně, smyslově i tělesně postižených mladých lidí. Obec vilu využívala až do roku 2006, kdy ji koupil nový soukromý vlastník. Ten stavbu sice poměrně vkusně opravil, avšak razantní rekonstrukcí ji zbavil posledních původních dochovaných prvků.²⁰³

Vývoj bádání

Veškerá plánová dokumentace od dosud nezjištěného architekta či stavitele s návrhy dodatečných Gočárových úprav je vzhledem k pohnutým osudům vily a jejího stavebníka nezvěstná. Při určování Gočárova podílu je nutné proto vycházet z písemných dokumentů, korespondence mezi Josefem Gočárem a Josefem Binkem, z finančních rozpočtů na stavbu Bílé vily a jiných dobových archiválií, jež se nalézají v soukromém archivu stavebníkových potomků a rodinných příbuzných.²⁰⁴ Autorskému připsání mimo to odpovídá i samotný formálně analytický rozbor konkrétních uměleckořemeslných prvků a detailů architektury, prozrazující tehdejší Gočárův rukopis na rozmezí pozdní geometrické secese a rané moderny.

V průběhu devadesátých let se Binkovou rodinou začal badatelsky zabývat historik fotografie Pavel Scheufler. V roce 2006 vyšla Scheuflerova monografie²⁰⁵ o Ladislavově bratru Josefovi Binkovi.

Scheuflerova monografie inspirovala k sepsání magisterské diplomové práce *Josef Binko – přítel umění a fotograf*²⁰⁶ Jiřího Slavíka, který se mimo jiné zabývá také velice podrobným rozbohem realizovaných staveb, rovněž Bílé vily. Slavíkově magisterské práci o továrníkově fotografické tvorbě předcházela oborová práce k souborné zkoušce²⁰⁷ zabývající se životem Binkových předků.

²⁰³ Rekonstrukce nerespektovala původnost uměleckořemeslných prvků. Majitel nechal odstranit původní příčky pokojů, dřevěné táflování v místnostech, kazetové dveře, pozdně secesní dlažbu v přízemí, boční střešní vikýře v mansardě. Z naprosto nepochopitelných důvodů vyměnil veškeré originální dřevěné prvky za kopie, ačkoliv byla možná jejich repase. Zmizela také cenná šablonová výmalba, odhalená v překvapivě dobrém stavu pod mladšími vrstvami při sjednocování některých – dříve samostatných a odlišně zdobených – pokojů v jediný prostor. Zdroj: e-mailová korespondence autorky diplomové práce s Jiřím Slavíkem z 31. ledna 2014.

²⁰⁴ Soukromý archiv Ing. Jana Binka; Soukromý archiv Mgr. Evy Kolářové roz. Binkové; Soukromý archiv PhDr. Jiřího Slavíka.

²⁰⁵ Viz Pavel Scheufler (pozn. 117).

²⁰⁶ Viz Jiří Slavík (pozn. 107).

²⁰⁷ Viz Jiří Slavík (pozn. 173).

Jiří Slavík je také autorem textu o Bílé vile Ladislava Binka ml. ve *Slavných vilách Vysočiny*²⁰⁸ z úspěšné edice *Slavné vily* vydávané nakladatelstvím Foibos. Zatím poslední příspěvek zabývající se Gočárovou úpravou sídla nejstaršího z krucemburských koželužských bratrů tvoří text v architektově velké monografii,²⁰⁹ kterou vytvořil kolektiv autorů pod vedením Zdeňka Lukeše.

Italský badatel Domenico Chizzoniti se ve svém katalogu výstavy o architektu Gočárovi²¹⁰ věnuje v kapitole „Veranda per la Villa Binko a Krucemburk, 1913“ také vizualizaci a rekonstrukci kubistického zahradního arkýře – verandy. Svou studií oživuje otázku umístění arkýře, který většina odborné veřejnosti dosud přisuzovala Červené vile.²¹¹ Oproti tomu italský badatel přiřazuje navrženou kubistickou přístavbu k secesní Bílé vile.²¹² Problémem zahradního arkýře a vznikem rozporu se zabývá v příspěvku sborníku *Work in Progress*²¹³ pojednávajícím o životě nejmladšího z bratrů Dušana Binka.

Prameny

- Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Augusta Skřivana dědic, továrna na kůže, Krucemburk, ev. č. 8662.
- Uměleckoprůmyslové muzeum Praha, sbírka fotografie, fond Josef Binko, inv. č. GF-37.631.
- Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond Skřivan August, Krucemburk.

²⁰⁸ Viz Jiří Slavík (pozn. 121), s. 43-45.

²⁰⁹ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 21-24, 370, 373.

²¹⁰ Domenico Chizzoniti, Josef Gočár. *Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*, Napoli 2011, s. 44-47.

²¹¹ Marie Benešová, O kubismu v české architektuře, *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 3, s. 171; Rostislav Švácha, Josef Gočár, in: Pavel Liška, Jiří Švestka, Tomáš Vlček [et al.], *Český kubismus 1909-1925. Malířství, sochařství, architektura, design*, Praha 2006, s. 226, 229.

²¹² Jiří Slavík, který se dlouhodobě zabývá rodinnými sídly Binkových, se domnívá, že se jedná o nedorozumění vzniklé tím, že dosavadní odborná literatura sice znala Červenou a Bílou vilu, ale existence původního rodinného sídla továrníků – tzv. Starého domu byla utajena a unikla veškeré pozornosti badatelů (jednak tím, že se Gočárovo kubistické přefasádování nakonec nerealizovalo a patrový dům tak zůstal v nenápadně pozdně klasicistní podobě, a také z důvodu, že se po nuceném vystěhování rodiny Dušana Binka uskutečnila zcela utilitární přestavba Starého domu na výrobní a skladové haly). To, že odborná veřejnost o Starém sídle nevěděla, přípravné studie k fasádě byly nezvěstné, a zachovaný návrh verandy *Umělecký měsíčník* v roce 1913 publikoval pod matoucím popiskem „přístavba k ville“, vedlo v pozdější literatuře k mylným závěrům, že se jedná o přístavbu k Červené vile nebo o její zahradní pavilon. Domenico Chizzoniti ve své studii kubistickou verandu přimyká k jižnímu průčelí Bílé vily (což se jeví o něco smysluplněji, než kubistická veranda přimknutá v případě hmotově a stylově kompaktní přízemní Červené vily). Přesto i v tomto případě se by se jednalo o narušení symetrického a stylově jednotného secesního průčelí nedávno dostavěné vily s kubistickou přístavbou. Zdroj: e-mailová korespondence autorky diplomové práce s Jiřím Slavíkem z 31. ledna 2014.

²¹³ Viz Jiří Slavík (pozn. 182).

- Ivan Binko, *Data obce Krucemburk od založení podnes* [rukopis], nedatováno.
- Josef Binko, *Paměti koželužny v Krucemburku* [rukopis], Krucemburk 1956.
- Soukromý archiv Ing. Jana Binka (autorka nezískala přístup).
- Soukromý archiv Mgr. Evy Kolářové roz. Binkové (autorka nezískala přístup).
- Soukromý archiv PhDr. Jiřího Slavíka.

Literatura

- Josef Kynčl, *Průvodce Krucemburkem s rodinnými kronikami*, Krucemburk 1918.
- Josef Kynčl, *Průvodce Krucemburkem s rodinnými kronikami – 1918*, Žďár 1924.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 47.
- Ivan Binko, *Krucemburští koželuhové a významní členové rodu Skřivanových*, Křížová 1966.
- Josef Janáček (ed.), *700 let Krucemburku – Křížové*, Křížová 1966.
- Jitka Měřinská, *Krucemburk – Křížová*, Krucemburk 1991.
- Jitka Měřinská, *Krucemburk – Křížová. Pohled do historie a současnosti městečka*, Křížová 1991.
- Alexander von Vegesack, Milena B. Lamarová, Vladimír Šlapeta [et al.], *Český kubismus. Architektura a design 1910-1925*, Weil am Rhein 1991, s. 40.
- Pavel Vomela, *Almanach obce Krucemburk 1241-2001. Pohled do let dávných i současných*, Krucemburk 2001.
- Karel Kuča, *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*, III. díl, Kolí-Mi, Praha 2002.
- Pavel Vomela, *Významné osobnosti mající vztah ke Krucemburku*, Krucemburk 2002.
- Pavel Vomela, *Historie koželužny v Krucemburku*, *Obecní noviny Domov*, 2002, č. 14, 18. 12.
- Klára Míčová, *Koželužna v Krucemburku* [bakalářská diplomová práce],

Fakulta humanitních studií Univerzity Pardubice, Pardubice 2003.

- Dagmar Losenická, *Krucemburská zastavení*, Krucemburk 2004.
- Pavel Vomela, *Řemesla a živnosti v Krucemburku. Dávná historie i současnost krucemburských továren*, Krucemburk 2004.
- Jiří Slavík, *Život koželužské rodiny Skřivanových 1623-1815* [oborová práce k souborné zkoušce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2005.
- Pavel Vomela, *Válečná léta v Krucemburku*, Krucemburk 2005.
- Pavel Scheufler, *Josef Binko*, Praha 2006.
- Jiří Slavík, Bílá vila Ladislava Binka ml., in: Jan Sedlák (ed.), Petr Kratochvíl, *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 43-45.
- Jiří Slavík, *Josef Binko – přítel umění a fotograf* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008.
- Jiří Slavík, Dopisy Jana Štursy Josefu Binkovi, *Umění LVI*, 2008, č. 4, s 333-341.
- Jiří Slavík, *Krucemburk a život koželužské rodiny Skřivanových – Binkových* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2009.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 21-24, 370, 373.
- *770. výročí historie Krucemburku: 1241-2011. pohled do let dávných i současných*, Krucemburk 2011.
- Domenico Chizzoniti, Josef Gočár. *Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*, Napoli 2011, s. 44-47.
- Jiří Slavík, Modernistický sen Dušana Binka. O výtvarných zakázkách a vlastní umělecké činnosti mladého továrníka z Krucemburku, in: Tomáš Valeš (ed.), *Work in Progress*, Brno 2011, s. 69-80.

Internetové zdroje

- Jiří Slavík, Bílá vila Ladislava Binka ml., *Slavné stavby Čech, Moravy a Slezska*, dostupné na <http://www.slavnevily.cz/vily/vysocina/bila-vila-ladislava-binka-ml>, vyhledáno 20. 9. 2012.

15. Hlavní (východní) průčelí, 2012.

16. Rodina Binkova, v horní řadě uprostřed Ladislav Binko ml. (foto Josef Binko), 1891-1892.

17. Fotografie Kruceburku s Červenou a Bílou vilou v popředí.

18. Hlavní průčelí, anonymní fotografie, 70. léta.

19. Pohled od severovýchodu na hlavní vstup, 2012.

20. Západní průčelí, 2012.

21. Sloupy podpírající zastřešení hlavního vstupu, 2008.

22. Kované zábradlí schodiště v přízemí, 2010.

4.3 Vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem

Umístění: Tyršova ulice čp. 220, Kolín nad Labem II, okres Kolín, kraj Středočeský

Autor: Josef Gočár

Stavebník: MUDr. Matěj Kůst, ředitel měšťanské dívčí školy v Kolíně

Datace: 1911 – 1912

Současné využití: činžovní dům

V roce 1911, v závěru své modernistické éry, dodal Gočár několik projektů obytných domů do Kolína nad Labem. Kromě návrhu prototypu levného dělnického domku (1911), který nevykazuje větší umělecké ambice, si u architekta objednal studii rodinné vily kolínský právník a později jeden z nejvýznamnějších advokátů první republiky JUDr. Emil Pavel Lány (1879-1945). Ambiciózní projekt jednopatrového dvoukřídlého domu, evokujícího aristokratické barokní sídlo, vystavěného na nárožní kosodélné parcely, se nakonec nedočkal realizace. Stejně tak nebyla vystavěna ani poměrně jednoduchá vila²¹⁴ pro středoškolského učitele matematiky Karla Jelínka s hladce omítanými fasádami kombinujícími lomové zdivo a plastické prvky kolem oken a dveří.

Architekt nicméně v roce 1911 vypracoval do Kolína i návrh, který nezůstal jen na plánových výkresech. Jedná se dům čp. 220 na Pražském předměstí pro ředitele měšťanské dívčí školy v Kolíně Matěje Kůsta, který pro projekt své vily získal stavební povolení 10. října 1911. Rok vzniku dává tušit nově nastupující kubistické tvarosloví. Hotový třípodlažní dům s obytným podkrovím překrytým tradiční sedlovou střechou se kolaudoval o deset měsíců později – 31. srpna 1912. Stavbu na severní straně člení pouze pravoúhlý jednoosý arkýř a klasicistický trojúhelníkový štít s dvěma obdélnými podkrovními okénky. Jednoduchá uzavřená blokovitá stavba a hladká světlá fasáda – prosta jakýkoliv ozdob – evokuje ideály purismu. Stavba však není pouze protopuristická. Užití výrazného trojúhelníkového štítu korespondujícího s okolní historizující zástavbou, pravoúhlého arkýře a podokenních a nadokenních z fasády mírně vystupujících obdélných kazet, vypovídá o architektově zájmu o nastupující kubismus, jenž v Gočárově pojetí vycházel z

²¹⁴ Projekt pochází z let 1911-1912.

klasických principů.

V pohodlně ba i funkčně řešeném interiéru se dochovaly původní detaily.²¹⁵ Vila v minulosti prošla několika necitlivými přestavbami a ztratila tak mnoho ze své původní podoby. Roku 1939 byla k domu přistavěna sušárna podle projektu kolínského architekta.²¹⁶ Největší změnu stavba prodělala nepříliš šťastně zvolenou přístavbou soukromého obchodu z roku 1994, jejímž autorem je kolínský projektant Bohuslav Neumann.²¹⁷ V interiéru domu se zachovaly původní detaily řešené již ve funkcionalistickém stylu. Dnes Kůstova vila slouží jako činžovní dům.

Vývoj bádání

Vila pro Matěje Kůsta v Kolíně je poměrně neznámou a v odborné literatuře dosud nereflektovanou Gočárovou realizací. Z důvodu nedostupnosti plánů v archivu Národního technického muzea, kde se ve fondu architektovy pozůstalosti nachází složka s návrhy kolínských vil (a kde je pravděpodobně uložena i plánová dokumentace k vile Matěje Kůsta),²¹⁸ a absenci návrhové i stavební dokumentace v archivu Městského úřadu Kolín i v Státním okresním archivu v Kolíně²¹⁹ není možné v současné chvíli bádáním více přispět k rozšíření povědomí o této Gočárově stavbě. Jako Gočárovo dílo Kůstovu vilu uvádí Marie Benešová v závěru architektovy monografie v seznamu realizovaných staveb.²²⁰ Stejně tak se o stavbě velmi stručně zmiňuje i Klára Zubíková ve své diplomové práci mapující architekturu a urbanismus Kolína²²¹ a autoři nedávno vydané Gočárovy monografie.²²²

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Kolínské vily (pravděpodobně se zde nachází i

²¹⁵ Klára Zubíková, *Architektura a urbanismus města Kolína 1850-1950* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2004, s. 97.

²¹⁶ Archiv stavebního odboru Městského úřadu Kolín, složka čp. 220.

²¹⁷ Archiv stavebního odboru Městského úřadu Kolín, složka čp. 220; Státní okresní archiv Kolín, složka čp. 220.

²¹⁸ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Kolínské vily.

²¹⁹ Ve fondech archivu stavebního odboru Městského úřadu v Kolíně se nenachází žádný materiál, dokládající Gočárovo autorství. Stejná situace nastala i v Státním okresním archivu Kolín. Bohužel ani majitel domu nevlastní žádné původní plány, dokumenty či fotografie.

²²⁰ Viz Marie Benešová (pozn. 3), s. 48.

²²¹ Viz Klára Zubíková (pozn. 215).

²²² Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 52, 55, 371.

plánová dokumentace k vile Matěje Kůsta).

- Státní okresní archiv Kolín, složka čp. 220.
- Archiv stavebního odboru Městského úřadu Kolín, složka čp. 220.

Literatura

- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár 1880-1945. Výstava životního díla* [kat.], Praha 1947, nestránkováno.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 48.
- Rostislav Švácha, Josef Gočár: klasika a moderna, *Výtvarná kultura VIII*, 1985, č. 4, s. 63-64.
- Tomáš Fagner, *K začátkům... Sto let kolínské architektury, 1900-1999*, Kolín 1999.
- Klára Zubíková, *Architektura a urbanismus města Kolína 1850-1950* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2004, s. 97.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 52, 55, 371.

23. Pohled na severovýchodní nároží (z Kmochovy ulice), 2014.

24. Severní průčelí, 2014.

25. Severní průčelí (z Tyršovy ulice), 2014.

26. Východní průčelí, 2014.

27. Severní průčelí, 2014.

28. Pohled Kmochovou ulicí na Kůstův dům, 2014.

4.4 Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech

Umístění: Tychonova 4 a 6, Praha 6 – Hradčany, čp. 268 a 269, kraj

Hlavní město Praha

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Jan Stach a Karel Hoffmann, úředníci Pražské městské
pojišťovny

Datace: 1911 – 1913

Současné využití: soukromé obytné domy

Památkově chráněné objekty

Po realizacích vil v Krucemburku Gočár pokračoval dále v navrhování v raně modernistickém pojetí.²²³ V průběhu roku 1911 se však architektův styl začal zásadně proměňovat. Gočár ve svých návrzích začíná reagovat na dynamické skici krystalických průčelí a interiérů Pavla Janáka, který hledajíc nové východisko moderní architektury, vytváří nový architektonický směr – kubismus. I když se v některých Janákových i Gočárových projektech „kubistické“ náznaky²²⁴ objevily i v dřívějších letech, teprve Janákovy studie v *Uměleckém měsíčníku*, časopise české umělecké avantgardy, vycházejícím v letech 1911-1913, poskytly programové ukotvení nového směru.

Gočárův stylový přerod od raně modernistické architektury ke kubismu²²⁵ dokumentují původní návrhy a pozdější definitivní plány²²⁶ dvou významných zástupců kubistické architektury – obchodního, kancelářského a obytného domu U

²²³ Například mlýn a silo bratří Winternitzů v Pardubicích, schodiště u kostela Panny Marie v Hradci Králové, nerealizovaná vila Antonína Petrofa v Hradci Králové, obchodní dům Wenke v Jaroměři, věž vodárny v Bohdanči, Jaruškův dům v Brně.

²²⁴ Ostrohranné tvary se u Janáka, Gočára a Hofmana objevily nejpozději v roce 1909. Viz Rostislav Švácha, *Lomené, hranaté & obloukové tvary. Česká kubistická architektura 1911-1923*, Praha 2000, s. 32.

²²⁵ Gočárův stylový přerod se podle Rostislava Šváchy odehrál v průběhu necelého roku – od léta 1911 do jara 1912. Viz Rostislav Švácha (pozn. 222) s. 222.

²²⁶ Dům U černé matky boží Gočár na projektu ze srpna 1911 plánoval jako zcela modernistickou stavbu. Stachovu a Hoffmannovu dvojvilu v Tychonově ulici na návrzích z října 1911 jako modernistickou stavbu s klasicistním vzezřením. V obou případech však rychle vznikly druhé varianty plánů, domu U černé matky boží v únoru 1912 a dvojvily v Tychonově ulici v březnu 1912, již s detaily na průčelí upravenými v kubistickém duchu.

černé matky boží na nároží Ovocného trhu a Celetné ulice v katastru Starého Města a obytného dvojdomu v Tychonově ulici v oblasti zástavby pražských bastionů v katastru Hradčan. Kolaudační projekty²²⁷ první pražské kubistické realizace pocházející ze srpna 1911 ukazují, že Gočár dům U černé matky boží původně zamýšlel pouze jako ryze moderní architekturu s železobetonovou skeletovou konstrukcí a některými klasicistickými detaily.²²⁸ Po sérii připomínek zástupců Klubu Za starou Prahu²²⁹ se architekt rozhodl pro určité ústupky a úpravy, a v únoru 1912 projekt přepracoval. Do nového návrhu, k již navrženému lomenému průčelí, stupňovitému mansardovému zastřešení a ostrohranným střešním vikýřům, zapracoval nové jehlancové prvky – výrazný kubistický portál, obdobně formované hlavice meziokenních pilířů, kubistické zábradlí kavárny a původně ploché okenní tabule po stranách zalomil do tvaru oken arkýřových. V prvním patře interiéru navrhl v kubistickém duchu kavárnu Grand Café Orient. Stejně kubistické přepracování původního projektu provedl i u dvojvily v Tychonově ulici na Hradčanech.

Počátkem dvacátého století zakoupila pražská obec od vojenských úřadů pozemky bývalého barokního opevnění královského hlavního města Prahy, které vzniklo v letech 1653-1730. Fortifikace byla zesílena dvaceti baštami, pojmenovanými podle svatých patronů. Po zrušení pražské pevnosti v roce 1866 přežívaly bývalé barokní hradby již bez vojenského významu. Hradební pozemky pražská obec pak postupně vykupovala a hradby nechala bourat, ale v některých místech zůstaly jejich zbytky v parkové úpravě částečně zachovány. V roce 1901 obec vykoupila od vojenského eráru i pozemky kolem Bruské brány s cílem využít je částečně pro obytnou výstavbu. V letech 1910-1911 vypracovali architekti Vladimír Zákrejs a Vlastislav Hofman zastavovací plán těchto bývalých fortifikačních pozemků, inspirovaný teoriemi tzv. zahradního města. Ulice nové čtvrti – první pražské zahradní čtvrti „*ve stylu Howardových-Unwinových garden cities*“²³⁰ – se zalamovaly v souladu s pozůstatky hradčanského barokního opevnění, jednotlivé

²²⁷ Plánová dokumentace je uložena v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Dům U černé matky boží v Praze; Obchodní dům U černé matky boží v ulici Celetné čp. 569-570, Praha I. (1911) [pol. 36/a, b] a v archivu Odboru výstavby Městské části Praha I.

²²⁸ Klasicistické prvky jsou přítomné pouze v některých partiích stavby – mezi okny třetího patra architekt navrhl kanelované sloupky a hlavní římsu vyprofiloval v pozdním dórsském stylu.

²²⁹ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 76. Podrobněji o celé kauze viz Rostislav Švácha (pozn. 222), s. 76.

²³⁰ Ebenezer Howard a Raymond Unwin, angličtí architekti a sociální reformátoři. Cit. viz Švácha (pozn. 224), s. 84.

rodinné domy se seskupovaly do souvisejících řad, a každý měl mít na straně odvrácené od ulice malou zahradu v anglickém stylu.²³¹ Na ojedinělé výstavbě kolonie domů na baštách se v letech 1910-1914 podíleli významní architekti – Emil Králíček, František Roith, Friedrich Ohmann, Alois Čenský, Rudolf Stockar, Jan Kotěra a jeho žáci František Kavalír, František Janda, symbolistický výtvarník František Bílek a Josef Gočár.

Gočár vypracoval v nově zastavované vilové čtvrti v říjnu 1911 projekt dvou téměř identických domů zaměstnancům Pražské městské pojišťovny na Staroměstském náměstí – čp. 268 úředníkovi Janu Stachovi a čp. 269 vrchnímu účetnímu Karlu Hoffmannovi – vytvářejících ucelenou kompozici dvojvily. Dvojďům byl vystavěn nedaleko areálu Pražského hradu, v blízkosti Letohrádku královny Anny „*na staveništi číslo III. bloku E rozdělených hradebních pozemků u Bruské brány na nároží Tychonovy a Písecké brány v Praze IV.*“²³² Oba dvoupatrové rodinné a nájemní domy vznikly podle Gočárova jednotně pojatého návrhu, ale s určitým časovým posunem. Stavební povolení pro čp. 268 městský úřad vydal 3. listopadu 1911 a kolaudace se konala 7. srpna následujícího roku, projekt čp. 269 nese datum 16. dubna 1912, stavební povolení pochází z května a kolaudace se uskutečnila 25. ledna 1913. V konečné realizaci jsou vzájemně spojené domy zastřešené mansardovými střechami²³³ a jejich čtyřosá jednopatrová světle omítnutá průčelí nad vyvýšeným přízemím, s hladkými a nijak kubisticky nedeformovanými fasádami, jsou (s výjimkou tympanonů nad vchodem) řešena ve vzájemné symetrii. Z obdélných hmot staveb vystupují na všech stranách rizality nebo balkony podepřené sloupy.

Nejvýraznějšími prvky obou předních průčelí jsou na druhé ose od každého nároží z fasády vystupující obloukové rizality. Tato vnější zaoblení, představující jakási pouzdra pro vnitřní oválná schodiště, jsou vložena do klasicistních sloupových edikul, z nichž vystupují vstupní portiky. Vyčlenění nosných prvků z těla stavby Gočár použil již v roce 1910 v projektu vodárenské věže v Bohdanči. Dvoukřídlé dveře u čp. 269 kryje geometricky dekorativní mříž. Okna domu jsou vložena do hladkých nálevkovitých špalet a plochu mezi nimi na západním, severním a

²³¹ Jednalo se o první pokus toho, co se později ve velkém uplatnilo ve vilové zástavbě na Ořechovce.

²³² Povolení k udělení čísla popisného domu Karla Hoffmanna z 26. května 1913, Magistrát král. hlav. města Prahy, č. j. 5190/13. Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Hradčany, čp. 269.

²³³ Pokrytými střešní krytinou typu bobrovka.

východním průčelí vyplňují geometrické tvary ve formě oktagonů.

Podobně ve vzájemné symetrii Gočár navrhl i zadní fasády domů, nesoucí před nárožními osami na osmibokých pilířích balkóny. Ne však stejně vyřešil boční průčelí dvojdomu. Z pravé poloviny bočního průčelí domu Jana Stacha (čp. 268) vystupuje předsazený masivní arkýř na dvou mohutných osmibokých pilířích v podobě převrácených komolých jehlanů. Nárožní osmiboké vysoké hranoly, probíhající přes obě horní etáže, vynášejí před podkrovím balkon. Na bočním průčelí domu Karla Hofmanna (čp. 269) mírně vystupuje široký pětiosý rizalit podpíraný (vzhledem k vyšší úrovni terénu) čtveřicí velmi nízkých pilířů robustně kalichovitého tvaru s diamantovou řezbou na všech bocích. Před podkrovím rizalit nese podlouhlou terasu s mřížovým zábradlím.

Architektonická forma dvojdomu dobře dokumentuje architektův zápas mezi klasickou uměřeností a kubismem. Tak jako v případě domu U černé matky boží i první studie dvojdomu z října roku 1911 ještě nebyly kubistické, ale Gočár je pojal ve stylu moderny. Podobně jako v jiných Gočárových dílech tohoto období lze nalézt ve stylovém pojetí Stachovy a Hoffmannovy dvojvily architektovu náklonnost k prosté a jen střídmě zdobené empírové architektuře. Již Vlastislav Hofman, významný pražský kubistický architekt, v roce 1914 postřehl vliv „*těžkého klasického empíru*“ v Gočárových kubistických stavbách.²³⁴ Dobře tak, podle Šváchy, „*vystihl jejich nezvyklou stylovou orientaci, která v Gočárových rukou jen zřídka kdy vyznívala rozporně*“.²³⁵ Podobně jako Hofman se o architektově tvorbě vyjádřil i Karel Čapek, který rozpoznal, že styl Josefa Gočára „*skoro vždy v klasickém smyslu působí monumentálně; plastičnost jeho staveb záleží spíše v jejich masivní nosnosti než ve volném pohybu oživené hmoty, je to těžká architektura, jejíž monumentální duch, nikoli forma, blíží se klasickým slohům*“.²³⁶ Zatímco u domu U černé matky boží jsou klasicistní prvky přítomny pouze v některých jeho partiích, u hradčanské dvojvily, původně navržené s detaily připomínající vídeňské novoklasicistické stavby Josefa Hofmana,²³⁷ nejvýznamnějšího žáka Otto Wagnera, zůstala tato historizující inspirace patrnější. Jak si všímá Rostislav Švácha, výchozí architektovu představou se zde stala „*venkovská vila z doby kolem roku 1800 krytá*

²³⁴ Viz Vlastislav Hofman (pozn. 68), s. 565-568.

²³⁵ Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995, s. 110.

²³⁶ Viz Karel Čapek (pozn. 68), s. 120-122.

²³⁷ Viz Rostislav Švácha (pozn. 224), s. 84.

mansardovou střechou“.²³⁸ V březnu 1912²³⁹ však Gočár nakreslil pro dvojvilu nové kubistické detaily a tuto novoklasicistní koncepci doplnil o několik výrazných, avšak izolovaných kubistických prvků.

U dvojvily v Tychonově ulici je patrné, že výrazněji kubizován je pouze dům Karla Hoffmanna – mladší z obou staveb. Druhý – z jinak symetrických domů – má jen okosené římsy. Později dokončená Stachova stavba však také nese řadu jehlancovitých prvků. Proč ale zůstala jedna půlka dvojdomu v moderním stylu, zatímco druhá byla v novém projektu kubizována, zůstává dosud neobjasněno. Příčinou mohlo být to, že Stachova vila se nacházela v pokročilejší fázi výstavby, a do rozběhlého projektu se již nenašla vůle zakročit. Nejspíše však do situace nakonec zasáhl rozdílný stylový názor obou stavebníků.²⁴⁰ Možná, že přání majitele, příklánějíciho se k novému slohovému směřování Josefa Gočára, zachycuje vyjádření pražského Magistrátu ve věci povolení stavby z května 1912: „*Za příčinou této stavby byla panu Karlu Hoffmannovi předepsána zdejším výměrem ze dne 20. září 1911 (...) stavební taxa 27 k 85 hal, která byla také dne 22. 9. 1911 (...) zaplácena. Poněvadž však pan Karel Hoffmann od projektu tehdejšího uprostil,...*“²⁴¹

Architekt se zde snažil hledat nové formy, avšak se zjevnými obtížemi, proto stavba v konečné realizaci působí – oproti domu U černé matky boží a o něco mladší vile Adolfa Bauera v Libodřicích – poněkud těžkopádně. Společným prvkem obou domů, svědčícím o této těžkopádnosti (obsaženým však už v první (předkubistické) variantě z roku 1911), jsou zejména mohutně působící z fasády vystupující schodišťové rizality, umístěné před průčelím, a dvojice sloupů po stranách rizalitů podpírající římsu. Hlavice sloupů se kónicky rozšiřují, ale s kubismem to ještě nesouvisí – jde o logický tvar vycházející z jejich statické funkce.²⁴² Dalším modernistickým detailem, a pozůstatkem původního předkubistického návrhu, jsou oktogony na fasádách obou domů. Zcela modernisticky jednoduché zůstalo i oplocení u Stachovy vily, naopak před Hoffmanovou vilou Gočár navrhl plot ostrohranně kubistický.²⁴³

²³⁸ Ibidem, s. 226.

²³⁹ Gočárův nový projekt je datován 9. března 1912.

²⁴⁰ I vzhledem k zcela rozdílnému stylovému pojetí zahradních besídek, pocházejících pravděpodobně z doby kolem roku 1913.

²⁴¹ Povolení ke stavbě domu z 26. května 1912, Magistrát král. hlav. města Prahy, čj. III-5643/12. Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Hradčany, čp. 269.

²⁴² Vysoké sloupové edikuly kryjící schodišťové rizality, jakkoli se také jeví jako kubistické, jsou motivem známým již z bohdanečské vodárenské věže z roku 1910.

²⁴³ Původně bylo oplocení také modernistické.

Příslušnost ke kubismu je tak u dvojvily dána najevo pouze specifickým ztvárněním několika izolovaných architektonických článků. Kubizace z března 1912 se nejvýrazněji projevila především na vstupním portálu Hoffmannovy vily, do kterého až dodatečně architekt vložil edikulu vchodu s kubistickými zářezy a trojúhelníky. Vstupní průčelí vily Jana Stacha zůstalo modernistické a v jednodušším provedení. Dále dostaly lomený tvar masivní pilíře podpírající předsunuté arkýře na bočních průčelích, sloupy vynášející balkóny, balkónová a schodišťová zábradlí, meziokenní pilíře a mříže na dveřích. Gočár také navrhl i robustní jehlancové oplocení před Hoffmannovou vilou, které bylo později nahrazeno subtilnější a jednodušší variantou. Vnitřní vzor oplocení architekt aplikoval také na dekorativní výplni okenních otvorů Hoffmannova zahradního altánku.

V zadní části pozemku – v parkově upravených zahradách – jsou umístěné zahradní altánky, které jsou nepochybně také dílem Josefa Gočára. Svým stylovým provedením korespondují s konečnou realizací příslušného domu a pravděpodobně pocházejí z doby konce výstavby dvojvily (asi kolem roku 1913). V zahradě patřící Janu Stachovi se nachází kruhová otevřená empírová besídka, jejíž šest oblých sloupů nese kupolovou bání s vázou na vrcholu. Zajímavostí je však altán na zahradě Hoffmannovy vily. Jedná o jeden z mála příkladů dřevěné kubistické architektury – besídka na oválně osmiúhelném půdorysu s dekorativními okenními výplněmi a s příkrou jehlancovitou střechou zakončenou trojitě odstupňovanou hrotnicí.²⁴⁴ Skutečnost, zda byly zahrady řešeny ve vzájemné symetrii jako domy, se nepodařilo doložit.²⁴⁵

Výstavby vily Jana Stacha čp. 268/IV se ujal stavitel Jan Pacl, vilu Karla Hoffmanna čp. 269/VI prováděl pražský stavitel Bohumil Palouček. Pro oba domy Gočár v březnu 1913 projektoval dodatečně i obytné podkroví.²⁴⁶ Jednalo se o přestavění dvou původních půdních prostorů na obytný pokoj a kuchyň. V roce 1936 se ve Stachově domě uskutečnila vestavba výtahu ústícího až do podkroví. V roce 1928 si nechal Karel Hoffmann k domu přistavět zděnou garáž podle návrhu pražského architekta a stavitele Františka Čiháka,²⁴⁷ v roce 1960 si zděnou dvougaráž

²⁴⁴ Kopie altánu byla v roce 2008 instalována Nadací českého kubismu v zahradě druhé Gočárový kubistické vily Adolfa Bauera v Libodřicích u Kolína.

²⁴⁵ V současnosti mají zahrady rozdílnou kompozici. V zahradě čp. 268 se dochovala původní cestní síť, altán, pergola a opěrné zdi. Z původní výsadby zůstal usychající stříbrný smrk a pravděpodobně tis, ostatní rostliny byly do zahrady vysazeny mnohem později.

²⁴⁶ Plány pochází z 5. března 1913, realizace se uskutečnila až v roce 1914.

²⁴⁷ Garáž stojí dodnes.

přistavěli i majitelé sousední vily.²⁴⁸ Kromě vestavby výtahu a přístaveb garáží již další závažné změny neproběhly.

Gočár v řešení čtyřpodlažního dvojdomu, skládajícího se ze suterénu, zvýšeného vstupního přízemí, patra a podkroví, nepřinesl jak v půdorysu, tak ani v samotném architektonickém řešení (snad kromě vysunutí oválné hmoty schodiště mimo kompozici podlaží a přiznání její hmoty na fasádě) nic nového, a dům zcela odpovídá typu rodinného domu kombinovaného s domem nájemním. V suterénu se nalézal byt domovníka o dvou pokojích a sociálním zázemí, tři sklepní prostory, prádelna, spíže a ústřední předsíň. Dispozice pokojů v přízemí a v patře byla identická. Místnosti v přízemí spojoval ústřední prostor předsíň, z níž se vcházelo do rozlehlého obývacího pokoje, jídelny se vstupem na balkon, dětského pokoje, ložnice rodičů, koupelny a toalety, kuchyně a pokoje pro služky. V podkroví²⁴⁹ se nacházely čtyři pokoje,²⁵⁰ kuchyně, koupelna a toaleta.

V interiéru obou domů patří mezi nejvýraznější prvky mřížová zábradlí elegantních schodišť oválného půdorysu. V domě čp. 269 Gočár užil kubistický mřížový vzor. Variantu nadvakrát zalomených článků železného zábradlí architekt později využil na vnějším zalamovaném schodišti v návrhu kubistického zahradního arkýře přiléhajícího k jižnímu průčelí Starého domu v Krucemburku pro Dušana Binka z roku 1913. Samotný tvar schodiště je obdobou téměř současně projektovaného schodiště v domě U černé matky boží. V domě čp. 269 jsou před skleněnými výplněmi podkrovního bytu zasazeny mříže s geometrickým vzorem podobného tvaru jako na výplních domovních dveří. V interiéru obou hradčanských domů Gočár vtiskl ostrohrannou kubistickou podobu několika vestavěným skříním a lampám.

Na konci dvacátých let získal vilu čp. 268 od Jana Stacha komerční rada Hugo Orlík. O dalších majitelích není nic dalšího známo. V roce 2012 odkoupili objekt od restituentek noví vlastníci, kteří téhož roku začali s celkovou rekonstrukcí domu dokončenou na jaře 2014.²⁵¹ Vilu čp. 269 od roku 1942 vlastní rodina současné majitelky, která se snaží zajistit domu nezbytné opravy a udržuje jej v dobrém stavu.

²⁴⁸ V rámci rekonstrukce vily proběhlo v roce 2012 odstranění této stavby.

²⁴⁹ V Hoffmannově vile se mohlo v podkroví od roku 1913 také bydlet.

²⁵⁰ Se vstupem na balkon s výhledem do zahrady a balkon při bočním průčelí.

²⁵¹ Kromě odstranění novodobé přístavby garáže se ve spolupráci s památkáři jeví ze strany majitelů snaha o navrácení původního vzhledu domu, včetně autentičtější barevnosti fasády, rozsáhlé obnovy interiérů, rehabilitace historické zahrady a zahradního pavilonu.

Dvojvila se nachází na území městské památkové rezervace hlavního města Prahy a je od roku 1964²⁵² nemovitou kulturní památkou zapsanou v Ústředním seznamu kulturních památek: čp. 268 pod rejstříkovým číslem 40397/1-1424 společně se zahradou a čp. 269 pod rejstříkovým číslem 40399/1-1425 taktéž se zahradou.

Vývoj bádání

Gočárovými návrhy (původními i definitivními projekty) obou domů disponuje Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze, uloženými ve složce pod nesprávným místopisným zařazením jako *vila Stachova a Hoffmannova v Bubenči (1911-1912)*.²⁵³ Kompletní stavební dokumentace a plány domu Karla Hoffmanna (čp. 269) jsou uchovány v archivu Odboru výstavby městské části Praha 6.²⁵⁴

Jako první si kubistické stavby na Hradčanech všimá až Marie Benešová. Badatelka sice v Gočárově monografii o Stachově a Hoffmannově dvojvile nemluví, ale uvádí ji v závěru knihy v seznamu realizovaných prací.²⁵⁵ O osm let později v příspěvku zabývajícím se kubismem v české architektuře již Benešová vedle jiných kubistických realizací publikuje i fotografii vstupního portálu Hoffmannovy vily, na které je zachyceno i původní robustní kubistické oplocení.²⁵⁶ Gočárův návrh Hoffmannova lomeného vstupního portálu z 22. srpna 1912, pocházející z Archivu Národního technického muzea, otiskují autoři katalogu výstavy *Český kubismus. Architektura a design 1910-1925* z roku 1991.²⁵⁷ Prvního samostatného příspěvku se dvojvila dočkala až v roce 1995 v katalogu dokumentujícím kubistické pražské realizace v letech 1909-1925. Autor textu Rostislav Švácha se zde zamýšlí nad stylovými inspiracemi této stavby, které stejně jako u téměř současně navrhovaného domu U černé matky boží rozpoznal v klasicistní architektuře.²⁵⁸ O dvojvile Švácha pojednal taktéž v knize o české kubistické architektuře v letech 1911-1923 s názvem

²⁵² Prohlášena za kulturní nemovitou památku 1. ledna 1964.

²⁵³ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, *Vila Stachova a Hoffmannova v Bubenči (1911-1912)* [pol. 35/a].

²⁵⁴ Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Hradčany, čp. 268, 269.

²⁵⁵ Viz Marie Benešová (pozn. 3), s. 48.

²⁵⁶ Viz Marie Benešová (pozn. 211), s. 178.

²⁵⁷ Alexander von Vegesack, Milena B. Lamarová, Vladimír Šlapeta [et al.], *Český kubismus. Architektura a design 1910-1925* [kat. výst.], Weil am Rhein 1991, s. 127.

²⁵⁸ Rostislav Švácha, *Tychonova 4, 6 / 268, 269, Praha 6-Hradčany*, in: Michal Bregant, Lenka Bydžovská, Vojtěch Lahoda [et al.], *Kubistická Praha, 1909-1925*, Praha 1995, s. 188-189.

Lomené, hranaté & obloukové tvary.²⁵⁹ Historik architektury Zdeněk Lukeš zařadil stručný medailon Stachova a Hoffmannova domu do katalogu o českém architektonickém kubismu²⁶⁰ a rozsáhlejší příspěvek, reflektující dosavadní bádání, do Gočárový nejnovější monografie.²⁶¹

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila Stachova a Hoffmannova v Bubenči (1911-1912) [pol. 35/a].
- Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Hradčany, složka čp. 268, 269.

Literatura

- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 48.
- Marie Benešová, O kubismu v české architektuře, *Architektura ČSSR XXV* 1966, č. 3, s. 178.
- Olga Herbenová, Milena Lamarová, *Český kubistický interiér* [kat.], Praha 1976.
- Zdeněk Lukeš, Jan Svoboda, Skryté hodnoty pražského kubismu, *Architektura ČSSR V*, 1985, č. 44, s. 225-227.
- Rostislav Švácha, Josef Gočár: klasika a moderna, *Výtvarná kultura VIII*, 1985, č. 4, s. 63.
- Yvonne Janková, Bydlení v kubistických domech, *Domov XXVI*, 1986, č. 1, s. 39-43.
- Alexander von Vegesack, Milena B. Lamarová, Vladimír Šlapeta [et al.], *Český kubismus. Architektura a design 1910-1925* [kat. výst.], Weil am Rhein 1991, s. 127.
- Rostislav Švácha, Tychonova 4, 6 / 268, 269, Praha 6 – Hradčany, in: Michal Bregant, Lenka Bydžovská, Vojtěch Lahoda [et al.], *Kubistická Praha, 1909-1925*, Praha 1995, s. 188-189.

²⁵⁹ Viz Rostislav Švácha (pozn. 224), s. 82-85.

²⁶⁰ Zdeněk Lukeš, *Český architektonický kubismus. Podivuhodný směr, který se zrodil v Praze*, Praha 2006, s. 42-45.

²⁶¹ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 58-59.

- Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995, s. 84-87, 110, 112-113, 536.
- Jan E. Svoboda, Zdeněk Lukeš, Ester Havlová, *Praha 1891-1918. Kapitoly o architektuře velkoměsta*, Praha 1997, s. 204-205.
- Michal Kohout, Stephan Templ, Vladimír Šlapeta, *Praha. Architektura XX. století*, Praha 1998, s. 55.
- Rostislav Švácha, *Lomené, hranaté & obloukové tvary. Česká kubistická architektura 1911-1923*, Praha 2000, s. 82-85.
- Jiří Hilmera, Čp. 268/IV a 269/IV, in: Pavel Vlček (ed.), *Umělecké památky Prahy, IV. díl, Pražský Hrad a Hradčany*, Praha 2000, s. 445.
- Zdeněk Lukeš, *10 století architektury [6]. Architektura 20. století*, Praha 2001, s. 74.
- Zdeněk Lukeš, *Český architektonický kubismus. Podivuhodný směr, který se zrodil v Praze*, Praha 2006, s. 42-45.
- Rostislav Švácha, Josef Gočár, in: Jiří Švestka, Tomáš Vlček, Pavel Liška [et al.], *Český kubismus 1909-1925. Malířství, sochařství, architektura, design*, Praha 2006, s. 225-226.
- Zdeněk Lukeš, Gočárovy pražské stavby, Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010, s. 27-30.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 58-59.
- Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár, Otakar Novotný*, Praha 2011, s. 60.
- Vendula Hnídková, Kontexty architektonického kubismu, *Bulletin Moravské galerie v Brně*, roč. 67, 2011, s. 62-69.

29. Přední průčelí dvojvily (z ulice Tychonova) v průběhu rekonstrukce vily čp. 268, 2014.

30. Zadní průčelí dvojvily (z ulice U Písecké brány) před rekonstrukcí vily čp. 268, 2011.

31. Vila Jana Stacha (čp. 268), 2014.

32. Vila Karla Hoffmanna (čp. 269), 2014.

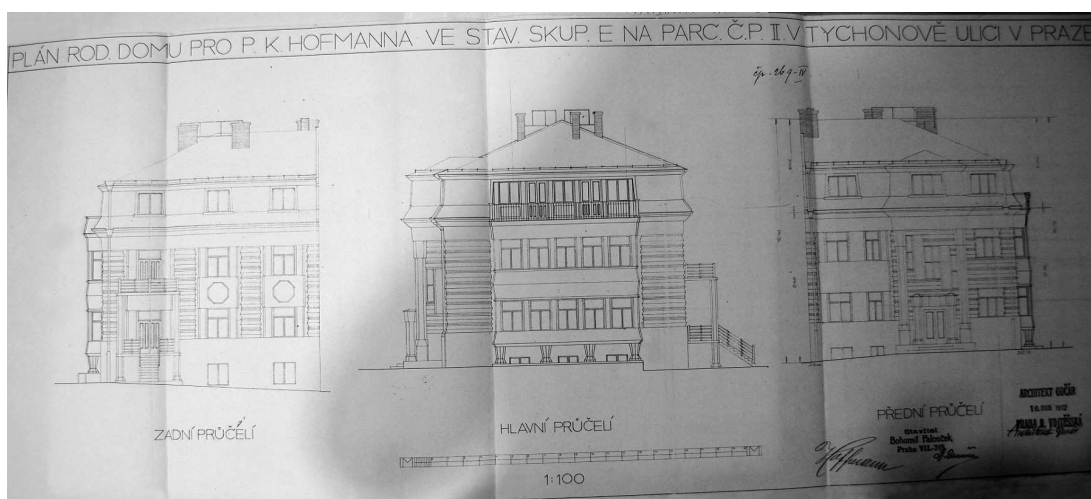
33. Kubistický vstupní portál vily čp. 269, 2014.

34. Kubistický vstupní portál vily čp. 269 s původním robustním kubistickým oplocením, (50./60. léta?).

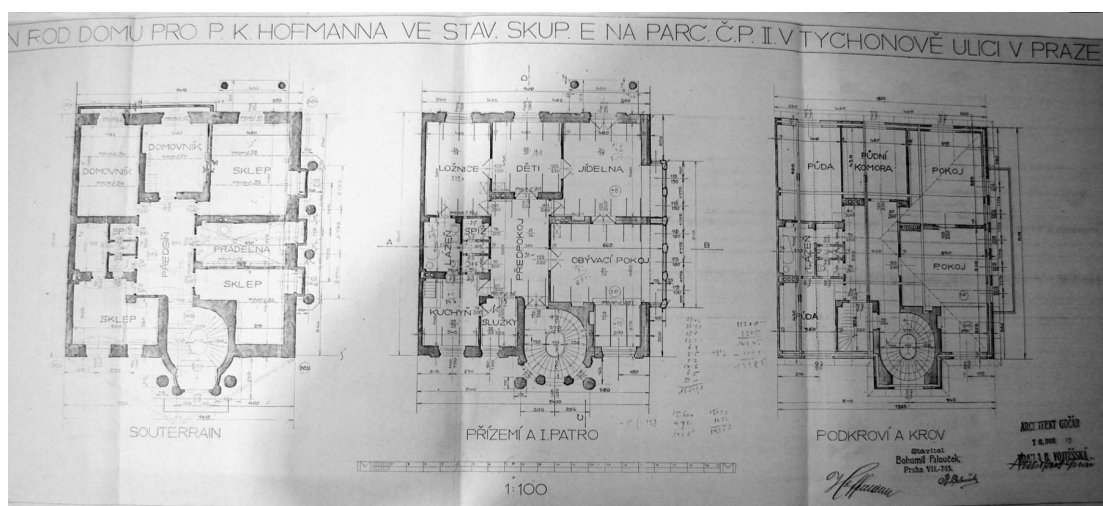
35. Boční (jižní) průčelí vily čp. 269, 2014.

36. Návrh zadního, hlavního (bočního) a předního průčelí vily Karla Hoffmanna, 1912.

37. Boční (severní) průčelí vily čp. 268, 2014.

38. Půdorys suterénu, přízemí a prvního patra a podkroví a krovu vily Karla Hoffmanna, 1912.

39. Vchodové dveře vily čp. 269,
2014.

40. Geometrický vzor ve výplni vchodových
dveří a kubistické zábradlí ve vile čp.
269, 2007.

41. Schodiště ve vile čp. 269, 2010.

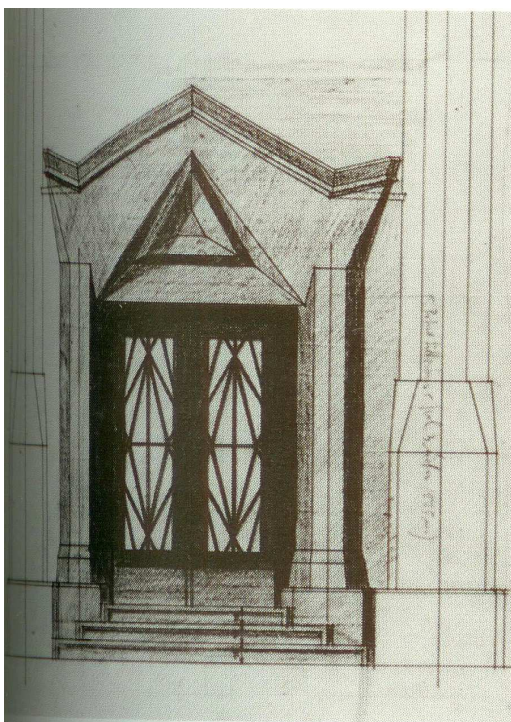
42. Schodiště ve vile čp. 268, 2012.

43. Kubisticky zalamované zábradlí podkrovního balkonu vily čp. 269, 2005.

44. Okenní mříž suterénního prostoru, 70. léta.

45. Detail návrhu vstupního portálu vily Karla Hoffmanna v kubistickém provedení, 1912.

46. Vestavěná skříň v interiéru jedné z vil, 1986.

47. Strop interiéru vstupní části vily čp. 268, 2012.

48. Interiér jedné z místností vily čp. 268, 2012.

49. Kubistický altánek v zahradě Hoffmannovy vily, 2010.

50. Klasicistní altánek v zahradě Stachovy vily, 2014.

4.5 Vila Adolfa Bauera v Libodřicích

Umístění: Libodřice u Kolína čp. 111, okres Kolín, kraj Středočeský

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Adolf Bauer (1879 – 1929), majitel velkostatku v Libodřicích

Datace: 1912 – 1914

Současné využití: sídlo stálé expozice Nadace českého kubismu

Památkově chráněný objekt

Po dvojvile Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze na Hradčanech z let 1911-1913 je druhým rodinným kubistickým domem a zároveň poslední Gočárovou realizovanou kubistickou stavbou vila čp. 111, nacházející se uprostřed malé středočeské obce Libodřice, ležící mezi Kolínem a Kouřimí. Jde o unikátní vilu, situovanou na českém venkově, jež patří k vynikajícím ukázkám kubistické architektury, postavenou ve stylu, jímž české země přispěly do světového architektonického vývoje. Vzhledem k umístění stavby a jejímu významu je zřejmé, že ve středních Čechách existovaly osobnosti, které se zajímaly o architektonické dění v české metropoli, udržovaly styky s jejími představiteli a prostřednictvím zakázek podporovaly rozvoj unikátního slohu. Vila v Libodřicích je těchto snah důkazem. Josef Gočár ji realizoval v letech 1912-1914 pro nájemce a posléze i majitele místního velkostatku Adolfa Bauera.

Jak je zaznamenáno v libodřické kronice: „za šlechtice Althana, původem Španěla (18. stol.), dostal dvůr nového majitele – Žida p. Bauera – jeho otec se přistěhoval do Čech odněkud z Uher, ještě s jedním souvěrcem pronajali si dvůr Veltruby, začali s málem, ale štěstí jim přálo. V několika málo letech vystoupil ze společenství a pronajal si dvůr Libodřice jenom pro sebe, synáček pronájem dvora zdědil po zesnulém otci a stal se z nájemce samostatným majitelem.“²⁶² Výše zmiňovaným synáčkem, který zdědil libodřický dvůr od hraběte Althana, byl Ignatz Bauer²⁶³, živnostník židovského původu a otec Adolfa Bauera, stavebníka vily.

Adolf Bauer (19. ledna 1879 Veltruby – 16. února 1929 Praha) byl libodřickým podnikatelem a nájemcem hospodářských budov i pozemků v obci.

²⁶² Kronika obce Libodřice – O příchodu rodiny Bauerovy do obce.

²⁶³ Ignatz Bauer (kolem 1841 – 13. prosince 1908).

Jejich majitelem se stal v roce 1923, kdy proběhla první velká pozemková reforma, za níž Bauer koupil rozlehlé pozemky, libodřický velkostatek včetně sousedního barokního zámečku. O seznámení stavebníka s architektem a jejich následné spolupráci se žádné doklady nedochovaly a je možné se nad tím zamýšlet pouze jako nad hypotézami. Je pravděpodobné, že Bauer znal Gočárovovy projekty rodinných domů v blízkém Kolíně (vila Matěje Kůsta /1911-1912/, nerealizovaná vila dr. Lányho /1911/, nerealizovaná činžovní vila Karla Jelínka /1911-1912/, dvě činžovní vily /1911-1912/), některý ho popřípadě zaujal a s architektem se pak osobně setkal.

Prostředníkem seznámení se mohl stát Jan Kotěra, který v dané době pracoval na přestavbě zámečku bratří Mandelíků v nedaleké Ratboři, a jeho doporučení jako Gočárova učitele. Rostislav Švácha přisuzuje možný vliv osvětové působnosti historika umění a propagátora kubistické architektury Zdeňka Wirtha, který ve funkci člena Klubu Za starou Prahu působil svými přednáškami o ochraně památek a moderní architektuře na venkově a pravděpodobně tím zaujal některé budoucí stavitele kubistických domů.²⁶⁴ Wirth v letech 1910-1913 na svých cestách navštívil Kolín a Kutnou Horu, města v blízkosti Libodřic. U některých zakázek kubistické architektury mimo Prahu lze doložit, že za nimi stojí právě intervence tohoto historika, jenž by podle Šváchy „*mohl dobře plnit roli impresária pražských kubistů*“.²⁶⁵ Dobové prameny a periodika však nesdělují bližší fakta o Bauerově vzdělání, zájmech či společenských kontaktech, která by poskytovala více informací o architektonickém povědomí stavebníka či podhalila jeho návaznost na Josefa Gočára.

S úplnou jistotou však nemůžeme potvrdit ani vročení stavby, neboť na architektonických plánech není uvedena datace. Většina historiků výstavbu vily klade mezi léta 1912-1914, tedy do doby, kdy stavbě předcházely dvě nejlepší Gočárovovy práce raného kubistického období – dům U černé matky boží v Praze (1911-1912) a Lázeňský dům města Bohdanče (1912-1913). Gočár u obou domů staví na odív svislé i vodorovné konstruktivní prvky. U vily v Libodřicích naproti tomu uplatnil blokové stereometrické členění. Výstavba domu se pravděpodobně shoduje s neprovedenými projekty z roku 1912, kde aplikoval taktéž stereometrické členění. Při porovnání podoby stavby s nerealizovanými Gočárovými návrhy školy v

²⁶⁴ Rostislav Švácha, Zdeněk Wirth a kubističtí architekti, in: Jiří Roháček, Kristýna Uhlíková, *Zdeněk Wirth pohledem dnešní doby*, Praha 2010, s. 55-70 (zejména s. 62-70).

²⁶⁵ *Ibidem*, s. 63.

Chotěboři, v nichž se projevuje výrazné kubistické prolamování a vzájemné prostupování šikmých ploch, a divadla v Jindřichově Hradci ze září roku 1912 je možné, že definitivní projekt vily v Libodřicích pochází z podzimu téhož roku. Stejně datové vymezení udává i sám autor ve svém stručném životopise z roku 1921, kde Bauerovu vilu vkládá do let 1912-1914.

Statkářův dům Gočár situoval do zahrady,²⁶⁶ jež se rozkládala na severozápadní straně hospodářského dvora v blízkosti pozdně barokního zámečku, přestavěného z tvrze v roce 1750 majitelem panství hrabětem Janem Michalem Althanem.²⁶⁷ Severozápadně od domu se nacházely polnosti patřící k hospodářství a na jihozápadě pozemku hospodářské stavby. Vila je jednopatrová, hmotově kompaktní, osově souměrná a částečně podsklepená stavba, vyprojektovaná na obdélném půdorysu. Z exteriéru se po celém obvodu do úrovně spodní hrany oken uplatňuje vysoká podezdívka z lomového kamene,²⁶⁸ což se ve výsledném vizuálním dojmu projevuje jako významný estetický prvek. Hmotu podezdívky na severní a západní straně prolamuje dvojice malých sklepních okének.

Hlavní průčelí, směřující k Bauerovu hospodářskému dvoru, je pozoruhodnou kombinací feudálního zámeckého průčelí složeného ze tří kubisticky lomených rizalitů s vystupujícím perspektivně pojatým schodištěm s terasou. Tři patrové rizality polygonálních tvarů, jež se výrazně promítají i do výsledného půdorysu domu, svým ostrohranným provedením připomínají krystalickou drúzu – srůst krystalů. Z jihu je v úrovni přístupové komunikace k domu připojena zužujícím se reprezentativním jednoramenným schodištěm polygonální terasa s kubisticky zdobeným zábradlím, kterou vynášejí mohutné okosené pilíře. Na západní straně je umístěn druhý vchod do domu s užším a méně honosným schodištěm.²⁶⁹ Tato dynamická čelní strana tvoří jeden z nejmýraznějších kubistických prvků domu, vila tak představuje přední ukázkou krystalinické fáze kubistické architektury a řadí se tak svým pojetím do první etapy tohoto slohu.

Kubističtí architekti navrhovali domy tak, že nahrazovali pravé úhly lomenými šikmými tvary připomínající krystal. Proto malíř a sochař Stanislav

²⁶⁶ Zahrada byla v době výstavby domu rozlehlejší než je v současnosti.

²⁶⁷ Tvrz na místě stávala již v roce 1489, kdy byla v majetku Jiřího Voděradského z Hrušova. V současnosti se nachází ve špatném technickém stavu, zámek současní majitelé zbořili do výše přízemí. V blízké době by se měla stavba opět rekonstruovat jako dům pro seniory.

²⁶⁸ Jako kámen je zde užít amfibolit, který se uplatňuje na soklu a v dlažbě.

²⁶⁹ V současné době je využíván jako hlavní vstup do domu.

Kolíbal při pohledu na exteriér vily dodal, že „*Gočárův dům jakoby nemiloval pravý úhel*“.²⁷⁰ Měl tím na mysli i další kubistické prvky na stavbě, které rozhodně pravý úhel nesvírají a vyznačují se spíše ostrohranností, jehlanovitostí a zalomenými hranami. Patří mezi ně plastické zalamované hvězdicovité orámování šambrán oken a dveří²⁷¹ i „*vpadlých polí s diamanty nad okny v patře*“;²⁷² jehlancové vzory kovového zábradlí, nápadně zešikmená hlavní římsa, nacházející se pod mansardovou střechou, jejíž hmota je prolomena střešními okny. Na domě jsou uplatněna okna různé velikosti, která dům dynamizují a poskytují možnost, aby architekt rámy oken vyplnil různými „*stlačenými krystalickými hvězdicemi*“²⁷³ v horizontální i vertikální poloze. Díky těmto krystalickým hvězdicím a plastickému orámování je vzhled oken opticky sjednocen. Na celkovém výrazu stavby se podepsala příznačná mírná kontrastní tenze mezi kompaktním objemem domu a určitými dekorativními prvky. Původně však měl být dům vystavěn ve střízlivější podobě a některé zdobné prvky, jako orámování oken a dveří, architekt aplikoval později, jak je patrné z plánové dokumentace v Národním technickém muzeu.²⁷⁴

Gočár navrhl i oplocení pozemku domu, které však Adolf Bauer již neprovedl. Oplocení nechala vystavět až Nadace českého kubismu při druhé části rekonstrukce vily v letech 2008-2009. Pozemek zahrady je vymezen kamennou podezdívkou, na které je nasazen bílý cihlový plot, jehož rytmizaci přerušují hranolovité sloupky se stlačenými jehlanovitými kubistickými hlavicemi. Podle projektantova dochovaného plánu byla zhotovena vstupní kovová brána složená z hvězdicovitých tvarů, korespondující se stejně tvarovanými mřížemi v oknech stavby. Strany hlavní brány lemují menší vstupní branky s identickými paprskovitými vzory. Je zřejmé, že kubisticky si Gočár nepočínal pouze při dekoraci průčelí a aplikování ostrohranných prvků, ale formy slohu využil na tvarování celého objemu stavby.

Zcela jinak je tomu v případě interiéru. Zachoval se v téměř fragmentárním

²⁷⁰ Josef Gočár byl velkým stavitelům českého kubismu, *Archiweb*, dostupné na <http://www.archiweb.cz/news.php?type=1&action=show&id=91>, vyhledáno 23. 9. 2013.

²⁷¹ Tento motiv Gočár později znovu použil při dekoraci meziokenních ploch přízemní přístavby a při orámování oken schodiště nad halou v Sochorově vile ve Dvoře Králové nad Labem v letech 1920-1922.

²⁷² Radoslava Schmelzová, Vila Adolfa Bauera, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 237.

²⁷³ Vojtěch Lahoda, *Český kubismus*, Praha 1996, s. 67.

²⁷⁴ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný dům pana A. Bauera na pozemku č. 96 v Libodřicích [pol. 44].

stavu a soudě podle několika kusů dochovaného mobiliáře a vestavěných prvků byl oproti výraznému expresivnímu kubistickému exteriéru zařízen v poměrně konzervativním duchu. I přesto, jak je dosud patrné, zde kubistické detaily našly uplatnění. Vedle kubismu je také zjevný vliv Wiener Werkstätte a díla Jana Kotěry. Josef Gočár již interiérové vybavení patrně nenavrhoval. Komu lze autorství přisoudit, zůstává zatím otevřenou otázkou. Většina vnitřního vybavení se ztratila, přičemž není známa žádná fotografie vzhledu původních interiérů a ani žádné návrhy. Z původních prvků se v domě zachovaly tapety a linolea, které restaurátoři objevili při nedávné rekonstrukci, vstupní schodišťová hala, kde se dochovalo dřevěné schodiště, falešný krb fungující jako kryt radiátoru a truhlík na květiny.

Hala se stala taktéž místem, kam projektant navrhl jediné kubistické detaily v celé vile – sloupky u zábradlí schodiště a dekoraci velkých zásuvných dveřních křídel jídelny a obývacího pokoje korespondující s mřížovitým vzorem v oknech. Zda na těchto návrzích měl Gočár nějakou účast, nelze nijak doložit. Mezi další původní prvky v domě patří prádelna v suterénu, zařízení koupelny, topné rozvody s radiátory, několik závěsných krytů radiátorů, dřevěná vestavěná skříň v bývalé ložnici a vestavěná knihovna v obývacím pokoji.

Stavbu, navrženou k bydlení pro jednu rodinu, služebnou a případné hosty, obýval Adolf Bauer s manželkou Emilií Bauerovou (1894-1944)²⁷⁵ a svými dvěma dcerami, Věrou²⁷⁶ a Hanou.²⁷⁷ V suterénu se nacházely čtyři místnosti, z toho tři sloužily jako sklepy a jedna jako prádelna. Jádrem prostorové kompozice v nadzemních podlažích tvořila centrální anglická schodišťová hala s ochozem propojující přízemí s patrem. Tato dispoziční skladba na první pohled sice vykazuje tradiční uspořádání po vzoru anglické vilové architektury, jež Gočár využil již na vile Josefa Binka v Krucemburku, nicméně je proti tomuto pravidlu uspořádána symetricky. Architekt totiž umístil halu se schodištěm na osu a rozvinul pak půdorys přízemí a patra po obou jejích stranách. Jak zmiňuje Rostislav Švácha, podobnou skladbu prostorů jako Gočár v libodřickém domě použil v téměř stejné chvíli švýcarský architekt Le Corbusier, a to ve vile továrníka Anatola Schwoba v La-

²⁷⁵ Emilie Bauerová, rozená Steinová (6. října 1894 Třebovle, okres Kolín – Osvětím, transport 19. října 1944).

²⁷⁶ Věra Bauerová (7. července 1915 Libodřice – 14. srpna 1943 Terezín), později se sestrou převzala příjmení Richterová – od matčina druhého manžela Ing. Dr. Františka Richtera, vyučena lékárníci, neprovdána.

²⁷⁷ Hana Bauerová (2. dubna 1918 Libodřice – Osvětím, transport 1. října 1944), později Richterová, vyučena lékárníci, neprovdána.

Chaux-de Fonds v roce 1916.²⁷⁸ Tato reprezentativní síň umístěná ve střední části objektu, do níž bylo možné vejít vstupem v průčelním rizalitu, sloužila jako centrální místo k setkávání a zároveň komunikační prostor celého domu.²⁷⁹

Naproti hlavnímu vstupu se nacházela jídelna, oddělená od haly posuvnými skládacími prosklenými dvoukřídlými dveřmi s kubistickým mřížový vzorem, která společně s obývacím pokojem tvořila po hale největší prostory přízemí. Jídelna sousedila s kuchyní, do které se vcházelo úzkým vstupem a malým pokojem pro služky. Předsíní vytvářela průchod od kuchyně k toaletám a kanceláři. Zároveň představovala komunikační prostor mezi kuchyní a verandou, která umožňovala personálu boční vstup do objektu. Propojení bočního vchodu se zázemím usnadňovalo provozování běžných činností chodu celého domu, jež nebylo vhodné obstarávat z hlavního vstupu v reprezentativním prostoru haly. Z předsíně se dalo vstoupit do malé kanceláře, která se nacházela stranou společenského dění v domě. Vzhledem k sousednímu bočnímu přístupu zde statkář vyřizoval záležitosti související s chodem hospodářského dvora a přijímal zaměstnance.

Značně neobvykle Gočár vyřešil rozvržení společenských a soukromých sfér, když v parteru v přímé návaznosti na halu připojil i ložnici s koupelnou, kterým bývá obvykle vyhrazeno místo v prvním poschodí. Právě umístění ložnice mezi halou, obývacím pokojem a jídelnou v prostoru přízemí je značně netradiční. Přízemí sloužila spíše jako společensko-reprezentativní část, k privátním účelům bývalo vyhrazeno patro domu, kde architekti navrhovali soukromé pokoje a ložnice. Gočár podobné dispoziční řešení užil již o několik let předtím, u své první samostatné realizace – vily Josefa Binka v Krucemburku, kde soukromé pokoje rodiny umístil mezi vstupní část domu a patrovou halu. U vydělení soukromého rohového prostoru v přízemí libodřické vily se s největší pravděpodobností jednalo o vyslovené přání samotných stavebníků.

²⁷⁸ Viz Rostislav Švácha (pozn. 10), s. 109.

²⁷⁹ M. H. Baillie Scott navrhuje princip, na jejímž základě nejlépe koncipovat ústřední halu, jenž se shoduje s Gočárovým řešením dispozice vily v Libodřicích: „*Tato komnata čili místnost domácká se svým velkým krbem a širokými prostorami podlahovými může snad býti dvakrát tak vysoká jako komnaty ostatní, jež mohou býti nižší a menší. Zřídí-li se galerie, měla by být opatřena okenicemi, aby se zabezpečila soukromost a zabránilo se průvanům. Jídelna může býti buď zvláštním pokojem menším (...). Ostatní přípojky k této komnatě ústřední, ježto jsou určeny pro jednotlivé členy rodiny, mohou býti značně zmenšeny. Ty, které žádají naprosté soukromosti, docela se oddělí od místnosti domácké, kdežto jiné, při kterých tak neběží o soukromost, mohou býti zahrnuty v ústřední myšlence domu a podle toho, jak je zapotřebí, býti odděleny od místnosti domácké buď posuvnými dveřmi nebo jen záclonkou.*“ Viz Mackay Hugh Baillie Scott (pozn. 17), s. 21-22.

V ústraní tohoto podlaží se nacházel pánský pokoj navržený mezi ložnicí a jídelnou, do kterého se vcházelo přes jídelnu a skrze chodbu, vedoucí taktéž k ložnici s průchodem do koupelny. Právě pánský pokoj, ložnice a k nim připojená koupelna představovaly v dispozici přízemí netradičně vymezený úsek klidové zóny. Obývací pokoj patřil stejně jako hala k reprezentativním částem domu. Jeho prostor od haly oddělovaly stejné posuvné skládací dveře s kubistickým vzorem jako v jídelně, jejichž otevřením v celé šíři se prostor haly, pokoje a jídelny plynule propojil a celé přízemí se stalo souvislé a prostorné.

Patro vily s ochozem a čtyřmi pokoji architekt navrhl pro soukromé účely rodiny. Pokoje obývaly Bauerovy dcery Hana a Věra a služebnictvo. Na půdu Gočár umístil technické a hygienické zázemí, které se nacházelo nad kuchyní v přízemí a prádelnou v suterénu, „což bylo v tomto případě mimořádně účelné vzhledem k technické vybavenosti domu, a sice kotli, v němž se voda ohřála a samospádem obsluhovala celý dům,“²⁸⁰ jak píše ve své bakalářské práci Adéla Vejvodová. Tento princip představoval v dané době v prostředí mimo město mimořádnou vymoženost.

Z hlediska architektonického řešení se nabízí zcela logická komparace libodřické vily s pražskou dvojvilou Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Tychonově ulici (1911-1913) vystavěnou taktéž v kubistickém stylu. Avšak nejedná se o srovnání pouze formálně stylové, ale byl zde Gočárem uplatněn i obdobný postup při tvorbě výsledného projektu. Bauerovu vilu stejně jako pražskou dvojvilu architekt nejprve navrhl s detaily připomínajícími vídeňské novoklasicistické stavby Josefa Hofmana a teprve v pozdější fázi je přeměnil do kubistického tvarosloví.²⁸¹ Před oba domy předstupují lomené rizality a jsou zastřešeny mansardovou střechou. V interiéru je zdobí kubisticky prolamovaná zábradlí. Podobu s Bauerovou vilou lze spatřovat i v Gočárově první samostatně realizované zakázce, a sice v Červené vile v Krucemburku (1907-1909). Dům byl navržen – stejně jako Bauerova vila – tak, aby splňoval moderní standardy bydlení, ale zároveň odpovídal specifickým požadavkům objednavatele. Tato venkovská vila, zasazená do zahrady, má opět vystouplý rizalit (a sice směrem do zahrady), a podobně na pozorovatele může působit i robustní hmota obou staveb.

Dnes se již vzhledem k pohnutým osudům domu v Libodřicích a jeho prvních

²⁸⁰ Adéla Vejvodová, *Josef Gočár, Bauerova vila v Libodřicích* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2012, s. 20.

²⁸¹ Oba domy podle Rostislava Šváchy Gočár navrhoval s představou empírového venkovského domu s mansardovou střechou. Viz Rostislav Švácha (pozn. 224), s. 225-226.

vlastníků zřejmě více nedozvíme o Adolfovi Bauerovi – objednavateli, který si nechal v odlehlé obci vystavět vilu v tehdy inovativním stylu. Směru, který se pro nepochopení nerozvinul ani v české metropoli, nadto v zahraničí, jak si ostatně jeho zakladatelé plánovali. Progresi, kterou velká část odborné, ale i laické veřejnosti odmítla, ocenili pouze „*mladí Mudři a Judři*“,²⁸² jak zmiňuje spisovatel František Langer. Mezi těmito mladými obdivovateli z řad převážně pražské inteligence Adolf Bauer poněkud vyniká – buď jako jedinečně osvícený stavebník z malé středočeské vesnice, nebo podle některých badatelů se naopak vkrádá „*otázka, do jaké míry si libodřický statkář uvědomoval, že zadáním projektu Josefu Gočárovi objednáva extravagantní dům*“.²⁸³ Bauer však v každém případě zůstává stavebníkem vily, jejíž progresivní projekt dovedl do konce, a zajistil tím tak přenos vysokého architektonického standardu z města na venkov, ke všemu ještě do prostředí hospodářské usedlosti.

Nad domem a jeho majiteli se však vznášel smutný osud. Adolf Bauer společně s manželkou Emilií a dcerami Hanou a Věrou ve vile žili přibližně patnáct let, tedy do roku 1929. V tomto roce Adolf Bauer předčasně zemřel na cukrovku a rodina zde zřejmě již trvale nepobývala. Emilie se asi o dva roky později provdala za lékárníka Františka Richtera²⁸⁴ a přestěhovala se společně s dcerami do Prahy. Statek i vilu v letech 1931-1940 spravoval Antonín Illmann, který dům i elektrifikoval. V průběhu arizace roku 1940 se stavba dostala pod německou hospodářskou správu a v roce 1941 se zde usadil říšský Němec Augustin Juppe, továrník z Liberce. Tento správce tu sídlil do svého zatčení a deportace z Československé republiky v prvních květnových dnech roku 1945.

Osudy zbytku Bauerovy rodiny byly velmi tragické. Všechny členy rodiny transportovali do koncentračních táborů (Věru do Terezína, Emilií, Františka Richtera a Hanu do Osvětimi), kde v letech 1943-1944 zemřeli. V roce 1947 nabídla Hana Schlangerová, dědička po Bauerových, nemovitosti k odkoupení obci. Ministerstvo zemědělství rozhodlo, že je vykoupí stát a pozemky rozparceluje. V roce 1948 stát dům vlivem pozemkové reformy znárodnil a disponovala s ním obec. V rámci správy obce vila do roku 1989 sloužila jako sídlo národního výboru, zbytek parteru obec přidělila k využívání rodině místního tajemníka KSČ Vrchoty, patro

²⁸² Jak vystihuje ve své vzpomínkové knize spisovatel František Langer. Viz František Langer (pozn. 69), s. 143.

²⁸³ Viz Radoslava Schmelzová (pozn. 272), s. 236.

²⁸⁴ Ing. Dr. František Richter (27. února 1889 Český Brod – Osvětim, transport 19. října 1944).

obývala rodina lékaře Suchánka, nuceně přestěhovaná z Kolína. Sídlila zde též pobočka knihovny a kadeřnictví. Od devadesátých let však dům nikdo nevyžíval a rychle chátral.

Obec Libodřice se rozhodla v roce 2002 zdevastovaný objekt prodat vzhledem ke zhoršujícímu se technickému stavu a nedostatku financí na opravu. Vilu zakoupila v prosinci téhož roku Nadace českého kubismu, která vznikla za účelem rekonstrukce stavby, s cílem vilu zrestaurovat, vrátit jí pokud možno co nejvěrněji její původní podobu a následně zde otevřít stálé expozice – muzeum Josefa Gočára a galerii kubistického designu. V rámci projektu *Kubismus na venkově*²⁸⁵ proběhla v letech 2005-2007 první fáze oprav podle projektu architekta Michala Sborwitz, ²⁸⁶ jejichž předmětem se stala celková stavební rekonstrukce zchátralého objektu.

Nadace vilu poprvé pro veřejnost otevřela v roce 2008, ovšem krátce na to ji znovu uzavřela, aby zorganizovala druhou fázi oprav, která se uskutečnila v letech 2008-2010. Spočívala mimo jiné v navrácení restaurovaných tapet a linoleí. Během této doby také změnila pojetí vnitřní instalace. V prostorách vily začala nadace realizovat koncepci tzv. hausmusea.²⁸⁷ V rozmezí let 2008-2009 taktéž umožnila vystavět plot podle původního Gočárova návrhu, rekonstruovat parkovou zahradu, obnovit pozemek okolo vily a dokonce rehabilitovat dochované vzácné dřeviny. Do zahrady nechala vyrobit a instalovat repliku kubistického altánu ze zahrady vily Karla Hoffmanna v Praze na Hradčanech z roku 1911.²⁸⁸ V letech 2009-2010 začala obnova interiérů vily: nejprve instalováním replik původních tapet a linoleí a posléze rekonstrukcí původní výmalby v části objektu. Následovalo vytvoření expozice s ukázkami stylového a dobového nábytku, designu, keramiky a skla.²⁸⁹ Od roku 1987

²⁸⁵ Rekonstrukce vily se podařila díky podpoře ze Strukturálních fondů Evropské unie, Ministerstva kultury České republiky, Fondu obnovy památek Středočeského kraje, ale i prostřednictvím pomoci sponzorů a soukromých dárců.

²⁸⁶ Ing. arch. Michal Sborwitz, autor oceňovaný za citlivý přístup k rekonstrukci historických objektů, mimo jiné autor rekonstrukce barokního špýcharu v Lánech na muzeum T. G. Masaryka, komplexu budov na Denisově ulici v Olomouci na Muzeum umění, centra města Velká Bystřice, či rekonstrukce a dostavby zámku v Komořanech.

²⁸⁷ K hausmuzeím, jako muzeím designu a architektury pod jednou střechou, více viz Kenneth Hudson, *Museums for 1980's*, Unesco, 1977; Ladislav Zikmund-Lender, "Historic Houses Museums" v ČR?, *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce* XXXXVII, 2009, č. 2, s. 30-34; Daniela Škarková, Hedvika Máchová, Bauerova vila. Od obytného domu k hausmuzeu in: Ladislav Zikmund-Lender (ed.), *Důmuzeum. Historic House Muzeum v České republice*, Praha 2010, s. 28-31; Lucie Matějková, Skrytý potenciál housemuzeí (příklady ze Spojených států), *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce* XXXXVIII, 2010, č. 1, s. 50-55.

²⁸⁸ Tento kubistický altán Josef Gočár do zahrady Bauerovy vily neplánoval a ani zde nikdy nestál. Nadace českého kubismu ho nechala zhotovit jako stylové dotvoření celého konceptu vily a okolí.

²⁸⁹ Bauerova vila Libodřice, *Nadace českého kubismu*, dostupné na <http://www.nck.cz/bauerova-vila/>, vyhledáno 1. 11. 2013.

je vila zapsána v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek pod rejstříkovým číslem 40491/2-3451.²⁹⁰

Vývoj bádání

Pokud zmíníme nejprve archivní prameny, tak stěžejní plánovou dokumentací ke stavbě disponuje Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze,²⁹¹ které pečuje o Gočárovu pozůstalost. Další plány vlastní Nadace českého kubismu²⁹² sídlící v Praze založená za účelem rekonstrukce Bauerovy vily. Archiválie nejsou datovány, tak neumožňují určit časový postup stavby. Co se týká samotného domu, musíme konstatovat absenci dalších pramenů.

Český kubismus se stal osobitým směrem ve vývoji architektury, rodinného domu a jeho interiéru, který navázal na světový vývoj. Kubistická architektura jako české specifikum je zejména v poslední době tématem, jemuž je v oblasti bádání věnováno čím dál více pozornosti. Díky tomu vzniklo několik studií, které se problematikou zabývají a zahrnují informace o domě Adolfa Bauera. Textem zaměřujícím se výhradně na kubismus v architektuře, okolnosti jeho vzniku, vývoj, periodizaci stylu a dobovou atmosféru, je publikace Rostislava Šváchy *Lomené, hranaté a obloukové tvary s podtitulem Česká kubistická architektura 1911-1923*²⁹³ z roku 2000. Zdeněk Lukeš je autorem medailonu o Bauerově vile v knize *100 staveb. Moderní architektura Středočeského kraje*,²⁹⁴ shrnující spíše základní údaje o stavbě. Informace v rozsahem nevelké brožuře od Venduly Hnídkové *Bauerova vila: Muzeum a galerie*²⁹⁵ tvoří informativní text k vile, její rekonstrukci a fotografie dokumentující stav před a po jejím uskutečnění.

Pouze na několika řádcích o stavbě pojednávají autoři velké Gočárový monografie. Dům by si jistě – vzhledem k cílům této knihy – zasloužil více pozornosti. Tvůrci textu srovnávají stavbu s domem U Černé Matky Boží a lázeňským pavilonem v Bohdanči a konstatují, že „ve výsledku dům působí až příliš robustně, chybí mu elegance dvou vrcholných Gočárových děl tohoto období“.²⁹⁶

²⁹⁰ Zapsaná na základě schválení OK ONV Kolín z 19. listopadu 1987.

²⁹¹ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný dům pana A. Bauera na pozemku č. 96 v Libodřicích [pol. 44].

²⁹² Nadace českého kubismu, plánová dokumentace vily.

²⁹³ Viz Rostislav Švácha (pozn. 224), s. 118-121.

²⁹⁴ Zdeněk Lukeš, Bauerova vila v Libodřicích, in: Jiří Junek, Šárka Koukalová, Zdeněk Lukeš, *100 staveb. Moderní architektura Středočeského kraje*, Praha 2006, s. 96-97.

²⁹⁵ Vendula Hnídková, *Bauerova vila, muzeum a galerie*, Nadace českého kubismu 2008.

²⁹⁶ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 68, 371, 378.

Radoslava Schmelzová přispěla do publikace *Slavné vily Středočeského kraje*²⁹⁷ dosud nejobsáhlejší studii, která byla památce věnována. O stavbě je pojednáno na necelých čtyřech stranách, obsahujících zásadní skutečnosti týkající se domu, rodiny a jejich dalších osudů. Ten samý text vyšel následně v další knize zabývající se slavnými vilami, *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*.²⁹⁸ Na Bauerovu vilu zaměřila svou bakalářskou práci Adéla Vejvodová,²⁹⁹ čerpající převážně z výše uvedených zdrojů, avšak osvětlující některé informace týkající se provozně-technického zázemí domu.

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný dům pana A. Bauera na pozemku č. 96 v Libodřicích [pol. 44].
- Nadace českého kubismu, plánová dokumentace vily.
- Kronika obce Libodřice, O příchodu rodiny Bauerovy do obce.

Literatura

- Pavel Janák, Hranol a pyramida, *Umělecký měsíčník I*, 1911-1912, s. 162-170.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 48.
- Olga Herbenová, Milena Lamarová, *Český kubistický interiér* [kat.], Praha 1976.
- Kenneth Hudson, *Museums for 1980's*, Unesco, 1977.
- Yvonne Janková, Bydlení v kubistických domech, *Domov XXVI*, 1986, č. 1, s. 39-43.
- Alexander von Vegesack, Milena B. Lamarová, Vladimír Šlapeta [et al.], *Český kubismus. Architektura a design 1910-1925* [kat. výst.], Weil am Rhein 1991, s. 127.
- Vojtěch Lahoda, *Český kubismus*, Praha 1996.
- Rostislav Švácha, *Lomené, hranaté & obloukové tvary. Česká kubistická*

²⁹⁷ Radoslava Schmelzová, Vila Adolfa Bauera, in: Rostislav Švácha (ed.), *Slavné vily Středočeského kraje*, Praha 2010, s. 152-156.

²⁹⁸ Viz Radoslava Schmelzová (pozn. 270), s. 234-238.

²⁹⁹ Viz Adéla Vejvodová (pozn. 278).

architektura 1911-1923, Praha 2000, s. 22, 26, 58-59, 118-121, 213-14.

- Klára Zubíková, *Architektura a urbanismus města Kolína 1850-1950* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2004, s. 97-98.
- Zdeněk Lukeš, *Bauerova vila v Libodřicích*, in: Jiří Junek, Šárka Koukalová, Zdeněk Lukeš, *100 staveb. Moderní architektura Středočeského kraje*, Praha 2006, s. 96-97.
- Zdeněk Lukeš, *Český architektonický kubismus. Podivuhodný směr, který se zrodil v Praze*, Praha 2006, s. 50-51.
- Jiří Švestka, Tomáš Vlček, Pavel Liška [et al.], *Český kubismus 1909-1925. Malířství, sochařství, architektura, design*, Praha 2006, s. 229, 336.
- Vendula Hnídková, *Bauerova vila, muzeum a galerie*, Praha 2008.
- Ladislav Zikmund-Lender, "Historic Houses Museums" v ČR?, *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce XXXXVII*, 2009, č. 2, s. 30-34.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 68, 371, 378.
- Daniela Škarková, Hedvika Máchová, *Bauerova vila. Od obytného domu k hausmuzeu* in: Ladislav Zikmund-Lender (ed.), *Důmuzeum. Historic House Museum v České republice*, Praha 2010, s. 28-31.
- Lucie Matějková, *Skrytý potenciál housemuzeí (příklady ze Spojených států)*, *Muzeum: muzejní a vlastivědná práce XXXXVIII*, 2010, č. 1, s. 50-55.
- Vendula Hnídková, *Kontexty architektonického kubismu*, *Bulletin Moravské galerie v Brně*, roč. 67, 2011, s. 62-69.
- Radoslava Schmelzová, *Vila Adolfa Bauera*, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 234-238.
- Radoslava Schmelzová, *Vila Adolfa Bauera*, in: Rostislav Švácha (ed.), *Slavné vily Středočeského kraje*, Praha 2010, s. 152-156.
- Daniela Karasová, *České secesní a kubistické interiéry v národním a mezinárodním měřítku*, *Bulletin Moravské galerie v Brně*, roč. 67, 2011, s. 156-167.
- Adéla Vejvodová, *Josef Gočár, Bauerova vila v Libodřicích* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2012.

Internetové zdroje

- Emilie Richterová, *holocaust.cz*, dostupné na <http://www.holocaust.cz/cz/victims/PERSON.ITI.1771160>, vyhledáno 6. 4. 2014.
- Hana Richterová, *holocaust.cz*, dostupné na <http://www.holocaust.cz/cz/victims/PERSON.ITI.1771238>, vyhledáno 6. 4. 2014.
- Věra Richterová, *holocaust.cz*, dostupné na <http://www.holocaust.cz/cz/victims/PERSON.ITI.1771732>, vyhledáno 6. 4. 2014.
- Dr. František Richter, *holocaust.cz*, dostupné na <http://www.holocaust.cz/cz/search?query=Franti%C5%A1ek+Richter&x=0&y=0>, vyhledáno 6. 4. 2014.
- Radoslava Schmelzová, Vila Adolfa Bauera, *Slavné stavby Čech, Moravy a Slezska*, dostupné na <http://www.slavnestavby.cz/vily/stredocesky/vila-adolfa-bauera>, vyhledáno 10. 12. 2012.
- Roman Šulc, Libodřice – Bauerova vila, *Cesty a památky*, dostupné na <http://cestyapamatky.cz/kolinsko/libodrice/bauerova-vila>, vyhledáno 3. 5. 2013.
- Bauerova kubistická vila v Libodřicích u Kolína, *Podlipansko*, dostupné na <http://vylet.podlipansko.cz/index.php/cs/volny-as/131-bauerova-kubisticka-vila-v-libodricich-u-kolina>, vyhledáno 3. 5. 2013.
- Bauerova vila, *Toulavá kamera*, dostupné na <http://toulavakamera.ct24.cz/article.asp?articleid=1093>, vyhledáno 10. 12. 2012.
- *Nadace českého kubismu*, dostupné na www.nck.cz, vyhledáno 3. 5. 2013.
- Bauerova vila, *obec Libodřice*, dostupné na <http://www.obeclibodrice.cz/bauerova-vila/>, vyhledáno 28. 10. 2013.
- Bauerova vila, *Toulavá kamera*, dostupné na <http://toulavakamera.ceskatelevize.cz/article.asp?id=3974>, vyhledáno 28. 10. 2013.

51. Jižní průčelí s původním hlavním vstupem, 2013.

52. Pohled od jihozápadu na původní vedlejší vstup, 2013.

53. Pohled od severozápadu, 2013.

54. Západní průčelí s kubistickým plotem v popředí, 2013.

55. Kubistické orámování oken a dveří, kubistické mřížoví, zábradlí verandy a nosné pilíře, 2013.

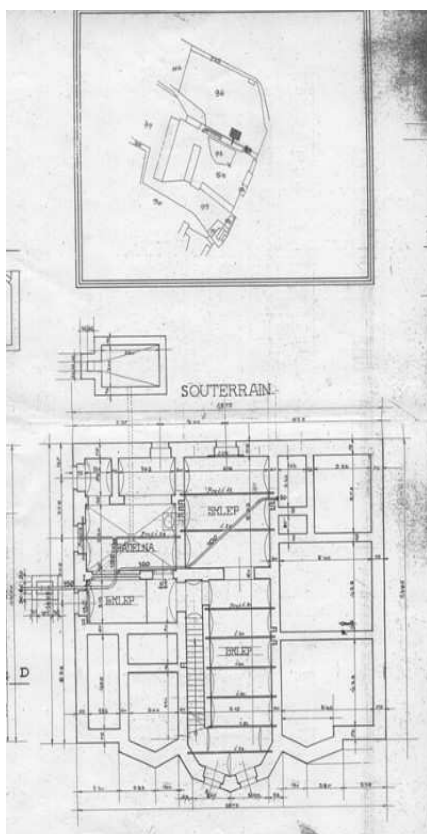
56. Kubisticky pojednaná výzdoba oken, 2010.

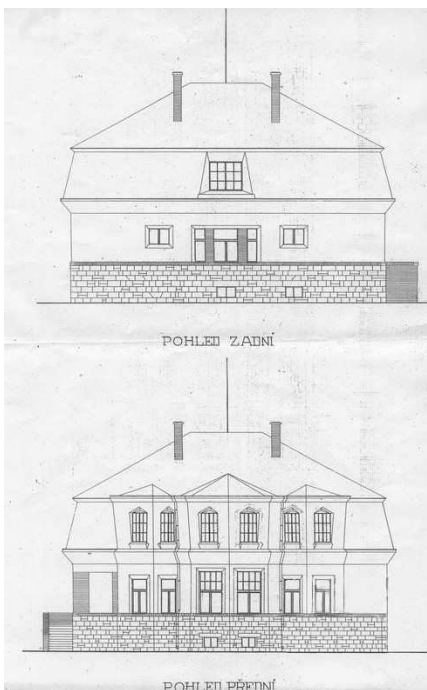
57. Vstupní schodišťová hala, 2013.

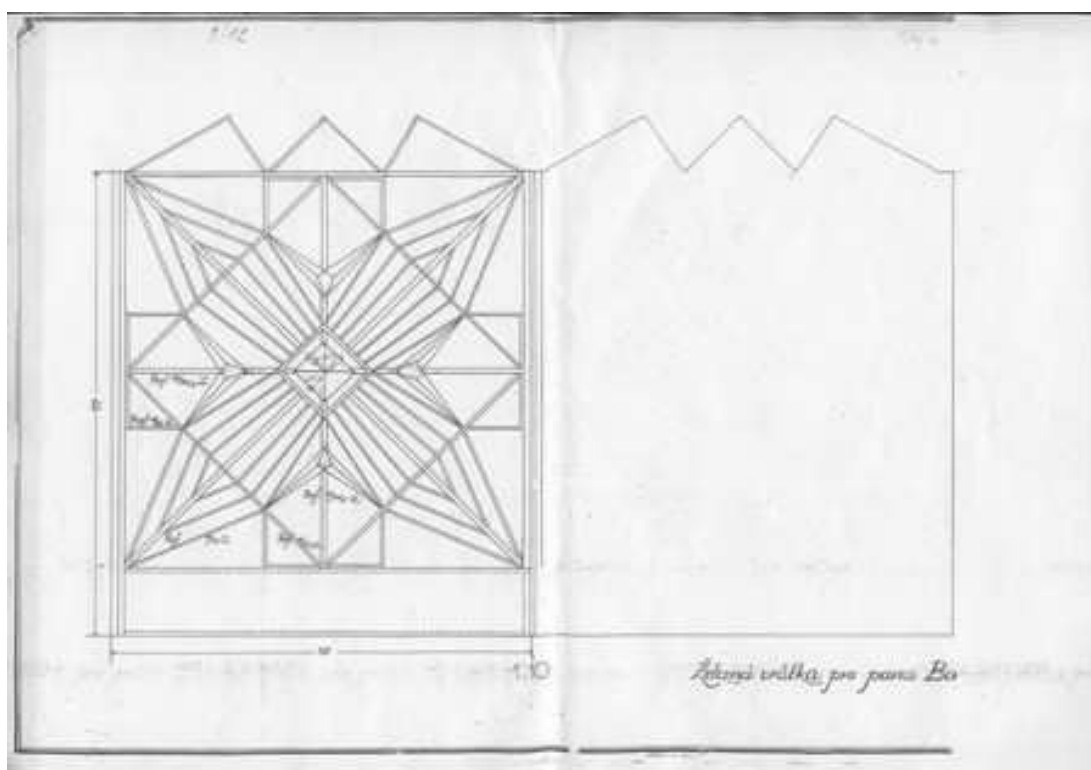
58. Kubistický sloupek schodišťového zábradlí v hale, 2013.

59. Umístění vily na pozemku a půdorys suterénu, nedatováno.

60. Návrh zadního a předního průčelí bez pozdějších kubistických detailů, nedatováno.

61. Návrh železné vstupní brány, nedatováno.

62. Jižní průčelí před rekonstrukcí, 2003.

4.6 Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem

Umístění: Benešovo nábřeží čp. 974, Dvůr Králové nad Labem, okres Trutnov, kraj Královéhradecký

Autor: Eduard Thym, přestavba a úprava – Karel Jarolímek a Josef Gočár, interiérové vybavení – Pavel Janák a Josef Gočár, výtvarná spolupráce – František Kysela a Otto Gutfreund

Stavebník: Josef Sochor (1866 – 1931), majitel textilní továrny ve Dvoře Králové

Datace: 1920 – 1924

Současné využití: vila byla v roce 2011 zdemolována

Ve Dvoře Králové se nacházejí dvě vily rodiny Sochorů – dům (tzv. stará vila) Josefa Sochora z let 1920-1922 a mladší vila jeho syna Zdeňka Sochora vystavěná v letech 1928-1931 v duchu funkcionalismu. Hned na začátku nutno předesílit, že užití přítomného času v případě Josefova domu dnes již není na místě. Stavba v roce 2011 podlehla demoličnímu výměru a zanikla tak výjimečná architektura nejen svým exteriérem, výzdobou interiéru, ale zejména historií spjatou s významnou továrnickou rodinou. Dům byl také dokladem toho, jak úspěšní prvorepublikoví podnikatelé investovali do svého rodinného bydlení, neváhali použít formy právě se rodícího nového slohu a oslovit renomované architektky. V případě Sochorovy vily k přestavbě, úpravě a vnitřnímu vybavení stavitel přizval Josefa Gočára.

Kromě architekta Gočára se na proměně rodinného domu v honosnou vilu podíleli takoví význační umělci jako dekoratér František Kysela, sochař Otto Gutfreund a architekt Pavel Janák. Díky unikátní souhře několika odlišných stylových proudů, tato vila v sobě nesla vrstvy historického eklektismu (Thym), úpravy ve stylu art-deca (Kysela), interiéry v čistě provedeném, autorsky navrženém národním slohu (Gutfreund, Gočár) i autorské interiéry ve stylu purismu a funkcionalismu (Janák).

Josef Sochor se narodil 10. června 1866 ve Žlunicích na Novobydžovsku, kde žil a studoval obecnou školu. V roce 1877 se Sochorova rodina přestěhovala do Velkých Popovic a zde Josef začal chodit do reálné školy. Po ukončení této školy šel studovat barvířství na průmyslovou školu v Liberci. Po maturitě nastoupil v továrně firmy Biach v Letovicích na Moravě. V roce 1889 absolvoval jednoroční vojenskou službu v Terezíně. Poté se vrátil opět do továrny v Letovicích, kde působil do roku 1892, kdy se stal technickým ředitelem ve firmě Julia Busche ve Dvoře Králové nad Labem. Když začala být královédvorská firma v úpadku, vrátil se v roce 1894 opět do továrny v Letovicích.³⁰⁰

V roce 1897 se oženil s Pavlou Bauerovou (1871-1931), dcerou textilního podnikatele, se kterou se seznámil ve Dvoře Králové a s níž měl pět synů.³⁰¹ Ve Dvoře Králové začal opět působit až v roce 1899, kdy se na žádost švagra Antonína Bauera podílel na obnově vyhořelé továrny. Josef Sochor začal továrnu nejen obnovovat a modernizovat, ale i skupovat další pozemky v Zálabí a budovat vlastní textilní podnik. Sochorův královédvorský textilní závod byl založen roku 1904. Plán výstavby nechal továrník vypracovat královédvorskému staviteli Eduardu Thymovi (1856-1931), který pro něj v následujících letech projektoval mnoho dalších budov.

Sochor podnikal zahraniční cesty do Francie, Německa a ruského záboru Polska, kde navštívil několik textilních tiskáren. Nabýval tak zkušenosti a poznatky pro rozšíření své textilní výroby o barvení a potisk látek. Podnik se specializoval na výrobu především potisknutého bavlněného, polobavlněného a polohedvábného zboží. Pozornost se také věnovala výzkumu zaměřenému na zvyšování kvality látek. Ve třicátých letech majitelé nechali zbudovat pokusnou tkalcovnu s automatickými mlýny a ruční filmovou tiskárnu. Pracovalo se novou technikou převádění vzorů na síta šablon, vznikaly tak mnohobarevné a velkoplošné desény. Firma překonala i největší hospodářskou krizi v letech 1929-1934 a její produkce tehdy představovala 20% celkové výroby textilních tiskáren Československa.³⁰² V dané době se stala královédvorská továrna jednou z nejvýznamnějších a nejrychleji se rozšiřujících

³⁰⁰ K osobnosti Josefa Sochora více Vlastimil Havlík, *Josef Sochor 1904-2004. K osobnosti zakladatele firmy Josef Sochor, Textilní závody, Dvůr Králové nad Labem a ku příležitosti 100 let závodu 13 Zálabí akciové společnosti TIBA Dvůr Králové nad Labem*, Dvůr Králové nad Labem, 2004.

³⁰¹ Zdeněk (1898-1988), Josef Stanislav (1900-1942), Robert (1904-1945), Jaroslav (1910-1960) a Pavel (1913-1942).

³⁰² K historii královédvorské továrny více Martin Koiš, Jos. Sochor, *Textilní závody Dvůr Králové nad Labem, Zálabí, Výzkumné centrum průmyslového dědictví FA ČVUT v Praze*, dostupné na http://vcpd.cvut.cz/UserFiles/File/dvur_kralove_textilka_sochor.pdf, vyhledáno 27. 9. 2013.

textilních továren v Československu. Před okupací byl podnik hodnocen v odborných kruzích jako jeden z nejlepších, nejvýkonnějších, nejlépe technicky a organizačně vybavených textilních tiskáren.³⁰³

Josef Sochor zemřel 7. června 1931 a podnik se dostal pod správu jeho čtyř synů. Na chodu závodu se již od dvacátých let podíleli jeho dva nejstarší synové – Josef Stanislav a zejména Zdeněk, který si koncem dvacátých let nechal vyprojektovat vilu ve svahu nad městem, jejíž autorem se stal Josef Gočár. Mladší ze synů – Josef Stanislav (1900-1942) – zastával ve firmě funkci obchodního ředitele a od roku 1932 začal obývat se svou ženou Jarmilou Váňovou část prvního patra otcova domu, jehož interiéry jim upravil Pavel Janák.

Královédvorská textilní továrna jako první v republice spolupracovala s předními výtvarnými umělci. Ke spolupráci oslovila například Františka Kyselu, Jiřího Trnku, Aloise Wachsmanna, Karla Svolinského, Antonína Chlebečka, Toyen, Josefa Čapka, Aloise Fišárka, Vladimíra Sychru, Antonína Kybala a další.³⁰⁴ Josef Sochor byl nejen úspěšným podnikatelem, národním vlastencem a podporovatelem českého školství, ale i milovníkem umění. Stýkal se s mnoha významnými osobnostmi své doby, jistě i zásluhou přítele Františka Kysely³⁰⁵ a synovce Otto Gutfrenda, královédvorského sochaře. Přátelil se například s Pavlem Janákem, Josefem Gočárem, Zdeňkem Nejedlým, Otto Eckertem, Jaroslavem Seifertem a řadou malířů. Za svou vilu musel dokonce – kvůli její velikosti – platit “daň za přepych”.³⁰⁶ Navíc byl mecenášem českých výtvarníků a umělců. Výrazně podporoval na studiích četným zadáváním zakázek zejména svého synovce Otto Gutfreunda. Sochařovou zásluhou svěřovali manželé Sochorovi umělecké realizace jeho přátelům.

Královédvorští továrníci postupem času zbudovali unikátní architektonický areál. V roce 1904 byl na dnešním Benešově nábřeží při silnici vystavěn rodinný dům Sochorových, upravovaný ve dvacátých letech Josefem Gočárem na reprezentativní vilu. U vchodu do továrny stála rondokubistická správní budova s

³⁰³ Státní oblastní archiv Zámorsk, V. Baudyšová, inventář fondu Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 89.

³⁰⁴ Viz Vlastimil Havlík (pozn. 300), s. 6-7.

³⁰⁵ Rodiny Kyselova a Sochorova se přátelily již před první světovou válkou a pojily je dlouholeté přátelské vztahy. František Kysela je nejen autorem interiérové výzdoby domu, ale i ex libris pro členy rodiny a rodinné *Knihy vzpomínek* – fotoalba, které je významným pramenem k bádání o původní podobě domu.

³⁰⁶ Zuzana Ragulová, *Vily rodiny Sochorovy ve Dvoře Králové nad Labem* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2013, s. 16.

kanceláři a byty od Pavla Janáka, dostavěná roku 1924. Nedaleko se nacházel funkcionalistický domek řidiče projektovaný ve třicátých letech Josefem Grusem. Kolem se rozrůstající tovární komplex budov vytvořil relativně rozlehlé urbanistické území.

Samotné vile, kterou ve dvacátých letech upravoval architekt Gočár, předcházela však rodinný dům,³⁰⁷ který projektoval pro Josefa Sochora architekt Eduard Thym ve stylu pozdního historismu a geometrické secese.³⁰⁸ Objednavatel požádal o stavební povolení k vystavění obytného domku při své nové továrně v blízkosti tkalcovny 14. července 1904. Dům stavitel dokončil v květnu následujícího roku.³⁰⁹

Jak se rodina Sochorových postupem času rozrůstala, přestal dům kapacitně vyhovovat a továrník se rozhodl pro přestavbu. Sochor požádal 30. března 1920 o povolení přístavby prvního patra, a to tak, že by *“obsahovalo sedm pokojů, jednu ložnici, koupelnu se šatnou, záchod, síň, passage, schodiště, balkon a výtah, v podkroví projektuje se žehlárna, místnost pro služby, temná komora, schodiště. (...) V přízemí před jídelnou projektuje se terasa.”*³¹⁰ Plán přístavby zadal královédvorskému staviteli a architektu Karlu Jarolímkovi (1888-1970).³¹¹ Ten navrhl patrovou stavbu na nepravidelném půdorysu s mansardovou střechou a obytným podkrovím. Ve srovnání s původním Thymovým secesním domem se stavba jevila

³⁰⁷ Sami stavebníci tuto stavbu nazývali rodinným domem, jak lze vyčíst z plánové dokumentace a z korespondence, kdežto dům po přestavbě již označovali vilou.

³⁰⁸ Královédvorský architekt a stavitel Eduard Thym byl v době začátku spolupráce s Josefem Sochozem již zkušeným architektem, v letech 1893-1900 regotizoval děkanský kostel sv. Jana Křtitele a Panny Marie ve Dvoře Králové podle návrhu Františka Schmoranze. Stal se taktéž autorem obecných a měšťanských škol ve Smiřicích z roku 1894. Byl také významným občanem města – v letech 1903-1906 stal se ve Dvoře Králové obecním zastupitelem, členem místní školní rady a jedním ze tří registrovaných stavitelů ve městě. Viz Pavel Vlček, Thym Eduard, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 661; Václav Kudrnáč, *Adresář a popis politického okresu Královédvorského. Soudní okresy Králové Dvůr n. L. – Jaroměř a politické obce i osady*, Turnov 1903, nestránkováno.

³⁰⁹ Protokol sepsaný o stavební komisi ve Dvoře Králové nad Labem 20. července 1904. Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974.

³¹⁰ Povolení ku stavbě z 12. května 1920, Městský úřad král. věnn. města Dvora Králové nad Labem. Archiv stavebního odboru Městského úřadu ve Dvoře Králové nad Labem, složka čp. 974.

³¹¹ Karel Jarolímek (1888-1970, byl stavitel ve Dvoře Králové nad Labem. V roce 1919, kdy vyhrál soutěž na fasádu staré školy ve Dvoře Králové, je uváděn jako stavitel v Plzni. V letech 1928-1936 provedl zásadní přestavbu zámku v Chvalkovicích (Náchod). Viz Pavel Vlček, Jarolímek Karel, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 277. Později proslul jako odborník na stavbu lyžařských můstků. Vyprojektoval jich více než čtyři sta a výstavbu mnoha z nich také sám řídil. Ten první vybudoval pod Zvičínou, další pak ve Špindlerově Mlýně, Harrachově, Janských Lázních, Banské Bystrici nebo Štrbském plesu. V dalších letech se přiklonil k puristickému stylu, v němž navrhl v roce 1933 sokolovnu ve Vršovicích, a funkcionalismu, který uplatnil v letech 1935-1936 na stavbě sokolovny v Domažlicích.

kompaktněji. Vstupní průčelí stavby se nacházelo na východní straně a v centru byl vyprojektován rizalit se štítovým nástavcem. Ze západní strany ke stavbě přiléhá nádvorní domek přistavěný v roce 1910.

Na stavbě se mísily dva styly: odcházející kubismus – který sice u Gočára tvořil již uzavřenou kapitolu, avšak ve výsledné realizaci zachytíme ještě poslední kubistický záchvěv – a právě nastupující rondokubismus, jímž si naopak architekt zkoušel některé formy uplatňované v následující tvorbě. Vila je tak stylově rozdělena, „na celé Gočárově přízemní přístavbě jsou dekorativní prvky rondokubistické, kdežto na Jarolímkově zbytku stavby kubizující“,³¹² jak si všimá Zuzana Ragulová. V kubistickém stylu Jarolímek navrhl například paprskovité okenní rámy, parapetní zídky přízemní terasy ohraničené pilovitým půdorysem a do bílé fasády zapuštěné červené kosočtverce vytvářející vlys pod římsou prvního patra. Vlys obíhal stavbu ze tří stran a kosočtverce se uplatnily také ve vrcholech štítů.

Gočár kubismus uplatnil mezi horní a dolní zónou oken, kde prostor vyplnil bílými kubistickými „stlačenými krystalickými hvězdicemi“³¹³ v obdélných červených polích. V okenní ose rizalitu se uplatňoval stejný prvek v horizontální poloze. Motiv stlačené krystalické hvězdy uplatnil architekt taktéž jako vzor výplně oken schodiště nad halou. Stlačené krystalické hvězdice užil již v letech 1912-1914 na mřížoví oken, dveří a vstupní brány kubistické vily Adolfa Bauera v Libodřicích. Naopak v rondokubistickém stylu Gočár navrhl vlys na přízemní přístavbě tvořený z červených půlkruhů zapuštěných v bílé fasádě a válcovité sloupy stojící u vstupního zádveří. Sama kombinace dekorativních prvků červené barvy a bílé omítky odkazuje k národnímu slohu stavivcímu na kontrastní (často „národní“) barevnosti.

Počátek činnosti Josefa Gočára pro rodinu Sochorů ve Dvoře Králové se datuje rokem 1920, kdy Sochor ke stavbě přizval tohoto renomovaného pražského architekta. Jak se domnívá Ragulová, kontakt se slavným architektem Sochorovým zprostředkoval Sochorův synovec Otto Gutfreund nebo se mohli seznámit přes dlouholeté přátelství s rodinou Kyselových.³¹⁴ V roce 1920 Gočár provedl několik plánů rozšíření vily o vstupní část,³¹⁵ salon a schodišťovou halu.³¹⁶ V dalších letech

³¹² Viz Zuzana Ragulová (pozn. 306), s. 31-32.

³¹³ Viz Vojtěch Lahoda (pozn. 273), s. 67.

³¹⁴ Viz Zuzana Ragulová (pozn. 306), s. 14-15.

³¹⁵ V říjnu roku 1920 Gočár předložil projekt na přestavbu Jarolímek navržené haly. V listopadu projekt ještě přepracoval.

³¹⁶ Pravděpodobně souběžně s Gočárem pracoval na stejném zadání i architekt Karel Jarolímek, který prováděl přestavby a doplňky továrního komplexu. S jeho návrhem Josef Sochor patrně nebyl

navrhoval interiérovou výzdobu a vybavení reprezentativních prostor – haly se schodištěm, jídelny se salonem a dvou pracoven pro syny v patře. Vila byla po celkové přestavbě zkolaudována 8. března 1922. Architekt na mobiliárním dovybavení místností pracoval až do roku 1924.

Halu navrhl jako přízemní objekt na podélném půdorysu s půlkruhovým zakončením – apsidou, prosvětlenou čtyřmi rozměrnými okny a z exteriéru zdobenou půlkruhy a obloučkovými tvary. Apsidovité zakončení přízemního prostoru Gočár v tvorbě soukromých domů použil již ve svých prvních projektech. Ve vile Josefa Binka v Krucemburku, kde půlkruhovitá apside prosvětlená čtyřmi vertikálními okny tvoří zakončení monumentálního prostoru anglikanizující haly a v nezrealizovaném návrhu vily pro Antonína Petrofa v Hradci Králové z roku 1909, kde architekt vyprojektoval návštěvnický salon prosvětlený sedmi okny, který v patře vynáší terasu. Návštěvám sloužila i hala a přilehlá apside v Sochorově vile, kde taktéž patro haly mělo funkci terasy. Motiv apside Gočár použil také hned třikrát na rondokubistické vile Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci projektované téměř současně s vilou Sochorovou. Prostory zde tvořily vstupní zádveří, půlkruhové ukončení haly a pánského pokoje.

Prostor haly v domě ve Dvoře Králové prosvětlovala čtveřice rozměrných oken směřujících na zahradu. Zahrada, kterou navrhoval taktéž Josef Gočár, působila dojmem, že tu zkoušel nový sloh uplatnit jako zahradní architekt. Zahrada nezapřela své rondokubistické vzezření, jednotlivé stromy či keře architekt osazoval do kompozic z kruhů a půlkruhů, čímž vytvářel jednotlivá zákoutí. Do zahrady počítal taktéž s velkým tenisovým kurtem a hospodářským dvorem. Pro vozy směřující k továrně a pro pěší cestující oddělil plochu stromovou alejí sloužící jako prostředek ke členění i významové navigaci prostoru a vymezil tím soukromý pozemek vily, která stála v blízkosti továrny.³¹⁷

Kromě návrhu exteriéru schodišťové haly řešil Gočár i interiér a její mobiliář. Při realizaci vnitřního zařízení nešetřil tvarovou bohatostí, zdobností a barevností. Při utváření bohatě zdobeného vnitřního prostoru Gočár spolupracoval s dekorátérem Františkem Kyselou. Kysela navrhl a zhotovil veškerou řezbářskou malířskou

spokojen, protože byl pojat v uměřeném art-decovém stylu a neodrážel nejaktuálnější stylové tendence. Viz Ladislav Zikmund-Lender, *Vrstvy designu. Památkářské memento staré vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové, Zprávy památkové péče LXXIII, 2013, č. 5, s. 396.*

³¹⁷ Plán zahrady je nedatovaný. Zahrada podle návrhu Josefa Gočára byla nakonec uskutečněna ve skromnějším měřítku (vysazeno méně stromů).

výzdobu. Kromě nástěnné výzdoby Kysela vybavil interiér ještě koberci, jež dekoroval ornamenty, symboly a dokonce celými příslovími.³¹⁸ Celý vnitřní prostor haly, který umělec pokryl dřevěnými obklady v jasných barvách modré, žluté a hnědé, díky své užití barevnosti vytváří odkaz k lidovému umění. K výzdobě uplatnil především florální motivy, stromové snítky, vlnkovité křivky a různé stylizované prvky, které seskupoval do geometrických obrazců. Podobnými ornamenty a barevností byly vyzdobeny i prostory schodiště a haly ve vile Antonína Hořovského v Hodkovičkách v Praze (1921-1922) od Pavla Janáka, které Kysela dekoroval ve stejné době jako interiér vily ve Dvoře Králové. Na malířské a řezbářské výzdobě v Hodkovičkách se Kysela podílel společně s Janákem, který některé obloučkové prvky použité v interiéru vily aplikoval v následujícím roce na exteriér pardubického krematoria, které se posléze stalo ikonou národního slohu. V královédvorském sídle se oproti Hořovského vile Kyselova výzdoba vyznačovala subtilnějším provedením a větším užitím výzdobných detailů.

Haly Sochorovy i Hořovského vil tvořily typické prostory rondokubistického slohu. Místnosti se v nich bohatě dekorovaly ornamentálními vzory a zařizovaly buď obloučkově-kubistickým nebo přímo pseudofolkloristickým mobiliářem.³¹⁹ Jak uvádí Vendula Hnídková, národní sloh, původní určený pro lidové vrstvy, se nesetkal s širokou poptávkou především pro své vysoké výrobní náklady a „*skutečnými zákazníky této produkce se stalo úplně odlišné spektrum klientů. (...) Převážnou část klientely tvořili movití zákazníci, mezi nimiž vynikali především textilní magnáti z východních Čech, rodiny Sochorů ve Dvoře Králové a Bartoňů z Dobenína v Novém Městě nad Metují*“.³²⁰ Karel Teige se roce 1930 k této tvorbě dosti pejorativně vyjádřil, a sice, že „*moderní architekti projektují slovácké almáry a barokní bedny*“.³²¹ Tím sice vystihl hlavní znaky národního slohu – jeho pestrobarevnost, dekorativnost, plošnost výzdoby nebo naopak plastičnost až barokní přebujelost, což pro Teigeho, jako představitele funkcionalismu, představovalo jistou regresi architektonického vývoje, ale zároveň mu upřel nepopiratelné umělecké hodnoty.

V hale Sochorovy vily se dále nacházelo obložené dřevěné schodiště s vyřezávaným zábradlím a dvojicí sloupů, vestavěné skříně, množství dekorovaných dveří a krb. Pod schodiště Gočár umístil arkýřový výklenek s lavicí využívaný ve

³¹⁸ Emanuel Poche, Sylva Marešová, *František Kysela*, Praha 1956, s. 16.

³¹⁹ Viz Rostislav Švácha (pozn. 235), s. 203.

³²⁰ Vendula Hnídková, Jindřich Vybíral, *Národní styl, kultura a politika*, Praha 2013, s. 88.

³²¹ Karel Teige, *Moderní architektura v Československu*, Praha 1930, s. 104.

třicátých letech jako telefonní budka.³²² Apsidu haly symbolicky oddělovalo vyvýšené pódium, kde se nacházela podokenní lavice. Na stropě haly Gočár pomocí půlkruhů a trojúhelných výsečí vytvořil z trámů „*originální geometrický obrazec se středovou růžicí připomínající střelku kompasu*“.³²³

S halou sousedil salón, jenž měl navržený kazetový strop, který působil „*jako puzzle složené z trojúhelných výsečí a terčů*“.³²⁴ Dřevem byly obloženy i stěny místnosti, které doplňovaly prosté vestavěné police. Tento prostor, nacházející se mezi halou a jídelnou, však svým umírněným dekorováním a pouze dvoubarevné stylizací výmalby, vyvažoval bohatost výzdoby výše zmíněných místností. Salón architekt vybavil dvěma identickými sedacími koženými soupravami, jež tvořila mohutná krátká půlkruhovitá pohovka, dvě půlkruhová křesla a konferenční stolek.

Salón zcela plynule navazoval na prostor jídelny, do které se otevíral velkým obloukem sahajícím přes celou místnost opticky oddělujícím obě zóny. Vybavení jídelny z roku 1920 publikoval již dva roky po realizaci časopis *Styl*.³²⁵ Část nábytkového souboru jídelny vystavil na své výstavě Svaz Československého díla v roce 1921.³²⁶ Sestava se skládala z jídelního stolu, deseti židlí, příborníku, prosklené skříně, skříňky a lustru. Gočár celý prostor jídelny navrhl ve slohu národního dekorativismu. Stěny jídelny nechal opět pokrýt dřevěným obložením ze světlejších a tmavších dřev, které sahalo do dvou třetin zdi. Stěny a strop vyzdobil výmalbou František Kysela, který se stal i autorem textilií. Na výrazné a bohaté stropní výmalbě se střídaly motivy půlkruhů, trojúhelných výsečí a květin.

Uprostřed místnosti stál na třech mohutných nohách oválný jídelní stůl s židlemi pro deset osob s vysokými zdobnými opěradly. Nad stolem visel šestiramenný dřevěný rondokubistický lustr, poměrně složitě tvořený půlkruhovými segmenty a zdobený kruhovými prvky. Dominantním nábytkovým kusem v jídelně byl téměř sochařsko-architektonicky pojatý Gočárův rondokubistický příborník zdobený Otto Gutfreudem. Sochař konzoly římsy příborníku osadil v roce 1921 čtyřmi kolorovanými plastikami z pálené hlíny nazvanými *Trhač bavlny (Černoch)*,

³²² Viz Zuzana Ragulová (pozn. 306), s. 34.

³²³ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 112.

³²⁴ Ibidem.

³²⁵ *Styl* II (VII), 1921-1922, s. XLVII-XLIX.

³²⁶ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 286.

*Muž u selfaktoru, Sukařka a Tiskař.*³²⁷ Tyto plastiky v civilistním duchu,³²⁸ spojené s textilními profesemi, vytvořil na počátku dvacátých let, tedy v době, kdy se potýkal s finančními a existenčními problémy. Zázemí a podporu prostřednictvím zakázek mu v daném období poskytoval právě jeho strýc Josef Sochor.³²⁹ Příborník ani ostatní vybavení jídelny se nezachovalo. Jeho samostatnou fotografii publikovalo (společně s dvěma fotografiemi pokoje) druhé vydání měsíčníku *Styl*.³³⁰ Hmotu příborníku architekt usadil na čtyři mohutné sokly, ze kterých vybíhaly do prostoru vystupující pásy končící v horních konzolách a nesoucí textilní sochy. Spodní část příborníku se skládala z dvířek – zdobených plastickými oblouky a půloblouky, uprostřed prosklených – a v horní části z policového nástavce na nádobí.³³¹ Takto pojatý příborník tvořil spíše sochařský monument než mobilní nábytek, kterým bylo potřeba občas hýbat.

Na delší straně naproti oknu jídelny se uprostřed stěny nacházel velký krb, obložený sytě červeným kamenem, pravděpodobně červeným mramorem, který Gočár v té době využíval v interiérech Legiobanky. V místnosti se dále nacházela prosklená skříň na nádobí, která svou konstrukcí a plastickou výzdobou vycházela z podobných prvků jako naproti stojící příborník. Stejně dekorovaná byla i malá skříňka vedle mramorového krbu. Podle Ladislava Zikmunda-Lendera bylo vybavení jídelny velmi blízké Gočárovu mobiliáři z Legiobanky.³³²

Ostatně na tuto polohu navazují i další dva prostory, lépe řečeno spíše soukromé pokoje, které Gočár ve vile navrhoval – interiéry pánského a studentského pokoje, které sloužily jako pracovny svou nejstarších Sochorových synů. Tuto informaci se dozvídáme i z korespondence Otty Gutfreunda, když v srpnu roku 1920 sestře Miladě píše: „*Včera tu byl Gočár (...). Dělá pro Sochorovy jídelnu a pokoje*

³²⁷ Otto Gutfreund je vystavil na 54. členské výstavě SVU Mánes roku 1921 jako soubor čtyř plastik, č. kat. 103-106 pod názvem: *Sklizeň, Selffaktor, Kopsy a Tiskací válec*.

³²⁸ Není bez zajímavosti, že na návrzích příborníku je počítáno s plastikami spíše antikizujícího tvarosloví. Viz Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110].

³²⁹ Například v roce 1924 pro manžele Pavlu a Josefa Sochorovy zhotovoval bronzové portréty. K plastikám alegorií textilních řemesel se zachovaly studie a díky tomu i sochařův pracovní postup. Sochy byly vysoké přibližně 55 cm a dochovaly se ve sbírce Uměleckoprůmyslového muzea v Praze.

³³⁰ Viz *Styl* (pozn. 323), s. XLVII.

³³¹ V salónu státního hotelu Hvězdoslav na Štrbském Plese ve Vysokých Tatrách se nacházel podobně řešený avšak jednodušší příborník. Vybavení salónu v letech 1922-1923 zařizovalo družstvo Artěl, v čele s Josefem Gočárem.

³³² Viz Ladislav Zikmund-Lender (pozn. 316), s. 397.

pro Zdeňka a Pepíka.³³³ Oba pokoje oproti výše popsaným místnostem – tedy zvláště hale a poměrně robustně vybavené jídelně – Gočár zařídil ve střídém, jednoduchém a elegantním stylu.

Pánský pokoj sousedící s jídelnou a halou, navržený v letech 1923-1924, Gočár vybavil souborem nábytku z tmavě hnědého lakovaného dřeva. Nábytkový soubor působí mnohem vzdušněji než vybavení vedlejší jídelny. V časopise *Náš byt* je pojmenován jako „*pracovna z měkkého, lakovaného dřeva*“.³³⁴ V místnosti se nacházel konferenční stůl, dvě křesla a pohovka vestavěná do skříně, která sloužila i jako knihovna. Křesla tvarově korespondovala s křeslem ze sousedního studentského pokoje, stejně tak i lustr nad stolem.

Soubor nábytku studentského pokoje³³⁵ byl zhotoven naopak ze světlého a bílé lakovaného dřeva a sestával se z psacího stolu, křesla, knihovny a pravděpodobně i skřínky. Jednoduchá hmota stolu spočívala na půlkruhových nohách, boční dvířka stolních skříněk zdobily motivy kruhu. Kruhové vzory se uplatňovaly i na rytmickém členění čelní prosklené stěny knihovny. Psací stůl se tvarově podobal návrhu stolu z obývacího pokoje pro ing. Makovce z roku 1921, avšak jeho realizace není dosud známa.³³⁶ Nad stolem visel lustr složený ze čtyř obloukových segmentů, který se podobal lustrům v jídelně i v sousedním pánském pokoji. Lehký styl nábytku v této místnosti může připomínat další nábytkové kusy náležící do polohy tvorby Josefa Gočára v této době, například toaletku navrženou pro majitele Červené vily v Krucemburku v roce 1921, u níž je patrný přechod od krystalických forem k obloučkovým.³³⁷

Gočár pravděpodobně provedl v této době v národním stylu taktéž i lavici na zápraží.³³⁸ V následujících letech k navrhování vnitřního mobiliáře Sochorovi přizvali Gočárova přítele a kolegu z Pražských uměleckých dílen a ze sdružení Artěl Pavla Janáka.³³⁹ Ten v roce 1925 navrhl pro továrníkovu manželku Pavlu Sochorovou

³³³ Dopis Otty Gutfreunda sestře Miladě z 30. srpna 1920. Viz Jiří Šetlík (pozn. 89), s. 137.

³³⁴ *Náš byt*, 1922, obr. č. 15, nestránkováno.

³³⁵ Zuzana Ragulová ve své diplomové práci studentský a pánský pokoj mylně zaměňuje. Srov. Zuzana Ragulová (pozn. 306), s. 36-37.

³³⁶ Blanka Přikrylová, *Rondokubistický nábytek Josefa Gočára a Pavla Janáka*, [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2009, s. 64.

³³⁷ Zdena Lenderová, *Nábytek navržený Josefem Gočárem ve sbírkách MVČ* [nepublikovaný rukopis], Hradec Králové 2000.

³³⁸ Viz Ladislav Zikmund-Lender (pozn. 316), s. 398.

³³⁹ Stopa první spolupráce Pavla Janáka s Josefem Sochořem na interiérovém vybavení spadá do roku 1924, kdy architekt navrhl nábytek pro továrníkovu kancelář, patrně v nové administrativní budově, kterou projektoval taktéž Janák v národním stylu.

šatník a knihovnu, jejíž horní část měly osadit Gutfrendovy portrétní busty manželů vytvořené předcházejícího roku. V roce 1927 Janák navrhoval vybavení bytu pro Josefa Stanislava Sochora, který se po svatbě s manželkou nastěhoval do prvního patra vily. Jednalo se o knihovnu a pánský pokoj s velkou šatnou a lázní, dámský pokoj a ložnici paní s koupelnou a šatnou.

Veškerý nábytek ve vile vyráběly Pražské umělecké dílny pro umělecký průmysl, které Gočár s Janákem společně založili v roce 1912. Dílny, inspirovány vzorem Wiener Werkstätte, realizovaly především kubistické a rondokubistické návrhy. V interiéru domu poutala pozornost všudypřítomná bohatost Kyselovy malířské a řezbářské výzdoby vyvolávající nutné asociace k „horror vacui“. Onoho strachu z prázdnoty v daném prostoru si ve své práci všímá Marie Benešová, když v roce 1949 s jistým duševním neklidem poznamenává „*jak přímo strašidelně dnes působí ještě z dvacátých let zařízení ve staré vile továrníka Sochora*“.³⁴⁰

Dům Josefa Sochora ve Dvoře Králové se stal prvním Gočárovým dílem s prvky národního dekorativismu, který posléze v plné bohatosti rozvinul na vile pro továrníka Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci (1920-1924). Národní sloh architekt dále uplatnil především v monumentálnějších zakázkách: například v projektu na úpravu průčelí továrny Uměleckoprůmyslových závodů Jana Vaňka v Třebíči (1921-1922), Legiobanky v Praze Na Poříčí (1921-1923) a Anglobanky v Hradci Králové (1922-1923). Vývojově důležité dílo na pomezí kubismu a tzv. národního slohu však po devastaci následně podlehl demolicí.³⁴¹

Do roku 1948 dům vlastnili Sochorovi, kterým komunistický režim továrnu i vilu znárodnil. Podnik TIBA Zálabí stavbu od roku 1952 začal využívat pro účely provozu mateřské školy a jeslí pro zaměstnance závodu, které zde fungovaly téměř půl století, tedy až do roku 1990. To si vynutilo nutné stavební úpravy spojené s provozem, mezi něž například patřilo vystavění skleněné markýzy nad balkonem někdy po roce 1964.³⁴² Kromě těchto úprav zde proběhly další adaptace, ke kterým neexistuje žádná dokumentace. Až v roce 1992 nabyli dům zpět v restituci potomci původního stavebníka. Nemovitost byla v dané době v dobrém stavu, s dochovaným

³⁴⁰ Marie Benešová, *Architekt Josef Gočár a jeho podíl na vývoji české moderní architektury* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1949, s. 173.

³⁴¹ Na plánovanou demolicí vily širokou veřejnost upozornil pořad České televize *Reportéři ČT*, v čele s autorem Davidem Macháčkem. Poprvé reportáž televize odvysílala 7. června 2010, tedy dva roky po začátku debat odborné veřejnosti o jejím chátrajícím stavu a rok před jejím definitivním zánikem.

³⁴² Viz Zuzana Ragulová (pozn. 306), s. 30, pozn. 73.

Gočárovým dřevěným schodištěm, vestavěnými skříněmi, malovanými dveřmi i Kyselovou výzdobou stěn.

V roce 1996 získal od Sochorových potomků vilu místní podnikatel. Od něho ji v roce 2007 odkoupila developerská společnost Imobilia Sen, obchodující s pozemky vhodnými pro supermarkety. Ihned po koupi začala společnost plánovat rozšíření parkoviště Penny marketu sousedícího s vilou a domkem řidiče od Josefa Gruse a jednat o demolici těchto objektů. Následně začaly první snahy o zapsání nemovitosti na seznam nemovitých kulturních památek. V dané době se však stavba vlivem nezájmu vlastníků, nezajištěním objektu a napadnutím dřevomorkou nacházela již v devastovaném stavu. Přes veškeré snahy se vila do registru památek nedostala. Z domu bohužel za podivných okolností zmizela ta nejhodnotnější uměleckořemeslná výzdoba – veškeré dřevěné malované obložení. Vinou odcizení těchto Kyselových dřevěných obkladů interiérů se tak podle vyjádření Ministerstva kultury České republiky objekt stal minimálně autentickým. Vlastníkům tak už nic nebránilo v záměru tuto stavbu nechat zbořit a uskutečnit svůj stavební záměr. Demolice domu proběhla v květnu 2011.

Zanikla stavba význačného a kultivovaného stavebníka, který neváhal na projekt svého rodinného sídla přizvat Josefa Gočára, v dané době již renomovaného pražského architekta majícího za sebou řadu významných realizací, Pavla Janáka a Františka Kyselu, profesory z Uměleckoprůmyslové školy v Praze, a Otto Gutfreunda, žáka francouzského sochaře Émila-Antoina Bourdella.

Vývoj bádání

Nejdůležitějším pramenem k bádání o přestavbě vily Josefa Sochora je pozůstalost Josefa Gočára uložená v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze.³⁴³ Zařízení jídelny i salonu je známo z publikovaných dobových fotografií. Architekt pro velkotovárníka navrhl ještě zařízení dalších pokojů – haly, pánského a studentského pokoje.³⁴⁴ V Archivu Národního technického muzea se nacházejí dvě fotografie interiéru se dvěma pokoji, označené jako „*Neurčený interiér – salón a pracovna – Sochorova vila n. Salon banky Bohemie,*

³⁴³ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110]; Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové.

³⁴⁴ Ibidem, 14/594, 14/596, 597, 14/601, 14/603, 607 (Neurčený interiér).

Paříž 1919“.³⁴⁵ Ve Státním oblastním archivu v Zámrsku je uložen fond *Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem*, kde uchovávají dokumentaci především k továrnímu komplexu a projektu vily Zdeňka Sochora.³⁴⁶ Plánová dokumentace k předcházejícímu rodinnému domu je uložena na stavebním odboru městského úřadu ve Dvoře Králové nad Labem.³⁴⁷ Bohužel se ani v jednom z archivů nedochoval celkový návrh realizované stavby domu po Gočárově přestavbě.

V literatuře související s domem Josefa Sochora se setkáváme pouze s informacemi vztahujícími se výhradně k interiéru. Již roku 1922 otiskl na svých stranách dvě fotografie jídelny a příborníku ve druhém vydání měsíčník *Styl*.³⁴⁸ Vyobrazení pracovny – nazývané také jako pánský pokoj – publikoval v témže roce časopis *Náš byt*, pod pojmenováním „*pracovna z měkkého, lakovaného dřeva*“.³⁴⁹ Důležitým, do nedávné doby nepublikovaným pramenem, je rodinné album *Knihla vzpomínek Josefa S. Sochora*³⁵⁰ z roku 1931, které se nachází v majetku rodiny a obsahuje cenné fotografie interiéru i exteriéru stavby. Zařízením jídelny se ve své diplomové práci *Architekt Josef Gočár a jeho podíl na vývoji české moderní architektury*³⁵¹ z roku 1949 zabývá Marie Benešová. Alena Adlerová v knize *České užité umění* z roku 1983 v závěrečném medailonu o Františku Kyselovi sděluje informaci, že malířská výzdoba Sochorovy vily se nedochovala. Uvádí omyl, že vše bylo „*zničeno za války*“.³⁵² Tuto neověřenou skutečnost do své diplomové práce s názvem *František Kysela*³⁵³ zahrnuje autorka Andrea Pauchová, když zmiňuje, že interiéry domu jsou zcela zničené.

Z recentních publikací, které ve svých textech o vile ve Dvoře Králové pojednávají, nutno zmínit knihu *Ve víru modernosti*³⁵⁴ autorů Štěpána Bartoše, Zdeňka Lukeše a Pavla Panocha z roku 2008. Mobiliárnímu vybavení interiéru se poměrně obsáhle věnuje diplomová práce Blanky Příkrylové o rondokubistickém

³⁴⁵ Ibidem, 14/ 603, 607 (Neurčený interiér).

³⁴⁶ Státní oblastní archiv Zámrsk, fond Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 89.

³⁴⁷ Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem. Složka čp. 974.

³⁴⁸ Viz *Styl* (pozn. 325).

³⁴⁹ Viz *Náš byt* (pozn. 334).

³⁵⁰ *Knihla vzpomínek Josefa S. Sochora* [rodinné fotoalbum], 1931, nestránkováno.

³⁵¹ Viz Marie Benešová (pozn. 340).

³⁵² Alena Adlerová, *České užité umění 1918 – 1938*, Praha 1983, s. 227.

³⁵³ Andrea Pauchová, *František Kysela* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2001, s. 61.

³⁵⁴ Pavel Panoch, Dvůr Králové nad Labem, Přestavba vily továrníka Josefa Sochora, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 74-75.

nábytku Josefa Gočára a Pavla Janáka.³⁵⁵ V monografii *Josef Gočár*³⁵⁶ z roku 2010 se kolektiv autorů pod vedením Zdeňka Lukeše zabývá také přestavbou a úpravou domu Josefa Sochora. Vilu, její exteriér, interiérovou výzdobu a zejména osobnost objednavatele zatím nejobsáhleji zpracovala Zuzana Ragulová ve své diplomové práci *Vily rodiny Sochorovy ve Dvoře Králové nad Labem*³⁵⁷ z roku 2013.

Zatím posledním příspěvkem k tématu je příspěvek Ladislava Zikmunda-Lendera ve *Zprávách památkové péče*,³⁵⁸ pojatý jako memento neexistující stavby. Autor stavbu připomíná jako pozoruhodné místo paměti, a na základě vzpomnutí zásadních tvůrčích počínů (zaměřující se především Gočárův a Janákův umělecký vklad), vyzdvihuje její hodnoty, a následný osud jako připomínku pro budoucí praxi památkové péče. Nicméně podle závěrečného konstatování autora nemůžeme zboření vily „*chápat jako selhání systému památkové péče, ale spíše jako dopad praxe pustošení někdejších buržoazních sídel komunistickým režimem*“.³⁵⁹

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110].
- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové.
- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Neurčený interiér [14/594, 14/596, 597, 14/601, 14/603, 607].
- Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 89.
- Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974.
- *Knihá vzpomínek Josefa S. Sochora* [rodinné fotoalbum], 1931, nestránkováno.

³⁵⁵ Viz Blanka Přikrylová (pozn. 336), s. 62-64, 84-86, 100-101, 109-110.

³⁵⁶ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 112, 286, 371, 380.

³⁵⁷ Viz Zuzana Ragulová (pozn. 306).

³⁵⁸ Viz Ladislav Zikmund-Lender (pozn. 316), s. 395-399.

³⁵⁹ *Ibidem*, s. 399.

- *K 60. narozeninám zakladatele firmy JOS. SOCHOR Mech. Tkalcovna a tiskárna Dvůr Králové n. Lab., 1926* [fotoalbum], 1926, nestránkováno.

Literatura

- Václav Kudrnáč, *Adresář a popis politického okresu Královédvorského. Soudní okresy Králové Dvůr n. L. – Jaroměř a politické obce i osady*, Turnov 1903, nestránkováno.
- *Styl* II (VII), 1921-1922, s. XLVII-XLIX.
- *Náš byt*, 1922, obr. č. 15 (nestránkováno).
- L. Kraus, *Sochor: Domáci časopis* IV, č. 2-č. 9, 1941.
- Marie Benešová, *Architekt Josef Gočár a jeho podíl na vývoji české moderní architektury* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1949, s. 82.
- Emanuel Poche, *František Kysela: studie*, Praha 1956, s. 16, 18.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 48-49.
- Marie Benešová, *Pavel Janák*, Praha 1959.
- Marie Benešová, O kubismu v české architektuře, *Architektura ČSSR* XXV, 1966, č. 3, s. 183.
- Marie Benešová, Rondokubismus, *Architektura ČSSR* XXVIII, 1969, s. 310-311.
- Miluše Šmídová-Janošíková, Královédvorský závod Sochor v letech 1904-1945 [materiálová studie], in: *Z historie podkrkonošského textilu. Sborník příspěvků k dějinám textilní výroby v Podkrkonoší*, Trutnov 1971.
- Alena Adlerová, *České užité umění 1918-1938*, Praha 1983, s. 58-60, 227.
- Jiří Šetlík, *Otto Gutfreund. Zázemí tvorby*, Praha 1989, s. 137, 138, 202, 282.
- Vojtěch Lahoda, *Český kubismus*, Praha 1996, obr. 167.
- Jiří Šetlík, Václav Erben (ed.), *Otto Gutfreund* [kat. výst.], Praha 1996, s. 60, 216-217, 239.
- Andrea Pauchová, *František Kysela* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2001, s. 61, 65-66.
- Vlastimil Havlík, *Josef Sochor 1904-2004. K osobnosti zakladatele firmy Josef Sochor, Textilní závody, Dvůr Králové nad Labem a ku příležitosti 100*

let závodu 13 Zálabí akciové společnosti TIBA Dvůr Králové nad Labem, Dvůr Králové nad Labem, 2004.

- Pavel Vlček, Thym Eduard, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 661.
- Pavel Vlček, Jarolímek Karel, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 277.
- Jiří Švestka, Tomáš Vlček, Pavel Liška [et al.], *Český kubismus 1909-1925. Malířství, sochařství, architektura, design*, Praha 2006, s. 373.
- Pavel Panoch, Dvůr Králové nad Labem, Přestavba vily továrníka Josefa Sochora, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 74-75.
- Blanka Přikrylová, *Rondokubistický nábytek Josefa Gočára a Pavla Janáka* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2009, s. 62-64, 84-86, 100-101, 109-110.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 112, 286, 371, 380.
- Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár, Otakar Novotný*, Praha 2011.
- Norbert Kiesling, *Pavel Janák*, Řevnice 2011.
- Kristýna Kuhnová, *Továrnická rodina Sochorů ze Dvora Králové nad Labem a její spolupráce s českými umělci v době mezi světovými válkami* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta univerzity Pardubice, Pardubice 2011.
- Jan Zikmund, Josef Sochor, mechanická tkalcovna a tiskárna bavlněných látek, in: Vladislava Valchářová (ed.), *Industriální topografie: průmyslová architektura a technické stavby. Královéhradecký kraj*, Praha 2012, s. 143-144.
- Vendula Hnídková, Jindřich Vybíral, *Národní styl, kultura a politika*, Praha 2013, s. 88.
- Zuzana Ragulová, *Vily rodiny Sochorovy ve Dvoře Králové nad Labem* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2013.
- Ladislav Zikmund-Lender, Vrstvy designu. Památkářské memento staré vily

Josefa Sochora ve Dvoře Králové, *Zprávy památkové péče* LXXIII, 2013, č. 5, s. 395-399.

Internetové zdroje

- Přeměna kulturního dědictví na parkoviště po česku, reportáž v publicistickém pořadu *Reportéři ČT* o plánované demolici vily, dostupné na <http://www.ct24.cz/regionalni/92308-reporteri-ct-premena-kulturniho-dedictvi-na-parkoviste-po-cesku/>, vyhledáno 9. 10. 2011. Autor David Macháček, délka 12 minut, premiéra 7. června 2010.
- Vile továrníka Sochora ve Dvoře Králové hrozí demolice, *Archiweb*, dostupné na <http://www.archiweb.cz/news.php?type=1&action=show&id=5020>, vyhledáno 20. 9. 2011.
- Přemysl Šrámek, Ve Dvoře Králové ustoupí secesní vila obchodnímu centru, *Česká televize*, dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/regiony/125670-ve-dvore-kralove-ustoupi-secesni-vila-obchodnimu-centru/>, vyhledáno 27. 9. 2013.
- Radomír Roup, Sochorova vila, *Zaniklé obce*, dostupné na <http://www.zanikleobce.cz/index.php?obec=17799>, vyhledáno 27. 9. 2013.
- Martin Koiš, Jos. Sochor, Textilní závody Dvůr Králové nad Labem, Zálabí, *Výzkumné centrum průmyslového dědictví FA ČVUT v Praze*, dostupné na http://vcpd.cvut.cz/UserFiles/File/dvur_kralove_textilka_sochor.pdf, vyhledáno 27. 9. 2013.
- Významné osobnosti a rodáci, Josef Sochor, *Městský úřad Dvůr Králové nad Labem*, dostupné na <http://www.mudk.cz/cz/mesto/o-meste/vyznamne-osobnosti-a-rodaci/josef-sochor/>, vyhledáno 27. 9. 2013.

Jiné zdroje

- Dokument o Josefu Sochorovi a královédvorské textilní továrně s názvem Sochor, natočený *Českou televizí* v roce 1996.

63. Západní průčelí s hlavním vstupem, 2009.

64. Josef Sochor na nedatované fotografii.

65. Sádrová busta Josefa Sochora (Otto Gutfreund), 1924.

66. Severozápadní nároží, 2009.

67. Severní průčelí, 2010.

68. Gočárova přístavba haly, 2009.

69. Kubistické prvky na vile (Karel Jarolímek (červené do fasády zapuštěné kosočtverce), Josef Gočár (hvězdicovité mřížoví v oknech)), 2009.

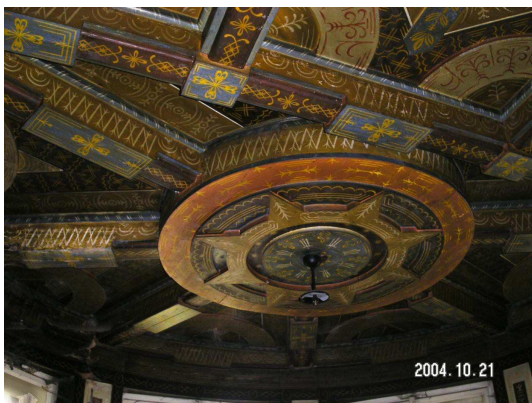
70. Rodinný dům Josefa Sochora od Eduarda Thyma z let 1904-1905 před Gočárovou přestavbou (jižní průčelí), 1916.

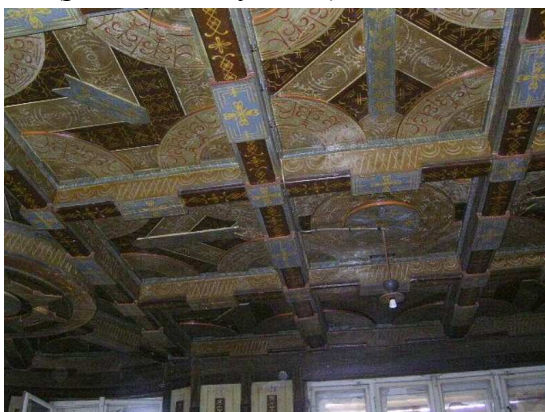
71. Vila po Gočárově přestavbě (jižní průčelí), 1922.

72., 73., 74. Dřevěné dekorované obložení ve schodišťové síni (výzdoba František Kysela), stav před demolicí, 2008.

75. Strop v půlkruhové apsidě haly (Josef Gočár (návrh), František Kysela (provedení a výzdoba), 2004.

76. Detail dřevěného stropu v hale (Josef Gočár (návrh), František Kysela (provedení a výzdoba)), stav před demolicí, 2008.

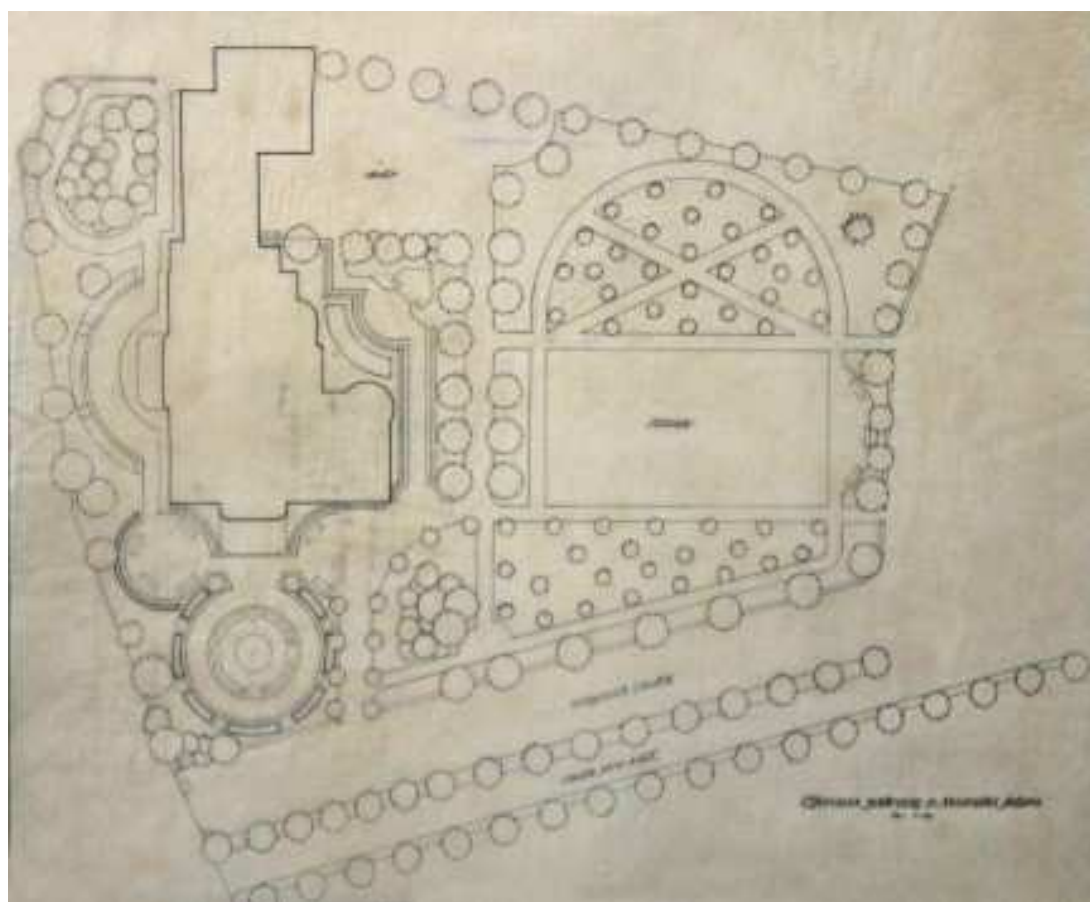
77. Dřevěné dekorované obložení ve schodišťové síni (výzdoba František Kysela), stav před demolicí, 2008.

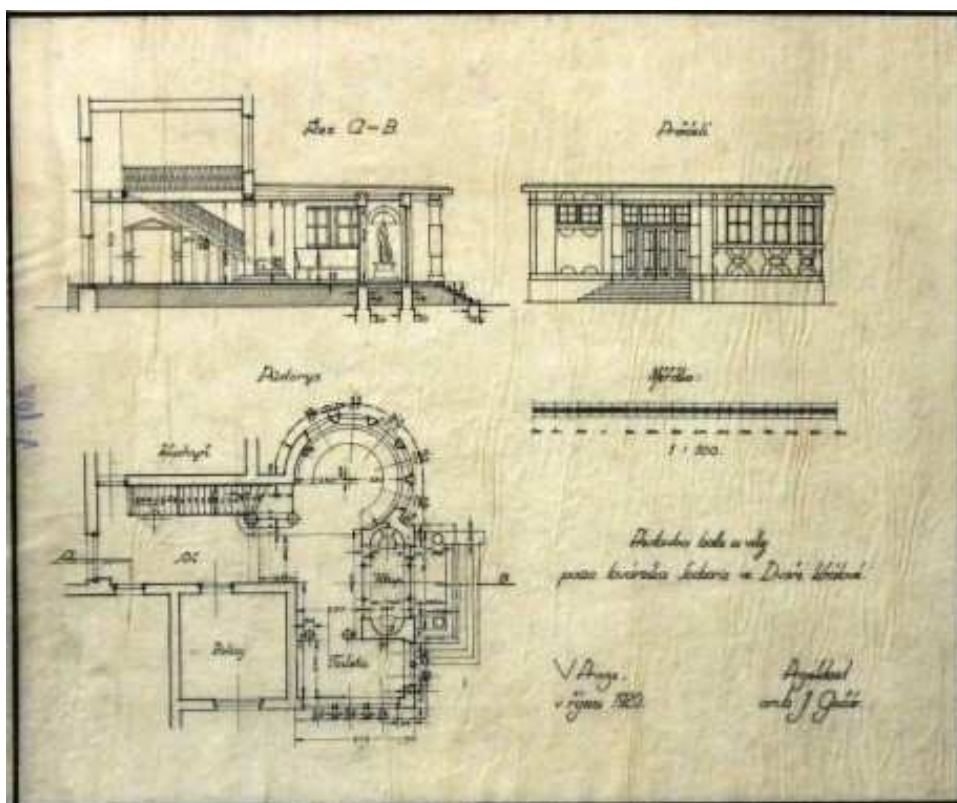
78. Dřevěné dekorované obložení ve schodišťové síni (výzdoba František Kysela), stav před demolicí, 2008.

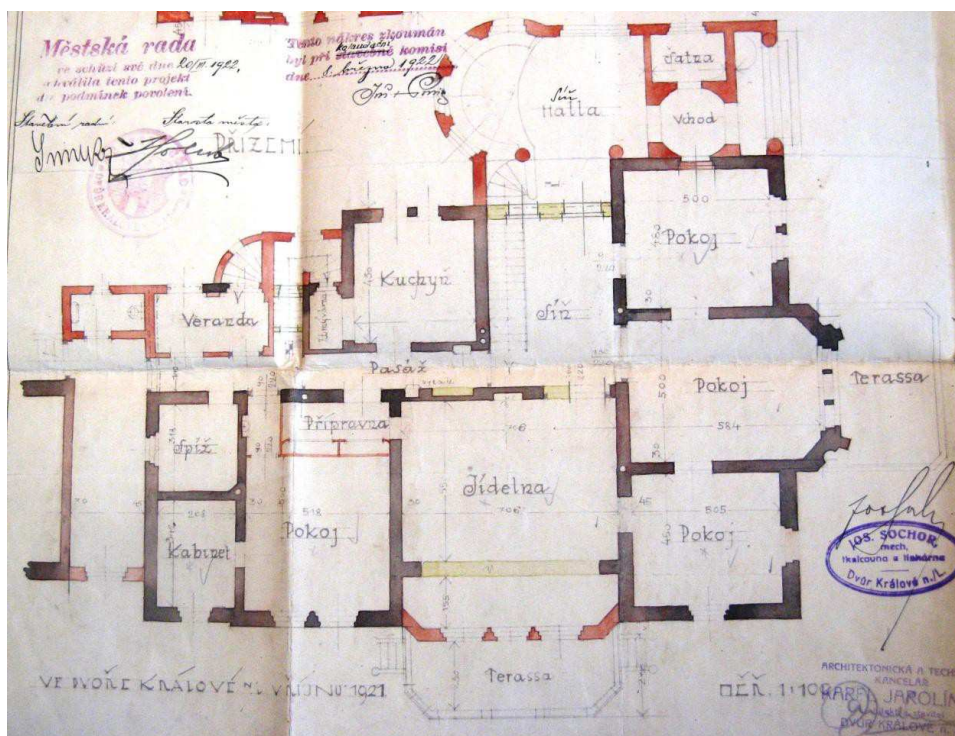
79. Areál továrny Josefa Sochora s vyznačenou vilou, 1927.

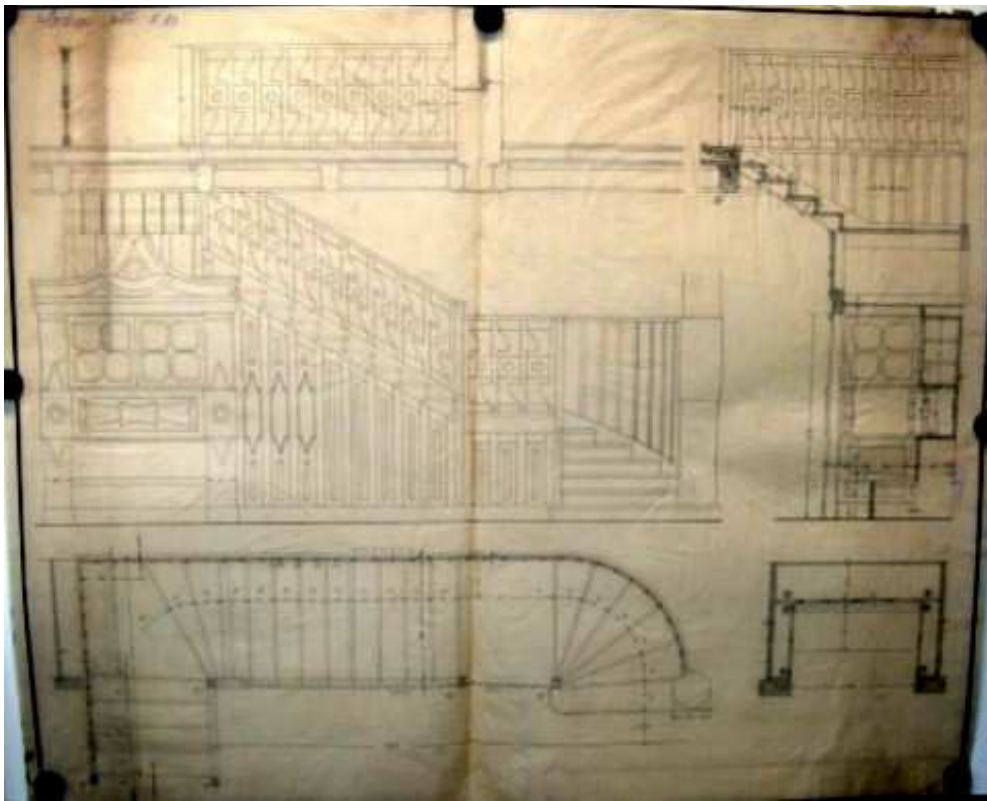
80. Návrh zahrady u Sochorovy vily (Josef Gočár), nedatováno.

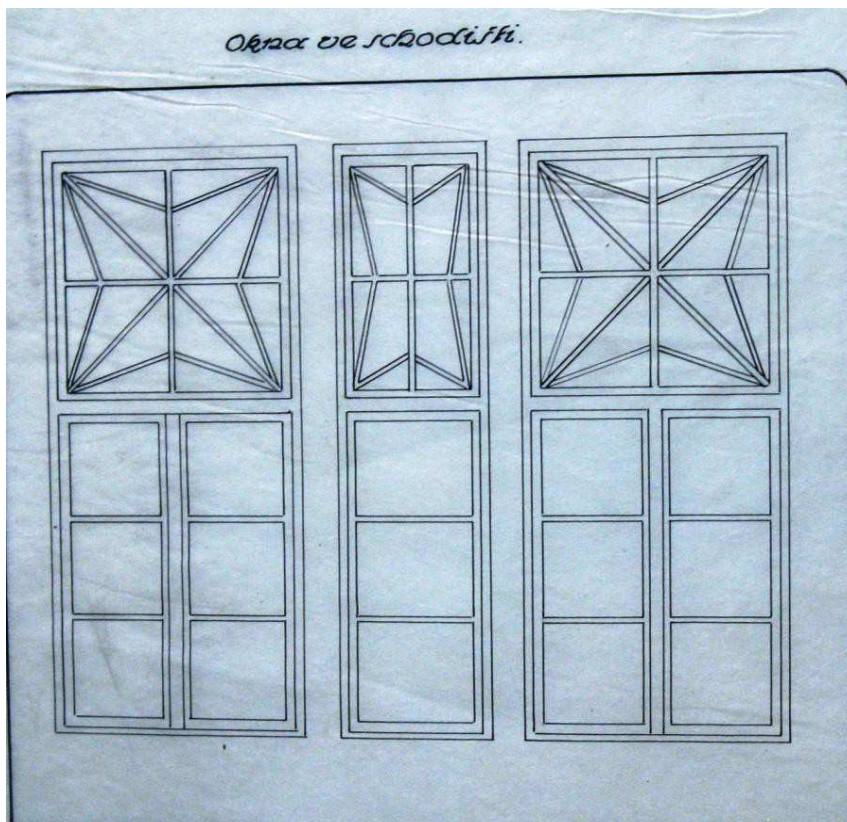
81. Návrh přestavby haly (Josef Gočár), říjen 1920.

82. Půdorys přízemí (Karel Jarolínek), říjen 1921.

83. Návrh schodiště v síni (Josef Gočár), nedatováno.

84. Návrh oken ve schodišti (Josef Gočár), prosinec 1920.

85. Fotografie vily z válečných let 1942-1945.

86. Interiér haly (Josef Gočár (celkový návrh a nábytek), František Kysela (výzdoba)).

87. Interiér salonu a jídelny (Josef Gočár (nábytek), František Kysela (výmalba), Otto Gutfreund (plastiky)).

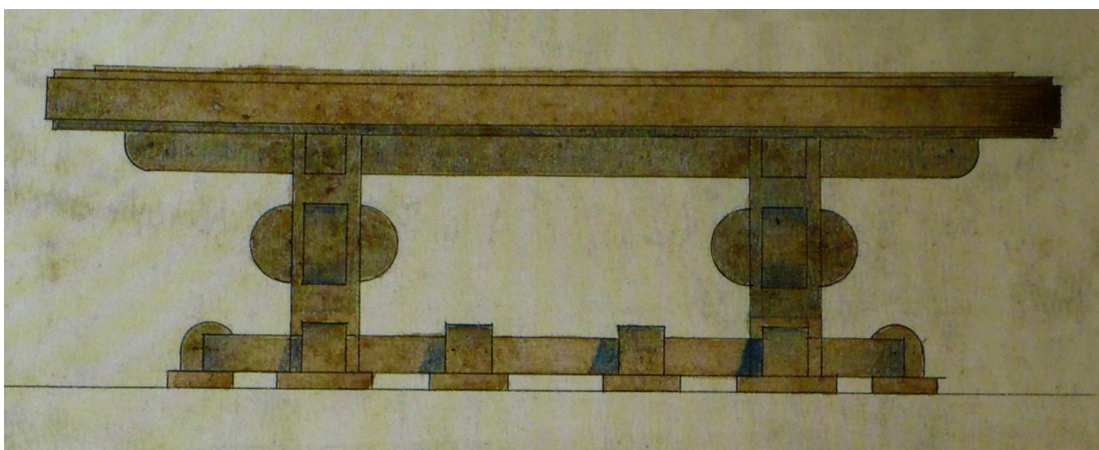
88. Studentský pokoj z let 1923-1924 (Josef Gočár (nábytek), František Kysela (výmalba)).

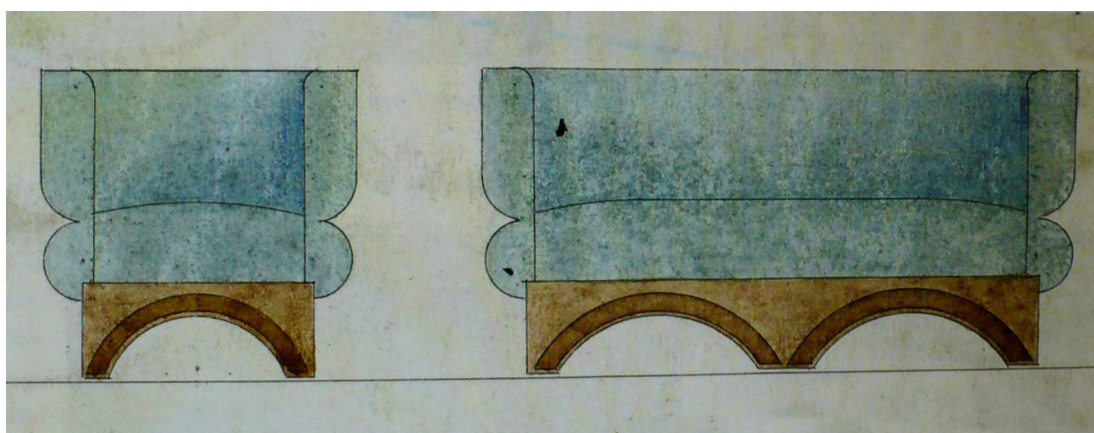
89. Pánský pokoj z let 1923-1924 (Josef Gočár (nábytek), František Kysela (výmalba)).

90. Návrh stěny jídelny (Josef Gočár), nedatováno.

91. Návrh jídelního stolu pro jídelnu (Josef Gočár), 1920.

92. Návrh pohovky a klubových křesel pro jídelnu (Josef Gočár, nedefinitivní návrh), 1920.

4.7 Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci

Umístění: Nerudova čp. 511, Červený Kostelec, okres Náchod, kraj Královéhradecký

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Adolf Keyzlar (1867 – (?) po 1937) a jeho syn Theodor Keyzlar (?), majitelé textilní továrny v Červeném Kostelci

Datace: 1920 – 1924

Současné využití: sídlo Základní umělecké školy

Památkově chráněný objekt

V období první republiky vznikla snaha po vytvoření osobitého uměleckého stylu korespondujícího s existencí nového samostatného státu. Zásluhou Josefa Gočára a Pavla Janáka vznikl takzvaný národní sloh³⁶⁰ čerpající tvůrčí podněty převážně z místního prostředí a lokální tradice a snažící se o postižení charakteru českého ducha. V tvarových formách se sloh začal projevovat postupným zjemněním a zakulacením hran krychlí a jehlanů, jež nastolil předcházející ostrohranný kubismus.

Přestože se stylový proud národního slohu využíval především pro reprezentativní státní budovy, úřady nebo stavby finančních ústavů, uplatnil Josef Gočár jeho neotřelý plastický vizuální styl ve dvacátých letech také na několika rodinných domech. Formy stylu se objevily na typových obytných domcích v Bylanské ulici v pražských Strašnicích z let 1919-1921 a přestavbě a úpravě vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem. V malém východočeském městě Červený Kostelec Gočár navrhl taktéž dva rondokubistické obytné domy pro soukromé stavebníky – Viléma Eisenmanna a Adolfa Keyzlara. Dům pro Viléma Eisenmanna se realizace bohužel nedočkal. Prvky národního slohu Gočár užil již na domě Josefa Sochora ve Dvoře Králové, následně je však v plné míře uplatnil na vile pro Adolfa Keyzlara (projektované od roku 1920, ale stavěné až v letech 1923-1924).

³⁶⁰ Označovaný též jako rondokubismus, obloučkový styl, obloučkový dekorativismus, obloučkový kubismus, národní dekorativismus, art deco, sloh Legiobanky či třetí kubistický styl. K tématu rondokubismu v architektuře více například Marie Benešová, Rondokubismus, *Architektura ČSSR* XXVIII, 1969, s. 303-317; Vendula Hnídková, Rondokubismus versus národní styl, *Umění* LVII, 2009, č. 1, s. 74-84; Vendula Hnídková, Jindřich Vybíral, *Národní styl, kultura a politika*, Praha 2013, s. 88.

O městu, které bylo v době výstavby domu centrem textilního průmyslu a obchodu, nás spravuje ve *Vzpomínkách* z roku 1937 stavebníkův přítel J. M. Vlček, který o tehdejší společensko-kulturní situaci píše: „*Podívejme se na příklad na rodiště a bydliště Adolfa Keyzlara – na Červený Kostelec. Malé, přímo typické městečko továren a továrniček, obchodů a obchůdků textilních, jež tam jsou takřka přes dům. Zdálo by se, že je to výhradní doména průmyslu a obchodu, že zde panuje jen „kšeft“ a ušlechtilé a krásné že zde nemá místa. A přece najdete v tomto městě malebný a výstavný „kulturní koutek“ s novými školami, krásným divadlem a velikou nádhernou novou sokolovnou...*“³⁶¹

V Červeném Kostelci se už od třináctého století vyráběl textil, na horských polích v okolí rostl len, z něhož se ručně tkala hrubá plátna. V sedmnáctém a osmnáctém století se zřizovaly pazderny a přádelny, kde se len začínal živnostensky zpracovávat. Na počátku devatenáctého století byla založena v Kostelci odborná škola přádelní. Jak se lze dozvědět ze *Vzpomínek*³⁶² na Adolfa Keyzlara, mezi první živnostníky podnikající s textilem patřila i rodina Keyzlarů. „*Z neznámějších faktorů kosteleckých (...) jest znám první Josef Keyzlar, krejčí, jehož manželka už v roce 1860 s kosteleckým plátnem jezdila do světa.*“³⁶³ Tyto obchodní cesty s matkou Františkou Keyzlarovou často absolvoval syn Theodor. Později se vyučil v Mladých Bukách u Trutnova barvířství a brzy se rozhodl založit vlastní výrobu. Začal nejprve „na Pasekách“ a poté v roce 1866 „na Strakově“, kde po dvou letech provozu musel postavit jednopatrový dům a rozšířit výrobu.

Theodor Keyzlar měl dva syny – Theodora a Adolfa. Mladší Theodor se rozhodl pro studium medicíny. Adolf poté, co opustil státní trutnovskou reálku, a po úspěšném absolvování Obchodní školy v Praze převzal v roce 1887 vedení barvířské a tiskařské dílny. Theodor Keyzlar starší se stal v té době veřejně činným v samosprávě i v českém národním táboře. V letech 1882-1919 působil jako červenokostelecký purkmistr a náměstek starosty náchodského okresu. Adolf Keyzlar se oženil roku 1893,³⁶⁴ v témže roce zemřel jeho mladší bratr a továrník se plně oddal

³⁶¹ F. K. Zachoval, *Naplnil se čas....Vzpomínky a pozdravy k 70. výročí narozenin Adolfa Keyzlara z Červeného Kostelce*, Červený Kostelec 1937.

³⁶² *Ibidem*, s. 39

³⁶³ *Ibidem*, s. 23-24.

³⁶⁴ Manželka Berta Keyzlarová (1879-1941), herecké nadání projevovala od 14-ti let, brzy se stala jednou z hlavních opor ochotnické scény v Červeném Kostelci, kde ztvárnila řadu postav. Celkem vytvořila čtyřiašedesát divadelních figur. Působila i jako režisérka a učitelka mladých ochotníků.

svému podniku „na Strakově“, který stále postupně rozšiřoval.³⁶⁵ Pro rostoucí závod Keyzlar zakoupil roku 1899 nové parcely v této době poměrně odlehlé části katastru u „Občiny“ na „Bahnách“, v dnešní Nerudově ulici, kde vystavěl současný komplex továrny a postranní obytný dům s kanceláři. Tato část obce se brzy stala důležitou průmyslovou oblastí.

V roce 1924 jmenoval Adolf společníkem firmy svého syna Theodora Keyzlar, čímž do vedení textilní továrny nastoupilo čtvrté pokolení. Se synem společně roku 1935 postavil moderní přádelnu bavlny a stal se tak v důsledku velkého exportu svých tiskárenských výrobků svobodně nezávislým na textilní prvovýrobě. Adolf Keyzlar byl i veřejně činný, stal se dlouholetým členem obecního zastupitelstva, členem elektrických podniků, předsedou Spořitelny a příslušníkem či předsedou jiných sdružení a podniků. Vedl Textilní družstvo výrobců, patřil mezi první české průmyslníky, kteří již před válkou založili první českou organizaci textilního průmyslu – Spolek československých průmyslníků textilních – a stal se členem jeho výboru. Jak zmiňuje ve *Vzpomínkách* generální tajemník spolku JUDr. Josef Mužík: Keyzlar „věnoval se vždy s neutuchajícím zájmem spolkovým a je to jeho zásluhou, že spolu se zemřelým již p. továrníkem Sochořem dali r. 1923 základ k vybudování velké organizace průmyslu tiskáren textilního zboží. Mohu s klidným svědomím říci, že zásluhou obou vybudována byla organizace, nemající příklad v ostatních oborech textilních výrobků.“³⁶⁶

Adolf Keyzlar (28. listopadu 1867 – (?) po 1937) byl podle vzpomínek význačným typem člověka, který vynikl houževnatostí své práce v odborném průmyslu a svou činností zasahoval i do života kulturního a uměleckého. Jako čestný předseda Spolku divadelních ochotníků v Červeném Kostelci se v roce 1925 zasloužil o výstavbu červenokostecké budovy divadla.³⁶⁷ V rodině Keyzlarů se vždy přálo ochotnickému divadlu, které po našem národním obrození mělo velký význam. Otec Adolfa – Theodor Keyzlar – hrál také divadlo a lásku k umění vštípl celé rodině. Nadšenými ochotníky, kteří se po celý život divadlu věnovali, se stali i Adolf s manželkou Bertou a synem Theodorem.

³⁶⁵ V roce 1895 například zavedl v kraji dosud málo známé osvětlení provozoven elektřinou.

³⁶⁶ Viz F. K. Zachoval (pozn. 361), s. 52.

³⁶⁷ Na divadelní budovu se přijel podíval při své návštěvě Červeného Kostelce 12. července 1926 prezident Tomáš Garrigue Masaryk. Nedlouho poté i spisovatel Alois Jirásek, který zavítal do Kostelce při návštěvě Hronova. S Jiráskem je Adolf Keyzlar zachycen na fotografii, kde mu spisovatel blahopřeje k výstavbě nového divadla.

Adolf Keyzlar stavěl vilu společně se svým synem Theodorem, který se v té době začínal spolupodílet nejen na vedení otcovy firmy, ale pravděpodobně i na výstavbě domu. Stavební plány od Josefa Gočára z roku 1920 zakoupil Theodor Keyzlar za 150 000 Kč na výstavě ve Vídni.³⁶⁸ Zaujal jej pravděpodobně poměrně netradiční styl stavby – obloučkový dekorativismus – výrazně se uplatňující jak v robustní výzdobě fasád, tak i v půdorysném schématu. Stavební plány schválil městský úřad až 13. dubna 1923, kdy se začalo s budováním domu. Stavbu prováděl Josef Pitřinec z Červeného Kostelce, který nějakou dobu provozoval dokonce vlastní cihelnu nacházející se pod železniční tratí nedaleko slévárny Dominika Klatovského. Za necelý rok, tedy 16. února 1924, mohl stavebník vilu i s domkem pro zahradníka a přilehlým skleníkem kolaudovat. Náklady na celou stavbu dosáhly 600 000 Kč.³⁶⁹

Jednopatrová volně situovaná vila v zahradě byla umístěna naproti Keyzlarově tovární budově na poměrně malém, mírně svažitém pozemku zahrady, na kterém Gočár vyprojektoval domek pro zahradníka a skleník. Soukromí a vymezení zahrady od uliční čáry architekt stavitelům zajistil navržením oplocení. Ze zachovaných plánů lze poznat, jak se umístění domu po pozemku proměňovalo. Gočár zpracoval dva návrhy – zakreslil dva domy na sousedních parcelách. Vilu po dohodě se stavebníkem umístil na větším pozemku naproti vstupu do majitelovy továrny.³⁷⁰

Vila je částečně podsklepená a vzhledem ke svažitosti pozemku je přední část stavby usazena na vyvýšených základech obložených kamenným obkladem. Zadní fasáda domu (ve velmi jednoduchých klasických formách) nedává nic tušit o tvarové bohatosti hlavního průčelí. S ohledem na malé prostorové možnosti za stavbou nebylo potřeba jiného řešení. Naopak řešení uliční fasády situované ke vchodu do stavebníkovy továrny sloužilo svým bohatým řešením k vlastní reprezentaci. Monumentální, poněkud ztěžklé a statické objemy průčelí jsou charakterizovány jak svou téměř sochařsky utvářenou výzdobou, tak dispozičním schématem. Netradiční je, že ačkoliv rondokubismus bývá kombinován spíše s barokními formami, zde se architekt uchýlil k jinému řešení. Plasticky promodelovaná čelní strana stavby se zdůrazněnou střední částí a lunetovým štítem je jakousi upomínkou na průčelí

³⁶⁸ Tuto informaci uvádějí Ludvík Mühlstein, Jiří Šolc, *Červený Kostelec*, Červený Kostelec 1988, s. 95.

³⁶⁹ Tuto informaci uvádějí Ludvík Mühlstein, Jiří Šolc (pozn. 368).

³⁷⁰ Alexandr Skalický st., Gočárova vila v Červeném Kostelci, *Rodným krajem. Vlastivědný sborník Kraje Aloise Jiráska, Boženy Němcové a bratří Čapků*, 2003, č. 27, s. 45.

klasických renesančních vil, které mohl Gočár obdivovat na své studijní cestě po Itálii v roce 1912.³⁷¹ Zajímavé napětí průčelní fasády vyrůstá z Gočárovy mimořádné schopnosti harmonicky spojovat zdánlivě neslučitelné – klasické s moderními směry, monumentální s půvabem.

Tento renesanční střed průčelí je kombinován se zaobleností křivek národního slohu – kruhů, válců a obloučků, kterými jsou zdobeny architektonické články, ale uplatňují se i v půdorysu stavby. To se projevuje zejména prostřednictvím tří přízemních půlkruhových rondelů – jedním středovým a dvou nárožních. Středový rondel vynáší v patře balkon se zábradlím a je půlkruhovým zakončením ústřední haly domu. Pravý nárožní rondel byl součástí původního pánského pokoje, levý rondel tvořil takřka nenápadný hlavní vstup do vily s reprezentativním venkovním schodištěm. Rondely zdobí plasticky utvářené lizény výrazně vystupující do prostoru výše zmíněnými „rondo“ tvary. Tyto prvky jakoby svým uspořádáním v symbolické rovině simulují podpěrný systém renesančních staveb. Fasáda je pojednána v okrově šedých barvách, veškeré prvky opticky vystupují svou výraznou okrovou barevností, kterou zjemňuje šedá omítka. Stavbu kryje zvalbená střecha se třemi půlkruhovými vikýři končícími v zaoblených křivkách korunní římsy.³⁷²

Dům je od suterénu přes přízemí s centrální halou po obytné patro propojen širokým schodištěm. V suterénu se nacházelo technické zázemí s prádelnou, žehlírnou, chodbou, místností pro ústřední topení a uhlí a dvěma místnostmi pro potraviny. Hlavním prostorem přízemí byla centrální hala, do které host domu přišel skrze hlavní vstup v jihozápadním rondelu, za kterým se nacházela kruhová prostora zádveří spojená s halou malou úzkou místností. Ústřední síň prostupuje obě patra domu a je zakončena valenou klenbou s jemnou artdecovou výmalbou. Po vzoru anglických venkovských vil, jejichž myšlenku v české moderní architektuře na počátku století rozvíjel ve své tvorbě rodinného bydlení Jan Kotěra, ji Gočár navrhl jako hlavní společenskou místnost. Hala je zároveň hlavním komunikačním prostorem, kolem něž jsou seskupeny ostatní místnosti domu. Síň je, stejně jako její anglické vzory, vybavena monumentálním dřevěným schodištěm s ochozem v patře. Anglickou centrální halu, jako dispoziční jádro domu, Gočár užil již ve své první raně moderní vile Josefa Binka v Krucemburku a kubistické vile Adolfa Bauera v Libodřicích.

³⁷¹ Při své cestě po Itálii navštívil Benátky, Veronu, Florencii, Sienu, Řím, Pisu a Padovu.

³⁷² Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 113.

Prostor celé haly v červenokostelecké stavbě je až do patra pokryt náročným dřevěným tmavě mořeným obkladem, který z něj vytváří vysoce reprezentativní místnost. Dřevěné jsou kromě schodiště, zábradlí a ochozu v patře také kanelované sloupy, jež celé patro vynášejí, hladké sloupky stojící u vstupů do jednotlivých místností, půlkruhovitě skříňky, orámování zrcadla a jiné prvky. Plochy stěn jsou obloženy dřevěným kazetováním. Na stěně nad schodištěm je umístěné barevné vitrážové okno. Hala je směrem do ulice půlkruhovitě ukončena, oddělena od zbytku prostoru mírně vyvýšeným pódiem tvořeným nízkým schůdkem, obloukem a dvěma dřevěnými zábradlími. Apsida se otevírá třemi okny do ulice, kde měl stavebník výhled na areál své továrny. Tvoří také jediný přímý zdroj světla této jinak velmi tmavé místnosti. Druhým světelným zdrojem je svit odražený od valené klenby v patře s původní dekorativní subtilní výmalbou ve stylu art déco. Vyobrazeny jsou stylizované snítky zakončené barevnými květinami v tlumeně zbarveném orámování představující kazetování.³⁷³

Projevuje se zde dilematická situace, kterou řešili téměř všichni architekti ve dvacátých letech. A to, že ačkoliv projektovali dům ve stylu kubismu či rondokubismu, nepodněcovali dostatečný zájem stavebníků o to, aby si vybavovali i interiéry ve stejném stylu. Pavel Janák v roce 1918 dokonce i psal o hledání takového typu bydlení, který by svou prostorovou skladbou představoval národní povahu – o specifických typech národních „*architektur-bytů*“.³⁷⁴ Ne jinak tomu bylo i u vily v Červeném Kostelci. Adolf Keyzlar si sice nechal vystavět vilu ve stylu obloučkového kubismu, ale zařízení vnitřního prostoru takové prvky nevykazuje a nábytek je navržen spíše v reprezentativním historizujícím duchu.

Kolem haly, jež tvořila střed dispozice domu, jsou uspořádány ostatní místnosti přízemí. Přes síň naproti vstupu se nachází pánský pokoj, v jihovýchodním rohu ukončený půlkruhovým rondelem a otevřený pěti okny do ulice. Pokoj díky svému dispozičnímu umístění vytváří jasnou optickou vazbu s hlavním vstupem. Svou velikostí je navíc téměř shodný s ústřední halou a je proto pravděpodobné, že sloužil pánovi domu jako místo možných obchodních návštěv a jednání. V pokoji se zachoval nábytkový soubor z tmavě mořeného dřeva korespondující s výzdobou haly. Styl provedení naprosto vylučuje možnost přisoudit jeho návrh Gočárovi. S největší pravděpodobností se jedná o historizující mobiliář místní truhlářské dílny.

³⁷³ Viz Alexandr Skalický st. (pozn. 370).

³⁷⁴ Viz Rostislav Švácha (pozn. 235), s. 203.

Soubor se sestává z psacího stolu, tří kožených křesel, hranatého konferenčního stolku a nábytkové stěny složené z velké prosklené knihovny a dvou uzavřených skříní.

Dalším velkým prostorem v přízemí, do kterého se vstupovalo z haly, je jídelna, jež měla pravděpodobně v domě významnou funkci. Nalézá se mezi hlavním vchodem a halou, přímo u jejího vchodu ústí schodiště vedoucí do patra k obývacím místnostem, a nacházel se zde vchod do zimní zahrady. Zimní zahradu tvořila obdélná místnost se samostatným vchodem ze dvora, prosvětlená dvěma okny na sever a velkým francouzským oknem na západ. Poslední vchod – zadní³⁷⁵ – využívalo služebnictvo pro obsluhu domu. Vchod vedl do předsíně, která sousedila s přípravnou jídelny, kuchyní, pokojem pro služky, umývárnu a spíží.

Ústřední prostor patra vily zaujímá ochozová galerie s oválným zábradlím, zdobeným dřevěnými kazetami. Nad vyústěním schodiště v čele valené klenby je umístěna žánrová lunetová malba v duchu socialistického realismu z první poloviny padesátých let. Námětem je alegorie osvobozeného lidu směřující s radostí do zemědělské práce a za nimi se ploužící zesměšňovaná dvojice aristokratů. Naproti lunetě je vytvořena prosklená stěna se vstupem na půlkruhový balkon se zábradlím. Protože patro sloužilo obyvatelům domu pro soukromé potřeby, architekt navrhl kolem ochozové galerie obytné místnosti. Největší místností patra je ložnice objednavatelů s navazujícím balkonem, šatnou, koupelnou a vstupem do sousedního dětského pokoje. Druhou stranu podlaží zaujímají tři pokoje, z toho jeden je určen příchozím hostům. Z dnešního pohledu však udiví skutečnost, že se v celém domě nacházela pouze jedna průchozí koupelna napojená na toaletu v patře a v přízemí malá toaleta s umyvadlem pro majitele domu a toaleta bez umyvadla pro služebnictvo. Při porovnání vil podobné velikosti stavebníci místnosti určené k hygieně umisťovali na patro minimálně dvě, někdy i více.

Ke Keyzlarově vile náležel také sousední domek zahradníka s přilehlým podlouhlým skleníkem. Gočár tuto přízemní a podstatně jednodušeji pojatou stavbu zcela architektonicky sjednotil, aby souzněla s továrníkovou vilou. Zde se rondokubistické tvarosloví objevuje pouze na lizénách, korunní římsě a jednom (do ulice obráceném) vikýři. V domku vyprojektoval architekt velký pokoj, kuchyni, tři menší místnosti a místnost s topením, která navazovala na skleník.

³⁷⁵ V současné době je využíván jako hlavní vstup do domu.

Stavba vily není nijak dispozičně inovativní. Je zde spíše aplikované funkčně osvědčené, poměrně čteně užívané formální řešení preferující především reprezentaci, které vyhovovalo stavebníkovým požadavkům. Adolf Keyzlar patřil mezi stavebníky, kteří spojovali průmysl s kulturou, a vila tak nesloužila pouze k soukromým účelům rodiny, ale továrník sem zval významné hosty či obchodní partnery. Návštěvníci přicházeli po širokém schodišti, do domu vstupovali kruhovým centrálním pavilónkem a dále postupovali místností uvádějící hosta do haly obložené tmavým elegantním dřevem. Anglikanizující hala byla důstojným průchodem a zastavením na cestě do pracovny pána domu vybavené nábytkovým souborem v jednotném duchu s dřevěným táflováním v hale.

Do roku 1948 vila patřila synovi Adolfa Keyzlara ing. Theodoru Keyzlarovi. V roce 1948 ji znárodnil stát a sloužila jako nájemní dům. Roku 1975 městský národní výbor vilu odkoupil od bytového podniku pro účely lidové školy umění. V letech 1977-1982 proběhla celková rekonstrukce stavby péčí pracovníků Drobné provozovny služeb při Městském národním výboru Studnice. Lidová škola umění začala všechny prostory vily včetně zahradního domku školníka využívat po dokončení rekonstrukce 27. srpna 1982. Škola zde sídlí dodnes, nyní pod názvem Základní umělecká škola Červený Kostelec. Prostorná hala s dřevěným schodištěm byla uvedena do původního stavu a slouží jako koncertní síň pro vystoupení žáků školy. Někdejší pánský pokoj je v dnešní době ředitelnu a ostatní místnosti jsou učebny uměleckých oborů. Stavba je výjimečně autenticky zachovaná, bez stavebních změn a větších interiérových úprav. Zachoval se i domek zahradníka, dnes již bez přilehlého skleníku. Současným majitelem je Městský úřad v Červeném Kostelci. Areál Keyzlarovy vily je zapsán na Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 24467/6-4562. Součástí je kromě vily³⁷⁶ také původní oplocení³⁷⁷ a domek zahradníka.³⁷⁸

Vývoj bádání

Vila Adolfa Keyzlara je doposud poměrně málo známou Gočárovou stavbou a nedostalo se jí tolika pozornosti, jako jiným rondokubistickým budovám. Plány vily jsou uloženy společně s pozůstalostí architekta v Archivu architektury Národního

³⁷⁶ Evidenční číslo 4562/1.

³⁷⁷ Evidenční číslo 4562/2.

³⁷⁸ Evidenční číslo 4562/3.

technického muzea v Praze.³⁷⁹ Originály dvou stavebních výkresů vily, zahradního domku a skleníku se nachází v archivu stavebního odboru Městského úřadu v Červeném Kostelci.³⁸⁰ O rodinné historii, počátcích textilního průmyslu a tiskárenství na Červenokostelecku a o životě stavebníka vily podává svědectví vzpomínková brožura,³⁸¹ vydaná u příležitosti sedmdesátých narozenin Adolfa Keyzlara. Stavba byla do nedávné doby celkově v kontextu Gočárova díla relativně přehlížena nebo pouze okrajově zmíněna. Poprvé se vilou odborně zabýval až v roce 2003 Alexandr Skalický st., jenž se nad vilou zamyslel v článku uveřejněném regionálním časopisem *Rodným krajem*.³⁸² Krátký medailonek o domě zpracoval Pavel Panoch do knihy *Ve víru modernosti*,³⁸³ kde na několika řádcích shrnul charakteristické znaky především exteriéru stavby. Zatím posledním teoretickým počinem k vile je text v monografii Josefa Gočára³⁸⁴ z roku 2010.

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila Keyzlar, Červený Kostelec (1920-21) [pol. 84].
- Archiv stavebního odboru Městského úřadu Červený Kostelec, složka čp. 511.
- Kronika města Červeného Kostelce, XV. díl, s. 369-370.
- Kronika lidové školy umění Červený Kostelec, zápis z roku 1982, s. 7-10.
- Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Theodor Keyzlar, tiskárna, Červený Kostelec, ev. č. 8422.

Literatura

- F. K. Zachoval, *Naplnil se čas.....Vzpomínky a pozdravy k 70. výročí narozenin Adolfa Keyzlara z Červeného Kostelce*, Červený Kostelec 1937.
- Vojtěch Talík, *Tomu věnec budiž dán - Adolf Keyzlar*, Červený Kostelec, in:

³⁷⁹ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila Keyzlar, Červený Kostelec (1920-21) [pol. 84] .

³⁸⁰ Archiv stavebního odboru Městského úřadu Červený Kostelec, složka čp. 511.

³⁸¹ Viz F. K. Zachoval (pozn. 361).

³⁸² Viz Alexandr Skalický st. (pozn. 370).

³⁸³ Pavel Panoch, Červený Kostelec, vila továrníka Theodora Keyzlara, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 76.

³⁸⁴ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 113-116, 371.

Ve službách Thalie II. Soubor dokladových statí, Liberec 1946, s. 86.

- Vojtěch Talík, Tomu věnec budiž dán - Berta Keyzlarová, Červený Kostelec, in: *Ve službách Thalie II. Soubor dokladových statí*, Liberec 1946, s. 85.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50.
- Marie Benešová, Rondokubismus, *Architektura ČSSR XXVIII*, 1969, s. 303-317.
- Ludvík Mühlstein, Jiří Šolc, *Červený Kostelec*, Červený Kostelec 1988, s. 95.
- Rostislav Švácha, Architektura dvacátých let v Čechách, in: Vojtěch Lahoda a kol. (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění 1890/1938 IV/2*, Praha 1998, s. 19.
- Josef Štěpař, *Červenokostecko*, Červený Kostelec 2002, s. 131-135.
- Petr Tuček, Zdislava Tučková, Josef Gočár – architekt Hradce Králové i Keyzlarovy vily, *Červenokostecký zpravodaj*, 2002, č. 4, s. 18.
- Alexandr Skalický st., Gočárova vila v Červeném Kostelci, *Rodným krajem. Vlastivědný sborník Kraje Aloise Jiráska, Boženy Němcové a bratří Čapků*, 2003, č. 27, s. 44-47.
- Jiří Šolc, *Červenokostecko. Zlatý věk města 1890-1945*, Červený Kostelec 2004.
- Pavel Panoch, Červený Kostelec, Vila továrníka Theodora Keyzlara, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 76.
- Vendula Hnídková, Rondokubismus versus národní styl, *Umění LVII*, 2009, č. 1, s. 74-84.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 113-116, 371.
- Lukáš Beran, Theodor Keyzlar, tiskárna, barevna, tkalcovna a přádelna, in: Vladislava Valchářová (ed.), *Industriální topografie: průmyslová architektura a technické stavby. Královéhradecký kraj*, Praha 2012, s. 227-228.

Internetové odkazy

- Osobnosti: Keyzlar, Adolf, Červený Kostelec, *Databáze českého amatérského divadla*, dostupné na <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=5164>, vyhledáno 6. 11. 2013.
- Osobnosti: Keyzlarová, Berta, Červený Kostelec, *Databáze českého amatérského divadla*, dostupné na <http://www.amaterskedivadlo.cz/main.php?data=osobnost&id=5165>, vyhledáno 6. 11. 2013.

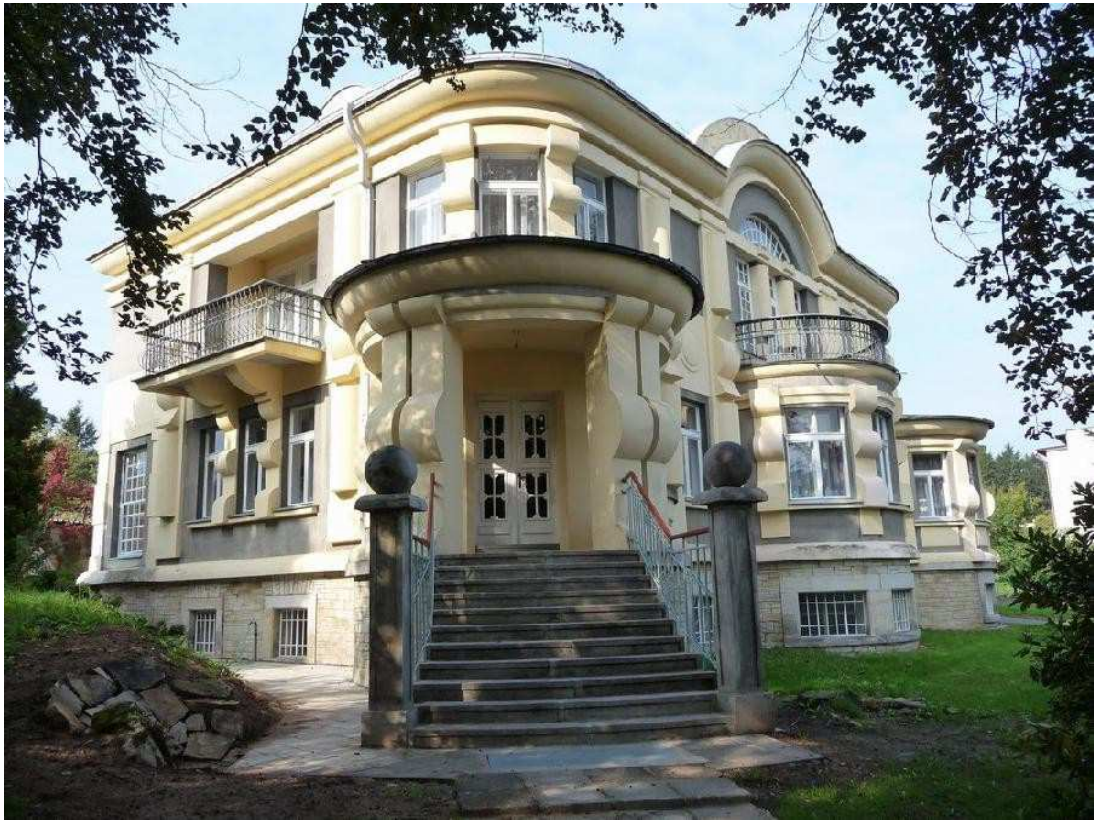
93. Hlavní průčelí (z Nerudovy ulice), 2013.

94. Adolf Keyzlar, 1937.

95. Theodor Keyzlar, 1937.

96. Východní nároží s původním hlavním vchodem, 2011.

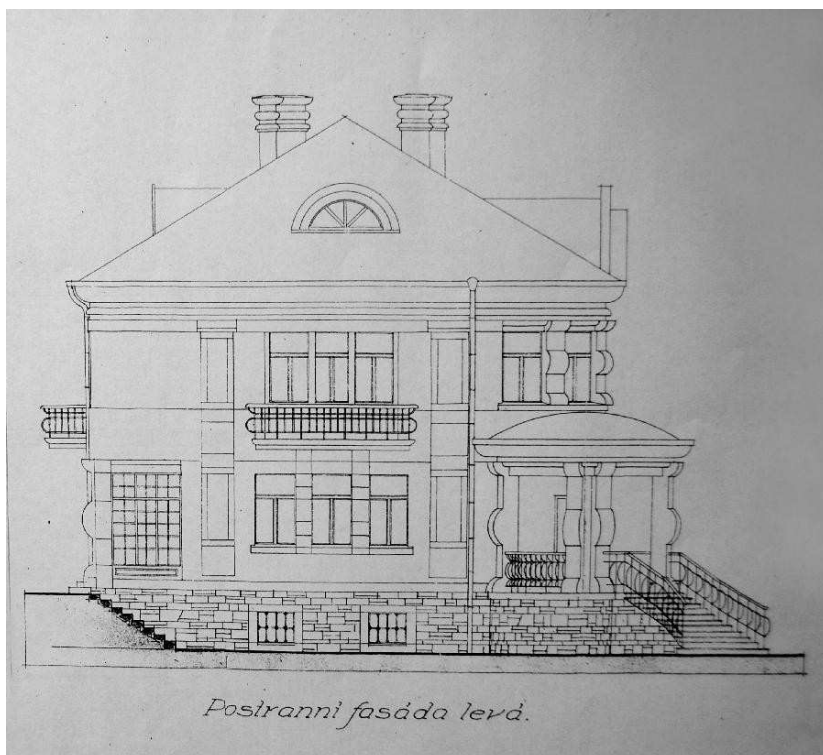
97. Severní nároží, 2013.

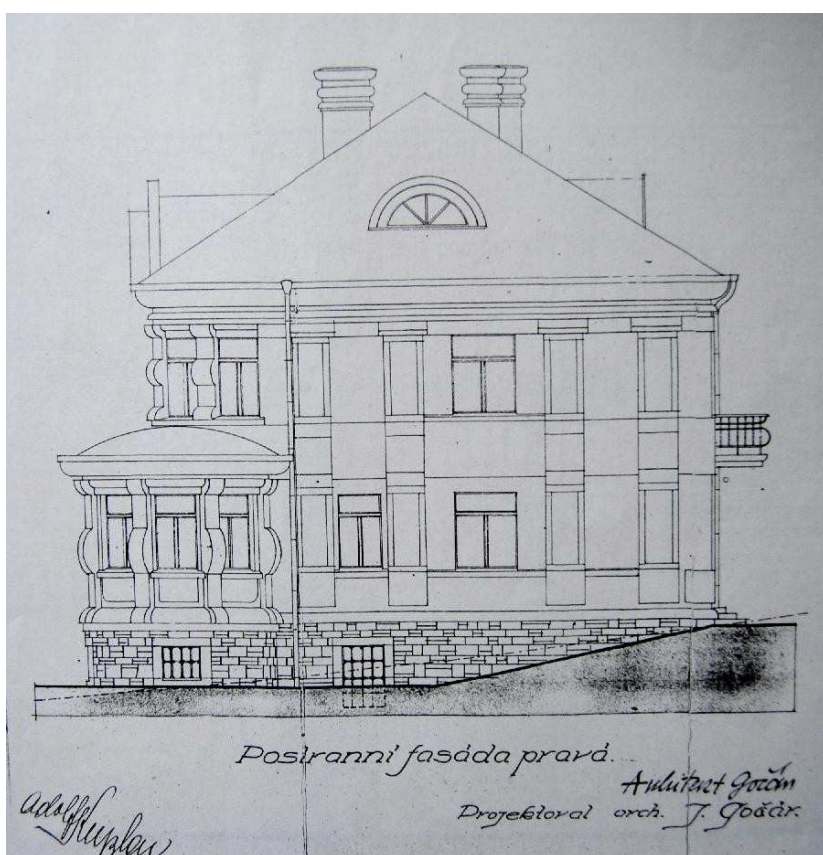
98. Zadní průčelí, 2013.

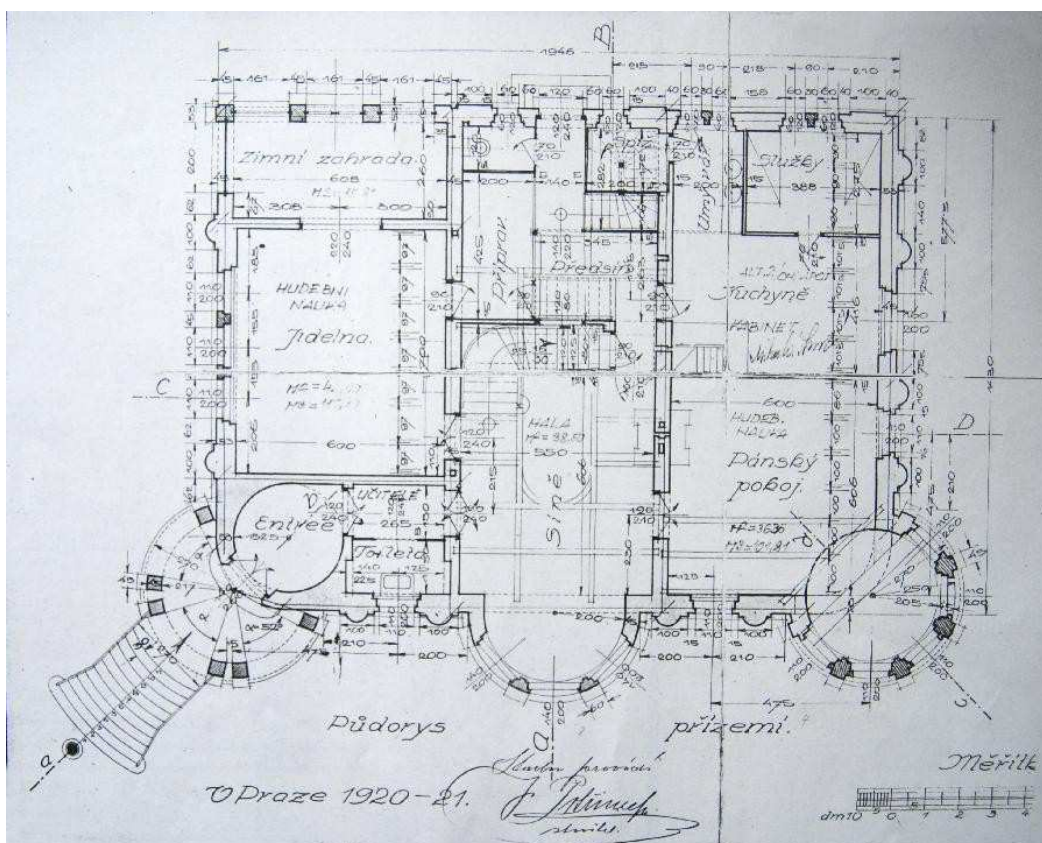
99. Původní domek zahradníka, 2013.

100. Návrh jihovýchodního průčelí, 1920-1921.

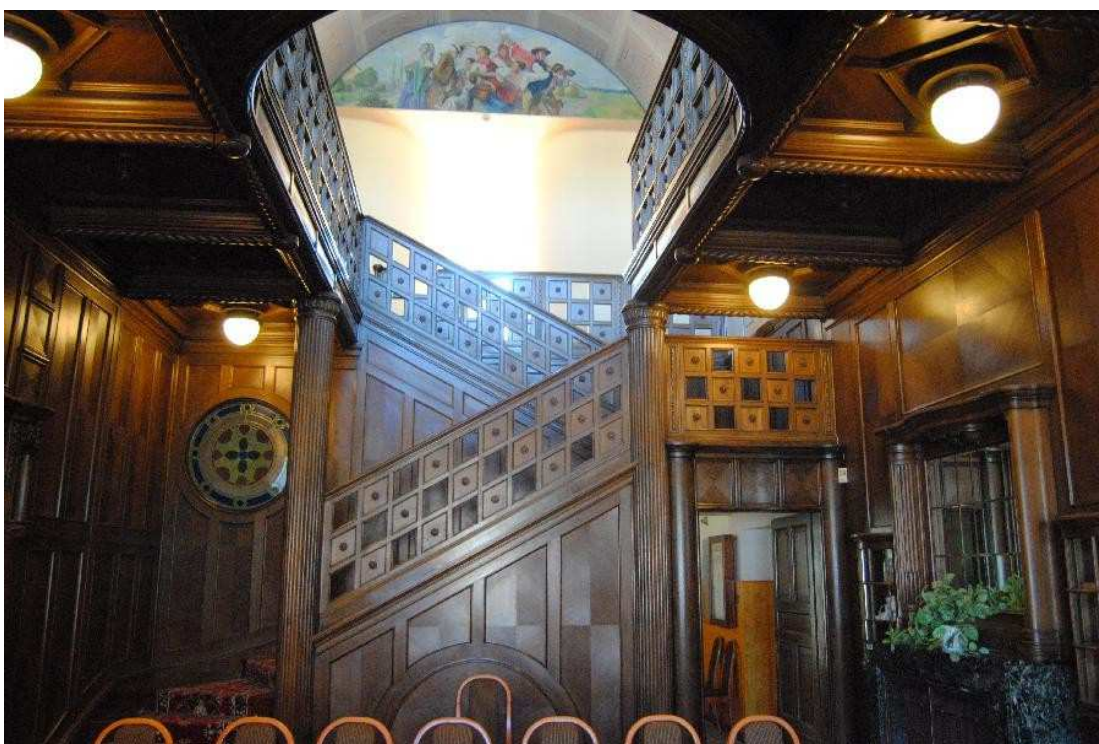
101. Návrh severozápadního průčelí, 1920-1921.

102. Půdorys přízemí, 1920-1921.

103. Pohled do haly z ochozu v patře, 2013.

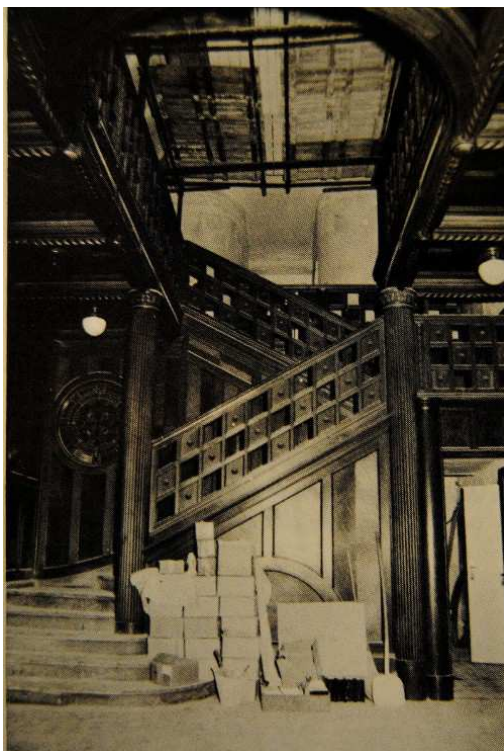
104. Schodišťová hala, 2013.

105. Ochoz v patře, 2013.

106. Nedatovaná fotografie vily.

107. Interiér haly při opravách v letech 1977-1982.

4.8 Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové

Umístění: součást komplexu dnešní Střední průmyslové školy, Střední odborné školy a Středního odborného učiliště Hradec Králové, Hradecká 1a, čp. 784, Hradec Králové, kraj Královéhradecký

Autor: Josef Gočár

Stavebník: město Hradec Králové a sekce koželužského průmyslu při Ústředním svazu československých průmyslníků v Praze

Datace: 1923

Současné využití: sídlo ředitelství školy

Památkově chráněný objekt

Josef Gočár do Hradce Králové poprvé vstoupil v roce 1905 ještě jako student architektury u Jana Kotěry. Prvními projekty pro východočeské město se staly návrhy průčelí činžovních domů na třídě Československé armády a na nároží ulic Bratří Čapků a Bidlovy v duchu geometrické secese. Posléze do města zavítal v roce 1907 v době stavby městského muzea. Jako vedoucí architekt Kotěrovy technické kanceláře, u něhož byl zaměstnán od roku 1905, pracoval na projektu muzea pravděpodobně od prosince 1907 do dubna 1908, kdy vyřizoval za Kotěrův ateliér korespondenci týkající se stavby budovy.³⁸⁵ Na začátku roku 1908 Gočár vypracoval návrhy blížící se realizované podobě schvalované muzejním kuratoriem.

Další projekty pocházejí z roku následujícího, kdy si architekt založil již vlastní projekční kancelář a oslovilo jej dalších pět stavebníků z Hradce Králové. Jednalo se o návrh vily továrníka Antonína Petrofa, průčelí vily lékaře Šoba, koncept evangelického kostela, Lutherova ústavu a schodiště u kostela Nanebevzetí Panny Marie, jež jediné se z těchto modernistických projektů v letech 1909-1910 dočkalo provedení. První poválečnou stavbou se stala budova Anglo-československé banky vystavěná v rozmezí let 1922-1923 ve stylu uměřeného až klasicistního národního slohu. Již v průběhu výstavby Anglobanky byl Gočár vyzván k užší architektonické

³⁸⁵ Ladislav Zikmund-Lender, Jiří Zikmund (eds.), *Budova muzea v Hradci Králové 1909-1913: Jan Kotěra*, Hradec Králové 2013, s. 29.

soutěži na Státní odbornou školu koželužskou v Hradci Králové.

Při projektu školní budovy se Gočár již odklonil od předchozí tvarově bohaté rondokubistické orientace, a přestože zůstalo plastické pojetí pláště koželužské školy ještě blízké uměřenému rondokubistickému průčelí Anglobanky, je zde již viditelné úsilí o dosažení účelnosti a funkčnosti. Koželužská škola s vilou ředitele se staly Gočárovými prvními stavbami, kterými se přihlásil k stylovému proudu esteticky chápané konstruktivistické „*nové architektury*“.³⁸⁶ V této moderní tvarové řeči architekt pokračoval v letech 1925-1928 výstavbou školského areálu na Tylově nábřeží, tvořeného Rašínovým reálným gymnáziem (1925-1927) s obytným domem ředitele (1925-1926), obecnými a měšťanskými školami (1926-1928) a mateřskou školou (1927-1928).

Jako první z královéhradeckých škol vznikl projekt Státní odborné školy koželužské. Zbudování školy však předcházelo úsilí Sekce průmyslu koželužského, založeného roku 1918 při Ústředním svazu československých průmyslníků v Praze, a jejího předsedy Rudolfa Vitouška. Ten, jako předseda zvláštního výboru, získal souhlas ministerstva školství a národní osvěty ke zřízení koželužské školy v Hradci Králové. Jako místopředsedu výboru si Sekce průmyslu koželužského při Ústředním svazu československého průmyslu v roce 1924 zvolila Josefa Binka, Gočárova přítele, švagra s stavebníka Červené vily v Krucemburku. Binko stál u zrodu téměř všech odborných koželužských spolků a jako člen kuratoria Státní školy koželužské v Hradci Králové „*se svými přáteli z oboru si vymohl založení a postavení koželužské školy*“.³⁸⁷ Mezi dalšími členy výboru je zmiňován například i Tomáš Baťa.

Roku 1922 bylo výborem ke stavbě „*zvoleno jednomyslně staveniště na levém břehu řeky Orlice, parcelní číslo 236, ohraničené částečně Orlicí a částečně státní silnicí litomyšlsko-jičínsko-rumburskou*“.³⁸⁸ Město Hradec Králové pozemek pro stavbu školy bezplatně darovalo a zafinancovalo i výstavbu. Na vytyčeném území však zbylo staré pevnostní zdivo, ještě jako pozůstatek po vojenském opevnění, které se muselo před začátkem budování vybourat. Dne 8. února 1923

³⁸⁶ Rostislav Švácha, *Architektura dvacátých let v Čechách*, in: Vojtěch Lahoda a kol. (ed.), *Dějiny českého výtvarného umění IV/2: 1890/1938*, Praha 1998, s. 21.

³⁸⁷ Viz Jiří Slavík (pozn. 107), s. 100-101.

³⁸⁸ *Památník k odevzdání budov koželužské Sekce průmyslu koželužského při Ústředním svazu československých průmyslníků a k otevření Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové dne 31. srpna 1924*, Hradec Králové, s. 5.

komise vypsalala užší soutěž, k níž vyzvala architekta Josefa Gočára z Prahy, architekta Oldřicha Lisku z Hradce Králové a stavitele Josefa Jihlavce z Hradce Králové. Za nejzdařilejší návrh byl uznán konstruktivisticky laděný Gočárův návrh, provedený ve čtyřech alternativních řešeních. Architektovi komise následně zadala vypracování zadávacích plánů, ačkoliv při posuzování soutěžních návrhů zprvu „nebyla velká nálada pro Gočárův příliš moderní projekt“.³⁸⁹

Ve všech čtyřech studiích lze pozorovat odpoutání se od tvarosloví národního slohu a ovlivnění zcela novou estetikou. Autora zaujal příznačný holandský cihelný racionalismus, s nímž se setkal na svých pracovních cestách a v rámci studijních exkurzí se studenty Akademie výtvarných umění. Inspirací se pro Gočára stala i současná holandská architektura, především díla Michela de Klerka, Hendrika Petrusa Berlageho a Willema Marina Dudoka, ale i tvorba dalších modernisticky tvořících architektů. První reakcí z holandských cest se stala podle historika Oldřicha Starého právě koželužská škola, na niž lze spatřovat syntézu dekorativní tzv. amsterodamské školy Wendingen s esteticky chápaným konstruktivismem.³⁹⁰

Vítězný návrh školského areálu obsahoval komplex tří budov účelně rozvržených po parcele, který byl svým řešením ojedinělý. Dominantu tvořila dvě třípodlažní křídla školy rozevřená na půdorysu písmene L, dále jednopatrová budova tovární haly s dílnami a přilehlou kotelnou a samostatně stojící obytná vila ředitele. Stavební práce na budově školy začaly 21. května 1923. Gočár, „aby zajistil dokonalou funkčnost budoucího objektu, dosáhl, že prezident republiky jmenoval ředitele dosud neexistující koželužské školy již v roce 1923. Přední odborník kožařského průmyslu, doc. dr. techn. Bohdan Köhler neváhal opustit brněnskou techniku, aby se od počátku projekce podílel na každém detailu projektu budov i zařízení.“³⁹¹ O veškerém vybavení budovy školy, přidružených dílen, i stavbě vily podává Bohdan Köhler podrobnou zprávu v *Památníku k odevzdání budov koželužské Sekci průmyslu koželužského při Ústředním svazu československých průmyslníků a k otevření Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové dne 31. srpna 1924*,³⁹² jenž vyšel tiskem ke slavnostnímu datu otevření školy.

³⁸⁹ Marie Benešová, František Toman, Jan Jakl, *Salón republiky. Moderní architektura Hradce Králové*, Hradec Králové 2000, s. 79.

³⁹⁰ Jakub Potůček, *Hradec Králové. Architektura a urbanismus: 1895-2009*, Hradec Králové 2009, s. 67.

³⁹¹ Jiří Krátký, Gočárovovy stavby v Hradci Králové aneb Architekt, jehož jméno každý zná, *Hradecké noviny* VIII, 1999, č. 118, s. 14.

³⁹² Viz *Památník k odevzdání budov* (pozn. 388).

Dne 23. května se začalo s výkopy pro základy a sklepy obytného stavení čp. 784 při budově školy. Stavební práce vykonávala královéhradecká stavitelská firma „V. Nekvasil a Ing. R. Schmidt, stavitelé v Hradci Králové“, betonářské práce pražská firma Ing. B. Hollmann & spol.³⁹³ Během stavby obytné budovy firma V. Nekvasila a ing. R. Schmidta realizovala provedení kanalizace, instalatérských prací a všech řemeslných prací. Ústřední topení a vytápění zařizovala firma Kaloria z Hradce Králové. Stavitelé se zavázali obytný dům realizovat do 15. září 1923.³⁹⁴ Stavební práce na vile postupovaly velmi rychle i přes obtíže, které se při budování základů vyskytly. V září ustaly dokončovací práce a dům tak mohl od října obývat ustanovený ředitel školy – docent dr. Bohdan Köhler z brněnské techniky,³⁹⁵ „ *kterému tím (bylo) usnadněno pracovati na vnitřním zařízení strojních dílen*“.³⁹⁶ Celkové práce na vile dosáhly částky 296 287 Kč.³⁹⁷

Na Gočárem předložených plánech čtyř variantních studií dochovaných v archivu Muzea východních Čech v Hradci Králové lze vidět různá řešení téže architektonické koncepce. Obytný dům ředitele je zakreslen na prvních dvou kresebných návrzích – ve třetím a čtvrtém vila není vyobrazena, ale z půdorysů je zřejmé, že s ní architekt počítal i v těchto alternativách. První návrh je vítězným a nakonec realizovaným projektem. Vila je zde volně situovaná a nachází se v severovýchodním rohu areálu. Druhý projekt se nejvíce přibližuje výsledné realizaci, avšak obytný dům architekt umístil k druhému (západnímu křídlu školy) na jihozápadní část areálu. Architektura zůstala stejná, avšak změnil se počet oken a nejsou zakreslené komíny. U třetí alternativy vilu Gočár přemístil zpět na severovýchodní stranu areálu, kde již není samostatnou stavbou, ale je spojena s budovou školy (s jejím severním křídlem). Čtvrtý – nejvíce modernistický – projekt tvoří poměrně uzavřenou kompozici s vnitřním dvorem a opět se zde počítá se samostatným obytným domem tentokrát jihozápadním rohu pozemku s přilehlou zahradou.

Vítězný návrh Gočár nakonec realizoval s malými obměnami. Na studii lze

³⁹³ Ibidem, s. 6.

³⁹⁴ Dopis o provedení prací z 18. května 1923, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Státní odborná škola kožešnická, Práce zadané jednotlivým firmám, inv. č. 204, kt. 8.

³⁹⁵ Doc. dr. Bohdan Köhler (22. ledna 1892 Třeboň – 30. března 1954 Hradec Králové) byl docentem české vysoké školy technické v Brně a od roku 1923 ředitelem Státní kožešnické školy v Hradci Králové.

³⁹⁶ Viz *Památník k odevzdání budov* (pozn. 388), s. 7.

³⁹⁷ Podrobný výkaz prací provedených na stavbě obytného domu při kožešnické škole v Hradci Králové z 19. března 1924, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 784.

pozorovat, že architekt zamýšlel jiný počet oken na západní straně, pouze dva komíny a střechu bez vikýřů. Chybí zde přízemní horizontální pás z bílé omítky a také severní fasáda je uspořádána jiným způsobem, schází především patrový arkýř s trojicí oken a dvěma okny po stranách. Stejně řešení, pouze bez arkýře, se uplatnilo v přízemí. Jak je navržena východní a jižní fasáda – tedy vstupní strana, není na nákrese viditelné.

Obytný dům ředitele se nacházel v severovýchodní části školního areálu, který měl být podle půdorysného plánu ohraničen stromovou alejí. Jednalo se o samostatně stojící stavbu s účelnou a jednoduchou dispozicí, jejíž architektonický výraz však představoval zásadní mezník v Gočárově dosavadní tvorbě. Projevuje se zde opětovný příklon ke Kotěrovým přísným stavbám, k jejich tektonice prolínající se s podněty novější holandské architektury Berlageova a především Dudokova směru. Po návratu z cesty po Holandsku v roce 1923, podpořen přednáškami Hendrika Petrusa Berlageho, Theo van Doesburga, Henryho van de Veldeho a Jacoba Johannese Pietera Ouda v Československu (uspořádanými Společností architektů v Praze a Klubem architektů v Praze a Brně), rozvinul Gočár nový estetický koncept. Například Berlage se v přednášce zabýval vývojem stavitelského umění v Nizozemí, kde *„musí býti prostor, jenž jest cílem stavitelského tvoření, držen ve formách co nejjednodušších. Nejpodstatnějším zjevem nového umění stavitelského jest, že překonalo starý ornament. Uskutečnit takový stavební ornament jest v Nizozemí velmi snadno, protože se materiál stavební, v Nizozemí obvyklý, velmi dobře k tomu hodí. Cihlový ornament přiléhá potom plnou silou k celku budovy a k její konstrukci. Nizozemští mladí architekti docílili tu pravých divů a moderní nizozemské umění může býti považováno za typické stavitelství z cihel, prováděné se zvláštním vkusem.“*³⁹⁸

Gočár, inspirován nizozemským příkladem, architektonický výtvarný výraz stavby geometrizoval a důraz kladl především na estetické možnosti užitého materiálu. Poprvé se v architektové tvorbě objevila železobetonová konstrukce, opláštěná v duchu holandského cihlového racionalismu reznými zdívkami, jež Josef Chochol pojmenoval jako *„demokratickou Berlageovu cihlu“*.³⁹⁹ Fasády z neomítaných cihel Gočár horizontálně rozčlenil průběžnými nadokennými překlady a

³⁹⁸ Henrik Petrus Berlage, Vývoj moderního stavitelského umění v Nizozemí, *Styl V* (X), 1924-1925, s. 95.

³⁹⁹ Josef Chochol, Jan Kotěra, *Časopis československých architektů XXII*, 1923, s. 165-171.

podokenními římsami z bílé omítky. Světlé překlady a římsy vytvořily kontrast s plochou zdiva a dalšími architektonickými prvky, které stavbu vizuálně sjednotily se školním areálem.

Přiznáním pohledového zdiva Josef Gočár navázal především na tradici režných exteriérů industriálních staveb, u kterých byla „demokratická“ cihla od poloviny 19. století častým stavebním materiálem. Vzory tato architektura čerpala předně z anglického stavitelství, myšlenek britských autorů Johna Ruskina, Williama Morrise nebo Philipa Webba, a ze současné holandské architektury. Pro toto záměrné estetické zvýraznění industriálního jazyka pokládal funkcionalistický teoretik Oldřich Starý koželužskou školu za příklad romanticky laděného emocionálního konstruktivismu.⁴⁰⁰ Gočár tak bezprostředně pokračuje i v tradici Jana Kotěry, jenž cestu do Anglie a Holandska absolvoval v letech 1905-1906 a který estetiku pohledové cihly v kombinaci se zdrsňenými světlými omítkami přenesl i do Hradce Králové – na budovu městského muzea. Kotěra i Gočár tak vizuálně odkazují na tradici stavebního materiálu místní středověké církevní architektury a k nejdůležitějšímu královéhradeckému chrámu – katedrále sv. Ducha.⁴⁰¹

Vila ředitele školy je navržena na obdélném půdorysu s předloženým čtvercovým vstupním rizalitem a ukončena sedlovou střechou se střešními vikýřovými okny. Přístup do domu umožňuje z jihovýchodní strany žulové schodiště zapuštěné do parapetní a obvodové zdi. Na severní fasádě se nachází pravouhlý arkýř obdélného tvaru osvětlený třemi okny, zdobený horizontálními pásy bílé omítky a meziokenními překlady. Na stavbě jsou použita dvojitá dvoukřídlá nebo čtyřkřídlá okna, jež rámuje ostění z bílé omítky.

Dům měl úspornou a jednoduchou dispozici. V suterénu se nacházely dvě sklepní místnosti a prádelna. Celkem se ve vile počítalo se třemi byty: dvěma jednopokojovými v přízemí pro koželužského a strojnického mistra a s jedním třípokojovým pro ředitele školy v patře. Oba byty v přízemí disponovaly předsíní, kuchyní, pokojem, koupelnou, spíží a záchodem. Ke druhému bytu patřilo stejné

⁴⁰⁰ Oldřich Starý, Česká moderní architektura, *Stavba IV*, 1925-1926, s. 195.

⁴⁰¹ Stejně řešení fasád použil Gočár v projektu školského areálu na Tylově nábřeží v letech 1925-1928, konkrétně na opláštění Rašínova gymnázia, ředitelské vily, obecných a měšťanských škol. Estetiku holandské cihly využil i u projektu sboru církve československé husitské kněze Ambrože, vystavěném v letech 1926-1928 v Hradci Králové nedaleko školského areálu na Tylově nábřeží. V roce 1925 Gočár navrhl první stavby v duchu cihelného racionalismu i pro Prahu. Jednalo se o soutěžní projekt Úrazové pojišťovny a Dům zemědělské osvěty vystavěný v letech 1924-1926. Později tuto estetiku uplatnil ve spolupráci s firmou Baťa ve Zlíně, například v návrhu biografu z roku 1927.

příslušenství. Z přízemí do patra vedlo samonosné žulové schodiště. Celé patro zaujímal byt patřící řediteli školy, kde se nacházela předsíň, kabinet, kuchyň, pokoj s pavlačí na jižní straně, pokoj, ložnice, koupelna, spíž a záchod. Z patra vedlo schodiště na půdu. Podlahová plocha bytu tvořila celkem cca 170 m².

V roce 1949 byla koželužská škola zrušena a přemístěna do Zlína, do centra kožedělného průmyslu. Následujícího školního roku zde zahájila výuku Vyšší průmyslová škola strojnická v Hradci Králové a díky této změně se provedla řada stavebních úprav. Nejzásadnější z nich proběhly ve druhé polovině sedmdesátých let dvacátého století, kdy přestaly budovy kapacitně a účelově stačit. Podle projektu architekta Karla Schmieda se postupně prováděly přístavby nového vstupního objektu, tělocvičny, šaten, laboratoří a nových dílen. Bývalou vilu ředitele architekt propojil s budovou školy a s novými přístavbami přízemním podélným proskleným objektem respiria a školními šatnami. Vila je od roku 1963 zapsána na Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek České republiky jako součást koželužské školy pod rejstříkovým číslem 30143/6-562.⁴⁰² Objekt bývalé ředitelské vily se dnes nachází v zachovalém stavu a v současnosti v něm sídlí kanceláře ředitelství školy.

Vývoj bádání

Jelikož vila ředitele je součástí koncepce školského areálu, o samotné stavbě žádná literatura nepojednává. U většiny textů se informace týkají výhradně budovy koželužské školy se zmínkou, že součástí komplexu je i obytný dům ředitele. Hlavním zdrojem k vile jsou plánové dokumentace, kde je stavba zakreslena na návrzích školy uložených v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze⁴⁰³ a ve Státním okresním archivu v Hradci Králové,⁴⁰⁴ kde se také nachází dokumentace ve fondu berní správy.⁴⁰⁵ Složka se stavebními rozhodnutími je uložena na stavebním odboru magistrátu v Hradci Králové.⁴⁰⁶ S jednotlivými alternativami koželužské školy, a tedy i s návrhy na obytný dům ředitele, jeho podobou a umístěním, se lze seznámit v archivu Muzea východních

⁴⁰² Zapsaná na základě schválení OK ONV Hradec Králové z 19. srpna 1963.

⁴⁰³ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Koželužská škola v Hradci Králové.

⁴⁰⁴ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Státní odborná škola koželužská, Stavební plány školní budovy a villy, inv. č. 203, kt. 7; Práce zadané jednotlivým firmám, inv. č. 204, kt. 8.

⁴⁰⁵ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 784.

⁴⁰⁶ Archiv stavebního odboru Magistrátu města Hradec Králové, katastr HK, čp. 784; čp. 647.

Čech v Hradci Králové.⁴⁰⁷

Cenným pramenem k průběhu stavby školského areálu i samotného obytného domu ředitele je *Památník k odevzdání budov koželužské školy Sekcí průmyslu koželužského při ústředním svazu československých průmyslníků a k otevření státní odborné školy koželužské v Hradci Králové dne 31. srpna 1924*,⁴⁰⁸ jehož autorem je první ředitel školy Bohdan Köhler. Již v roce 1924 na svých stranách otiskl měsíčník *Styl*⁴⁰⁹ fotografie budovy školy, jednu fotografii obytného domu z jihozápadní strany nazvanou „obytný dům ředitele a dílovedoucích“ a půdorys přízemí školy a domu. O šest let později Zdeněk Wirth v monografii *Hradce Králové*⁴¹⁰ publikoval taktéž půdorys přízemí, fotografie vily z jihozápadní strany a s vjezdem do areálu školy. V obrazové příloze Gočárový monografie⁴¹¹ ze stejného roku Wirth publikuje půdorys a fotografii budovy školy. O koželužské škole ve své monografii⁴¹² o Gočárovi pojednává i Marie Benešová, která text doprovází jednou fotografií vily a půdorysem přízemí školy a obytného domu.

Přehledově probírají tradici cihelné architektury v českých zemích statě Zdeňka Lukeše *Režné zdivo v české architektuře*⁴¹³ a Patrika Líbala *Cihla opět na vrch(olu)*. Výtvarný význam cihly ve 20. století.⁴¹⁴ Obsáhleji se architekturou koželužské školy a jejími vzory zabývá text Pavla Panocha v knize *Ve víru modernosti*⁴¹⁵ z roku 2008 a v nedávno vydané Gočárově monografii⁴¹⁶. Informace o založení koželužské školy, jejím budování a novodobé historii dosud nejpodrobněji podává *Encyklopedie města Hradce Králové*⁴¹⁷ z roku 2011.

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Koželužská škola v Hradci Králové.

⁴⁰⁷ Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01.

⁴⁰⁸ Viz *Památník k odevzdání budov* (pozn. 388).

⁴⁰⁹ Státní koželužská škola v Hradci Králové, *Styl* V (X), 1924-1925, s. 62-67.

⁴¹⁰ Zdeněk Wirth, *Josef Gočár – Hradec Králové*, Praha 1930, s. 11-13.

⁴¹¹ Viz Zdeněk Wirth (pozn. 3), s. 36.

⁴¹² Viz Marie Benešová (pozn. 3), s. 20, 23-24.

⁴¹³ Zdeněk Lukeš, *Režné zdivo v české architektuře*, *Bydlení*, 1990, č. 2, s. 44-48.

⁴¹⁴ Patrik Líbal, *Cihla opět na vrch(olu)*. Výtvarný význam cihly ve 20. století, *Zprávy památkové péče* 63, 2003, č. 2, s. 87-90.

⁴¹⁵ Pavel Panoch, *Hradec Králové, koželužská škola*, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 116-117.

⁴¹⁶ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 33, 126-133, 372.

⁴¹⁷ Jaroslava Divišová (red.), *Encyklopedie města Hradce Králové*, 2. sv. (N-Ž), Hradec Králové 2011, s. 580-581 (heslo Státní odborná škola koželužská v Hradci Králové).

- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Státní odborná škola koželužská, Stavební plány školní budovy a villy, inv. č. 203, kt. 7.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Státní odborná škola koželužská, Práce zadané jednotlivým firmám, inv. č. 204, kt. 8.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 784.
- Archiv stavebního odboru Magistrátu města Hradec Králové, katastr HK, čp. 784.
- Archiv stavebního odboru Magistrátu města Hradec Králové, katastr HK, čp. 647.
- Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01.

Literatura

- *Památník k odevzdání budov koželužské školy Sekcí průmyslu koželužského při ústředním svazu československých průmyslníků a k otevření státní odborné školy koželužské v Hradci Králové dne 31. srpna 1924*, Hradec Králové 1924.
- Hendrik Petrus Berlage, Vývoj moderního stavitelského umění v Nizozemí, *Styl V (X)*, 1924-1925, s. 93-96.
- [reprodukce studií Gočárových žáků z Holandska], *Styl V (X)*, 1924-1925, s. 123-125.
- Státní koželužská škola v Hradci Králové, *Styl V (X)*, 1924-1925, s. 62-67.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930, s. 36.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár – Hradec Králové*, Praha 1930, s. 11-13.
- Bohdan Köhler, Státní odborná škola koželužská v Hradci Králové, *Královéhradecko*, 1931, č. 3, s. 29.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 20, 23-24, 49.
- Zdeněk Lukeš, Režné zdivo v české architektuře, *Bydlení*, 1990, č. 2, s. 44-48.
- Jiří Němeček, Historie hradeckého školství, in: *Historie a současnost podnikání v Hradci Králové*, Pardubice 1998, s. 11-22.
- Patrik Líbal, Cihla opět na vrch(olu). Výtvarný význam cihly ve 20. století,

Zprávy památkové péče 63, 2003, č. 2, s. 87-90.

- Pavel Panoch, Hradec Králové, Koželužská škola, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 116-117.
- Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové* [kat. výst.], Hradec Králové 2010.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 33, 126-133, 372.
- Jaroslava Divišová, (red.), *Encyklopedie města Hradce Králové*, 2. sv. (N-Ž), Hradec Králové 2011, s. 580-581 (heslo Státní odborná škola koželužská v Hradci Králové).

108. Pohled na bývalou vilu ředitele a budovu školy od severovýchodu, 2014.

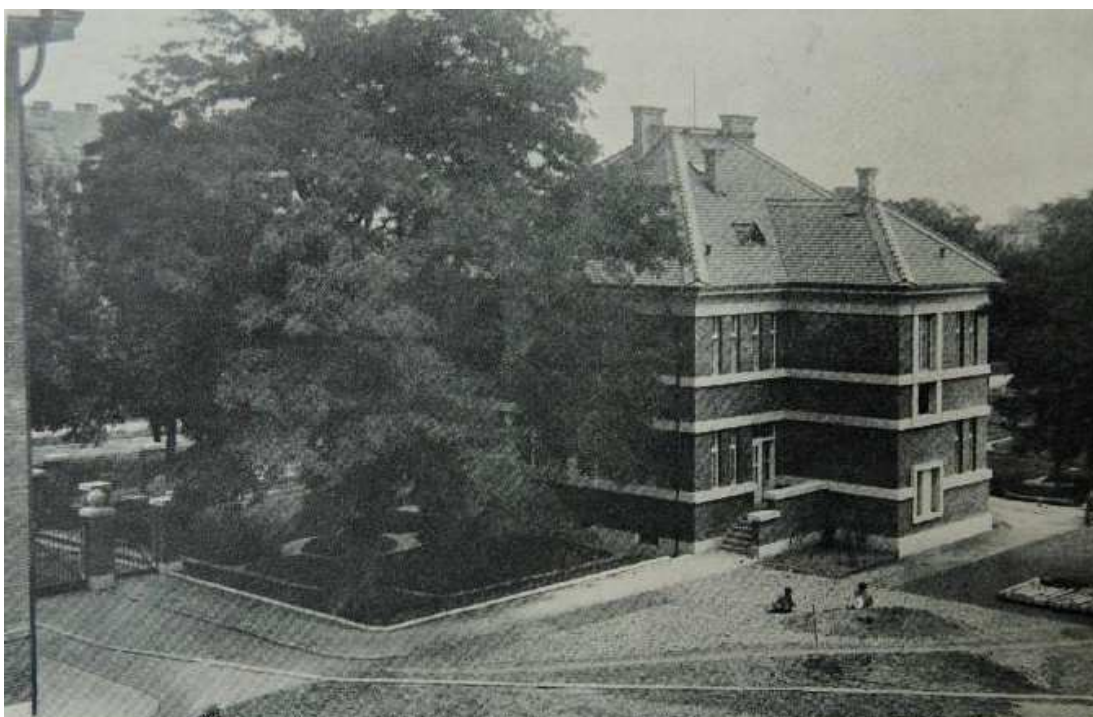
109. Pohled od východu, 2014.

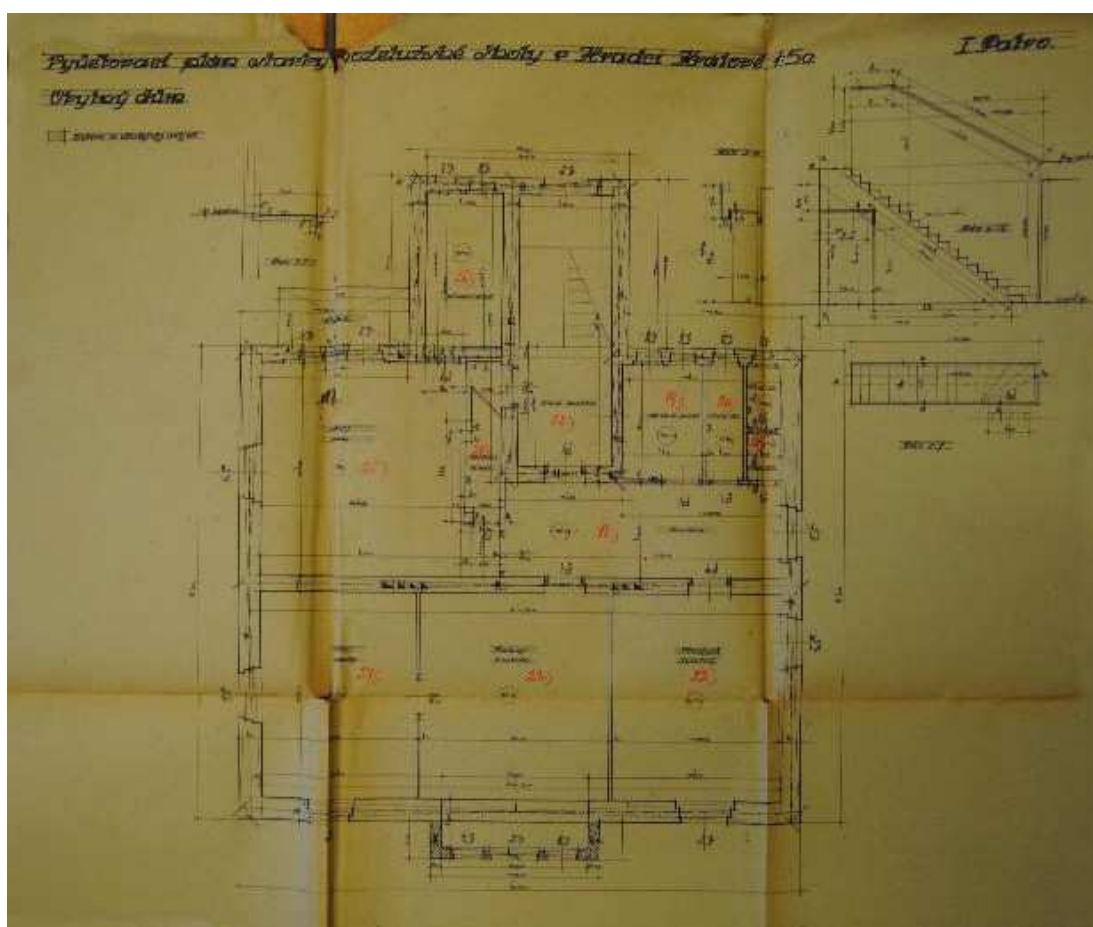
110. Severní průčelí, 2012.

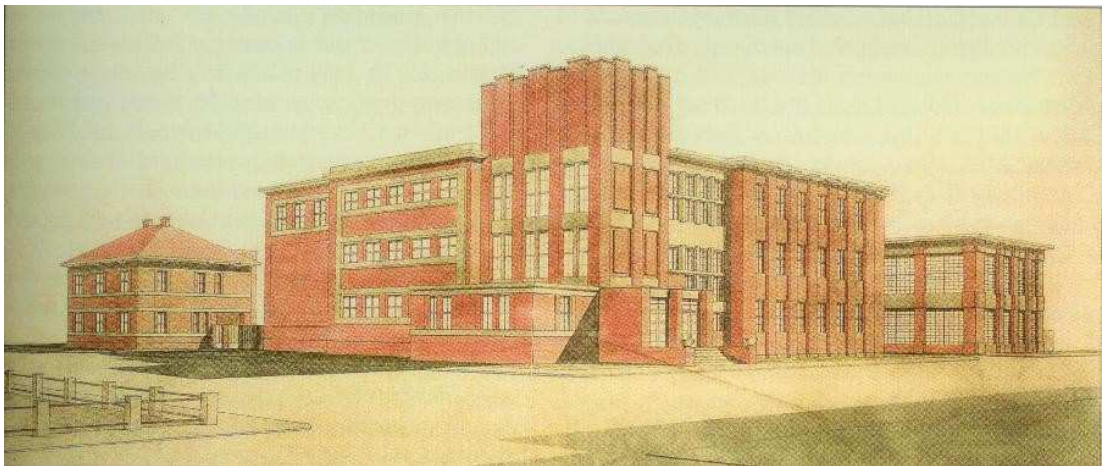
111. Pohled od severozápadu, 2012.

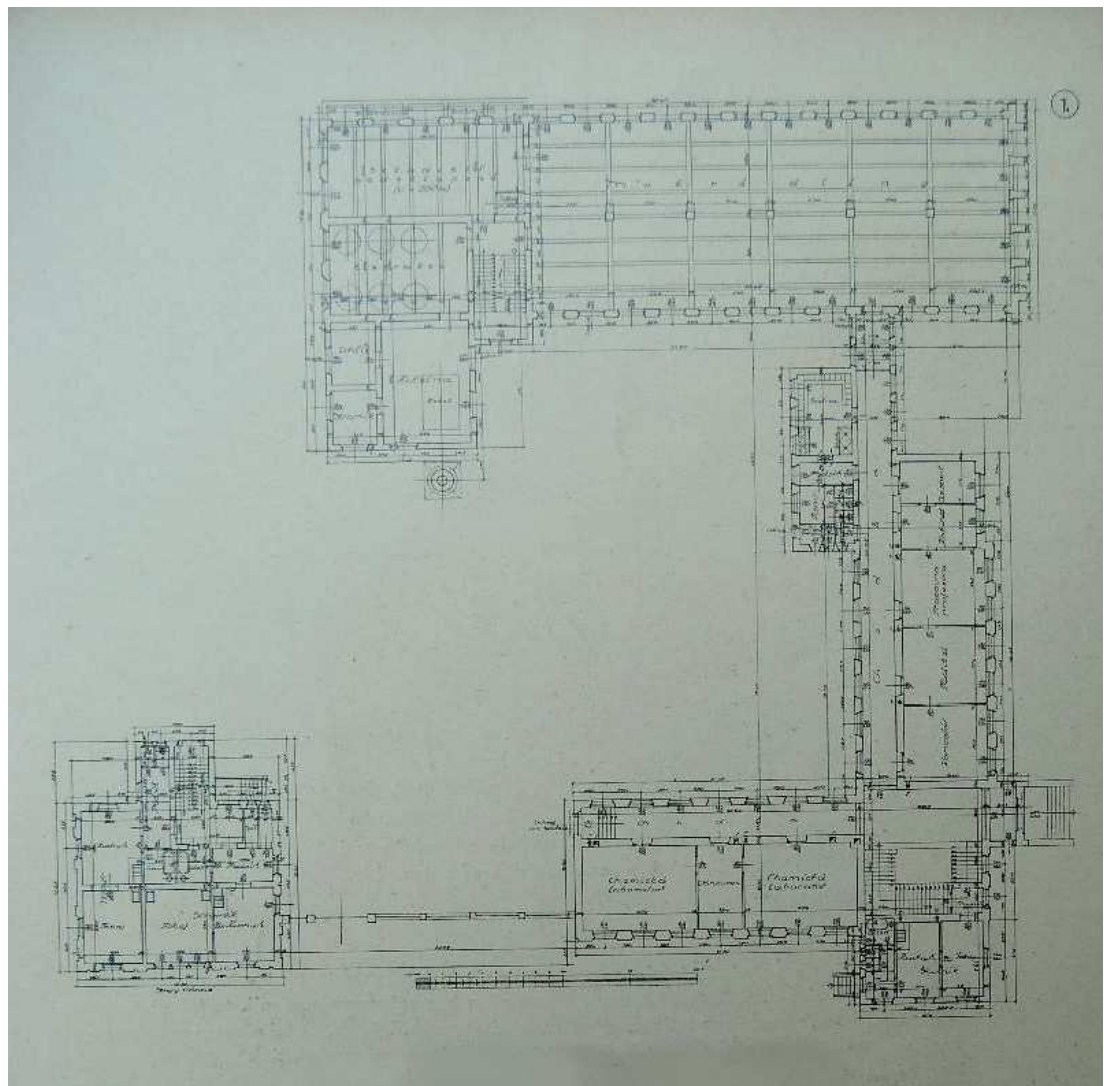
112. Pohled na vstupní průčelí, 1930.

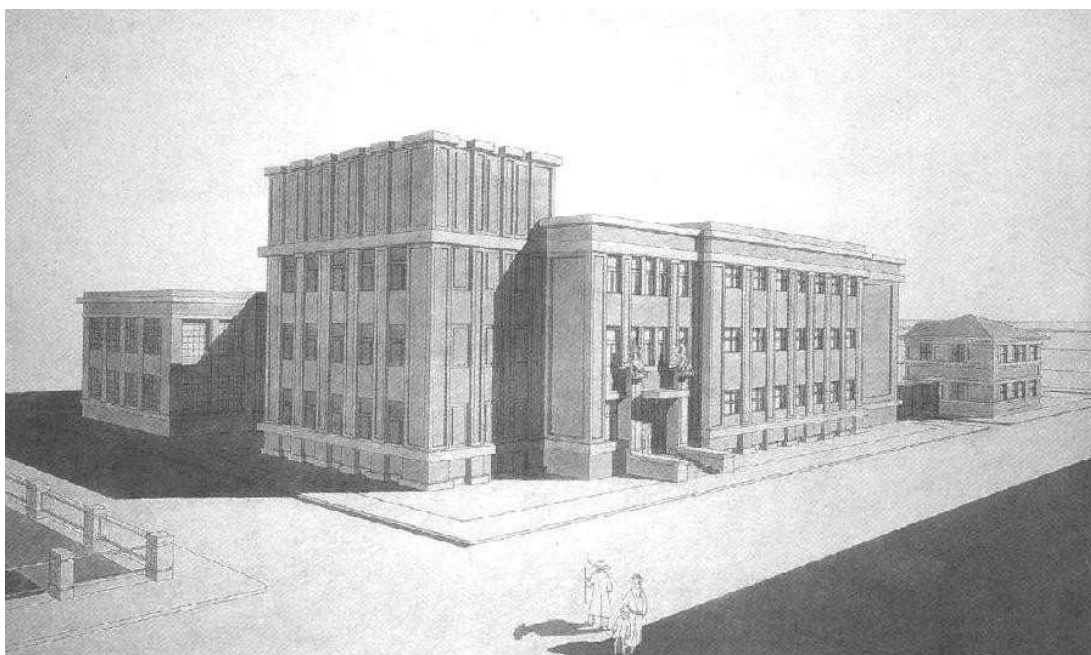
113. Půdorys prvního patra vily, 1932.

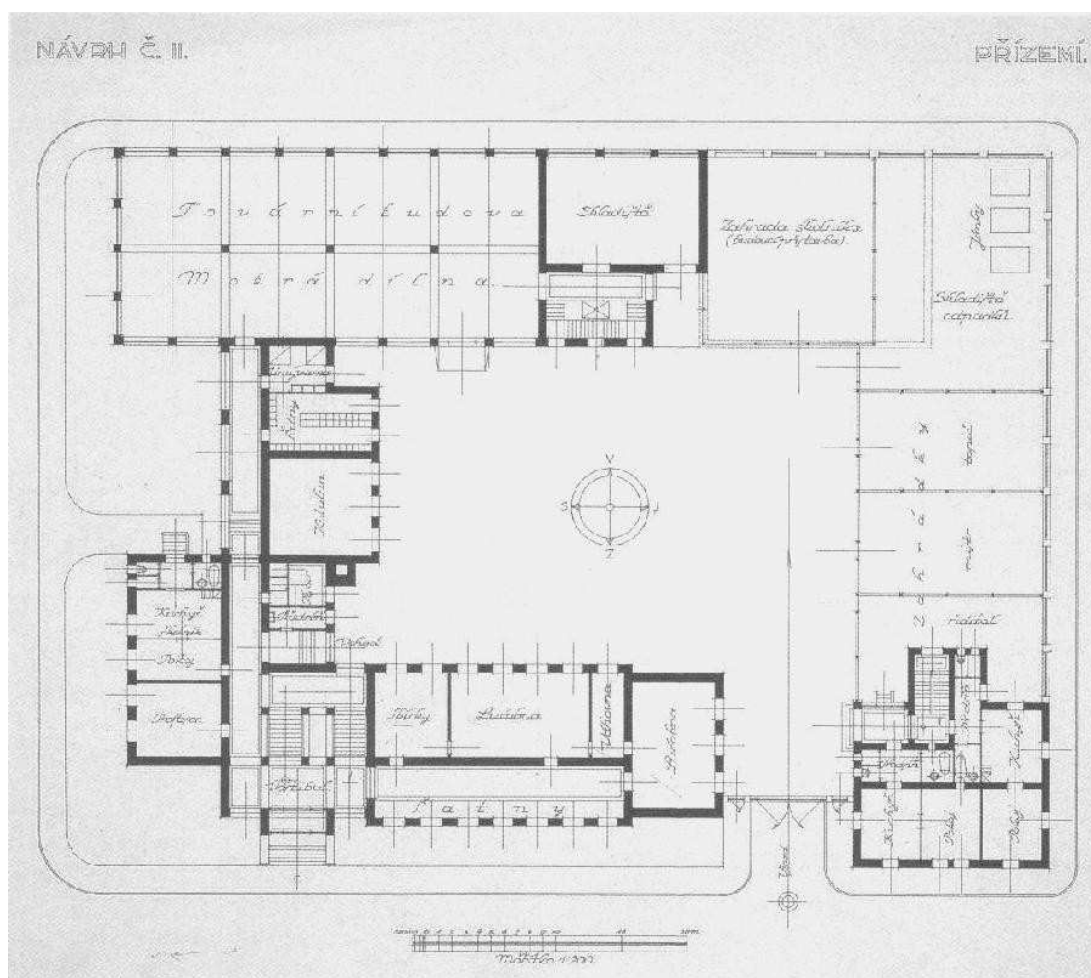
114. Návrh č. I (vítězná varianta), perspektiva, 1923.

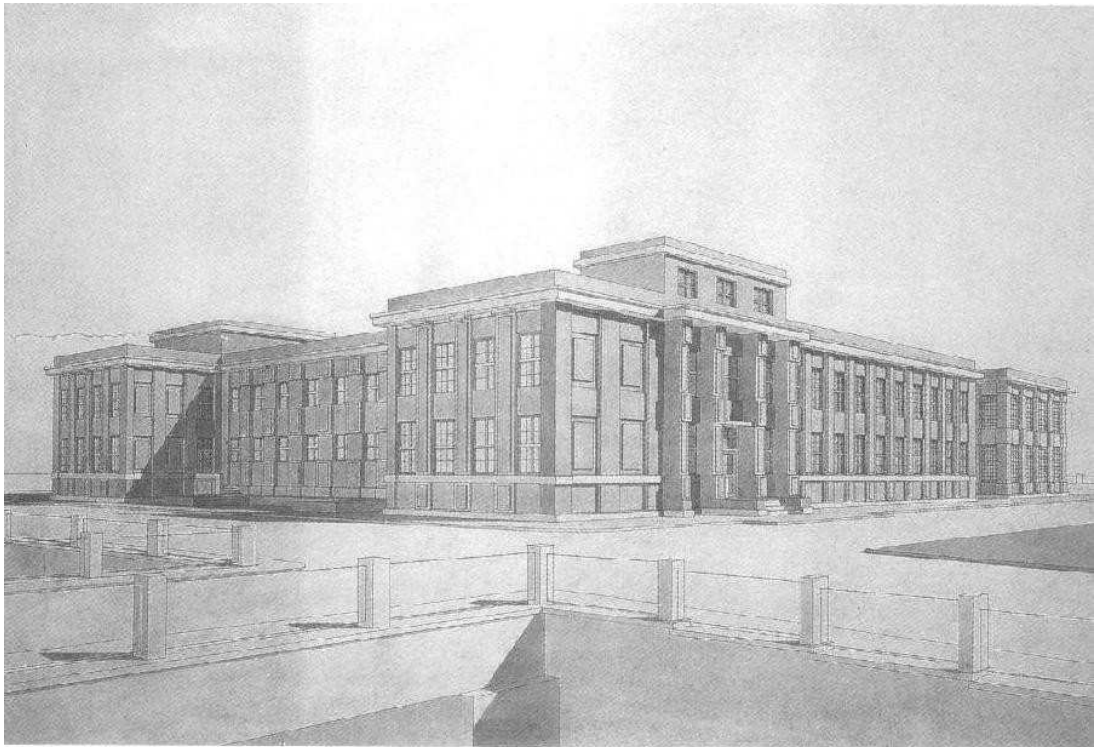
115. Návrh č. I, půdorys přízemí školní budovy a vily ředitele, 1923.

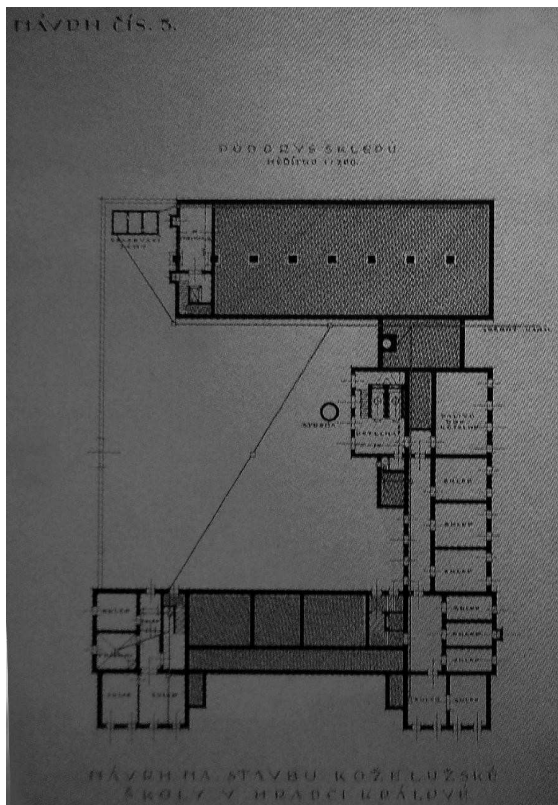
116. Návrh č. II, perspektiva, 1923.

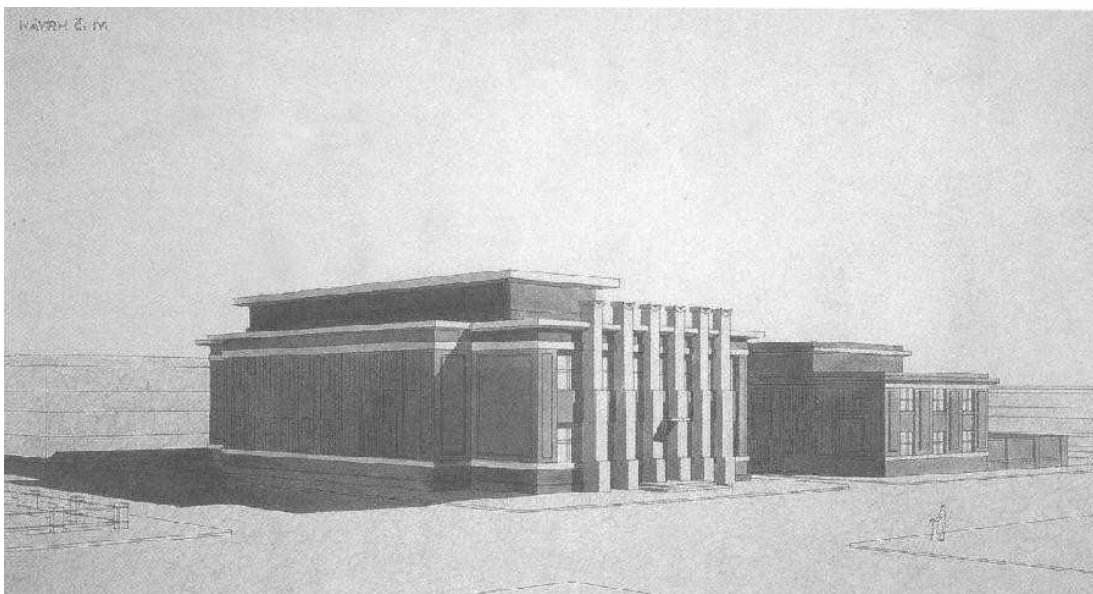
117. Návrh č. II, půdorys přízemí školní budovy a solitérní vily ředitele, 1923.

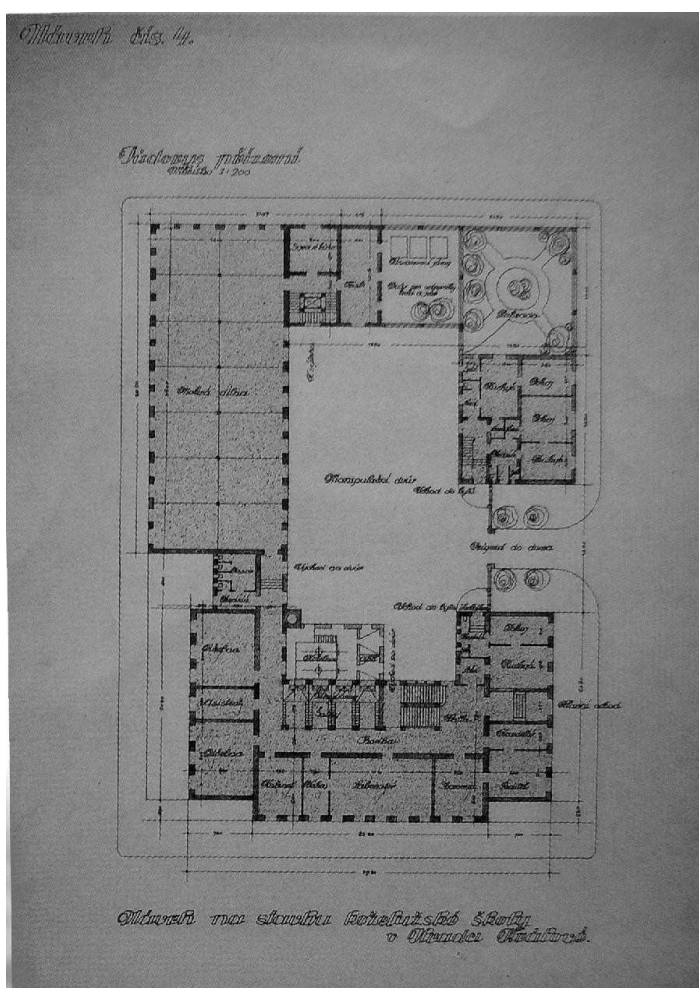
118. Návrh č. III, perspektiva, 1923.

119. Návrh č. III, půdorys sklepů školní budovy a připojené vily ředitele, 1923.

120. Návrh č. IV, perspektiva, 1923.

121. Návrh č. IV, půdorys přízemí školní budovy a solitérní vily ředitele, 1923.

4.9 Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubeneč

Umístění: Na Marně 5, čp. 608, Praha 6 – Bubeneč, kraj Hlavní město Praha

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Ing. František Strnad, pražský stavební podnikatel

Datace: 1925 – 1926

Současné využití: sídlo Mongolského velvyslanectví

Na začátku dvacátých let dvacátého století začíná v tvorbě českých architektů vlivem Le Corbusiera cihelný racionalismus postupně ustupovat čistému novému tvaru a pravdivému výrazu bezozdobné architektury bílého purismu a funkcionalismu, odpovídajícímu současnému estetickému cítění. Purismus, přes který se Josef Gočár v polovině dvacátých let dostal k funkcionalismu, byl již před první světovou válkou zaznamenán v dílech Jana Kotěry,⁴¹⁸ Otakara Novotného, Adolfa Loose, v kresbách Josefa Chochola. Po válce v osobitěm díle Bedřicha Feuersteina⁴¹⁹ a především tzv. „Puristické čtyřky“ – Jaroslava Fragnera, Karla Honzíka, Evžena Linharta a Víta Obrtela.

Purismus se v Kotěrově a posléze i Gočárově škole architektury na Akademii výtvarných umění stal na počátku dvacátých let určitým vedlejším směrem, existující vedle oficiálního stylu školy, vycházející především z tvorby Jana Kotěry před rokem 1910 a z příkladů soudobé holandské architektury. Typickým znakem se pro nový styl stala redukce modernistického tvarosloví na nezbytné a logicky zdůvodnitelné tektonické články, zjednodušení na základní geometrické formy – celkově vnitřní potřeba tvarové očisty, jasné konstrukce a ekonomie tvaru. Purismu se Gočárova škola programově ujala po roce 1925, kdy sám její představitel předběhl mnohé své žáky a v letech 1925-1926 navrhl vůbec první rodinný dům nového stylu v Praze.

První Gočárovou čistě puristickou stavbou se stala rozměrná pražská vila pro stavebního podnikatele a architektova přítele Františka Strnada a jeho manželku Jiřinu Strnadovou v ulici Na Marně⁴²⁰ ve čtvrti Bubeneč.⁴²¹ V roce 1925 stavební

⁴¹⁸ Například Kotěrova vlastní vila (1908-1909), Laichterův bytový dům (1908-1909).

⁴¹⁹ Například krematorium v Nymburku (1922).

⁴²⁰ Marna je řeka na severovýchodě Francie, kde se v září 1914 rozpoutala jedna z velkých bitev, která zastavila postup Němců ve Francii a změnila válku v zákopovou.

⁴²¹ Původní, tzv. starý Bubeneč, se rozkládá okolo kostela sv. Gotharda, hostince Na Slamníku a

podnikatel František Strnad získal pozemek v bubenečské vilové čtvrti a rozhodl se opustit svůj dům,⁴²² jenž si nechal postavit o dva roky dříve nedaleko v klidné Čechově ulici.⁴²³ V Strnadově nájemním domě, vyprojektovaném Kamilem Roškotem v blízkosti budovy Akademie výtvarných umění, bydlel v letech 1924-1938 také Josef Gočár s rodinou.

O projekt novému domu, již volně situovaného v zeleni, dimenzovaného pro jednu velkou rodinu,⁴²⁴ který by navíc počítal s náročným společenským životem „bonvivánského vlastníka“,⁴²⁵ František Strnad oslovil svého přítele a souseda Josefa Gočára. O stylu své nové obytné rezidence rozhodl patrně sám stavebník, který navázal na provedení svého předchozího domu, jenž byl právě puristický. Gočár se tak dostal do konfrontace s dalším slohovým směřováním a vědom si důležitosti pražské zakázky, kterou dostal v době, v níž se jeho zájmy soustředily především na úkoly v Hradci Králové, prováděné v doznívajícím národním dekorativismu a holandském racionalismu, navrhl rozměrnou a velkoryse řešenou třípodlažní plochostřechou vilu z železobetonové skeletové konstrukce v novém progresivním stylu.

Stavba, oprostěná od veškerého zdobného aparátu předchozích období, však na královéhradecké realizace upomíná svou výrazně přečnivající střešní římsou, odkazující na klasické tvarosloví, o které se Gočárova tvorba ve všech obdobích vždy s jistotou opírá. Ani Gočárův purismus toho není výjimkou. V této počáteční

nedalekého bubenečského nádraží ve středu čtvrti na západním okraji Stromovky. Odtud na jih se rozprostírá vilová čtvrť, budovaná již od druhé poloviny 19. století mimo jiné významnými osobnostmi české kultury (například vila mecenáše a sběratele umění Adalberta rytíře Lanny, vila modernistického sochaře Stanislava Suchardy, vila funkcionalistického architekta a teoretika Jana E. Kouly, vila Bianca Otto Bondyho, vila císařského rady Hugo Sieburgera), dnes zde sídlí řada zastupitelských úřadů. Jihozápadní část a západní okraj je tvořen bytovými domy stavěnými od dvacátých let 20. století podle urbanistického projektu Antonína Engela. Severní část je v západním úseku historicky průmyslová se zbytky renesančního Císařského mlýna, papírny a starou a novou čistírnou odpadních vod pro Prahu situovanou na Císařském ostrově. Východní část Bubenče zaujímá především lesopark Královská obora neboli Stromovka. V jihovýchodním úseku čtvrti se nachází stadion Sparty a souvislá bytová zástavba, mezi kterou dominuje budova Akademie výtvarných umění. Viz Bubeneč, *Wikipedie*, dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Bubene%C4%8D>, vyhledáno 2. 6. 2014.

⁴²² Čechova 29, Praha 6-Bubeneč, realizace 1923-1924, projekt Kamil Roškot, roku 1936 přestavěn Ladislavem Machoněm.

⁴²³ Srov. Zdeněk Lukeš, ARCHITEKTURA: O jednom domě, *Neviditelný pes*, dostupné na http://neviditelnypes.lidovky.cz/architektura-o-jednom-dome-d0j-/p_architekt.aspx?c=A100503_115931_p_architekt_wag, vyhledáno 6. 5. 2014.

⁴²⁴ Vila byla podle dobového článku vyprojektována pro početnou rodinu. Viz Dita Dvořáková, Strnadova vila, in: Přemysl Veverka [et al.], *Slavné pražské vily*, Praha 2004, s. 87.

⁴²⁵ Zdeněk Lukeš, ARCHITEKTURA: O jednom domě, *Neviditelný pes*, dostupné na http://neviditelnypes.lidovky.cz/architektura-o-jednom-dome-d0j-/p_architekt.aspx?c=A100503_115931_p_architekt_wag, vyhledáno 6. 5. 2014.

fázi však k puristické „dokonalosti“ stavbě ještě chybí příznačná pásová okna, významně prosvětlující interiér, osvobozující dispozici jednotlivých podlaží tak, aby byla navzájem nezávislá a umožňující tím otevření prostoru pro volné uspořádání průčelí a jeho výrazné horizontální členění.

Vysoká štíhlá hmota stavby se vypíná na zajímavém půdorysu – ve tvaru písmene T architekt vztyčil základní štíhlou dvoupatrovou hmotu domu, k níž kolmo přiléhá o patro nižší křídlo se střešní terasou. Jižní průčelí je akcentováno přízemním vstupem, jakousi otevřenou vstupní „kolonádou“, která propojuje vchod do domu se vstupní bránou u uliční čáry a vytváří další odkaz na klasicizující architekturu. Na západní straně hlavního traktu je hmota domu opticky vylehčena vysunutým subtilním křídlem s prosklenou zimní zahradou v přízemí a prvním patře. Samotného provedení domu se ujala Strnadova vlastní stavební firma.

V řešení trojtraktové dispozice jsou jednotlivé trakty funkčně rozděleny a je zde patrný již tradiční princip funkcionalistické kompozice s oddělením přízemní obývací (společenské) části od intimní (ložnicové) v patře a hostinských pokojů v patře druhém. Z proklamované teorie dobrého a zdravého funkcionalistického bydlení vychází i orientování hlavních společenských a obytných částí k jihu a provozních prostorů na sever.

Plně podsklepený dům disponuje suterénem s nezbytnými hospodářskými prostory, včetně garáže s přístupem z ulice.

Půdorys přízemí přehledně dělí základní funkce – společenskou, komunikační a provozní. Společenskou část zastupuje na jih orientovaný pánský pokoj, umístěný hned vedle vstupu, v sousedství dámský pokoj, oba s okny do ulice. Střed dispozice tvoří hala se schodištěm do patra a z půdorysu vystupující, ze tří stran prosklený, odpočinkový prostor zimní zahrady se vstupem na venkovní (několika stupínky od okolního terénu vyvýšenou) otevřenou terasu, tvořící plynulý přechod mezi domem a zahradou.

Josef Gočár v návrhu dispozice přízemí navázal na snahu o rozšíření a vytvoření kontinuálního společenského prostoru ve vile Adolfa Bauera v Libodřicích, kterou ve Strnadově domě dovedl k větší dokonalosti, když naproti sobě koncipované společenské místnosti (pánský a dámský pokoj naproti jídelně), obklopující centrální halu, oddělil prosklenými stěnami, které mohly majitelé v

případě potřeby zasunout a vytvořit jednotný a rozlehlý obytný prostor.⁴²⁶ V severním traktu na prostor haly navazovala jídelna, propojená podávacím okénkem s přípravnou a kuchyní, do které účelně ústilo schodiště ze suterénu. Provoz kuchyně zajišťoval současně také samostatný zadní vchod ze severní strany.

Soukromé patro s ústřední podloubou halou obklopovaly soukromé pokoje rodiny. Na jihu se nacházely dva dětské pokoje, na severní straně ložnice rodičů s okny do zahrady, s připojenou šatnou, a společným sociálním zázemím. Na západní straně na chodbu navazovala prosklená zimní zahrada.

V druhém patře se nalézaly dva pokoje pro hosty, přístupné ze samostatné chodby. Pokoje služebnictva, prádelna a sušárna byly napojeny na zadní provozní schodiště, které zároveň umožňovalo vstup ze všech pater do zahrady.

Ani tohoto domu si ovšem majitel neužil, bydlel v něm pouze tři roky. Po tragické autonehodě, kterou Strnad údajně svou riskantní jízdou způsobil a při níž zahynula jeho manželka a dítě, majitelově následné sebevraždě, byla vila v roce 1929 prodána Matěji Valterovi, od něhož ji před druhou světovou válkou, roku 1937, odkoupila Marie Eisenhuthová. Po převratu v únoru 1948 přešlo vlastnictví vily na československý stát, který stavbu podstoupil mongolskému velvyslanectví.

V letech 1958 až 1964 proběhla zásadní znehodnocující přestavba, během níž objekt prošel výraznou proměnou. K jihozápadnímu nároží byl přistavěn absolutně nevhodně koncipovaný schematický trakt, hmotově výrazně předstupující před západní křídlo, díky čemuž zcela zanikl nejcharakterističtější prvek domu – zajímavé subtilní konstrukční provedení západního traktu s prosklením zimních zahrad. Stavba tak ztratila svou původní lehkost a eleganci. Průčelí bylo opatřeno hnědočervenou břizolitovou omítkou. Při posledních opravách byl břizolit odstraněn a obnovena světlá vápenná omítka, nicméně otevření zazděných partií a odbourání dodatečných hmot však již neproběhlo.⁴²⁷ Při adaptaci objektu, původně určené pro tiskovou agenturu Nová Čína, zaniklo také veškeré původní vnitřní zařízení. Vila dosud slouží jako rezidence mongolské ambasády.

⁴²⁶ Zasunutí skleněných stěn a vytvoření většího prostoru majitelé využívali především při početnější návštěvě, jelikož přízemí nedisponovalo žádnou větší reprezentační místností, pouze pánským pokojem, vhodným pro menší návštěvy, jídelnou pro soukromé účely a halou, jež nebyla obytnou, ale spíše komunikační částí.

⁴²⁷ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 166.

Vývoj bádání

Rozměrná puristická vila Františka Strnada, postavená v pražské rezidenční čtvrti Bubeneč, je sice méně známou Gočárovou stavbou, ale představuje významný mezník architekta přechodu od holandského cihelného racionalismu k bílému funkcionalismu. Je vůbec první puristickou vilou v Praze a první vilou, u které Gočár navrhl plochou střechu a u níž využil jako konstrukci železobetonový skelet.

Dobovou plánovou a fotografickou dokumentaci domu Františka Strnada uchovává Národní technické muzeum v Gočárově složce v archivu architektury a stavitelství,⁴²⁸ stavební a výkresovou dokumentaci vlastní archiv Odboru výstavby Prahy 6.⁴²⁹

Zdeněk Wirth v Gočárově monografii z roku 1930 publikuje půdorys přízemí a celkem čtyři fotografie vily. Autor se vilou obrazově zabývá na čtyřech stranách celkem 95 stránkového katalogu. Ovšem Strnadova vila se tak společně s vilou Zdeňka Sochora stávají jedinými zástupci Gočárovy tvorby rodinného bydlení, kterým se Wirth v knize věnuje.

O Strnadově vile referuje i historička Marie Benešová, která ji sice řadí do Gočárova funkcionalistického období, které však z hlediska individuálního bydlení správně dělí do dvou etap, a to podle charakteru stavebníka a míry mimořádnosti pojetí. První dvě provedené stavby – vila Františka Strnada v Bubenci a vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem – „jsou nákladnější, mimořádnější, a proto i individualističtější v pojetí, přestože ranější.“⁴³⁰ Strnadova vila v Bubenci z roku dvacátého šestého je po stránce dispoziční logickým navázáním na období předkubistické s patrnou snahou o vyčlenění půdorysu a zjednodušení architektury. Teprve v roce dvacátém osmém naskytl se Gočárovi opět podobný úkol v Sochorově vile ve Dvoře Králové“,⁴³¹ píše Benešová.

O architektuře stavby a jejím pozdějším osudu informuje stať Dity Dvořákové zařazená v publikaci *Slavné pražské vily*⁴³² a ve stejném znění i o osm let

⁴²⁸ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana architekta ing. Františka Strnada v Bubenci na parcele čk. 253/8 (1925-1927) [pol. 125].

⁴²⁹ Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Bubeneč, složka čp. 608 (autorka nezískala přístup).

⁴³⁰ Ze zakázek rodinných vil následovala úspornější vilka pro ovdovělou sestru Annu Gastgebou v Bohdanči, poté čtyři realizace v rámci výstavby kolonie domů na pražské Babě, jež se řídily určitými typovými pravidly, menší vila profesora Viléma Blümela ve Starých Dejvicích, která navazovala na vily na Babě a rozměrnější vila Otakara Meda v Humpolci, jež měla taktéž sledovat provedení vil v rámci výstavby osady na dejvicím návrší.

⁴³¹ Viz Marie Benešová (pozn. 3), s. 32.

⁴³² Viz Dita Dvořáková (pozn. 424).

později ve *Slavných pražských vilách. Sto a jeden dům s příběhem*.⁴³³

O Strnadově obydlí pojednávají i autoři nejnovější Gočárový monografie,⁴³⁴ kteří upozorňují, že první z architektonických „čistě konstruktivistických staveb byla pražská Strnadova vila“.⁴³⁵

Domu se věnuje i italský katalog výstavy o architektu Gočárovi z roku 2011,⁴³⁶ v němž badatel Domenico Chizzoniti publikuje počítačové rekonstrukce řezu stavbou i jejího modelu.

Krátkým textem stavbu opatřil i Zdeněk Lukeš v rámci své přehledové publikace pojednávající o významných moderních budovách vystavených v letech 1900-1950 na levém břehu Vltavy.⁴³⁷

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana architekta ing. Františka Strnada v Bubenci na parcele čk. 253/8 (1925-1927) [pol. 125].
- Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Bubeneč, složka čp. 608 (autorka nezískala přístup).

Literatura

- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930. s. 64-67.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 32, 49.
- Jiří Šetlík, *Otto Gutfreund. Zázemí tvorby*, Praha 1989, s. 140.
- Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995, s. 240, 253-254, 519.
- Jiří Šetlík, Václav Erben (ed.), *Otto Gutfreund* [kat. výst.], Praha 1996, s. 257.
- Dita Dvořáková, Strnadova vila, in: Přemysl Veverka [et al.], *Slavné pražské vily*, Praha 2004, s. 87.
- Petr Ulrich (ed.) [et al.], *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009.

⁴³³ Dita Dvořáková, Strnadova vila, in: Petr Krajčí (ed.) [et al.], *Slavné pražské vily. Sto a jeden dům s příběhem*, Praha 2012, s. 137-139.

⁴³⁴ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 166, 300, 373.

⁴³⁵ Ibidem, s. 166.

⁴³⁶ Viz Domenico Chizzoniti (pozn. 210), s. 52-55.

⁴³⁷ Zdeněk Lukeš, *Praha moderní II. Velký průvodce po architektuře 1900-1950. Levý břeh Vltavy*, Praha 2013, s. 224.

- Zdeněk Lukeš, Gočárovy pražské stavby, Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010, s. 27-30.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 166, 300, 373.
- Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár, Otakar Novotný*, Praha 2011, s. 100-101.
- Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*, Napoli 2011, s. 52-55.
- Dita Dvořáková, Strnadova vila, in: Petr Krajčí (ed.) [et al.], *Slavné pražské vily. Sto a jeden dům s příběhem*, Praha 2012, s. 137-139.
- Zdeněk Lukeš, *Praha moderní II. Velký průvodce po architektuře 1900-1950. Levý břeh Vltavy*, Praha 2013, s. 224.

Internetové zdroje

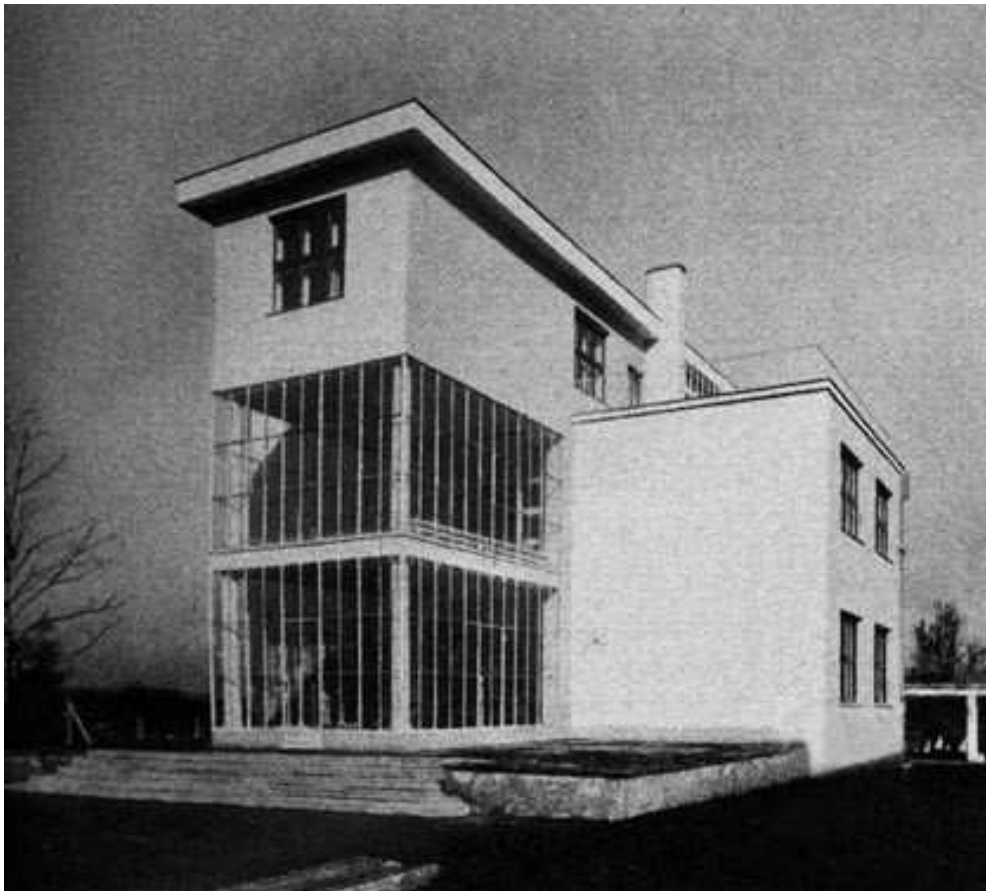
- Strnadova vila, *Slavné vily*, dostupné na <http://www.slavnevily.cz/vily/praha/strnadova-vila>, vyhledáno 10. 9. 2012.
- Zdeněk Lukeš, ARCHITEKTURA: O jednom domě, *Neviditelný pes*, dostupné na http://neviditelnypes.lidovky.cz/architektura-o-jednom-dome-d0j-/p_architekt.aspx?c=A100503_115931_p_architekt_wag, vyhledáno 6. 5. 2014.

122. Hlavní (jižní) průčelí, 2014.

123. Bronzová busta Františka Strnada
(Otto Gutfreund), 1925.

124. Jihozápadní nároží, dobová fotografie.

125. Jihozápadní nároží po přístavbě, 2014.

126. Jihovýchodní nároží, 2013.

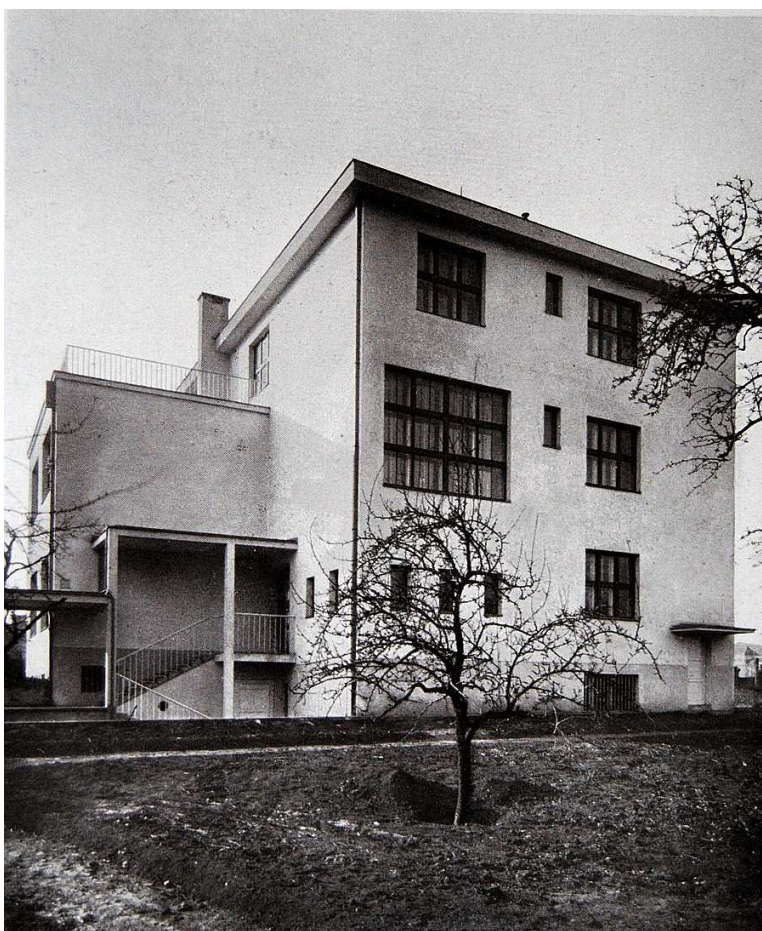
127. Detail vstupní a vjezdové brány, 2014.

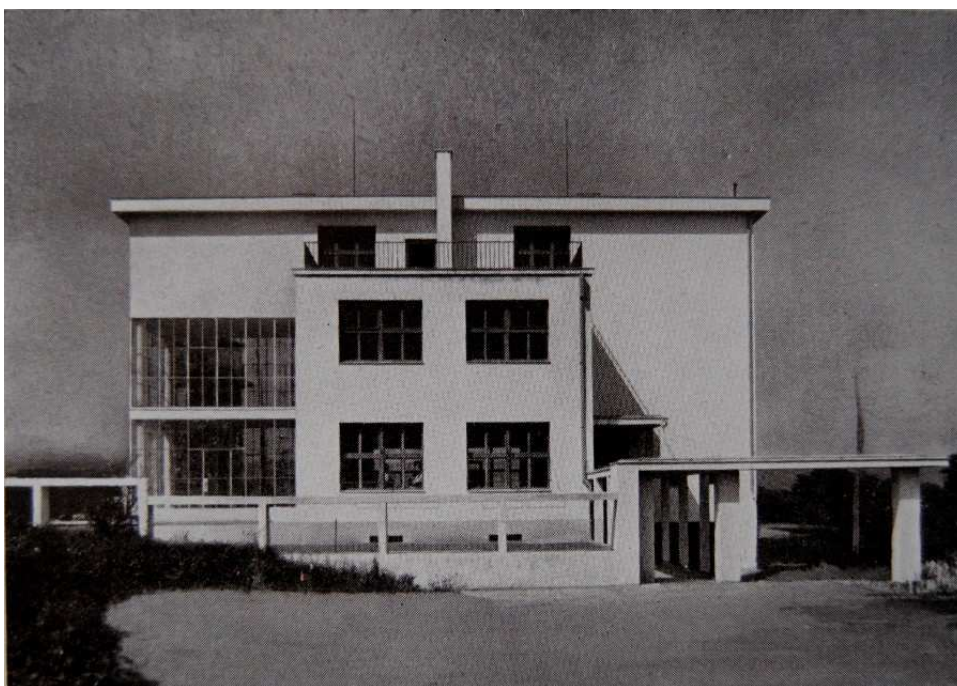
128. Pohled od východu, dobová fotografie.

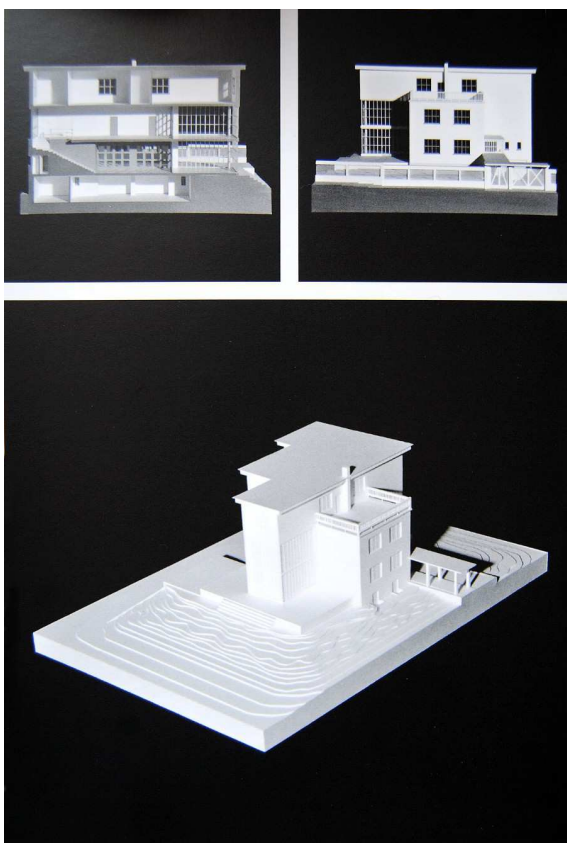
129. Pohled od západu na křídlo s prosklenou zimní zahradou, dobová fotografie.

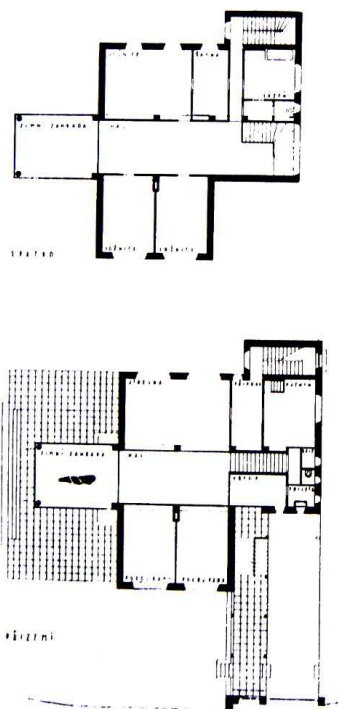
130. Východní průčelí, dobová fotografie.

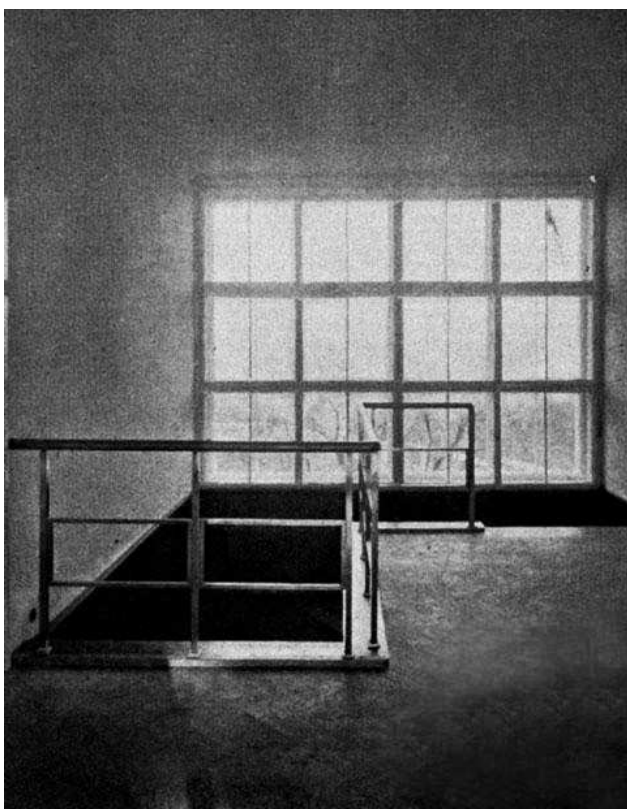
131. Jižní průčelí, dobová fotografie.

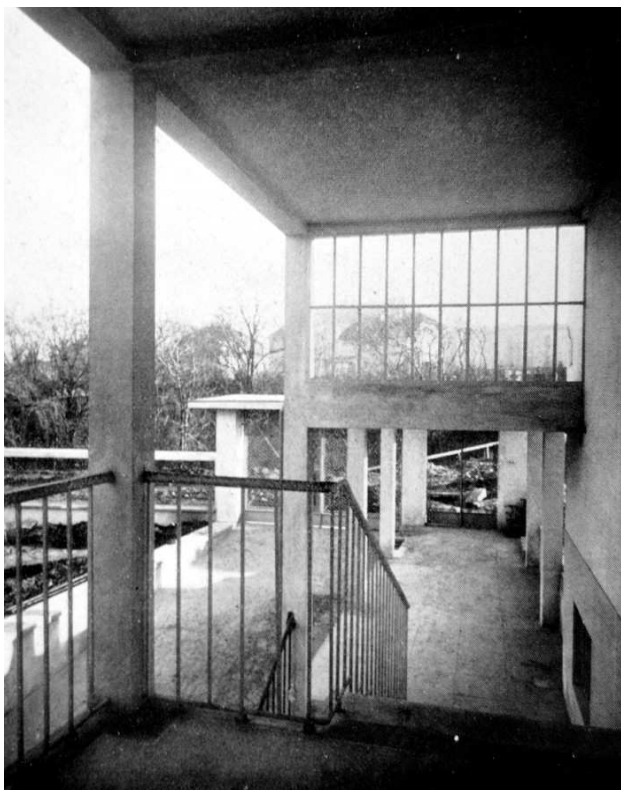
132. Model vily (Domenico Chizzoniti), 2011.

133. Půdorys prvního patra a přízemí.

134. Interiér schodišťovej haly v prvom patre, dobová fotografia.

135. Pohľad od hlavného vstupu, dobová fotografia.

4.10 Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové

**Umístění: součást komplexu dnešního Gymnázia Josefa Kajetána Tyla, V
Lipkách čp. 683, Hradec Králové, kraj Královéhradecký**

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Československý stát

Datace: 1925 – 1927

Současné využití: slouží pro výuku výtvarné a hudební výchovy

Památkově chráněný objekt

V roce 1924, kdy Gočár dokončil koželužskou školu, participoval na další užší soutěži s projektem školského areálu – na Státní reálné gymnázium s vilou ředitele v pravobřežním pásu labské kotliny. O stavbu nové gymnazijní budovy s přílehlými budovami usilovalo město již od samého počátku dvacátého století. Gymnázium je pokračovatelem latinské školy zřízené při chrámu sv. Ducha pravděpodobně v roce 1348. Jeho další existence je však spojena s rokem 1636, kdy do města vstoupil jezuitský řád, který je zakladatelem gymnázia jako součásti budované řádové koleje.

Roku 1773 bylo gymnázium po zrušení jezuitského řádu zestátněno, avšak nadále zůstalo v prostorách koleje, kterou z větší části využívala armáda. Budova chátrala a přestala potřebám školy vyhovovat. Jelikož ovšem nedisponovala jinými prostory, setrvala v koleji i nadále. V roce 1914 se gymnázium přestěhovalo do katolického internátu Borromeum na Orlickém nábřeží, kde mělo v pronájmu deset místností pro výuku a setrvalo zde až do roku 1927. Stav stavby, nedostatečné prostory a nevyhovující hygienické podmínky podnítily koncem roku 1922 vedení města k vystavění nové budovy. K tomuto úkolu město vyzvalo architekta Josefa Gočára, který areál gymnázia nakonec realizoval v prostoru mezi tehdejší Obchodní akademií od Huberta Gessnera a Otakara Béma z roku 1896 a labskou vodní elektrárnou z let 1910-1912 od Františka Sandera.

Gočár v lokalitě při pravém břehu Labe v letech 1924-1928 postupně vybudoval školský komplex, který zahrnoval Rašíново reálné gymnázium (1925-

1927, čp. 682) s vilou ředitele (1925-1927, čp. 683), Obecné a měšťanské školy (1926-1928, čp. 690 a 692) a mateřskou školu (1927-1928, čp. 691). S vilou pro ředitele Gočár počítal i v návrhu Obecných a měšťanských škol z roku 1925. V zachovaném plánu perspektivy zadního průčelí školního areálu lze spatřit samostatně stojící obytný dům založený na obdélném půdorysu, který svým funkcionalistickým provedením koresponduje s holandským cihlovým purismem sousedních škol. Se školním areálem obytnou vilu spojuje jednoduchost forem, odstupňování hmoty budovy a užití horizontálních oken. Projekt upravoval architekt ještě na přelomu let 1926-1927, kdy byl pověřen zpracováním detailního rozvržení regulace Zálabí.⁴³⁸

Komplex budov Rašínova gymnázia Josef Gočár volně situoval do městské zeleně v duchu reformních hnutí, rozvíjejících se v závěru dvacátých let v Holandsku a Německu. Historik Karel Herain na areálu vysoce hodnotí, jak architekt „*vyproštuje budovy z kasárnických šablon stavebních, místo nichž volí větší rozmanitost a členitost otevřených bloků*“.⁴³⁹ Tuto otevřenost školních bloků lze porovnat jak v půdorysu gymnázia, tak i koželužské školy, která je založena na obdobné kompozici. Návrh koželužské školy, jenž vznikl přibližně od února 1923, tvoří dvě křídla rozevřená na půdorysu písmene L s připojenou budovou tovární haly s dílnami a přilehlou kotelnou. Na severovýchodní straně areálu kompozici doplňuje samostatně stojící obytná vila ředitele. Rašínovu gymnázium, projektovanému v průběhu roku 1923, dominuje monumentální vstupní průčelí symbolizující rozevřenou knihu s připojenými dvěma postranními křídly, přilehlou tělocvičnou a samostatnou vilou ředitele. Volně přidružená samostatně stojící ředitelská vila v obou případech symbolicky uzavírá školní bloky a zároveň dotváří obdélnou kompozici.

Ve stavbě gymnázia Gočár navázal na dispoziční i architektonické řešení koželužské školy, ale celkový výraz budovy ještě více zredukoval. Projevuje se zde snaha vytvořit vlastní osobitý architektonický jazyk, charakteristický syntézou klasicizující a puristické architektury. Plochu fasády školní budovy, opět z červeného režného zdiva, architekt rozčlenil jemným vertikálním rytmem horizontálních římsových pásů a soklem v kontrastní barvě cementových omítek. Školní komplex gymnázia tvoří výuková budova školy a tělocvična připojená k jihovýchodnímu

⁴³⁸ Gočárovo vítězné řešení vyšlo z užší soutěže, v níž se posuzovaly i návrhy královéhradeckých projektantů Oldřicha Lisky a Václava a Jana Rejchlových, avšak definitivní dostavby se areál dočkal až v druhé polovině padesátých let. Architekt Václav Rohlíček se ujal dostavby levé části komplexu, avšak vilu pro ředitele nakonec nevystavěl.

⁴³⁹ Karel Herain, Ulrichův Hradec Králové, *Umění III*, 1930, s. 349-350.

křídlu a zaklenutá půlválcovou střechou a prosklenou, dovnitř bloku obrácenou boční stěnou. Na jihozápadní straně při dnešní ulici V Lipkách areál doplňuje samostatně stojící bývalá ředitelská vila.

Stavbu gymnázia a vily realizovala, stejně jako v případě koželužské školy, firma „V. Nekvasil a Ing. R. Schmidt, stavitelé v Hradci Králové“ za celkovou částku 6 300 000 Kč. Výstavba celého areálu probíhala poměrně rychle. V polovině ledna 1925 se začalo s vytyčením půdorysu a přípravnými stavebními pracemi a téhož roku byla dokončena hrubá stavba. Železobetonářské práce nejprve prováděla královéhradecká firma Ing. R. Pilňáček. Po zřízení betonových stropů v srpnu 1925 převzala práci na stavbě pražská firma Ing. Skorkovský.

Jak můžeme zjistit ve všech pramenech, stavbu od počátku zdržoval naprostý nedostatek cihel. S těmito potížemi se stavitelé potýkali po celý rok 1925, přesto se stavbu podařilo do konce téhož roku dovést pod střechu. *„Během zdění zdíva facádního ukázala se ve značné míře opět stará vada východočeských cihel, totiž značné výkvěty soli glauberovy, které zdivo velice hyzdí. Ježto cihly východočeské nevyhovovaly pro fasádové režné zdivo, bylo vyjednáno s cihelnou Tomáškovou ve Vysokém Mýtě, že bude dodávati cihly vyráběné podle pokynů prof. ing. Buriana z pražské techniky a k pálení že použijí uhlí hornoslezského. Cihly nové pak opravdu byly daleko lepší.“*⁴⁴⁰

V roce 1926 stavitelé provedli vnitřní omítku i fasádu budovy gymnázia i vily a v průběhu zimy 1926/1927 pak dokončili veškeré interiérové řemeslné práce. Budovu měli 1. března 1927 předat vedení školy. Vzhledem k žádosti ředitele se tak ale nestalo, neboť gymnázium se muselo dovybavit veškerým nábytkem. Komise pro povolení k obývání se proto konala 21. dubna 1927, kolaudace proběhla 1. května 1927 a slavnostní otevření poté 3. a 4. září 1927.

Ředitelem nového gymnázia se stal Rudolf Schenk,⁴⁴¹ jenž předtím působil jako ředitel reálného gymnázia v Zábřehu.⁴⁴² Stavba vily byla povolena 23. srpna

⁴⁴⁰ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Gymnázium J. K. Tyla Hradec Králové, Postup prací při stavbě gymnasia vedený od let 1924-1927, inv. č. 996, karton č. 65, fol. 2.

⁴⁴¹ Do funkce byl Schenk jmenován 4. července 1925, s platností od 1. srpna téhož roku.

⁴⁴² Rudolf Schenk se narodil 12. dubna 1872 v Příbyslavi, v letech 1884/85-1891/92 studoval na gymnáziu v Třebíči. Na filozofické fakultě české univerzity v Praze vystudoval klasickou filologii. Jako pedagog působil nejprve na gymnáziu v Třebíči, poté na gymnáziu v Zábřehu. Psal odborné recenze do Listů filologických, překládal z latiny, s prof. Josefem Strakou vydal Erbenovu Kytici, účastnil se veřejného života různými přednáškami a členstvím ve spolcích. V letech 1910-1918 působil jako profesor na státním gymnáziu v Olomouci. Roku 1919 byl jmenován ředitelem zábřežského gymnázia, kde zůstal až do svého nastoupení na gymnázium v Hradci Králové. Rozhodnutím prezidenta republiky byl 4. července 1925 Rudolf Schenk jmenován ředitelem

1924 a její výstavba započala ve stejné době jako budovy gymnázia – v lednu 1925 vytyčením půdorysu domu. Dne 23. června 1926 se konala komise pro udělení povolení k obývání. Tím vyhověla žádosti ředitele ústavu Schenka, aby dům stavitelé brzy dokončili a mohl se co nejdříve nastěhovat. V té době podle archivních pramenů bydlel v garsonce, protože prostory ředitelského bytu v Borromeu naprosto nevyhovovaly. Jeho rodina zatím zůstala v jejich starém ředitelském bytě v Zábřehu, kde čekala na dostavbu vily. Ředitel i s rodinou se do nového bytu ve vile nastěhoval 1. srpna 1926.⁴⁴³

Nastěhovali se do jednopatrové volně stojící vily čp. 683, kterou architekt umístil mezi Obchodní akademií a školní tělocvičnu. Díky dostatečné vzdálenosti od samotné budovy gymnázia se jí na rozdíl od koželužské školy v budoucnu vyhnuly veškeré přístavby a stavba stojí dosud samostatně. Gočár vilu projektoval pouze jako soukromý dům pro ředitele školy, rodinu a služebnou, oproti obytnému domu ředitele koželužské školy, kde se kromě samotného bytu ředitele nacházely ještě dva přízemní byty mistra a strojníka.

Vila ředitele gymnázia je dvoupodlažní podsklepený dům na čtvercovém půdorysu zabírající plochu přibližně 240 m² s rozdělením obytného prostoru na funkční zóny. Centrum domu tvoří vstupní hala s třiramenným schodištěm. Schodiště vede do suterénu, kde se původně nacházely dvě sklepní místnosti a prádelna. V přízemí na centrální dvoupatrovou halu navazovala společenská část s obytným pokojem, který se mohl propojit širokými dvoukřídlými posuvnými dveřmi s jídelnou, obsluhovanou z kuchyně. Do kuchyně se vstupovalo z předsíně bočního schodiště nebo případně z haly. Kuchyně tvořila druhou část prostoru – zázemí v přízemí, k němuž patřila taktéž spíž navazující na kuchyň a toaleta. Patro sloužilo jako soukromý prostor a zároveň jako „noční“ klidová část. Z haly se do patra vystoupalo po schodišti do pokoje a ložnice, ze které se mohlo vstoupit do koupelny. V poschodí se dále nacházel pokoj pro služku, záchod a schodiště na půdu.

Dům má formu jednoduchého obytného kubusu zakončeného jehlancovou střechou bez postranních přesahů, se čtyřmi drobnými střešními arkýři a puristickou

státního gymnasia v Hradci Králové. Viz Ředitel Rudolf Schenk, *Historia gymnasii Reginae Hradecensis 1911/12-1925/26*, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Gymnázium J. K. Tyla Hradec Králové, inv. č. 992, kniha č. 2, s. 261-264; František Teršl, Ředitel Rudolf Schenk (Vzpomínka a pozdrav), in: *Výroční zpráva Rašínova stát. čsl. gymnasia v Hradci Králové za školní rok 1933-34*, s. 3-4.

⁴⁴³ *Historia gymnasii Reginae Hradecensis 1911/12-1925/26*, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Gymnázium J. K. Tyla Hradec Králové, inv. č. 992, kniha č. 2, s. 286.

režnou fasádou, jejíž souvislý neomítaný exteriér nenarušují žádné mezipatrové ani podstřešní římsy. Mezitím co na koželužské škole ještě střecha mírně přečnívala přes hrany domu, zde je již pevně usazena na hmotu stavby a tvoří s ní kompaktní celek. Okna nejsou rámována ostěním, je zde užit pouze podokenní překlad. Vila je kombinací železobetonové konstrukce s režným červeným zdivem z vysokomýtských cihel. V architektonickém pojetí se Gočár nově přiklání k plasticitě jiného typu. Vrací se k české moderní tvorbě – cihelnému purismu Jana Kotěry. Tento návrat ke Kotěrově stylu je kombinován se studijní cestou absolvovanou v roce 1924 po architektuře nizozemských měst Amsterdamu, Haarlemu a Hilversumu, kde architekta inspirovaly stavby umírněného holandského modernisty Willema Marina Dudoka.

Oproti obytnému domu ředitele koželužské školy se zde objevuje výrazný příklon k puristické poloze, v níž Gočár upustil od kombinace režného pláště s cementovými omítkami a zvolil silně abstrahované – již pouze režné – pojetí. V minimalisticky pojatém exteriéru dovedl Gočár svou holandizující tvorbu snad vůbec k nejoproštěnější poloze. Návrat ke střízlivosti kotěrovské cihly se prolíná s konceptem „přísnosti“ v české architektuře, jak jej zpracoval Rostislav Švácha.⁴⁴⁴ Gočár, ještě v projektu koželužské školy inspirován Kotěrovou modernou, se zde výrazově vrací k ještě větší účelnosti a lapidárnosti staveb svého učitele. Pokračuje v estetice neomítaného zdiva – „demokratické cihle“, s níž se starosta František Ulrich a vedení města ztotožnili a v níž logicky spatřovali paralelu k místní středověké církevní architektuře a přijali ji, vzhledem k historii města, za „svůj“ stavební materiál. Obdobně jako cihelná textura pláště Kotěrova městského muzea odkazují také režné pláště Gočárových škol v Zálábí ke stavebnímu materiálu katedrály sv. Ducha.

Ačkoli bývalá ředitelská vila Rašínova gymnázia společně s obytným domem ředitele koželužské školy nepatří z hlediska architektonického pojetí mezi prvořadě Gočárovy realizace individuálního bydlení (to však vzhledem k jejich účelu nebylo ani hlavním kritériem), jsou přesto oba domy ukázkou vysokého standardu služebního bydlení za první republiky, který v budoucnu nebude nejspíše nikdy překonán.

⁴⁴⁴ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 121 (pozn. 223); Srov. Rostislav Švácha, Česká přísnost a její nepřítelé, in: Rostislav Švácha, *Česká architektura a její přísnost. Padesát staveb 1989-2004*, Praha 2004, s. 8-15 (zvl. 10-11).

Vila pro ředitele a jeho služku však svou funkci příliš dlouho neplnila, jako obytný dům sloužila pouze do průběhu okupace Československa, tedy roku 1939. V roce 1950 byl objekt školy odebrán a ve vile se zřídily samostatné jesle, které zde sídlily do roku 1986. To si vynutilo některé adaptační úpravy, zejména hygienické a prostorové. Mezitím v průběhu jara 1964 proběhla přestavba do té doby existujícího školního dvora na sportovní hřiště. Z prašného prostranství mezi jednotlivými křídly školy se stal prostor s vybetonovanými běžeckými drahami a celou řadou travnatých ploch. Objekt vily se tak nyní ocitl v bezprostřední blízkosti školního hřiště.

Dne 1. srpna 1986 se prostory vily vrátily do užívání zpět gymnáziu a velmi krátkou dobu sloužily k výuce odborných předmětů. Výhledově zde škola chtěla zřídit učebny pro výuku výpočetní techniky v přízemí a elektrotechniky v prvním poschodí. Před začátkem využívání prostor pro výuku se přistoupilo k rozsáhlé přestavbě interiéru, kterou gymnázium zahájilo počátkem ledna 1987. Zaváděla se nová elektroinstalace, měnily rozvody vody, zřizovalo zcela nové sociální zázemí a pokládaly se nové dvouvrstvé podlahy a obložení stěn. V následujícím školním roce se ve vile nalakovala všechna okna, dveře a zábradlí. Přízemí i patro gymnázium vybavilo televizním okruhem a do budoucna zde počítalo se zakoupením shrnovací stěny, která by sloužila k improvizovanému vytvoření čtyř menších místností pro práci ve skupinách o nižším počtu studentů. Nově opravenou vilu škola slavnostně otevřela 23. listopadu 1988. Vzhledem k této dokončené rekonstrukci o den později pořádala den otevřených dveří, který se konal na škole vůbec poprvé. V roce 1988 získala prostory vily profesorka Růžena Rýglová pro praktickou výuku výpočetní techniky, jež se zde vyučovala do roku 2006.

Od roku 2006 stavba slouží gymnáziu k výuce výtvarné a hudební výchovy. Vila je od roku 1963 zapsána v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek České republiky jako součást areálu gymnázia pod rejstříkovým číslem 42132/6-540.⁴⁴⁵

Vývoj bádání

Co se týká přehledu bádání, tak se vila řadí ke stejnému případu jako ředitelský obytný dům koželužské školy. Protože je součástí školského areálu, o samotné stavbě žádná literatura nepojednává. Většina studií se zabývá výhradně

⁴⁴⁵ Zapsaná na základě schválení OK ONV Hradec Králové z 19. srpna 1963.

budovou bývalého Rašínova gymnázia (dnes Gymnázia Josefa Kajetána Tyla) se zmínkou, že součást komplexu tvoří i bývalá vila ředitele. Jedny z hlavních zdrojů bádání představují proto plánové dokumentace areálu Rašínova gymnázia uložené v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze⁴⁴⁶ a ve Státním okresním archivu v Hradci Králové,⁴⁴⁷ kde se nachází i dokumentace ve fondu berní správy.⁴⁴⁸ Složka se stavebními rozhodnutími je uložena na stavebním odboru magistrátu v Hradci Králové.⁴⁴⁹

K přínosnému zdroji informací patří kronika *Historia gymnasii Reginae Hradecensis*,⁴⁵⁰ uložená v Státním okresním archivu Hradci Králové, jež vyšla v roce 1927 v knižní podobě jako *Památník gymnasia královéhradeckého*⁴⁵¹ na oslavu otevření nové budovy a sjezdu bývalých žáků v uspořádání Ladislava Brtnického, Antonína Mejstříka a Františka Teršla. Kronika *Historia gymnasii* i *Památník* podávají mnohé informace ohledně vyjednávání o nové budově gymnázia, průběhu výstavby i užitých materiálech. Průběh stavby budovy reflektovala také dobová regionální periodika, například *Královéhradecko*⁴⁵² a *Kraj Královéhradecký*.⁴⁵³ Zdeněk Wirth v monografii o Hradci Králové z roku 1930 publikuje půdorys přízemí gymnázia s vilou ředitele a neobvyklý pohled ze střechy na tělocvičnu a obytný dům.⁴⁵⁴ Naopak v Gočárově monografii⁴⁵⁵ u půdorysu přízemí budovy školy již autor vilu nereprodukuje.

Poté nastal dlouhý časový odstup, kdy nevyšla žádná studie, která by se objektem zabývala. O stavu vily, její rekonstrukci a následném využití od konce sedmdesátých let do současnosti zpravují autoři knihy *Gymnázium J. K. Tyla v období totality*⁴⁵⁶ prostřednictvím rozhovorů se současníky. V případě ředitelské vily

⁴⁴⁶ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové (1923-1927) [pol. 133/a]; Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové (1924-1925) [pol. 133/a, b]; Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové (1923).

⁴⁴⁷ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Gymnázium J. K. Tyla Hradec Králové, Pamětní kniha, inv. č. 2, kn. 2; Inventář vnitřního zařízení, inv. č. 874, kn. 588; Postup prací při stavbě budovy gymnasiální, inv. č. 996, kt. 65; Vnitřní vybavení novostavby gymnasia, inv. č. 997, kt. 65.

⁴⁴⁸ Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 683.

⁴⁴⁹ Archiv stavebního odboru Magistrátu města Hradec Králové, katastr HK, čp. 682; čp. 683.

⁴⁵⁰ Viz *Historia gymnasii Reginae Hradecensis* (pozn. 443).

⁴⁵¹ *Památník gymnasia královéhradeckého. Na oslavu otevření nové budovy a sjezdu bývalých žáků vydal Slavnostní výbor*, Hradec Králové 1927.

⁴⁵² Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové, *Královéhradecko* V, 1927, č. 2, s. 17-18.

⁴⁵³ Slavnost otevření nové budovy gymnasia v Hradci Králové, *Kraj Královéhradecký* XVIII, 1927, s. 25.

⁴⁵⁴ Viz Zdeněk Wirth (pozn. 410), s. 15-16.

⁴⁵⁵ Viz Zdeněk Wirth (pozn. 3), s. 38.

⁴⁵⁶ Lukáš Duliček, Jan Hutla, Roman Ruffer, *Dějiny Gymnázia J. K. Tyla v období totality očima*

s profesorkou Růženu Rýglovou, jež se podle svých slov angažovala na její přestavbě.⁴⁵⁷ Pavel Panoch na konci své studie o Gymnáziu J. K. Tyla v knize *Ve Víru modernosti* o vile přemýšlí, zda „nelze snad tuto programově holotvarou stavbu vnímat jako zhmotněný výraz Gočárova pokání za dřívější příklon k barevně temperamentnímu a formově překypělému „národnímu slohu“?“⁴⁵⁸ Bydlením ve veřejných budovách „Salonu republiky“, ale i v přidružených samostatných obytných domech školních a administrativních objektů, mimo jiné i vilou Rašínova gymnázia, se ve studii publikované sborníkem *Královéhradecko*⁴⁵⁹ z roku 2010 zabývá Jan Falta. V Gočárově monografii⁴⁶⁰ ze stejného roku je Rašínovu reálnému gymnáziu s obytnou vilou ředitele věnována jedna stať, avšak v případě vily pouze zdánlivě, neboť autoři se o stavbě zmiňují jedinou větou.

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rašínovo státní gymnásium v Hradci Králové (1923-1927) [pol. 133/a].
- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rašínovo státní gymnásium v Hradci Králové (1924-1925) [pol. 133/a, b].
- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rašínovo státní gymnásium v Hradci Králové (1923).
- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Gymnázium J. K. Tyla Hradec Králové, Pamětní kniha, inv. č. 2, kn. 2.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Gymnázium J. K. Tyla Hradec

pamětníků, Hradec Králové 2008.

⁴⁵⁷ Růžena Rýglová: „Když se jesle začaly rušit, tak jsme chtěli, aby nám vilu vrátili na výuku. No a teď co s tím, tak se rozhodlo, že se tam teda dají počítače, protože někam se dát musely. Byla to zase dost velká bitva o tu vilu a v podstatě jsem potom tu přestavbu měla taky pod palcem. Vlastně tam chtěli udělat strašně moc hygienického zařízení, ale bylo tam málo místa, (...) No překopalo se to úplně...“ Viz Lukáš Dulíček, Jan Hutla, Roman Ruffer (pozn. 456), s. 136.

⁴⁵⁸ Pavel Panoch, Hradec Králové, Gymnázium J. K. Tyla (původně Rašínovo), in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 118-119.

⁴⁵⁹ Jan Falta, Bydlení ve veřejných budovách „Salonu republiky“. Ztracená funkcionalistická „vila“ přednosty Okresního úřadu v Hradci Králové, in: *Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost*, 2010, sv. 7, s. 74.

⁴⁶⁰ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 126-127, 134-141, 373.

Králové, Inventář vnitřního zařízení, inv. č. 874, kn. 588.

- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Gymnázium J. K. Tyla Hradec Králové, Postup prací při stavbě budovy gymnasiální, inv. č. 996, kt. 65.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Gymnázium J. K. Tyla Hradec Králové, Vnitřní vybavení novostavby gymnasia, inv. č. 997, kt. 65.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 683.
- Archiv stavebního odboru Magistrátu města Hradec Králové, katastr HK, čp. 682.
- Archiv stavebního odboru Magistrátu města Hradec Králové, katastr HK, čp. 683.
- Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01.

Literatura

- [Studie Gočárových žáků z Holandska], *Styl V (X)*, 1924-1925, s. 123-125.
- *Památník gymnasia královéhradeckého. Na oslavu otevření nové budovy a sjezdu bývalých žáků vydal Slavnostní výbor*, Hradec Králové 1927.
- Slavnosti gymnázia královéhradeckého, *Kraj královéhradecký XVIII*, 1927, č. 60, s. 1.
- Rudolf Schenk, Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové, *Královéhradecko V*, 1927, č. 2, s. 17-18.
- Karel Herain, Ulrichův Hradec Králové, *Umění III*, 1930, s. 330.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár – Hradec Králové*, Praha 1930, s. 14-16.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930, s. 38.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 49.
- Zdeněk Lukeš, *10 století architektury [6]. Architektura 20. století*, Praha 2001, s. 160-161.
- Lukáš Dulíček, Jan Hutla, Roman Ruffer, *Dějiny Gymnázia J. K. Tyla v období totality očima pamětníků*, Hradec Králové 2008.
- Pavel Panoch, Hradec Králové, Gymnázium J. K. Tyla (původně Rašínovo), in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 118-119.

- Alena Hůrková, *Josef Gočár a gymnázium J. K. Tyla*, Hradec Králové 2009.
- Jan Falta, Bydlení ve veřejných budovách „Salonu republiky“. Ztracená funkcionalistická „vila“ přednosta Okresního úřadu v Hradci Králové, in: *Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost*, 2010, sv. 7, s. 74.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 126-127, 134-141, 373.
- Jaroslava Divišová (red.), *Encyklopedie města Hradce Králové*, 1. sv. (A-M), Hradec Králové 2011, s. 167-168 (heslo Gymnázium J. K. Tyla).

136. Pohled na jižní nároží s hlavním vchodem, 2012.

137. Pohled na západní nároží, 2014.

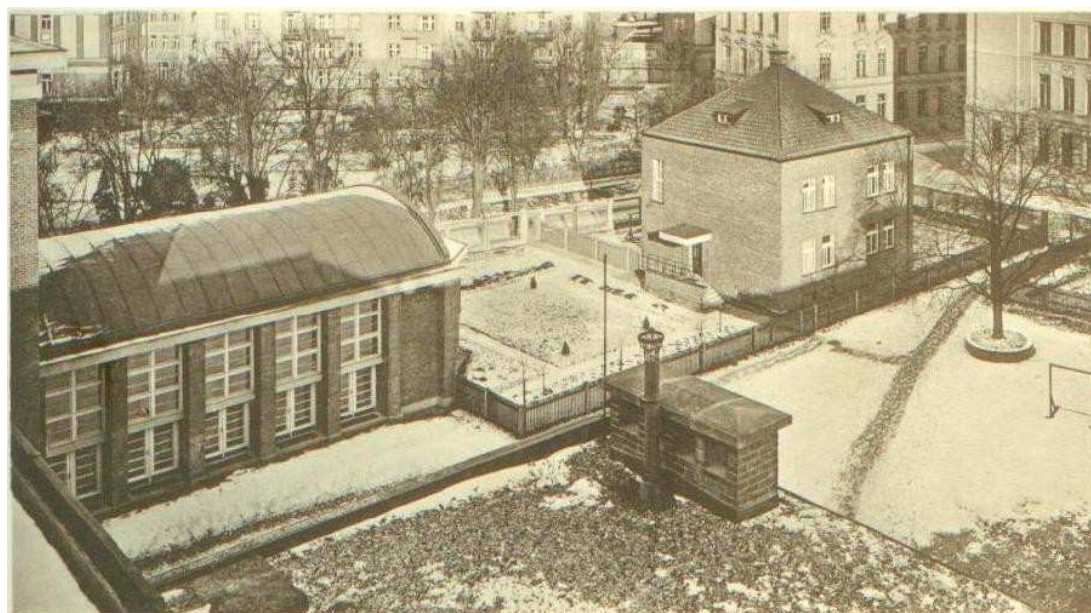
138. Severozápadní průčelí, 2012.

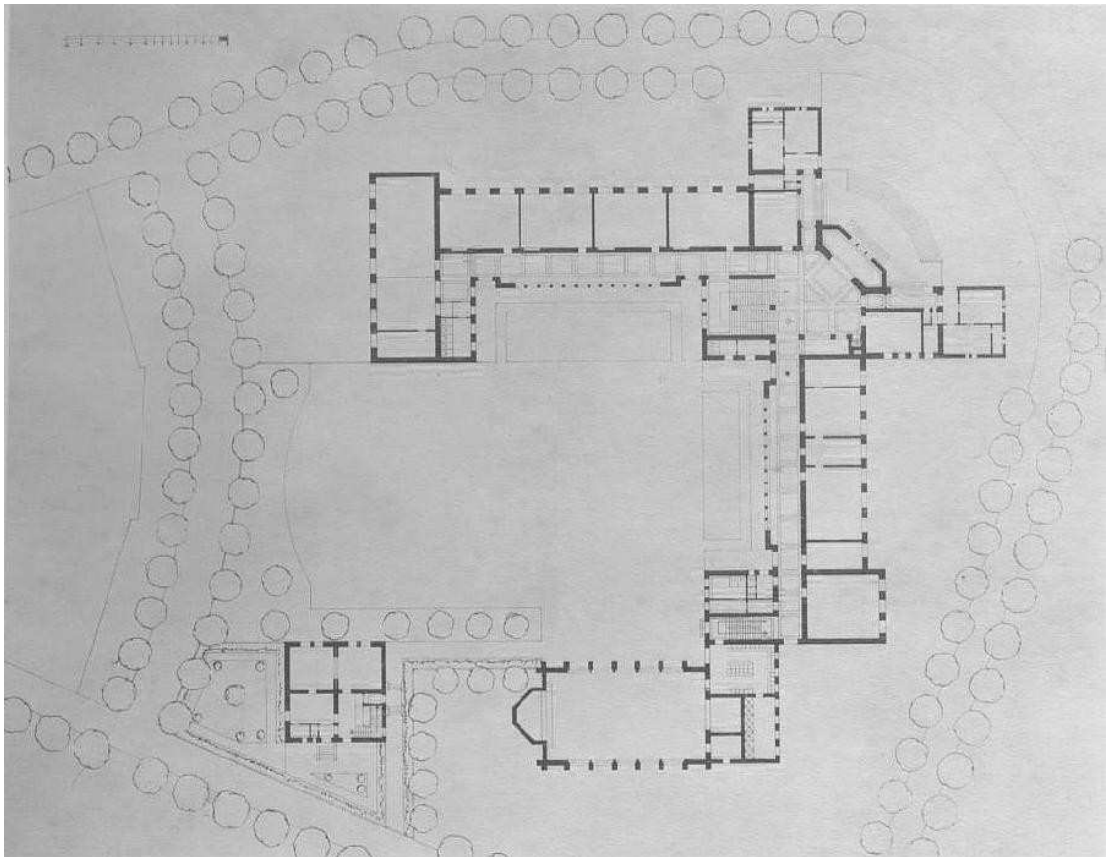
139. Severní nároží, 2012.

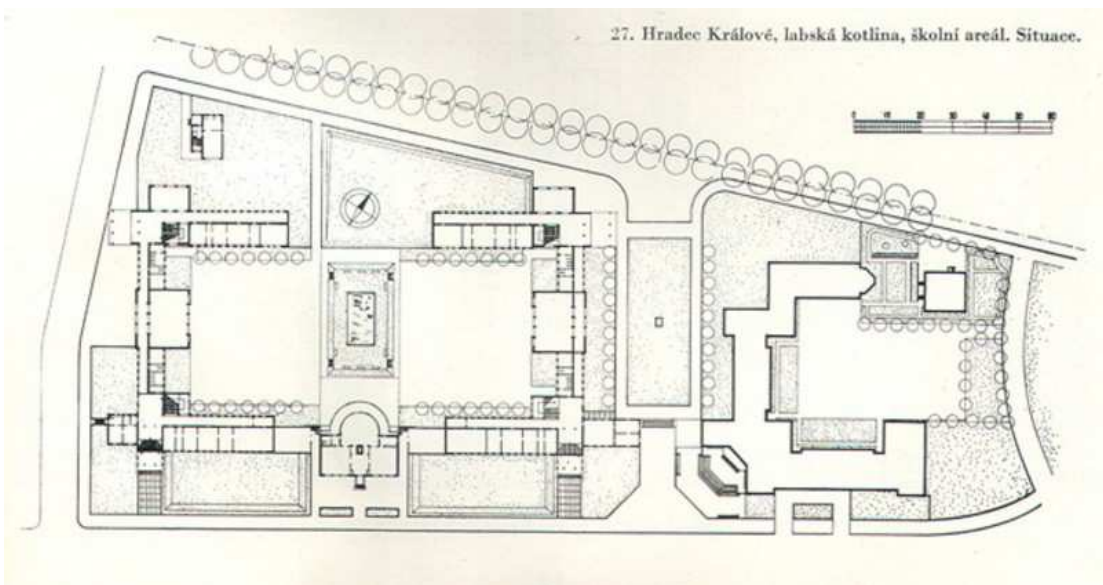
140. Pohled na jihovýchodní průčelí, 2014.

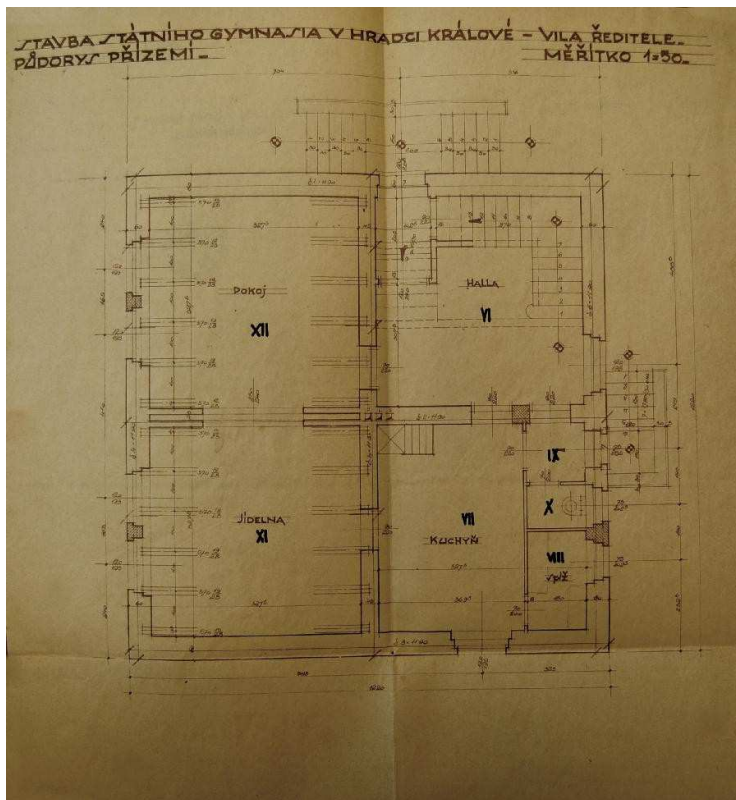
141. Pohled ze střechy budovy gymnázia na tělocvičnu a vilu ředitele, 1930.

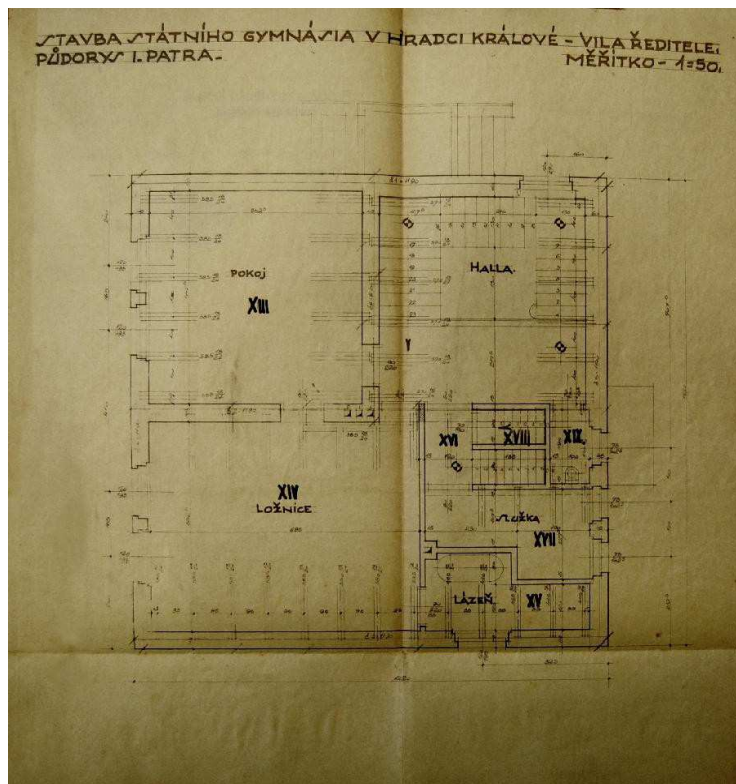
142. Půdorys přízemí budovy gymnázia a vily ředitele s krajinnou úpravou okolního pozemku, 1930.

143. Školní areál v labské kotlině, situace, 1958.

144. Půdorys přízemí vily, 1932.

145. Půdorys patra vily, 1932.

4.11 Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové

Umístění: součást komplexu dnešního Krajského ředitelství policie Královéhradeckého kraje, Mánesova 17, čp. 855, Hradec Králové, kraj Královéhradecký

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Československé státní dráhy

Datace: 1928 – 1932

Současné využití: sídlo oddělení kriminalistických expertíz

Památkově chráněný objekt

V průběhu výstavby Rašínova gymnázia v Hradci Králové začal Gočár postupně upouštět od holandské inspirace „architektury cihly“ a orientovat se ke skutečně moderním směrům zbaveným již veškerého zdobného aparátu. První příležitost k uplatnění nové estetiky se naskytl v projektu pražské puristické vily stavitele Františka Strnada v Bubenci, na které mohl avantgardní formy aplikovat již v době současné výstavby královéhradecké gymnaziální budovy s vilou ředitele stavěné v duchu holandského plasticismu. Po dokončení stavby školního komplexu architekt již tyto tvarové formy opustil, ačkoliv „*cihlovou červeň*“ – zde již „*v šed' zdiva splývající*“⁴⁶¹ – nechal zaznít ve střízlivém komplexu staveb sboru církve československé husitské kněze Ambrože v Hradci Králové. Tento projekt již naznačil architektovo další stylové směřování k funkcionalismu, které měl možnost využít hned v počátcích právě v Hradci Králové.

Rašínovo gymnázium, Obecné a měšťanské školy, mateřská škola a Ambrožův sbor nebyly vystavěny na náhodně zvolených parcelách, ale představovaly naplnění jednotné tvůrčí myšlenky vyplývající z regulačního plánu širšího území labské kotliny.⁴⁶² V těsné blízkosti sboru kněze Ambrože začal Gočár koncem dvacátých let realizovat další poměrně rozsáhlý podnik. V roce 1928 ho oslovilo vedení Československých státních drah, aby vytvořil projekt budovy

⁴⁶¹ *Český zápas* X, 1927, č. 45, 9. 11. s. 2-3.

⁴⁶² Gočár plán labské kotliny vypracoval roku 1925.

ředitelství, která by se stala součástí urbanisticko-architektonické kompozice nově vznikajícího centra v Hradci Králové. Pro vznik nového náměstí, jež dostalo pojmenování po starostovi dr. Františku Ulrichovi, se město rozhodlo již „v roce 1924, (když) uzrály podmínky pro přenesení čilého stavebního ruchu do střední pravostranné labské kotliny“.⁴⁶³ Gočár nově vytvořený veřejný prostor chápal nejen jako potřebný dopravní uzel, ale jako funkčně plnohodnotné sociální centrum vzniklé při rozšíření Pražské třídy. Ulrichovo náměstí dostalo jasnou protáhlou dispozici, mimo jejíž osu prochází hlavní komunikační trasa. U vstupů třídy do náměstí umístil Gočár čtyři nárožní obchodní budovy, zatímco na delší strany obdélníku položil horizontální hmoty administrativní budovy a protějšího obchodního paláce.

Budova ředitelství Československých státních drah, uzavírající jižní stranu náměstí a zabírající celý blok mezi ním a sborem svatého Ambrože, se měla stát budoucí dominantou náměstí. Tento úřad byl sice ve městě zřízen již roku 1919, avšak sídlil v nevyhovujícím areálu bývalých městských kasáren. Prostory kasáren navíc vojenská správa československým drahám propůjčila pouze na přechodnou dobu. Pomocnou ruku podalo město, které věnovalo pozemek na stavbu a poskytlo finanční příspěvek, díky němuž se mohla začít stavět nová budova.

V dispozici čtyř kompaktních křídel uspořádaných kolem vnitřního pravoúhlého nádvoří Gočár „představil koncepci monumentální architektury“.⁴⁶⁴ Budova svými charakteristickými rysy podle Jakuba Potůčka asociuje „architekturu rychlíkových vozů. Výrazně horizontální pojetí průčelí s pravidelným rytmem oken tak připomíná expres, jenž jakoby právě zastavil v železniční stanici“.⁴⁶⁵ Stavbu architekt komponoval na principu dvou čtyřpatrových ochozových hal kolmých k základnímu severnímu třípatrovému traktu a spojovacímu jižnímu čtyřpatrovému traktu. Těmito křídly vymezil vnitřní dvůr s průjezdem do Nerudovy ulice. Pojetí budovy s výrazně horizontálním průčelím, rytmizovaným pravidelnou skladbou oken, představuje „Gočárův nejtěsnější příklon k vědeckému funkcionalismu“, které si „nicméně si přes efektní vnější výraz podrželo lehký klasicizující podtón i jeho kompoziční kvalitu“.⁴⁶⁶

Jako součást areálu Gočár vyprojektoval vilu čp. 855. Obytná stavba, určená „pro vyšší úředníky“ a vystavěná na obdélném půdorysu, se nachází v jihozápadní

⁴⁶³ Jiří Krátký, *Urbanistická kompozice Hradce Králové*, Hradec Králové 1990, s. 84.

⁴⁶⁴ Viz Jakub Potůček (pozn. 390), s. 76.

⁴⁶⁵ Ibidem.

⁴⁶⁶ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 198.

části pozemku. Netvoří samostatný objekt, ale je připojená k ústřední administrativní budově krytou spojovací chodbou v úrovni prvního patra. Stavba se prováděla podle autorových plánů ze srpna roku 1928 a výstavba probíhala shodně s administrativní budovou ředitelství. Započala 8. října 1928, kolaudace proběhla 30. listopadu 1932, ale využívána k bydlení byla již o patnáct dní dříve.

Architekt vilu navrhl tak, aby konstrukčním i architektonickým pojetím korespondovala s administrativní budovou. Jedná se o třípatrovou plochostropou funkcionalistickou bíle omítnutou stavbu, jejíž kostru tvoří železobetonová rámová konstrukce s výplňovým zdívkem. Stavba je částečně podsklepená.

Samostatný vstup do vily je zajištěn směrem z Mánesovy ulice vchodem, který se nachází pod obdélným arkýřem sahajícím přes dvě patra východního průčelí. V třípatrové vile architekt umístil celkem pět služebních bytů pro zaměstnance ředitelství státních drah. Dva byty situoval do přízemí, dva byty se nacházely v prvním patře a jeden rozlehlý byt v druhém poschodí. Ke každému z bytů patřily „v podzemí“ sklepní místnosti. K bytům také náležely půdní prostory umístěné v částečné střešní nástavbě, kterou Gočár stejně jako sousední administrativní budovu ukončil plochou střechou.

Stavbu propojuje dvouramenné schodiště, v úrovni každého podlaží prosvětlené vertikálním pásem oken. Dispoziční uspořádání architekt řešil tak, že zázemí bytů s kuchyněmi umístil na východní stranu – k hlavní budově – a soukromé pokoje na opačnou (západní) stranu směrem do ulice. Všechny služební přízemní byty a byty v patře byly zařízeny prostorově obdobně. Přízemní byt disponoval předsíní, toaletou, spíží, kuchyní, koupelnou a dvěma pokoji. K sousednímu bytu se stejným příslušenstvím náležela ještě komora. I byty v patře architekt vyprojektoval na téměř identické dispoziční – s předsíní, dvěma pokoji, koupelnou, kuchyní, spíží, toaletou, komorou a balkonem – s tou výjimkou, že k druhému z bytů přidal komoru a pokoj.

Velkoryse dispozičně navržený byt v druhém poschodí byl patrně určen pro úředníka nejvyšší funkce. Architekt zde účelně využil zónování funkcí. Vstupní část tvořila předsíň, od níž v levé části zvlášť seskupil soukromé pokoje „noční klidové části“ – ložnici, koupelnu a toaletu. Naproti vstupu situoval „denní společenskou část“ s obývacími pokoji, v pravé části zázemí bytu – kuchyň, spíž, komoru, přípravnu, pokoj pro služku a balkon. K bytu náležela také krytá železobetonová

lávka, tvořící jakési přemostění, spojující obytnou vilu s hlavní budovou a která pravděpodobně sloužila „pro výlučné užívání uživatelem bytu“.⁴⁶⁷

Z půdorysných plánů je zřejmé, že architekt ještě neustoupil „historickým“ funkčním požadavkům na bydlení.⁴⁶⁸ V prostorovém řešení se zde tak promítá střet „na jedné straně avantgardních, pokrokových a v mnoha případech i velkorysých architektonických a prostorových konceptů a na straně druhé „tradičních“ požadavků promítaných, jak do vybavení a příslušenství bytů, tak i v používaném názvosloví („půda“ na střeše)“.⁴⁶⁹

Po druhé světové válce a po následném zrušení ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové se celý komplex včetně obytné vily v roce 1962 dostal pod Krajskou správu ministerstva vnitra. Vilu, která sloužila k bydlení zaměstnancům státních drah, začali využívat k obývání příslušníci sboru Národní bezpečnosti. Ti zde přebývali do roku 1968. V letech 1969-1977 v domě sídlila ruská vojenská posádka. V roce 1977 – vzhledem k probíhající rekonstrukci jídelny v hlavním objektu – krajská správa přemístila do objektu závodní kuchyň a jídelnu. Ta ve vile fungovala do roku 1980. Poté stavba sloužila jako zdravotní středisko a využívaly ji různé složky sboru Národní bezpečnosti.

V současné době v hlavní budově sídlí Krajské ředitelství policie Královéhradeckého kraje a ve vile oddělení kriminalistických expertíz. Vila je jako součást architektonického komplexu bývalého ředitelství Československých státních drah od roku 1963 památkově chráněným objektem zapsaným pod rejstříkovým číslem 31762/6-547.⁴⁷⁰ Na volných pozemcích mezi ulicemi Mánesovou a Jeronýmovou byly za druhé světové války postaveny protiletdecké kryty, od padesátých let zde vznikala značně nesourodá výstavba pomocných přízemních objektů (veřejné záchodky, řadové garáže, sklady a podobně), které se doposud negativně projevují na bezprostředním okolí stavby.

Vývoj bádání

Archivní prameny ke studii vily bývalého ředitelství státních drah jsou uloženy ve fondu Gočárový pozůstalosti v Archivu architektury Národního

⁴⁶⁷ Viz Jan Falta (pozn. 459), s. 67.

⁴⁶⁸ Například půdní prostory pro jednotlivé byty umístěné v nástavbě nad plochou střechou.

⁴⁶⁹ Viz Jan Falta (pozn. 459), s. 67.

⁴⁷⁰ Zapsaná na základě schválení OK ONV Hradec Králové z 19. srpna 1963.

technického muzea,⁴⁷¹ ve Státním okresním archivu v Hradci Králové⁴⁷² a v archivu Muzea východních Čech v Hradci Králové.⁴⁷³

Půdorys hlavní budovy i obytné vily publikoval Zdeněk Wirth, historik pozorně sledující Gočárovu tvorbu, ještě v době výstavby budov roku 1930 v Gočárově monografii⁴⁷⁴ a následně i v knize *Josef Gočár – Hradec Králové*.⁴⁷⁵ Dokončení výstavby administrativní budovy reflektovaly následně regionální periodika, jako například *Královéhradecko*⁴⁷⁶ a *Osvěta lidu*,⁴⁷⁷ letmo zmiňující i připojenou obytnou budovu. V roce 1958 Marie Benešová v Gočárově monografii⁴⁷⁸ otiskuje půdorys přízemí hlavní budovy i sousední vily.

V literatuře se můžeme setkat pouze s popisem budovy ředitelství se zmínkou, že součást areálu tvoří obytný dům pro vyšší úředníky, který je s budovou spojen zastřešeným koridorem. Výjimku představuje studie Jana Falty, zabývající se bydlením ve veřejných budovách za první republiky, která rozebírá hlavní rysy zmíněné stavby a především dispoziční uspořádání jednotlivých bytů.⁴⁷⁹

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Budova ředitelství státních drah v Hradci Králové (1928-1929) [pol. 180/a, b].
- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 855.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 810.
- Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01.

⁴⁷¹ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Budova ředitelství státních drah v Hradci Králové (1928-1929) [pol. 180/a, b].

⁴⁷² Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 855; čp. 810.

⁴⁷³ Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01.

⁴⁷⁴ Viz Zdeněk Wirth (pozn. 3), s. 74-75.

⁴⁷⁵ Viz Zdeněk Wirth (pozn. 410), s. 30-31.

⁴⁷⁶ Josef Fousek, K historii královéhradeckého ředitelství státních drah, *Královéhradecko* VII, 1930, č. 4, s. 54-55; D. Leitner, Ke stavbě nové budovy ředitelství státních drah v Hradci Králové, *Královéhradecko* X, 1933, č. 3, s. 17-18.

⁴⁷⁷ Stavba ústředních budov ředitelství státních drah v Hradci Králové, *Osvěta lidu* XXXIII, 1930, č. 3, s. 4; J. V., Stavba ústředních budov ředitelství státních drah v Hradci Králové, *Osvěta lidu* XXXIV, 1931, č. 56, s. 4.

⁴⁷⁸ Viz Marie Benešová (pozn. 3), s. 26-27.

⁴⁷⁹ Viz Jan Falta (pozn. 459), s. 59-80.

Literatura

- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Praha, Genf 1930, s. 74-75.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár – Hradec Králové*, Praha 1930, s. 30-31.
- Josef Fousek, K historii královéhradeckého ředitelství státních drah, *Královéhradecko VII*, 1930, č. 4, s. 54-55.
- Stavba ústředních budov ředitelství státních drah v Hradci Králové, *Osvěta lidu XXXIII*, 1930, č. 3, s. 4.
- [J. V.], Stavba ústředních budov ředitelství státních drah v Hradci Králové, *Osvěta lidu XXXIV*, 1931, č. 56, s. 4.
- D. Leitner, Ke stavbě nové budovy ředitelství státních drah v Hradci Králové, *Královéhradecko X*, 1933, č. 3, s. 17-18.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 26-27, 49.
- Rostislav Švácha, Josef Gočár: klasika a moderna, *Výtvarná kultura VIII*, 1985, č. 4, s. 63.
- Jiří Krátký, *Urbanistická kompozice Hradce Králové*, Hradec Králové 1990, s. 84-85.
- Jan Falta, Bydlení ve veřejných budovách „Salonu republiky“. Ztracená funkcionalistická „vila“ přednosta Okresního úřadu v Hradci Králové, in: *Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost*, 2010, sv. 7, s. 59-80.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 198-205, 350, 374.
- Jaroslava Divišová (red.), *Encyklopedie města Hradce Králové*, 2. sv. (N-Ž), Hradec Králové 2011, s. 685-686 (heslo vilové čtvrti), s. 687 (heslo vily).

Internetové zdroje

- Ředitelství ČSD v Hradci Králové, *Archiweb*, dostupné na <http://www.archiweb.cz/buildings.php?&action=show&id=1821>, vyhledáno 23. 9. 2013.

146. Pohled od jihovýchodu (z Nerudovy ulice), 2011.

147. Pohled od jihozápadu na hlavní uliční vchod (z Mánesovy ulice), 2011.

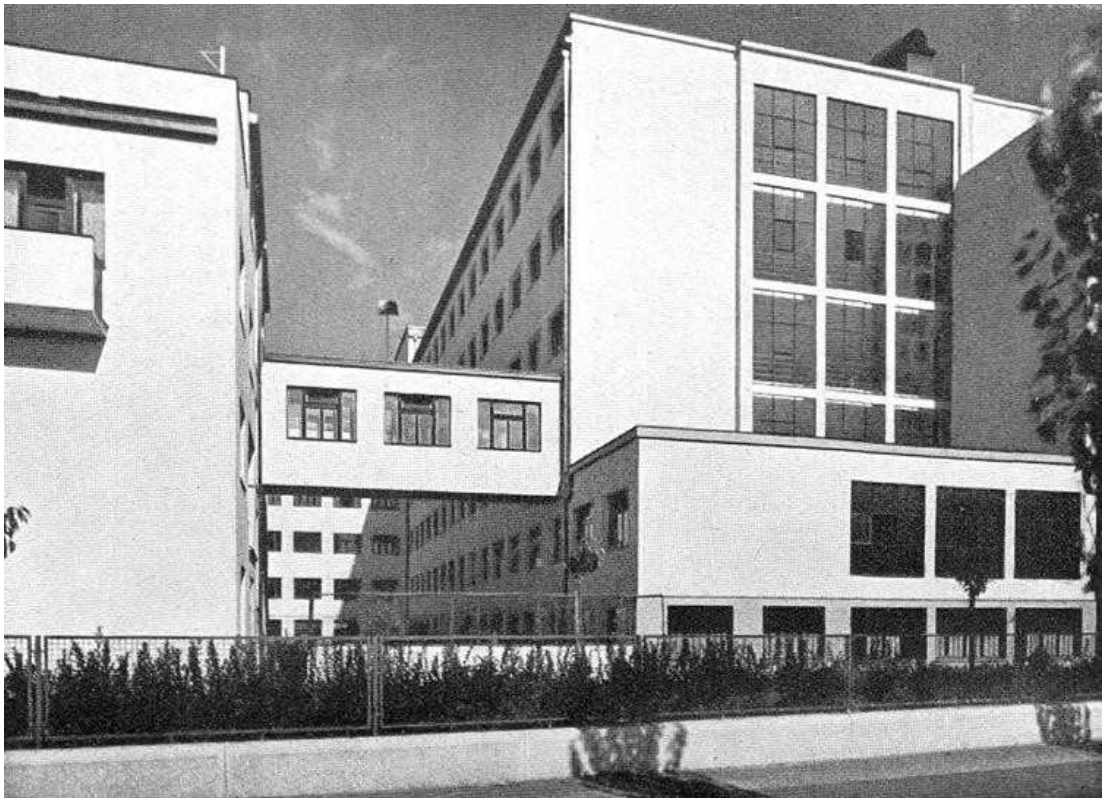
148. Severní průčelí (z Mánesovy ulice), 2011.

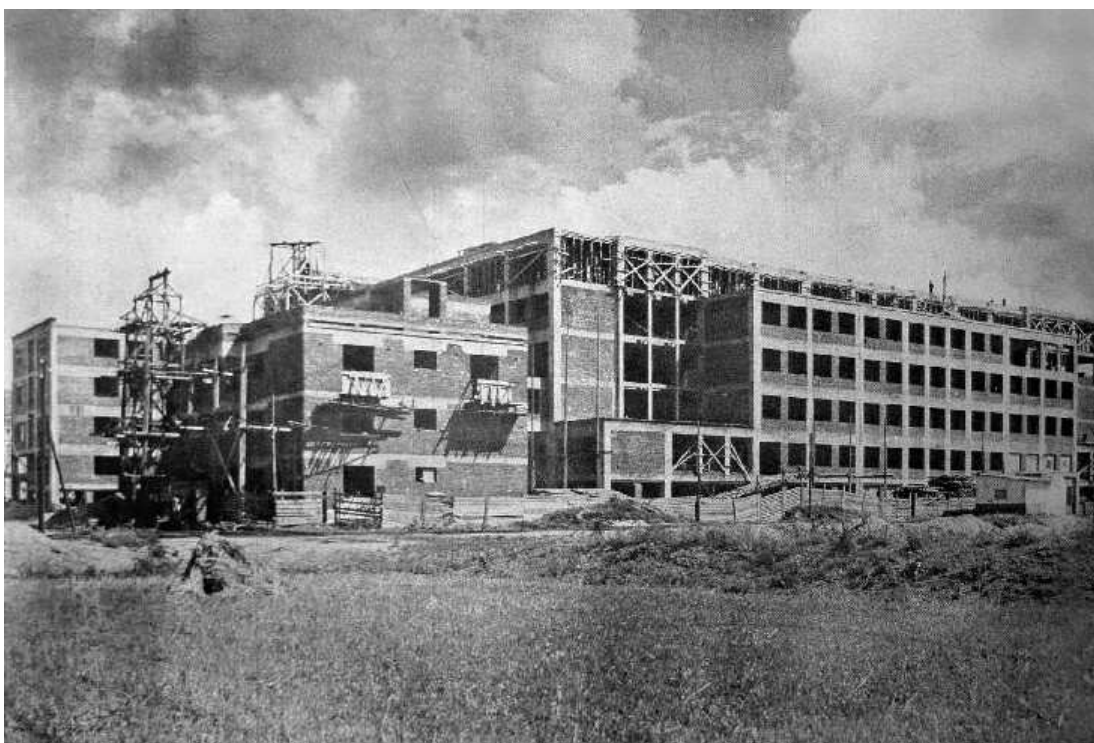
149. Jižní průčelí (z Nerudovy ulice), 2011.

150. Hlavní budova ředitelství státních drah, 2011.

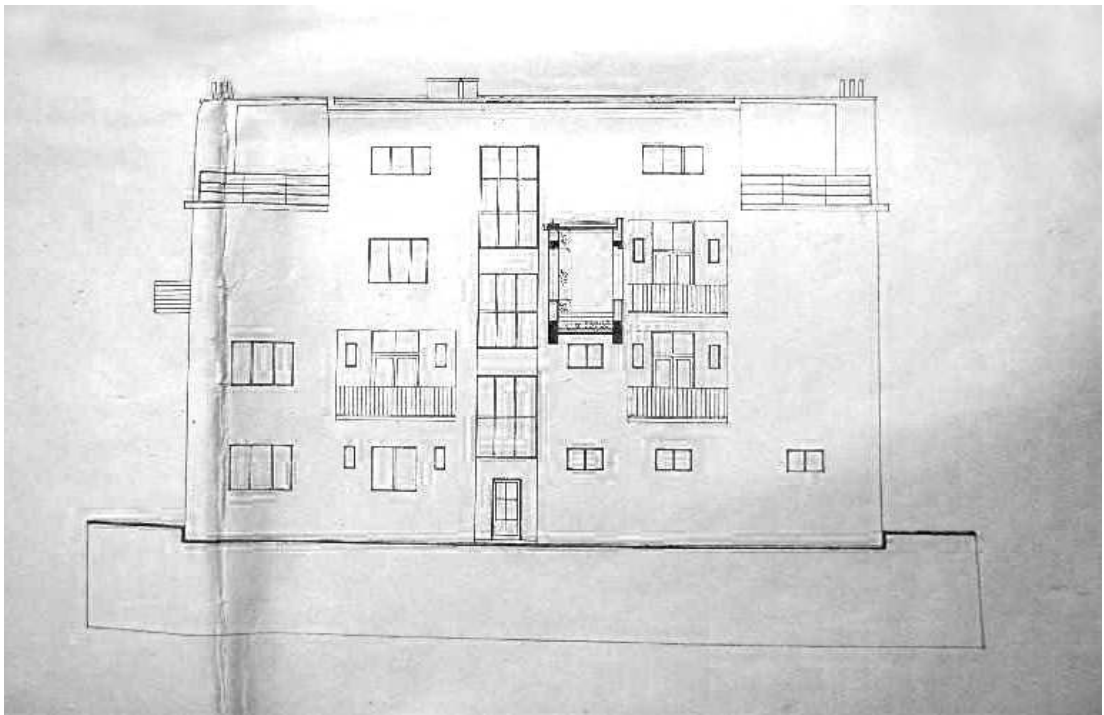
151. Spojovací lávka mezi hlavní administrativní budovou a úřednickou vilou.

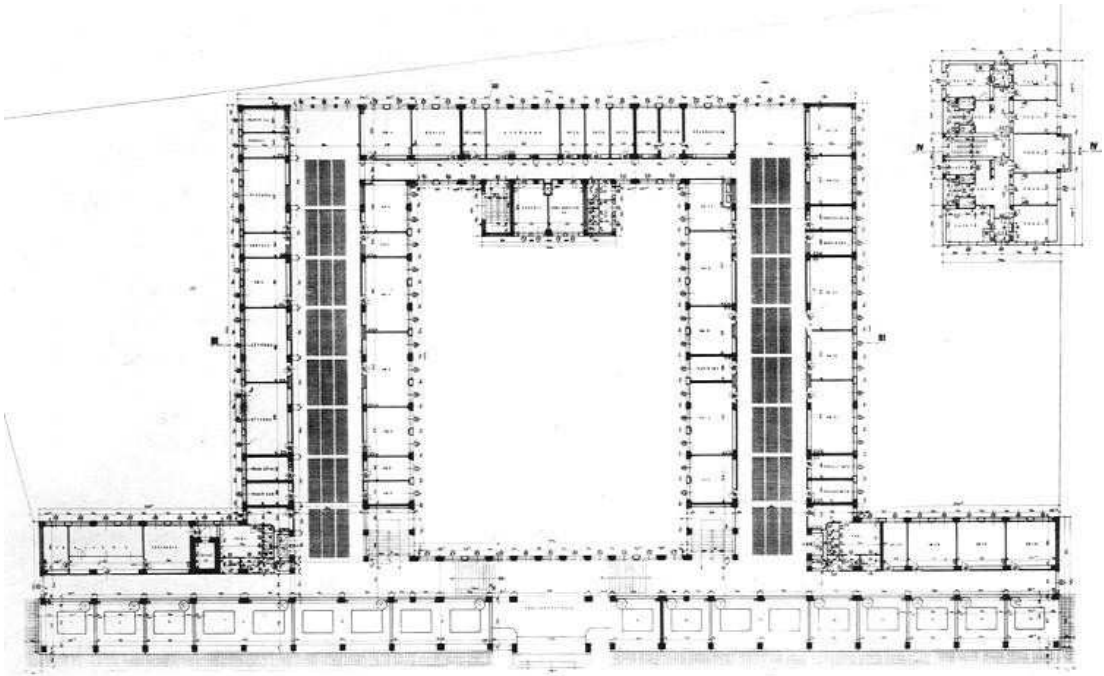
152. Výstavba hlavní budovy a vily, kolem 1930.

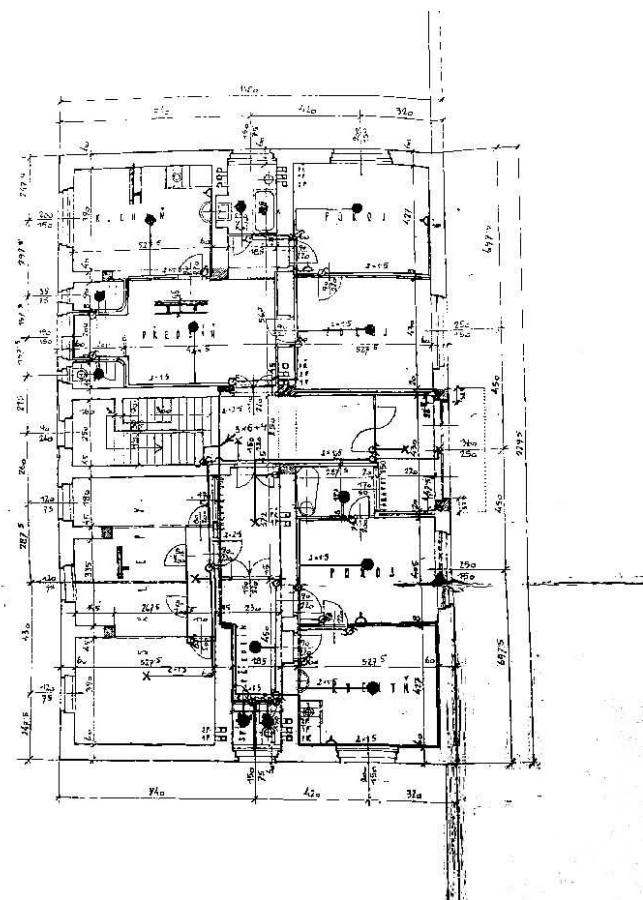
153. Hlavní budova ředitelství s vilou v zadním plánu, 1933.

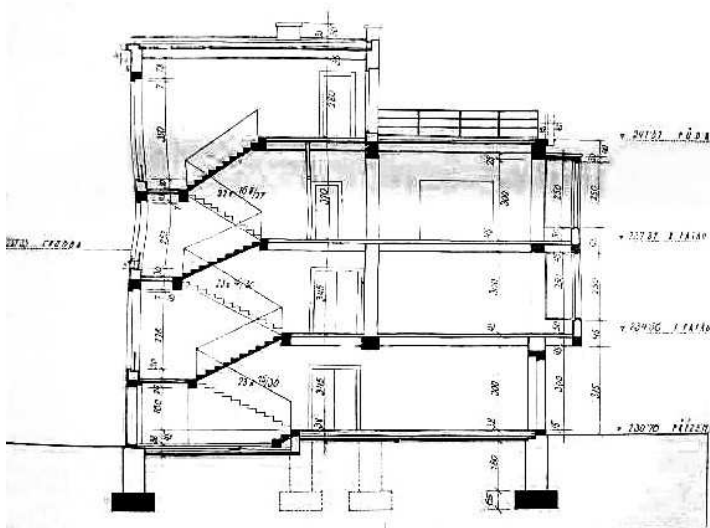
154. Návrh východního průčelí s vyznačením spojovací lávky, 1928.

155. Půdorys přízemí hlavní budovy ředitelství a vily, 1928.

156. Půdorys přízemí vily, 1928.

157. Příčný řez stavbou, 1928.

4.12 Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem

Umístění: Spojených národů čp. 1620, Dvůr Králové nad Labem, okres Trutnov, kraj Královéhradecký

Autor: Josef Gočár – exteriér, Josef Grus – interiér

Stavebník: Zdeněk Sochor (1898 – 1988), spolumajitel textilní továrny ve Dvoře Králové (syn Josefa Sochora)

Datace: 1928 – 1931

Současné využití: sídlo Domu dětí a mládeže

Památkově chráněný objekt

Na jihozápadním svahu města Dvůr Králové je situována druhá vila rodiny Sochorů od Josefa Gočára. Iniciátorem Gočárovy nejlépe řešené funkcionalistické vily a jedné z nejznámějších funkcionalistických staveb v jeho tvorbě byl Zdeněk Sochor (1898-1988), nejstarší z pěti synů královédvorského textilního průmyslníka Josefa Sochora. Architekt se již zcela odpoutal od kubismu a rondokubismu – stylů, které užil na domu Zdeňkova otce, a stavba tak zcela naplňovala corbusierovské heslo modernistických architektů: „*dům je stroj na bydlení*“.⁴⁸⁰ Výstavba tohoto funkčního a prostorově velkorysého domu, zcela netradičně Gočárem zasazeného do originálně koncipované rozlehlé japanizující zahrady, probíhala v letech 1928-1930.

Roku 1921 se Zdeněk Sochor stal prokuristou, ve dvacátých letech se již zapojil do vedení prosperující textilní královédvorské továrny, v níž od roku 1924 řídil tkalcovnu a tiskárnu. Za obchodem cestoval po celém světě, kde se zabýval textilní výrobou, chodem továrních podniků a jejich správou.⁴⁸¹ V roce 1930 se v Praze oženil s Eliškou Hanelovou a o tři roky později se manželům narodil syn Pavel.⁴⁸² Se svým bratrem Josefem Stanislavem, se kterým po otcově smrti v roce 1931 převzali vedení podniku, měli „*příležitost obeznámiti se osobně s výrobními a distribučními metodami a možnostmi speciálním studiem v zahraničí, mimo jiné i ve Spojených státech amerických*“.⁴⁸³ Do zavedeného podniku vnesli moderní názory a pokrokové metody spjaté s kvalitní personální a sociální politikou. Budováním

⁴⁸⁰ Názor, že dům má být vyřešen racionálně, ekonomicky a úsporně, Corbusier publikoval v knize *Vers une architecture* z roku 1923.

⁴⁸¹ Viz Zuzana Ragulová (pozn. 306), s. 16.

⁴⁸² Pavel Sochor se v budoucnu po smrti otce taktéž zapojil do vedení královédvorské textilní továrny.

⁴⁸³ Viz Vlastimil Havlík (pozn. 300), s. 15, pozn. 31.

rodinného sídla se Zdeněk Sochor začal zabývat v září roku 1928, kdy zakoupil pozemky na vyvýšeném místě nad městem a podal žádost o schválení stavby. Následující měsíc mu úřad povolení udělil, a to na dům s rovnou střechou, výškově i v řešení přizpůsobený stávajícímu terénu. Schválena byla také výstavba samostatných garáží o velikosti 7,5 x 6,9 m a zahradního skladiště s rovnou střechou. Okolo domu se měl terén upravit na ozdobnou zahradu a sad, který bude do ulice vymezen plotem.⁴⁸⁴

Architekt umístil vilu do svažitého terénu, kolem ní navrhl parkově upravenou rozlehlou zahradu inspirovanou asijskými vlivy a tvořenou liniemi cestiček z pískovcových desek, umělým jezírkem, skalkou, shluky keřů a solitérními stromy. Pozemek kvůli svažitému terénu opatřil několika schodišti. Zasazení funkcionalistického domu do japonizující zahrady podpořilo výsledný dojem z celé koncepce.⁴⁸⁵

Atypické řešení hmoty vily vychází z výrazného terénního zlomu, do kterého je zasazena. Jedná se o skladbu dvou nestejněměrně se protínajících kvádrovitých těles vytvářejících půdorys latinského kříže, který evokuje chrámovou symboliku. Obě protínající se křídla budovy jsou dvoupodlažní a propojuje je těleso trojramenného schodiště. V hranolu zasunutém do svahu se nacházel suterén s hospodářsko-technickým zázemím budovy. Horní část stavby, která tvořila hlavní křídlo budovy, Gočár zakončil plochostropě a usadil na osu příjezdové komunikace. Tato část domu sloužila jako obytná zóna továrníkovy rodiny.

Půdorys stavby architekt logicky uspořádal podle nároků objednavatele a podle životních potřeb rodiny. Jednalo se o velkoryse plynulý prostor, místy pouze dělený příčkami. Gočár v relativně kontinuálním interiéru opět navázal na Le Corbusierovu teorii – v tomto případě volného půdorysu, kterou pařížský architekt charakterizoval ve svých *Pěti bodech nové architektury*.⁴⁸⁶ Gočár tohoto principu využil pouze v přízemí, kde jak zmiňuje v bakalářské práci Zuzana Ragulová „se

⁴⁸⁴ Povolení ke stavbě z 3. října 1928, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 1620.

⁴⁸⁵ Obdobně Gočár řešil v letech 1930-1932 park v severozápadním sektoru Hradce Králové (dnešní Šimkovy sady). Park měl mít podobu sadu ve stylu japonské zahrady s cizokrajnými rostlinami, rybníčky, liniemi cestiček, můstky a japonériemi z bambusu. Ústřední část tvořilo umělé jezírko s ostrůvkem, nepravidelného, jakoby nahodilého ledvinovitého tvaru, jež navrhl Gočárův spolupracovník malíř Alois Wachsman. Na osázení parku zelení se podílel vynikající dendrolog dr. Kamenický z Průhonice. Viz Jiří Krátký (pozn. 463), s. 89.

⁴⁸⁶ Pět bodů nové architektury Le Corbusier publikoval v roce 1927 v souvislosti s výstavbou domu Citrohan ve výstavní kolonii Die Wohnung ve Stuttgartu. Viz Rostislav Švácha, *Le Corbusier*, Praha 1989, s. 24.

*nedá mluvit ani o jednotlivých místnostech, jako spíše o sektorech. Celý prostor měl reprezentační funkci, části kontinuálně přecházely jedna v druhou. Funkce jednotlivých částí domu byly zohledněny i v dispozičním řešení stavby dle světových stran.*⁴⁸⁷ Hospodářský trakt míří na sever, obytná část na východ, ložnice k jihu.

Na nižším kvádru architekt umístil střešní terasu, kterou částečně zakrývá monolitická markýza spojující dvě komínová tělesa. Na terase se také uplatnila obloukovitá hmota točitého schodiště, které spojuje přízemí s prvním patrem. Druhou přízemní terasu umístil Gočár na východní stranu domu před rizalit, který vynáší balkón. Pravoúhlý rizalit se nachází ve střední části východní fasády a prosvětluje ho velká okna, kterými se otevírá do zahrady.

V suterénu se původně nacházel obytný zahradní salonek, dva velké a jeden malý sklep, byt domovníka s příslušenstvím, dvě předsíně, koupelna, prádelna, toaleta, spíž, pokoj, kuchyň a chodba. Dveře vedle kulatého schodiště, ústící na střešní terasu, vedly do další přízemní části pro pomocný personál, kde se nalézala předsíň, chodba, umývárna, pokoj pro služku, pokoj na šití, spíž, WC, kuchyně a přípravná jídl.

Jižní křídlo přízemí a celé první patro tvořily obývací prostory. Parter obytného křídla disponoval předsíní, halou, pánským pokojem a jídelnou. V jídelně byl umístěn výtah na jídlo a s plynovým krbem pragmaticky propojená skříň na ohřívání talířů.⁴⁸⁸ V hale architekt umístil trojramenné schodiště do prvního patra, sloužící k privátním účelům rodiny.

V patře se nalézaly soukromé pokoje, k nimž patřila ložnice paní, ložnice pána, dětský pokoj, koupelna, hostinský pokoj s koupenou, fotokomora a pokoj pro snídani, kam vedl zmiňovaný výtah na jídlo. Terasa před pánským pokojem, poskytovala výhled na město Dvůr Králové i na Zvičinu.

Při porovnávání Gočárovy tvorby soukromého bydlení se nevyhneme komparaci s pražskou puristickou vilou Františka Strnada z let 1925-1926. I v případě Strnadovy vily je objem domu složen ze dvou, navzájem se pronikajících, kvadratických (zde však vertikálních) těles, s jedním dvoupatrovým a druhým jednopatrovým křídlem. Stejně jako v domě Zdeňka Sochora, i ve vile Františka Strnada v Praze v Bubenci z let 1925-1926 vychází vnitřní dispozice domu ze specifických potřeb bohatého objednavatele a jeho rodiny. Náročný společenský

⁴⁸⁷ Viz Zuzana Ragulová (pozn. 306), s. 48.

⁴⁸⁸ Ibidem, s. 46.

život majitele pražské vily vyžadoval, aby se v případě potřeby daly propojit hlavní reprezentační místnosti v jednotný prostor. To Gočár zařídil umístěním posuvných skleněných dveří. V Sochorově vile Gočár zašel ještě dále, když přízemní společenský prostor pouze místy oddělil kusy nábytku, nízkými dělicími či posuvnými skleněnými stěnami.

První projekty Josefa Gočára k Sochorově vile pocházejí z června 1928. Druhé z října téhož roku, kdy Gočár provedl některé změny v plánové dokumentaci. Menší úpravy doznala všechna podlaží. V suterénu architekt zrušil sklepní místnost pod rizalitem, naopak rozšířil prádelnu se sušárnou a změnil dispozici bytu domovníka. V přízemí přidal další vchod do domu a rozšířil terasu k hlavnímu vchodu. V patře zvětšil stávající místnosti – pánskou a dámskou ložnici – o sousední pokoje. Návrhy kreslil v Gočárově ateliéru Josef Grus, který vedl i stavbu. Stavební práce provedla královédvorská firma Karla Jarolímka, který je autorsky podepsán i pod vilou Zdeňkova otce.

Konstrukce stavby kombinuje bílé omítnuté cihelné zdivo a železobetonový skelet. Na domě jsou užitá obdélná okna, jež byla původně usazena v bronzových rámech a vyplněná zrcadlovým sklem. Překližkové dveře měly železné zárubně. Vytápění budovy zajišťovalo ústřední topení umístěné pod garáží mimo samotnou stavbu. Střešní terasa a cesty před domem se skládaly z velkých pískovcových desek dovezených z Červeného Kostelce. Materiálem veškerých podlah, trojramenného i točitého schodiště se stalo linoleum. Stěny místností a některé části průčelí stavitelé částečně ducovali.⁴⁸⁹

Stavba údajně stála Zdeňka Sochora čtyři miliony korun.⁴⁹⁰ Zadavatel tedy disponoval prostředky, díky kterým stavitelé mohli realizovat jeho požadavky v nejlepších materiálech a rodinný dům vybavit nejrůznějšími technickými vymoženostmi. Mezi některé patří například vrata vjezdové brány pro auta na elektrický pohon, která se dálkově ovládala z vnitřku domu. Budovu již také vesměs opatřili elektrickými hodinami a zapuštěnými stropními světly.⁴⁹¹ Vilu taktéž zařídili moderním vestavěným nábytkem, který z obytných místností vytvářel elegantně zařízený soukromý prostor.

⁴⁸⁹ Duco byla speciální barva. Srov. Vila ve Dvoře Králové, *Stavitel* XII, 1931, č. 1, s. 17.

⁴⁹⁰ Tento údaj uvádí ve své studii Miluše Šmídová-Janošíková, Královédvorský závod Sochor v letech 1904-1945 [materiálová studie], in: *Z historie podkrkonošského textilu. Sborník příspěvků k dějinám textilní výroby v Podkrkonoší*, Trutnov 1971, s. 186.

⁴⁹¹ Viz Vila ve Dvoře Králové (pozn. 489).

Marie Benešová komfortní nábytek ve vile obdivuje jako „na svou dobu dokonalý, svou prostotou, hladkostí, splňující dokonale svůj účel, při využití všech dosavadních novodobých poznatků“.⁴⁹² V jídelně se nacházel luxusní mobiliář z jasanového dřeva, v obývacím a pánském pokoji nábytek z dřeva ořechového, interiéry doplňovaly koberce z drsné příze, štukové reliéfy, bonsaje a dekorativní vázy. V patře se počítalo s barevně lakovaným nábytkem, který by odstínem harmonizoval se stěnami pokojů. Pánský pokoj disponoval inventářem v tmavých barvách, na rozdíl od pokoje dámského, jenž byl zařízen v barvách světlých. S barevně diferencovaným inventářem se Zdeněk Sochor setkal již v otcově vile. Gočár v tmavých barvách pojednal nábytek ve studentském pokoji, naopak světlý odstín měl Zdeňkův pánský pokoj. Rondokubistické nábytkové soubory však v tomto případě nekorespondovaly s barevným odstínem stěn.

Na vnitřním vybavení domu, jež i v tomto případě prováděl Josef Gočár, se spoluautorsky podílel architekt Josef Grus (1893-1972)⁴⁹³ a textilní výtvarník Antonín Kybal (1901-1971).⁴⁹⁴ Kybal v roce 1932 do interiéru vily navrhl a zhotovil koberce a gobelíny.⁴⁹⁵ Grus interiér koncipoval v návaznosti na funkcionalitu

⁴⁹² Viz Marie Benešová (pozn. 340), s. 175.

⁴⁹³ Josef Grus (19. října 1893 Pardubice – 19. března 1972 Praha), studoval nejprve v letech 1920-1921 na Uměleckoprůmyslové škole u Pavla Janáka. Následně v letech 1924-1927 u Josefa Gočára na Akademii výtvarných umění v Praze, který jej do roku 1930 zaměstnával ve svém soukromém ateliéru. Ještě jako člen Gočárova studia spolupracoval na vnitřním vybavení Sochorovy vily. Krátce po této zakázce se osamostatnil. Ve Dvoře Králové se však uplatnil ještě dále – výtvarně spolupracoval s textilní firmou Josefa Sochora. Pro továrníka vyprojektoval dělnickou kolonii v Sochorově ulici (1931-1932), dvojdomky a šestidomky (1932), domek vrátného u továrny (1932), domek řidiče u Sochorovy vily (1931-1937), u kolonie domy pro vysoce postavené zaměstnance Sochorovy továrny: střídou funkcionalistickou vilu ředitele Karla Čeřovského (1933), rodinný dům J. Šubrt a dům pro textilního návrháře Měšťana (1933). Architektovy další realizace se nachází v Novém Městě nad Metují, Ládví a v Praze-Dejvicích. K nim patří zejména vila pro Marii Rubličovou v ulici Ve Vilách čp. 1154 v Novém Městě nad Metují (1930), letní rodinný dům v Kamenici-Ládví (1934), dvě vily v Matějské ulici v Praze-Dejvicích čp. 1987/XIX (1939-1940) a čp. 1177/XIX (1938-1940), národní památník padlých na Dukle u Vyšného Komárnick na Slovensku (1949). Z jeho návratu z Československých legií v Rusku přes Honkong a Indii se zachovalo množství kreseb a akvarelů. Viz Pavel Vlček, Grus Josef, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 207.

⁴⁹⁴ Vladimíra Halouzková, *Osobnost a dílo textilního výtvarníka Antonína Kybala* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008, s. 25.

⁴⁹⁵ Antonín Kybal (25. března 1901 Nové Město nad Metují – 15. listopadu 1971 Praha) byl významný český textilní výtvarník a pedagog, zakladatel české školy tapisérie. Svá studia zahájil na pražské Uměleckoprůmyslové škole v sochařském ateliéru Josefa Mařatky, kde absolvoval v roce 1925. Poté dva roky vyučoval na gymnáziích, roku 1927 opustil školství a vydal se na dráhu výtvarníka. Od roku 1928 měl s manželkou Ludmilou vlastní výtvarný ateliér, ve kterém tvořili koberce, tapisérie, záclony, tištěné dezény a další návrhy a realizace. Kybal se stal vůdčí osobností a průkopníkem českého moderního textilního umění. Po druhé světové válce založil na Vysoké škole uměleckoprůmyslové v Praze „textilní školu“, jejíž činnost zaměřil na tapisérie a koberce. Jeho práce zahrnuje i spolupráci s dalšími výtvarníky, především manželkou Ludmilou, ale i s rodinou textilních podnikatelů Sochorů. Jeho návrhy na vázané koberce byly realizovány například firmou Satas, textilními závody Hlinsko v Čechách, v závodu Toko Náměšť nad Oslavou, návrh

exteriéru v duchu dobových zásad moderního bydlení. Provedl vnitřní výmalbu, navrhl vestavěný úložný nábytek, interiérový mobiliář a doplňky z kvalitních přírodních materiálů včetně zeleně. Interiéry v tónu pastelových barev působily velmi klidným a harmonickým dojmem – takovým, jaký se dostává domům v Číně či Japonsku. Zklidnění forem a jistou estetiku asijské kultury bydlení v interiéru funkcionalistické vily Josef Grus domu vtiskl po svých studijních cestách po Asii.⁴⁹⁶ Dům však prošel řadou výrazných úprav a původní zařízení bylo kompletně zničeno. Grusův podíl je tak možné rekonstruovat pouze podle dochovaných fotografií a plánů.

Bohužel z interiéru vily, již podle Benešové „*funkčně diferencovaný půdorys dává základ neobyčejně živé architektuře nahého tvaru, jejíž účín, zejména uvnitř, je zvýšen přirozenými barvami materiálů, jimž autor dává záměrně vyznít, aniž znásilňuje povahu materiálu,*“⁴⁹⁷ se do dnešních dnů nic nedochovalo. Ještě před obsazením Československa se bratři Sochorovi rozhodli, zřejmě v důsledku zhoršující se mezinárodní politické situace, vybudovat filmovou tiskárnu a později i tkalcovnu v severoirském Belfastu a investovat tak část kapitálu v zahraničí. Zřizovat továrnu do Irsku odjel Zdeněk Sochor roku 1938. Zanedlouho jej následovala i manželka se synem. Vila rodina definitivně opustila 28. února 1939.⁴⁹⁸ Později se Sochorovi přestěhovali do Švýcarska, do Čech ani do vily se již nevrátili.

V roce 1948 majetek rodiny Sochorů znárodnil stát, včetně textilní továrny, dvou rodinných vil a dalších budov. V následujících letech se dům stal majetkem lesní správy, která jej adaptovala na bytové jednotky, administrativní a správní budovu. V této době vlastník vyměnil bronzové rámy oken za dřevěné. V sedmdesátých letech vznikla na západní straně domu přízemní přístavba skladu. Od osmdesátých let vila fungovala jako Dům pionýrů, ti nechali západní přístavbu zbořit a na místě vystavět nové dílny a sociální zázemí. Ve stejném roce vzniklo ještě hřiště,

damaškového ubrusu v národním podniku Arandar Jeseník. Pro Krásnou jizbu Društvenní práce navrhoval dekorační látky. Kybalovy textilie vznikaly zpočátku v souladu s tehdejší bytovou architekturou ovlivněnou funkcionalismem. Kybal několikrát navštívil továrnu Zdeňka Sochora v severoirském Belfastu, kde experimentoval s novými způsoby tisku a kde byly podle jeho návrhů vytištěny a ručně omalovány dva druhy hedvábných šátků. Další Kybalovy návrhy textilních tisků realizovaly závody národních podniků Tiba Dvůr Králové nad Labem, Textilana Liberec, dílny Ústavu bytové a oděvní kultury v Praze, Ústředí uměleckých řemesel v Praze a jiné. Více viz Vladimíra Halouzková, *Osobnost a dílo textilního výtvarníka Antonína Kybala* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008.

⁴⁹⁶ Jednalo se zejména o cesty po Číně a Indii v roce 1920.

⁴⁹⁷ Viz Marie Benešová, (pozn. 3), s. 32.

⁴⁹⁸ Potvrzení z Městského úřadu z 2. srpna 1940, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 1620.

skleník a opěrná zeď. V roce 1993 začali pionýři bytovou jednotku v přízemí využívat jako mládežnickou ubytovnu.⁴⁹⁹

V současnosti stavba slouží pro účely Domu dětí a mládeže. Mezi nejnovější stavební počiny patří uzavření vstupního průčelí a výměna veškerých truhlářských prvků. Exteriér je přesto poměrně dobře zachován. Bohužel v interiéru z původní krásy a hodnotného mobiliáře najdeme pouze několik originálních prvků. Přičítat to jistě lze tomu, že se vila rodině nikdy nevrátila, několikrát změnila svou funkci a prošla mnoha vnitřními stavebními zásahy. Nicméně vnitřní dispozice domu se v zásadě uchovala. Vila je od roku 1987 památkově chráněným objektem, evidována v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek České republiky pod rejstříkovým číslem 17266/6-5045.

Vila Zdeňka Sochora se stala velkorysým Gočárovým funkcionalistickým projektem – ideálem funkčního a komfortního bydlení. Lze pouze litovat, že dům k obývání sloužil velmi krátkou dobu. Díky mnoha dřívějším vnitřním úpravám je dnes již možné obdivovat pouze zachovaný exteriér, nacházející se však ve špatném stavu, vyžadující brzkou obnovu. Z koncepce originální zahrady, obklopující dům, se toho do dnešní doby mnoho nezachovalo.

Vývoj bádání

Důležitým pramenem ke stavbě vily je pozůstalost Josefa Gočára uložená v Archivu architektury Národního technického muzea v Praze, zejména složka *Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové (1928-1929, 1933)*.⁵⁰⁰ Ve Státním oblastním archivu v Zámrsku je uložen fond *Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem*,⁵⁰¹ kde se nacházejí plány ke stavbě vily z června a října 1928. Dokumentace k domu je archivována na stavebním odboru městského úřadu ve Dvoře Králové nad Labem,⁵⁰² kde jsou také uloženy již definitivní plány z října.

Badatelský zájem se o počátku více soustředil na vilu Zdeňka Sochora než na vilu jeho otce Josefa, proto se jí dostávalo více pozornosti i v literatuře. To dokládá i skutečnost, že skici a půdorysy stavby vydal již v roce 1930 Karel Teige ve své knize

⁴⁹⁹ Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 1620.

⁵⁰⁰ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové (1928-1929, 1933) [pol. 162/a].

⁵⁰¹ Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 89.

⁵⁰² Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 1620.

*Moderní architektura v Československu.*⁵⁰³ V témže roce Wirth zveřejnil v Gočárově monografii⁵⁰⁴ půdorys přízemí, prvního patra, celkový perspektivní návrh, ale i náčrt pánského pokoje a přípravný jídlá. Vila Zdeňka Sochora se stala společně s konstruktivistickou vilou Františka Strnada v Praze v Bubenči jedinou stavbou rodinného charakteru, kterou zde autor z celé škály architektony tvorby prezentoval. Následující rok publikoval časopis *Stavitel*⁵⁰⁵ již dokončený dům s krátkým popisem a fotografií. Realizaci se obsáhle zabývá Marie Benešová ve své diplomové práci *Architekt Josef Gočár a jeho podíl na vývoji české moderní architektury*⁵⁰⁶ z roku 1949. Autorka se o stavbě zmiňuje i v o devět let starší monografii,⁵⁰⁷ ale pouze jedinou větou, avšak reprodukuje půdorys přízemí, patra a fotografii. Poté se o vile dlouhá desetiletí nikde nepsalo.

První recentní studií se stal až text Vladimíry Paterové do edice *Slavných vil Královéhradeckého kraje*⁵⁰⁸ z roku 2007. V následujícím roce kolektiv autorů pod vedením Zdeňka Lukeše zařadil medailon domu do knihy *Ve víru modernosti*⁵⁰⁹ a o dva roky později také do Gočárově monografie.⁵¹⁰ Vilou Zdeňka Sochora se zabývá i italský katalog výstavy o Josefu Gočárovi⁵¹¹ od Domenica Chizzonitiho z roku 2011. Tuto funkcionalistickou realizaci, její exteriér, interiérovou výzdobu a zejména osobnosti objednavatelů, nejnověji a zatím nejobsáhleji, zpracovala Zuzana Ragulová ve své diplomové práci *Vily rodiny Sochorovy ve Dvoře Králové nad Labem*,⁵¹² obhájené na Masarykově univerzitě v roce 2013.

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové (1928-29, 1933) [pol. 162/a].

⁵⁰³ Viz Karel Teige (pozn. 321), s. 220-222.

⁵⁰⁴ Viz Zdeněk Wirth (pozn. 3), s. 88-91.

⁵⁰⁵ Viz Vila ve Dvoře Králové (pozn. 489), s. 17-21.

⁵⁰⁶ Viz Marie Benešová (pozn. 340), s. 161-163, 174-176.

⁵⁰⁷ Viz Marie Benešová (pozn. 3), s. 32, 34-35.

⁵⁰⁸ Vladimíra Paterová, Sochorova vila, in: Petr Ulrich (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje*, Praha 2007, s. 103-105.

⁵⁰⁹ Pavel Panoch, Dvůr Králové nad Labem, Vila Zdeňka Sochora, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 134-135, 142.

⁵¹⁰ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 210-216, 300, 374.

⁵¹¹ Viz Domenico Chizzoniti (pozn. 210), s. 78-81.

⁵¹² Viz Zuzana Ragulová (pozn. 306).

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b].
- Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 89.
- Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 1620.
- Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem – Osobní deníky Zdeňka Sochora z let 1922-1926, inv. č. 65/2008A – 69/2008A.

Literatura

- Karel Teige, *Moderní architektura v Československu*, Praha 1930, s. 220-222.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930, s. 88-91.
- Antonín Kybal, *Textilie pro soudobý byt, Žijeme 1931*, Praha 1931-1932, s. 67-72.
- Vila ve Dvoře Králové, *Stavitel XII*, 1931, č. 1, s. 17-21.
- *Bytová kultura II*, 1934-1935, s. 17-23.
- Marie Benešová, *Architekt Josef Gočár a jeho podíl na vývoji české moderní architektury* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1949, s. 161-163, 174-176.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 32, 34-35, 49.
- Marie Benešová, O kubismu v české architektuře, *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 3, s. 171-183.
- Adolf Benš, Jan Sokol, František Maria Černý [et. al], Josef Gočár, *Architektura ČSSR XXX*, 1971, č. 6, s. 284.
- Miluše Šmídová-Janošíková, Královédvorský závod Sochor v letech 1904-1945 [materiálová studie], in: *Z historie podkrkonošského textilu. Sborník příspěvků k dějinám textilní výroby v Podkrkonoší*, Trutnov 1971, s. 186.
- Vlastimil Havlík, *Josef Sochor 1904-2004. K osobnosti zakladatele firmy Josef Sochor; Textilní závody, Dvůr Králové nad Labem a ku příležitosti 100 let závodu 13 Zálabí akciové společnosti TIBA Dvůr Králové nad Labem*, Dvůr Králové nad Labem, 2004.

- Pavel Vlček, Grus Josef, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 207.
- Vladimíra Paterová, Sochorova vila, in: Petr Ulrich (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje*, Praha 2007, s. 103-105.
- Vladimíra Halouzková, *Osobnost a dílo textilního výtvarníka Antonína Kybala* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008.
- Pavel Panoch, Dvůr Králové nad Labem, Vila Zdeňka Sochora, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 134-135, 142.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 210-216, 300, 374.
- Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár, Otakar Novotný*, Praha 2011, s. 100-101.
- Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d'avanguardia*, Napoli 2011, s. 78-81.
- Kristýna Kuhnová, *Továrnická rodina Sochorů ze Dvora Králové nad Labem a její spolupráce s českými umělci v době mezi světovými válkami* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, Pardubice 2011.
- Zuzana Ragulová, *Vily rodiny Sochorovy ve Dvoře Králové nad Labem* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2013.

Internetové zdroje

- Vladimíra Paterová, Sochorova vila, *Slavné stavby Čech, Moravy a Slezska*, dostupné na <http://www.slavnestavby.cz/vily/kralovehradecky/sochorova-vila>, vyhledáno 19. 11. 2011.

158. Pohled od východu na hlavní vstup do vily, 2012.

159. Zdeněk Sochor, 1919.

160. Zahradní (jižní) průčelí, 2012.

161. Pohled od východu, 2007.

162. Západní průčelí, 1931.

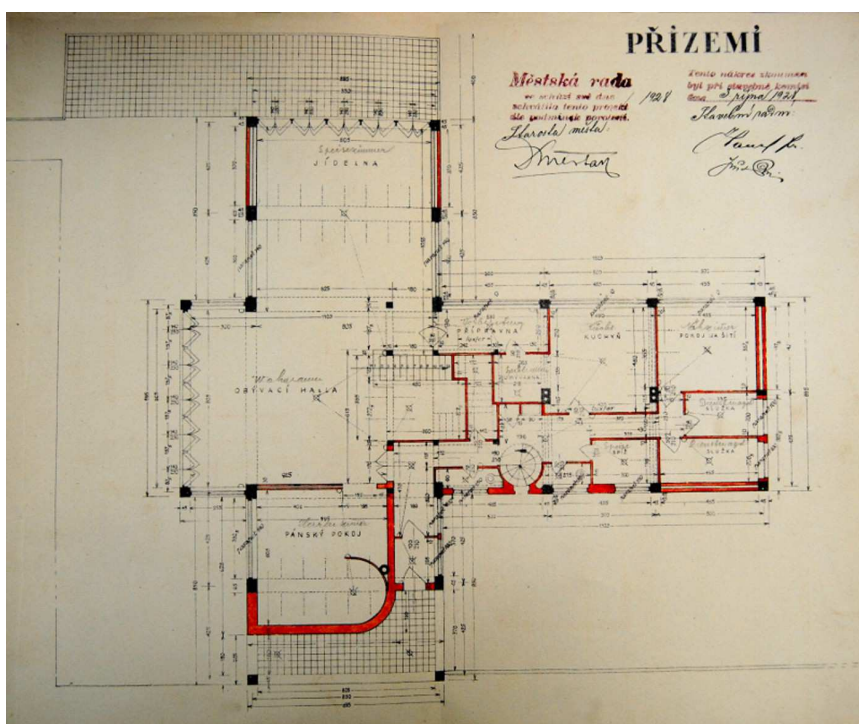
163. Pohled ze zahrady (od jihozápadu), nedatováno.

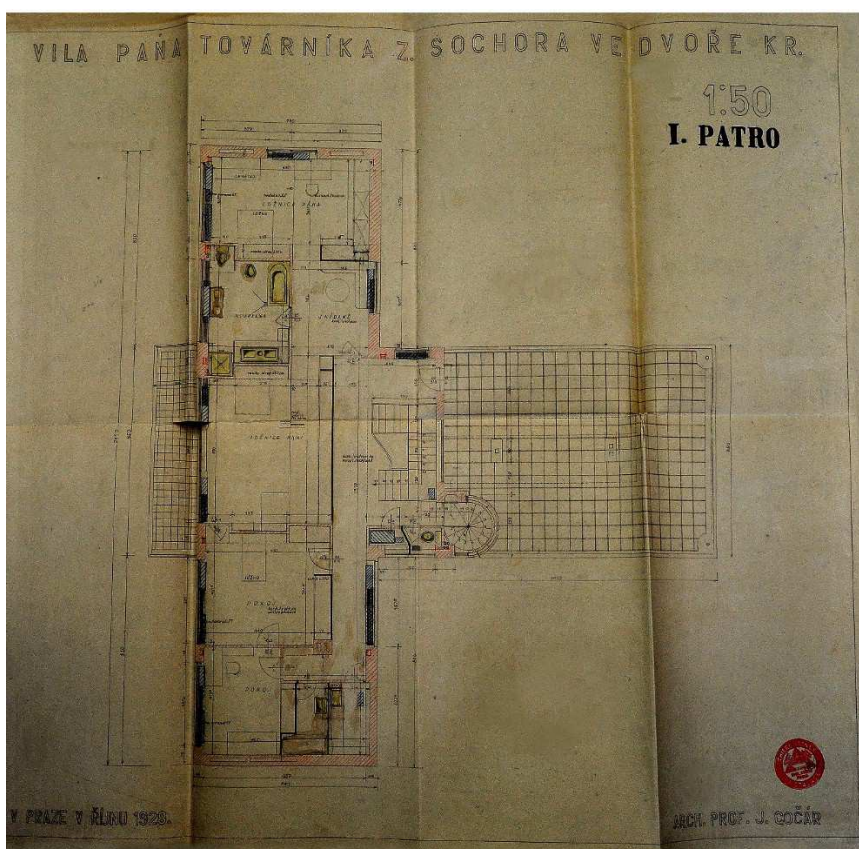
164. Zahradní (jižní) průčelí, nedatováno.

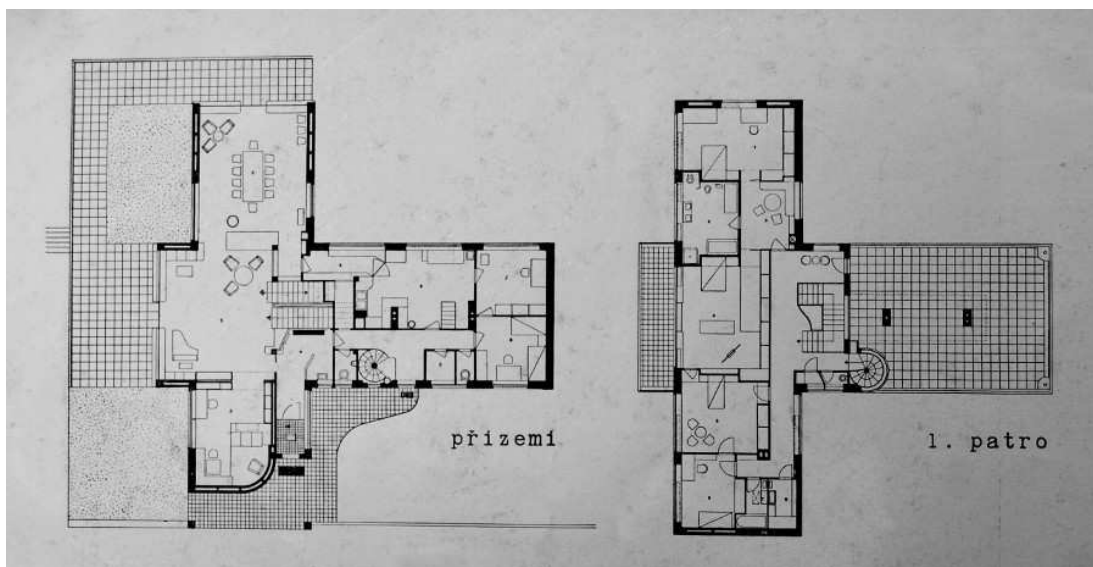
165. Střešní terasa s vyústěním točitého schodiště, nedatováno.

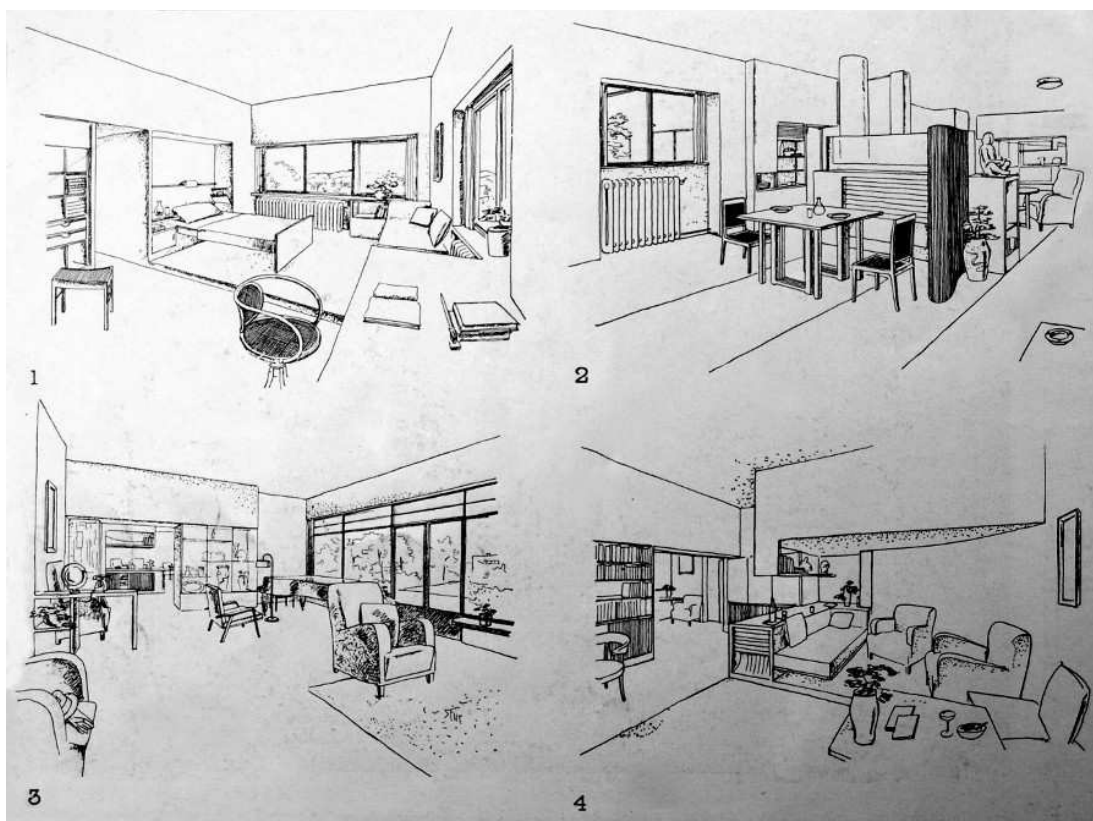
166. Půdorys přízemí, červen 1928.

167. Půdorys prvního patra, říjen 1928.

168. Půdorys přízemí a patra se zobrazením umístění nábytku.

169. Návrhy interiérů (1. ložnice, 2. jídelna, 3. hala, 4. knihovna), 1929.

170. Jídelna, nedatováno.

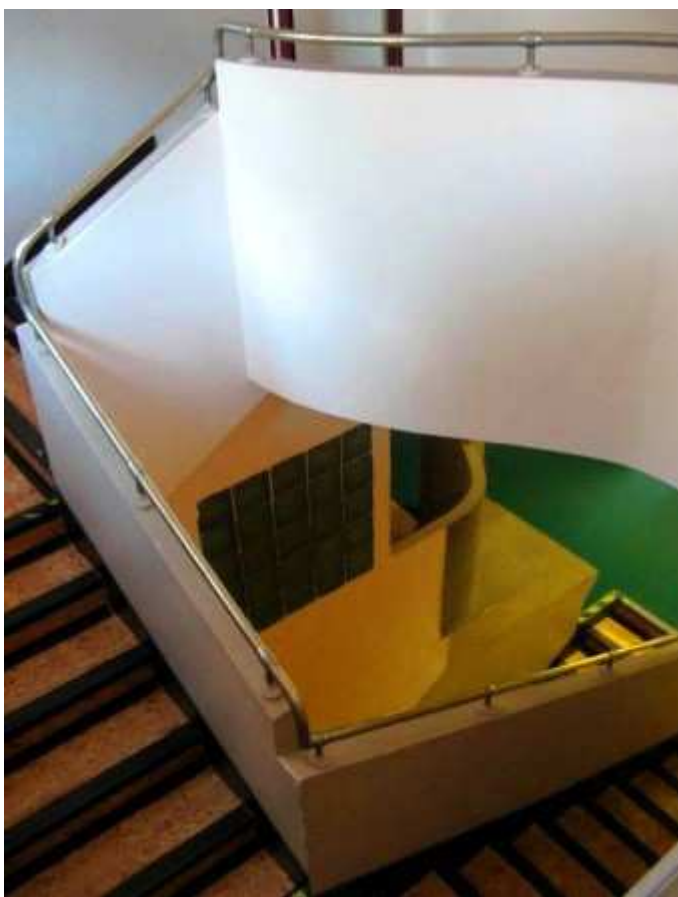
171. Hala, nedatováno.

172. Pánský pokoj, nedatováno.

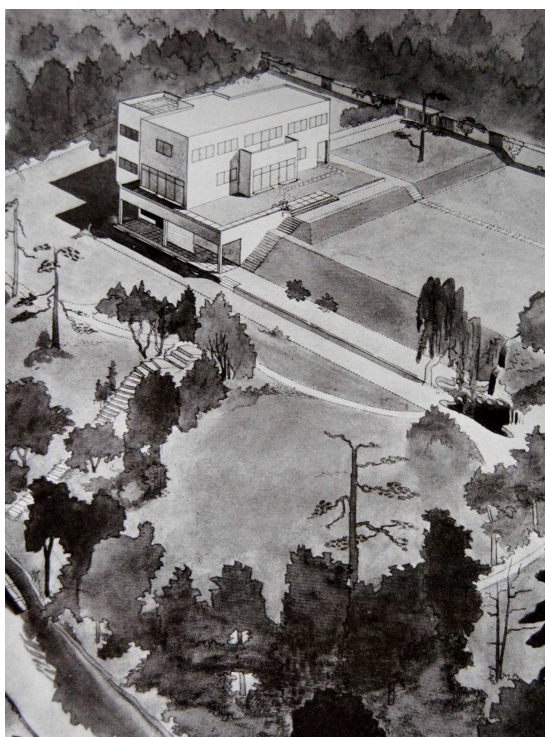
173. Koupelna, nedatováno.

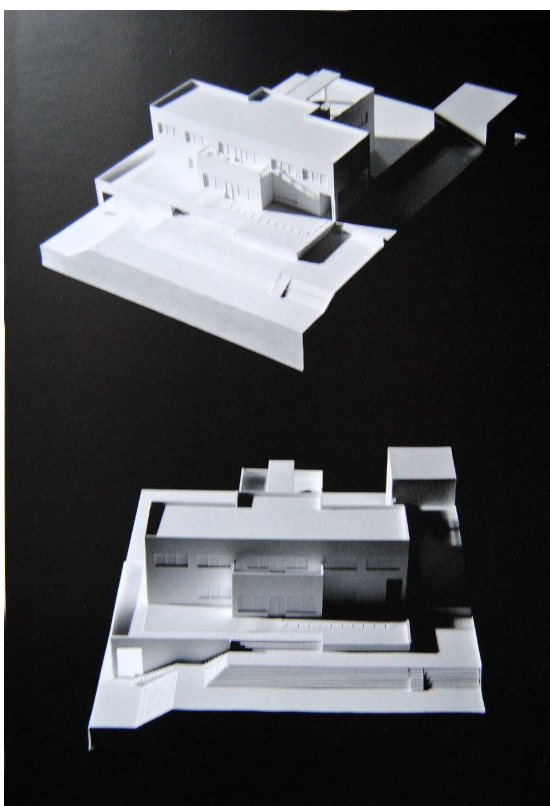
174. Hlavní schodiště v hale, 2012.

175. Prostor chodby prvního patra, nedatováno.

176. Akvarelový návrh vily s úpravou zahrady, nedatováno.

177. Model vily (Domenico Chizzoniti), 2011.

4.13 Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních

Bohdaneč

Umístění: Dukelská čp. 280, Lázně Bohdaneč, okres Pardubice, kraj Pardubický

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Anna Gastgebová, sestra Josefa Gočára, a její syn Ing. František Gastgeb, úředník poštovního ředitelství v Pardubicích

Datace: 1930

Současné využití: soukromý obytný dům

S východočeským městečkem Bohdaneč, kam se Gočárova rodina přestěhovala z jeho rodného Semína, pojily architekta nejen vzpomínky na strávené mládí, ale i těsná příbuzenská pouta. Když v roce 1897 mladý Gočár odjížděl z kraje ležícího v polabské nížině na studia do Prahy, zanechával zde svého otce Aloize, matku Annu, bratry Jaroslava a Jiljího, sestry Boženu a Annu.⁵¹³ Otec zemřel v roce 1903, matka o dva roky později. Jeho první realizací se proto stala v roce 1904 rodinná hrobka na místním hřbitově, na které spolupracoval se sochařem Stanislavem Suchardou. Hned po provedení této drobnější architektonicko-sochařské práce architekta čekaly již větší úkoly – výstavba obytných domů v Hradci Králové, vil v Kruceburku, mlýna a sila bratří Winternitzů v Pardubicích, obchodního domu Wenke v Jaroměři a několik dalších prací.

Po těchto realizacích se Gočár v roce 1910 vrátil zpět do Bohdaneče, aby zde navrhl a následně zrealizoval několik větších projektů. Prvním z nich se stal městský vodojem, jehož železobetonovou věž vystavěl v letech 1910-1911. V sousedství vodojemu v následujícím roce navrhoval kasárenský komplex hulánského pluku, sestávající se z jednopatrové hlavní budovy, koňských stájí, krytých i otevřených jízdáren, kovárny, střelnice, cvičišť, obytných budov mužstva a poddůstojníků a samostatně stojící vily velitele kasáren.⁵¹⁴ V letech 1912-1913 projektoval známý

⁵¹³ Jaroslav se stal sládkem v Bruselu, Jiljí účetním v semilském pivovaru, Božena (provdaná Srbová), jejíž manžel byl sládkem v Semilech. Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 17.

⁵¹⁴ Areál byl po roce 1948 razantně přestavěn. Poté se stal vojenskou oblastí obsazenou od roku 1968 sovětskou armádou. Po roce 1990 se z vojenského sektoru přeměnil v civilní sídliště a

pavilon lázní v kubistickém stylu s empírovým nádechem. Klasicizující tón snoubený s počínajícím rondokubistickým stylem architekt nechal zaznít i v penzionu Jana Veselého z let 1915-1916. Pestrá barevnost rondokubismu se poté plně projevila v návrhu hudebního pavilonu z roku 1920.

Poté, co se v roce 1910 Gočár do Bohdanče vrátil, žila zde již jen sestra Anna s rodinou. Anna (provdaná Gastgebová) bydlela v Bohdanči se svým manželem c. k. poštmistrem Ing. Františkem Gastgebem (1863-1910) a svými třemi dětmi – Annou,⁵¹⁵ Aloisem a Františkem. Toho roku však manžel František ve svých sedmačtyřiceti letech podlehl tuberkulóze a Anna ovdověla.⁵¹⁶ Díky jeho předčasné smrti zůstala veškerá péče o osiřelé děti na samotné Anně. Architekt měl se sestrou nepochybně blízký vztah, což dokládá i jeho dopis z března 1930 s návrhem výpomoci. V dopise Gočár doslova píše: „*Milá Aninko! Zasilám Ti plánek na vilku, jak bych si to asi představoval já, a sice přízemí o dvou pokojích s příslušenstvím a to samé v I. patře, které by se dalo pronajmouti. Kdyby se ti tato dispozice líbila, tak bych Ti nakreslil zadávací plány. Zároveň Ti vracím plánek Kvapilů. Když se Ti bude vše ode mne zamlouvat, pošly mi můj plánek zpět s event. korekturou. Joža.*“⁵¹⁷

Jak se lze přesvědčit z realizované dispozice domu, tak Anna patrně souhlasila. Architekt se tedy v roce 1930 opět vrátil do Bohdanče se soukromou zakázkou na vilku pro svou sestru. Spolustavebníkem rodinného domu se stal ing. František Gastgeb, úředník poštovního ředitelství v Pardubicích, Annin nejmladší syn a Gočárův synovec. Gočár se po sestřině schválení dispozičního rozvrhu soustředil na detaily domu a plány pro stavitele. V dubnu architekt Anně přiložil k dopisu rozkreslené studie oken do obou verand a dveří,⁵¹⁸ v červenci nákresy vestavěných skříní, vyhrazených do předsíní.⁵¹⁹

Vilu architekt situoval do dostatečné vzdálenosti od historického jádra města, poklidné lokality postupně se tvořící zástavby rodinných domků. Realizace domu se ujal Oldřich Kvapil, stavitel v Bohdanči a soused stavebníků. Ten také poskytl

průmyslovou zónu. Vila velitele kasáren zanikla. Viz Karel Cyprián *Lázně Bohdaneč. Průvodce městem, lázněmi a okolím*, Pardubice 1999, s. 10.

⁵¹⁵ Anna Gastgebová, provdaná Rybová.

⁵¹⁶ František Gastgeb byl pohřben do rodinné hrobky na místním hřbitově.

⁵¹⁷ Dopis Josefa Gočára sestře Anně Gastgebové z 10. března 1930, Soukromý archiv Ing. Jiřího Müllera.

⁵¹⁸ Dopis Josefa Gočára sestře Anně Gastgebové z 29. dubna 1930 s plánem detailů oken a dveří, Soukromý archiv Ing. Jiřího Müllera.

⁵¹⁹ Dopis Josefa Gočára sestře Anně Gastgebové z 31. července 1930, Soukromý archiv Ing. Jiřího Müllera.

Gastgebovým pozemek pro výstavbu, který od něho František Gastgeb koncem května 1930 odkoupil.⁵²⁰ Kvapil však začal již 21. března 1930 s výstavbou⁵²¹ samostatně stojící jednopatrové vilky, umístěné v zahradě na nároží tehdy ještě svého pozemku.⁵²² Budování domu probíhalo ve velmi rychlém tempu. Již sedm měsíců po zahájení stavby – tedy 20. října 1930 – se konala kolaudace.⁵²³ Gočár podle původních plánů navrhl vilu na téměř čtvercovém půdorysu. Netvořila celistvý krychlový tvar, ale z její hmoty vykrojil východní nároží ve výšce obou podlaží. Tím dal v patře vzniknout otevřenému balkonu a v přízemí kryté lodžii. Každý z bytů tak disponoval vlastním soukromým venkovním prostorem, který byl však později zazděn a stavba dostála své kompaktnosti.

Vila vyniká především jednoduchostí a střídmostí, danou lapidárním funkcionalistickým tvaroslovím. Signifikantní je plochá střecha, potlačená hlavní římsa, a stejně jako u dalších funkcionalistických domů, fasáda vyvedená v bílé vápenné omítce. Jihovýchodní průčelí původně členily v obou patrech pouze pásy čtyřdílných oken, po zazdění nároží byla přidána dvě dvoudílná okna pokračující za lícem fasády pásovými okny. Na celé stavbě jsou funkčně využita různá uskupení obdélníkových oken. Na severovýchodním průčelí se kromě pásových oken uplatňují úzké prosklené vertikální pruhy nad sebou prosvětlující prostor předsíně, a fasády obrácené do zahrady oživují pragmaticky rozmístěné úzké horizontální pásy okének sociálního zázemí nebo menší jednodílná okna. Přístup do domu netradičně zajišťuje nízký podélný objekt vyběhající z hmoty stavby tvořící přízemní předsíňku zakončenou vstupní brankou.

Částečně podsklepená stavba je v interiéru velmi prostorná. Půdorysná dispozice však nevytváří žádnou inovaci, je spíše účelně pojatá, a zajišťuje provozní samostatnost obou poschodí. V suterénu se nachází dvě místnosti využívané jako sklepy a dvouramenné schodiště, které vede ze sklepa až do patra. V přízemí architekt navrhl vstupní podélnou předsíň s vchodem na terasu, dva pokoje, kuchyň,

⁵²⁰ Vysvědčení o zakoupení pozemku Ing. Františkem Gastgebem od manželů Anny a Oldřicha Kvapilových sepsané u notáře Jana Kadlece v Pardubicích 14. července 1930, č. 2320/30, Soukromý archiv Ing. Jiřího Müllera.

⁵²¹ Protokol o komisionálním šetření v příčině stavby jednopatrové vilky na pozemku č. kat. 1174/7 v Bohdanči, sepsaný u Městského úřadu v Bohdanči 21. března 1930, č. 526, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280.

⁵²² Při souběhu ulic Na hlavní silnici (dnešní Dukelská) a K silnici kasárenské (dnešní Štefánikova).

⁵²³ Protokol o kolaudaci nově postavené jednopatrové vilky na pozemku č. kat. 1174/7 v Bohdanči, sepsaný u Městského úřadu v Bohdanči 20. října 1930, č. 2016, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280.

koupelnu, toaletu a spíž. Shodné řešení uplatnil i v patře. Pokoje orientoval směrem do ulice, kdežto zázemí domu naopak do zahrady.

Gočár dům začal navrhovat v době, kdy již měl za sebou několik významných modernistických realizací. Od pražské konstruktivistické Strnadovy vily v Bubenci (1925-1926), menšinové školy v Ústí nad Labem (1926-1930), Grandhotelu a Okresního domu v Pardubicích (1927-1931), ale především vršovického kostela sv. Václava (1927-1929), po právě realizované ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové s obytnou vilou pro úředníky (1927-1932) a vilu Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové (1928-1931).

Annina vilka je poslední Gočárovou stavbou, kterou realizoval ve městě svého dospívání.⁵²⁴ Je také zároveň stavbou, která předchází větším funkcionalistickým soukromým domům, které architekt navrhoval pro různé stavebníky ve výstavní kolonii Baba. Hned následujícího roku po realizaci bohदानěčské vilky začíná s návrhem vily Stanislava Mauleho. V roce 1932 pokračuje domem pro Karla Kytlicu. O rok později oslovuje Gočára Vilém Blümel, pro kterého staví vilu ve Starých Dejvicích. Mezitím vytváří projekt pro Otakara Meda v Humpolci. V roce 1934 se vrací do osady Baba s návrhem rodinného domu Julia Glücklicha. Své působení v kolonii uzavírá projektem vily pro Stanislava Mojžíše-Loma.

Vila Anny Gastgebové v kontextu Gočárovy tvorby sice netvoří vrchol modernistické éry, nese však veškeré typické znaky funkcionalistické architektury a tvoří kvalitní příklad obytného domku. Jak se ostatně zmiňuje již Pavel Panoch: „v kontextu Gočárova funkcionalistického díla třicátých let je bohदानěčský domek spíše druhořadou prací, mj. proto, že v oblasti interiérové dispozice nedosahuje úrovně rafinovaných prostorových řešení příslušníků mladší generace české avantgardy.“⁵²⁵ S tímto tvrzením nelze jinak než souhlasit, avšak je u soukromých staveb nutno brát v potaz, pro jakého investora architekt danou stavbu prováděl. Když pomyslíme na reálné ekonomické možnosti Gočárovy ovdovělé sestry, a srovnáme je s téměř současně realizovaným projektem velkorysé funkcionalistické vily továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové, jistě znatelný rozdíl pocítíme nejen ve výsledné realizaci, ale i v oblasti sociální. Dispoziční schéma, ale i vnější vzhled domu se odvíjely od

⁵²⁴ V roce 1940 do Bohdanče dodává ještě projekt úpravy obchodů v lázeňské kolonádě a rekonstrukci domu vodoléčby a uhličitých lázní.

⁵²⁵ Viz Protokol o kolaudaci nově postavené jednopatrové villy (pozn. 523).

snadné obslužnosti a ryzí účelnosti domu. Komparace se Sochorovou vilou, která stavebníka údajně stála čtyři miliony korun⁵²⁶ a jejíž interiér byl zařízen v nejlepších materiálech, nebo s domy na Babě, kde si stavebníci mohli – díky svým vysokým úřednickým, profesorským či ředitelským postům – dovolit vystavět náročněji pojaté patrové domy se střešními terasami, zimními zahradami a garážemi, není relevantní.

Hned po výstavbě nechal František Gastgeb do rohové části pozemku zbudovat podle projektu Oldřicha Kvapila dřevník.⁵²⁷ Ve stejném roce zažádal o prodloužení stávajícího objektu kůlny podél hranice sousedního pozemku a upravení rozšířené části na provizorní garáž.⁵²⁸ Vznikla tak přízemní přístavba přiléhající k vile z jižní strany. V současné době již kompaktně vyřešená vila ztratila mnoho ze své původní autentičnosti. Po zazdění východního nároží s krytou lodžií a otevřeným balkónem⁵²⁹ dům sice získal z praktického hlediska další obytné prostory, ale koncepční hodnota Gočárova projektu tím výrazně klesla. Vzhledem k tomu, že vila není památkově chráněnou stavbou, vlastníkům nemohlo být stejně tak zabráněno, aby v nedávné době objekt výrazně neznehodnotili kompletní výměnou původních oken za plastová.

Vývoj bádání

V archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea složka k vile Anny Gastgebové z neznámých příčin chybí. Stavební i plánová dokumentace je uložena na městském stavebním úřadu v Lázních Bohdaneč.⁵³⁰ V majetku současných vlastníků domu se nachází několik dopisů sourozenců Gočárových, návrhů na jednotlivé stavební detaily a plán na zastřešení verandy v patře. Tyto archiválie společně s dokumenty z městského úřadu informují o časovém postupu projektu domu.⁵³¹

Vila manželů Gatgebových v Bohdanči je v kontextu architekta díla

⁵²⁶ Viz Miluše Šmídová-Janošíková (pozn. 490).

⁵²⁷ Protokol o komisionelním šetření v příčině přístavby dřevníku na dvoře domu č. pop. 280 v Láz. Bohdanči, sepsaný u Městského úřadu v Láz. Bohdanči 8. září 1931, č. 2008, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280.

⁵²⁸ Protokol o komisionelním šetření v příčině prodloužení kolny a úpravy garáže na dvoře domu č. pop. 280 v Láz. Bohdanči, sepsaný u Městského úřadu v Láz. Bohdanči 2. března 1935, č. 682, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280.

⁵²⁹ Kdy byly otevřené verandy zazděny není známo. V soukromém archivu Ing. Jiřího Müllera se nachází nedatovaný plán s půdorysy jednotlivých podlaží a s perspektivou domu, kde je horní terasa zastřešena. Jestli toto řešení bylo užito ještě před tím, než majitelé nechali zazdít celé nároží, se autorce diplomové práce nepodařilo zjistit.

⁵³⁰ Archiv stavebního odboru Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280.

⁵³¹ Soukromý archiv Ing. Jiřího Müllera.

poměrně neznámou stavbou. Jako první se vilou začal zabývat teprve v nedávné době Pavel Panoch, který příspěvky publikoval nejprve v knize *Kaleidoskop tvarů. Století moderní architektury v Pardubickém kraji*,⁵³² poté v publikaci *Slavné vily Pardubického kraje*⁵³³ a naposledy také v Gočárově monografii.⁵³⁴

Prameny

- Archiv stavebního odboru Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280.
- Soukromý archiv Ing. Jiřího Müllera.

Literatura

- Karel Cyprián *Lázně Bohdaneč. Průvodce městem, lázněmi a okolím*, Pardubice 1999.
- Pavel Panoch, Lázně Bohdaneč, Rodinný dům ing. Františka Gastgeba, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Kaleidoskop tvarů. Století moderní architektury v Pardubickém kraji*, Pardubice 2006, s. 139.
- Pavel Panoch, Vila Anny a Františka Gastgebových, in: Pavel Panoch (ed.), *Slavné vily Pardubického kraje*, Praha 2009, s. 128-130.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], Josef Gočár, Praha 2010, s. 216, 374.

Internetové zdroje

- Pavel Panoch, Vila Anny a Františka Gastgebových, *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, dostupné na <http://www.slavnevily.cz/vily/pardubicky/vila-anny-a-frantiska-gastgebovych>, vyhledáno 20. 9. 2012.

⁵³² Pavel Panoch, Lázně Bohdaneč, Rodinný dům ing. Františka Gastgeba, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Kaleidoskop tvarů. Století moderní architektury v Pardubickém kraji*, Pardubice 2006, s. 139.

⁵³³ Pavel Panoch, Vila Anny a Františka Gastgebových, in: Pavel Panoch (ed.), *Slavné vily Pardubického kraje*, Praha 2009, s. 128-130.

⁵³⁴ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 216, 374.

178. Pohled na východní nároží, 2013.

179. Pohled od severovýchodu na vstupní průčelí (z Dukelské ulice), 2013.

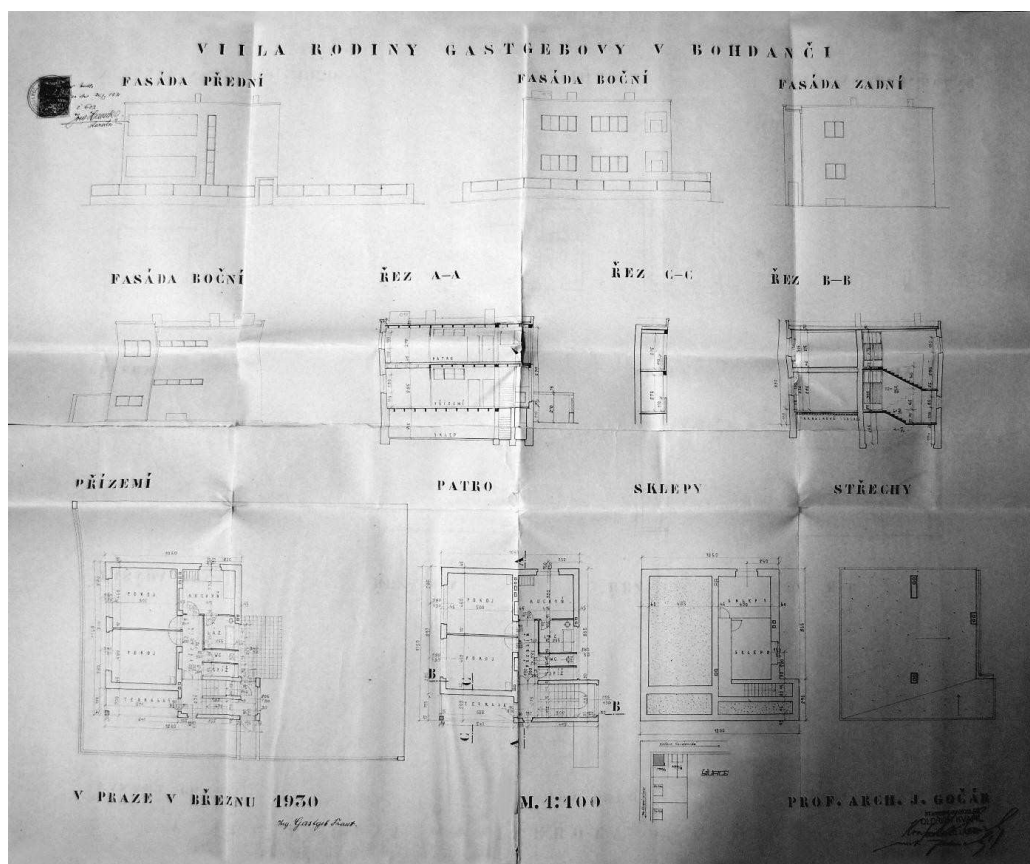
180. Pohled od severu (z Dukelské ulice), 2013.

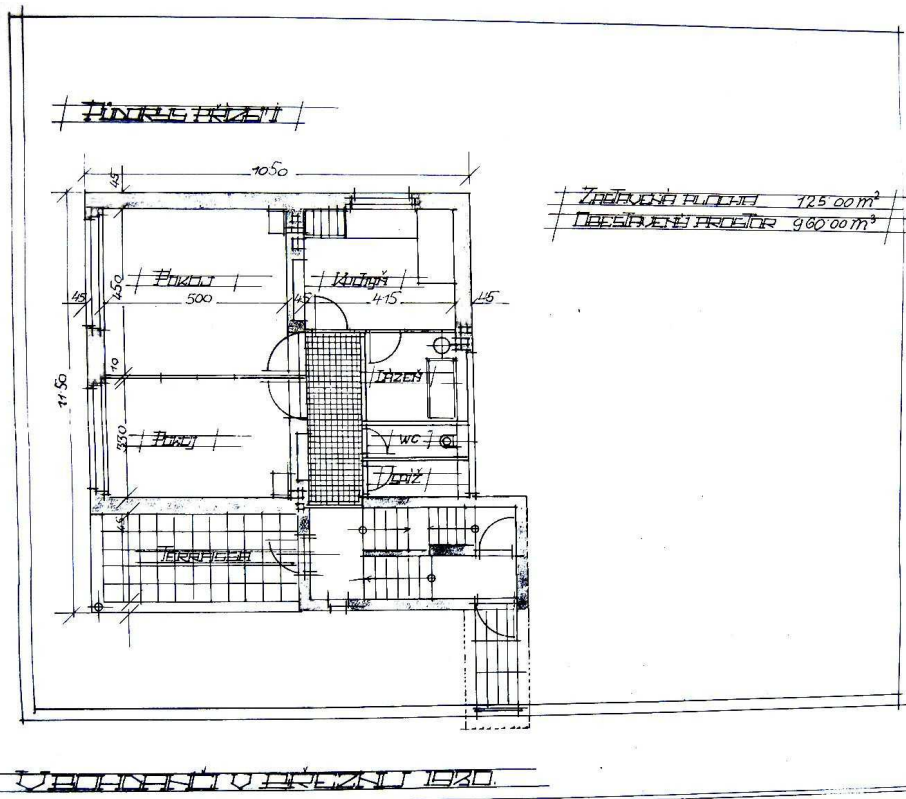
181. Pohled od severu na zahradní průčelí, 2009.

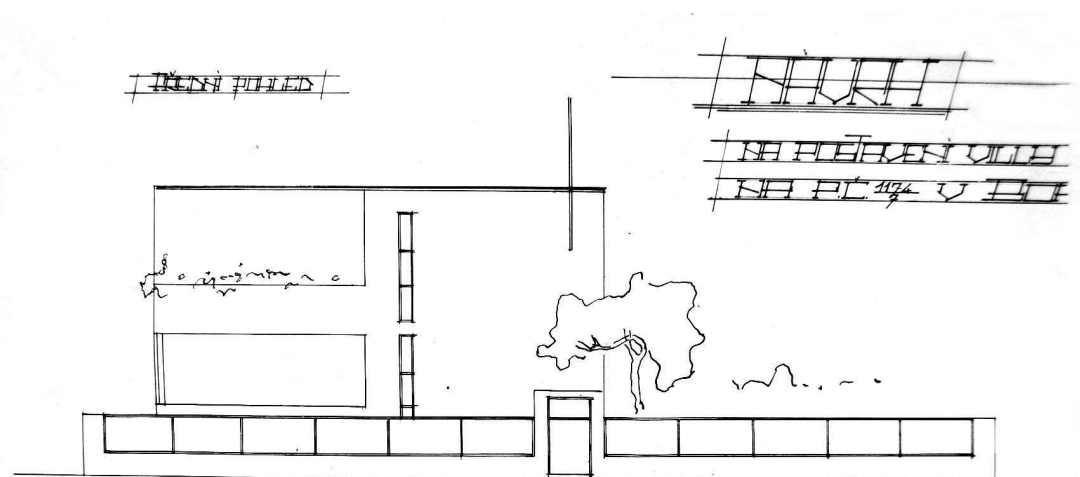
182. Původní okna, nedatovaná fotografie domu na diapositivu.

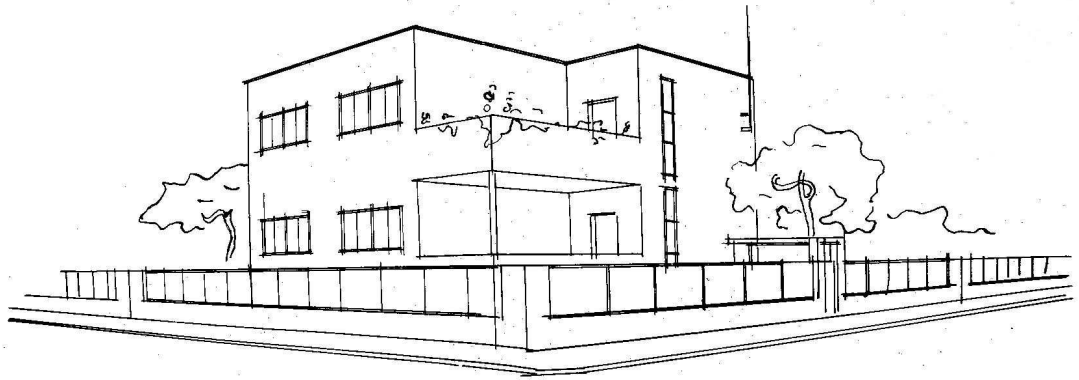
183. Stavební plán vily (návrhy fasád, příčné řezy stavbou a půdorysy podlaží), březen 1930.

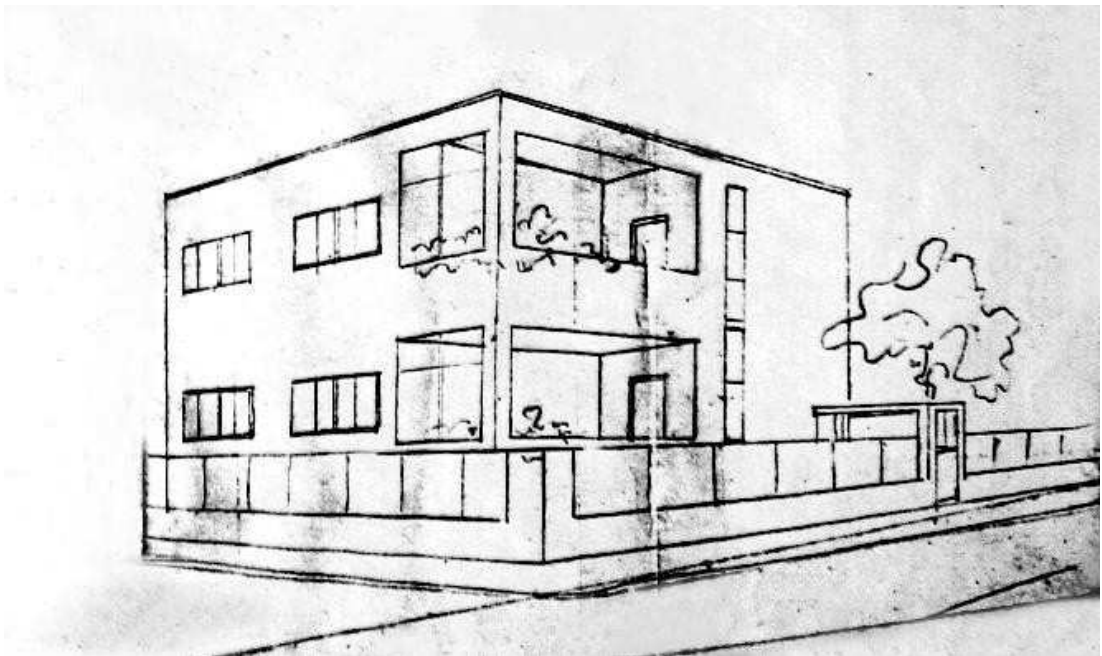
184. Půdorys přízemí, březen 1930.

185. Návrh severovýchodního průčelí, březen 1930.

186. Návrh balkónů na východním nároží, březen 1930.

187. Pozdější návrh na zastřešení horního balkónu.

4.14 Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích

Umístění: součást původní osady Baba, Nad Paťankou 18, čp. 1786, Praha 6 – Dejvice, kraj Hlavní město Praha

Autor: Josef Gočár

Stavebník: PhDr. Václav Stanislav Maule (1884 – 1945), překladatel, pedagog a vrchní rada na Ministerstvu školství a národní osvěty

Datace: 1931 – 1932

Současné využití: soukromý obytný dům

V druhé čtvrtině dvacátého století se objevilo úsilí jednotlivých evropských zemí o manifestování nového estetického názoru. Tato snaha vyvrcholila v každoroční výstavbu vzorových kolonií rodinných domů deklarujících nejen moderní architektonický názor, konstrukční principy, ale i nově vyvinutý „sociální“ půdorys obydlí. První přehlídkou tohoto typu se stala výstava Die Wohnung v německém Stuttgartu, která proběhla mezi červencem a zářím 1927. Její nejpodstatnější součástí byla kolonie Weissenhof. O rok později se pod vlivem Stuttgartu uskutečnila v Brně podobná přehlídka v rámci rozsáhlé Výstavy soudobé kultury nazvaná „Nový dům 1928“.⁵³⁵ Uspořádal ji Svaz československého díla.⁵³⁶ Přestože šlo spíše o místní událost, a významu Weissenhofu brněnská výstava nedosáhla,⁵³⁷ podnítila zájem uspořádat podobnou akci v Praze.⁵³⁸

⁵³⁵ Účastnili se jí pouze českoslovenští tvůrci, například: Jiří Kroha, Arnošt Wiesner, Bohuslav Fuchs a další.

⁵³⁶ Ke Svazu československého díla, či rozvinutí jeho základních myšlenek, viz: Stanovy Svazu československého díla v Praze (1929), Státní oblastní archiv v Praze, fond ÚLUV, poř. č. 246, kt. 246, 1929-1941; Věcný program Svazu československého díla, *Výtvarná práce I*, 1921; Jan E. Koula, *Obytný dům dneška*, Praha 1931; Pavel Janák, Ladislav Sutnar, *Výstava bydlení. Stavba osady Baba* [kat. výst.], 1932; Karel Herain, Ladislav Sutnar, Ladislav Žák, *O bydlení*, Praha 1932; *Byt. Sborník Svazu čsl. díla*, Praha 1934; Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2000; Veronika Pecová, *Organizace výtvarné práce v duchu přítomné doby – Svaz československého díla* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2010.

⁵³⁷ Když architekt Karel Honzík ve své knize *Ze života avantgardy* hodnotil brněnskou přehlídku, tak dospěl k tomuto závěru: „Rozptýlenost, nedostatek jednotného programu a také okolnost, že mnohé objekty navrhovali architekti, kteří teprve přecházeli ke konstruktivismu, to vše způsobilo, že brněnská Výstava soudobé kultury nedosahovala účinku výstavy stuttgartské.“ Viz Karel Honzík, *Ze života avantgardy: zážitky architektovy*, Praha 1963, s. 118.

⁵³⁸ Ve stejném roce, kdy je otevřena kolonie Nový dům, probíhá výstava soudobého bydlení v Berlíně. V roce 1929 následuje Dummerstock v Karlsruhe a akce Werkbundu ve Wroclavi (WuWA). Po výstavách v Linci (1929), Stockholmu (1930) a Eglisee v Basileji (1930) se konala další velká výstava Werkbundu Neubühl v Curychu. V roce 1932 je otevřena kolonie ve Winterthuru a ve Vídni. V roce 1933 uzavírá toto období výstavní kolonie v Miláně. Nicméně většinou se uvádí

Svaz československého díla, který usiloval nejenom o podporu moderního bydlení, ale kultury vůbec, chtěl, aby i pražská metropole měla svou čtvrť představující vzorové bydlení. Již na konci roku 1928,⁵³⁹ po skončení výstavy Nový dům, bylo proto rozhodnuto o vybudování osady – vzorové kolonie rodinných domů prezentujících nejmodernější trendy soudobého bydlení.

V listopadu 1928 Svaz za předsednictví architekta Pavla Janáka zahájil „*pokus o spolupráci stavebníků s architekty pro uskutečnění dobrého obydlí, odpovídajícího názoru moderního člověka*“.⁵⁴⁰ V severozápadním sektoru města, v čtvrti Dejvice, na svahu nad Vltavou v blízkosti romantické ruiny Baba z padesátých let devatenáctého století, se naskytl vhodný pozemek o rozloze tří hektarů. Jak referuje Ladislav Žák: „*Toto místo, obrácené k jihovýchodnímu slunci, bylo již v předhistorické době osídleno. Starý název pláně „Na Babě“ byl dán i naší nové kolonii: Osada BABA je postavena na hrobech pravěkých obyvatel, jejichž kosti a nářadí jsme při budování domů našli.*“⁵⁴¹

Vypracováním urbanistického řešení osady Baba⁵⁴² byl pověřen Pavel Janák. Ten navrhl síť komunikací vedených po vrstevnici, rodinné domy uspořádal na obdélných stavebních parcelách, a situoval je nikoli do zákrytu, ale „*aby uplatnil*

jako poslední významná výstavní kolonie ta, která byla otevřena měsíc po skončení vídeňské výstavy v roce 1932 – kolonie Baba v Praze. Srov. Martin Rosa, Meziválečné výstavy soudobého bydlení, *Archiweb*, dostupné na <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=10&action=show&id=2283>, vyhledáno 28. 4. 2014.

⁵³⁹ Pavel Janák uvádí datum 2. listopad 1928. Viz Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54), s. 5.

⁵⁴⁰ Oldřich Starý, Proč rodinný dům, in: Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54), s. 8.

⁵⁴¹ Viz Ladislav Žák (pozn. 48), s. 155.

⁵⁴² K Babě více například viz: Pavel Janák, *Baba, Žijeme 1931*, Praha 1931-1932, s. 24-25; Pavel Janák, Ladislav Sutnar, *Výstava bydlení. Stavba osady Baba* [kat.], 1932; Vladimír Šlapeta, *Die Siedlung Baba*, Prag 1932; Jan E. Koula, „Výstava bydlení“, *Žijeme 1932*, Praha 1932-1933, s. 201-202; Jan E. Koula, *Nová česká architektura a její vývoj ve XX. století*, Praha 1940, s. 96; Oldřich Starý [et al.], *Československá architektura od nejstarší doby po současnost*, Praha 1965, s. 234; Oldřich Dostál, Josef Pechar, Vítězslav Procházka, *Moderní architektura v Československu*, Praha 1970, s. 102, 126, 136, 148; Vladimír Šlapeta, *Praha 1900-1978. průvodce po moderní architektuře*, Praha 1978, s. 43; Vladimír Šlapeta, Nový dům 1928 a Baba 1932, *Umění a řemesla XVI*, 1979, č. 4, s. 19; Rostislav Švácha, *Osada Baba*, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368-379; Jan. E. Svoboda, Jindřich Noll, Ester Havlová, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000, s. 67-71, 81; Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000; Rostislav Švácha, Zkáza Baby, *Literární noviny XI*, č. 40, 27. 9. 2000, s. 5; Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001; Rostislav Švácha, Dvě publikace o Babě, *Věstník Klubu Za starou Prahu XXXI*, č. 1-2/2001, s. 37; Vladimír Šlapeta, *Osiedle Baba. Plány i modele*, Wrocław 2002; Petr Ulrich (ed.) [et al.], *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009, s. 69-73; Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 217, 374; Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 260-267; Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013; a další.

neopakovatelný výhled na Prahu“;⁵⁴³ využil koncept střídavého zastavění – tzv. šachovnicovou zástavbu. Domy se tak vzájemně nerušily v jedinečném výhledu na Prahu, jenž na Babě představoval jednu z prvořadých kvalit.

I když Baba navazovala na předcházející zahraniční snahy, nelze ji jako podnik s výstavními koloniemi v cizině zcela srovnávat. Stavba pražské osady totiž nebyla financována z veřejných prostředků a nestavěla se pro neznámé klienty. Stavbu nehradil dokonce ani Svaz československého díla, ani jeden podnikatelský subjekt, nýbrž financovali je vlastními soukromými prostředky samotní stavebníci – členové Svazu (a ti v případě Baby pocházeli především z řad umělců, architektů, univerzitních profesorů, podnikatelů, právníků a vysokých státních úředníků)⁵⁴⁴ – kteří projevili významné pochopení pro deklaraci a manifestaci nových myšlenek funkcionalistické architektury, a chtěli si nechat postavit moderní rodinný dům. Stavebníci si mohli zvolit architekta⁵⁴⁵ (taktéž člena Svazu československého díla), a stavět individuálně podle vlastních požadavků a za vlastní finance. Přestože se při výstavbě uplatňoval klasický vztah architekta a stavebníka, a vnikla tak řada kompromisů, nebyly nikdy takového rázu, aby zcela narušily estetickou celistvost celého projektu.⁵⁴⁶

Určité směrnice, kterým se projektující architekti i financující stavebníci museli v rámci jednotné podoby kolonie podřídit, ovšem existovaly.⁵⁴⁷ Musel být dodržen koncept dvoupodlažních domů (přesněji třípodlažních vetknutých do svažitého terénu) s rovnými střechami a základní rozvrh založených zahrad s

⁵⁴³ Stephan Tempel, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 21.

⁵⁴⁴ Mezi stavebníky patřila tehdejší kulturní a umělecká elita, například: historik umění a ředitel Uměleckoprůmyslového muzea Karel Herain, architekt Pavel Janák, grafik a designér Ladislav Sutnar, textilní výtvarnice Emílie Paličková-Mildevová, malíř Cyril Bouda, spisovatel Václav Řezáč, hudební skladatel Karel Balling, historik a univerzitní profesor Julius Glücklich, sociologové Václav Letošník a Antonín Uhlíř, dramaturg a ředitel Národního divadla Stanislav Mojžíš-Lom, nakladatel Václav Poláček, muzikolog Bohumil Čeněk, filozof a středoškolský učitel Antonín Uhlíř. Ale i vysocí státní úředníci: diplomat Jaroslav Lužný, ředitel libeňského gymnázia Václav Linda, lékař, dlouholetý děkan lékařské fakulty a rektor Karlovy univerzity Jan Bělehrádek, překladatel, pedagog a vrchní rada na Ministerstvu školství Václav Stanislav Maule, vrchní rada na Ministerstvu školství Karel Kytlica, sekční šéf na Ministerstvu vnitra Hugo Zaorálek, sekční šéf na Ministerstvu školství Ferdinand Špišek, ředitel Pražských vzorkových veletrhů František Munk.

⁵⁴⁵ Své projekty zde realizovali například: Pavel Janák, Oldřich Starý, Ladislav Žák, Evžen Linhart, Mart Stam, Jan E. Koula, František a Vojtěch Kerhartové, Ladislav Machoň, Antonín Heythum, František Kavalír, Josef Fuchs, Hana Kučerová-Záveská, František Zelenka a Josef Gočár, který je v osadě Baba zastoupen čtyřmi vilami.

⁵⁴⁶ Srov. Pavel Janák, *Organisace*, in: Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54), s. 9.

⁵⁴⁷ Směrnice k výstavbě nebyly nikdy publikovány, jistou představu si lze vytvořit díky stati Ladislava Žáka (pozn. 48), s. 155-156, v níž autor na základě popisu jednoho z domů demonstruje zásady, „*kterými se řídí moderní architektura při stavbě domů a zařizování bytů*“. Ibidem, s. 156.

umístěním stromů podle doporučení zahradního architekta Otokara Fierlingera. Také oplocení a veřejné osvětlení se řešilo jednotným způsobem.

Domy obdélníkového půdorysu korespondovaly s podélnými tvary parcel. Jelikož je stráž orientovaná k jihovýchodu, vyplývalo z toho umístění obytných místností (v přízemí se jednalo zejména o velký obývací pokoj – „living room“ – jídelnu, pracovnu a v patře o kabinovité ložnice) k jižní sluneční straně.⁵⁴⁸ Široká podélná okna vytvářela z těchto obytných místností „*jakési světlé vitriny, otevřené slunci a rozhledu*“.⁵⁴⁹ Severní průčelí byla naopak velice uzavřená. Hygienické vybavení, kuchyně, komunikační prostory a hospodářské místnosti tak osvětlovala pouze malá nezbytná okénka.

Na uskutečnění akce se zúčastnilo 32 stavebníků, z nichž 20 přistoupilo k realizaci domu v první etapě výstavby osady.⁵⁵⁰ Mezi prvními z nich se nacházel – s projektem od Josefa Gočára – PhDr. Václav Stanislav Maule.

Rokem 1929 se datuje spolupráce Josefa Gočára se Svazem československého díla na výstavbě osady Baba. Josef Gočár byl osloven celkem šesti stavebníky – Václavem Stanislavem Maulem, Karlem Kytlicou, Juliem Glücklichem, Stanislavem Mojžíšem Lomem, šéfredaktorem Krejčím a továrníkem Vaničkem. Nakonec architekt realizoval čtyři stavby. Chronologicky první z nich se stala vila pro člena výstavního výboru PhDr. Václava Stanislava Mauleho, postavená v letech 1931-1932, jež se jediná se dočkala dokončení v rámci první etapy výstavby.

Václav Stanislav Maule (1884-1945) se narodil 13. listopadu 1884 v Sušici.⁵⁵¹ Reálné vyšší gymnázium navštěvoval v Klatovech. Po jeho dokončení v roce 1903 zahájil studia na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, kde se zapsal na obor přírodních věd, fyziky a zeměpisu. Po absolvování Univerzity roku 1908, nastoupil Roku 1908 nastoupil na místo asistenta Zoologického ústavu při Karlově univerzitě. Po ukončení roční praxe a získání doktorátu se začal zcela zabývat pedagogickou činností. Své pedagogické působení Maule započal ročním

⁵⁴⁸ Dispozice a konstrukce domů byly usměrňovány požadavky zdravého bydlení a přístupu světla. Aby se dostálo plného respektování daných nároků, dispozice opustila dříve používanou půdorysnou čtvercovou formu a byla nahrazena protaženým obdélníkem. Konstruktoři otevřeli celé stěny, zredukovali vertikální podpory na minimum, a zavedli nehořlavé stropy, čímž vytvořili skelet stavby.

⁵⁴⁹ Viz Ladislav Žák (pozn. 48), s. 156.

⁵⁵⁰ Prezentováno v rámci první výstavby bylo 20 domů, dalších 13 se dostavělo do roku 1936 a poslední linie osady s 6 vilami se realizovala v letech 1938-1940. Osada čítá tedy celkem 39 domů.

⁵⁵¹ Otec Václav Maule byl ředitelem obecné chlapecké školy. Matka Marie Mauleová, rozená Smetáčková.

suplováním na reálném gymnáziu v Praze III, pokračoval výukou na reálce v Turnově, kde pobyl do roku 1918. V tomto období se zřejmě seznámil se svou budoucí manželkou Jarmilou Mauleovou, rozenou Maškovou (1890-1952), jejíž otec Josef Mašek působil jako ředitel renomované turnovské šperkařské školy.⁵⁵²

V roce 1919 se budoucí manželé přestěhovali na Slovensko, kde PhDr. Maule získal post profesora na reálném gymnáziu v Bratislavě. Od roku 1921 začal pracovat v oddělení Ministerstva školství a národní osvěty, kde byl zodpovědný za „*národní vzdělávání*“ na Slovensku. Čtyři roky (v letech 1926-1930) zde vykonával funkci přednosta úřadu. V roce 1923 uspořádal přednáškovou a studijní cestu mezi americkými Čechy a Slováky. Později podnikl studijní cesty po Švýcarsku, Francii, Itálii, Rusku a Německu. Václav Stanislav Maule se nevěnoval pouze pedagogické činnosti a úřednickému povolání, ale stal se i významným překladatelem, vědcem, publicistou a vydavatelem a patřil nesporně k známým osobnostem kulturního a společenského prostředí. V roce 1929 přeložil do češtiny rozsáhlé spisy *Život zvířat* Alfreda Edmunda Brehma, o čtyři roky později cestopis *Mezi lovci perel a lebek: dobrodružství ve vzduchu, na zemi a na moři na Nové Guinei* Franka Hurleyho. Také pravidelně publikoval odborné příspěvky v *Časopise Československé společnosti entomologické*, *Münchener Medizinische Wochenschrift*, *Slovenském Týždenníku*, *Věstníku Královské české společnosti nauk*, *Zoologischer Anzeiger* a vydával časopis *Nedel'né čítanie*.⁵⁵³

V roce 1930 se manželé Mauleovi z Bratislavy přestěhovali zpět do Prahy, kde Maule začal od září působit v pražském úseku Ministerstva školství, v němž se roku 1937 stal vrchním radou odboru pro správu vysokých škol. Byl členem výstavního výboru Svazu československého díla,⁵⁵⁴ kde se začal aktivně podílet na organizaci moderního bydlení v pražské lokalitě Baba, v níž si nechal v letech 1931-1932 vystavět moderní funkcionalistický rodinný dům. Avšak ve svém novém domově mnoho pokojného času neprožil.

Za války, v roce 1944, byl PhDr. Václav Stanislav Maule zatčen Gestapem a internován v koncentračním táboře v Terezíně. Nacistická muka Maule sice přežil a

⁵⁵² Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Václava Mauleho a Jarmily Mauleové, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 156.

⁵⁵³ Bohuslav Koutník, *Československo: biografie II.*, (heslo Václav Stanislav Maule), Praha 1936, (strana neoznačena).

⁵⁵⁴ Viz Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54), s. 2.

8. května 1945 se vrátil zpět domů ke své ženě Jarmile do rozstřílené vily na Babě, avšak pobyt v koncentračním táboře si vzal svou daň a Václav Stanislav Maule po třech týdnech podlehl skvrnitému tyfu.⁵⁵⁵

Maule zakoupil pro výstavbu svého domu svažitou stavební parcelu v nejnižší z paralelních komunikací – v ulici Nad Paťankou. Pozemek situoval mezi kulturní a společenskou elitu, jeho sousedy se stali: architekt Pavel Janák,⁵⁵⁶ vrchní komisař na Ministerstvu školství a národní osvěty Karel Kytlica,⁵⁵⁷ hudební skladatel Karel Balling⁵⁵⁸ a plukovník generálního štábu československé armády František Heřman.⁵⁵⁹ Pro projekt své vily, pro který si vybral architekta Josefa Gočára, získal stavební povolení již 6. října 1931. Provedení stavebních prací bylo zadáno firmě MOK, jedné ze sedmi zúčastněných a zároveň jedné ze tří nejžádanějších stavebních společností. Jako jediná z Gočárových staveb patřil Mauleův dům mezi dvacet rodinných vil, které se vybudovaly v první stavební etapě a mohly být od 6. září 1932 do konce října téhož roku zpřístupněny veřejnosti. Hotový dům se dočkal kolaudace rok po začátku výstavby – 15. října 1932.

Gočár vyprojektoval velkorysý dvoupodlažní dům⁵⁶⁰ pro jednu bezdětnou rodinu. Nicméně v prvních nerealizovaných studiích počítal s ještě větším domem – s trojpodlažní vilou. Navržená dispozice spočívala v umístění rozlehlého obývacího pokoje do zvýšeného přízemí, nad nímž se v patře rozkládala jedna velká ložnice s přílehlou šatnou, orientovaná k výhledu na vltavské údolí. Před započítáním výstavby však stavebník zažádal o změnu projektu, dům nechal o patro snížit a místnosti zredukovat a sloučit do zbývajících dvou podlaží.

Jednalo o poměrně rozsáhlé změny, o přemístění příček a okenních otvorů v suterénu a přízemí, „*příčemž se v suterénu kuchyň změní na lázeň, pokoj služky na komoru, prádelna na sušárnu, kotelna ústředního topení, která nebude nyní*

⁵⁵⁵ Tuto informaci uvádí Věra Linhartová, autorka biografie o Janu Bělehradkovi (sousedovi Václava Mauleho), která zmiňuje, že Bělehrádek bezprostředně po návratu z koncentračního tábora v Terezíně „*přesto, že byl únavou tak zesláblý, že se jen s obtížemi vyškrábal do prvního poschodí, bylo jeho první starostí zajít o několik domů dále a navštívit paní Maulovou jejíž manžel, sekční šéf, dr. Václav Maule, byl dosud v terezínské Malé pevnosti. Maule se pak vrátil domů o několik dnů později, ale krátce poté zemřel na skvrnitý tyfus.*“ Viz Jan Bělehrádek, O mém otci a o naší rodině, in: Věra Linhartová (ed.), *Jan Bělehrádek a jeho cesta ke svobodě ducha*, Praha 2003, s. 145.

⁵⁵⁶ Nad Paťankou 16, čp. 1785, Praha 6-Dejvice.

⁵⁵⁷ Nad Paťankou 22, čp. 1788, Praha 6-Dejvice.

⁵⁵⁸ Na Babě 5, čp. 1781, Praha 6-Dejvice.

⁵⁵⁹ Na Babě 7, čp. 1780, Praha 6-Dejvice.

⁵⁶⁰ Díky poměrně prudkému sklonu pozemku, do něž je stavba vsazena, se zvýšený suterén v přední části nachází v úrovni přízemí a přízemí je zvýšeno do roviny prvního patra.

*prohloubena na prádelnu a přilehlá komora na sklep. V přízemí se obývací pokoj rozšíří o ložnici, sloučená a rozšířená lázeň se šatnou bude sloužit za pracovnu. Komora u kuchyně se mění na pokoj pro služku. Při východním průčelí bude balkon rozšířen po celé hloubce stavby“.*⁵⁶¹

Mauleho vila dostala podobu plochostřechého horizontálního kubusu s cihlovými 45 cm silnými obvodovými zdmi s bílou vápennou omítkou a železobetonovými sloupy podpírajícími horní patro a betonové stropy. Tepelnou izolaci rovné střechy tvořily korkové desky, podlahy byly vlýskové na xylolitu, zdvojená zasklená okna projektant vsadil do dřevěných ráků, hladké překližkové dveře (stejně jako u ostatních vil v osadě) usadil do ocelových zárubní.⁵⁶²

Dům je podsklepen a částečně zapuštěn do terénu. Suterén je na severu zapuštěn do terénu, na jihu je však celý nad zemí a působí tak jako přízemí. V suterénu (lépe řečeno podzemí) je situovaná garáž, přístupná z uliční strany. V definitivním řešení skladby interiéru Gočár navrhl obrácenou dispozici, jedinečně užitou v rámci celé osady. Do přízemí (zvýšeného suterénu) nad úroveň garáže umístil ložnici s průchodem do koupelny a oddělený trakt provozního zázemí – s pokojem služebné, prádelnou, komorami, šatnou a koupelnou.

V patře (zvýšeném přízemí) se z provozních prostorů nalézá pouze od obytné části oddělená kuchyň, spojená s přípravnou a spíží. Objem téměř celého patra zaujímá rozlehlý obývací pokoj o výměře 65 m², který díky podávacímu okénku z přípravnou splňoval i funkci jídelny. Na obývací pokoj také ze severu kontinuálně navazuje prostor pracovny se vstupem na východní terasu.

Skladba interiéru domu a významnost vnitřních prostor je nicméně velmi dobře čitelná z plastické tektonické fasády. Odlišení hlavního prostoru domu ve fasádě provedl architekt nejen výrazným předsazením celého kubusu patra, ale také patřičným zvětšením okenních tabulí ve formě nezbytného pásu. Obývací pokoj se otevírá okny k jihu, směrem do ulice a zároveň ke slunci. Výrazný okenní pás v patře ozvláštňují ve střední partii francouzská okna a po celém východním průčelí se táhne úzká terasa. Provozní zázemí domu je situováno na sever, směrem do zahrady. Tuto část osvětluje pouze několik utilitárně umístěných malých okének na severní fasádě. Obě boční průčelí jsou řešena velmi asketicky. Při východním průčelí se nachází

⁵⁶¹ Výměr pro stavební změny z 25. května 1932, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1786, č. j. III-21.152/1932.

⁵⁶² Viz Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54), s. 84.

hlavní vchod do domu, přístupný z ulice a krytý betonovou deskou, vystupující z předsunuté obytné části patra. Vyložené horní podlaží domu je v protikladu k svažitému terénu, protáhlý tvar ovšem dodává domu eleganci. Pokus uplatnit funkcionalistické tvarosloví končí u půdorysné dispozice a do samotného interiéru nijak nevniká.

Vila Václava Mauleho se od předchozích Gočárových funkcionalistických obytných staveb (vily Zdeňka Sochora, vily Františka Strnada) odlišuje kompaktnějším architektonickým pojetím i přehlednějším interiérovým uspořádáním. Podle Marie Benešové tu již není „*rozeklané, příliš diferencované dispozice a architektury*“.⁵⁶³ Tato dispoziční a architektonická proměna měla jistě svůj původ v typových požadavcích technické komise Svazu československého díla, která ve funkci organizátora celé akce udávala kolektivní směrnice nejen pro stavebníky, ale i pro projektující architektky.

Vila, kterou vlastní a pečuje o ni rodina původního stavebníka, se nachází v původním, dobrém a udržovaném stavu. Uvnitř dům disponuje částečně zachovaným interiérem. Stavba samotná není památkově chráněným objektem, je pouze součástí chráněného území, které je od roku 1993 součástí městské památkové zóny Baba.⁵⁶⁴

Vývoj bádání

Vila Václava Mauleho je součástí výstavní osady Baba, k poznání širších souvislostí její výstavby, architektonické i dispoziční podoby domu je nutné se seznámit s literaturou a prameny týkající se této významné výstavní akce moderního bydlení.⁵⁶⁵ Plánovou a fotografickou dokumentaci k samotné vile uchovává Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze,⁵⁶⁶ stavební a projektová dokumentace je uložena v archivu stavebního úřadu Prahy 6.⁵⁶⁷

V září 1932, u příležitosti otevření výstavy moderního bydlení v osadě Baba, vydal Svaz československého díla katalog,⁵⁶⁸ který redigoval Pavel Janák a jehož

⁵⁶³ Viz Marie Benešová (pozn. 3), s. 32.

⁵⁶⁴ Vyhláška hlavního města Prahy č. 10/1993, in: Sbírka obecně závazných vyhlášek hlavního města Prahy, ročník 1993, vydáno 28. 2. 1994.

⁵⁶⁵ Viz pozn. 519; Soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka obsahující množství fotografických záběrů rozestavěné Baby.

⁵⁶⁶ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pana dr. Václava Mauleho v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 10, čk. 570/1 (1931-1932) [pol. 183].

⁵⁶⁷ Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1786.

⁵⁶⁸ Viz Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54), s. 84-85.

grafickou úpravu navrhl Ladislav Sutnar. Informační brožura nejen detailně seznamovala návštěvníky výstavy s průběhem celé akce, ale podávala informace o organizaci výstavby, zastavění jednotlivých pozemků, společném zařízení, provedení staveb, dispozičních a konstrukčních formách, osvětlení, úpravě okolní zeleně a nákladech na zřízení domu v rámci projektu. Součástí brožury se stal i doprovodný obrazový katalog přinášející půdorysné a pohledové plány všech postavených domů s příslušnými popisy přibližující návštěvníkům jednotlivé stavby. Mezi nimi, pod katalogovým číslem 32, byla uvedena i Mauleho vila, jako jediná z Gočárových staveb dokončená k zahájení prezentace.

Časopis *Volné směry*⁵⁶⁹ po dokončení výstavby celé kolonie zcela přílehavě obrazově konfrontoval Mauleho vilu s domem Otakara Meda a s vilou Viléma Blümela, na nichž Gočár užil velmi podobné architektonické i dispoziční řešení (zázemí či provozní část v přízemí, obytná část s rozlehlým obývacím pokojem v patře).

Základní informace o Václavu Stanislavu Mauleovi publikoval ještě za jeho života, v roce 1936, Bohuslav Koutník v encyklopedii *Československo: biografie*.⁵⁷⁰

Vile se věnuje v publikaci *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*⁵⁷¹ rakouský historik moderní architektury Stephan Templ. Historik se v knize zabývá kolonií 34 funkcionalistických vil (jedna vila zanikla) z let 1932-1936, postavených v katastrálním území Praha 6-Dejvice. Kromě technického popisu staveb (který z větší části přejímá z výstavního katalogu z roku 1932) sleduje také osudy lidí, kteří měli odvahu si nechat postavit moderní domy. Stavbě je věnován také prostor v monografii *Josef Gočár*⁵⁷² z roku 2010, a nejnověji v publikaci *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*.⁵⁷³ Autoři textů – Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta a Alena Křížková – se místo popisu samotných staveb zaměřili především na seznámení čtenářů s osudy majitelů vil, kteří patřili mezi tehdejší společenskou a kulturní elitu. Badatelé ve vilách Josefa Gočára postavených na Babě, z nichž vila pro Václava Mauleho je chronologicky první dokončená, spatřují „komfortnější a solidnější řešení“⁵⁷⁴ architektonické a dispoziční podoby užitě v celé výstavní osadě.

⁵⁶⁹ Vila Dr. M. v Praze na Babě [reprodukce], *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 53.

⁵⁷⁰ Viz Bohuslav Koutník (pozn. 553).

⁵⁷¹ Viz Stephan Templ (pozn. 543), s. 162-165.

⁵⁷² Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 217-218, 374.

⁵⁷³ Viz Vladimír Šlapeta, Alena Křížková (pozn. 552), s. 155-158.

⁵⁷⁴ *Ibidem*, s. 155.

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pana dr. Václava Mauleho v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 10, čk. 570/1 (1931-1932) [pol. 183].
- Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1786.
- Soukromý archiv Mgr. Renáty Včelařikové.
- Soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka.
- Soukromý archiv prof. Ing. arch. Vladimíra Šlapety, DrSc.

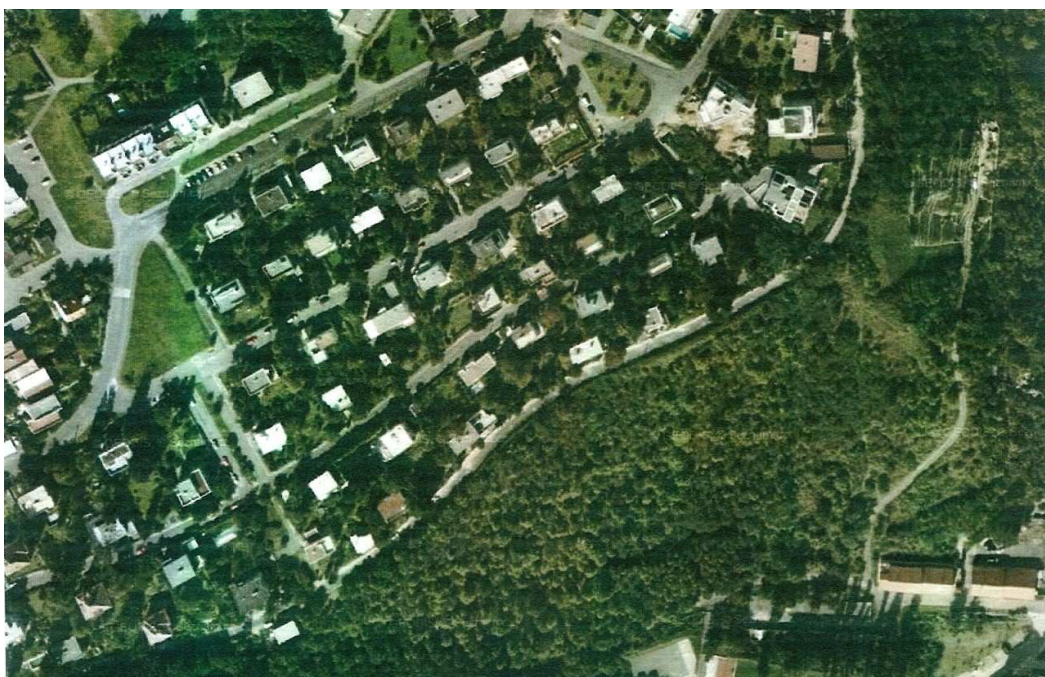
Literatura

- Pavel Janák, Baba, *Žijeme 1931*, Praha 1931-1932, s. 24-25.
- Ze Svazu čs. díla. Práce na staveništi osady Baba zahájeny, *Žijeme 1931*, 1931-1932, s. 224, 256.
- Pavel Janák, Ladislav Sutnar, *Výstava bydlení. Stavba osady Baba* [kat. výst.], 1932, s. 84-85.
- Vladimír Šlapeta, *Die Siedlung Baba*, Prag 1932.
- Adolf Cink, Ze Svazu čs. díla. O účelné a zdravé bydlení dneška K výstavě bydlení – stavbě osady Baba 1932, *Žijeme 1932*, 1932-1933, s. 188.
- Ladislav Žák, Stavební výstava – osada Baba, *Žijeme 1932*, Praha 1932-1933, s. 155-156.
- Ze Svazu čs. díla, *Žijeme 1932*, Praha 1932-1933, s. 124.
- Bohuslav Koutník, *Československo: biografie II.*, (heslo Václav Stanislav Maule), Praha 1936, (strana neoznačena).
- Vila Dr. M. v Praze na Babě [reprodukce], *Volné směry XXXIII*, 1937, s. 53.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 32-35, 36, 49.
- Jan E. Koula, Rodinný dům jako pionýr nové architektury, *Architektura ČSSR XXVIII*, 1969, s. 536.
- *Český funkcionalismus: 1920-1940*, sv. 3, Architektura, Praha 1978, strana neoznačena (kat. č. 15).
- Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368-379.

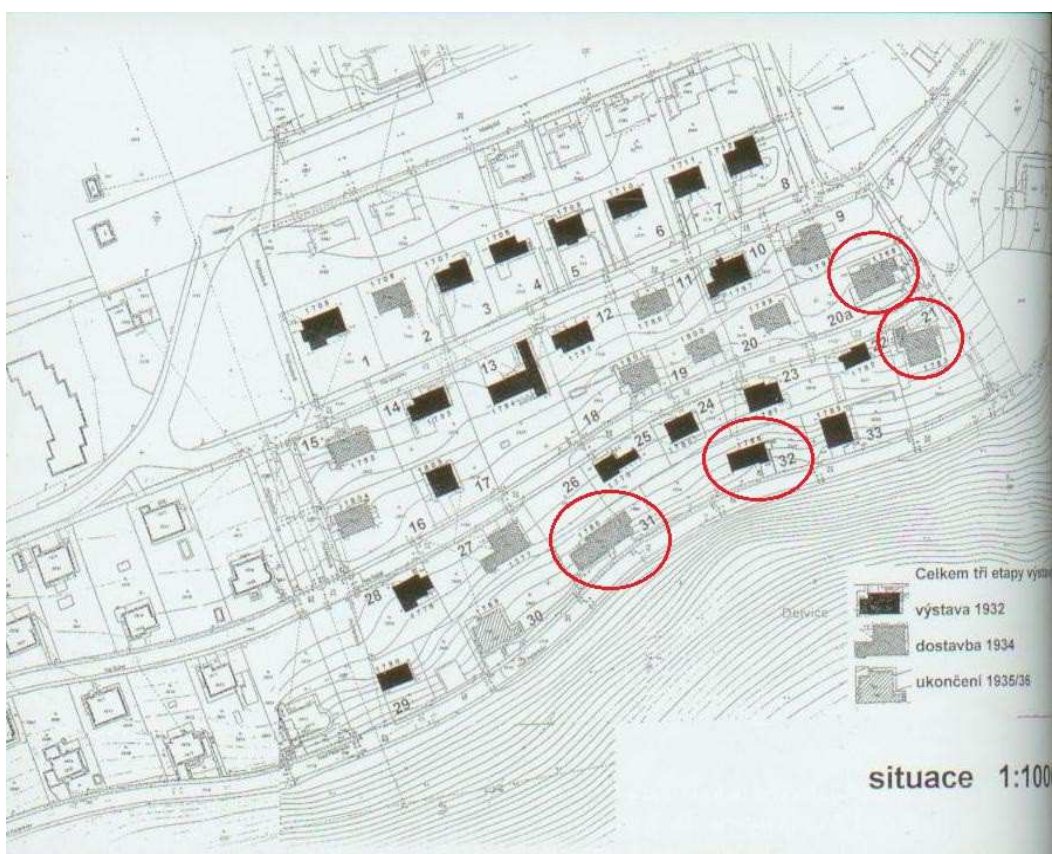
- Michal Kohout, Stephan Templ, Vladimír Šlapeta, *Praha. Architektura XX. století*, Praha 1998, s. 134, 136.
- Jan. E. Svoboda, Jindřich Noll, Ester Havlová, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000, s. 67-71, 81.
- Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000.
- Rostislav Švácha, Zkáza Baby, *Literární noviny XI*, č. 40, 27. 9. 2000, s. 5.
- Zdeněk Lukeš, *10 století architektury [6]*. *Architektura 20. století*, Praha 2001, s. 108.
- Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 162-165.
- Rostislav Švácha, Dvě publikace o Babě, *Věstník Klubu Za starou Prahu XXXI*, č. 1-2/2001, s. 37.
- Vladimír Šlapeta, *Osiedle Baba. Plany i modele*, Wroclaw 2002
- Jan Bělehrádek, O mém otci a o naší rodině, in: Věra Linhartová (ed.), *Jan Bělehrádek a jeho cesta ke svobodě ducha*, Praha 2003, s. 145.
- Petr Ulrich (ed.) [et al.], *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009.
- Zdeněk Lukeš, Gočárový pražské stavby, Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010, s. 27-30.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 217-218, 374.
- Veronika Pecová, *Organizace výtvarné práce v duchu přítomné doby – Svaz československého díla* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2010.
- Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár, Otakar Novotný*, Praha 2011, s. 102.
- Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Václava Mauleho a Jarmily Mauleové, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 155-158.
- Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013.

Internetové zdroje

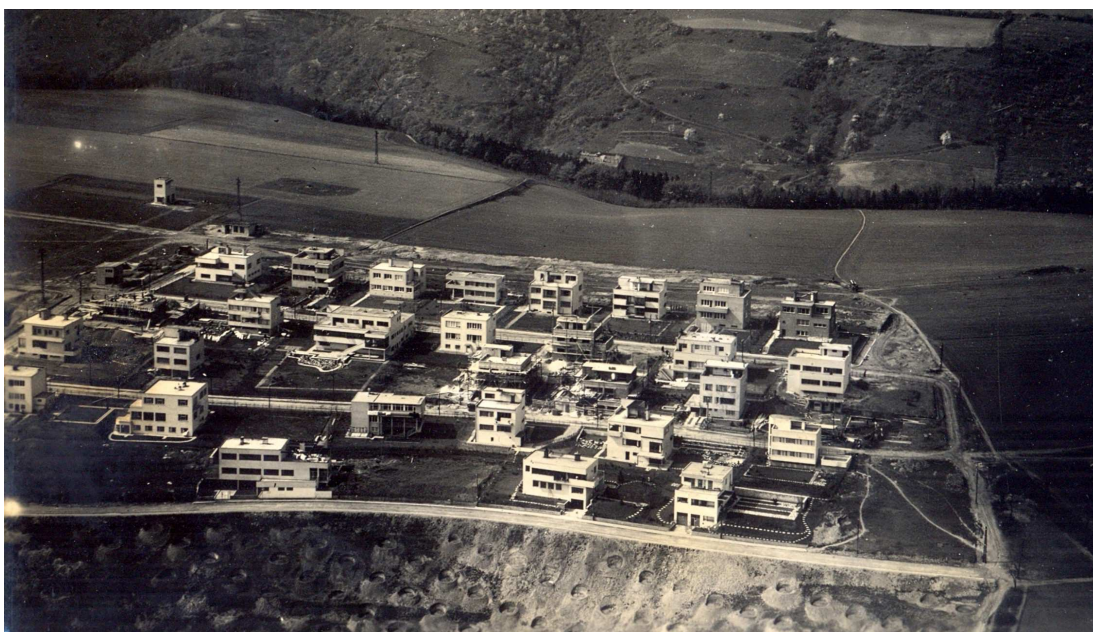
- Petr Volf, Baba, *jedinak.cz*, dostupné na <http://www.jedinak.cz/stranky/txtbaba.html>, vyhledáno 25. 9. 2013.
- Martin Rosa, Meziválečné výstavy soudobého bydlení, *Archiweb*, dostupné na <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=&action=show&id=2283>, vyhledáno 25. 9. 2013.
- Odbor Public Relations MHMP, Tisková konference na téma Památkové péče ochrana památek v Praze, *obnova.sk*, dostupné na <http://www.obnova.sk/clanok/tiskova-konference-na-tema-pamatkova-pece-ochrana-pamatek-v-praze>, vyhledáno 16. 6. 2014.

188. Letecký pohled na současnou podobu osady Baba, 2013.

189. Situace území se zakreslením jednotlivých etap v období mezi dvěma světovými válkami, s legendou k jednotlivým domům a vyznačením čtyř Gočárových realizací. Vila Václava Mauleho vyznačena pod číslem 32.

190. Letecký pohled na osadu Baba po roce 1932 (výřez z fotografie).

191. Fotografie z výstavby osady Baba před zahájením výstavy v roce 1932 s vilou Václava Mauleho v popředí (výřez z fotografie).

192. Hlavní (jižní) průčelí, 2014.

193. PhDr. Václav Stanislav Maule po návratu z Terezína 8. května 1945.

194. Jarmila Mauleová, 30. léta.

195. Pohled z ulice Nad Paťankou, 2014.

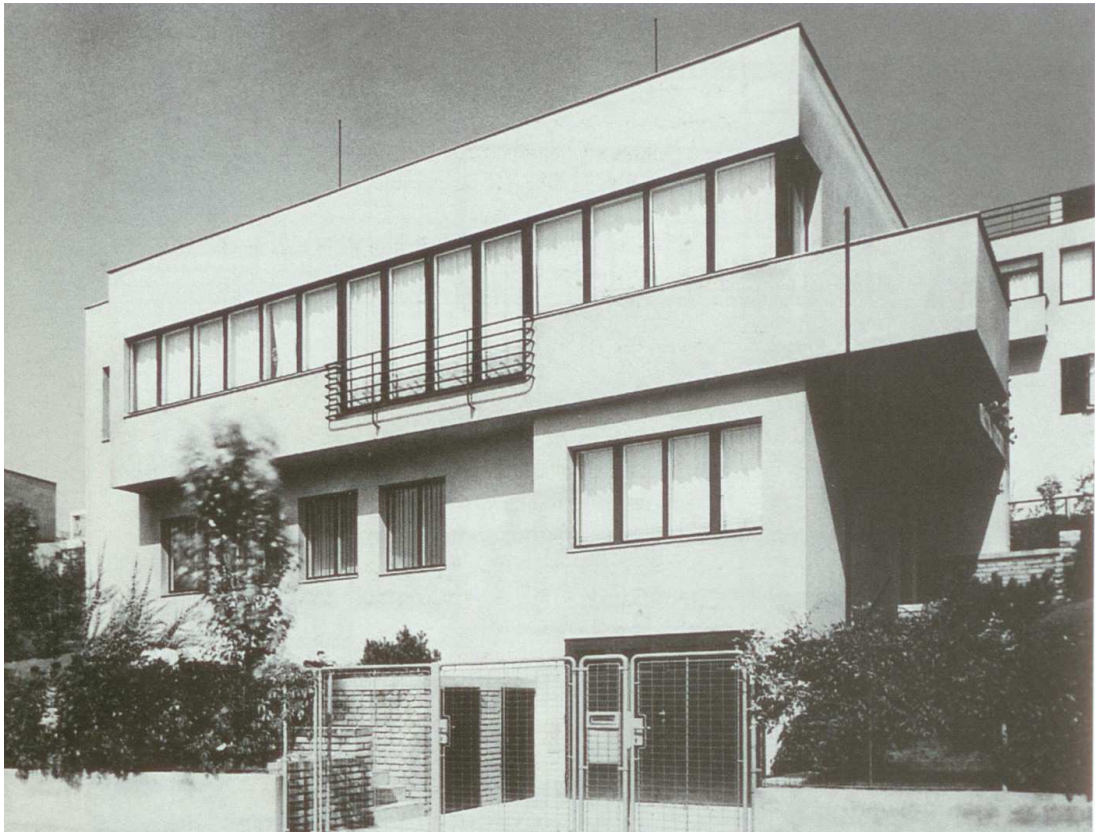
196. Pohled z ulice Nad Paťankou, 2014.

197. Dobová fotografie jižního průčelí domu z ulice Nad Paťankou společně s vlastním domem Pavla Janáka.

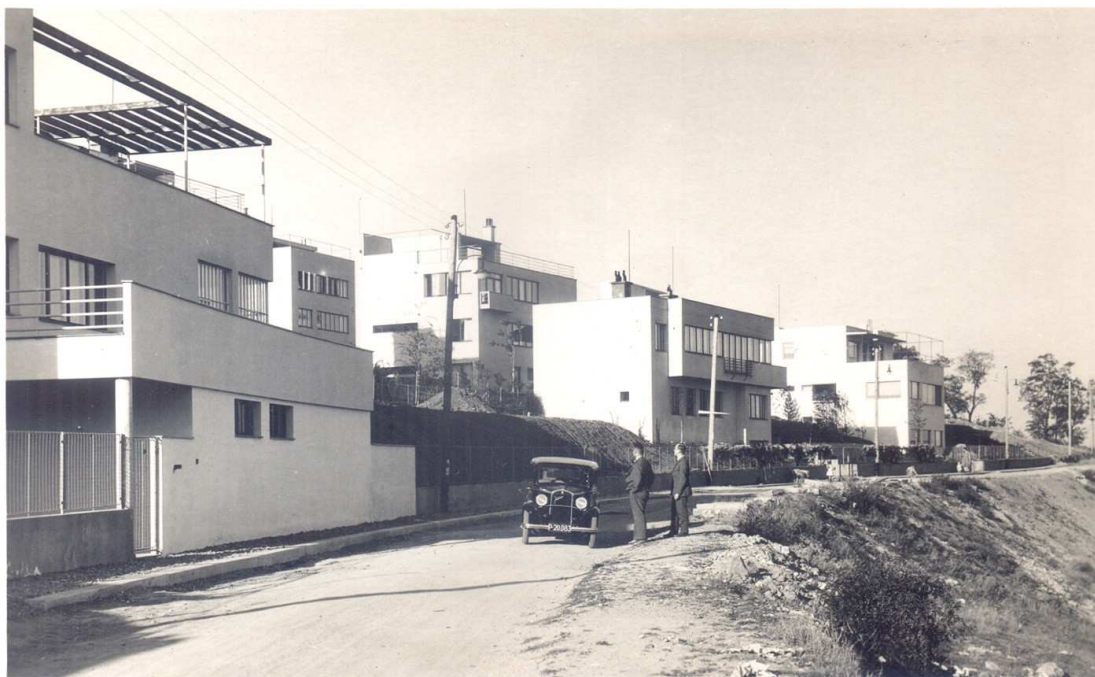
198. Dobová fotografie vily Václava Mauleho od jihovýchodu a vily Karla Ballinga.

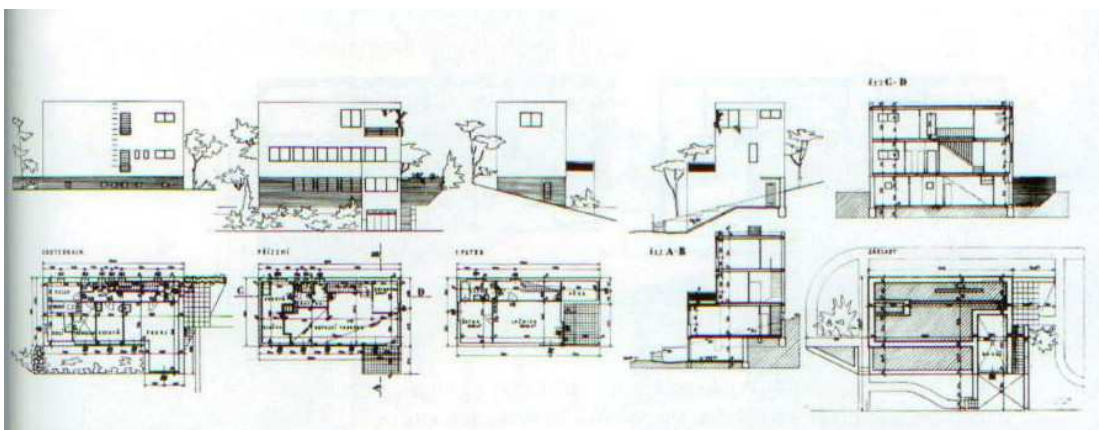
199. Hlavní (jižní) průčelí, 1937.

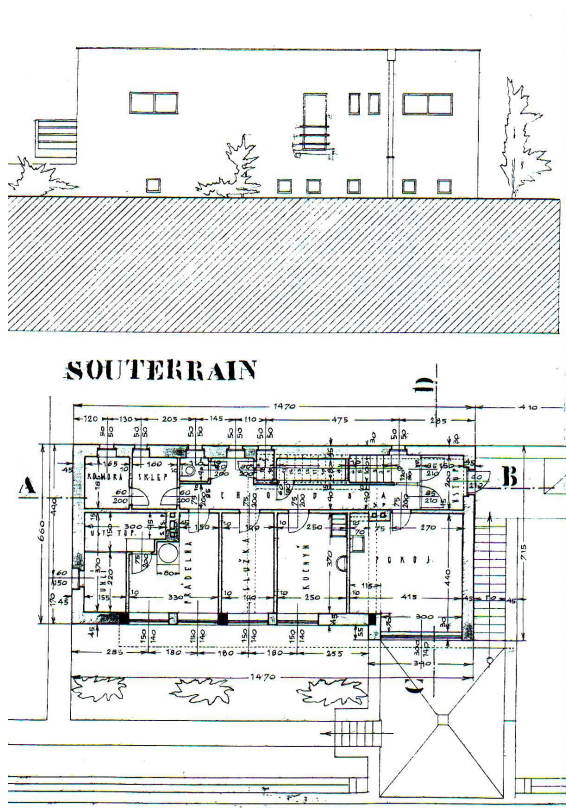
200. Václav Stanislav Maule sedící před rozstřílenou vilou, květen 1945.

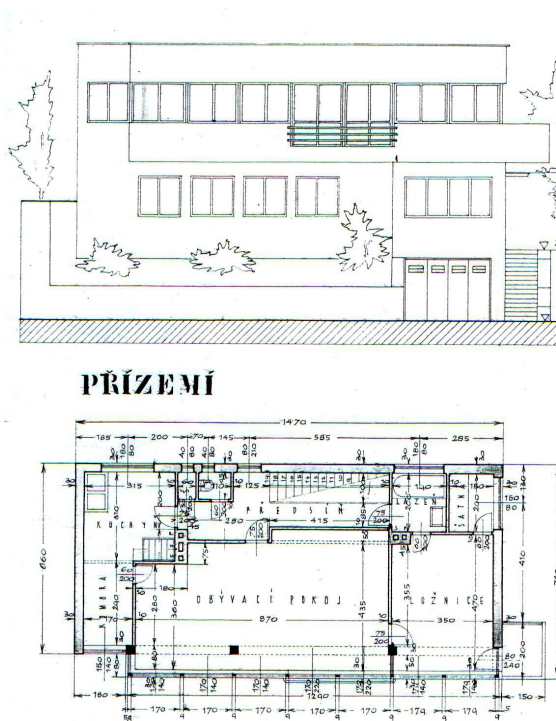
201. Pohled od ulice Nad Paťankou zachycující poslední trojici domů Karla Kytlice, Václava Mauleho a Pavla Janáka, po 1934.

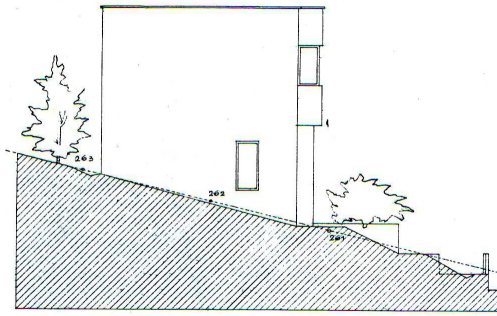
202. Původní nerealizovaný projekt počítající s třetím podlažím (Josef Gočár).

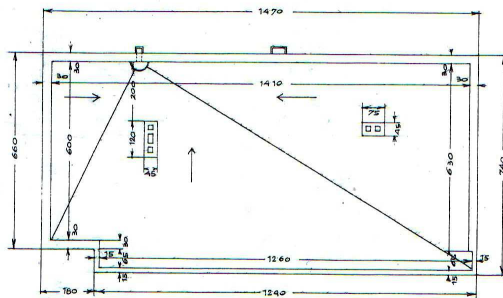
203. Návrh severního průčelí a půdorys suterénu, srpen 1931.

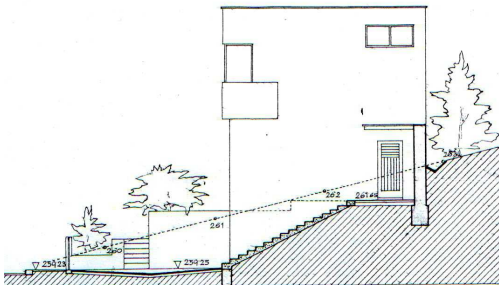
204. Návrh jižního průčelí a půdorys přízemí, srpen 1931.

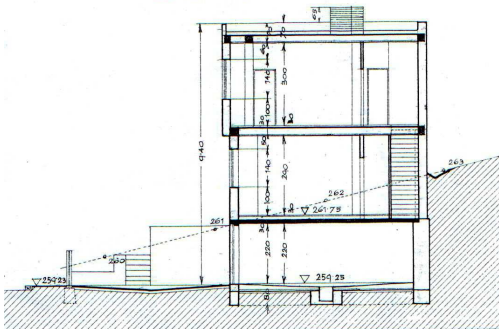
STŘECHY

205. Návrh západního průčelí a půdorys střechy, srpen 1931.

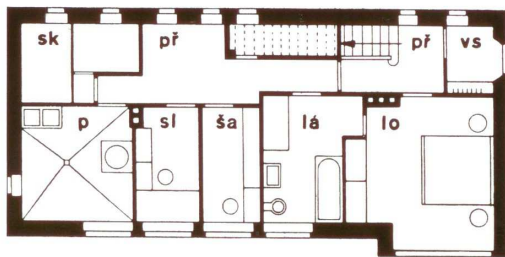
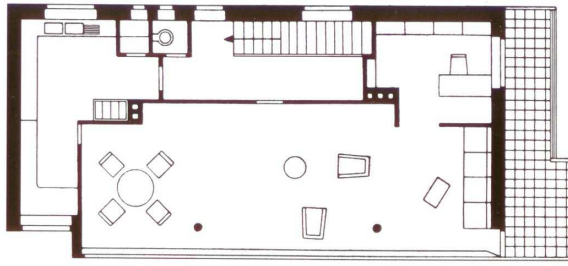

ŘEZ C - D

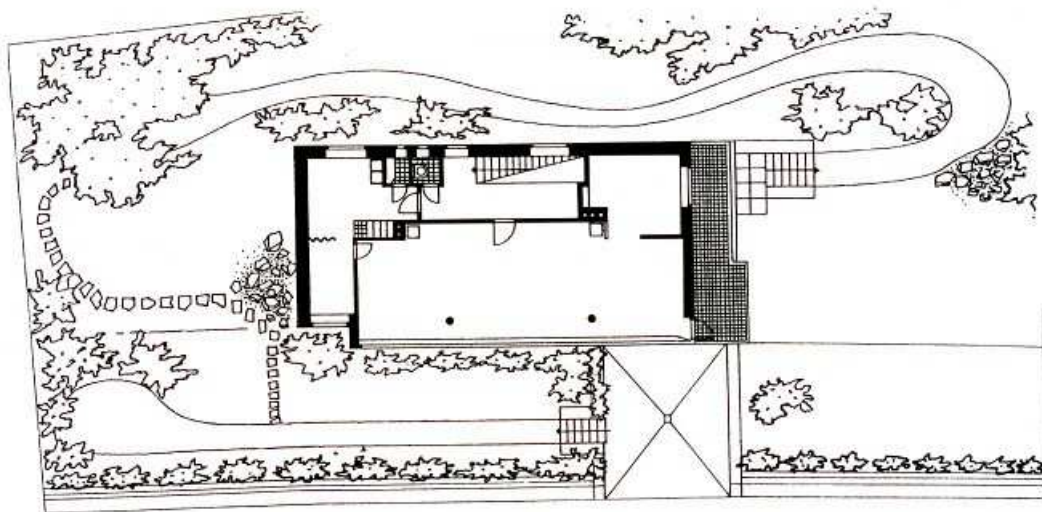

Handwritten signature

206. Návrh východního průčelí a příčný řez stavbou, srpen 1931.

207. Půdorys patra a přízemí, 1932.

208. Půdorys patra a návrh zahrady.

4.15 Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích

Umístění: součást původní osady Baba, Nad Paťankou 22, čp. 1788, Praha 6 – Dejvice, kraj Hlavní město Praha

Autor: Josef Gočár

Stavebník: JUDr. Karel Kytlica (1891 – 1975), vrchní rada na Ministerstvu školství a národní osvěty

Datace: 1932 – 1933

Současné využití: soukromý obytný dům

Přesně dva týdny po ukončení úspěšné výstavy moderního bydlení v osadě Baba, jež byla vzhledem k nečekané návštěvnosti⁵⁷⁵ o měsíc prodloužena, a měsíc po nastěhování Václava a Jarmily Mauleových do zkolaudované vily, začal s realizací rozlehlého a velkoryse pojatého domu druhý z Gočárových klientů a soused manželů Mauleových – JUDr. Karel Kytlica.⁵⁷⁶

Karel Kytlica (1891-1975) se narodil 19. dubna 1891 v rodině okresního lékaře v Kroměříži. Studia zahájil na kroměřížském reálném gymnáziu, po jehož absolvování začal studovat Právnickou fakultu Univerzity Karlovy v Praze. V průběhu první světové války musel studia zanechat a účastnit se bojů. V letech 1917-1918 působil na italské frontě v Piávě. Po návratu z války studia práv dokončil a v roce 1919 nastoupil na post vyšetřovatele u pražské policie. Roku 1924 se Kytlica oženil s Ludmilou Hynkovou (1898-1978),⁵⁷⁷ jež vystudovala hudební konzervatoř a působila jako profesorka hry na klavír. Manželům se narodily dvě dcery – v roce 1925 Ludmila⁵⁷⁸ a roku 1927 Olga⁵⁷⁹.

Na začátku třicátých let začal Karel Kytlica pracovat na Ministerstvu školství a národní osvěty. V polovině července 1931 se manželé začali zajímat o spoluúcast na projektu „Výstavy bydlení Osada Baba“ výstavbou rodinného domu. Koncem

⁵⁷⁵ Výstavu shlédlo během jejího trvání (od 6. září do 30. října 1932) dvanáct tisíc platících návštěvníků.

⁵⁷⁶ Na rozdíl od ostatních výstav bydlení vystavěných jednorázově, výstavba na Babě pokračovala i po skončení výstavy, a byla doplňována domy až do roku 1940.

⁵⁷⁷ Ludmila Kytlicová, rozená Hynková (4. dubna 1898 Slavkov u Brna – 14. srpna 1978 Praha).

⁵⁷⁸ RNDr. Ludmila Zajíčková, rozená Kytlicová (1. ledna 1925 Praha – 27. března 2013 Praha), vystudovala geografii na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy.

⁵⁷⁹ PhDr. Olga Smotlachová, rozená Kytlicová (1. ledna 1927 Praha – 20. prosince 1989 Praha), vystudovala archeologii.

měsíce své rozhodnutí potvrdili a výstavní výbor jim přidělil „*parcelu č. 12 v I. řadě o ploše 190.46 čtverečních sáhů*“⁵⁸⁰ v sousedství pozemku vrchního rady na Ministerstvu školství a národní osvěty Václava Mauleho,⁵⁸¹ děkana lékařské fakulty a rektora Karlovy univerzity Jana Bělehrádka,⁵⁸² sekčního šéfa Ministerstva školství Ferdinanda Špíška,⁵⁸³ textilní výtvarnice Emílie Paličkové⁵⁸⁴ a plukovníka generálního štábu československé armády Františka Heřmana.⁵⁸⁵ Karel Kytlica si pro zpracování projektu své rodinné vily, jež byla realizována v druhé etapě výstavby obytné kolonie na pražské Babě, vybral architekta Josefa Gočára, s kterým se údajně velmi dobře znal.⁵⁸⁶ Gočár navrhl také zařízení některých místností ve vile a úpravu rozlehlé zahrady.

Stavební povolení Kytlica získal 14. listopadu 1932. Výstavba domu, provedená stejnou stavební firmou jako sousední Gočárem navržený dům pro Václava Mauleho (tedy společností MOK), stála Karla Kytlicu 275 tisíc Kč.⁵⁸⁷ Kolaudace hotové stavby se konala 1. srpna 1933,⁵⁸⁸ a stavebník s manželkou, dvěma dcerami a svou matkou se mohl nastěhovat do svého nově postaveného komfortního sídla.

Kytlica na Ministerstvu školství působil díky své výborné znalosti německého jazyka i ve válečných letech, dokonce na postu odborového rady. Na oddělení se mu podařilo během války ochránit několik svých zaměstnanců před nuceným nasazením. Všichni tito zaměstnanci se za Kytlicu poté v prvních revolučních dnech zaručili, když byl napadený z kolaborace. V 1948 odmítl vstoupit do komunistické strany a raději odešel do předčasného invalidního důchodu. Začal se věnovat výcviku psů a v padesátých letech si na Babě založil chovnou stanici krátkosrstých ohaňů. Karel Kytlica zemřel 10. března 1975.

Výrazně horizontálně koncipovaná Kytlicova vila je situována v nejnižší z

⁵⁸⁰ Nakonec byly pro tak rozlehlý dům sloučeny tři parcely: č. 3, 11 a 12. Cit. viz Dopis Výstavního výboru Dr. Karlu Kytlicovi z 18. července 1931, Soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka, C/P.čj.2386/31.

⁵⁸¹ Nad Paťankou 18, čp. 1786, Praha 6-Dejvice.

⁵⁸² Nad Paťankou 24, čp. 1789, Praha 6-Dejvice.

⁵⁸³ Na Babě 11, čp. 1777, Praha 6-Dejvice.

⁵⁸⁴ Na Babě 9, čp. 1779, Praha 6-Dejvice.

⁵⁸⁵ Na Babě 7, čp. 1780, Praha 6-Dejvice.

⁵⁸⁶ Podle tvrzení stavebníkovy rodiny. Kde se Karel Kytlica s Josefem Gočárem poznali však není známo.

⁵⁸⁷ Svědecký zápis o ujednání mezi firmou MOK a Karlem Kytlicou a Ludmilou Kytlicovou z 20. října 1932, Soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka.

⁵⁸⁸ Povolení k užívání z 27. září 1933, čj. III-33.267/33, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1788.

uličních řad v prudkém svahu⁵⁸⁹ v sousedství vily Václava Mauleho. Oba domy jsou postaveny na stejném konstrukčním principu, přičemž Kytlicova vila je řešena jako cihelná stavba se zdmi o tloušťce 45 cm se železobetonovými sloupky a stropy. Podlahy jsou z vlýsek a xylolitu. Zdvojená zasklená okna jsou vsazena do dřevěných ráků, hladké překližkové dveře jsou usazeny do ocelových zárubní. Oba rodinné domy v ulici Nad Pařankou reprezentuje (podobně jako Janákovy, Kavalírovy nebo Kouly vily na Babě) spíše solidní důkladnost vnějších forem i vnitřní skladby a určitá „*poctivá bytelnost*“,⁵⁹⁰ která není naopak přítomna u lehké a téměř nehmotné stereotomní architektury vrcholného funkcionalismu Ladislava Žáka, Marta Stama, Františka Kavalíra, Ladislava Machoně či Oldřicha Starého.

Plohostřechý kubus Kytlicovy vily se vyznačuje poměrně kompaktní protaženou formou, jejíž linie kopíruje křivku vrstevnice. Architekt využívá terénního spádu a navrhuje polozapuštěný vyvýšený suterén, jehož přední část vysazuje na pilíře,⁵⁹¹ čím vzniká krytý průchod od garáže ke vstupu. K hornímu patru přiléhá rozměrná jihovýchodně orientovaná terasa. Další (menší) terasa s elegantní mírně prohnutou bíle omítnutou cihlovou zídkou vystupuje z jižního průčelí na úrovni zvýšeného přízemí. Křivka terasy nad vstupem sleduje vrstevnici a napomáhá přirozenému umístění stavby do svažitého terénu. Jako terasa je řešena i plochá nezastavěná střecha, přístupná po železném žebříku z terasy v patře.

Hlavní vstup z ulice do domu je situovaný v jižním průčelí. Dům však disponuje i zadním vchodem ze zahrady v místě severozápadního nároží, jež je po celé výšce vykrojeno. Rozměrná dlouhá okna, dvě rozlehlé terasy, přístupná rovná střecha a prosklená zimní zahrada poukazují na architektovu snahu o spojení vnitřního a vnějšího prostoru v jedno – otevření interiéru do ulice, zahrady, a naopak vpuštění vnějšího prostoru dovnitř stavby.

Částečně podsklepený dům architekt Gočár vyprojektoval jako dvoupodlažní (vzhledem k výrazně svažitému terénu, do kterého byl dům vetknut, se spíše jedná o třípodlažní stavbu se zvýšeným suterénem). Do výhodně zvednutého suterénu architekt umístil garáž a západní část vyhradil provoznímu zázemí domu – předsíni, sušárně, prádelně a toaletě.⁵⁹² Východní část rozšířil ještě o hospodářský trakt,

⁵⁸⁹ Stávající rostlý terén byl částečně odkopán, aby se docílilo mírnějšího výškového sklonu.

⁵⁹⁰ Viz Rostislav Švácha (pozn. 37), s. 368-379.

⁵⁹¹ Užití sloupů jako podpěr opět poukazuje na Gočárovu inspiraci klasickými formami, které se zřetelně promítají do funkcionalistického tvarosloví všech architektovců vil na Babě.

⁵⁹² Tato provozní část nicméně svému účelu nakonec nesloužila a místo prádelny a sušárny se zde

vystupující z hmoty stavby až k uliční čáře s linií kopírující oblouk vrstevnice, do kterého umístil sklepy, sklady uhlí a spižírny. Plochou střechu tohoto traktu navrhl jako terasu přístupnou z obývacího pokoje a haly v přízemí.

Celková podoba domu odpovídá skladbě interiérů odrážející konkrétní potřeby objednavatelovy rodiny. Kytlicovi požadovali dům pro dvougenerační bydlení.⁵⁹³ Dispozičně proto vila disponovala dvěma byty – komfortním přízemním bytem manželů Kytlicových a jejich dvou dcer, a menším dvoupokojovým bytem v patře pro stavebníkovu matku. Oba tyto byty měly samostatné vstupy z uzavřeného hlavního dvouramenného schodiště, umístěného v severní části budovy, s horním osvětlením. Obytné místnosti v přízemí i v patře architekt situoval k jižní (sluneční) straně a obě patra opatřil terasami s jedinečným výhledem.

Výrazně podélná dvoutraktová dispozice umožnila liniové řazení prostorů za sebou a umístění obytných místností na jižní stranu a provozních místností na sever. Střed bytu v přízemí tvořila hala, jež rozdělovala soukromou zónu tvořenou třemi obytnými místnostmi – dětským pokojem⁵⁹⁴ se šatnou, ložnicí s koupelnou, toaletou a komorou a obývací pokojem – a provozní zázemí situované v severním rohu. K bytu manželů Kytlicových patřila i zmíněná terasa na jihovýchodním nároží a výrazně prosklená vertikálně dělená zimní zahrada.⁵⁹⁵

Horní patro projektant rozdělil na byt a rozlehlou terasu zajišťující obyvatelům excelentní panoramatický výhled na Prahu. Terasu oživovala zeleň zasazená ve dvou betonových květináčích usazených vedle komína a částečně ji zastřešovala pergola, jejíž dřevěné trámoví korespondovalo s mřížovým okenním vzorem zimní zahrady. Terasa byla přístupná pouze ze schodiště, nikoli z bytu v patře, a měla tak sloužit všem obyvatelům vily. V patře se nacházel samostatný byt o dvou pokojích,⁵⁹⁶ přilehlé koupelně a pokoji služky v jižním traktu, a provozním

nacházel domovnícký byt o dvou místnostech a sociálním zázemí.

⁵⁹³ Podle původních nerealizovaných skic z března 1932 byly pokoje pro matku Karla Kytlici umístěny v samostatném východním traktu v přízemí. V západní části navazovala hala, velký prostor jídelny, pokoj či herna pro děti, kuchyně a přípravná. Se zimní zahradou návrh nepočítal, naopak byla navržena jihovýchodní rozlehlá terasa. V patře byl situován byt manželů Kytlicových a jejich dětí. Měl se zde nacházet velký dětský pokoj, ložnice rodičů, koupelna, oblékárna, hala a schodišťová předsíň, jež oddělovala severní trakt, kde se měl nalézat pokoj služky, hostinský pokoj, komora a před nimiž se měla rozkládat terasa. Toto poměrně složité dispoziční schéma bylo v průběhu března a dubna dále redukováno a měněno.

⁵⁹⁴ Gočár navrhl i zařízení dětského pokoje – zabudované dřevěné skříňky, police a pestrou výmalbu interiéru.

⁵⁹⁵ Stejně vertikální mřížové zasklení zimní zahrady Gočár navrhl i u puristické vily Františka Strnada v Praze-Bubenči v roce 1925.

⁵⁹⁶ Podle současného majitele se jednalo o obytný pokoj a salonek. V horním patře s terasou ve

zázemí s kuchyní a příslušenstvím v severní části.

V průběhu stavby se provedlo několik dispozičních změn, spočívajících v tom, že byla: „v suterénu místo sušárny a prádelny zřízena skladiště a kloset rozšířen o část předsíně. Terasa v přízemí rozšířena až k regulační čáře. V celé budově byly přemístěny některé dveřní otvory“.⁵⁹⁷

Součástí celkové koncepce se stala také úprava bezprostředního okolí vily. Gočár se v roce 1933 ujal návrhu úpravy zahrady,⁵⁹⁸ který však vcelku nedostal uplatnění a nakonec se realizovala jeho do pravoúhlých forem pozměněná varianta. Zahradními úpravami na Babě se zabýval zahradní architekt Otokar Fierlinger, jenž situaci popsal následovně: „Souladem hladkých ploch moderních architektur budovaných obydlí s trávnickovými plochami, liniemi teras silně zvrstveného, a proto výrazně formovaného terénu, ukázněným osázením rostlinného materiálu a květinové výzdoby, oživením vodními plochami včleněnými do celkové kompozice účelově a esteticky, lze vytvořit na poměrně malých prostorách největších účinků.“⁵⁹⁹ Stejnou úpravu okolního terénu se vyznačoval i pozemek u vily Karla Kytlici. Díky strmosti stávajícího terénu totiž nemohly být zahrady u domů situovaných v nejnižší uliční řadě nijak efektivně využity, pokud nebyly terasovitě upraveny. Ve východní části zahrady proto vznikla násypem terasa s okrasnými rostlinami a betonovým bazénkem. Strmé svahy rodina osázela keři a v severní části za domem vysázela ovocný sad.

Po roce 1948 proběhly v domě částečné dispoziční úpravy, spočívající především v posunutí příček u některých pokojů, kterými tak majitelé zajistili zmenšení určitých obytných prostorů.⁶⁰⁰ Díky těmto dispozičním zásahům se vila nepochybně vyhnula rozdělení na více bytových jednotek a dosazení nechtěných nájemníků. V roce 1958 byla například v přízemním bytě manželů Kytlicových přepažena velká prostora haly,⁶⁰¹ čímž se naopak rozšířila obytná plocha bytové jednotky v přízemí na pět pokojů a do uvolněných prostorů se mohli nastěhovat rodinní příslušníci. V přízemí se dále ještě posunovala příčka mezi jídelnou a

dvoupokojovém bytě bydlela do roku 1938 matka Karla Kytlici. Poté rodina do roku 1962 byt v patře pronajímala.

⁵⁹⁷ Výměr z 30. července 1933, čj. III. 33.267/33, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1788.

⁵⁹⁸ Gočárovův návrh zahrady je datovaný 31. července 1933.

⁵⁹⁹ Otokar Fierlinger, Úprava zeleně a zahrad, in: Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54), s. 13-14.

⁶⁰⁰ Změněná dispozice byl později vrácena do původní podoby.

⁶⁰¹ Výměr odboru pro výstavbu rady KNV v Praze z 25. září 1958, čj. 25.289/58, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1788.

kuchyní. V patře se zase posunutím příčky zmenšil prostor obytného pokoje. Kvůli redukování užitných obytných prostorů nechali vlastníci po celé délce průčelní fronty ve čtyřech pokojích v přízemí umístit průběžné parapetní skříně, „*kteřé jsou vestavěny a upevněny na vyvýšený nosný betonový trám, který na betonových sloupech drží celou konstrukci domu*“.⁶⁰² Vile pro její velikost⁶⁰³ a lukrativní polohu hrozila také konfiskace, která neproběhla pouze díky neúnavnému boji Kytlicova zetě za vlastnictví domu rodinou.

Mimořádně zachovaná vila díky laskavé péči vlastníků, rodiny původního stavebníka,⁶⁰⁴ která si je vědoma její hodnoty v původním autentickém stavu, neprošla žádnými výraznými stavebními změnami,⁶⁰⁵ vyvarovala se přístaveb a výměny původních dřevěných oken (které současní vlastníci u většiny domů na Babě nahradili moderními plastovými profily). Nicméně stavba se nenachází v příliš dobrém stavu. Majitelé zde provádějí pouze nejnútnejší udržovací práce.⁶⁰⁶ Na terase se dnes již nenachází dřevěná pergola, vytvářející dominantní vizuální prvek stavby, jelikož musela být ve zdevastovaném stavu majitelem domu snesena na přelomu šedesátých a sedmdesátých let. Odstraněny byly také betonové květináče u komínu, které způsobovaly zatékání do objektu.⁶⁰⁷

Stavba, jež díky námaze osvíceného vlastníka dosud unikla veškerým zničujícím stavebním úpravám, se nicméně po více než osmdesáti letech od své výstavby dnes nachází ve stavu, který si vyžaduje celkovou rehabilitaci. Stavba ovšem není (jako drtivá většina domů na Babě) památkově chráněným objektem, ačkoliv by si to díky svému architektonickému provedení a pozoruhodně dobrému zachování jistě zasloužila. Je pouze součástí chráněného území osady Baba, které je od roku 1993 památkovou zónou.

⁶⁰² Oprava plánů ohledně domku čp. 1788 v Praze 6-Dejvicích z 25. června 1962, Soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka.

⁶⁰³ Vyvlastněna měla být také rozlehlá zahrada.

⁶⁰⁴ Celý dům obývá Kytlicova rodina – přízemní byt stavebníkův vnuk Václav Zajíček s rodinou – a horní byt Kytlicova pravnučka Kristýna Čeřovská s rodinou.

⁶⁰⁵ Kromě nucených dispozičních změn v padesátých letech, které byly z větší části navraceny do původního stavu.

⁶⁰⁶ V roce 2004 nechali majitelé zateplit suterénní část a opatřit ji žlutou omítkou, neodpovídající původní barevnosti stavby a nekonvenující se zbytkem domu. Stavba jinak neprodělala žádné další úpravy či přestavby.

⁶⁰⁷ Jak střešní pergolu tak květináče současný majitel vily pečlivě zdokumentoval a zakreslil, a je tak možné je v budoucnu kdykoliv obnovit.

Vývoj bádání

Dobovou plánovou a fotografickou dokumentaci k vile Karla Kytlici uchovává Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea v Praze,⁶⁰⁸ stavební a projektová dokumentace je uložena v archivu stavebního úřadu Prahy 6.⁶⁰⁹ Podrobné svědectví o vlastní výstavbě domu, ale především o celé akci Baba, podávají dobové fotografie a nejrůznější dokumenty shromážděné Karlem Kytlicou a následně i jeho rodinou, jež se nacházejí v soukromém majetku současného vlastníka vily.⁶¹⁰

Jelikož během výstavy nebyla vila prezentována, v informačním katalogu⁶¹¹ z roku 1932 je pod katalogovým číslem k parcele patřící Karlu Kytlicovi pouze zmíněno, že „projektuje prof. arch. J. Gočár, připraveno ke stavbě“.⁶¹² Uveden je krátký popis plánované stavby, avšak bez návrhů fasád a dispozice jednotlivých podlaží.

Vilou se zabývá ve své publikaci *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*⁶¹³ Stephan Templ, který si všímá kontrastu „mezi plochým, děleným hospodářským traktem, který sleduje oblouk ulice, a přímým, ostře řezaným ustupujícím obytným traktem“, jenž dodává vile „napětí, dynamičnost a eleganci“.⁶¹⁴ Kytlicův rodinný dům zahrnuje mezi *Slavné pražské vily*⁶¹⁵ Dita Dvořáková. Stejně tak jej Dvořáková řadí i o osm let později mezi 101 slavných pražských vil s příběhem.⁶¹⁶

Vile Karla Kytlici je věnován také prostor v monografii *Josef Gočár*⁶¹⁷ a ve výstavním katalogu italského badatele Domenica Chizzonitiho,⁶¹⁸ který kromě dobových fotografií publikuje především zpracovaný trojrozměrný model stavby vsazené do terénu i vizualizace řešení vnitřních prostor. Nejnověji se vilou zabývají

⁶⁰⁸ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro pana dr. Karla Kytlicu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 11-12, čk. 570/1 (1931-1933) [pol. 186].

⁶⁰⁹ Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1788.

⁶¹⁰ RNDr. Václav Zajíček je vnukem Karla Kytlici. V majitelově archivu se nachází kromě výše zmíněného a nejrůznějších písemných dokumentů popisujících průběh celé stavby a fotografií vily, především dvě studie, jenž předcházely konečné realizaci a dokumentují postup až ke konečné podobě domu, definitivní plány stavby, Gočárův návrh zahrady a zařízení dětského pokoje.

⁶¹¹ Viz Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54), s. 82.

⁶¹² Ibidem.

⁶¹³ Viz Stephan Templ (pozn. 543), s. 158-161.

⁶¹⁴ Ibidem, s. 158.

⁶¹⁵ Dita Dvořáková, Kytlicova vila, in: Přemysl Veverka [et al.], *Slavné pražské vily*, Praha 2004, s. 127.

⁶¹⁶ Dita Dvořáková, Kytlicova vila, in: Petr Krajčí (ed.) [et al.], *Slavné pražské vily. Sto a jeden dům s příběhem*, Praha 2012, s. 204-206.

⁶¹⁷ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 218-221, 374.

⁶¹⁸ Viz Domenico Chizzoniti (pozn. 210), s. 88-91.

Vladimír Šlapeta a Alena Křížková v publikaci *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*.⁶¹⁹ Badatelé čtenáře seznamují především s životem stavebníka a jeho rodiny, než se samotnou formální analýzou stavby. Přístupu k památkové ochraně staveb obytné kolonie na Babě, se samostatnou kapitolou o vile Karla Kytlici, se věnuje ve své bakalářské práci Eliška Varyšová.⁶²⁰

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro pana dr. Karla Kytlicu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 11-12, čk. 570/1 (1931-1933) [pol. 186].
- Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice složka čp. 1788.
- Soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka.
- Soukromý archiv prof. Ing. arch. Vladimíra Šlapety, DrSc.

Literatura

- Pavel Janák, Baba, *Žijeme 1931*, Praha 1931-1932, s. 24-25.
- Ze Svazu čs. díla. Práce na staveništi osady Baba zahájeny, *Žijeme 1931*, 1931-1932, s. 224, 256.
- Pavel Janák, Ladislav Sutnar, *Výstava bydlení. Stavba osady Baba* [kat. výst.], 1932, s. 82.
- Vladimír Šlapeta, *Die Siedlung Baba*, Prag 1932.
- Adolf Cink, Ze Svazu čs. díla. O účelné a zdravé bydlení dneška K výstavě bydlení – stavbě osady Baba 1932, *Žijeme 1932*, 1932-1933, s. 188.
- Ladislav Žák, Stavební výstava – osada Baba, *Žijeme 1932*, Praha 1932-1933, s. 155-156.
- Ze Svazu čs. díla, *Žijeme 1932*, Praha 1932-1933, s. 124.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 37, 49.
- *Český funkcionalismus: 1920-1940*, sv. 3, Architektura, Praha 1978, strana

⁶¹⁹ Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Karla Kytlici, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 150-154.

⁶²⁰ Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013.

neoznačena (kat. č. 15).

- Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368-379.
- Jan E. Svoboda, Jindřich Noll, Ester Havlová, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000, s. 67-71, 81.
- Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000.
- Rostislav Švácha, Zkáza Baby, *Literární noviny XI*, č. 40, 27. 9. 2000, s. 5.
- Zdeněk Lukeš, *10 století architektury [6]. Architektura 20. století*, Praha 2001, s. 108.
- Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 158-161.
- Rostislav Švácha, Dvě publikace o Babě, *Věstník Klubu Za starou Prahu XXXI*, č. 1-2/2001, s. 37.
- Vladimír Šlapeta, *Osiedle Baba. Plany i modele*, Wroclaw 2002
- Dita Dvořáková, Kytlicova vila, in: Přemysl Veverka [et al.], *Slavné pražské vily*, Praha 2004, s. 127.
- Petr Ulrich (ed.) [et al.], *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 218-221, 374.
- Zdeněk Lukeš, Gočárovy pražské stavby, Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010, s. 27-30.
- Veronika Pecová, *Organizace výtvarné práce v duchu přítomné doby – Svaz československého díla [bakalářská diplomová práce]*, Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2010.
- Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*, Napoli 2011, s. 88-91.
- Dita Dvořáková, Kytlicova vila, in: Petr Krajčí (ed.) [et al.], *Slavné pražské vily. Sto a jeden dům s příběhem*, Praha 2012, s. 204-206.
- Pavel Vlček a kol., *Umělecké památky Prahy. Velká Praha A-L*, Praha 2012, s. 319.
- Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Karla Kytlici, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-*

1936, Praha 2013, s. 150-154.

- Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013, s. 42-44.

Internetové zdroje

- Kytlicova vila, *Slavné vily*, dostupné na <http://www.slavnevily.cz/vily/praha/kytlicova-vila>, vyhledáno 6. 12. 2012.
- Petr Volf, *Baba*, *jedinak.cz*, dostupné na <http://www.jedinak.cz/stranky/txtbaba.html>, vyhledáno 25. 9. 2013.
- Martin Rosa, Meziválečné výstavy soudobého bydlení, *Archiweb*, dostupné na <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=&action=show&id=2283>, vyhledáno 25. 9. 2013.
- Odbor Public Relations MHMP, Tisková konference na téma Památkové péče ochrana památek v Praze, *obnova.sk*, dostupné na <http://www.obnova.sk/clanok/tiskova-konference-na-tema-pamatkova-pece-ochrana-pamatek-v-praze>, vyhledáno 16. 6. 2014.

209. Hlavní (jižní) průčelí, 2014.

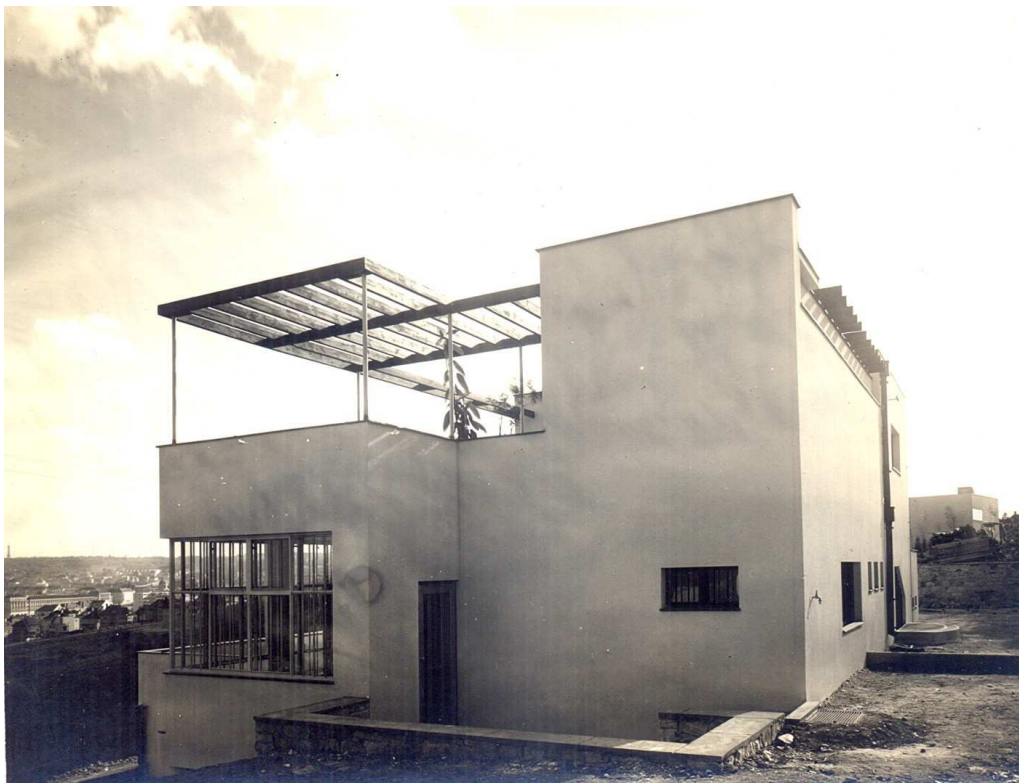
210. JUDr. Karel Kytlica s manželkou Ludmilou a dcerami Ludmilou a Olgou, 1930.

211. Pohled od jihovýchodu (z ulice Nad Pařankou), 2014.

212. Fotografie hlavního průčelí pořízená Karlem Kytlicou, 30. léta.

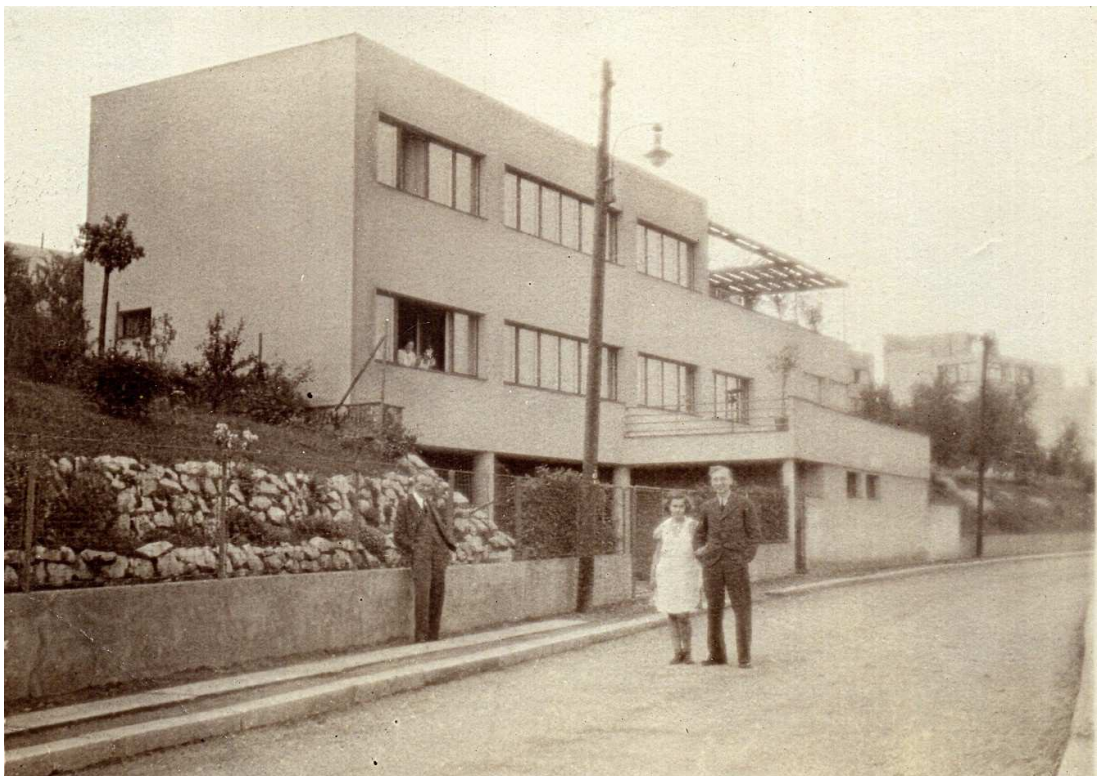
213. Fotografie pořízená Karlem Kytlicou ze severovýchodu, 30. léta.

214. Fotografie jihovýchodního nároží pořízená Karlem Kytlicou, 30. léta.

215. Rodina Karla Kytlici stojící před vilou, 2. polovina 30. let.

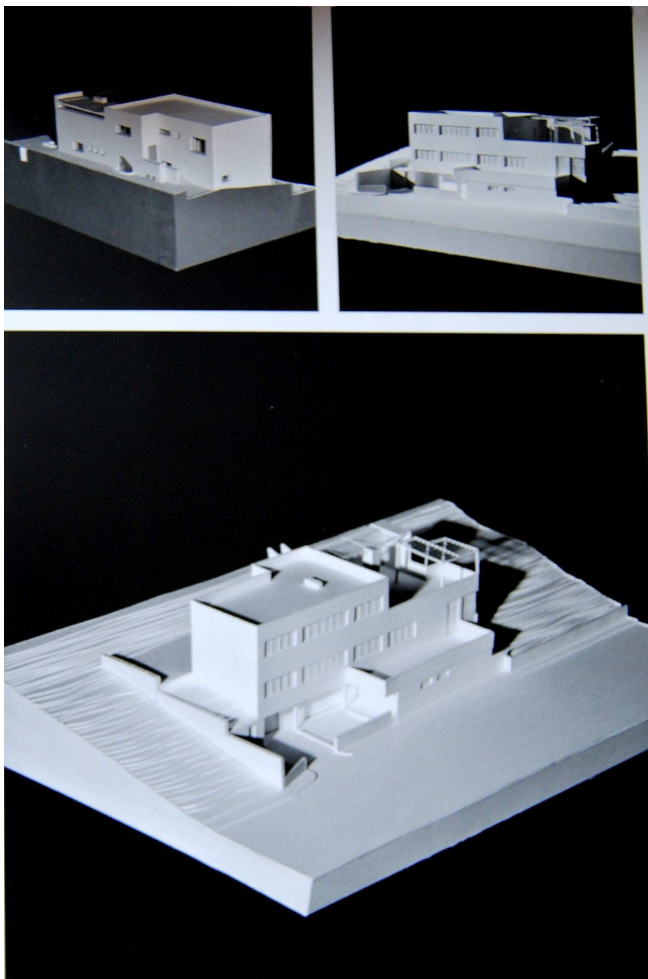
216. Rodina Karla Kytlici stojící před vilou, 2. polovina 30. let.

217. Kolonie Baba ve výstavbě (v popředí s rozestavěnou Kytlicovou vilou), 1933.

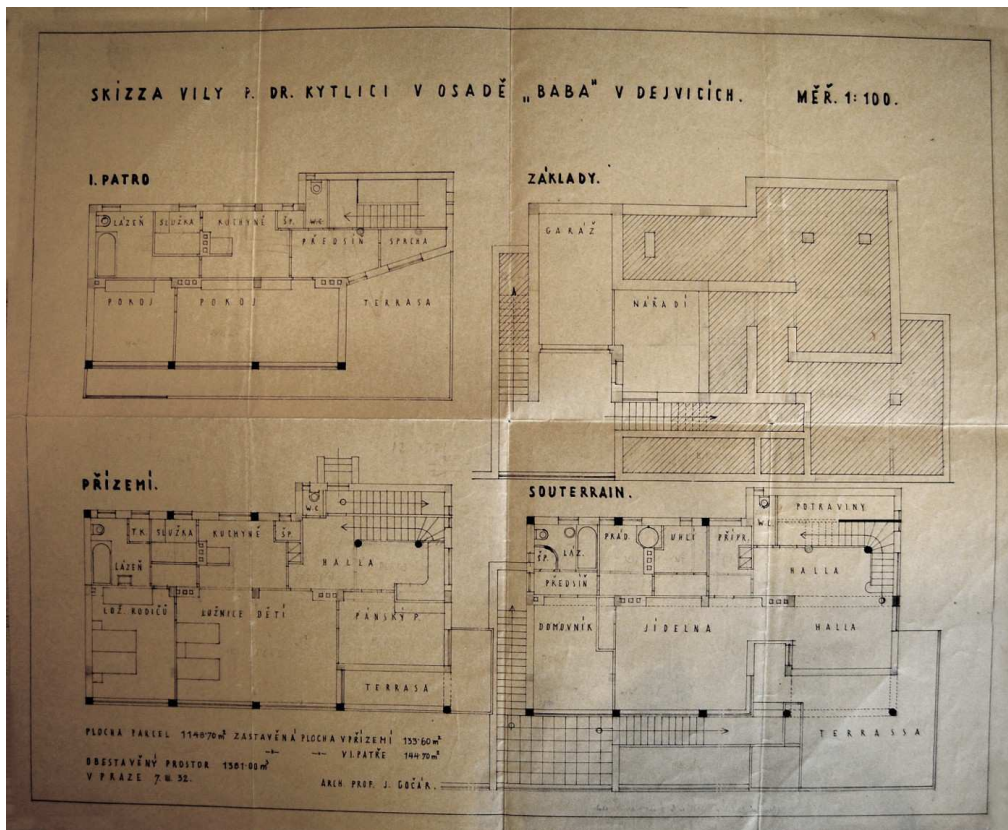
218. Fotografie pořízená současným majitelem domu v 70. letech.

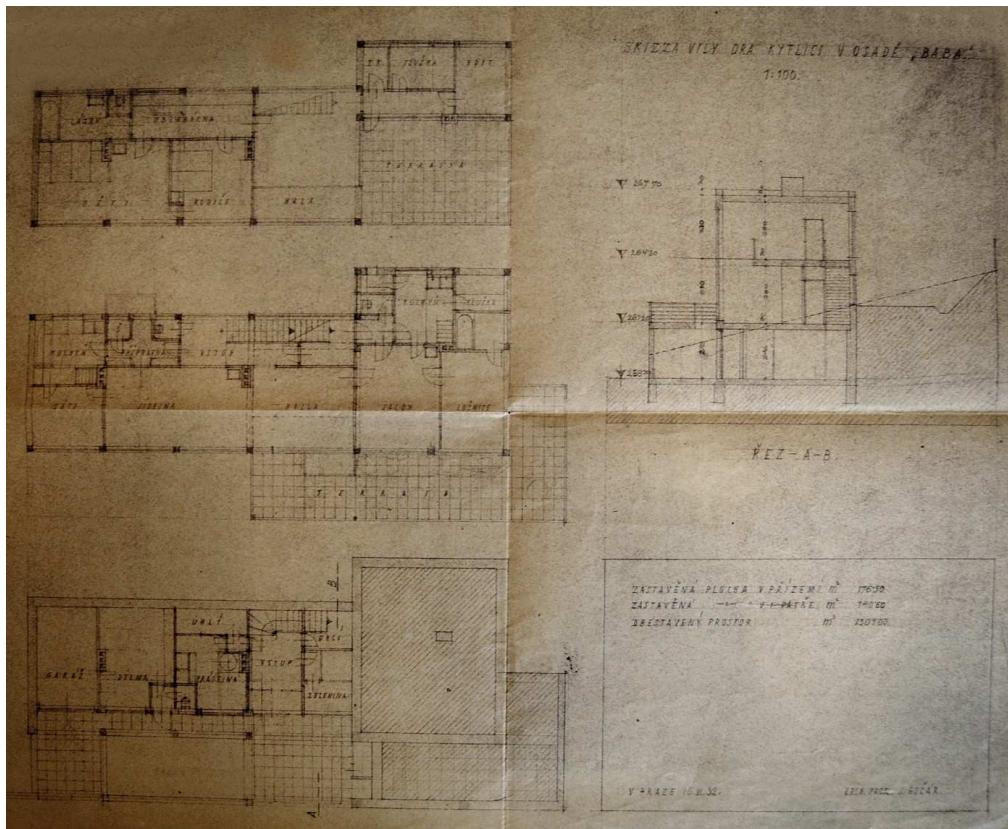
219. Model vily (Domenico Chizzoniti), 2011.

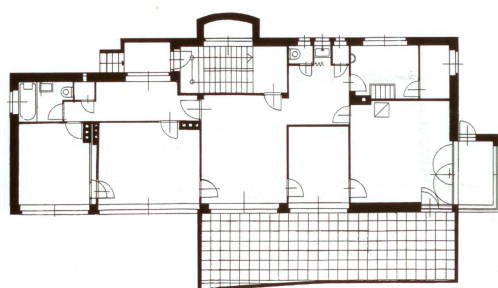
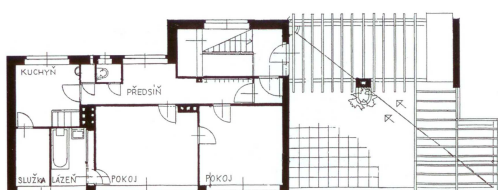
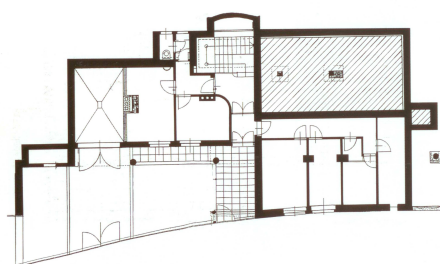
220. Model vily, 2012.

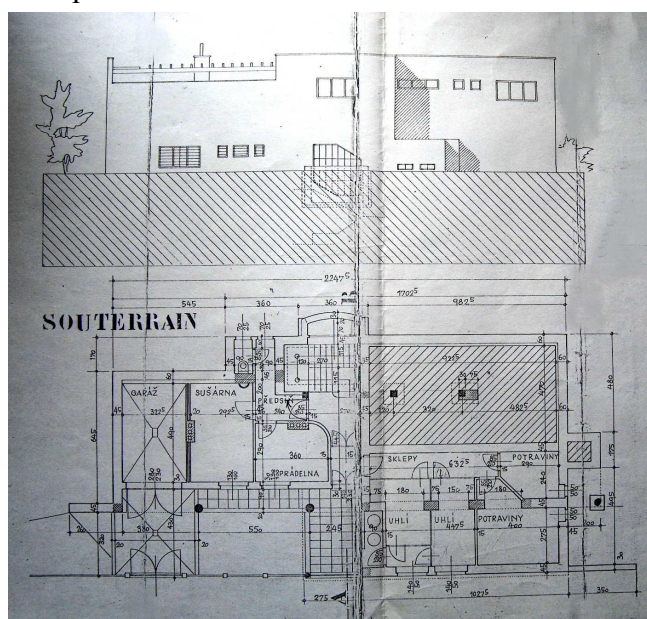
221. Nerealizovaná skica půdorysů, 7. března 1932.

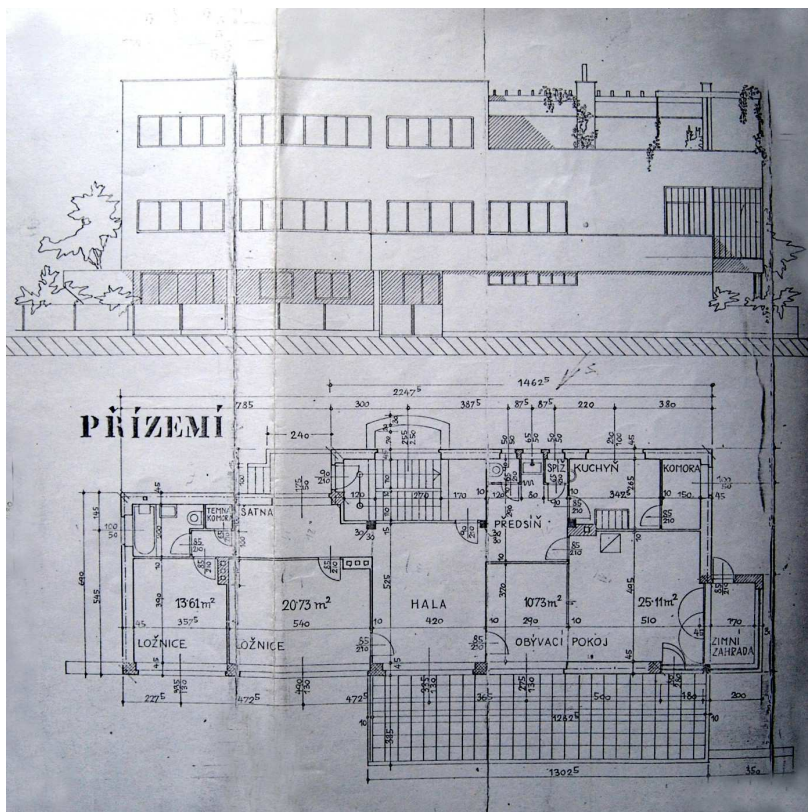
222. Nerealizovaná skica půdorysů, 16. března 1932.

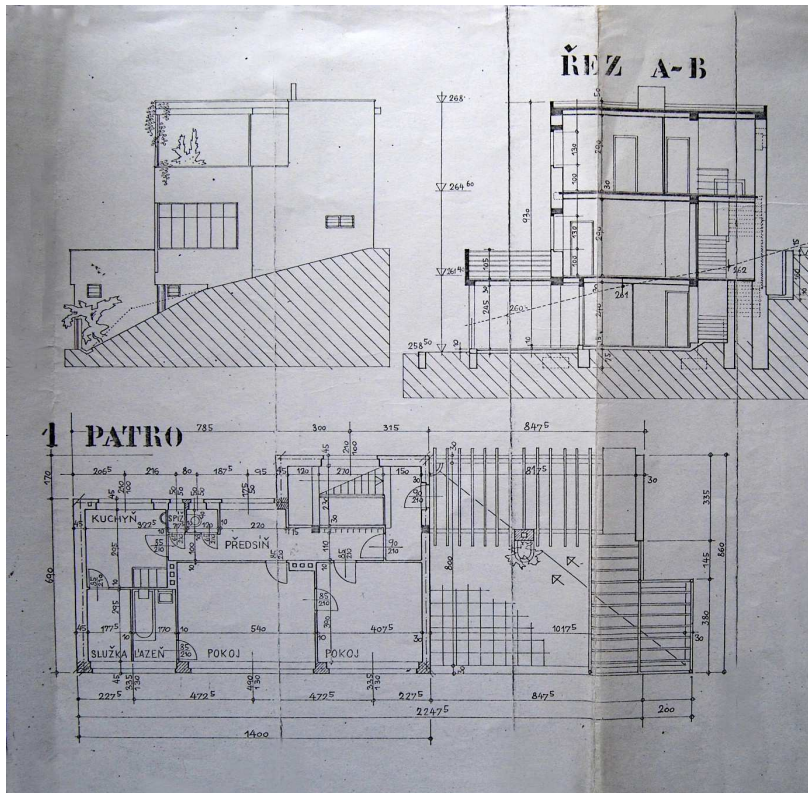
223. Realizovaný půdorys suterénu, patra přízemí.

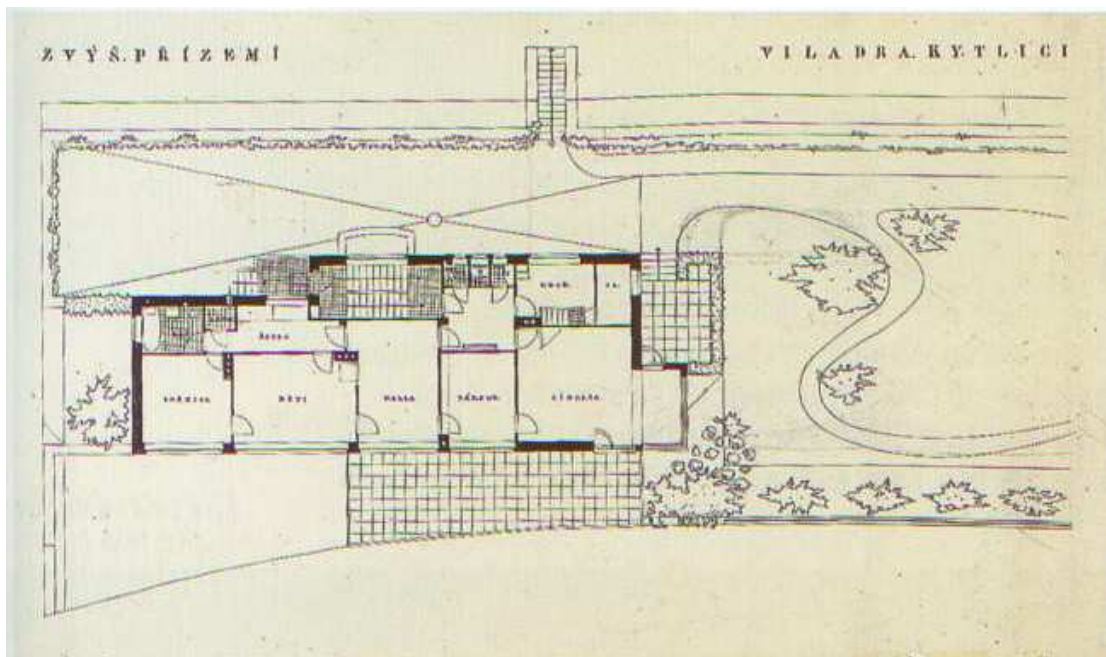
224. Návrh zadního (severního) průčelí a půdorys suterénu, duben 1932.

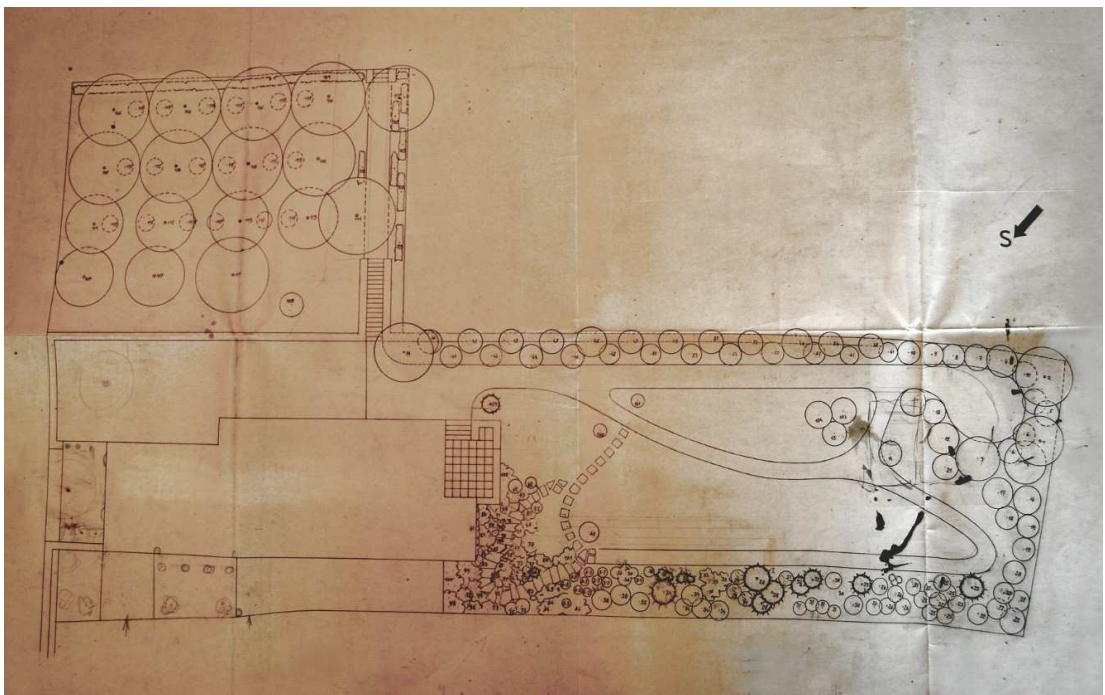
225. Návrh hlavního (jižního) průčelí a půdorys přízemí, duben 1932.

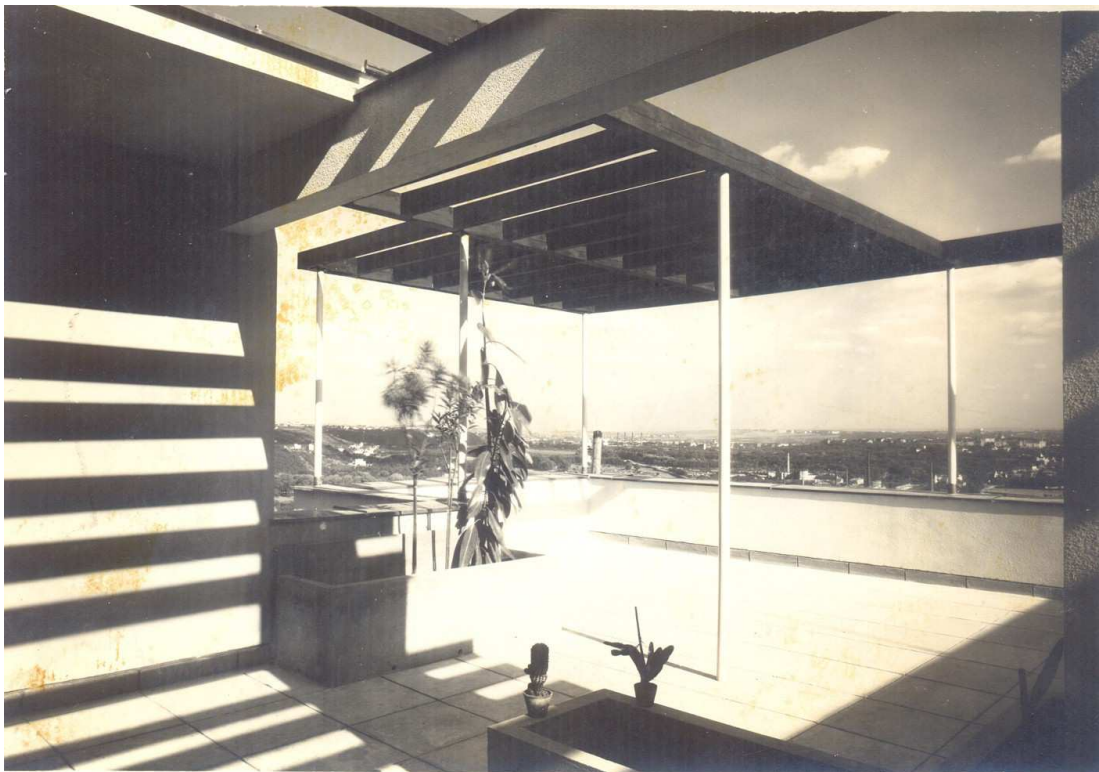
226. Návrh východního průčelí, příčný řez budovou a půdorys patra, duben 1932.

227. Plán zvýšeného přízemí se zakreslením zahrady, červenec 1933.

228. Nerealizovaný návrh zahradních úprav.

229. Terasa s dřevěnou pergolou, betonovými květináči a s jedinečným výhledem na Prahu.

230. Současná podoba terasy, 2014.

4.16 Vila Otakara Meda v Humpolci

Umístění: Tyršovo náměstí, Humpolec čp. 800, okres Pelhřimov, kraj Vysočina

Autor: Josef Gočár, spolupráce na projektu a vnitřním zařízení Josef Mach a Vladimír Maršál, zahrada J. Hána

Stavebník: Otakar Med (1901 – 1996), obchodník a podnikatel

Datace: 1933 – 1934

Současné využití: soukromý obytný dům

Památkově chráněný objekt

Jedním z návštěvníků nově stavěné kolonie moderních domů v osadě Baba byl i Otakar Med, významný obchodník a podnikatel z Humpolce. Právě zhlédnutí vzorové části souboru nově vystavěných funkcionalistických vil a předně dvou dokončených Gočárových realizací – vily Václava Stanislava Mauleho a vily Karla Kytlici, přivedla humpoleckého velkoobchodníka k myšlence realizace vlastního rodinného domu.⁶²¹ Cílevědomý dvaatřicetiletý Med proto oslovil architekta Josefa Gočára, který zakázky soukromého charakteru přijímal v této době již pouze poskrovnu, častěji je přenechával svým žákům „*a jen z dálky na projekty nepatrně dohlížel*“.⁶²² Patrně však v důsledku úspěchu svých staveb na Babě a zaujat obchodníkovou moderně smýšlející osobností, díky které by měl jedinečnou možnost transferovat projekt velkorysého funkcionalistického bydlení i na tímto novým stylem téměř nedotčenou Vysočinu, zakázku přijímá, a pracuje na ní osobně.

Otakar Med (1901-1996) začínal v Humpolci jako obchodní příručí v podniku zabývajícím se zasílatelstvím látek, který patřil manželům Slámovým. Díky své pili a úsilí se v podniku velmi rychle vypracoval, oženil se s dcerou ředitele pojišťovny Václava Chalupy, s níž měl čtyři děti,⁶²³ a založil si vlastní firmu na zasílatelství látek. Sídlem Medovy živnosti se měla stát jeho navrhovaná vila.

Podnikatelského ducha stavebník nezapřel ani při koupi pozemku pro výstavbu domu. Otakar Med si vybral exponované místo v ohnisku moderní zástavby

⁶²¹ Dle sdělení rodiny.

⁶²² Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 393.

⁶²³ Ještě před výstavbou vily se manželům narodila postižená dcera, která v dětském věku zemřela.

– trojúhelníkovou parcelu při souběhu dvou předměstských ulic.⁶²⁴ Vila se tak stala svým horizontálně rozvinutým průčelím dominantou a součástí promyšlené urbanistické koncepce nově vznikajícího náměstí, jehož úpravy tři roky po realizaci domu provedl taktéž Josef Gočár.

Med předložil 22. června 1933 kompletní projekt budovy od Josefa Gočára a návrh úpravy zahrady, který zhotovil Gočárem doporučený mladý zahradní architekt J. Hána. Realizaci domu provedla stavební firma Ing. V. Jenč a Jos. Dubín z Humpolce, která 11. července zahájila stavbu. Dozorem nad průběhem realizace Gočár pověřil svého asistenta Josefa Macha,⁶²⁵ ale i sám architekt do Humpolce na kontrolu často zajížděl. O rok později byla vila společně se zahradou s menšími úpravami oproti původnímu projektu kolaudována.

Gočár navrhl třípodlažní podsklepenou stavbu na podélném půdorysu, z jejíž hmoty na západě vystupuje přízemní objekt původní garáže zakončený střešní terasou. Dům je kombinací železobetonové a zděné konstrukce s cementovou omítkou a světle šedým nátěrem. Architekt si vyhrál s posuny objemů tělesa stavby, díky kterým vila disponuje velkými plochami střešních teras. Světle vyvedené fasády oživuje červený nátěr ustoupené hmoty přízemí, okenních a dveřních ráků. Celou stavbu obíhá nízká cementová podezdívka. Hlavní vstup do domu, situovaný v jihozápadní části přízemí, zastřešuje terasa, která vytváří krytou vstupní verandu. Veranda je společně s ustoupeným přízemím barevně odlišena od zbytku budovy. Červeným nátěrem stavebník nechal oživit i okenní a dveřní ráky a podpěrný sloup na rohu vstupní verandy.

Zahradní průčelí obrácené k severu je řešeno utilitárně. Uplatňují se zde horizontální i vertikální pásy oken, malá pragmaticky umístěná dvoudílná i jednodílná okénka, ale především sem architekt nechal umístit druhý vchod do domu s nakládací rampou, která sloužila jako místo překládky firemního zboží z auta do skladu. V sousedství vchodu se nachází samostatný vchod do suterénu – sklepních a skladových prostor.

⁶²⁴ Wilsonovy třídy (dnešní Školní) a Nádražní ulice (dnešní Masarykovy).

⁶²⁵ Josef Mach (9. listopadu 1899 Chříc u Kralovic – 3. února 1945 Praha), Gočárův žák, který v letech 1930-1931 studoval u Josefa Gočára na Akademii výtvarných umění v Praze, ale především pětadvacet let (1920-1945) působil v jeho ateliéru. Z vlastních Machových realizací patří k nejvýznamnějším činžovní dům ve Francouzské ulici čp. 175/XII. v Praze-Vinohradech (1938-1939), ale též letní tábor v Medlově na Českomoravské vysočině. Viz Pavel Vlček, Mach Josef, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 392.

Medův dům v Humpolci svou architekturou plně zapadá do kontextu Gočárova architektonického řešení pražských funkcionalistických vil. V hmotovém řešení souzní především s vilou Václava Stanislava Mauleho v ulici Nad Pařankou na Babě a Viléma Blümela v Zavadilově ulici ve Starých Dejvicích. Architekt si v horizontálně rozvinutých průčelích pohrává s posuny objemů hmot staveb, díky kterým vily disponují několika velkými plochami střešních teras,⁶²⁶ uplatňuje železobetonovou konstrukci, krytý hlavní vstup na nároží stavby, na hlavním průčelí dlouhé pásy oken a lapidárně řešenou zahradní fasádu. Oproti pražským realizacím je však Medova vila o mnoho rozměrnější, odlišuje se také výrazněji horizontálně rozvinutým průčelím, velkoryseji, ale zároveň také méně přehledněji pojatou vnitřní dispozicí.

Hmota stavby svými detaily naznačuje vnitřní uspořádání domu a jeho funkční náplň. Neboť dispozičně velkoryse pojatý dům nesplňoval pouze obytnou funkci, ale v přízemí byl zároveň sídlem Medovy firmy „*zasílatelství látek*“. Tomuto stavebníkovi požadavku Gočár podřídil i velmi složitou dispozici celého domu. Na návrzích interiérového zařízení se společně s Josefem Machem podílel další Gočárův žák Vladimír Maršál.⁶²⁷

V suterénu se nacházelo pět sklepních prostorů, prádelna, kotelna, sklad uhlí a dvě velké místnosti užívané jako skladiště materiálu a zboží. V severozápadní části domu bylo umístěno domovní schodiště, kterým lze ze suterénu vystoupat do původní přízemní firemní části nebo soukromého obytného patra.

V přízemí na vstupní prostor navazovala podlouhlá chodba, která spojovala všechny firemní prostory – kanceláře, čekárnu pro klienty s vestavěnou šatnou a sociálním zázemím, skladiště a vzorkovnu. V sousedství skladiště se nacházel oddělený prostor pro nakládání zboží, do kterého ústilo točité schodiště ze skladových prostor.

Patro sloužilo manželům Medovým a jejich třem dětem k obytným účelům. Z domovního schodiště se předsíní vcházelo do kuchyně s velkým oknem na zahradu a

⁶²⁶ Medova vila má navrženy tři střešní terasy: menší západní v patře nad garáží, jihozápadní v úrovni patra zastřešující vstupní verandu a rozlehlou terasu do „L“ nad prvním obytným patrem.

⁶²⁷ Vladimír Maršál (21. října 1907 Važany – ?), v letech 1932-1935 studoval u Josefa Gočára na Akademii výtvarných umění v Praze, je autorem například vily v ulici Na Beránce čp. 1684/XIX. v Praze-Dejvicích (1933), činžovního domu s obchody v Bělohorské ulici čp. 1397/XVIII. v Praze-Břevnově (1937), základní školy v Černovicích (1947-1953) obřadní síně v Humpolci (1970). Viz Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců II.*, Praha 1950, s. 95.

přílehlou malou spíží. Předsíň navazovala na patrovou schodišťovou halu, ze které byl přístupný obývací pokoj i ložnice. Ústřední místnost prostor velkorysý obývací pokoj s vestavěným pootevřeným prostorem pracovny a knihovny. Oba prostory jsou prosvětleny průběžným oknem, vedené po celé délce stěny. Protože i halu přímo osvětluje vertikální okenní pás, a mezi ní a obývacím pokojem jsou umístěné bohatě prosklené široké dveře, „šíří se kontinuální, světlem nasycený prostor domovem v horizontálním i vertikálním směru“.⁶²⁸ Zajímavý motiv vytváří volně stojící železobetonový sloup, který prochází vnitřním prostorem v návazání na ustoupené přízemí. Pravá (východní část) patra byla vyhrazena uzavřené klidové zóně. Architekt zde umístil rozlehlý pokoj dětí prosvětlený pásovým oknem, s průchodem do ložnice rodičů s vchodem na balkón, přílehlou koupelnu a toaletu.

Do druhého patra vede dřevem obkládané schodiště, nacházející se v převýšené hale. V posledním podlaží domu se nalézal hostinský pokoj a rozlehlá střešní terasa.

Gočár navrhl i kamenný pilíř vstupní branky, v němž je zasazená kovová deska poštovní schránky se zvonky, vyřezaným příjmením stavebníka, číslem popisným a telefonním číslem. Součástí projektu byla i úprava přílehlé zahrady. Parkovou úpravu zahrady s pergolami, dřevěným altánem a betonovým bazénem,⁶²⁹ rozkládající se na lichoběžníkovém půdorysu, koncipoval mladý zahradní architekt Hána.

Gočár s urbanistickou jistotou vilu situoval tak, aby před ní mohlo vzniknout skutečné náměstí. Do trojúhelníkového parčíku v roce 1937 navrhl umístění na výšku postaveného hranového žulového podstavce pomníku prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka,⁶³⁰ jehož sochařskou složku vytvořil Vincenc Makovský.⁶³¹

⁶²⁸ Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Jan Sedlák (ed.), *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 117.

⁶²⁹ Bazén je dosud částečně zachovaný, pergoly a altán zanikly.

⁶³⁰ Josef Gočár se prezidentovým pomníkem od poloviny dvacátých let opakovaně zabýval. Nejdříve spolupracoval na bronzové plastice T. G. Masaryka v letech 1925-1927 s Janem Štursou, a po jeho tragické smrti s Otto Gutfreudem. Osazena byla na vysokém podstavci zakomponovaném uprostřed sadově upravené plochy Masarykova (tehdy Husova) náměstí v Hradci Králové, tvořící tak důstojnou stafáž před Gočárovou Anglobankou. V roce 1939 spolupracoval na návrhu prezidentova pomníku pro Mladou Boleslav se sochařem Otakarem Španielem. Jejich projekt, přestože získal první cenu, nebyl z důvodu německé okupace nakonec realizován.

⁶³¹ I Vincenc Makovský se společně s Jaroslavem Fragnerem v letech 1936-1938 úspěšně účastnil několika soutěží na Masarykův pomník – například pro Prahu, Brno a Olomouc. Prezidentova socha v Humpolci je odlitá z bronzu, vysoká 3,5 m a postavena na 2,9 m vysokém žulovém podstavci ze Slavničské žuly. Pomník, slavnostně odhalený 20. července 1937, byl od doby svého vytvoření celkem třikrát odstraněn: v noci z 26. na 27. června 1940, aby se zabránilo jeho zničení okupanty (opětovně odhalen 27. května 1945), podruhé v roce 1959 (umístěn zpět na jaře 1968) a

Josef Gočár se během výstavby vily s Otakarem Medem spřátelil a později často do Humpolce zajížděl za rodinou na návštěvu. Po úmrtí Václava Chalupy, tchána Otakara Meda, požádal v roce 1943 Med Gočára o vytvoření společné rodinné hrobky.⁶³² Josef Gočár nezanechal v Humpolci stopu pouze v podobě soukromých zakázek vztahujících se k rodině Medově, ale významně se podepsal i na budoucí podobě Humpolce. Zasloužil se o úpravu všech čtyř humpoleckých náměstí – Horního, Dolního, Havlíčkova a Tyršova. Kromě úpravy náměstí s Masarykovým pomníkem v sousedství vily řešil na konci třicátých let regulační úpravu před poštou a regulaci a terénní úpravy prostoru hlavního humpoleckého náměstí, ke kterému se vrátil v letech 1942-1943. Stal však především autorem regulačního plánu Humpolce z roku 1939.

Rodina Medova mnoho bezstarostných let ve svém rodinném domě neprožila. Již roku 1940 v jejich obytném sídle a firemní kanceláři povolil městský úřad zřízení textilní provozovny. Otakara Meda pro účast v odbojové skupině Sokola zatklo v roce 1942 gestapo a poslalo ho do koncentračního tábora v Terezíně. Po návratu a komunistickém převratu v roce 1948 Med i přes svou odbojovou činnost, avšak jako představitel buržoazní třídy, o dům přišel, a firma byla zrušena. Rodina zde sice přesto dále bydlela, ale interiér přízemí značně utrpěl znehodnocující přestavbou na zdravotní středisko, které zde sídlilo až do začátku devadesátých let.

Po léta neudržovanou stavbu, která se v této době nacházela již v značně zdevastovaném stavu, původní majitelé získali v rámci restitučního řízení v roce 1992 nazpět. Vrácení rodinné vily se dočkal tehdy i sám stavebník – jedenadevadesátiletý Otakar Med. Stavebníková rodina se postupně snaží léta neudržovanému domu zajistit nezbytné opravy. Stavba je od roku 1963 prohlášena za kulturní památku a zapsána v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek pod rejstříkovým číslem 30128/3-3035.⁶³³

potřetí v srpnu 1972. Naposledy byl slavnostně odhalen 10. března 1990.

⁶³² Hrobka rodiny Chalupovy v Humpolci z roku 1943 se stala Gočárovou vůbec poslední realizací. Architekt hrobku koncipoval na dvě části jako místo pro rodinu Chalupovu a Medovu. Nacházel se zde starší hrob Medova otce z roku 1939 později překrytý prostou krycí deskou, kterou vytvořil nejstarší syn Otakara Meda, akademický malíř Milan Med (21. srpna 1930 Humpolec – 17. července 2010 Praha). Lapidárně řešený náhrobek z leštěné žuly bez sochařské výzdoby se sestává z obdélné kamenné desky s výrazným zlatým písmem topograficky vyvedeným v moderní antikvě a silné krycí desky zasazené uprostřed hrobového místa. Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 353. Gočárem navržená hrobka se stala o více jak padesát let později také místem posledního odpočinku stavebníka vily, který zemřel v roce 1996 ve věku téměř pětadevadesátí let.

⁶³³ Od 1. října 1963 prohlášením ONV v Pelhřimově.

Vývoj bádání

Plánovou i fotografickou dokumentací vily Otakara Meda disponuje Archiv architektury a stavitelství Národního technického muzea,⁶³⁴ kde jsou současně uloženy i veškeré Gočárovovy architektonické návrhy pro Humpolec.⁶³⁵ Dokumenty týkající se stavby domu se nachází na místním stavebním úřadu.⁶³⁶

V roce 1937, tedy tři roky po kolaudaci, byla stavba prezentována dvěma fotografiemi z jihozápadního pohledu a fotograficky konfrontována ve *Volných směrech*⁶³⁷ se dvěma Gočárovými pražskými vilami (konkrétně s vilou Václava Stanislava Mauleho a vilou Viléma Blümela), které vychází ze stejného architektonického typu.

Vila Otakara Meda, „*kteřá patří spolu s Drechselovým rodinným domem od Pavla Janáka v Pelhřimově k nejvýznamnějším vilám 20. století na celé Vysočině*“,⁶³⁸ je zařazena v katalogu *Slavných vil Vysočiny*⁶³⁹ z roku 2008. O dva roky později se humpolecké vile poštěstilo být zastoupena jako řídký příklad funkcionalistické vilové architektury na Vysočině ve *Slavných vilách Čech, Moravy a Slezska*,⁶⁴⁰ kde autor Petr Kratochvíl mimo jiné poukazuje na „*Gočárovu italskou mediteránní orientaci*“.⁶⁴¹

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný dům O. Meda v Humpolci (1933) [pol. 193].
- Archiv stavebního odboru Městského úřadu Humpolec, složka čp. 800 (autorka nezískala přístup).

Literatura

- *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 56-57.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 49.

⁶³⁴ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný dům O. Meda v Humpolci (1933) [pol. 193].

⁶³⁵ Pomník T. G. Masaryka v Humpolci (1937) [pol. 211]; Hrobka pro rodinu Chalupovu v Humpolci (1943) [pol. 234]; Regulace kolem nové poštovní budovy a úprava Riegrova náměstí v Humpolci, Okresní záložna hospodářská v Humpolci (1938, 1942-1943) [pol. 233], Okresní záložna hospodářská v Humpolci, heslo: “234“ (1943).

⁶³⁶ Archiv stavebního odboru Městského úřadu Humpolec, složka čp. 800.

⁶³⁷ *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 56-57.

⁶³⁸ Viz Petr Kratochvíl (pozn. 628), s. 116.

⁶³⁹ Ibidem, s. 116-118.

⁶⁴⁰ Viz Petr Kratochvíl (pozn. 622), s. 393-395.

⁶⁴¹ Ibidem, s. 393.

- Pavel Vlček, Mach Josef, in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 392.
- Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Jan Sedlák (ed.), *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 116-118.
- Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 393-395.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 224-225, 375, 384.
- Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár, Otakar Novotný*, Praha 2011, s. 102.

Internetové zdroje

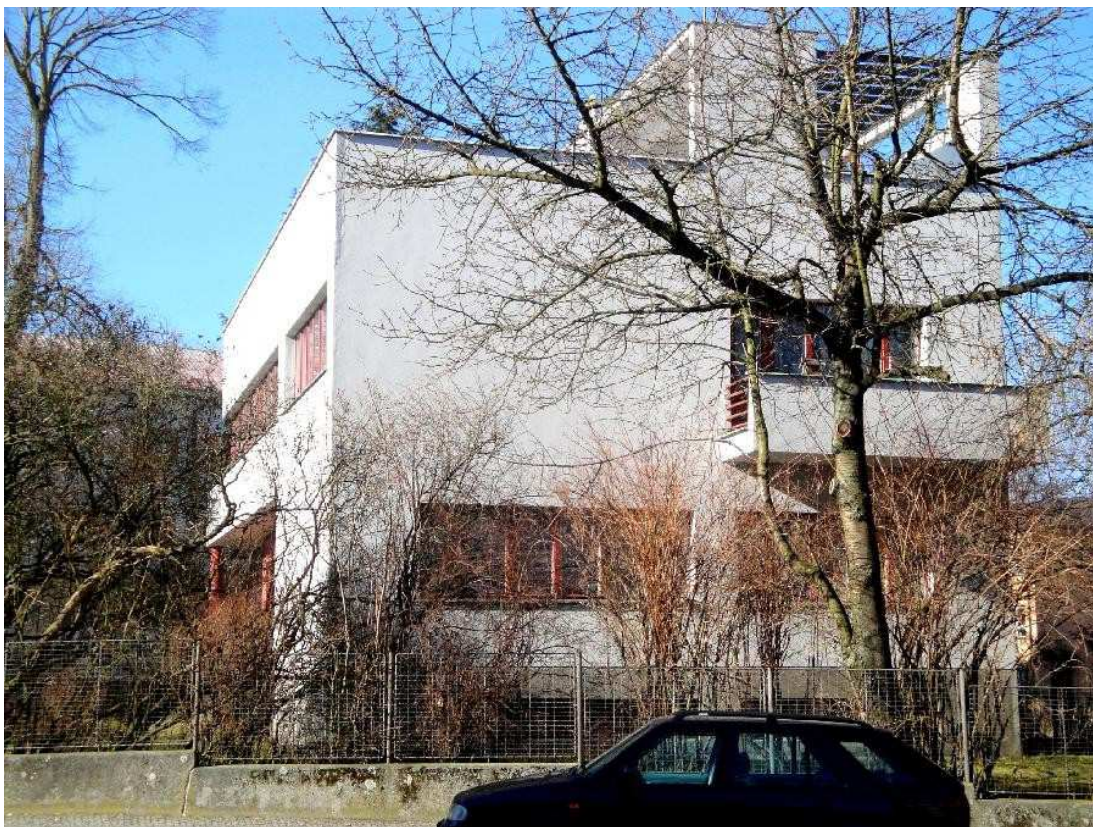
- Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, *Slavné stavby Čech, Moravy a Slezska*, dostupné na <http://www.slavnestavby.cz/vily/vysocina/vila-otakara-meda>, vyhledáno 12. 9. 2012.

231. Hlavní průčelí s pomníkem T. G. Masaryka od Vincence Makovského, 2014.

232. Západní nároží s hlavním vstupem, 2014.

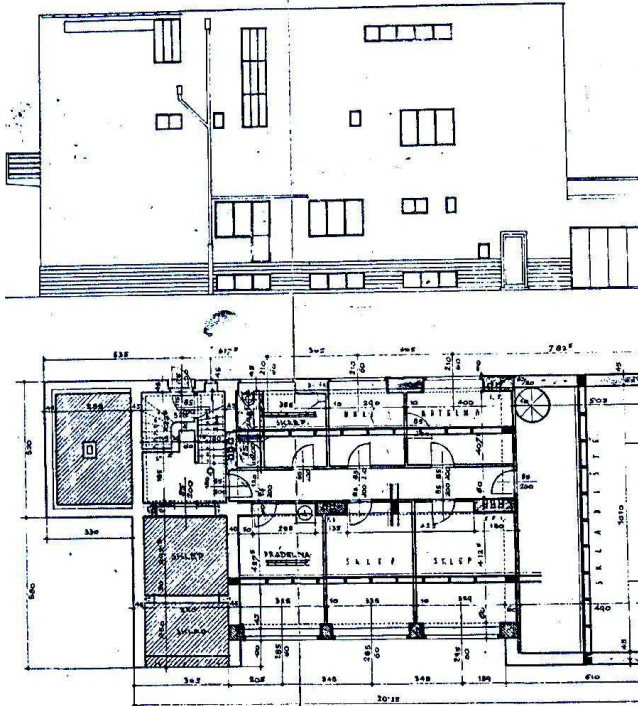

233. Pohled od jihovýchodu, 2014.

234. Zadní průčelí, 2014.

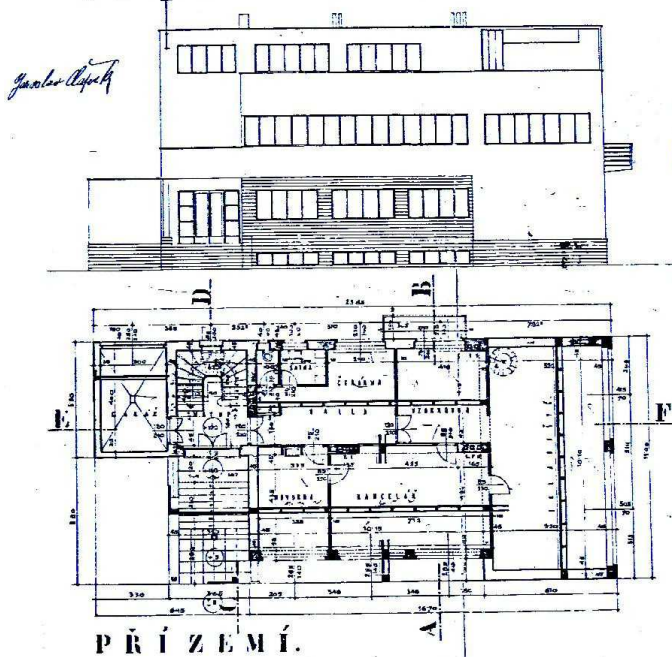
ZADNÍ POHLED.

SOUTERRAIN.

235. Návrh zadního průčelí a půdorys suterénu, 1933.

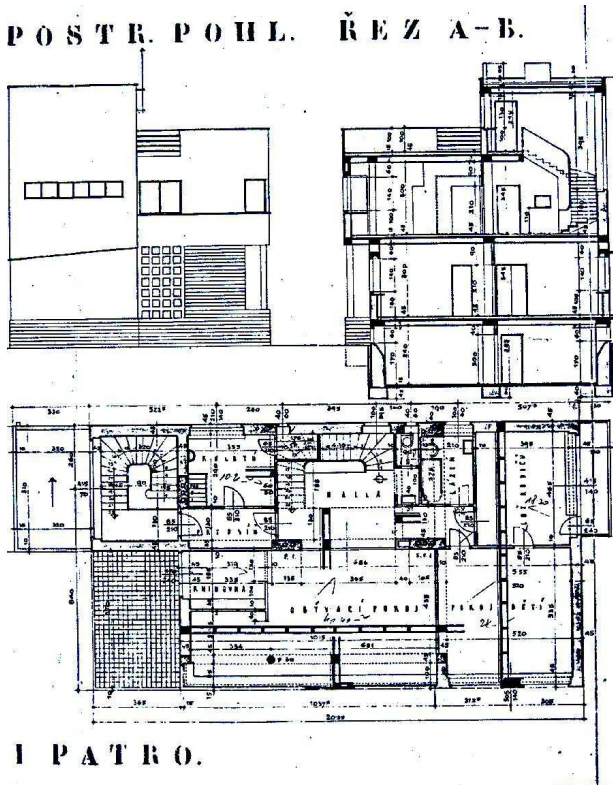
PŘEDNÍ POHLED.

PŘÍZEMÍ.

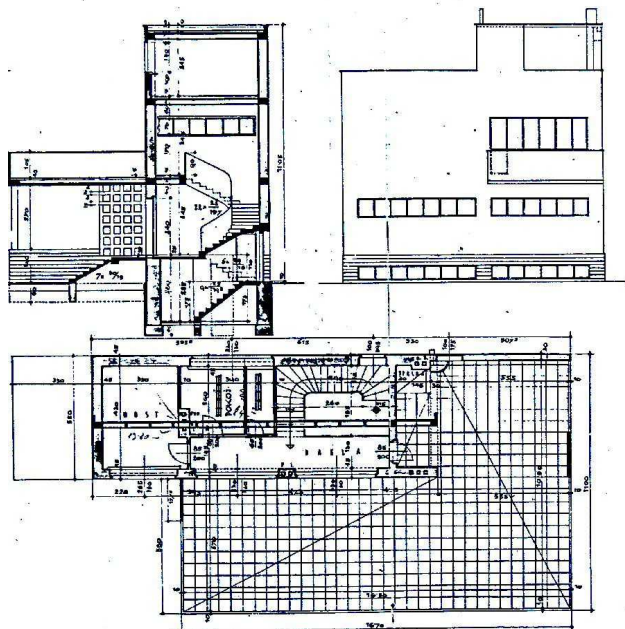
236. Návrh předního průčelí a půdorys přízemí, 1933.

POSTR. POHL. ŘEZ A-B.

237. Návrh severozápadního průčelí, příčný řez stavbou a půdorys prvního patra, 1933.

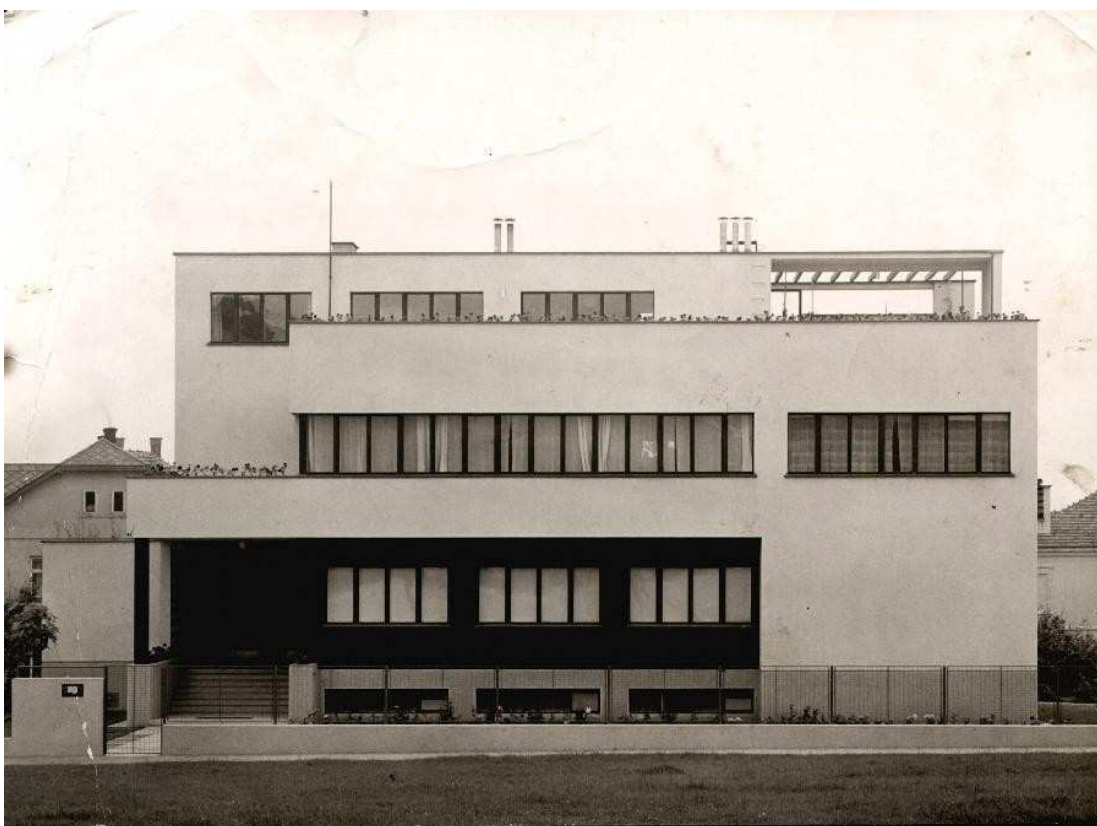
ŘEZ C-D. POSTR. POHL.

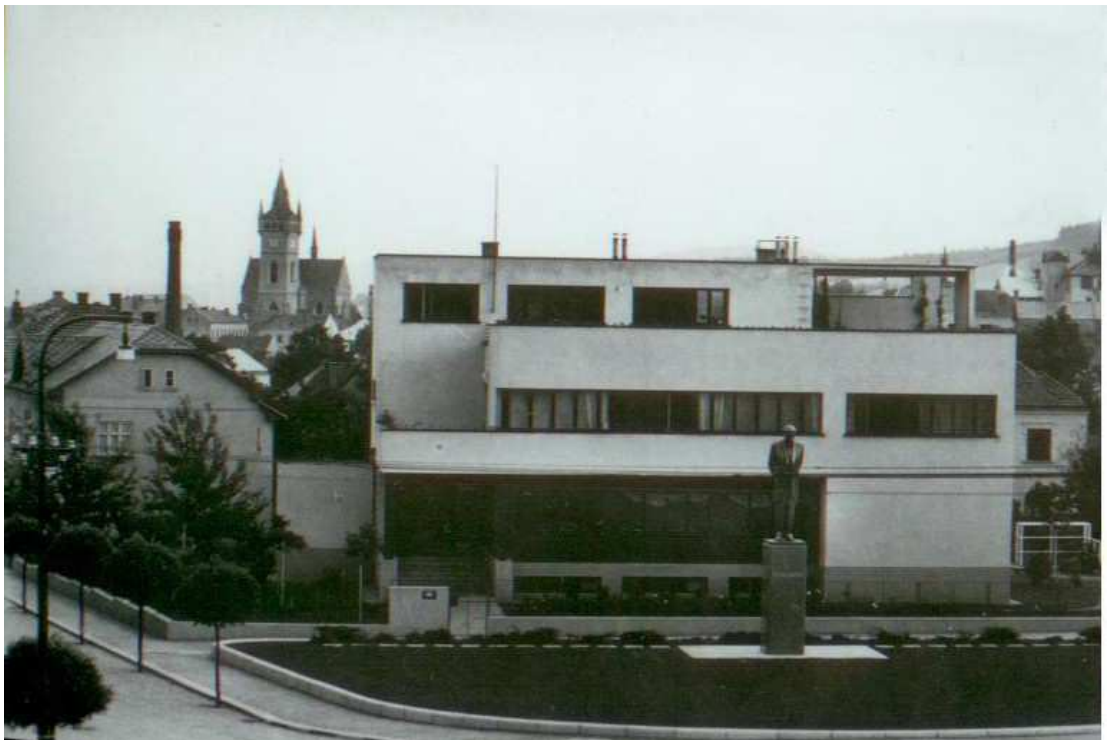
238. Návrh jihovýchodního průčelí, příčný řez stavbou a půdorys podkroví, 1933.

239. Východní nároží, 1937.

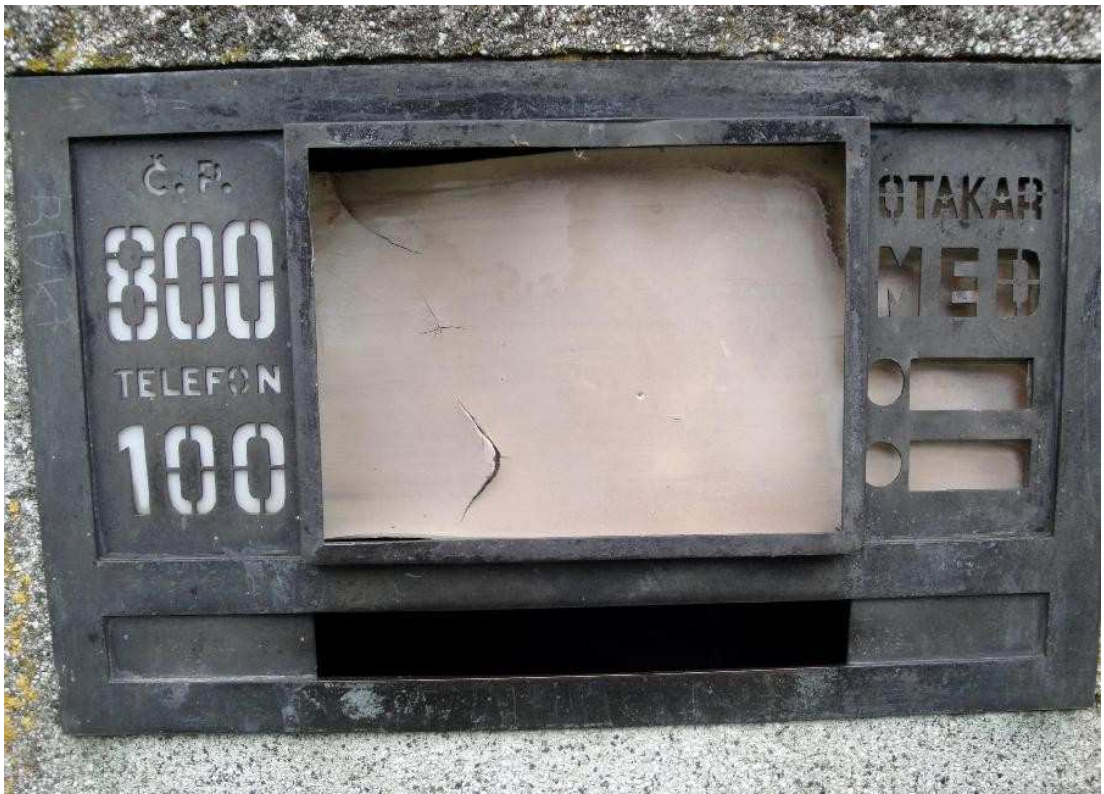
240. Hlavní průčelí, dobová fotografie.

241. Hlavní průčelí, dobová fotografie.

242. Střešní terasa, 2014.

243. Medova poštovní schránka se zvonky na kamenném pilíři vstupní branky, 2014.

244. Zábradlí schodiště v interiéru, 2008.

4.17 Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích

Umístění: Zavadilova 26, čp. 1730, Praha 6 – Dejvice, kraj Hlavní město Praha

Autor: Josef Gočár

Stavebník: prof. Vilém Blümel, profesor obchodní akademie a úředník Ministerstva školství a osvěty

Datace: 1933 – 1934

Současné využití: Soukromý obytný dům

Gočár v době, kdy jej zaměstnávají realizace v rámci nového bydlení v osadě Baba, je osloven s žádostí o výstavbu rodinné vily mimo tuto nově se tvořící funkcionalistickou lokalitu. Stavebník Vilém Blümel, působící jako profesor obchodní akademie a později i jako úředník Ministerstva školství a osvěty, původně zamýšlel vystavět funkcionalistický dům a situovat jej právě na Babu do lukrativní pražské části mezi zajímavou a profesně i kulturně blízkou společností stavebníků. Nicméně pravděpodobně kvůli vysoké ceně pozemku od tohoto záměru ustoupil a zakoupil levnější pozemek nedaleko této lokality – ve Starých Dejvicích při Zavadilově ulici. Navzdory tomu, že se Blümelovi nepodařilo vystavění domu na Babě, seznámen s právě dostavěnými vilami Václava Stanislava Mauleho a Karla Kytlici, chtěl, aby jeho dům nesl všechny atributy těchto staveb. Gočár se tedy ujal projektu a navrhl menší funkcionalistickou vilku, která díky své architektuře působí, jakoby by byla do starší starodejvické zástavby z Baby přenesena. Výstavbu domu pro Viléma Blümela a jeho manželku Jitku Blümlovou financoval otec stavebníka, bankéř Josef Blümel.

S výstavbou domu se začalo 15. prosince 1933 podle plánů z října téhož roku. Stavbu měl nejprve realizovat pražský stavitel Jiří Palička, který vystavěl vilu pro Václava Lindu navrženou Pavlem Janákem (1933-1934),⁶⁴² a jemuž na Babě vyprojektoval vilu jediný zahraniční účastník výstavní akce – holandský architekt Mart Stam.⁶⁴³ Palička si přímo v domě zřídil svoji stavitelskou kancelář, která v letech 1937-1938 realizovala vilu, navrženou Ladislavem Žákem pro rodinu

⁶⁴² Vila Václava Lindy a Pavly Lindové, Na Babě 6, čp. 1800, Praha 6-Dejvice.

⁶⁴³ Vila Jiřího Paličky a Emílie Paličkové (1931-1932), Na Babě 9, čp. 1779, Praha 6-Dejvice.

vrchního ředitele Karla Babky a jeho dceru, slavnou prvorepublikovou herečku Lídu Baarovou.⁶⁴⁴ Nakonec výstavbu Blümelovy vily provedl pražský stavitel Jan Ležal, který s Gočárem následně spolupracoval na domu pro profesora Julia Glüclicha na Babě. Kolaudace stavby proběhla již 6. září 1934.

Nevelký jednopatrový dům je situován v zahradě na mírně svažitém rohovém pozemku na nároží ulic Zavadilova a Starodejvická. Stavbu tvoří železobetonová skeletová konstrukce vyplněná cihlovým zdivem omítnutým bílou vápennou omítkou. Základ stavby tvoří horizontální plochostřechý kubus, u něhož Gočár objemy poskládal tak, aby obytné přízemí získalo největší plochu a soukromé patro naopak střešní terasu. Hranol přízemí proto architekt vysunuje z hmoty stavby a v patře naopak vykrojuje nároží, čímž se získá prostor pro čtvercovou terasu, jež přiléhá k ložnicím v patře.

Téměř čtvercový půdorys stavby na jihozápadní straně rozšiřuje obdélný objekt vstupního schodiště zastřešeného markýzou a na severní straně terasa s vchodem do zahrady. Samotná stavba je vynesena na vysokém (vůči hmotě přízemí mírně ustupujícím) rustikálním soklu z lomového kamene, který obíhá kolem celého domu a opticky zvýrazňuje hranici suterénu a přízemí. Barva lomového kamene vytváří jediný barevný kontrast k bílé vápenné omítce.

Jak je u Gočárových funkcionalistických vil typické, hlavní důraz je kladen na přední – tedy uliční fasádu. Horizontální proporce stavby opticky snižují v přízemí i v patře dlouhé okenní pásy zalamující se přes nároží budovy. Severní průčelí obrácené do zahrady je v kontrastu k uličnímu průčelí i bočním fasádám pojednáno velmi úsporně až asketicky.

Díky mírné svažitosti terénu je přízemí zvýšeno do úrovně patra a v částečně nadzemním suterénu je tak pohodlně a pragmaticky umístěna garáž. Vedle garáže velký prostor zabírá nevhodně situovaná prádelna a z druhé strany ještě méně vhodnější kuchyň patřící k bytu domovníka.⁶⁴⁵ Přes chodbu je umístěna kotelna, dvě sklepní místnosti, sklad uhlí a komora.

Vstup do zvýšeného přízemí je řešen rampou při jihozápadní straně, kterou kryje markýza vetknutá do nároží domu. Při vstupu do domu se dostaneme do malého prostoru zádveří, na který navazuje vstupní síň. Naproti síni je situován kout

⁶⁴⁴ Hana Vinšová, Renovace rodinné vily Karla Babky a Lídy Babkové-Baarové, *Architekt* 07/2009, s. 8.

⁶⁴⁵ Umístění garáže mezi prádelnu a kuchyň se nejeví jako nejlepší hygienické řešení.

se sociálním zázemím (umývárnu, koupelnu a toaletou). V centru domu je umístěno schodiště komunikačně propojující všechna poschodí. Úsporná a funkčně navržená dispozice domu, zahrnující v sobě několik hlavních prostor, je navržena pro obývání jednou rodinou a domovníkem, ovšem (oproti rozměrnějším vilám na Babě) bez služebné.

Hlavní důraz je kladen na společný život rodiny, proto zcela dominantním prostorem podlaží je prosvětlený obývací pokoj zabírající polovinu přízemí, jehož celá jižní stěna a část východní je otevřena dlouhým okenním pásem do ulice. K velkorysému obývacímu pokoji přiléhá jídelna se vstupem na zahradu.

Prostor patra je zcela vyhrazen soukromému pobývání majitelů. Centrum jeho dispozice tvoří podlouhlá chodba, z níž jsou přístupné všechny pokoje. S výhledem do ulice je to pokoj pro hosta a vedlejší pokoj s přístupem na terasu. Vstupem na terasu disponuje také ložnice funkčně průchozí s koupelnu. Vedle koupelny je umístěna šatna, která je rozšířena o balkon⁶⁴⁶ směřující do romanticky upravené zahrady.

Stavba, především díky svému hmotovému řešení, jednoduchým horizontálním liniím, hladkým bílým omítkám, dlouhým okenním pásům na uličním průčelí (prosvětlujícím obývací pokoj či ložnice v patře) a zcela utilitárně řešenému zadnímu průčelí, navazuje na právě dostavěnou vilu Václava Stanislava Mauleho na Babě a architektonicky souzní s větším a souběžně stavěným domem Otakara Meda na Tyršově náměstí v Humpolci.

Vila, která není památkově chráněna, prošla v nedávné době rekonstrukcí a nachází se dnes v dobrém stavu. Původní dřevěné okenní rámy byly však vyměněny za moderní profily.

Vývoj bádání

Vila Viléma Blümela nepatří zrovna ke Gočárovým známým obytným realizacím, ačkoliv přesně sleduje myšlenku realizací vil v osadě Baba. Její přehlížení je zapříčiněno především tím, že vznikala paralelně s touto sledovanou akcí, a pokud je Blümelova vila v textech zmiňována, tak vždy pouze okrajově a ve stínu čtyř vil postavených v rámci této výstavní kolonie a větší a slavnější vily v Humpolci. Její opominání je dáno zřejmě také jejím menším měřítkem.

⁶⁴⁶ Balkon přiléhající k původnímu prostoru šatny byl odstraněn.

Plánové a fotografické archivní prameny lze získat z Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea⁶⁴⁷ a archivu stavebního úřadu Prahy 6,⁶⁴⁸ kde je uložena pouze původní výkresová dokumentace.

V roce 1937, po dokončení všech Gočárových funkcionalistických vil, se Blümelovu domu dostalo pocty, že byl ve *Volných směrech*⁶⁴⁹ obrazově komparován s vilou Václava Stanislava Mauleho na Babě a vilou Otakara Meda v Humpolci.

Přestože je menší Blümelova vila řešena na shodném architektonickém principu jako Gočárový větší funkcionalistické obytné domy, v textech se o ní téměř nedočteme. Jak Marie Benešová, tak Zdeněk Wirth se ve svých monografiích o vile nezmiňují.

Domu Viléma Blümela se krátce textově věnují až autoři Gočárový monografie z roku 2010, kteří správně soudí, že kdyby byl dům nakonec vystaven na Babě, tak by jistě patřil ke zdařilejším stavbám.⁶⁵⁰ Vilu neopomíjí ani Zdeněk Lukeš ve svém průvodci moderní Prahou⁶⁵¹ zaměřující se na Levý břeh Vltavy.

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný dům pana profesora V. Blümla na parcele čk. 133/9 v Praze XIX. (1933-1934).
- Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1730.

Literatura

- Vila p. B. v Praze pod Bořivojkou [reprodukce], *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 54-55.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 49.
- *Český funkcionalismus: 1920-1940*, sv. 3, Architektura, Praha 1978, strana neoznačena (kat. č. 15).
- Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění* XXVIII, 1980, s. 368-379.

⁶⁴⁷ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný dům pana profesora V. Blümla na parcele čk. 133/9 v Praze XIX. (1933-1934).

⁶⁴⁸ Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1730.

⁶⁴⁹ Vila p. B. v Praze pod Bořivojkou [reprodukce], *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 54-55.

⁶⁵⁰ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 224, 375.

⁶⁵¹ Zdeněk Lukeš, *Praha moderní II. Velký průvodce po architektuře 1900-1950. Levý břeh Vltavy*, Praha 2013, s. 271.

- Jan. E. Svoboda, Jindřich Noll, Ester Havlová, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000, s. 67-71, 81.
- Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000.
- Zdeněk Lukeš, *10 století architektury [6]. Architektura 20. století*, Praha 2001, s. 108.
- Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001.
- Petr Ulrich (ed.) [et al.], *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009.
- Zdeněk Lukeš, Gočárový pražské stavby, Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010, s. 27-30.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 224, 375.
- Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár, Otakar Novotný*, Praha 2011, s. 103.
- Zdeněk Lukeš, *Praha moderní II. Velký průvodce po architektuře 1900-1950. Levý břeh Vltavy*, Praha 2013, s. 271.

Internetové zdroje

- Petr Volf, Baba, *jedinak.cz*, dostupné na <http://www.jedinak.cz/stranky/txtbaba.html>, vyhledáno 25. 9. 2013.
- Martin Rosa, Meziválečné výstavy soudobého bydlení, *Archiweb*, dostupné na <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=&action=show&id=2283>, vyhledáno 25. 9. 2013.

245. Hlavní (jižní) průčelí, 2014.

246. Pohled od severovýchodu (z ulice Starodejvická), 2014.

247. Pohled od jihovýchodu, 2014.

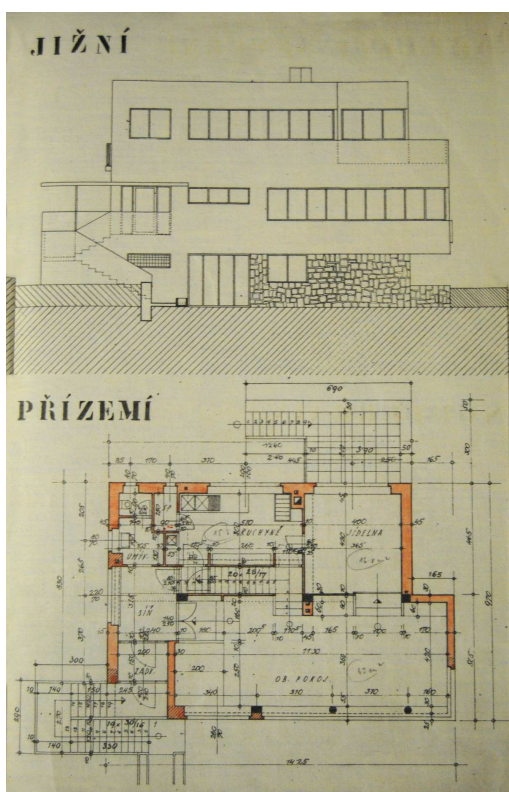
248. Dobová fotografie, nedatováno.

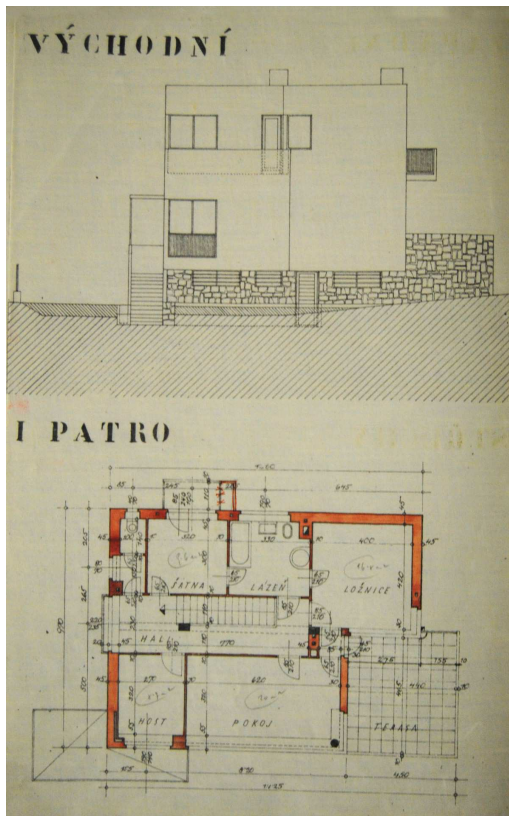
249. Hlavní vstup, 2013.

250. Hlavní průčelí, 1937.

251. Návrh jižního průčelí a půdorys přízemí, 1933.

252. Návrh východního průčelí a půdorys patra, 1933.

4.18 Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích

Umístění: součást původní osady Baba, Jarní 3, čp. 1798, Praha 6 – Dejvice, kraj Hlavní město Praha

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Prof. PhDr. Julius Glücklich (1876 – 1950), historik, profesor na univerzitách v Brně a Olomouci

Datace: 1934

Současné využití: soukromý obytný dům

Druhé etapy výstavby osady Baba se zúčastnil i historik a profesor Masarykovy univerzity v Brně PhDr. Julius Glücklich, kterému projekt druhého největšího domu v osadě vypracoval architekt Josef Gočár. S Gočárem se Glücklich znal již z doby svého pražského působení. Architekt mladému profesorovi navrhoval v roce 1912 nábytek do jeho pražského bytu v kubistických tvarových formách.⁶⁵²

Glücklich pro stavbu své vily zakoupil v roce 1934 pozemek o rozloze 845 m². Tuto parcelu původně v roce 1929 vlastnil továrník Vaníček, kterému projekt domu vypracovával taktéž Josef Gočár. O rok později již architekt prováděl návrh obdélné rozlehlé vily na dvou sloučených parcelách o výměře 1 636 m². V roce 1933⁶⁵³ byla plocha parcely opět rozpuřena do původní podoby z roku 1929, její horní polovinu zakoupil profesor Vysoké školy strojního a technického inženýrství ing. Jan Kořál a dolní pozemek profesor Julius Glücklich.

Historik a profesor PhDr. Julius Glücklich (1876-1950) patřil mezi významné badatele, avšak v množství známějších a úspěšnějších Gollových žáků se jeho jméno příliš neprosadilo. Julius Glücklich se narodil 10. května 1876 v Březových Horách u Příbrami v rodině židovského obchodníka Josefa Glücklicha hlásícího se k české národnosti. Studia zahájil roku 1888 na c. k. reálném a vyšším gymnáziu v Příbrami.⁶⁵⁴ Po absolvování gymnázia v roce 1895 odjel devatenáctiletý Glücklich do

⁶⁵² Jednalo se o několikadílnou knihovnu, psací stůl, skříně, židle a odkladní stolek. Krystalicky šikmé plochy tohoto nábytku navazují na Gočárův vlastní mobiliář z let 1911-1912. Nábytek pro Julia Glücklicha se však vyznačuje drobnějším měřítkem. Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 271.

⁶⁵³ Rozdělení parcely se objevuje na plánech datovaných 6. března 1933.

⁶⁵⁴ Již na gymnáziu se Glücklich začal věnovat historii a zároveň zde navázal přátelství s budoucími významnými představiteli české literární tvorby – Karlem Sezimou, Hanušem Jelínkem, Viktorem Dykem.

Prahy, kde začal studovat nejprve na právnické fakultě, avšak hned následně přestoupil na filozofii a historii k Jaroslavu Gollovi a Tomáši Garrigue Masarykovi na Filozofickou fakultu Univerzity Karlovy. Ačkoliv se zprvu zdálo, že student bude mít blíže k filozofii, nakonec převážil zájem historický,⁶⁵⁵ který prohloubil na Institut für Österreichische Geschichtsforschung ve Vídni.

Během studia učinil mladý Glücklich významné rozhodnutí. Jeho citlivá osobnost totiž velmi výrazně a niterně vnímala problém svého původu,⁶⁵⁶ zděděné židovství velkou měrou ovlivňovalo jeho duševní rozpoložení a neblaze zasahovalo do praktického života.⁶⁵⁷ Přestoupil proto k evangelické víře a „*křest který se konal 20. září 1898, jistě zhoršil jeho už dost špatné vztahy s rodinou a mladý Julius se odtrhl od židovského prostředí*“.⁶⁵⁸

Od roku 1899 začal Glücklich vyučovat dějepis a zeměpis na reálkách a gymnáziích v Chrudimi, Havlíčkově Brodě, Českých Budějovicích a Praze. V roce 1900 složil rigorózní zkoušky z historie, o pár dní později získal i doktorát z filozofie. O šest let později získal titul profesora a v roce 1911 se stal docentem rakouských dějin. Již roku 1904 vydal Glücklich článek *Mandát proti Bratřím z 2. září 1602 a jeho provádění v letech 1602-1604*,⁶⁵⁹ kterým se poprvé dostal do oblasti bělohorských dějin, a jež s malými výjimkami již neopustil.⁶⁶⁰ Postupem doby začal svůj historický zájem soustředit na postavu a dílo vůdce nekatolických českých stavů Václava Budovce z Budova, jehož korespondenci zpracoval do podoby edice

⁶⁵⁵ Glücklich prošel proslulým Gollovým seminářem a zařadil se do tzv. druhé (mladší) generační vlny Gollových žáků narozených v druhé polovině sedmdesátých let 19. století.

⁶⁵⁶ Svědectví o tom podávají časté deníkové záznamy na toto téma.

⁶⁵⁷ Jana Šarounová, *Julius Glücklich. Život a dílo* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008, s. 24.

⁶⁵⁸ Ibidem, s. 14. Bohužel doba Glücklichovi neumožnila úplné zřechnutí vazeb k židovskému původu. Ani evangelická konverze problém nevyřešila a česká společnost se celý život na historika dívala jako na sebe nerovného. Sám zoufalý Glücklich si v roce 1937 uvědomil, že: „*mocným skokem křtem jsem se přenesl z židovského břehu na arijský, ale stále jsem strkán zpět – a tam zpět nemohu, - už bych se tam necítil doma ...*“ Viz Archiv Akademie věd České republiky, fond Julius Glücklich, karton 1, deník č. 6, záznam z 2. března 1937.

⁶⁵⁹ Julius Glücklich, *Mandát proti Bratřím z 2. září 1602 a jeho provádění v letech 1602-1604*, *Věstník Královské české společnosti nauk* X, 1904.

⁶⁶⁰ Je autorem knih: *Nová redakce zemského zřízení království českého z posledních let před českým povstáním*, Brno 1936; *Kamil Krofta*, Praha 1947; množství článků uveřejněných v novinách, mezi nimi například: O defensorech a českém povstání 1618-1620, *Český časopis historický* XXVII, 1921, s. 63-93; Nové názory o vývoji křesťanských církví a skupin, *Český časopis historický* XX, 1914, s. 188-199, 297-329, 379-396; Reformace v Anglii a oblastech jazyka francouzského, in: *Dějiny lidstva od pravěku k dnešku, V. díl, V branách nového věku*, Praha 1938, s. 303-368; a množství recenzí především cizojazyčné literatury.

pramenů⁶⁶¹ a jeho osobnosti věnoval svůj habilitační spis.⁶⁶²

V roce 1912 se profesor Glücklich stal dopisujícím členem České akademie věd a umění,⁶⁶³ v letech 1904-1910 působil jako místostarosta Historického klubu a od roku 1910 jako člen Královské české společnosti nauk. V roce 1914 se osmatřicetiletý historik oženil s Bohumilou Lešovskou (1879-?) pocházející z Humpolce. Avšak ani skutečnost, že Bohumila byla křesťanka, navíc evangelického vyznání, se nestala základem šťastného manželství.⁶⁶⁴ Dva roky po svatbě se manželům narodila dcera Milina.⁶⁶⁵

Zásadní změna se v historikově životě udála v roce 1919, kdy byla v Brně zřízena druhá česká univerzita a Julius Glücklich stal jedním ze tří řádných profesorů historického semináře Filozofické fakulty. Společně se svými dvěma kolegy – Bohumilem Navrátilem a Rudolfem Urbánkem – se zde podílel na založení historického semináře.⁶⁶⁶ Glücklich, ačkoliv dosud spjat především s pražským prostředím, se v Brně brzy usadil, a jako nově zvolenému profesorovi mu byl přidělen dvoupokojový byt U prachárny, kam se v červenci 1921 přestěhoval.⁶⁶⁷ Po roce nicméně zakoupil rodinný dům v Brně v Žabovřeskách, kam se s ním mohla přestěhovat i manželka s dcerou, které dosud žily u rodičů v Humpolci. V této době dojížděl vyučovat také na nově zřízenou Komenského univerzitu v Bratislavě.

⁶⁶¹ Postava tohoto šlechtice byla ústředním tématem Glücklichovy práce. Vysoce se cenily jeho vydání převážně neznámých Budovcových dopisů, které posbíral při svých studijních cestách po evropských knihovnách a archivech. Ke svému cíli, napsat dílo shrnující celoživotní bádání o Budovci, nikdy nedospěl. Kromě edicí – *Václava Budovce z Budova korrespondence z let 1579-1619*, Praha 1908; *Nová korrespondence Václava Budovce z Budova z let 1580-1616*, Praha 1912 – vydal pouze jednu samostatnou publikaci – svůj habilitační spis věnovaný Budovcovým historickým zápisům.

⁶⁶² Julius Glücklich, *O historických dílech Václava Budovce z Budova z let 1608-1610 a jejich poměru k Slavatovi, Skálovi a neznámému dosud diariu luterána Karla Zikmundova*, Praha 1911.

⁶⁶³ Roku 1933 mimořádným a roku 1946 řádným příslušníkem této prestižní instituce.

⁶⁶⁴ Viz Jana Šarounová (pozn. 657), s. 14. V jednom ze svých deníkových zápisů poodhalil bezútešný manželský vztah a své pravé důvody k sňatku: „*Chtěl jsem se vědomě a programově odžidovstit a programově jsem vstoupil v sňatek s arijkou. Nepřinesl jsem jí to, co čekala, lidskou, resp. aspoň literární a vědeckou slávu. Teprve časem jsem pochopil, že svou zádušností a rozpoltěností jsem se pro sňatek nehodil.*“ Viz Archiv Akademie věd České republiky, fond Julius Glücklich, karton 1, deník č. 3, záznam z 23. července 1925.

⁶⁶⁵ Milina Glücklichová (6. června 1916-?) absolvovala dívčí reálné gymnázium „Krásnohorská“ v Praze, poté Filozofickou fakultu na Masarykově univerzitě v Brně. Roku 1937 se provdala za dr. Miloše Faltuse, komisaře ministra vnitra, a o dva roky později se jim narodil syn Miloš. Později provdána ještě jako Čechová. Viz Jana Šarounová (pozn. 657), s. 12; Milina Faltusová, *Encyklopedie dějin města Brna*, dostupné na http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=11016, vyhledáno 15. 2. 2014.

⁶⁶⁶ Pro akademický rok 1926/1927 byl zvolen děkanem Filozofické fakulty Masarykovy univerzity a následujícího roku se stal jejím proděkanem. Také pracoval jako jeden z redaktorů Spisů Filozofické fakulty, stal se členem Matice moravské, v letech 1922-1932 dokonce voleným členem její správy.

⁶⁶⁷ Viz Jana Šarounová (pozn. 657), s. 15.

Po třinácti letech strávených v Brně se ovšem rodina Glücklichova přestěhovala zpět do Prahy, do nově postavené vily na Babě, a profesor na přednášky do Brna začal znovu dojíždět. Samotný Glücklich se přesto z nového bydliště příliš neradoval. Ve svých deníkových zápiscích si stěžoval na negativní proměnu Prahy, stýskalo se mu po Brně, kde se mu zdálo čistší prostředí a litoval, že si s rodinou nepostavili vilku raději v moravské metropoli.⁶⁶⁸

V brněnském historickém semináři Glücklich působil až do období nacistické okupace. Těžká doba znamenala pro historika se zděným židovským původem, který byl navíc silně introvertní povahy, „*inklinoval k pesimismu a poněkud ke vztahovačnosti*“,⁶⁶⁹ vše kolem sebe velmi citlivě vnímal, „*a často si i v korespondenci stěžoval, že trpí nervózami*“,⁶⁷⁰ období neustálého nebezpečí, duševního vypětí a strachu o život.⁶⁷¹ Roku 1940 ho Česká akademie věd a umění i Královská česká společnost nauk vyloučila ze svých řad, navíc „*byl mu odepřen přístup do archivů a vědeckých knihoven*“.⁶⁷² V roce 1943 musela tříčlenná rodina opustit svou vilu na Babě a přestěhovat se do jednopokojového bytu, zatímco jejich vilu obsadili Němci. Přes veškerou perzekuci a ponížení se však Julius Glücklich, zřejmě díky svému smíšenému manželství s ženou árijského původu, uchránil před jistou deportací do koncentračního tábora.⁶⁷³

Po osvobození Československa se penzionovaný profesor vrátil k učitelské činnosti v brněnském historickém semináři, odkud byl po roce znovu odvolán, jelikož dovršil sedmdesátý rok života. V pedagogickém působení záhy pokračoval na Univerzitě Palackého v Olomouci, kde se od roku 1947, coby čestný profesor, věnoval nově vznikajícímu historickému semináři. Šestnáct dní po nuceném odchodu z olomoucké univerzity, 28. září 1950, vyčerpáný historik a pedagog trpící nepevným

⁶⁶⁸ Archiv Akademie věd České republiky, fond Julius Glücklich, karton 1, deník č. 3, záznam z 27. září 1934.

⁶⁶⁹ Jana Šarounová, *Život pozapomenutého Gollova žáka Julia Glücklicha* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2006, s. 19.

⁶⁷⁰ *Ibidem*.

⁶⁷¹ I přes evangelické vyznání a křest, který podstoupil před čtyřiceti lety byl Glücklich nucen nosit Davidovu hvězdu.

⁶⁷² Z korespondence vyplývá, že se mu po určitou dobu dařilo tento zákaz obcházet tím, že si materiály nechával posílat do bytu ve své vile na Babě. Tato praxe netrvala dlouho, ve štvavém kolaboračním týdeníku *Arijský boj* se v září 1941 objevila zpráva (jejímž původcem byl s největší pravděpodobností historikův soused Ludvík Bautz), která Glücklicha za tento postup agresivně napadla. Viz Archiv země české a Židé, *Arijský boj*, 13. září 1941.

⁶⁷³ Takové štěstí neměl například jeho soused Václav Stanislav Maule (taktéž jeden z Gočárových stavebníků), který se deportaci nevyhnul, a po návratu z koncentračního tábora v Terezíně zemřel po třech týdnech na skvrnitý tyfus.

fyzickým zdravím a duševní citlivostí, zemřel.

Společenskou úroveň, které profesor Glücklich během života dosáhl dokresluje i jeho vila na Babě. V osadě se usadila tehdejší vyšší střední vrstva a sousedy rodiny Glücklichovi se stal například dlouholetý profesor na Vysoké škole strojního a technického inženýrství a rektor Českého vysokého učení technického Jan Košťál,⁶⁷⁴ vodohospodářský inženýr Karel Dovolil,⁶⁷⁵ naproti přes ulici ředitel Národního divadla Stanislav Mojžíš-Lom,⁶⁷⁶ ale i trpěný soused – ředitel tiskárny a fanatický stoupenec německého nacistického režimu, Ludvík Bautz.⁶⁷⁷ Ten neváhal napadat a udávat své nejbližší sousedy. Terčem jeho útoků se stal i Julius Glücklich, jehož v roce 1941 několikrát udal v periodiku *Arijský boj*.⁶⁷⁸ Bautz, který v květnu 1945 dokonce ohrožoval své okolí střelbou, byl podle nepotvrzených informací téhož roku zastřelen nedaleko své vily na břehu Vltavy na úpatí Baby.⁶⁷⁹

Josef Gočár v roce 1934 navrhl pro osmapadesátiletého Julia Glücklicha, jeho manželku Bohumilu a osmnáctiletou dceru Milinu rozlehlou vilu situovanou v dolní části mírně svažitého podélného pozemku na rohu ulic Jarní a Na Babě. Stavba domu probíhala ve velmi rychlém tempu. Julius Glücklich získal stavební povolení 12. května 1934 a již za pět měsíců, 24. října, byla hotová stavba kolaudována. Realizaci prováděla stavební firma Jana Ležala, stejná firma, která právě dokončila stavbu Gočárem navržené vily Viléma Blümela ve Starých Dejvicích.

Konstrukce domu je stejně jako u předchozích dvou Gočárových vil v této osadě kombinovaná – železobetonový skelet vyplněný masivním cihlovým zdívem. U Glücklichovy vily však Gočár sloupy konstrukce, mající kruhový profil, neskrývá a v některých částech je nechává viditelné. Dům měl dřevěná okna, disponoval ústředním topením a v obytných místnostech byly provedeny klasické vlýskové podlahy.

Zatímco předchozí Gočárovy stavby – dům Václava Mauleho a Karla Kytlici – působí v porovnání se subtilními stavbami mladších architektů poněkud robustněji, a je na nich patrné, že cesta ke corbusierovským lehkým formám je architektem teprve hledána, Glücklichova vila naopak představuje příklad jedné z nejzdařilejších

⁶⁷⁴ Na ostrohu 41, čp. 1791, Praha 6-Dejvice.

⁶⁷⁵ Na ostrohu 43, čp. 1797, Praha 6-Dejvice.

⁶⁷⁶ Na Babě 1, čp. 1783, Praha 6-Dejvice.

⁶⁷⁷ Na Babě 4, čp. 1799, Praha 6-Dejvice.

⁶⁷⁸ Viz *Arijský boj* (pozn. 672).

⁶⁷⁹ Viz Stephan Templ (pozn. 543), s. 108.

funkcionalistických realizací v celé kolonii. Předobrazem se Gočárovi mohly stát i Le Corbusierovy domy Cité Frugés v Pessac u Bordeaux.⁶⁸⁰

Třípodlažní vila s plochou střechou, zařízenou jako sluneční terasa a odpočinkový prostor,⁶⁸¹ je vystavěna na podélném půdorysu. Horizontální hmotu stavby ještě více zdůrazňují dlouhá průběžná okna, členící průčelí na pásy omítky a skla, a především subtilní betonová markýza prodlužující linii zvýšeného přízemí a markýza zastřešující terasu v patře. Celý dům navíc korunuje betonová markýza střešní terasy. Polozapuštěný suterén pomáhá stavbu lépe usadit do svažitéjšího terénu. Jeho úroveň také opticky zdůrazňuje rustikální podezdívka z lomového kamene, v stejném řešení užitá na domě Viléma Blümela, ovšem vymykající se z rámce ostatních staveb v osadě.

Hlavní vstup do domu je nezvykle vyprojektován na východním průčelí a řešen z vedlejší ulice Jarní, kterou osada Baba končí. Vedle vstupu je umístěna garáž, jejíž mírně předsunutá hmota zcela neobvykle zasahuje do dispozice obytného přízemí. Vstup a garáž akcentuje výrazná betonová markýza, nad garáží prolamovaná mřížovým rastrem a podpíraná Considerovými sloupy.⁶⁸²

Severní průčelí orientované do zahrady je zcela prosté. Disponuje vedlejším hospodářským vchodem s otevřeným schodištěm. Západní nečleněnou fasádu charakterizuje výrazný prvek samostatného venkovního jednoramenného schodiště s plným (nikoli „lodním“) zábradlím. Výtvarně i funkčně spojuje patro se střešní sluneční terasou a připomíná stejný prvek užitý na Le Corbusierových domech Cité Frugés.⁶⁸³

Plně podsklepený dům disponoval suterénním bytem pro správce⁶⁸⁴ o dvou obytných místnostech, kuchyni, toaletě a koupelně, která ne příliš hygienicky tvořila průchozí prostor od vchodu k dalším místnostem v suterénu (prádelně, skladu uhlí, kotelně a sklepu).

⁶⁸⁰ Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000, s. 144. Hmota Le Corbusierových domů je taktéž částečně vynášena pilíři nad terén, člení ji pásy oken, uplatňuje se střešní markýza a zadní venkovní schodiště vedoucí z patra na střešní terasu.

⁶⁸¹ Řešení střechy domu evokuje Le Corbusierovy zásady moderní architektury při práci se střešní krajinou. Viz Průvodní zpráva k obnově vily Glücklich zaslaná do soutěže Stavba roku (2014), archiv Ing. arch. MgA. Rostislava Žďánského.

⁶⁸² Sloupy kruhového průřezu na nároží, užitě v podobném řešení i u sousední vily Ludvíka Bautze.

⁶⁸³ Stejný prvek schodiště propojující galerii v patře se střešní terasou (nikoli ovšem s plným zábradlím) použil již roku 1932 architekt František Kerhart v nerealizovaném ateliérovém domu na Babě, který měl být situován na parcele č. 26 při ulici Na Babě. Stavba nebyla realizována z důvodu archeologických nálezů.

⁶⁸⁴ Původně se zde počítalo se sušárnou.

Ve vnitřní skladbě prostorů lze opět shledat situování obytných místností k jižní – sluneční straně a provozního zázemí do severní části domu, přičemž společenské prostory jsou umístěny v přízemí a soukromé pokoje v patře. Dvoutraktová podélná půdorysná dispozice hlavního obytného podlaží se rozvíjí kolem střední obytné haly s trojramenným schodištěm do patra v severní části. Po obou jejích stranách jsou symetricky umístěny jídelna (na západě) a pánský pokoj⁶⁸⁵ (na východě). V přízemním podlaží Gočár opět využil variabilních prvků k dosažení kontinuity prostoru.⁶⁸⁶ Prostor haly je od vstupní části oddělen pouze závěsem, i se sousední jídelnou tvoří jeden celek rozdělený pouze širokými prosklenými posuvnými dveřmi. Příčkou oddělený pánský pokoj naopak vytváří izolovaný soukromý kout, výrazně prosvětlený průběžným oknem přesahujícím přes roh fasády. Významnou roli automobilu při komponování domu dokládá umístění garáže, netradičně zasahující do obytného prostoru, s přilehlým prostorem pro očistu automobilu.

O vnitřních vztazích ovšem nevypovídá uspořádání vnější (jižní) fasády. Hlavní průčelí naopak plynule propojuje dlouhým okenním pásem halu s pánským pokojem, přičemž „*efekt kontinuity je ještě zvýrazněn okenním nárožím, za nímž se skrývá kruhový sloup nosné konstrukce*“.⁶⁸⁷ Oproti tomu vnitřně propojená jídelna je na průčelí vizuálně oddělena cihelným pilířem. Obdobná diskontinuita se objevuje i u ložnic v patře.

Dům je provozně obsluhován ze severní strany, kde je v severozápadním rohu situována kuchyně se spíží a přípravnou, propojenou podávacím okénkem s kuchyní a sousední jídelnou, sociální zázemí a zadní hospodářský vchod pro služebnou v severním průčelí, který zároveň spojuje obytné přízemí se suterénními prostory. Zadní vchod nicméně neplní úlohu vstupu na zahradu a vila tak zůstává – v protikladu s funkcionalistickými pravidly – z větší části zcela oddělena od fungování domu.

V ustoupeném patře s terasou se nalézají ložnice rodičů⁶⁸⁸ s připojeným

⁶⁸⁵ V plánech označen jako ateliér.

⁶⁸⁶ Gočár plynulost prostorů využil již v přízemní dispozici vily Adolfa Bauera v Libodřicích, vily Františka Strnady v Praze-Bubenci a vily Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem. U Glücklichova domu k takovému splynutí prostorů jako u mnohem rozměrnější Sochorovy vily nedospěl.

⁶⁸⁷ Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Julia Glücklicha, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 115.

⁶⁸⁸ Patrně na přání paní Glücklichové byl prostor ložnice ve svých 2/3 dodatečně přepažen 1,8 m vysokou dělicí příčkou, která plnila funkci jakéhosi paravánu.

zázemím o šatně, koupelně a toaletě. Z dispozice je zřejmá východozápadní osa chodby – orientovaná od vstupu na terasu v patře ke schodišti na střešní terasu. Přístup na horní terasu je umožněn přes prostor šatny po venkovním schodišti na západním průčelí.⁶⁸⁹ V sousedství ložnice, v jižní části, je situován také dívčí pokoj s vestavěným nábytkem, kdežto pokoj pro hosty je naopak navržen na sever, s výhledem do ulice Jarní. Mezi oběma pokoji se nachází výstup na terasu, krytý markýzou na Considerových sloupech.⁶⁹⁰

Vilu, jež si nechal Julius Glücklich postavit několik let před penzí „na stáří“, vlastnila až do roku 2009 jeho rodina.⁶⁹¹ Stavba se sice nacházela v mimořádně původním stavu, včetně částečně zachovaného vnitřního vybavení, ale vlivem dlouhodobého neudržování a zanedbané péče si vyžadovala, podle slov architekta Rostislava Žďánského, „celkovou rehabilitaci po stránce technické, ale i mentální“.⁶⁹² V roce 2009 dům odkoupili od Glücklichova vnuka noví majitelé, kteří v roce 2011 začali s obnovou objektu,⁶⁹³ jež byla ukončena koncem roku 2013. Cílem projektu bylo uvedení stavby do původního stavu, s obnovením dochovaných prvků,⁶⁹⁴ ovšem za provedení určitých dispozičních úprav, nutných pro potřeby moderního způsobu života, nenarušujících však charakter domu.⁶⁹⁵ „Obnova citlivou formou oživuje původní řešení a zároveň k předchozímu návrhu pokorně doplňuje soudobé, individuální požadavky nových majitelů,“⁶⁹⁶ přibližuje Žďánský,⁶⁹⁷ jeden z autorů rekonstrukce.

Ačkoliv vila není kulturní památkou a je pouze součástí chráněného území

⁶⁸⁹ Podle charakteru umístění schodiště, které je neprakticky přístupné z ložnice přes šatnu, lze usuzovat, že se v prvotním návrhu stavby nenacházelo a bylo do něj zakresleno až v pozdější fázi.

⁶⁹⁰ Viz Petr Ulrich, Alena Křížková (pozn. 687).

⁶⁹¹ Dcera Milina Čechová a vnuk Miloš Faltus.

⁶⁹² Průvodní zpráva k obnově vily Glücklich zaslaná do soutěže Stavba roku (2014), archiv Ing. arch. MgA. Rostislava Žďánského.

⁶⁹³ Cílem byla snaha o co nejvěrnější návrat k původní podobě. Obnova se řídila výborně provedenou rekonstrukcí vily Lídy Baarové od architekta Ladislava Lábusa. Srov. Hana Vinšová, Renovace rodinné vily Karla Babky a Lídy Babkové-Baarové, *Architekt* 7/2009, s. 8; Ladislav Lábus, Idealismus versus realita – o vnitřnostech a povrchu, *Stavba*, roč. 11, č. 4/2004, s. 18-24. Majitelé nejprve s projektem obnovy oslovili architekta Lábusa, s kterým se nicméně neshodli a v roce 2010 začali s rekonstrukcí podle návrhu architektonického ateliéru 4DS, který vyšel z původní prováděcí dokumentace uložené v Archivu architektury a stavitelství Národního technického muzea. Viz Eliška Varyšová (pozn. 620), s. 55.

⁶⁹⁴ Většina dochovaného mobiliáře a vnitřního zařízení byla po renovaci vrácena zpět do objektu.

⁶⁹⁵ Při rekonstrukci bylo odhaleno, že s exteriérovým schodištěm na západním průčelí, vedoucím přes šatnu z patra na střešní terasu, Gočár v původním projektu nepočítal, a bylo o něm rozhodnuto (a dodatečně i do plánů zakresleno) až v průběhu výstavby.

⁶⁹⁶ Viz Průvodní zpráva k obnově vily Glücklich (pozn. 692).

⁶⁹⁷ Ing. arch. MgA. Rostislav Žďánský (*23. června 1982 Praha), absolvent architektury na pražské Akademii výtvarných umění a architektury a urbanismu na Českém vysokém učení technickém v Praze. Od roku 2007 členem pražského architektonického studia 4DS.

osady Baba, které je prohlášeno za památkovou zónu, při rekonstrukci se k ní přistupovalo s co největší možnou snahou o udržení autenticity stavby a místa. Obnova tak dokládá spíše osvěcenost a nadšení majitele, než dostatečnou památkovou ochranu, jak konstatuje Eliška Varyšová ve své diplomové práci o problematice současného přístupu k ochraně a zachování jednotlivých domů na Babě.⁶⁹⁸

Vývoj bádání

Plánová a fotografická dokumentace k vile se nalézá v Gočárově složce v Archivu Národního technického muzea v Praze pod názvem *Rodinný domek pro manžele Julia a Bohumilu Glücklichovy a dceru Milenu v osadě Baba*.⁶⁹⁹ Veškerá stavební i výkresová dokumentace je uložena na stavením úřadu Prahy 6.⁷⁰⁰ Glücklichova vila byla vystavěna až v roce 1934, nebyla tedy prezentována v rámci výstavní akce na podzim 1932, a není proto uvedena ve výstavním katalogu zpracovaném Pavlem Janákem a Ladislavem Sutnarem.⁷⁰¹ Nicméně pozemek (tehdy ještě spojen se sousedním v jeden celek) je označen číslem 9, a v katalogu se konstatuje, že „projektuje prof. arch. J. Gočár, připraveno ke stavbě“.⁷⁰²

Nad vilou se ve svém zpracování osady Baba zamýšlí rakouský historik moderní architektury Stephan Templ.⁷⁰³ Vila podle autora „rustikální podezdívkou z lomového kamene a zdůrazněním vstupního prostoru připomíná typ anglického venkovského domu“.⁷⁰⁴

Stavebníkovu osobnost můžeme velmi dobře rekonstruovat díky pečlivé badatelské činnosti Jany Šarounové, která na historika Julia Glücklicheho zaměřila svou bakalářskou⁷⁰⁵ a následně i magisterskou práci.⁷⁰⁶ Badatelka čerpala z Glücklichovy písemné pozůstalosti uložené v Archivu Akademie věd České republiky.⁷⁰⁷ Šarounová při svém výzkumu hlavní pozornost věnovala deníkům, jež si

⁶⁹⁸ Viz Eliška Varyšová (pozn. 620), s. 57.

⁶⁹⁹ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro manžele Julia a Bohumilu Glücklichovy a dceru Milenu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113a, číslo parcely 7A, čk. 570/12 (1934) [pol. 188].

⁷⁰⁰ Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1798 (autorka nezískala přístup).

⁷⁰¹ Viz Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54).

⁷⁰² Ibidem, s. 38.

⁷⁰³ Viz Stephan Templ (pozn. 543), s. 110-112.

⁷⁰⁴ Ibidem, s. 112.

⁷⁰⁵ Viz Jana Šarounová (pozn. 669).

⁷⁰⁶ Viz Jana Šarounová (pozn. 657).

⁷⁰⁷ Fond zahrnuje 16 kartonů a obsahuje písemnosti od roku 1891 až do roku 1950.

historik během svého života vedl. Druhým významným pramenným zdrojem se stala korespondence.⁷⁰⁸ Sekundární literaturu o Juliu Glücklichovi není mnoho. Tento fakt možná překvapuje, protože se jednalo o Gollova žáka, sice méně významného, avšak spoluzakladatele historického semináře na Filozofické fakultě v Brně. Jedná se pouze o články ve spojitosti s jeho jubilei a úmrtím a statěmi ve větších syntetických dílech zabývajících se dějinami dějepisectví.

Glücklichovu domu se dostalo pozornosti až roku 2010, kdy ho kolektiv autorů pod vedením Zdeňka Lukeše zařadil vedle ostatních Gočárových vil na Babě do architektonické velké monografie.⁷⁰⁹ O rok později se vilou zabýval italský badatel Domenico Chizzoniti ve svém výstavním katalogu nazvaném *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*.⁷¹⁰ V roce 2013 byla vila zařazena mezi 33 vil realizovaných v rámci výstavy moderního bydlení do publikace *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*.⁷¹¹

Bakalářská práce Elišky Varyšové s názvem *Osada Baba – historie a současnost*⁷¹² mapuje především poválečný vývoj kolonie a současný stav jednotlivých domů z hlediska památkové ochrany. V druhé kapitole autorka na deseti příkladech nastiňuje různé přístupy k obnově či údržbě objektů. Zajímavé informace o historii budovy přinesla i rekonstrukce vily v letech 2011-2013, provedená architektonickým ateliérem 4DS (autoři Milan Hakl, Rostislav Žďánský a Jana Kačenová).⁷¹³

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro manžele Julia a Bohumilu Glücklichovy a dceru Milenu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113a, číslo parcely 7A, čk. 570/12 (1934) [pol. 188].
- Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1798 (autorka nezískala přístup).

⁷⁰⁸ Korespondence úzce spjatá s Glücklichovou osobou se též nachází v Moravském zemském archivu. Jedná se historicky dopisy s brněnskými kolegy Bohumilem Navrátilem a Františkem Hrubým.

⁷⁰⁹ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 222, 375.

⁷¹⁰ Viz Domenico Chizzoniti (pozn. 210), s. 92-95.

⁷¹¹ Viz Petr Ulrich, Alena Křížková (pozn. 687), s. 115-118.

⁷¹² Viz Eliška Varyšová (pozn. 620), s. 54-57.

⁷¹³ Projektová dokumentace architektonického ateliéru 4DS k obnově vily, obsahující kompletní prováděcí projekt, historické podklady a podrobnou fotodokumentaci stavby.

- Archiv Akademie věd České republiky, fond Julius Glücklich.
- Archiv Masarykovy univerzity, fond A1, osobní spis Julia Glücklicha.
- Archiv Masarykovy univerzity, fond A2, osobní spis Julia Glücklicha.
- Moravský zemský archiv, korespondence Julius Glücklich, karton 4.
- Soukromý archiv prof. Ing. arch. Vladimíra Šlapety, DrSc.
- Projektová dokumentace architektonického ateliéru 4DS k obnově vily (autoři Milan Hakl, Rostislav Žďánský a Jana Kačenová).
- Průvodní zpráva k obnově vily Glücklich zaslaná do soutěže Stavba roku (2014), archiv Ing. arch. MgA. Rostislava Žďánského.

Literatura

- Almanach České akademie císaře Františka Josefa pro vědy, slovesnost a umění 23, Praha 1913.
- Josef Gočár – Pavel Janák – František Kysela – Václav Vilém Štech, *Čechische Bestrebungen um ein modernes Interieur*, Praha 1915, s. 17-19.
- *Masarykův slovník naučný* II (heslo Glücklich Julius), Praha 1926, s. 1007.
- Jaroslav Werstadt, Tři jubilanti ze školy Gollovy. Julius Glücklich, *Národní osvobození*, 1926, 8. 8.
- Pavel Janák, Ladislav Sutnar, *Výstava bydlení. Stavba osady Baba* [kat.], 1932.
- Jaroslav Charvát, Glücklich Julius, *Ottův slovník naučný nové doby* II, Praha 1933, s. 874.
- František Hrubý, Šedesát let Julia Glücklicha. *Lidové noviny*, 1936, 10. 5.
- J. Pešek, Prof. Dr. Julius Glücklich jubluje, *Národní listy*, 1936, 10. 5.
- Bedřich Šindelář, Za zesnulým profesorem Glücklichem, *Časopis Matice moravské* 69, 1950, s. 314-322.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 49.
- Karel Kazbunda, *Stolice dějin na pražské universitě – část III. Stolice dějin na české universitě od zřízení university do konce rakousko-uherské monarchie (1882-1918)*, Praha 1968, s. 434-440.
- Jaroslav Dřímál, Historické bádání na Filosofické fakultě brněnské university v letech 1920 až 1945. K padesátému výročí university, in:

Brno v minulosti a dnes IX. Sborník příspěvků k dějinám a výstavbě Brna, Brno 1970, s. 9-34.

- *Český funkcionalismus: 1920-1940*, sv. 3, Architektura, Praha 1978, strana neoznačena (kat. č. 15).
- Vladimír Šlapeta, *Praha 1900-1978*, Praha 1978, s. 45.
- Vladimír Šlapeta, Nový dům 1928 a Baba 1932, *Umění a řemesla XVI*, 1979, č. 4, s. 25.
- Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368-379.
- Jaroslav Marek, Gollova škola a brněnská historiografie meziválečného období, in: *Brněnská věda a umění meziválečného období (1918-1939) v evropském kontextu*, Brno 1993, s. 87-89.
- Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995, s. 348, 510.
- František Kutnar, Jaroslav Marek, *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví. Od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, Praha 1997, s. 525 – 527.
- Michal Kohout, Stephan Templ, Vladimír Šlapeta, *Praha. Architektura XX. století*, Praha 1998, s. 134, 139.
- Jan E. Svoboda, Jindřich Noll, Ester Havlová, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000, s. 67-71, 81.
- Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000.
- Rostislav Švácha, Zkáza Baby, *Literární noviny XI*, č. 40, 27. 9. 2000, s. 5.
- Zdeněk Lukeš, *10 století architektury [6]. Architektura 20. století*, Praha 2001, s. 108.
- Rostislav Švácha, Dvě publikace o Babě, *Věstník Klubu Za starou Prahu XXXI*, č. 1-2/2001, s. 37.
- Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 110-112.
- Vladimír Šlapeta, *Osiedle Baba. Plany i modele*, Wroclaw 2002
- Alena Šlechtová, Josef Levora, *Členové České akademie věd a umění 1890-1952*, Praha 2004.
- Jana Šarounová, *Život pozapomenutého Gollova žáka Julia Glücklicha* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity,

Brno 2006.

- Jana Šarounová, *Julius Glücklich. Život a dílo* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008.
- Petr Ulrich (ed.) [et al.], *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009.
- Zdeněk Lukeš, Gočárový pražské stavby, Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010, s. 27-30.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 222, 375.
- Veronika Pecová, *Organizace výtvarné práce v duchu přítomné doby – Svaz československého díla* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2010.
- Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d'avanguardia*, Napoli 2011, s. 92-95.
- Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Julia Glücklicha, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 115-118.
- Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013, s. 54-57.

Internetové zdroje

- Petr Volf, Baba, *jedinak.cz*, dostupné na <http://www.jedinak.cz/stranky/txtbaba.html>, vyhledáno 25. 9. 2013.
- Martin Rosa, Meziválečné výstavy soudobého bydlení, *Archiweb*, dostupné na <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=&action=show&id=2283>, vyhledáno 25. 9. 2013.
- Prof. PhDr. Julius Glücklich, *Encyklopedie dějin města Brna*, dostupné na http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=10980, vyhledáno 15. 2. 2014.
- Milina Faltusová, *Encyklopedie dějin města Brna*, http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=11016, vyhledáno 15. 2. 2014.

- Odbor Public Relations MHMP, Tisková konference na téma Památkové péče ochrana památek v Praze, *obnova.sk*, dostupné na <http://www.obnova.sk/clanok/tiskova-konference-na-tema-pamatkova-pece-ochrana-pamatek-v-praze>, vyhledáno 16. 6. 2014.

253. Hlavní (jižní) průčelí, 2014.

254. Prof. PhDr. Julius Glücklich, asi
1926-1927.

255. Pohled od jihozápadu (z ulice Na Babě), 2014.

256. Východní průčelí, 2014.

257. Stav jižního průčelí před rekonstrukcí, 2010.

258. Stav střechy před rekonstrukcí, 2010.

259. Severovýchodní pohled, 2005.

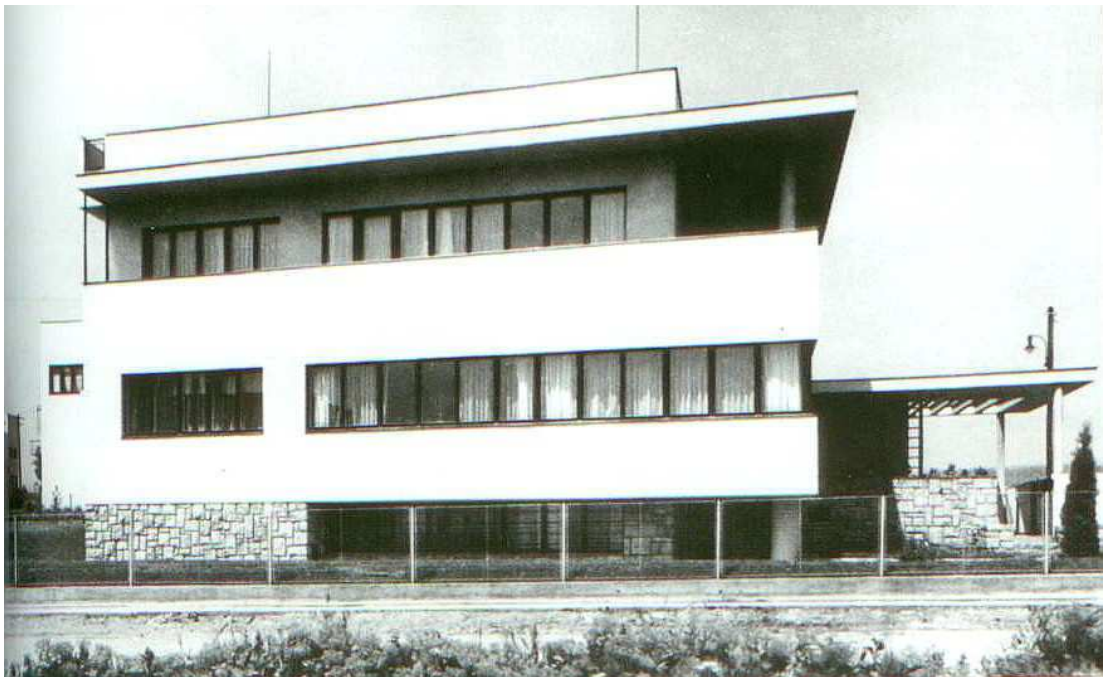
260. Stav fasády před rekonstrukcí,
2012.

261. Vstupní (východní) průčelí v roce 2006.

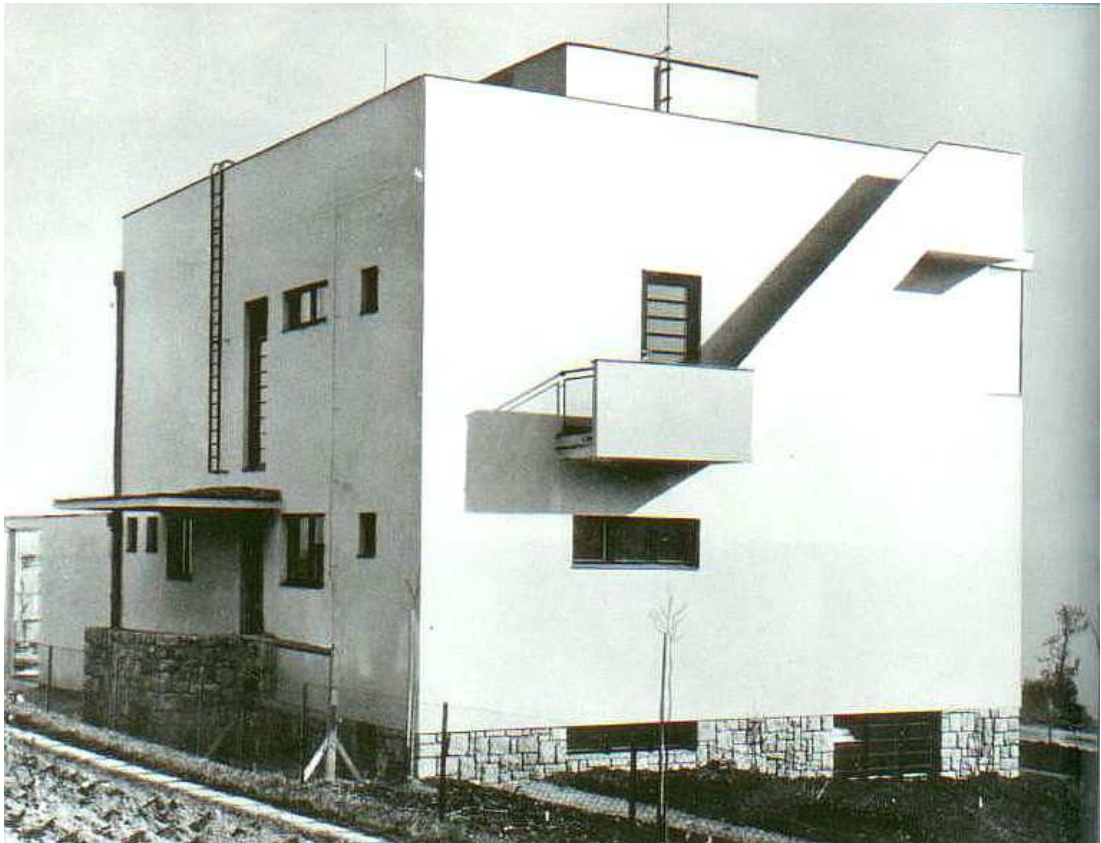
262. Východní průčelí s hlavním vstupem a garáží po rekonstrukci, 2014.

263. Hlavní průčelí, dobová fotografie.

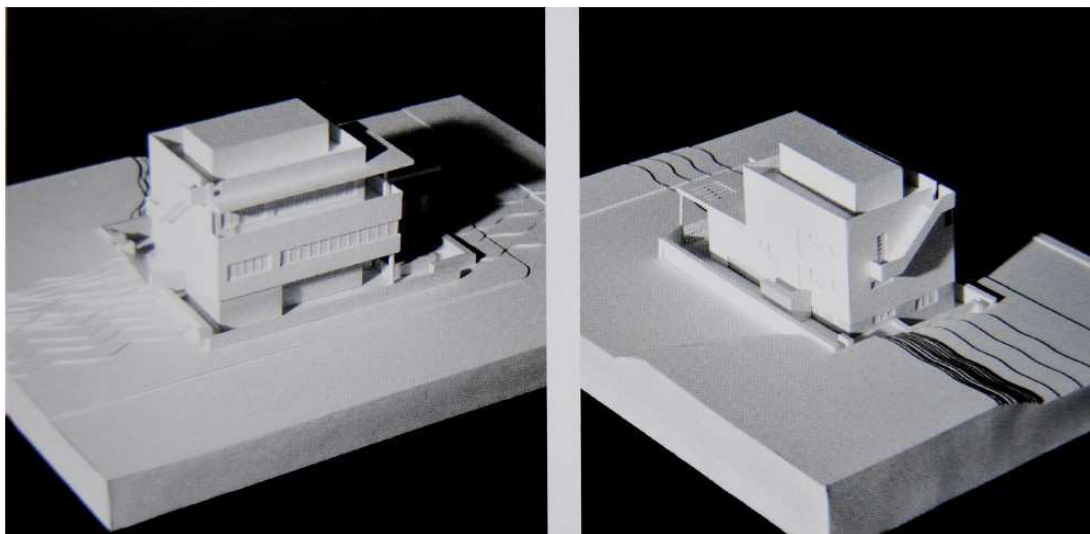
264. Pohled od jihovýchodu, dobová fotografie.

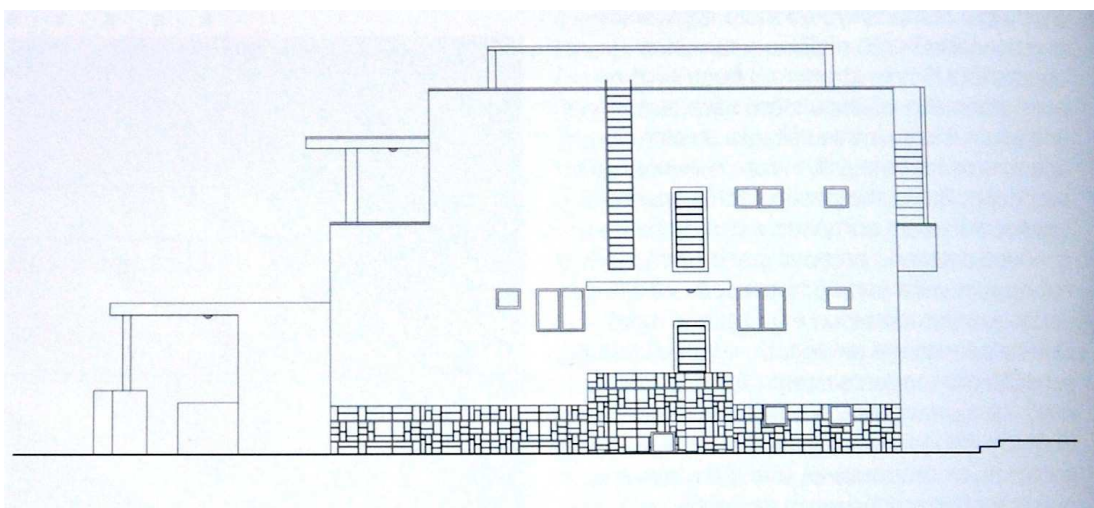
265. Zadní (severní) průčelí s hospodářským vchodem a západní průčelí s venkovním otevřeným schodištěm na střešní terasu, dobová fotografie.

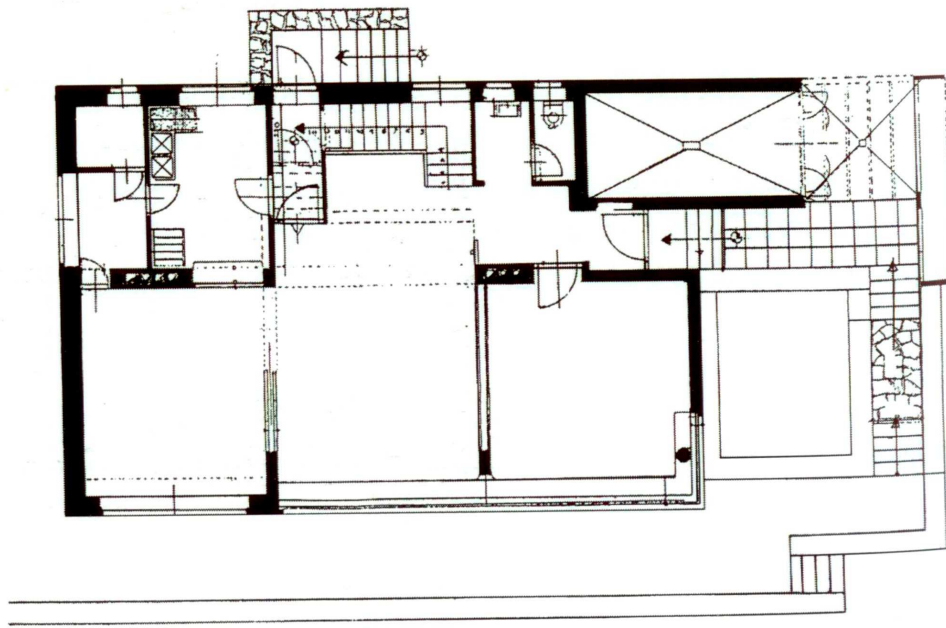
266. Pohled na hlavní vstup, dobová fotografie.

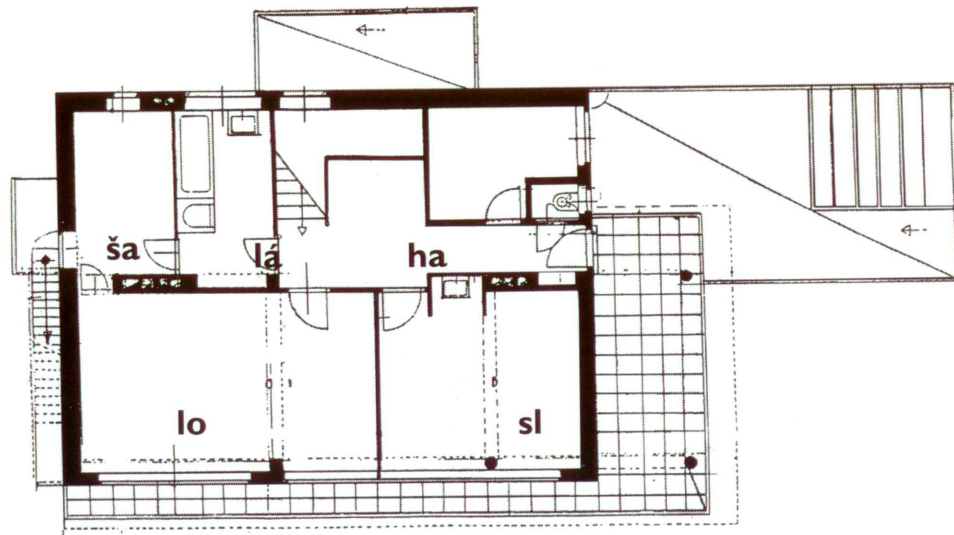
267. Model vily (Domenico Chizzoniti), 2011.

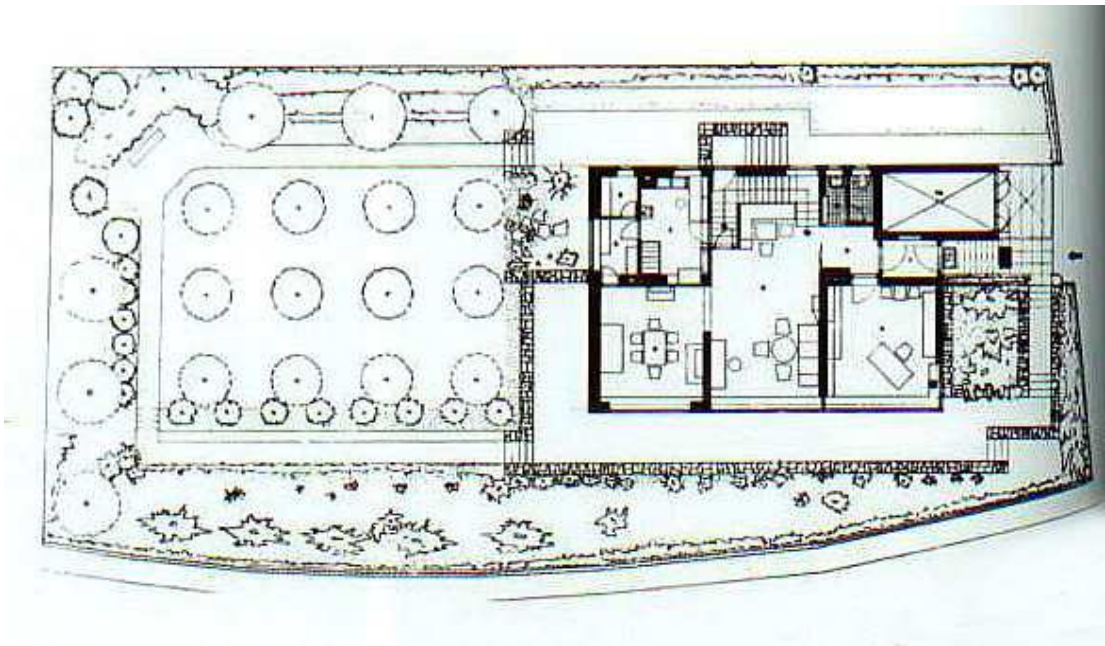
268. Zadní průčelí, 1934.

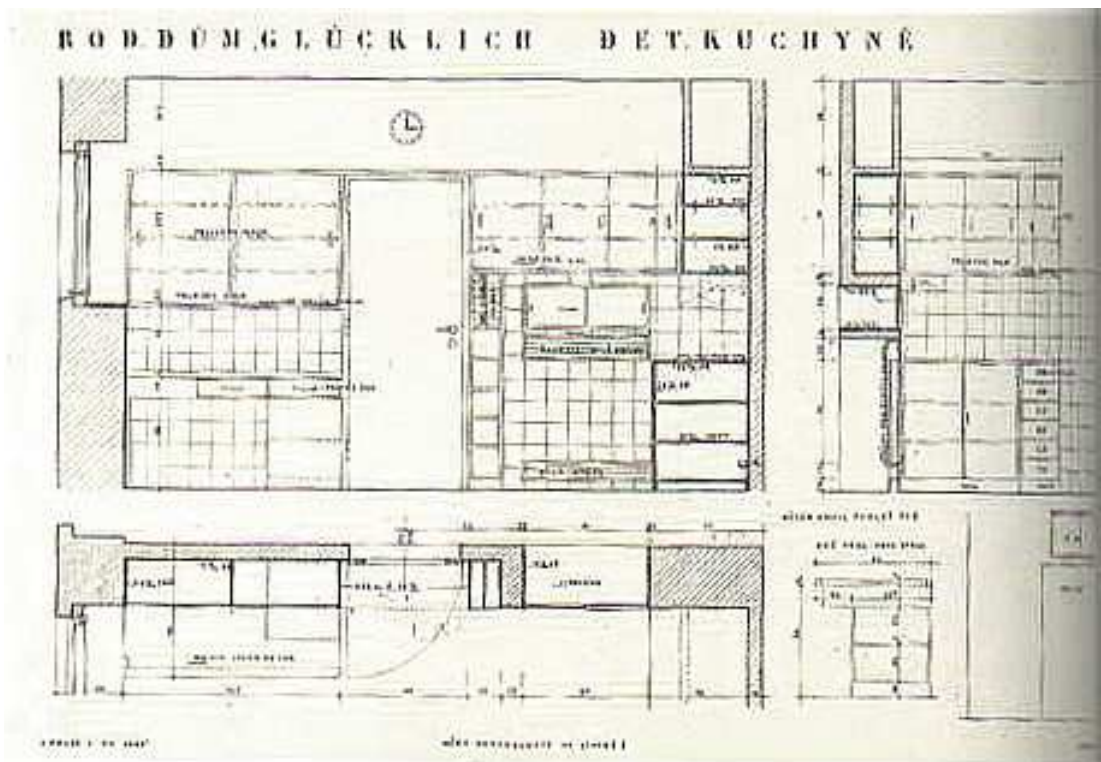
271. Půdorys přízemí.

272. Půdorys patra.

273. Půdorys přízemí s návrhem zahradních úprav.

274. Detailní výkres zařízení a vybavení kuchyně.

275. Interiér obytné haly se schodišťem, dobová fotografie.

276. Interiér haly po rekonstrukci, 2014.

277. Dívčí pokoj v patře, dobové fotografie.

278. Dívčí pokoj v roce 2010.

4.19 Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích

Umístění: součást původní osady Baba, Na Babě 1, čp. 1783, Praha 6 – Dejvice, kraj Hlavní město Praha

Autor: Josef Gočár

Stavebník: JUDr. Stanislav Mojžíš-Lom (1883 – 1967), dramatik, publicista, rada na Ministerstvu školství a národní osvěty, režisér a ředitel Národního divadla v Praze

Datace: 1935 – 1936

Současné využití: soukromý obytný dům

Na projektu vily čp. 1783 v osadě Baba, situované přímo naproti Glücklichově vile, Gočár pracoval již od roku 1932. Stavba podle pozměněného plánu se však uskutečnila až v letech 1935-1936 a vila se tak stala posledním ze čtyř architektonických realizovaných domů v pražské funkcionalistické lokalitě a domem, jenž uzavřel druhou etapu výstavby této kolonie. Dům pro dramatika, básníka, prozaika, divadelního kritika, esejistu a publicistu JUDr. Stanislava Mojžíše-Loma (1883-1967)⁷¹⁴ a jeho manželku Marii Mojžíšovou (1890-1941) se zároveň stal i posledním obytným domem v Gočárově tvůrčí kariéře. Mojžíšova vila na Babě z let 1935-1936 tak završila Gočárovo téměř třicetileté období navrhování individuálního bydlení, hledání vnějších architektonických forem a ideálních dispozičních prostorových konceptů, které architekt promýšlel od období raného modernismu, přes kubismus, národní sloh, holandský racionalismus, klasicizující purismus až do éry funkcionalismu vrcholící v polovině třicátých let.

Stanislav Mojžíš⁷¹⁵ se narodil v pražské městské části Karlín 12. listopadu 1883⁷¹⁶ jako nejstarší ze tří dětí v pražské městské části Karlín v rodině spisovatele,

⁷¹⁴ Vlastním jménem Stanislav Mojžíš (13. listopadu 1883 Praha – 17. listopadu 1967 Praha).

⁷¹⁵ Historie rodu Mojžíš v Lounech sahá až do 17. století. Do tohoto období se datuje záznam o protireformačním spisovateli a městském písaři Janu Mojžíšovi, který zpracoval a vydal *Kronyku města Loun Jana Mojžíše*. Srov. Jana Leciánová, *Stanislav Lom* [bakalářská diplomová práce], Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2009, s. 14.

⁷¹⁶ Doopravdy se Stanislav Mojžíš narodil 13. listopadu 1883. Kvůli pověrčivosti porodní báby, která nabyla vědomí, že by mu číslo třináct v životě nepřineslo štěstí, mu bylo do rodného listu zapsáno datum dvanáctého. Z tohoto důvodu musel vždy udávat datum 12. listopadu, které bylo ve shodě s úředními záznamy

pedagoga a překladatele Antonína Mojžíše⁷¹⁷ a jeho ženy Aloisie.⁷¹⁸ Obecnou školu mladý Stanislav Mojžíš navštěvoval v rodném Karlíně pouze do čtvrté třídy, v roce 1893 přešel na gymnázium v Praze 2 v Truhlářské ulici, které ukončil roku 1901. Po absolvování gymnázia nastoupil podle otcova přání na Právnickou fakultu Univerzity Karlovy, přestože sám zvažoval spíše studium přírodovědy, medicíny případně filozofických věd. Studium práv ho však nečekaně nadchlo a v roce 1906 získal doktorát. Po ukončení studia nastoupil na dráhu úředníka ve státní správě, nejprve jako praktikant v oddělení vojenských záležitostí na Zemském místodržitelství v Praze, odkud exponován na Okresní hejtmánství v Kladně, kde v letech 1908-1910 působil ve funkci koncipienta. Z Kladna ho vedení následně přeložilo do Zemské školní rady v Praze, kde devět let vykonával post referenta.

Během působení na Okresním hejtmánství v Kladně se seznámil se svou budoucí manželkou, Marií Vopálkovou,⁷¹⁹ pocházející z Prostějova, která se s rodiči do Prahy přistěhovala. Sňatek uzavřeli 2. září 1911 v Praze 7. V jeho očích byla manželka „*velmi sebevědomě moravská, ale celou duší a výchovou česky pražská.*“⁷²⁰ Manželka Marie měla velký vliv na dramatikovu práci, stala se pro něho nejen inspiračním zdrojem, ale i literárním kritikem a spolupracovnicí.

Od vzniku Československé republiky Stanislav Mojžíš působil na jednom z nově vzniklých ministerstev, konkrétně se jednalo o práci na Ministerstvu školství a

⁷¹⁷ Antonín Mojžíš (23. března 1856 Louny – 31. března 1927 Jindřichův Hradec), se svými rodiči, s nimiž bydlel v židovské části města Louny, se hlásil k historické tradici židovského jména Mojžíš. Antonín Mojžíš odešel studovat do Hradce Králové na Císařský královský ústav, kde byli vzdělávání učitelé, aby dosáhl vysněné erudice v oboru. Po studiích se stal spisovatelem a redaktorem časopisu *Knihovna pro mládež*. Jeho největší zálibu představovala literatura. Před vlastní spisovatelskou činností však dával přednost vydávání hodnotné četby pořizováním antologií starší i soudobé literatury, překládání, přípravě zábavných pomůcek, didaktických příruček a návodů, pořádání edice a řízení časopisu pro mládež. Udržoval kontakty s významnými českými spisovateli a umělci – Janem Nerudou, Jaroslavem Vrchlickým, Svatoplukem Čechem, Adolfem Hejdukem, Mikulášem Alšem a dalšími. Posléze působil jako pedagog, věnující se především činnosti pro mládež. Pod pseudonymem Antonín Mojžíš Lounský přispíval do učitelských časopisů. Velkou část života zasvětil mládeži, založil a vedl Útulek pro školní mládež. Působil jako učitel na Obecné škole v rodných Lounech a na II. měšťanské škole dívčí v Karlíně na Invalidovně, kde se později stal ředitelem. K osobnosti Antonína Mojžíše více Marcella Husová, Antonín Mojžíš, in: Vladimír Forst (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 3/I (M-O), Praha 1985-2008, s. 311-312; Jana Leciánová, *Stanislav Lom* [bakalářská diplomová práce], Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2009, s. 13-14.

⁷¹⁸ Aloisie Mojžíšová (1. listopadu 1864 – 18. září 1937), rozená Srncová. Rod matky Stanislava Mojžíše má kořeny odvozené od středověkého českého spisovatele Jakuba Srnce z Varvašova. Její celoživotní zálibou se stalo divadlo, byla vášnivou sběratelkou všeho, co se týkalo Národního divadla. Ještě než se provdala za Antonína Mojžíše, se podílela na sbírce na znovuotevření vyhořelého Národního divadla v Praze.

⁷¹⁹ Marie Mojžíšová, rozená Vopálková (1890 Prostějov – 5. září 1941 Praha).

⁷²⁰ Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Lom Stanislav (vl. jm. Stanislav Mojžíš), č. 4308.

národní osvěty v Praze v osvětovém a později uměleckém odboru.⁷²¹ Zpočátku zastával pozici místotajemníka a referenta. Postupně se však vypracoval až na vedoucího oddělení pro literaturu, divadlo, hudbu a výtvarné umění. Funkci vedoucího odboru zastával Dr. Zdeněk Wirth, znalec umění, Mojžíšův nadřízený a přítel.

Vedle úřednických zaměstnání se Stanislav Mojžíš celý život s láskou věnoval literatuře⁷²² a divadlu. Pod pseudonymem Lom⁷²³ vydával básně, drobnou prózu, fejetony a cestopisné črty. Především však pravidelně publikoval recenze a teoretické studie do divadelních, literárních, obecně kulturních časopisů.⁷²⁴ V letech 1918–1930 působil jako pravidelný přispěvatel a v letech 1918–1924 jako divadelní referent *Českého slova*.⁷²⁵ Stanislav Mojžíš se nevěnoval divadlu pouze po teoretické stránce, ale byl i významným českým meziválečným dramatikem, „*reprezentantem oficiální linie české dramatiky, tvůrcem symbolistních divadelních her, využívajících námětů historických, biblických a legendárních k úvahám o aktuálních a nadčasových problémech*“.⁷²⁶ Mojžíšovy hry,⁷²⁷ jejichž dramatické postavy⁷²⁸ jsou

⁷²¹ Na Ministerstvu školství a národní osvěty pracoval v letech 1919–1939.

⁷²² Za svého života napsal Stanislav Mojžíš tři prozaické knihy – *Ejhle člověk*, *Zahradník skalní* a *Svět na divadle a kolem něho*, dále jednu právnickou příručku (*O branné povinnosti*) a nekrolog (*Jaroslav Hilbert. Básníkův profil*) o členu České akademie věd a umění, jíž sám byl členem. Ke konci života se pokusil napsat knihu Vzpomínek, která měla pojednávat o jeho životě. Dříve, než knihu dopsal, zemřel. Dochovalo se pouze několik fragmentů, které jsou uloženy v archivním fondu Stanislava Loma v Památníku národního písemnictví v Praze.

⁷²³ Literárně činný byl až od svých sedmadvaceti let, od roku 1910. Svá díla podepisoval pseudonymem Stanislav Lom, který získal „*po rukopisné sbírce novel, která přinesla autoru v jedné své črtě o lomu vesmírných paprsků v demantu lidského poznání literární jméno Stanislav Lom.*“ Viz Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Lom Stanislav (vl. jm. Stanislav Mojžíš), č. 31–36 .

⁷²⁴ Publikoval v: *Zlaté Praze*, *Zvonu*, *Besedách času*, *Květech*, *Lumíru*, *Cestě*, *Kritice*, *Panorámě*, *Lidových novinách*, *Stavovském divadlu* (pokračování *Národní divadlo*, 1926–1948), *Jevišti*, *Literárních novinách* (1934–35), *Rozpravách Aventina* a jiných. Po válce vydával články zejména v: *Divadelním zápisníku*, *Národním osvobození*, *Divadle*, *Divadelních novinách*, *Literárních novinách* a také v časopise Svazu československého díla *Výtvarné snahy*. Viz Stephan Templ (pozn. 543), s. 114.

⁷²⁵ Vedle pseudonymu Lom používal šifer EST, Est, Estel, L., S. L., St. L., STL. Markéta Trávníčková, Stanislav Lom, *Slovník české literatury po roce 1945*, dostupné na <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=927&hl=lom+>, vyhledáno 7. 2. 2014.

⁷²⁶ Ibidem.

⁷²⁷ Je autorem titulů, které byly na repertoáru Divadla na Vinohradech a Národního divadla: *Honza* (1913), *Vůdce* (1917), *Faustina* (1918), *Děvin* (1919), *Převrat* (1922), *Žižka* (1925), *Kající Venuše* (1927), *Svatý Václav* (1929), *Námořník Sindibád* (1933), *Karel IV.* (1940), *Pán pro zábavu* (1942), *Člověk Odysseus* (1944), *Božský Cagliostro* (1947), *Prokop Holý* (1957), *Máři Magdalena*, *Proslov – na oslavu 50. výročí Národního divadla*, *Proslov – na počest O. Ostrčila*, libreto *Smrt kmotřička* (1930) a jiných.

⁷²⁸ Celou Mojžíšovou dramatickou tvorbu prostupují dva hlavní motivy. Motiv vůdcovské osobnosti, která zaujímá dominantní místo v národě a vyniká silou a moudrostí. Druhým rysem je touha hlavního hrdiny hry po poznání a nalezení smyslu života. Viz Jana Leciánová (pozn. 717), s. 64.

zmítané faustovským neklidem (například *Faustina*, *Sindibád*, *Odyssseus*), měly z větší části premiéry v Národním divadle.

Od dvacátých let byl činný v poradním sboru pro činohru Národního divadla a v porotě pro udělení státní ceny dramatické, herecké a režisérské. V roce 1929 se Stanislav Mojžíš-Lom stal členem kuratoria České filharmonie a členem České akademie věd a umění. Díky své funkci na Ministerstvu školství a osvěty, kde zastával post dozorčího referenta pro divadla, měl možnost se seznámit s problematikou divadelní správy. Od 1. ledna 1932 byl jako ministerský rada ministerstva školství a národní osvěty pověřen vedením agendy Národního divadla. „*Divadlo řídil s taktem a s diplomatickou obratností, snažil se vytvořit dobré podmínky pro uměleckou práci*“.⁷²⁹ V období ředitelování divadla⁷³⁰ musel dvakrát formálně převzít i vedení činohry.⁷³¹ Disponoval přitom stále pravomocí zvláštního zmocněnce ministerstva, čímž se rozšířila kompetence ředitele Národního divadla ve vztahu k nadřízeným orgánům.⁷³²

Roku 1929 manželé Mojžíšovi zakoupili rohovou parcelu mezi ulicemi Na Babě, Jarní a Nad Pařankou v zaměřeném území v osadě Baba pro plánovanou vilovou zástavbu vytvořenou v rámci výstavní akce moderního bydlení. V roce 1932 se Marie Mojžíšová stala členkou výstavního výboru Svazu československého díla⁷³³ a manželé se začali usilovat o výstavbu vlastního rodinného domu podle návrhu Josefa Gočára. Architekt nejprve navrhl na vertikálním lichoběžníkovém pozemku o výměře 1088 m² se silným spádem terénu stavbu ve tvaru písmene L. Návrh z roku 1932 však k realizaci nedospěl a s výstavbou vily podle pozmeněného projektu se začalo až v roce 1935. Na jaře následujícího roku se Mojžíšovi již stěhovali do zkolaudované vily v nově postavené funkcionalistické kolonii na Babě. Jejich

⁷²⁹ Stanislav Lom, *Archiv Národního divadla*, dostupné na <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=2694&sz=0&abc=L&pn=356affcc-f301-3000-85ff-c11223344aaa>, vyhledáno 7. 2. 2014.

⁷³⁰ V době působení v Národním divadle se Stanislavu Mojžíšovi dostalo několika poct – udělení Štefánikovy medaile, medaile Královské švédské opery, jmenování rytířem řádu sv. Silvestra, v roce 1936 jmenování rytířem Čestné legie a o rok později udělení rumunského řádu Rytíře II. třídy.

⁷³¹ Poprvé po smrti Karla Huga Hilara na dobu od března do listopadu 1935, kdy se funkce šéfa činohry ujal Otokar Fischer. Podruhé po Fischerově smrti v březnu 1938 – tentokrát na dobu deseti měsíců do jmenování Jana Bora do funkce šéfa činohry v lednu 1939. V obou případech však ve skutečnosti řídil práci činohry dramaturg František Götz.

⁷³² „*Byl do divadla úředně eksponován se značně rozšířenou pravomocí, v níž přímo vykonává částečně také kompetenci ministerstva školství a národní osvěty. Proto mu byla ustalovacím dekretem výslovně rezervováno jeho místo v odboru V.*“ Viz Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Lom Stanislav (vl. jm. Stanislav Mojžíš), č. 4335.

⁷³³ Viz Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54), s. 2.

sousedem se stal architekt, předseda Svazu československého díla a jeden z hlavních iniciátorů výstavby na Babě Pavel Janák,⁷³⁴ historik umění a ředitel Uměleckoprůmyslového muzea Karel Herain⁷³⁵ a naproti přes ulici historik a profesor brněnské a olomoucké univerzity Julius Glücklich.⁷³⁶

V létě roku 1939 musel Stanislav Mojžíš-Lom kvůli neshodám s vedením opustit ředitelský post Národního divadla a odejít na zdravotní dovolenou, v říjnu téhož roku předčasně do penze.⁷³⁷ Po odchodu z divadla se opět začal věnovat literární činnosti, především psaní divadelních her,⁷³⁸ na které mu kvůli společenské a kulturní důležitosti řízení Národního divadla nezbýval čas. O dva roky později zemřela manželka Marie. Její smrt Stanislava Mojžíše natolik zasáhla, že se stáhl do ústraní, a do kulturního života již příliš nezasahoval. Památku své zesnulé ženy, a let s ní strávených, uctil v básni *Za Mášou*.

Stanislav Mojžíš Lom zemřel 17. listopadu 1967 v Praze. Manželé bohužel zůstali bezdětní, a tak Stanislav Mojžíš ve své závěti⁷³⁹ odkázal vilu Svazu československých spisovatelů. Jeho přání však zůstalo nevyplněno.⁷⁴⁰

V původním nerealizovaném projektu Gočár navrhl dvoupodlažní terasovitě odstupňovanou stavbu⁷⁴¹ na půdorysu tvaru písmene L, se zvýšeným hospodářsko-provozním suterénem, společenským přízemím a soukromým patrem. Do suterénu

⁷³⁴ Nad Paťankou 16, čp. 1785, Praha 6-Dejvice.

⁷³⁵ Na Babě 3, čp. 1782, Praha 6-Dejvice.

⁷³⁶ Jarní 3, čp. 1798, Praha 6-Dejvice.

⁷³⁷ Mojžíš nakonec ocenil, že ho vedení zbavilo funkce dříve, než byla schválena potupná dvojazyčnost Národního divadla, s níž bytostně nesouhlasil a již se z vedení nikdo neprotivil. Tuto skutečnost přijal i proto, že se mohl starat o svou vážně nemocnou choť, které navíc okolnosti kolem manželova odchodu z divadla na zdraví nepřidávaly.

⁷³⁸ K dramatické tvorbě Stanislava Mojžíše Loma více Viktor Kudělka, Stanislav Lom, in: Vladimír Forst (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce, 2/II (K-L)*, Praha 1985-2008, s. 1212-1214; Miroslav Laiske, *Stanislav Lom* [disertační práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1949; Jana Leciánová, *Stanislav Lom* [bakalářská diplomová práce], Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2009.

⁷³⁹ V roce 1959 sestavil Stanislav Mojžíš koncept své poslední vůle, v níž vše odkázal Českému literárnímu fondu v Praze. „Univerzálním dědicem všeho svého pozůstalého jmění movitého a majetkových práv ustavuji ČESKÝ LITERÁRNÍ FOND V PRAZE I. Národní tř. II.“ Viz Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Lom Stanislav (vl. jm. Stanislav Mojžíš), č. 38-40. Pod univerzální dědictví spadaly i literární smlouvy, různá vyznamenání a řády, které získal v době působení v Národním divadle v Praze. O uložení těchto důležitých dokumentů měl rozhodnout Český literární fond na základě dohody s Národním muzeem a Divadelním muzeem, případně s Památníkem národního písemnictví, který sídlil na Strahově. Viz Jana Leciánová (pozn. 717), s. 22-23.

⁷⁴⁰ Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Marie Mojžíšové a Stanislava Mojžíše-Loma, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 120.

⁷⁴¹ Projekt architektonickým řešením evokuje Le Corbusiera a jeho provedení domu Maison Citrohan II z roku 1922.

architekt se stavebníkem plánovali umístit sklady uhlí, náradí a potravin, prádelnu, místnost pro ústřední topení a byt šoféra. V přízemí Gočár navrhl vedle vstupu garáž, schodišťovou halu, kuchyň s příslušenstvím, rozměrný obývací pokoj situovaný do východní části podlaží, jenž měl prosvětlovat dlouhý okenní pás, a připojenou rozlehlou pracovnu otevřenou rozměrným pásovým oknem na jih. Patro bylo vyhrazeno soukromým pokojům – oddělené pánské a dámské ložnici, pokoji pro hosta, dvěma koupelnám a toaletě. Před pánským pokojem se měla rozkládat prostorná terasa poskytující výhled do údolí Vltavy.

V průběhu roku 1933⁷⁴² se nicméně od tohoto projektu ustoupilo a Gočár navrhl zcela nově koncipovaný dvoupodlažní dům, s polozapuštěným suterénem, jehož základem se stala tradiční forma půdorysu – čtverec, na severní straně rozšířená o garáž. Suterén, jenž je u všech vil situovaných v nejnižší (tedy nejsvažitéjší) řadě zastavovaného území zvýšen částečně nad terén, pomáhá stavbu lépe usadit do terénu. Jeho úroveň také opticky zdůrazňuje rustikální podezdívka z lomového kamene, v stejném řešení uplatněná na protějším domě Julia Glücklicha, ovšem netradičně užitá v rámci celé kolonie. Naopak konvenčně je zvolena kombinovaná materiállová technologie – zděná cihelná konstrukce s dvěma železobetonovými vnitřními sloupy uprostřed.

Protože se je stavba situována do horní části lichoběžníkového pozemku, v úrovni druhé uliční řady, je hlavní vstup orientován ze severu, z ulice Na Babě. Vstup je řešen podobným způsobem jako u protějščí vily profesora Julia Glücklicha. Na severozápadní straně v úrovni přízemí architekt dům rozšířil o předsunutou hmotu garáže, situovanou vedle vchodu do domu, jež také mírně zasahuje do dispozice přízemí. Kompaktní krychlovou hmotu domu Gočár narušil pouze tím, že v horním podlaží vyřízl „*takřka loosovským způsobem roh fasády*“⁷⁴³ a vytvořil tak čtvercovou terasu částečně krytou střešní markýzou, jež se stala jediným otevřeným prostorem domu. Severní fasáda domu je strohá, pouze s utilitárně umístěnými okénky, za to jižní průčelí je přístupné slunci a výhledu na Prahu.

Stavební povolení ke svému domu Stanislav Mojžíš získal 1. července 1935. Stavební práce provedené firmou Václava Nekvasila byly dokončeny o devět měsíců později a kolaudace se konala 4. dubna 1936.

⁷⁴² Proměna půdorysu tvaru písmene L na čtvercový se objevuje na plánech datovaných 6. března 1933.

⁷⁴³ Rovněž přerušovaná střešní lizéna střešního patra asociuje klasické tvarosloví Adolfa Loose. Cit. viz Stephan Templ (pozn. 543), s. 114.

I když vnější forma domu vykazuje spíše tradiční a úsporný architektonický koncept, dispoziční řešení je naopak velkorysé. V suterénu, tradičně vymezenému hospodářskému a provoznímu zázemí, se nacházelo skladiště, sušárna, mandlovna, prádelna, sklad uhlí, dříví a koksu, místnost s ústředním topením a prostor pro sklad zahradního nářadí.

V některých vilách na Babě⁷⁴⁴ lze vidět snahu architektů o uplatnění úsporné podoby tzv. *Raumplanu*⁷⁴⁵ – jednotného prostorového celku sestaveného z místností s odlišnou úrovní podlah a nestejnou výškou stropů. I Josef Gočár, inspirován loosovou prostorotvornou koncepcí,⁷⁴⁶ nechal tento prvek vniknout do organismu Mojžíšova domu. Vnitřní dispozici rozdělil podélnou vstupní halou s jednoramenným schodištěm umístěným ve střední části domu.⁷⁴⁷ V přízemí prostorově oddělil hlavní společenskou místnost – obývací pokoj, který položil o dva stupně níže než ostatní prostory v přízemí.⁷⁴⁸ Vstup do rozlehlého obývacího pokoje („*living room*“) o výměře 50 m², který se rozprostírá přes celou jižní polovinu přízemí, je umožněn velkorysým čtyři metry širokým vstupem ze schodišťové haly. Tento hlavní společenský prostor, jenž byl původně v plánech pro stavební povolení označen jako pracovní ateliér, Petr Ulrich přirovnává k obytným halám amerických apartmémentů s krbem a třemi velkými okny.⁷⁴⁹ Hlavní předností velkoryse pojatého prosvětleného prostoru bezesporu představuje okenním pásem otevřené jihovýchodní nároží se sníženým parapetem a s místem pro sezení, které nabízí ničím nerušený excelentní panoramatický výhled.

⁷⁴⁴ Například dvouúrovňové přízemí ve vile Pavla Janáka, Nad Pařankou 16, čp. 1785; výškově diferencovaný obytný prostor v domě Hugo Zaořálka, Na Ostrohu 54, čp. 1708; obytný interiér řešený ve dvou úrovních ve vile Cyrila Boudy, Na Ostrohu 46, čp. 1712 a ateliér vedoucí přes jedno a půl patra v obydlí Ladislava Sutnara, Průhledová 2, čp. 1790.

⁷⁴⁵ Ideje *Raumplanu* rozvinul Adolf Loos, když přestal komponovat svou architekturu v plánech, ale v prostorech. Poprvé tuto interiérovou koncepci použil ve schodišťovém vestibulu obchodního domu Goldman & Salatsch ve Vídni. Myšlenku dále rozvinul v realizacích vídeňských rodinných domů, jako například vile Moller, Scheu či Rufer. K rozvinutým příkladům *Raumplanu* patří interiér domu Tristana Tzary v Paříži, nezrealizovaný návrh domu Josephiny Bakerové, avšak především vila pro Františka a Miladu Müllerovy v Praze.

⁷⁴⁶ Založenou na dramatickém odstupňování výšek jednotlivých místností podle jejich funkce i symbolického významu, komponovaných kolem ústředního schodiště. Koncepce umožňuje jak vzájemné pohledové propojení místností a hru s prostorovými iluzemi, tak i maximální využití vnitřního prostoru domu. Místnosti umístěné v různých horizontálních úrovních jsou navzájem propojeny několika schody.

⁷⁴⁷ Podobně jako u sousední vlastní vily Pavla Janáka nebo v Gočárově vile Viléma Blümela ve Starých Dejvicích. V Mojžíšově vile umístění haly se schodištěm do středu domu naznačuje spíše trojtraktovou dispozici, která je ovšem z hlediska konstrukce dvojtraktem.

⁷⁴⁸ Právě rozdílnou úrovní ústřední místnosti a umístěním schodiště si Gočár pohrával s výškovou diferenciací podobně jako roku 1931 Pavel Janák u vlastního domu na vedlejší parcele.

⁷⁴⁹ Viz Petr Ulrich, Alena Křížková (pozn. 740), s. 119.

Mojžíšovi patřili ovšem, co se uměleckého vkusu týká, spíše ke konzervativněji založeným Gočárovým klientům. Dům si zčásti vybavili starším nábytkem ze svého předchozího domova.⁷⁵⁰ Zbývající část jim navrhl architekt V. Grégr. Kromě jiného architekt navrhl na přání paní Mojžíšové do obývacího pokoje krb.⁷⁵¹

Dalším prostorem v přízemí je k obývacímu pokoji ze severu přiléhající jídelna, která sousedí s kuchyní s oknem do ulice. Patro je oproti přízemí pojato jako ryze soukromé. Rozprostírají se zde dvě jižně orientované ložnice, naproti situovaná šatna s koupelnou a toaletou a ložnice na východní straně se vstupem na terasu. Z terasy je umožněn výhled na kaskádovitě upravenou zahradu, nacházející v dolní části svažitého pozemku, na jejíž úpravách se podílel zahradní architekt Otokar Fierlinger.

Ze všech čtyřech realizovaných Gočárových staveb na Babě je Mojžíšova vila pojata jednoznačně nejkonvenčněji. Jako jediný z domů není tvořena podélnou, ale krychlovou formou. Centralizovaná forma půdorysu příliš nereflektuje funkcionalistický princip biologických norem oslunění jednotlivých místností, které umožňuje fronta obytných a soukromých pokojů situovaných k sluneční straně v protažené hmotě domu. Také zde nejsou uplatněny další tradiční funkcionalistické prvky, jako například dlouhá pásová okna, rozlehlé terasy s trubkovitým zábradlím, vstupní a střešní markýzy. Důvodem tohoto tradičního architektonického pojednání⁷⁵² mohou být spory architekta se stavebníkem v průběhu realizace, jež údajně vedly až k architektově distanci od projektu,⁷⁵³ který byl nakonec dokončen bez autorského dohledu.⁷⁵⁴

Vila bohužel během let utrpěla četnými nevhodnými úpravami. Již v roce 1939

⁷⁵⁰ Viz Eliška Varyšová (pozn. 620), s. 61.

⁷⁵¹ Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Grégr, korespondence V. Grégra s paní Mojžíšovou ohledně vnitřního zařízení vily (1935-1936).

⁷⁵² Svou zevní formou (čtvercovým půdorysem, tvary oken, vykrojeným nárožím tvořícím terasu, přízemní křídlem, protaženém k uliční čáře, obsahující vstup či garáž) oživuje spíše koncept vily Gočárových sestry Anny Gastgebové v Bohdanči z roku 1930.

⁷⁵³ Architekti při zpracování projektů usilovali o to, aby domy vyjadřovaly „*všeobecně zásady dobrého a zdravého bydlení*“. Bylo třeba sjednotit tyto zásady s konkrétními požadavky a individuálními potřebami investorů a udržet přitom i typickou míru bydlení. Spojit vše do ideálního projektu nebylo často bez nesnáží. „*Zvláště úprava schodů, výšky místností, velikosti oken, volba vhodného materiálu pro stavby, pro podlahy atd. daly projektantům mnoho průkopnické práce.*“ Naskytly se i případy, kdy projekt nemohl být vůbec ve shodě proveden. „*V jednom případě původní projektant si vyžádal, aby nebyl nadále uváděn jako autor.*“ Viz Pavel Janák, Organisační práce, in: Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54), s. 9.

⁷⁵⁴ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 223.

bylo nutné opravit fasádu, Stanislav Mojžíš se rozhodl původní vápennou omítku vyměnit za nevhlednou břízolitovou. V roce 1967, po úmrtí Stanislava Mojžíše, nechal nový vlastník v suterénu zřídit byt o dvou obytných místnostech. Atika domu musela být kvůli zatékání navýšena a vytvářela tak mělkou římsu.⁷⁵⁵ Vnitřní zařízení domu se zachovalo pouze z malé části.

Stavba se nicméně, kromě výše zmíněných zásahů, nacházela v téměř původním stavu. V roce 2009 vilu odkoupil nový majitel, který se rozhodl pro kompletní rekonstrukci vily i zahrady. Ze způsobu provedení obnovy, zpracované architektem Jakubem Ciglerem⁷⁵⁶ z architektonického ateliéru Cigler Marani architects, bohužel znovu vyvstala neutuchající otázka dostatečné ochrany památkové zóny osady Baba vztahující se na jednotlivé domy.⁷⁵⁷ Mojžíšova vila se stala jednou z vil v kolonii, která prošla ráznou přestavbou za účelem zvýšení provozního standardu. Cigler provedl poměrně razantní zásah, nerespektující původní Gočárův projekt.⁷⁵⁸ Obnova se dotkla zejména vnitřní dispozice, jež byla celkem zásadně změněna⁷⁵⁹ a vzhledu celého jižního průčelí.⁷⁶⁰ Na vilu, jež nedisponuje statusem chráněného objektu, který

⁷⁵⁵ Viz Eliška Varyšová (pozn. 620), s. 61.

⁷⁵⁶ Doc. Ing. arch. Jakub Cigler (*1962), architekt, pedagog, člen Sboru expertů pro památkovou péči MHMP. Praxi absolvoval v Londýně nejdříve ve společnosti Richard Horden Associates a poté ve studiu Future Systems u Jana Kaplického. V roce 1989 zahájil vlastní soukromou praxi v Praze založením Studia Jakub Cigler, pracoval v New Yorku na projektu RVD Gallery v Soho, současně se v roce 1990 podílel na otevření pobočky Future Systems v Praze. Po návratu začal vyučovat na katedře architektury při VŠUP jako asistent prof. Martina Rajniše. V listopadu 2001 Jakub Cigler založil společnost Cigler Marani Architects se svým společníkem Vincentem Marani. Vedle úspěchu v zahraničí (The International Glascentrum v Haagu v Nizozemí, Museum Van Der Togt v Amstelveen v Nizozemí) Jakub Cigler proslul v Praze jako tvůrce rekonstrukcí, urbanistických projektů a budov zasazených do kontextu města (Portheimka Centre, rekonstrukce holešovického pivovaru, Sídlo Rádia Svobodná Evropa v Praze 10, chodovský The Park a žižkovský Luxemburg Plaza). Mezi nejúspěšnější projekty patří návrh na dostavbu Staroměstské radnice a rekonstrukce Václavského náměstí. Viz Doc. Ing. arch. Jakub Cigler, *křížovatky architektury*, dostupné na http://www.krizovatkyarchitektury.cz/2010/download/z_cigler.pdf, vyhledáno 26. 5. 2014.

⁷⁵⁷ Domy v osadě Baba byly v roce 1964 zapsány do seznamu chráněných objektů památkového zájmu. Tato kategorie byla však zrušena a stavby tak zůstaly bez ochrany. Na tento fakt v 70. letech bezvýsledně upozorňoval památkový ústav. Viz Eliška Varyšová (pozn. 620), s. 31. Jedinou stavbou, prohlášenou za kulturní památku, je pouze vila Ladislava Sutnara (prohlášena v roce 2000).

⁷⁵⁸ Vzorně byla provedena obnova fasád, jež se řídila rekonstrukcí vily Karla Babky a Lídy Baarové od Ladislava Lábuse.

⁷⁵⁹ V interiéru se změny dotkly nejvíce suterénních prostor. Za účelem zřízení relax a wellness centra se nechaly vybourat všechny dělicí příčky a interiérová skladba prošla kompletní přeměnou. Sporná změna suterénní dispozice se uskutečnila na přímluvu (dobrozdání) Zdeňka Lukeše (2009). V suterénu byl nakonec vyhlouben bazén, což vedlo k dalším dispozičním úpravám oproti prvnímu projektu. Přízemí i patro prošlo také určitými úpravami, ovšem v porovnání se suterénem, mnohem méně radikálními. V přízemí se například nechala vybourat příčka, oddělující obývací pokoj a kuchyň. Z obývacího pokoje majitel odstranil krb, který byl vyhodnocen jako nepůvodní, a nahradil ho novým. Velkých terénních úprav se dočkala i zahrada. Viz Eliška Varyšová (pozn. 620), s. 61-62.

⁷⁶⁰ Původním dvěma jižním oknům byl odstraněn parapet a nahradila je okna francouzská, která

by zaručil dodržení pravidel památkové ochrany, se vztahují pouze zásahy ochrany městské památkové zóny – především zachování exteriérů budov a veřejných interiérů, včetně uměleckohistorických prvků, rázu a měřítka zástavby. Tedy jak správně konstatuje Eliška Varyšová: „*jestliže jsou u domů předmětem ochrany pouze exteriéry, když jejich tvůrci kladli takový důraz na nové dispozice a vybavení jako ukázkou nového životního stylu moderního člověka, nelze účinně ochránit samotný charakter domu*“.⁷⁶¹

Vývoj bádání

Plánová a fotografická dokumentace k vile Stanislava Mojžíše-Loma je uložena v Archivu Národního technického muzea v Praze,⁷⁶² veškerá stavební i výkresová dokumentace se nachází na stavením úřadu Prahy 6.⁷⁶³ Protože Mojžíšova vila byla vystavěna až v letech 1935-1936, tedy více jak tři roky po stavební výstavě konající se na podzim 1932, není proto textově ani plánově představena v doprovodném katalogu zpracovaném Pavlem Janákem a Ladislavem Sutnarem.⁷⁶⁴ V brožuře je nicméně stavba zakreslena (tehdy ještě navržená na půdorysu L) a označena katalogovým číslem 21. Konstatuje se u ní pouze, že „*projektuje prof. arch. J. Gočár, připraveno ke stavbě*“.⁷⁶⁵

Nad vilou se ve svém zpracování osady Baba zamýšlí rakouský historik moderní architektury Stephan Templ.⁷⁶⁶ Stavebníkovu osobnost můžeme velmi dobře rekonstruovat díky disertační práci Miroslava Laiskeho z roku 1949⁷⁶⁷ a Lomovu dramatickou či literární tvorbu zachycuje příspěvek Viktora Kudělky v *Lexikonu české literatury*.⁷⁶⁸

Nejnovější pohled na dramatikovu osobnost, život a rodinné zázemí nabídla

doplnilo třetí okno v levé části v ose oken vyššího patra. Jižní průčelí zvýšeného suterénu tedy místo původní pevné stabilní podezdívky získalo nový odlehčený prosklený vzhled, neodpovídající původnímu charakteru domu

⁷⁶¹ Viz Eliška Varyšová (pozn. 620), s. 66.

⁷⁶² Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro pana JUDr. Stanislava Mojžíše-Loma v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 8, čk. 570/31 (1931) [pol. 194].

⁷⁶³ Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1783 (autorka nezískala přístup).

⁷⁶⁴ Viz Pavel Janák, Ladislav Sutnar (pozn. 54).

⁷⁶⁵ Ibidem, s. 62.

⁷⁶⁶ Viz Stephan Templ (pozn. 543), s. 113-115.

⁷⁶⁷ Miroslav Laiske, *Stanislav Lom* [disertační práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1949.

⁷⁶⁸ Viktor Kudělka, Stanislav Lom, in: Vladimír Forst (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 2/II (K-L), Praha 1985-2008, s. 1212-1214.

Jana Leciánová ve své bakalářské diplomové práci *Stanislav Lom*⁷⁶⁹ obhájené v roce 2009.

Mojžíšovu domu se dostalo další náležitě pozornosti až roku 2010, kdy ho kolektiv autorů pod vedením Zdeňka Lukeše zařadil vedle ostatních Gočárových vil na Babě do architektonické velké monografie.⁷⁷⁰ O tři roky později byla stavba prezentována Petrem Ulrichem a Alenou Křížkovou mezi 33 vilami realizovanými v rámci výstavy moderního bydlení v publikaci *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*.⁷⁷¹

Památkářské hledisko v pohledu na dům aplikuje ve své bakalářské práci, nesoucí název *Osada Baba – historie a současnost*,⁷⁷² Eliška Varyšová. Autorka se v textu zaměřuje především na poválečný vývoj kolonie a současný stav jednotlivých domů z hlediska památkové ochrany. V druhé kapitole autorka na deseti příkladech staveb, jež nejsou památkově chráněnými objekty, nastiňuje různé přístupy k jejich obnově. Samostatnou kapitolu Varyšová věnuje provedené rekonstrukci vily Stanislava Mojžíše-Loma, kterou v závěru vyhodnocuje jako povedenou, přičemž spornými podle autorky zůstávají pouze radikální zásahy v suterénu a nově vyvedená francouzská okna v jižní fasádě. Řešení obnovy vily autorka srovnává s rekonstrukcí sousední vily Pavla Janáka, u které byl však zvolen mnohem citlivější přístup. Vzorná obnova fasády a zateplovací systém působí podle Varyšové dojmem „vykoupení razantních zásahů v suterénu“.⁷⁷³

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro pana JUDr. Stanislava Mojžíše-Loma v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 8, čk. 570/31 (1931) [pol. 194].
- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Grégr, Korespondence V. Grégra s paní Mojžíšovou ohledně vnitřního zařízení vily (1935-1936).
- Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp.

⁷⁶⁹ Viz Jana Leciánová (pozn. 717).

⁷⁷⁰ Viz Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.] (pozn. 4), s. 223, 375.

⁷⁷¹ Viz Petr Ulrich, Alena Křížková (pozn. 740), s. 119-121.

⁷⁷² Viz Eliška Varyšová (pozn. 620), s. 60-62.

⁷⁷³ *Ibidem*, s. 62.

1783 (autorka nezískala přístup).

- Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Lom Stanislav (vl. jm. Stanislav Mojžíš), inv. č. 385.
- Soukromý archiv prof. Ing. Arch. Vladimíra Šlapety, DrSc.

Literatura

- Vilém Závada, Rozhovor se Stanislavem Lomem, *Rozpravy Aventina* VII, leden 1932, č. 16, s. 125.
- Pavel Janák, Ladislav Sutnar, *Výstava bydlení. Stavba osady Baba* [kat.], 1932.
- [Jr.], Pětašedesátiny St. Loma-Mojžíše, *Rovnost*, 1948, 13. 11., s. 3.
- Miroslav Laiske, *Stanislav Lom* [disertační práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1949.
- František Götz, K sedmdesátým narozeninám St. Loma, *Literární noviny* II, 1953, č. 46, s. 10.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 49.
- Jiří Hájek, St. Lomovi k pětasedmdesátinám, *Divadelní noviny* II, 1958, č. 8, s. 3.
- Jan Císař, Dramatikovo jubileum, *Literární noviny* VII, 1958, č. 46, s. 12.
- Pavel Grym, životní jubileum dramatika St. Loma, *Lidová demokracie*, 1958, 13. 11., s. 3.
- [V.], Jubileum St. Loma, *Práce*, 1958, 13. 11., s. 5.
- Emanuel Janský, V době na Vinohradech..., *Kulturně politický kalendář*, 1963, s. 117.
- Jaroslav Kunc, Stanislav Lom, in: *Česká literární bibliografie: 1945-1963. Soupis článků, statí a kritik z knižních publikací a periodického tisku let 1945-1963 o dílech soudobých českých spisovatelů. Díl I. A-M*, Praha 1963, s. 544-546.
- František Černý, *Theater – Divadlo*, Praha 1965, s. 29, 361.
- Bohumil Polan, Divadelní morality Stanislava Loma, in: *Místo v tvorbě*, Plzeň 1965, s. 90-98.
- Otakar Štorch-Marien, *Ohňostroj: Paměti nakladatele Aventina II*,

Praha 1969, s. 284, 297, 441-442.

- *Český funkcionalismus: 1920-1940*, sv. 3, Architektura, Praha 1978, strana neoznačena (kat. č. 15).
- Vladimír Šlapeta, *Praha 1900-1978. Průvodce po moderní architektuře*, Praha 1978, s. 16.
- Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368-379.
- Marcella Husová, Antonín Mojžíš, in: Vladimír Forst (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 3/I (M-O), Praha 1985-2008, s. 311-312.
- Viktor Kudělka, Stanislav Lom, in: Vladimír Forst (ed.), *Lexikon české literatury. Osobnosti, díla, instituce*, 2/II (K-L), Praha 1985-2008, s. 1212-1214.
- František Černý, *Kalendárium dějin českého divadla*, Praha 1989.
- Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995, s. 348, 517.
- Jan E. Svoboda, Jindřich Noll, Ester Havlová, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000, s. 67-71, 81.
- Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000.
- Rostislav Švácha, Zkáza Baby, *Literární noviny XI*, č. 40, 27. 9. 2000, s. 5.
- Rostislav Švácha, Baba před likvidací?, *Mladá fronta Dnes*, č. 288, 12. 12. 2000, region Praha, s. 3.
- Zdeněk Lukeš, *10 století architektury [6]. Architektura 20. století*, Praha 2001, s. 108.
- Rostislav Švácha, Dvě publikace o Babě, *Věstník Klubu Za starou Prahu XXXI*, č. 1-2/2001, s. 37.
- Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 113-115.
- Vladimír Šlapeta, *Osiedle Baba. Plany i modele*, Wroclaw 2002
- Jana Leciánová, *Stanislav Lom* [bakalářská diplomová práce], Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2009.
- Petr Ulrich (ed.) [et al.], *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009.
- Zdeněk Lukeš, Gočárovy pražské stavby, Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010, s. 27-30.

- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 223, 375.
- Veronika Pecová, *Organizace výtvarné práce v duchu přítomné doby – Svaz československého díla* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2010.
- Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Marie Mojžíšové a Stanislava Mojžíše-Loma, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 119-121.
- Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013, s. 60-62.

Internetové zdroje

- Petr Volf, Baba, *jedinak.cz*, dostupné na <http://www.jedinak.cz/stranky/txtbaba.html>, vyhledáno 25. 9. 2013.
- Martin Rosa, Meziválečné výstavy soudobého bydlení, *Archiweb*, dostupné na <http://www.archiweb.cz/salon.php?type=&action=show&id=2283>, vyhledáno 25. 9. 2013.
- Markéta Trávníčková, Stanislav Lom, *Slovník české literatury po roce 1945*, dostupné na <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=927&hl=lom+>, vyhledáno 7. 2. 2014.
- Stanislav Lom, *Archiv Národního divadla*, dostupné na <http://archiv.narodni-divadlo.cz/default.aspx?jz=cs&dk=Umelec.aspx&ju=2694&sz=0&abc=L&pn=356affcc-f301-3000-85ff-c11223344aaa>, vyhledáno 7. 2. 2014.
- Mojžíš-Lom, Stanislav, *Langhans*, dostupné na <http://www.langhans.cz/cz/archiv/online-archiv/name/m/mojzis-lom/>, vyhledáno 7. 2. 2014.
- Odbor Public Relations MHMP, Tisková konference na téma Památkové péče ochrana památek v Praze, *obnova.sk*, dostupné na <http://www.obnova.sk/clanok/tiskova-konference-na-tema-pamatkova-pece-ochrana-pamatek-v-praze>, vyhledáno 16. 6. 2014.

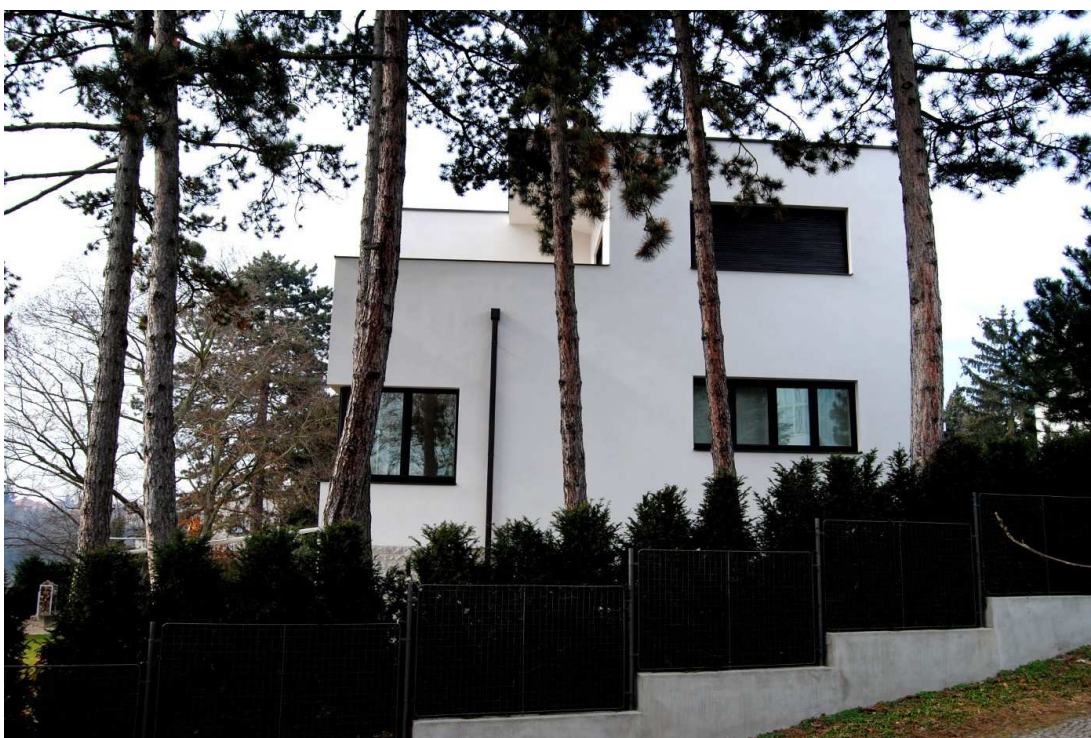
279. Jižní průčelí, 2014.

280. JUDr. Stanislav Možíš-Lom, 1929.

281. Pohled od severozápadu, 2014.

282. Východní průčelí. 2014.

283. Vila před rekonstrukcí, 2006.

284. Vstupní průčelí před rekonstrukcí, 2005.

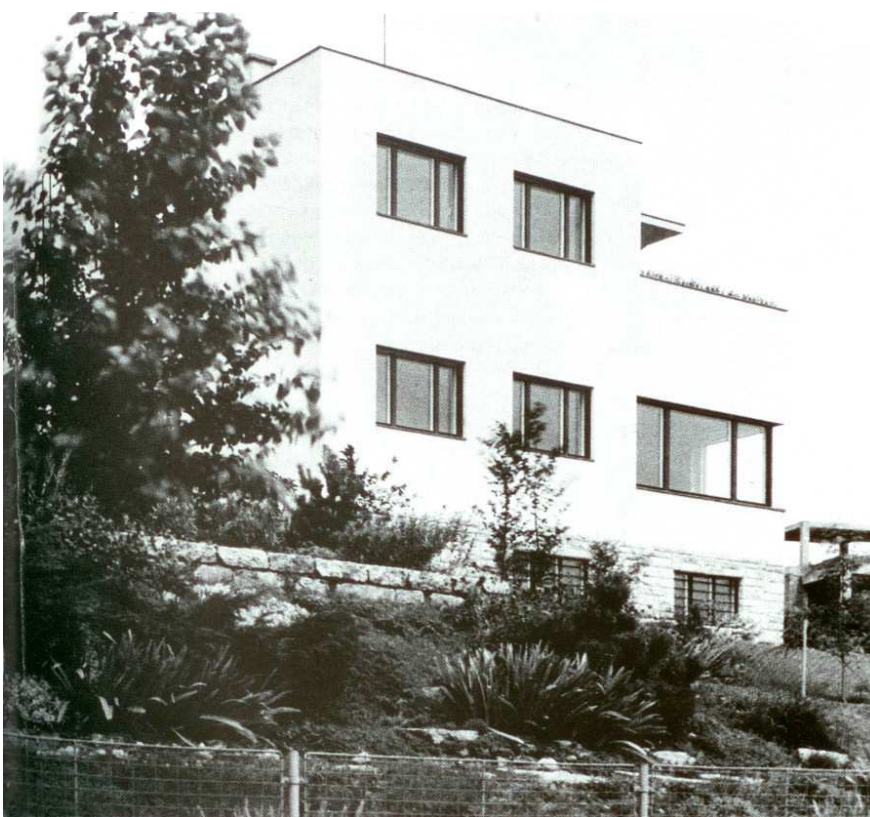
285. Herainova a Mojžíšova vila z jihu, konec 30. let.

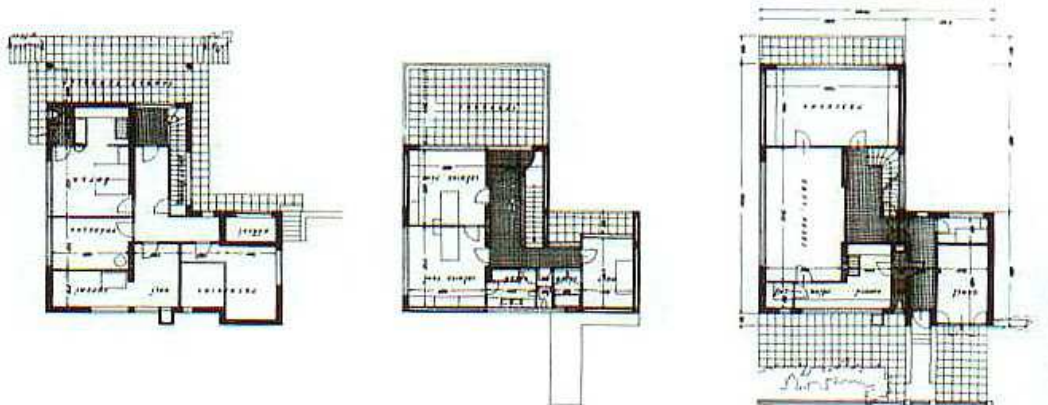
286. Jihovýchodní pohled, dobová fotografie.

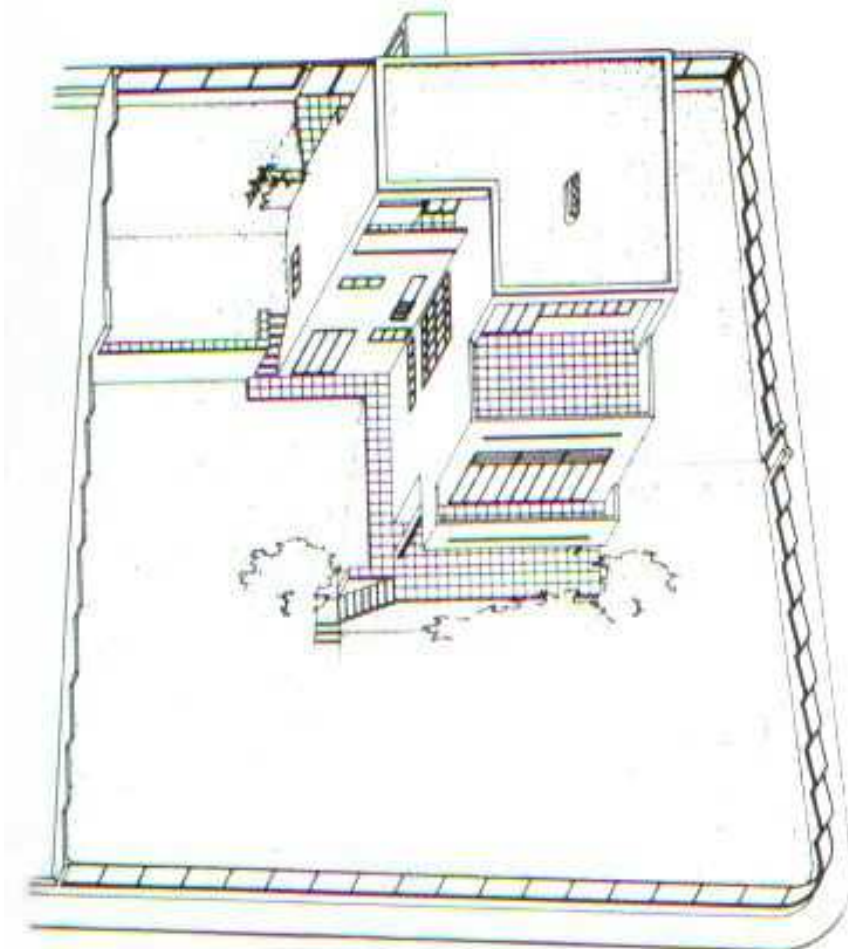
287. Jihovýchodní nároží, dobová fotografie.

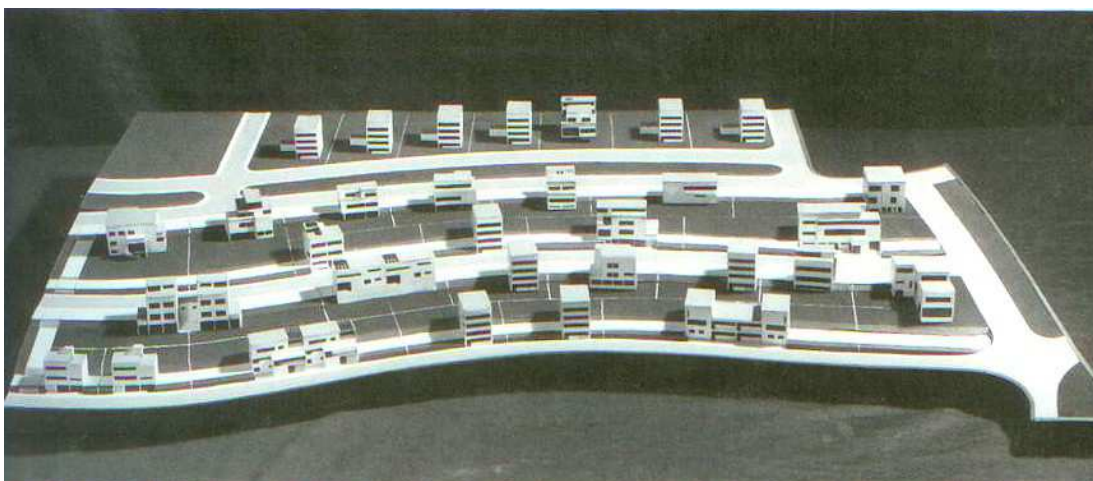
288. Jižní průčelí, dobová fotografie.

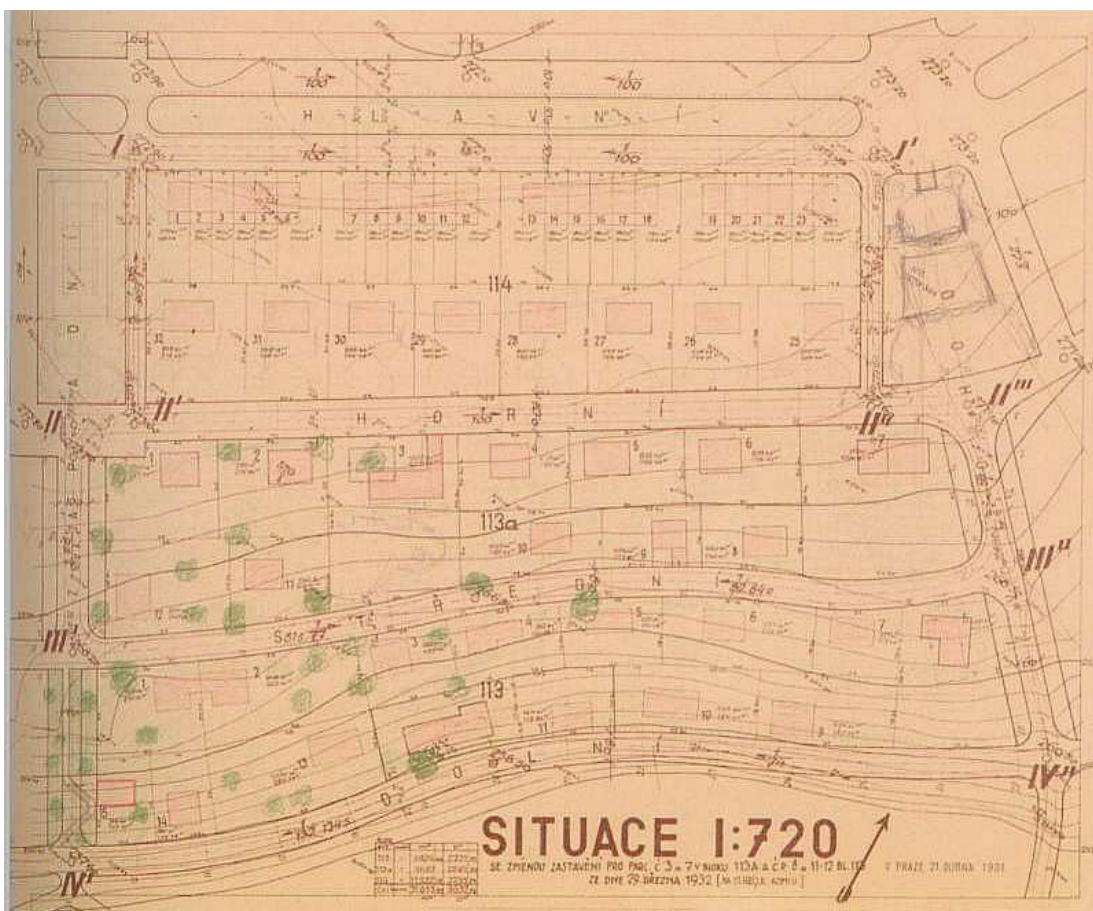
289. Půdorys suterénu, patra a přízemí nerealizovaného projektu.

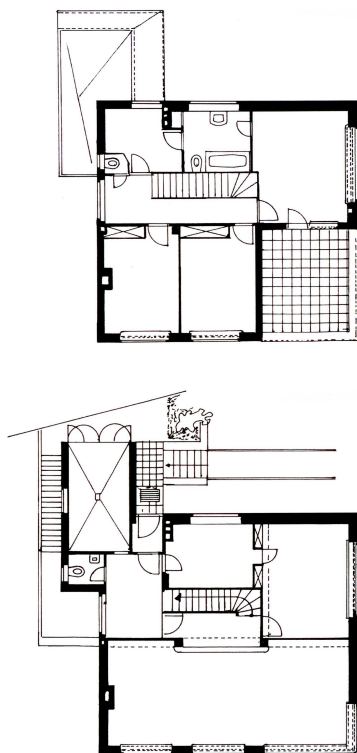
290. Axonometrie nerealizovaného projektu.

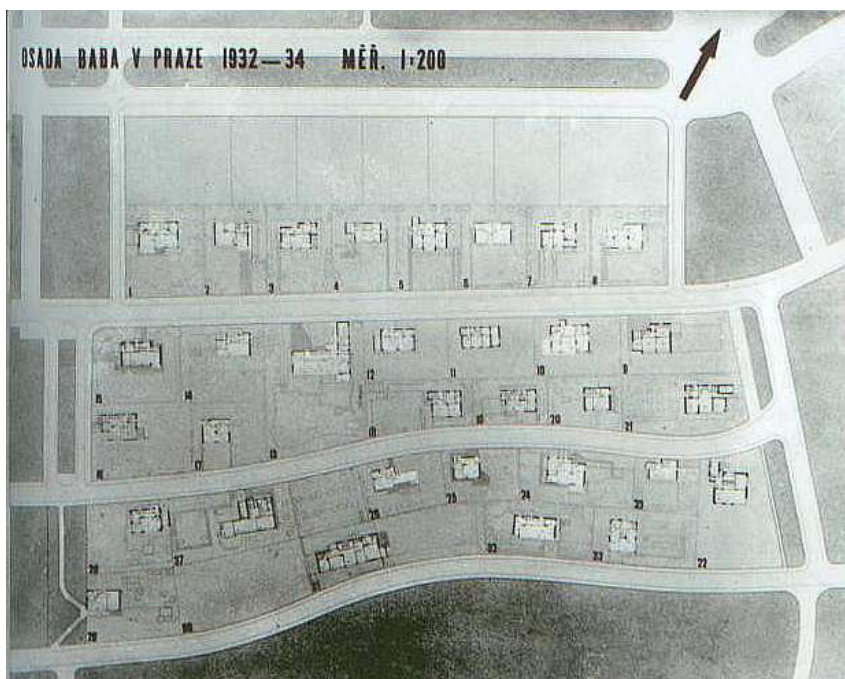
291. Propagační model osady Baba z ledna 1930 (J. Kuba) s Mojžíšovým domem v původní nerealizované podobě.

292. Plán konečné regulace z března 1931 se zakreslením Mojžíšova domu v původní nerealizované podobě.

293. Půdorys patra a přízemí.

294. Plán osady Baba zachycující jednotlivé domy s půdorysem přízemí a z větší části i naznačenou situací zahradních úprav.

295. Vila a zahrada po rekonstrukci, 2012.

296. Stanislav Mojžíš-Lom hledící z okna
obývacího pokoje v přízemí vily, 40. léta.

5 Nerealizované stavby

- 1) Rodinný dům MUDr. Šoba v Kuklenách u Hradce Králové,
1909**
- 2) Vila Antonína Petrofa v Hradci Králové,
1909 – 1910**
- 3) Vila Emanuela a Pavly Mazánkových v Soudném u Jičína,
1910**
- 4) Vila Emila Pavla Lányho v Kolíně nad Labem,
1911**
- 5) Činžovní vila Karla Jelínka v Kolíně nad Labem,
1911 – 1912**
- 6) Rekonstrukce tzv. Starého domu pro Dušana Binka v Krucemburku,
1913**
- 7) Vila Viléma Eisenmanna v Červeném Kostelci,
1920 – 1921**
- 8) Adaptace vily Kuneše Sonntága v Praze 6 – Dejvicích,
1923 – 1927**
- 9) Vila ředitele Obecných a měšťanských škol v Hradci Králové,
1925 – 1928**
- 10) Vila továrníka Čáslavského v Častolovicích,
1926**
- 11) Vlastní vila Josefa Gočára v Praze 6 – Dejvicích,
1928**
- 12) Vila továrníka Vaníčka v Praze 6 – Dejvicích,
1929**
- 13) Vila šéfredaktora Krejčího v Praze 6 – Dejvicích,
1930**

5.1 Rodinný dům MUDr. Šoba v Kuklenách u Hradce Králové

Umístění: Kukleny u Hradce Králové, kraj Královéhradecký

Autor: Josef Gočár

Stavebník: MUDr. Šob, lékař

Datace: 1909

Prameny

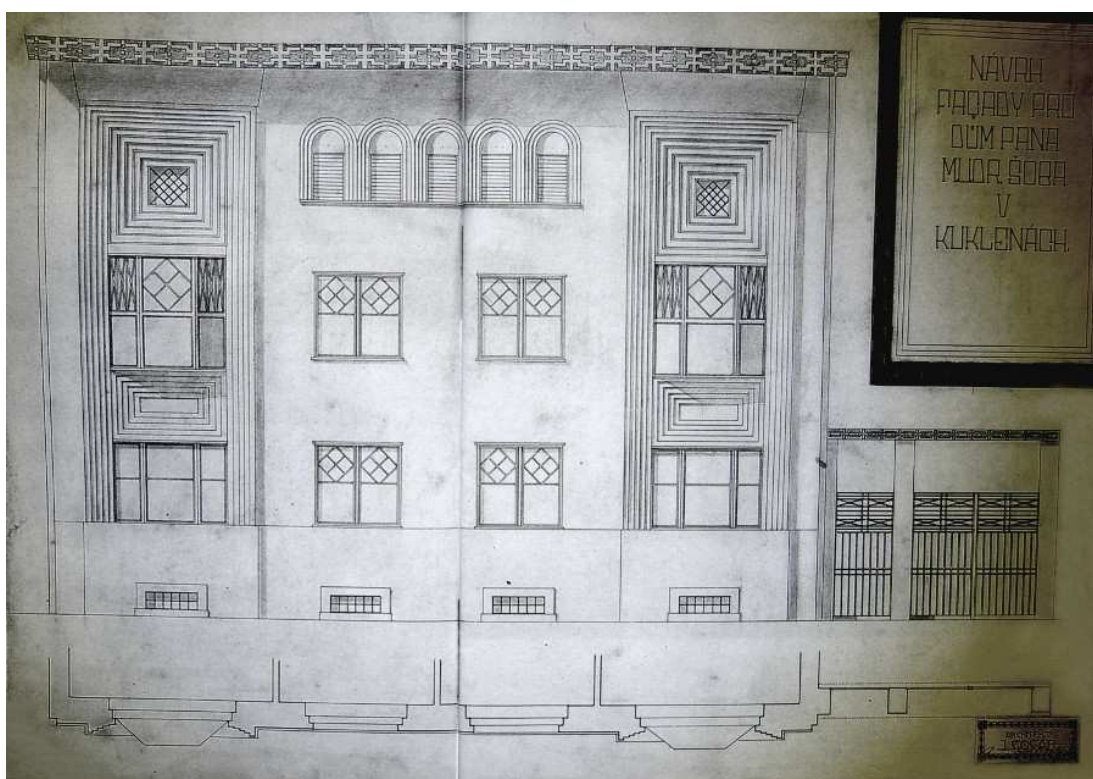
- Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01.

Literatura

- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50 (projekt mylně pojmenován jako „Návrh průčelí domu MUDr. Šely v Kuklenách“).
- Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové* [kat. výst.], Hradec Králové, 2010, s. 14-15.
- Jan Jakl, *Sny a vize – Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové*, in: Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010, s. 15-16.

Jiné zdroje

- Výstava *Sny a vize. Neuskutečněné návrhy Josefa Gočára pro Hradec Králové*, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, 18. 5. 2010 – 31. 10. 2010.

297. Návrh hlavního průčelí, 1909.

5.2 Vila Antonína Petrofa v Hradci Králové

Umístění: Brněnská ulice, Hradec Králové, kraj Královéhradecký

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Antonín Petrof starší, majitel továrny na piana

Datace: 1909 – 1910

Prameny

- Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Antonín Petrof, továrna na piana, Hradec Králové, inv. č. 89, karton č. 24.
- Státní oblastní archiv Zámorsk, neinventarizovaný fond NAD 2832, př. č. 143/2000, poř. č. 65, karton 67.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, Rodina Petrofů, inv. č. 2, 19, 23, 31, 35, 36, 38, 40, 46, 47, 48, 50, 52, 58, karton č. 1.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, Rodina Petrofů, inv. č. 68, kniha 1.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, Rodina Petrofů, inv. č. 69, kniha 2.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, Rodina Petrofů, inv. č. 108-117, krabice 2.
- Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01.

Literatura

- Joža Gočár, Villa v Hradci Králové [reprodukce], *Styl* II, 1910, s. 30-32.
- Antonín Petrof, *Ratibor* XXXII, 1915, č. 21, 11. 9., s. 1.
- Josef Gotvald, Antonín Petrof, *Královéhradecko* IV, 1926-1927, č. 1, s. 15.
- [?], Chvalně známá továrna na piana, pianina na harmonia Ant. Petrof v Hradci Králové, *Náchodské listy*, 8. 10. 1937, s. 4.
- [?], 75 let královéhradecké továrny Ant. Petrof, *Kraj královéhradecký*, 1939, č. 40, s. 6.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50.
- Václav Sejkora, Historie firmy Petrof, *Hudební nástroje*, 1974, č. 6, s. 181-185.

- Miroslav Chalupa, Ještě jednou sága Petrofů, *Hradecký kurýr*, 27. 11. 1990, č. 48, s. 3.
- Dana Frantálová, Aleš Neděla, Nevěště je stotřicet let: U Petrofů se rozeznávají privatizační tóny, *Právo lidu*, 2. 4. 1991, č. 25, s. 3.
- Zdeněk Doubek, Antonín Petrof a něco z historie jeho továrny od založení do roku 1925, *Hradecké noviny*, 21. 1. 1994, č. 17, s. 9.
- Václav Korbel, *Petrof. Krátký pohled do historie králové hradecké firmy: Antonín Petrof 1864-1994*, Hradec Králové 1994.
- Jiří Němeček, *Historie a současnost podnikání v Hradci Králové*, Pardubice 1998, s. 64-66.
- Jiří Pavlík, *Firma Antonín Petrof* [magisterská diplomová práce], Univerzita Karlova, Praha 1998.
- [všk], Z minulosti známé Petrofovy továrny, *Hradecké noviny*, 28. 3. 1998, č. 74, s. 13.
- Luboš Stehlík, Petrof: chlouba republiky i mocnářství, *Harmonie*, 2004, č. 5, s. 16-19.
- Marek Šimůnek, S Petrofem od kolébky, *Hudební rozhledy* LIX, 2006, č. 3-12.
- Kateřina Amortová, *Petrof – význam rodinné tradice pro rozvoj výroby klavírů v Čechách* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Pardubice, Pardubice 2009.
- Jakub Potůček, *Hradec Králové. Architektura a urbanismus: 1895-2009*, Hradec Králové 2009, s. 27.
- Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové* [kat. výst.], Hradec Králové, 2010, s. 12-13.
- Jan Jakl, Sny a vize – Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové, in: Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010, s. 15-16.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 39, 371.
- Jaroslava Divišová (red.), *Encyklopedie města Hradce Králové*, 2. sv. (N-Ž),

(heslo Petrof Antonín, Petrof, spol. s r. o.), Hradec Králové 2011, s. 438-439.

- Vladislava Valchářová, Antonín Petrof, továrna na piana, in: Vladislava Valchářová (ed.), *Industriální topografie: průmyslová architektura a technické stavby. Královéhradecký kraj*, Praha 2012, s. 35-36.

Internetové zdroje

- Martina Bílá, Některé Gočárovy projekty zůstaly jen sny a vizemi, *Český rozhlas*, dostupné na <http://www.radio.cz/cz/rubrika/historie/nektere-gocarovy-projekty-zustaly-jen-sny-a-vizemi>, vyhledáno 10. 9. 2013.
- Luboš Stehlík, Petrof – chloubou republiky i mocnářství, *Muzikus.cz*, dostupné na <http://www.muzikus.cz/klasicka-hudba-jazz-clanky/Petrof-Chloubarepubliky-i-mocnarstvi~05~cerven~2004/>, vyhledáno 3. 4. 2014.

Jiné zdroje

- Výstava *Sny a vize. Neuskutečněné návrhy Josefa Gočára pro Hradec Králové*, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, 18. 5. 2010 – 31. 10. 2010.

5.3 Vila Emanuela a Pavly Mazánkových v Soudném u Jičína

Umístění: Soudná u Jičína, kraj Královéhradecký

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Emanuel a Pavla Mazánkovi, majitelé školkařského zahradnického velkozávodu v Soudné u Jičína

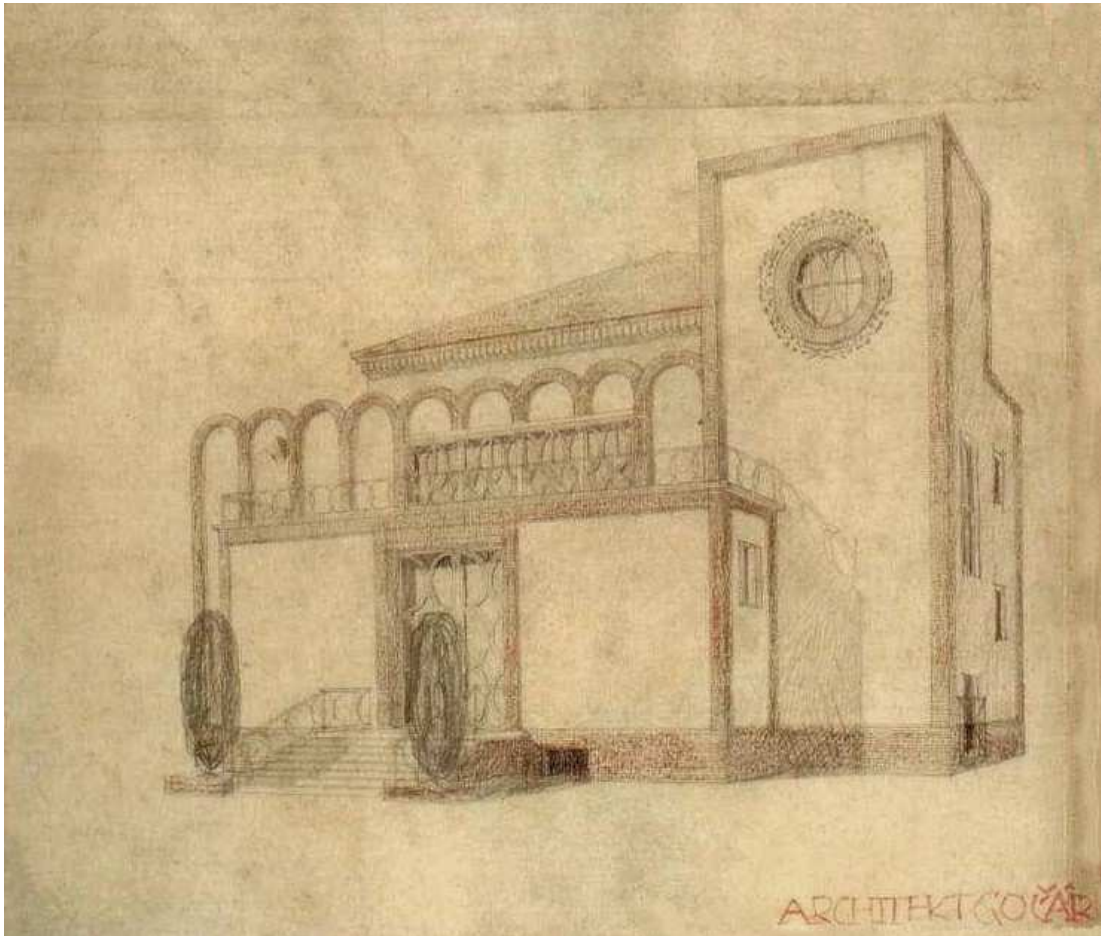
Datace: 1910

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Mazánkova vila Soudná (1910).

Literatura

- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50.
- Martin Kubelík, *Die Villa in Veneto: Zur typologischen Entwicklung im Quattrocento*, I.-II., München 1977.
- Martin Kubelík, *400 let benátských vil (1404-1797)*, Praha 1993.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 32.
- Pavel Panoch, Historické inspirace ve východočeském díle Josefa Gočára. Poznámky k mimohradeckým dílům, in: Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010, s. 21-22.

300. Perspektivní návrh vily, 1910.

5.4 Vila Emila Pavla Lányho v Kolíně nad Labem

Umístění: Kolín nad Labem, kraj Středočeský

Autor: Josef Gočár

Stavebník: JUDr. Emil Pavel Lány (1879 – 1945), český šlechtic, právník (specialista na trestní právo) a historik

Datace: 1911

Prameny

- Archiv Národního muzea, fond Lány, rodina.
- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Kolínské vily.

Literatura

- Zdeněk Wirth, Zámek Koruna v Chlumci nad Cidlinou, in: *Sborník k sedmdesátým narozeninám Karla B. Mádla*, Praha 1929, s. 161-178.
- Emil Pavel Lány, *Vzpomínky na dětství*, Liberec, 1945.
- [bh], Emil Pavel Lány zemřel, *Kostnické jiskry*, 1945, 2. 6.
- Jaroslav Kvapil, Člověk spravedlivý [JUDr. Emil Lány], *Svobodné noviny*, 1946, č. 152.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50.
- Eberhard Hempel, *Baroque Art and Architecture in Central Europe*, London 1965, s. 135.
- Marie Benešová, Barokní tradice v české architektuře 19. a 20. století, *Architektura ČSR*, 1989, č. 6, s. 45-49.
- Tomáš Fragner, Antonín Hlaváček, Rostislav Švácha [et al.], *1900-1999. 100 let kolínské architektury*, Kolín 1999, s. 8, 32.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 34.
- Vladimíra Herčíková, *Nejvýznamnější osobnosti českého vězeňství* [bakalářská diplomová práce], Fakulta humanitních studií Univerzity Tomáše Bati, Zlín 2012.

Internetové zdroje

- Emil Pavel Lány, *Wikipedie*, dostupné na http://cs.wikipedia.org/wiki/Emil_Pavel_L%C3%A1ny, vyhledáno 3. 4. 2014.
- Emil Pavel, *Uhersko*, dostupné na <http://archive.is/AqQtE>, vyhledáno 3. 4. 2014.

301. JUDr. Emil Pavel Lány, 1914.

5.5 Činžovní vila Karla Jelínka v Kolíně nad Labem

Umístění: Kolín nad Labem, kraj Středočeský

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Karel Jelínek, středoškolský učitel matematiky

Datace: 1911 – 1912

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Kolínské vily.

Literatura

- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár 1880-1945. Výstava životního díla* [kat.], Praha 1947, (nestránkováno).
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50.
Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 52, 55.

5.6 Rekonstrukce tzv. Starého domu pro Dušana Binka v Krucemburku

Umístění: Krucemburk čp. 69, okres Havlíčkův Brod, kraj Vysočina

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Dušan Binko (1884 – 1954), spolumajitel koželužské továrny v Krucemburku (švagr Josefa Gočára, bratr Josefa a Ladislava Binkových)

Datace: 1913

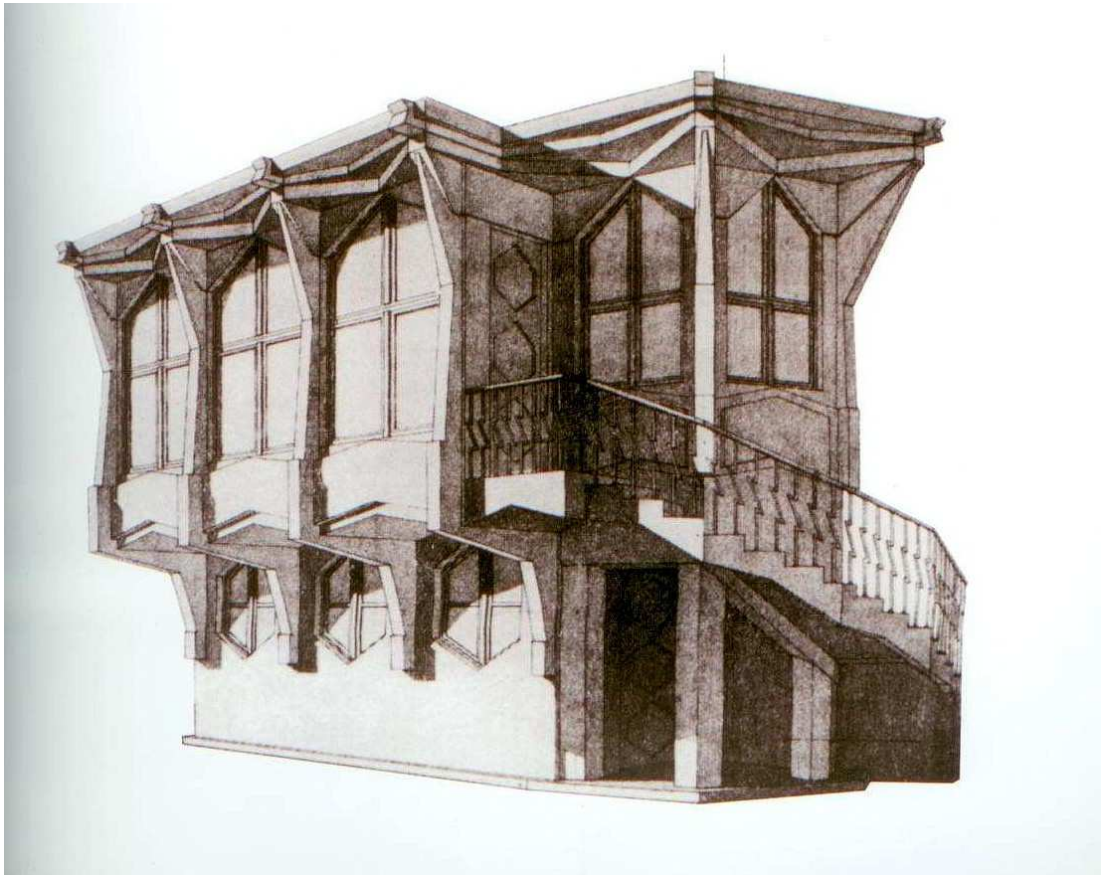
Prameny

- Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Augusta Skřivana dědic, továrna na kůže v Krucemburku.
- Státní okresní archiv Havlíčkův Brod, fond Skřivan August, Krucemburk.
- Ivan Binko, *Data obce Krucemburk od založení podnes* [rukopis], nedatováno.
- Josef Binko, *Paměti koželužny v Krucemburku* [strojopis], Krucemburk 1956.
- Soukromý archiv Ing. Jana Binka.
- Soukromý archiv Mgr. Evy Kolářové roz. Binkové.

Literatura

- Josef Kynčl, *Průvodce Krucemburkem s rodinnými kronikami*, Krucemburk 1918.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50.
- Klára Míčová, *Koželužna v Krucemburku* [bakalářská diplomová práce], Fakulta humanitních studií Univerzity Pardubice, Pardubice 2003.
- Jiří Slavík, *Život koželužské rodiny Skřivanových 1623-1815* [oborová práce k souborné zkoušce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity v Brně, 2005.
- Pavel Scheufler, *Josef Binko*, Praha 2006.
- Jiří Slavík, *Josef Binko – přítel umění a fotograf* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008.

- Jiří Slavík, *Krucemburk a život koželužské rodiny Skřivanových – Binkových* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2009.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 24.
- Jiří Slavík, Modernistický sen Dušana Binka. O výtvarných zakázkách a vlastní umělecké činnosti mladého továrníka z Krucemburku, in: Tomáš Valeš (ed.), *Work in Progress*, Brno 2011, s. 69-80.

302. Návrh kubistické verandy Starého domu, 1913.

303. Dušan Binko s manželkou Antonii (foto Josef Binko), kolem 1918.

5.7 Vila Viléma Eisenmanna v Červeném Kostelci

Umístění: Červený Kostelec, kraj Královéhradecký

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Vilém Eisenmann (1869 – 1943), velkoobchodník v Červeném Kostelci

Datace: 1920 –1921

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Dům p. Eisenmanna v Červeném Kostelci (1921) [pol. 90].

Literatura

- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50.
- Jiří Šolc, *Červenokostecko. Zlatý věk města 1890-1945*, Červený Kostelec 2004, s. 95.
- Vendula Hnídková, Rondokubismus versus národní styl, *Umění LVII*, 2009, č. 1, s. 74-84.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 117.

Internetové zdroje

- Vilém Eisenmann, *holocaust.cz*, dostupné na <http://www.holocaust.cz/cz/victims/PERSON.ITI.1300664>, vyhledáno 6. 4. 2014.

5.8 Adaptace vily Kuneše Sonntága v Praze 6 – Dejvicích

Umístění: Na baště sv. Ludmily, Praha 6 - Hradčany, kraj Hlavní město Praha

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Kuneš Sonntág (1878 – 1931), český národohospodář, agrární politik (ministr financí československé vlády, později ministr obchodu, průmyslu a živností) a publicista

Datace: 1923 – 1927

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana Sontaga na Hradčanech (1923, 1926-1927) [pol. 136].

Literatura

- Edvard Reich (ed.), *Památce Kuneše Sonntága: soubor příspěvků jeho přátel a spolupracovníků*, Praha 1932.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50.
- Antonín Kubačák, *Ministerstvo zemědělství v letech 1918-1948: osudy úřadu a jeho ministrů*, Praha 2005, s. 55-58.
- Blanka Příkrylová, *Rondokubistický nábytek Josefa Gočára a Pavla Janáka* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci, Olomouc 2009, s. 69, 103.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 286.
- František Čapka, Agrární "Hanák" Kuneš Sonntag a jeho přínos k rozvoji moravského řepářství a cukrovarnictví, in: *Regionální zvláštnosti politiky agrární strany v období první Československé republiky*, Uherské Hradiště 2012. s. 195-204.
- Jindřich Fiala, Kuneš Sonntag. Životní příběh z dvacátého století, Praha 2013.

Internetové zdroje

- Kuneš Sonntag, *Wikipedie*, dostupné na http://cs.wikipedia.org/wiki/Kune%C5%A1_Sonntag, vyhledáno 6. 4. 2014.
- Kuneš Sonntág, *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*, dostupné na <http://www.psp.cz/sqw/detail.sqw?org=295&id=3898>, vyhledáno 6. 4. 2014.
- jmenný rejstřík, *Poslanecká sněmovna Parlamentu České republiky*, dostupné na <http://www.psp.cz/eknih/1920ns/ps/rejstrik/jmenny/sj.htm>, vyhledáno 6. 4. 2014.
- Sonntag Kuneš, *Kdo byl kdo v našich dějinách 20. století*, dostupné na <http://www.libri.cz/databaze/kdo20/list.php?od=s&start=41&count=20>, vyhledáno 6. 4. 2014.
- Kuneš Sonntag, *Encyklopedie dějin města Brna*, dostupné na http://encyklopedie.brna.cz/home-mmb/?acc=profil_osobnosti&load=2569, vyhledáno 6. 4. 2014.
- Libor Vykoupil, *Ecce Homo – Kuneš Sonntag*, *Český rozhlas*, dostupné na http://www.rozhlas.cz/brno/upozornujeme/_zprava/ecce-homo-kunes-sonntag---425533, vyhledáno 6. 4. 2014.
- Tomáš Motliceck, *Okénko do historie, Obec Troubelice*, dostupné na [- Sonntag, Kuneš, *online archiv Langhans*, dostupné na <http://www.langhans.cz/cz/archiv/online-archiv/name/s/sonntag/>, vyhledáno 6. 4. 2014.](http://www.troubelice.cz/doc/file.php?file-name=Kune%C5%A1%20Sonntag%20%E2%80%93%20rod%C3%A1k%20z%20Lazc%C5%AF.doc&file-path=files/529317aa64fe9.doc&file-type=.)

304. Kuneš Sonntág, 1919.

5.9 Vila ředitele Obecných a měšťanských škol v Hradci Králové

Umístění: součást komplexu Obecných a měšťanských škol, V Lipkách, Hradec Králové, kraj Královéhradecký

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Československý stát

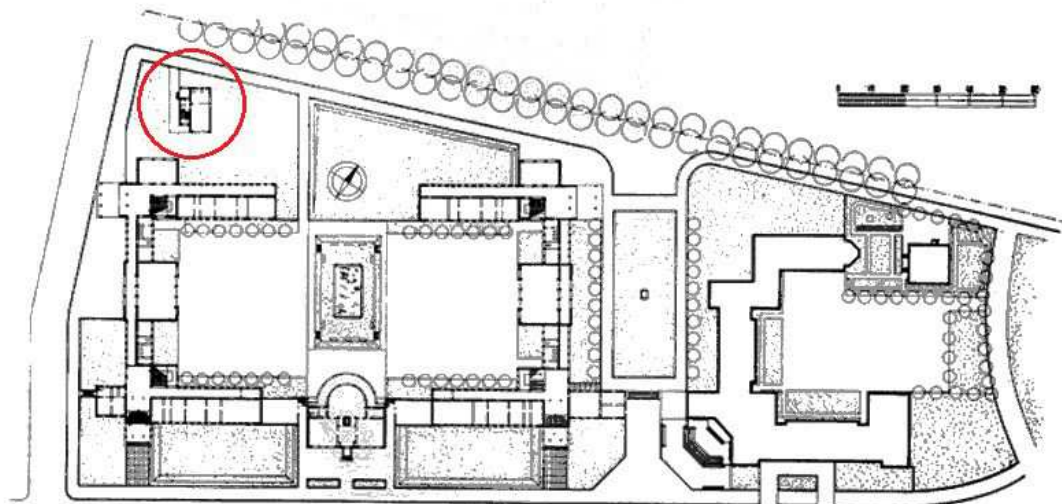
Datace: 1925 – 1928

Prameny

- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Obecné a občanské školy chlapecké a dívčí v Hradci Králové (1926-1928, 1932) [pol. 135/a].
- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Obecné a občanské školy chlapecké a dívčí v Hradci Králové.
- Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Mateřská a obecné školy v Hradci Králové.
- Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Obecné a měšťanské školy.

Literatura

- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár – Hradec Králové*, Praha 1930.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 19, 49.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 126-127, 142-147.

305. Areál Obecných a měšťanských škol (s vyznačenou vilou ředitele), 1925.

5.10 Vila továrníka K. Čáslavského v Častolovicích

Umístění: Častolovice, kraj Královéhradecký

Autor: Josef Gočár

Stavebník: K. Čáslavský, továrník

Datace: 1926

Literatura

- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 50.

5.11 Vlastní vila Josefa Gočára v Praze 6 – Dejvicích

Umístění: Na Pernikářce, Praha 6 – Dejvice, kraj Hlavní město Praha

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Josef Gočár (1880 – 1945)

Datace: 1928

Literatura

- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 51.

5.12 Vila továrníka Vaníčka v Praze 6 – Dejvicích

Umístění: součást původní osady Baba, Jarní 3, Praha 6 – Dejvice, kraj

Hlavní město Praha

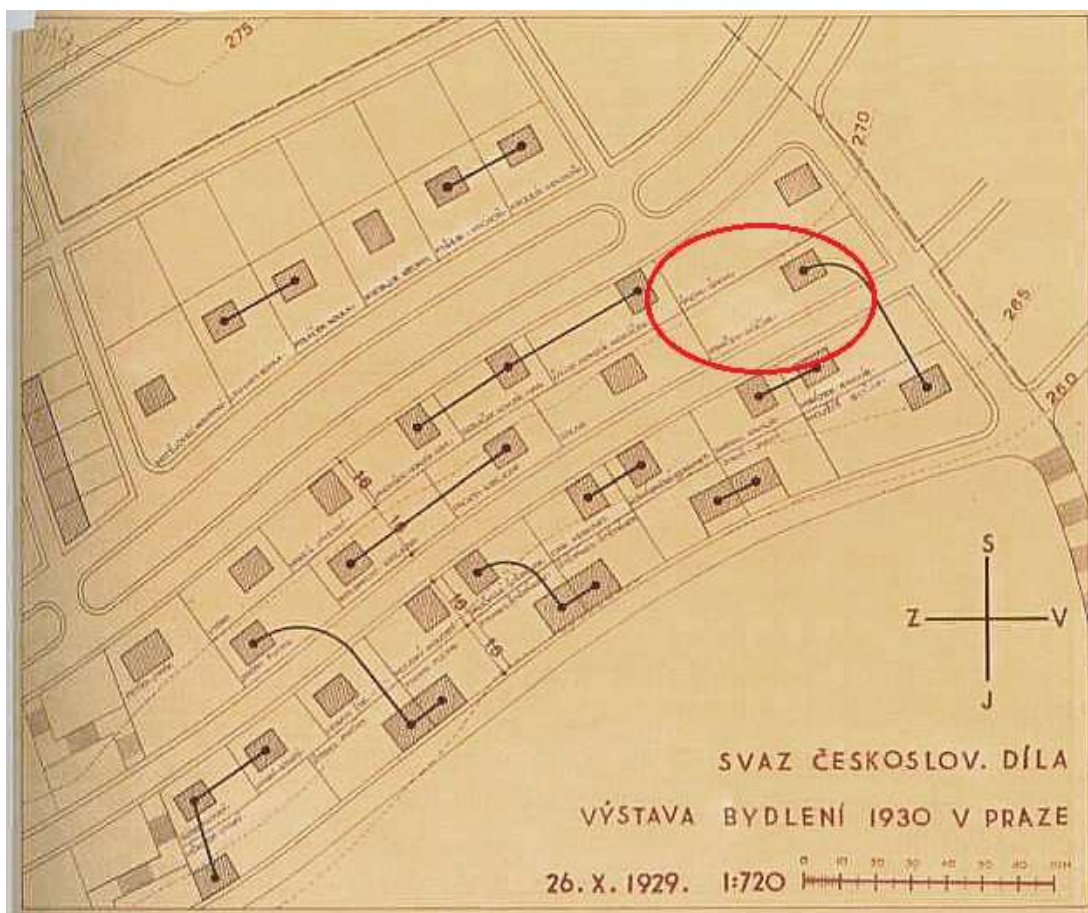
Autor: Josef Gočár

Stavební: Vaníček, továrník

Datace: 1929

Literatura

- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 51.
- Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368-379.
- Jan. E. Svoboda, Jindřich Noll, Ester Havlová, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000, s. 67-71, 81.
- Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000.
- Rostislav Švácha, Zkáza Baby, *Literární noviny XI*, č. 40, 27. 9. 2000, s. 5.
- Rostislav Švácha, Dvě publikace o Babě, *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 1-2/2001, s. 37.
- Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001.
- Veronika Pecová, *Organizace výtvarné práce v duchu přítomné doby – Svaz československého díla* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2010.
- Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013.
- Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013

306. Návrh parcelace Výstavy bydlení Svazu čs. díla z října 1929 s vepsanými majiteli (s vyznačenou Vaníčkovou vilou) a spojovacími čarami, označujícími stejného architekta.

5.13 Vila šéfredaktora Krejčího v Praze 6 – Dejvicích

Umístění: součást původní osady Baba, Praha 6 – Dejvice, kraj Hlavní město Praha

Autor: Josef Gočár

Stavebník: Krejčí, šéfredaktor

Datace: 1930

Literatura

- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 51.
- Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368-379.
- Jan. E. Svoboda, Jindřich Noll, Ester Havlová, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000, s. 67-71, 81.
- Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000.
- Rostislav Švácha, Zkáza Baby, *Literární noviny XI*, č. 40, 27. 9. 2000, s. 5.
- Rostislav Švácha, Dvě publikace o Babě, *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 1-2/2001, s. 37.
- Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001.
- Veronika Pecová, *Organizace výtvarné práce v duchu přítomné doby – Svaz československého díla* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2010.
- Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013.
- Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013

6 Závěr

Předkládaná magisterská diplomová práce představuje souhrnný vhled do tvorby obytných staveb jednoho z největších architektů první poloviny 20. století, jehož jméno zní, především díky vynikající kvalitě projektů a velké osobnosti svého nositele, stále zvučným jménem.

Vzhledem k nepřístupnosti Gočárovy pozůstalosti uložené v Archivu architektury a stavitelství Národního muzea v Praze, obsahující veškerou plánovou a fotografickou dokumentaci k domům, vznikla práce sepsáním z dostupných druhotných zdrojů. Na základě analýzy konkrétních architektonických děl, studia dostupných pramenů, rešerše primární i sekundární literatury a jiných odborných podkladů bylo vysledováno, jaké různé tradice, inspirace a invence se v Gočárově tvorbě individuálního bydlení střetávají. Stejně jako u větších architektonických úkolů, i v projektech obytných domů, byl rozpoznán sklon k neoklasicistní interpretaci moderní architektury a shledán spíše architektonický cit k hmotovému řešení stavby než k prostorovému objemu a funkčnímu a účelovému promýšlení nových vnitřních dispozic domu. V raných dílech architekt nacházel silné ovlivnění v ustáleném modelu zmodernizované podoby anglického venkovského domu. Naopak v pozdní tvorbě, v době funkcionalismu, působil již jako zavedený vyzrálý tvůrce, ovlivněný mnoha předstupní české moderní architektury a zapracoval do návrhů některé z Le Corbusierových myšlenek prostorového konceptu vnitřního prostoru.

Josef Gočár patřil mezi tvůrce, jenž našel uplatnění v rámci vkusu především střední a vyšší buržoazie. Tito stavebníci od architekta vyžadovali projekt svého domu v moderních tvarových formách. Při zkoumání návrhů těchto staveb, jejich prvotních studií, průběžných proměn a konečných plánů, se pouze utvrdilo, že Gočár představoval všestranného autora nebývale schopného tvůrčím a osobitým způsobem pružně reagovat na klientovy požadavky a na nejnovější stylové podněty a propojovat více vlivů v jeden harmonický celek.

Gočárovu stylovou variabilitu při zachování architektonické kvality díla dokládají projekty domů v historizující secesi (Bílá vila Ladislava Binka v Krucemburku), rané moderně (Červená vila Josefa Binka v Krucemburku), originálním ostrohranném kubismu (dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze

na Hradčanech, dům Adolfa Bauera v Libodřicích), neméně unikátním obloučkovém národním slohu (přestavba vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, dům Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci), racionálním holandském plasticismu (Střední koželužská škola s ředitelskou vilou v Hradci Králové, Rašínovo reálné gymnázium s vilou ředitele v Hradci Králové), klasicizujícím purismu (vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem, dům Františka Strnada v Praze v Bubenči) i čistě funkcionalistickém stylu (budova ředitelství Československých státních drah s vilou pro zaměstnance v Hradci Králové, vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, vilka Anny Gastgebové v Lázních Bohdaneč, dům Václava Stanislava Mauleho v Praze v Dejvicích, vila Karla Kytlici v Praze v Dejvicích, dům Otakara Meda v Humpolci, vilka Viléma Blümela v Praze ve Starých Dejvicích, dům Julia Glücklicha v Praze v Dejvicích a vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze v Dejvicích).

I přes tuto bohatou a rozmanitou stylovou škálu zůstává Gočárovo architektonické dílo veskrze původní, zachovává si vlastní rukopis, svou autenticitu, nepodléhá překotným stylovým proměnám, historismům 19. století, odsuzovaným již Janem Kotěrou, a nepodléhá ani přílišnému funkcionalistickému racionalismu. Architekt nikdy nepřistoupil ve svém pojetí funkce obytného domu na vábivou redukci corbusierovského „*stroje na bydlení*“, ani na přesun architektury do oblasti exaktní a suché vědy, jako někteří významní funkcionalisté.

Z hlediska velké šíře realizovaných Gočárových projektů v oblasti obytné architektury, ale i zajímavých, nadčasových a monumentalizujících (mnohdy i z tohoto důvodu nepodpořených) studií vil, jejichž vize zůstaly pouze v návrhových výkresech a nikdy nebyly realizovány, tuto diplomovou práci nelze považovat za naprosto vyčerpávající. U těchto třinácti dohledaných návrhů nerealizovaných domů, zachycených pouze na plánových výkresech, byla provedena zběžná rešerše pramenů a literatury. Další bádání by mohlo vést k vyhledání těchto projektů v Gočárově pozůstalosti v archivu Národního technického muzea v Praze. Vhodná by jistě byla i hlubší konfrontace projektů realizovaných staveb, uložených v archivu technického muzea, s archivním materiálem získaným ze stavebních úřadů a okresních archivů.

Je předně nutné se také zamyslet nad památkovou záštitou doposud nechráněných staveb. Svévolné ničení umělecké a historické hodnoty domů jejich novými majiteli je alarmující. Jejich devastace však započala již na začátku druhé světové války, kdy své vilové rezidence museli opustit židovští majitelé a jejich

domy zabrali nacisté. Po konci války se z vil stal symbol úspěchu, reprezentace, čili buržoazní a nežádoucí stavební typ, který se nehodil do programu nového režimu. Po „vítězném únoru“ 1948 stát zahájil znárodnovací politiku, která radikálně zasáhla do osudů mnoha rodin a rodinných domů. Většina majitelů vil přišla o své vlastnictví. Stál za tím záměr nového režimu připravit „*třídu kapitalistů*“ o veškerý majetek, a tak ji ekonomicky zlikvidovat. Obětí tohoto útlaku se však nestali pouze továrníci, stavební podnikatelé nebo bankéři, nýbrž i lékaři a učitelé. Někteří původní majitelé emigrovali ještě před hrozícím nacismem, jiní nepřežili válečné boje, část jich podlehla genocidě.

Nové politické poměry po roce 1948 se podepsaly také na většině Gočárových vil a radikálně změnily život zejména těm stavebníkům, kteří disponovali větším majetkem. Stát těmto majitelům znárodnil kromě rodinných domů i celé podniky, továrny nebo rodinné firmy. Tímto způsobem o svou koželužskou továrnu přišla rodina Binkových v Krucemburku, nicméně Josefu Binkovi se neúnavnou snahou podařilo zabránit konfiskaci vily. Vyvlastnění vily ovšem nezabránil jeho bratr Ladislav, jenž mohl ve svém domě s rodinou alespoň dožít. Státu se také podařilo přivlastnit si vilu rodiny Bauerových v Libodřicích a zřídit v ní sídlo národního výboru. O textilní továrnu i o obě vily přišla rodina Sochorových ze Dvoře Králové, stejně tak i textilní továrníci Keyzlarovi v Červeném Kostelci. Znárodněna byla vila pražského stavitele Františka Strnada v pražské čtvrti Bubeneč i podnikatele Otakara Meda v Humpolci. Do „*nadbytečných metrů*“ byli dosazováni noví nájemníci, lidé, kteří neměli a ani nemohli mít vztah k věcem, které vybudoval někdo jiný.

Mnohdy však prostory vil začaly sloužit jiným účelům, například jako jesle či mateřské školy,⁷⁷⁴ zdravotní střediska,⁷⁷⁵ kulturní instituce,⁷⁷⁶ sídla úřadů,⁷⁷⁷ jako ubytovací či rekreační zařízení⁷⁷⁸ nebo jiné instituce.⁷⁷⁹ V některých domech mohli

⁷⁷⁴ Například vila Josefa Sochora ve Dvoře Králové, ředitelská vila Rašínova gymnázia v Hradci Králové, později i Bílá vila v Krucemburku.

⁷⁷⁵ Například vila Otakara Meda v Humpolci, Bílá vila v Krucemburku, vila ředitelství Československých drah v Hradci Králové.

⁷⁷⁶ Například Bílá vila v Krucemburku.

⁷⁷⁷ Například vila Adolfa Bauera v Libodřicích, vila Františka Strnada v Praze v Bubeneči, vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové.

⁷⁷⁸ Například vila ředitelství Československých drah v Hradci Králové, vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové.

⁷⁷⁹ Například vila Adolfa Keyzlarova v Červeném Kostelci začala v sedmdesátých letech sloužit pro potřeby lidové školy umění, dům Adolfa Bauera v Libodřicích kromě sídla národního výboru, nájemního domu i jako sídlo pobočky knihovny a kadeřnictví, ředitelská vila bývalého Rašínova gymnázia pro potřeby výuky, vila ředitelství Československých drah v Hradci Králové kromě

majitelé zůstat bydlet v některé jejich části. Pouze málo z vil setrvalo ve vlastnictví původním stavebníkům či jejich rodinám.⁷⁸⁰ Pokud se majitelům podařilo si udržet vlastnictví, museli i oni přizpůsobit svá sídla požadavkům nové doby. V domech probíhaly nutné úpravy na bytové jednotky a přestavby, při kterých byl původní charakter některých domů poškozen. Na druhou stranu tu stál silný vztah, pojící stavebníky či jejich potomky k rodinným sídlům, jež je nutil o své domy pečovat a dodával tak stavbě ještě zcela jiný význam koexistující s uměleckou a historickou hodnotou.

Některým vilám ovšem ani významnost jména jejich tvůrce a kvalita architektury nezajistila dostatečnou záštitu. Noví vlastníci hnáni potřebou zmodernizování její podoby pro potřeby nového stylu života, nenávratně a samovolně ničí významné a v budoucnu těžko obnovitelné hodnoty.⁷⁸¹

Takováto umělecko-historická újma potkala i některé z Gočárových domů. Pro příklad nemusíme chodit daleko od vzorně zachovaného sídla Josefa Binka – tzv. Červené vily – v Krucemburku. V sousední tzv. Bílé vile Josefova bratra Ladislava nechali současní majitelé postupně zbavit interiér cenných uměleckořemeslných prvků a výmaleb a přestavět ho do modernější podoby. V padesátých letech prošel devastující přestavbou puristický dům Františka Strnada v Praze v Bubenči, která zničila veškeré původní interiéry stavby, a exteriér získal díky zničující schematické přístavbě západního křídla zcela nový charakter. V devadesátých letech proběhla přístavba soukromého obchodu k vile Matěje Kůsta v Kolíně, jehož hmota zakrývá část hlavního průčelí domu. V letech 2009-2010 proběhla razantní přestavba vily Stanislava Mojžíše Loma v chráněné městské památkové zóně na Babě pod vedením architekta Jakuba Ciglera nerespektující původní Gočárův projekt. Naprosto ostudnou a neodpustitelnou se však stala demolice unikátní vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem v roce 2011, které nepomohl ani pozdní zájem odborné veřejnosti a památkové instituce. Nezájem úřadů o její zachování zapříčinil devastaci

mnoha dalších funkcí fungovala i jako jídelna, dům Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem složí od devadesátých let jako dům dětí a mládeže.

⁷⁸⁰ U Gočárových vil zůstali ve vlastnictví původním majitelům či jejich rodinám následující vily: vila Josefa Binka v Krucemburku, vila Václava Stanislava Mauleho v Praze na Babě, vila Karla Kytlicí v Praze na Babě, vila Otakara Meda v Humpolci, vila Julia Glücklicha v Praze na Babě.

⁷⁸¹ Bohužel bez okamžité památkové ochrany nelze většinu vlastníků památek přimět, aby zachovaly či alespoň repasovaly původní okna a nevyměňovaly za naprosto nevhodné moderní plastové profily, neuskutečňovali kompletní výměnu nevhodných střešních krytin, nepřistavovali novostavby garáží, nezazdívali či nezasklívali otevřené verandy, neprováděli opravu omítky, aniž by byla zjištěna původní barevnost a složení, radikálně neměnily původní charakter zahrad a podobně.

interiérů, po níž vilu ministerstvo kultury shledalo minimálně autentickou a tedy nepotřebnou památkové ochrany.

Existují ovšem i domy, které před časem prošly citlivou obnovou, ctící její původní podobu. Příkladem může být rekonstrukce vily Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, jež se nachází ve vlastnictví města a slouží jako lidová škola umění. Dále obnova vily Jana Stacha v Praze na Hradčanech dokončená na jaře tohoto roku, jejíž noví majitelé se snažili stavbě navrátit její původní vzhled. Názorným příkladem je i před úplnou devastací zachráněná vila Adolfa Bauera v Libodřicích, kterou odkoupila od obce Nadace českého kubismu a nechala ji v letech 2005-2008 projít rozsáhlou rekonstrukcí pro potřeby muzea a galerie. Nejnověji byla minulý rok dokončena mimořádně citlivě provedená obnova sídla Julia Glücklicha, zadaná soukromým vlastníkem s požadavkem co nejvěrnějšího návratu stavby k původní podobě.

Vily a rodinné domy tvoří součást místního příběhu, ale i osobních životů jejich vlastníků. Péče o ně však bývá – obvykle z hlediska financí a vlastnických vztahů – problematická. Jako jeden z aktuálních případů nedostatečné péče a uplatňování vlastnických pravomocí, může posloužit vila Josefa Sochora, která podlehla roku 2011 demoličnímu záměru. Aby se alespoň částečně zabránilo těmto povrchně motivovaným krokům, je nutné tyto stavby mapovat, upozorňovat na ně, informovat o nich odbornou i laickou veřejnost a snažit se o jejich záchranu. V opačném případě je možné, že až příliš pozdě přijdeme na to, jaké hodnoty jsme v mizejících domech s kvalitní architekturou a cennými interiéry, skrývající osobní příběhy svých majitelů, a mnohdy i netušené souvislosti, nenávratně ztratili.

8 Adresář staveb

* označení památkově chráněných staveb

Středočeský kraj

Vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem

Tyršova ulice čp. 220, Kolín nad Labem II, okres Kolín

Vila Adolfa Bauera v Libodřicích *

Libodřice u Kolína čp. 111, okres Kolín

Hlavní město Praha

Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech *

Tychonova 4 a 6, čp. 268 a 269, Praha 6 – Hradčany

Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubeneč

Na Marně 5, čp. 608, Praha 6 – Bubeneč

Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích

Součást původní osady Baba, Nad Paťankou 18, čp. 1786, Praha 6 –
Dejvice

Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích

Součást původní osady Baba, Nad Paťankou 22, čp. 1788, Praha 6 –
Dejvice

Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích

Zavadilova 26, čp. 1730, Praha 6 – Dejvice

Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích

Součást původní osady Baba, Jarní 3, čp. 1798, Praha 6 – Dejvice

Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích

Součást původní osady Baba, Na Babě 1, čp. 1783, Praha 6 – Dejvice

Vysočina

Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku *

Kruceburk čp. 88, okres Havlíčkův Brod

Úprava vily Ladislava Binka (tzv. Bílá vila) v Kruceburku

Kruceburk čp. 68, okres Havlíčkův Brod

Vila Otakara Meda v Humpolci *

Tyršovo náměstí, Humpolec čp. 800, okres Pelhřimov

Královéhradecký kraj

Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem

Benešovo nábřeží čp. 974, Dvůr Králové nad Labem, okres Trutnov

Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci *

Nerudova čp. 511, Červený Kostelec, okres Náchod

Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové *

Součást komplexu dnešní Střední průmyslové školy, Střední odborné školy a Středního odborného učiliště, Hradec Králové, Hradecká 1a, čp. 784, Hradec Králové

Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové *

Součást komplexu dnešního Gymnázia Josefa Kajetána Tyla, V Lipkách 683, Hradec Králové

Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové *

Součást komplexu dnešního Krajského ředitelství policie Královéhradeckého kraje, Mánesova 17, čp. 855, Hradec Králové

Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem *

Spojených národů čp. 1620, Dvůr Králové nad Labem, okres Trutnov

Pardubický kraj

Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč

Dukelská čp. 280, Lázně Bohdaneč, okres Pardubice

9 Prameny a literatura – chronologický seznam

Prameny

Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14:

- Rodinný dům pana továrníka Josefa Binka v Krucemburku (1907) [pol. 9; též vzorek tapety].
- Vila továrníka Binka v Krucemburku (1907-1908, 1913) [pol. 45].
- Mazánkova vila Soudná (1910).
- Kolínské vily.
- Vila Stachova a Hoffmannova v Bubenči (1911-1912) [pol. 35/a].
- Rodinný dům pana A. Bauera na pozemku č. 96 v Libodřicích [pol. 44].
- Vila v Krucemburku (1913).
- Kolonie rodinných domků pro Stavební družstvo státních a jiných veřejných zaměstnanců ve Strašnicích (1919) [pol. 77; Gočár, Janák; razítko: Bratří/V. a F. Kavalírové/architekti a stavitelé/Praha III., Chotkova ul. 18 n.; ing. Boháč a spol].
- Kolonie rodinných domků pro Stavební družstvo státních a jiných veřejných zaměstnanců v Praze na Vořechovce [pol. 85].
- Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové.
- Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110].
- Vila Keyzlar, Červený Kostelec (1920-1921) [pol. 84].
- Dům p. Eisenmanna v Červeném Kostelci (1921) [pol. 90].
- Kolonie rodinných domků pro Stavební družstvo státních a jiných veřejných zaměstnanců v Praze na Vořechovce (1921).
- Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové (1923).
- Vila pana Sontaga na Hradčanech (1923, 1926-1927) [pol. 136].
- Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové (1923-1927) [pol. 133/a].
- Koželužská škola v Hradci Králové.
- Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové (1924-1925) [pol. 133/a, b].

- Vila pana architekta ing. Františka Strnada v Bubenči na parcele čk. 253/8 (1925-1927) [pol. 125].
- Obecné a občanské školy chlapecké a dívčí v Hradci Králové (1926-1928, 1932) [pol. 135/a].
- Obecné a občanské školy chlapecké a dívčí v Hradci Králové.
- Mateřská a obecné školy v Hradci Králové.
- Budova ředitelství státních drah v Hradci Králové (1928-1929) [pol. 180/a, b].
- Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové (1928-1929, 1933) [pol. 162/a].
- Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b].
- Rodinný domek pro pana JUDr. Stanislava Mojžíše-Loma v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 8, čk. 570/31 (1931) [pol. 194].
- Rodinný domek pana dr. Václava Mauleho v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 10, čk. 570/1 (1931-1932) [pol. 183].
- Rodinný domek pro pana dr. Karla Kytlicu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 11-12, čk. 570/1 (1931-1933) [pol. 186].
- Rodinný dům O. Meda v Humpolci (1933) [pol. 193].
- Rodinný dům pana profesora V. Blümla na parcele čk. 133/9 v Praze XIX. (1933-1934).
- Rodinný domek pro manžele Julia a Bohumilu Glücklichovy a dceru Milenu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113a, číslo parcely 7A, čk. 570/12 (1934) [pol. 188].

Státní oblastní archiv Zámorsk:

- Fond Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 89.
- Fond Augusta Skřivana dědic, továrna na kůže, Krucemburk, ev. č. 8662.
- Fond Theodor Keyzlar, tiskárna, Červený Kostelec, ev. č. 8422.
- Fond Antonín Petrof, továrna na piana, Hradec Králové, inv. č. 89, karton č. 24.
- Neinventarizovaný fond NAD 2832, př. č. 143/2000, poř. č. 65, karton 67.

Státní okresní archiv:

- Hradec Králové, fond Státní odborná škola koželužská, Stavební plány školní budovy a villy, inv. č. 203, kt. 7; Práce zadané jednotlivým firmám, inv. č. 204, kt. 8.
- Hradec Králové, fond Gymnázium J. K. Tyla Hradec Králové, Pamětní kniha, inv. č. 2, kn. 2; Inventář vnitřního zařízení, inv. č. 874, kn. 588; Postup prací při stavbě budovy gymnasiální, inv. č. 996, kt. 65; Vnitřní vybavení novostavby gymnasia, inv. č. 997, kt. 65.
- Hradec Králové, fond Obecné a měšťanské školy.
- Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 784; čp. 683, čp. 810, čp. 855.
- Hradec Králové, fond Rodina Petrofů, inv. č. 2, 19, 23, 31, 35, 36, 38, 40, 46, 47, 48, 50, 52, 58, karton č. 1; inv. č. 68, kniha 1; inv. č. 69, kniha 2; inv. č. 108-117, krabice 2.
- Havlíčkův Brod, fond Skřivan August, Krucemburk.
- Kolín, složka čp. 220.

Archiv stavebního odboru:

- Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974; čp. 1620.
- Městského úřadu Červený Kostelec, složka čp. 511.
- Magistrátu města Hradec Králové, katastr HK, složka čp. 647; čp. 682; čp. 683; čp. 784.
- Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280.
- Městského úřadu Humpolec, složka čp. 800.
- Městského úřadu Kolín, složka čp. 220.

Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6:

- Katastr Dejvice, složka čp. 1730, 1783, 1786, 1788, 1798.
- Katastr Hradčany, složka čp. 268, 269.
- Katastr Bubeneč, složka čp. 608.

Soukromý archiv:

- Ing. Jana Binka.

- Mgr. Evy Kolářové roz. Binkové.
- PhDr. Jiřího Slavíka.
- Ing. Jiřího Müllera.
- RNDr. Václava Zajíčka.
- Prof. Ing. arch. Vladimíra Šlapety, DrSc.
- Mgr. Renáty Včelaříkové.

Ostatní prameny:

- Nadace českého kubismu, plánová dokumentace vily Adolfa Bauera v Libodřicích.
- Kronika obce Libodřice, O příchodu rodiny Bauerovy do obce.
- *Kniha vzpomínek Josefa S. Sochora* [rodinné fotoalbum], 1931, nestránkováno.
- *K 60. narozeninám zakladatele firmy JOS. SOCHOR Mech. Tkalcovna a tiskárna Dvůr Králové n. Lab., 1926* [fotoalbum], 1926, nestránkováno.
- Kronika města Červeného Kostelce, XV. díl, s. 369-370.
- Kronika lidové školy umění Červený Kostelec, zápis z roku 1982, s. 7-10.
- Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01.
- Archiv Akademie věd České republiky, fond Julius Glücklich.
- Archiv Masarykovy univerzity, fond A1, osobní spis Julia Glücklicha.
- Archiv Masarykovy univerzity, fond A2, osobní spis Julia Glücklicha.
- Moravský zemský archiv, korespondence Julius Glücklich, karton 4.
- Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem – Osobní deníky Zdeňka Sochora z let 1922-1926, inv. č. 65/2008A – 69/2008A.
- Ivan Binko, *Data obce Krucemburk od založení podnes* [rukopis], nedatováno.
- Josef Binko, *Paměti koželužny v Krucemburku* [strojopis], Krucemburk 1956.
- Archiv Národního muzea, fond Lány, rodina.
- Projektová dokumentace architektonického ateliéru 4DS k obnově Glücklichovy vily (autoři Milan Hakl, Rostislav Žďánský a Jana Kačenová).

- Průvodní zpráva k obnově vily Glücklich zasláná do soutěže Stavba roku (2014), archiv Ing. arch. MgA. Rostislava Žďánského.
- Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Lom Stanislav (vl. jm. Stanislav Mojžíš), inv. č. 385.

Literatura

- Jan Kotěra, O novém umění, *Volné směry* IV, 1899-1900, s. 189-196.
- Karel Boromejský Mádl, Sloh naší doby, *Volné směry* IV, 1899-1900, s. 157-176.
- Fritz Schumacher, Individualism v obydlí, *Volné směry* V, 1900-1901, s. 262-272.
- Pavel Janák, *Nové snahy o rodinný dům. Výbor z příkladů našich a cizích*, Praha [1910].
- Mackay Hugh Baillie-Scott, *Dům a zahrada*, Praha 1910.
- Joža Gočár, Villa v Krucemburku [reprodukce], *Styl* II, 1910, s. 27-29, 32.
- Joža Gočár, Villa v Hradci Králové [reprodukce], *Styl* II, 1910, s. 30-32.
- E. Haenel, H. Tscharmann, Podstata a cíle moderního bydlení, *Styl* II, 1910, s. 49-50.
- Pavel Janák, Od moderní architektury – k architektuře, *Styl* II, 1910, s. 105-109.
- Arnold Karplus (ed.), *Neue Landhäuser und Villen in Österreich*, Wien 1910, s. 20.
- Hermann Muthesius, Malý dům na venkově, *Styl* II, 1910, s. VI-XII.
- Otakar Novotný, Interieur, architekt a obecnost, *Styl* II, 1910, s. 67-70.
- Otto Wagner, *Moderní architektura*, Praha 1910.
- Zdeněk Wirth, Villa, *Styl* II, 1910, s. III-VI.
- Josef Kafka, Emil Králíček, *Rodinný dům. Praktický rádce pro každého, kdo zamýšlí vlastní bydlo si zříditi*, Praha 1911.
- Hermann Muthesius, Problémy architektury, *Styl* III, 1911, s. 3-19.
- Karel Scheffler, Vlastní dům, *Styl* III, 1911, s. 57-62.
- Rudolf Wels, *Zahradová města*, Praha 1911.

- Vladimír Zákrejs, Výstava zahradních měst, *Styl* III, 1911, s. 250-251.
- Vilém Dvořák, Anglický rodinný dům, *Umělecký měsíčník* I, 1911-1912, s. 51-53.
- Vlastimil Hofman, Duch moderní tvorby v architektuře, *Umělecký měsíčník* I, 1911-1912, s. 127-135.
- Pavel Janák, Hranol a pyramida, *Umělecký měsíčník* I, 1911-1912, s. 162-170.
- Rudolf Stockar z Bernkopffů, Města budoucnosti, *Styl* IV, 1912, s. 43-67.
- Josef Gočár, Přístavba k ville [reprodukce], *Umělecký měsíčník* II, 1913.
- Vlastislav Hofman, K podstatě architektury, *Volné směry* XVII, 1913, s. 11-14.
- Otokar Marvánek, Praha ve znamení kubismu, *Česká kultura* II, 1914, č. 14-15, s. 227-229.
- Josef Gočár – Pavel Janák – František Kysela – Václav Vilém Štech, *Čechische Bestrebungen um ein modernes Interieur*, Praha 1915.
- *Styl* II (VII), 1921-1922, s. XLVII-XLIX.
- František Žákavec, Gočár a Janák (K jejich účasti na členské výstavě „Mánesa“), *Národní listy* 63, 1923, č. 37, s. 4.
- Ebenezer Howard, *Zahradní města budoucnosti*, Praha 1924.
- Miroslav Kopřiva, Purismus v architektuře, *Život* IV, 1924, s. 77-79.
- Redakce Stavby, Zásady nové architektury, *Stavba* III, 1924, s. 153-158.
- Henrik Petrus Berlage, Vývoj moderního stavitelského umění v Nizozemí, *Styl* V (X), 1924-1925, s. 93-96.
- Alois Kubiček, K pracím Josefa Gočára, *Styl* VII (XII), 1926-1927, s. 153-154.
- Alois Kubiček, Práce Josefa Gočára v Hradci Králové, *Styl* VII (XII), 1926-1927, s. 113-116.
- Stanislav Špaček, *Americká úsporná kuchyně a zásady ekonomického řízení domácnosti*, Praha 1927.
- Karel Friedrich, Jak Dr. Ulrich dbal výstavby moderního Hradce, *Královéhradecko* V, 1928, č. 5, s. 76-79.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár – Hradec Králové*, Wien, Berlin 1928.

- Moderní architektura Hradce Králové, *Kraj Královéhradecký*, 1929, č. 70, 16. 10., s. 2.
- Zdeněk Wirth, Josef Gočár, *Volné směry XXVII*, 1929-1930, s. 259-266.
- Josef Gočár, *Hradec Králové*, Praha 1930.
- Karel Herain, Ulrichův Hradec Králové, *Umění III*, 1930, s. 289-356.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930.
- [?], Dvě knihy o Gočárovi, *Volné směry XXVIII*, 1930-1931, s. 28.
- Oldřich Starý, Individuální a typový rodinný dům, *Stavba IX*, 1930-1931, s. 121-125.
- J. K. Říha, Za reformu bydlení a stavby obytných domů, *Stavba IX*, 1930-1931, s. 118-120.
- Jan E. Koula, *Obytný dům dneška*, Praha 1931.
- Jan E. Koula, Bytová kultura a kultura v bydlení, *Stavba X*, 1931-1933, s. 141-143.
- Josef Polášek, *Holandské stavebnictví*, Praha 1931.
- Vila ve Dvoře Králové, *Stavitel XII*, 1931, č. 1, s. 17-21.
- Zdeněk Wirth, O architektovi Jozefovi Gočárovi, in: Ján Smrek (ed.), *Slovenská prítomnosť literárna a umelecká*, 1931, s. 211-216.
- Karel Herain, Ladislav Sutnar, Ladislav Žák, *O bydlení*, Praha 1932.
- Vojtěch Krch, Obytná budova. Několik kritických poznámek ke stavbě našich obytných budov, *Architekt SIA XXXI*, 1932, s. 122-136.
- Karel Honzík, Funkcionální architektura, *Žijeme* 1932, Praha 1932-1933, s. 205-208.
- Jan E. Koula, „Výstava bydlení“, *Žijeme* 1932, Praha 1932-1933, s. 201-202.
- Ladislav Žák, Stavební výstava Baba, *Žijeme* 1932, Praha 1932-1933, s. 155-156.
- Josef Matys, Umělecké památky okresu královédvorského z XIX. a XX. století, *Pod Zvičinou X*, 1934-1935, s. 67.
- K stavbě rodinných domů v Hradci Král. a okolí, *Kraj Královéhradecký*, 1936, č. 73, 31. 10., s. 6.
- Vila Dr. M. v Praze na Babě [reprodukce], *Volné směry XXXIII*, 1937, s. 53.
- Vila p. O. M. v Humpolci [reprodukce], *Volné směry XXXIII*, 1937, s. 56-57.

- Vila p. B. v Praze pod Bořivojkou [reprodukce], *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 54-55.
- Jan E. Koula, *Nová česká architektura a její vývoj ve XX. století*, Praha 1940.
- Karel Koželka, Snahy v českém obytném stavitelství, *Architektura* II, 1940, s. 193-202.
- Oldřich Starý, Architekt prof. Josef Gočár, *Architektura* II, 1940, s. 57-59.
- Architekt prof. Josef Gočár 13. III. 1880 – 10. IX. 1945, *Architektura ČSR* V, 1945-1946, s. 66-69.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár 1880-1945. Výbor z životního díla* [kat.], Hradec Králové 1947.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár 1880-1945. Výstava životního díla* [kat.], Praha 1947.
- Marie Benešová, *Architekt Josef Gočár a jeho podíl na vývoji české moderní architektury* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1949.
- Miroslav Laiske, *Stanislav Lom* [disertační práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1949.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958.
- Otakar Novotný, *Jan Kotěra a jeho doba*, Praha 1958.
- Marie Benešová, O kubismu v české architektuře, *Architektura ČSSR* 25, 1966, č. 3, s. 171-184.
- Oldřich Starý, Funkcionalistická architektura v Československu, *Architektura ČSSR* XXV, 1966, č. 3, s. 642-660.
- Jaroslav Vokoun, Český architektonický kubismus, 1911-1914, *Domov* VII, 1966, s. 24-30.
- Jaroslav Vokoun, Bohemian Cubism, *The Architectural Review* CXXXIX, č. 829, 1966, s. 229-233.
- Jiří Gočár, Můj otec Josef Gočár, *Technický magazín* XII, 1969, č. 3, s. 22-23.
- Marie Benešová, Rondokubismus, *Architektura ČSSR* XXVIII, 1969, s. 303-317.
- Marie Benešová, Rodinné bydlení včera a dnes, *Architektura ČSSR* XXVIII, 1969, s. 544-556.

- Jan E. Koula, Rodinný dům jako pionýr nové architektury, *Architektura ČSSR XXVIII*, 1969, s. 523-543.
- Miloš Pistorius, Kubistická architektura v Praze, *Staletá Praha IV*, 1969, s. 139-153.
- Josef Pechar, Purismus v české architektuře, *Architektura XXIX*, 1970, s. 178-191.
- Marie Benešová, *Josef Gočár. Výstava architektonických návrhů* [kat.], Praha 1971.
- Marie Benešová, Výstava díla Josefa Gočára, *Československý architekt XVII*, 1971, č. 1, s. 5.
- Marie Benešová, Výstava díla Josefa Gočára, *Architektura ČSSR XXX*, 1971, č. 6, s. 276.
- Adolf Benš, Jan Sokol, František Maria Černý [et. al], Josef Gočár, *Architektura ČSSR XXX*, 1971, č. 6, s. 277-286.
- Josef Gočár, *Architektura ČSSR XXX*, 1971, č. 6, s. 277-286.
- Marie Benešová, Česká architektura dvacátých let, *Umění XXI*, č. 4, 1973, s. 440-447.
- Olga Herbenová, Milena Lamarová, *Český kubistický interiér* [kat.], Praha 1976.
- Olga Herbenová, Kubistický nábytek, *Architektura ČSSR XXXVI*, 1977, s. 123.
- Olga Herbenová, Český kubistický nábytek, *Umění a řemesla*, 1977, č. 1, s. 13-18.
- Kenneth Hudson, *Museums for 1980's*, Unesco, 1977.
- *Český funkcionalismus: 1920-1940*, sv. 3, Architektura, Praha 1978.
- Milena Lamarová, Cubismo ed espressionismo nell archtettura e nel design, *Lotus International*, č. 20, Milano 1978, s. 44-53.
- Vladimír Šlapeta, *Praha 1900 -1978. Průvodce po moderní architektuře*, Praha 1978.
- Milena Lamarová, Poznámky k vazbám kubismu a expresionismu v české kubistické architektuře a užitém umění, in: *Acta UPM XV*, C2. Comentationes, 1980, s. 182-195.

- Vladimír Šlapeta, Die tschechische Architektur der Zwischenkriegszeit, *Archithese X*, 1980, č. 6, s. 5-12.
- Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368-379.
- François Burkhardt, *Cubismo cecoslovacco- architetture e interni*, Milano 1982.
- Olga Herbenová, *Josef Gočár – kubistický interiér* [kat.], Jaroměř 1984.
- Marie Benešová, *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780-1980*, Praha 1984.
- Zdeněk Lukeš, Projekty z archívů: Kubismus a dekorativismus, *Technický magazín XXVIII*, 1985, č. 2. s. 34-39.
- Zdeněk Lukeš, Jan Svoboda, Skryté hodnoty pražského kubismu, *Architektura ČSSR V*, č. 44, 1985, s. 225-227.
- Rostislav Švácha, Josef Gočár: Klasika a moderna, *Výtvarná kultura VIII*, 1985, č. 4, s. 63-64.
- Yvonne Janková, Bydlení v kubistických domech, *Domov XXVI*, č. 1, 1986, s. 39-43.
- Vladimír Šlapeta, Cubismo bohemia, *Quaderns*, 1986, č. 169-170, s. 48-55.
- Jiří Krátký, *Urbanistická kompozice Hradce Králové*, Hradec Králové 1990.
- Zdeněk Lukeš, Režné zdivo v české architektuře, *Bydlení*, 1990, č. 2, s. 44-48.
- David Watkin, *English architecture. A consise history*, London 1990.
- Vladimír Šlapeta, Der Prager Kubismus, *Daidalos XXXIX*, 1991.
- Alexander von Vegesack, Milena B. Lamarová, Vladimír Šlapeta [et al.], *Český kubismus. Architektura a design 1910-1925* [kat. výst.], Weil am Rhein 1991.
- Petr Balajka, Vladimír Birgus, Antonín Dufek [et al.], *Encyklopedie českých a slovenských fotografů*, Praha 1993.
- Zdena Lenderová, Červená vila, *Domov XXXIII*, 1993, č. 1, s. 12-15.
- Zdeněk Lukeš, *Pražské vily*, Praha 1993.
- Rostislav Švácha (ed.), Josef Gočár. Vlastní životopis, *Umění XLI*, 1993, č. 1, s. 33- 36.
- James S. Ackermann, *The Villa. Form and Ideology of Country Houses*,

London 1995.

- Michal Bregant, Lenka Bydžovská, Vojtěch Lahoda [et al.], *Kubistická Praha, 1909-1925*, Praha 1995.
- Zdeněk Lukeš, Josef Gočár. Půl století od smrti, *Architekt XLI*, 1995, č. 18, s. 12.
- Olga Mertlíková, Vzpomínka na Josefa Gočára, *Jaroměřský a josefovský zpravodaj*, 1995, č. 10, s. 7-8.
- Camillo Sitte, *Stavba měst podle uměleckých zásad*, Praha 1995.
- Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995.
- Vojtěch Lahoda, *Český kubismus*, Praha 1996.
- Jan Svoboda, Zdeněk Lukeš, Ester Havlová, *Praha 1891-1918. Kapitoly o architektuře velkoměsta*, Praha 1997.
- Marie Benešová, Architektura kubismu, in: Vojtěch Lahoda (eds.) [et. al.], *Dějiny českého výtvarného umění IV/1: 1890/1938*, Praha 1998, s. 329-353.
- Rostislav Švácha, Architektura dvacátých let v Čechách, in: Vojtěch Lahoda (eds.) [et. al.], *Dějiny českého výtvarného umění IV/1: 1890/1938*, Praha 1998, s. 19-22.
- Michal Kohout, Stephan Templ, Vladimír Šlapeta, *Praha. Architektura XX. století*, Praha 1998.
- Otakar Nový, *Česká architektonická avantgarda*, Praha 1998.
- Tomáš Fragner, Antonín Hlaváček, Rostislav Švácha [et al.], *1900-1999. 100 let kolínské architektury*, Kolín 1999, s. 8, 32.
- Marie Benešová, František Toman, Jan Jakl, *Salón republiky. Moderní architektura Hradce Králové*, Hradec Králové 2000.
- Jan. E. Svoboda, Jindřich Noll, Ester Havlová, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000.
- Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000.
- Rostislav Švácha, *Lomené, hranaté & obloukové tvary. Česká kubistická architektura 1911-1923*, Praha 2000.
- Rostislav Švácha, Zkáza Baby, *Literární noviny XI*, č. 40, 27. 9. 2000, s. 5.
- Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, sv. I-II,

Praha 2000.

- Zdeněk Lukeš, *10 století architektury [6]. Architektura 20. století*, Praha 2001.
- Vladimír Šlapeta (ed.), *Jan Kotěra 1871-1923. Zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001.
- Rostislav Švácha, Dvě publikace o Babě, *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 1-2/2001, s. 37.
- Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001.
- Jakub Potůček, *Architektura a urbanismus Hradce Králové 1895-1950* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2002.
- Patrik Líbal, Cihla opět na vrch(olu). Výtvarný význam cihly ve 20. století, *Zprávy památkové péče* 63, 2003, č. 2, s. 87-90.
- Alexandr Skalický st., Gočárova vila v Červeném Kostelci, *Rodným krajem. Vlastivědný sborník Kraje Aloise Jiráska, Boženy Němcové a bratří Čapků*, 2003, č. 27, s. 44-47.
- Kenneth Frampton, *Moderní architektura. Kritické dějiny*, Praha 2004.
- Dita Dvořáková, Kytlicova vila, in: Přemysl Veverka [et al.], *Slavné pražské vily*, Praha 2004, s. 127.
- Přemysl Veverka, Radomíra Sedláková, Dita Dvořáková, *Slavné pražské vily*, Praha 2004.
- Pavel Vlček, Gočár Josef (Jóža), in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 199-200.
- Milan Stehlík, *Sociální aspekty bydlení v tvorbě architekta – bydlení mezi "vilou" a "panelákem"*, Brno 2005.
- Zdeněk Lukeš, Bauerova vila v Libodřicích, in: Jiří Junek, Šárka Koukalová, Zdeněk Lukeš, *100 staveb. Moderní architektura Středočeského kraje*, Praha 2006, s. 96-97.
- Zdeněk Lukeš, *Český architektonický kubismus. Podivuhodný směr, který se zrodil v Praze*, Praha 2006.
- Rostislav Švácha, Josef Gočár, in: Jiří Švestka, Tomáš Vlček, Pavel Liška [et al.], *Český kubismus 1909-1925. Malířství, sochařství, architektura, design*,

Praha 2006, s. 225-226.

- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Kaleidoskop tvarů. Století moderní architektury v Pardubickém kraji*, Pardubice 2006.
- Pavel Panoch, Lázně Bohdaneč, Rodinný dům ing. Františka Gastgeba, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Kaleidoskop tvarů. Století moderní architektury v Pardubickém kraji*, Pardubice 2006, s. 139.
- Jana Šarounová, *Život pozapomenutého Gollova žáka Julia Glücklicha* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2006.
- Patrik Líbal, Homo villanus, studie k sociálnímu a kulturnímu fenoménu vily, in: *Gorgoneion II*, Praha 2007, s. 11-26.
- Vladimíra Paterová, Sochorova vila, in: Petr Ulrich (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje*, Praha 2007, s. 103-105.
- Colin Rowe, *Matematika ideální vily a jiné eseje*, Brno 2007.
- Vendula Hnídková, *Bauerova vila, muzeum a galerie*, Praha 2008.
- Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Jan Sedlák (ed.), *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 116-118.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008.
- Pavel Panoch, Dvůr Králové nad Labem, Přestavba vily továrníka Josefa Sochora, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 74-75.
- Pavel Panoch, Dvůr Králové nad Labem, Vila Zdeňka Sochora, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 134-135, 142.
- Jan Sedlák (ed.), Petr Kratochvíl, *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008.
- Jiří Slavík, Bílá vila Ladislava Binka ml., in: Jan Sedlák (ed.), Petr Kratochvíl, *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 43-45.
- Jiří Slavík, Červená vila Josefa Binka, in: Jan Sedlák (ed.), Petr Kratochvíl, *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 46-49.
- Miroslav Smolík, „...až teplejc bude“, Semín 2008.
- Jana Šarounová, *Julius Glücklich. Život a dílo* [magisterská diplomová

práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008.

- Zuzana Šáfrová, *Architektura v Hradci Králové, 1900-1938. Spolupráce architektů s umělci* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2008.
- Vendula Hnídková, Rondokubismus versus národní styl, *Umění LVII*, 2009, č. 1, s. 74-84.
- Jana Leciánová, *Stanislav Lom* [bakalářská diplomová práce], Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2009.
- Pavel Panoch, Vila Anny a Františka Gastgebových, in: Pavel Panoch (ed.), *Slavné vily Pardubického kraje*, Praha 2009, s. 128-130.
- Jakub Potůček, *Hradec Králové. Architektura a urbanismus: 1895-2009*, Hradec Králové 2009.
- Blanka Příkrylová, *Rondokubistický nábytek Josefa Gočára a Pavla Janáka* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2009.
- Rostislav Švácha, Venkovské bydlení za první republiky, *Stavba XVI*, 2009, č. 1, s. 34-41.
- Petr Ulrich (ed.) [et al.], *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009.
- Jan Falta, Bydlení ve veřejných budovách „Salonu republiky“. Ztracená funkcionalistická „vila“ přednosta Okresního úřadu v Hradci Králové, in: *Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost*, 2010, sv. 7, s. 59-80.
- Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové* [kat. výst.], Hradec Králové 2010.
- Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 393-395.
- Zdeněk Lukeš, Pražské práce tří protagonistů královéhradecké architektury: Jana Kotěry a jeho žáků Josefa Gočára a Bohumila Waiganta, in: *Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost*, 2010, sv. 7, s. 181-185.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010.

- Veronika Pecová, *Organizace výtvarné práce v duchu přítomné doby – Svaz československého díla* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2010.
- Hana Říhová, *Americký a český rodinný dům, 1900-1940* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2010.
- Radoslava Schmelzová, Vila Adolfa Bauera, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 234-238.
- Radoslava Schmelzová, Vila Adolfa Bauera, in: Rostislav Švácha (ed.), *Slavné vily Středočeského kraje*, Praha 2010, s. 152-156.
- Jiří Slavík, Červená vila Josefa Binka, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 184-187.
- Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010.
- Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010.
- Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár, Otakar Novotný*, Praha 2011.
- Jaroslava Divišová (red.), *Encyklopedie města Hradce Králové*, 2 sv., Hradec Králové 2011.
- Vendula Hnídková, Kontexty architektonického kubismu, *Bulletin Moravské galerie v Brně*, roč. 67, 2011, s. 62-69.
- Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*, Napoli 2011.
- Daniela Karasová, České secesní a kubistické interiéry v národním a mezinárodním měřítku, *Bulletin Moravské galerie v Brně*, roč. 67, 2011, s. 156-167.
- Barbora Klímová, *My jsme tím projektem žili*, Praha 2011.
- Ilona Motejllová, *Architektura vil v Hradci Králové: 1900-1945* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2011.
- Dita Dvořáková, Kytlicova vila, in: Petr Krajčí (ed.) [et al.], *Slavné pražské vily. Sto a jeden dům s příběhem*, Praha 2012, s. 204-206.
- Michaela Hanzlová, *Typologie vil v českých zemích období historismu*

[magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2012.

- Petr Krajčí (ed.) [et al.], *Slavné pražské vily. Sto a jeden dům s příběhem*, Praha 2012.
- Adéla Vejvodová, *Josef Gočár; Bauerova vila v Libodřicích* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2012.
- Ladislav Zikmund-Lender, Modernistické domy a interiéry, *Architekt* LVIII, 2012, č. 1, s. 133.
- Zuzana Ragulová, *Vily rodiny Sochorovy ve Dvoře Králové nad Labem* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2013.
- Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013.
- Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Julia Glücklicha, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 115-118.
- Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Marie Mojžíšové a Stanislava Mojžíše-Loma, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 119-121.
- Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Karla Kytlici, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 150-154.
- Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Václava Mauleho a Jarmily Mauleové, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 155-158.
- Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013
- Ladislav Zikmund-Lender, Vrstvy designu. Památkářské memento staré vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové, *Zprávy památkové péče* LXXIII, 2013, č. 5, s. 395-399.

Internetové zdroje

- www.archiweb.cz
- www.slavnevily.cz
- holocaust.cz

Výstavy

- Výstava *Sny a vize. Neuskutečněné návrhy Josefa Gočára pro Hradec Králové*, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, 18. 5. 2010 – 31. 10. 2010.
- Výstava *Osada Baba 1932*, Galerie Chodník ve Skleněném paláci v Praze 6, 25.9.2012-30.11.2012.

10 Prameny a literatura – abecední seznam

Prameny

Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14:

- Budova ředitelství státních drah v Hradci Králové (1928-1929) [pol. 180/a, b].
- Dům p. Eisenmanna v Červeném Kostelci (1921) [pol. 90].
- Kolínské vily.
- Kolonie rodinných domků pro Stavební družstvo státních a jiných veřejných zaměstnanců ve Strašnicích (1919) [pol. 77; Gočár, Janák; razítko: Bratří/V. a F. Kavalírové/architekti a stavitelé/Praha III., Chotkova ul. 18 n.; ing. Boháč a spol].
- Kolonie rodinných domků pro Stavební družstvo státních a jiných veřejných zaměstnanců v Praze na Vořechovce [pol. 85].
- Kolonie rodinných domků pro Stavební družstvo státních a jiných veřejných zaměstnanců v Praze na Vořechovce (1921).
- Koželužská škola v Hradci Králové.
- Mateřská a obecné školy v Hradci Králové.
- Mazánkova vila Soudná (1910).
- Obecné a občanské školy chlapecké a dívčí v Hradci Králové (1926-1928, 1932) [pol. 135/a].
- Obecné a občanské školy chlapecké a dívčí v Hradci Králové.
- Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové.
- Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110].
- Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové (1923).
- Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové (1923-1927) [pol. 133/a].
- Rašínovo státní gymnasium v Hradci Králové (1924-1925) [pol. 133/a, b].
- Rodinný domek pro manžele Julia a Bohumilu Glücklichovy a dceru Milenu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113a, číslo parcely 7A, čk. 570/12 (1934)

[pol. 188].

- Rodinný domek pro pana dr. Karla Kytlicu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 11-12, čk. 570/1 (1931-1933) [pol. 186].
- Rodinný domek pana dr. Václava Mauleho v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 10, čk. 570/1 (1931-1932) [pol. 183].
- Rodinný domek pro pana JUDr. Stanislava Mojžíše-Loma v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 8, čk. 570/31 (1931) [pol. 194].
- Rodinný dům pana A. Bauera na pozemku č. 96 v Libodřicích [pol. 44].
- Rodinný dům pana továrníka Josefa Binka v Krucemburku (1907) [pol. 9; též vzorek tapety].
- Vila továrníka Binka v Krucemburku (1907-1908, 1913) [pol. 45].
- Rodinný dům pana profesora V. Blümla na parcele čk. 133/9 v Praze XIX. (1933-1934).
- Rodinný dům O. Meda v Humpolci (1933) [pol. 193].
- Vila Keyzlar, Červený Kostelec (1920-1921) [pol. 84].
- Vila v Krucemburku (1913).
- Vila pana Sontaga na Hradčanech (1923, 1926-1927) [pol. 136].
- Vila Stachova a Hoffmannova v Bubenči (1911-1912) [pol. 35/a].
- Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové (1928-1929, 1933) [pol. 162/a].
- Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b].
- Vila pana architekta ing. Františka Strnada v Bubenči na parcele čk. 253/8 (1925-1927) [pol. 125].

Státní oblastní archiv Zámorsk:

- Fond Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 89.
- Fond Augusta Skřivana dědic, továrna na kůže, Krucemburk, ev. č. 8662.
- Fond Theodor Keyzlar, tiskárna, Červený Kostelec, ev. č. 8422.
- Fond Antonín Petrof, továrna na piana, Hradec Králové, inv. č. 89, karton č. 24.
- Neinventarizovaný fond NAD 2832, př. č. 143/2000, poř. č. 65, karton 67.

Státní okresní archiv:

- Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 784; čp. 683, čp. 810, čp. 855.
- Hradec Králové, fond Gymnázium J. K. Tyla Hradec Králové, Pamětní kniha, inv. č. 2, kn. 2; Inventář vnitřního zařízení, inv. č. 874, kn. 588; Postup prací při stavbě budovy gymnasiální, inv. č. 996, kt. 65; Vnitřní vybavení novostavby gymnasia, inv. č. 997, kt. 65.
- Hradec Králové, fond Obecné a měšťanské školy.
- Hradec Králové, fond Státní odborná škola koželužská, Stavební plány školní budovy a villy, inv. č. 203, kt. 7; Práce zadané jednotlivým firmám, inv. č. 204, kt. 8.
- Hradec Králové, fond Rodina Petrofů, inv. č. 2, 19, 23, 31, 35, 36, 38, 40, 46, 47, 48, 50, 52, 58, karton č. 1; inv. č. 68, kniha 1; inv. č. 69, kniha 2; inv. č. 108-117, krabice 2.
- Havlíčkův Brod, fond Skřivan August, Krucemburk.
- Kolín, složka čp. 220.

Archiv stavebního odboru:

- Městského úřadu Červený Kostelec, složka čp. 511.
- Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974; čp. 1620.
- Magistrátu města Hradec Králové, katastr HK, složka čp. 647; čp. 682; čp. 683; čp. 784.
- Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280.
- Městského úřadu Humpolec, složka čp. 800.
- Městského úřadu Kolín, složka čp. 220.

Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6:

- Katastr Dejvice, složka čp. 1730, 1783, 1786, 1788, 1798.
- Katastr Hradčany, složka čp. 268, 269.
- Katastr Bubeneč, složka čp. 608.

Soukromý archiv:

- Ing. Jana Binka.

- Mgr. Evy Kolářové roz. Binkové.
- PhDr. Jiřího Slavíka.
- Ing. Jiřího Müllera.
- RNDr. Václava Zajíčka.
- Prof. Ing. arch. Vladimíra Šlapety, DrSc.
- Mgr. Renáty Včelaříkové.

Ostatní prameny:

- Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01.
- Archiv Národního muzea, fond Lány, rodina.
- Archiv Akademie věd České republiky, fond Julius Glücklich.
- Archiv Masarykovy univerzity, fond A1, osobní spis Julia Glücklicha.
- Archiv Masarykovy univerzity, fond A2, osobní spis Julia Glücklicha.
- Moravský zemský archiv, korespondence Julius Glücklich, karton 4.
- Ivan Binko, *Data obce Krucemburk od založení podnes* [rukopis], nedatováno.
- Josef Binko, *Paměti koželužny v Krucemburku* [strojopis], Krucemburk 1956.
- *K 60. narozeninám zakladatele firmy JOS. SOCHOR Mech. Tkalcovna a tiskárna Dvůr Králové n. Lab., 1926* [fotoalbum], 1926, nestránkováno.
- *Kniha vzpomínek Josefa S. Sochora* [rodinné fotoalbum], 1931, nestránkováno.
- Kronika lidové školy umění Červený Kostelec, zápis z roku 1982, s. 7-10.
- Kronika města Červeného Kostelce, XV. díl, s. 369-370.
- Kronika obce Libodřice, O příchodu rodiny Bauerovy do obce.
- Městské muzeum Dvůr Králové nad Labem – Osobní deníky Zdeňka Sochora z let 1922-1926, inv. č. 65/2008A – 69/2008A.
- Nadace českého kubismu, plánová dokumentace vily Adolfa Bauera v Libodřicích.
- Projektová dokumentace architektonického ateliéru 4DS k obnově Glücklichovy vily (autoři Milan Hakl, Rostislav Žďánský a Jana Kačenová).

- Průvodní zpráva k obnově vily Glücklich zasláná do soutěže Stavba roku (2014), archiv Ing. arch. MgA. Rostislava Žďánského.
- Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Lom Stanislav (vl. jm. Stanislav Mojžíš), inv. č. 385.

Literatura

- James S. Ackermann, *The Villa. Form and Ideology of Country Houses*, London 1995.
- Architekt prof. Josef Gočár 13. III. 1880 – 10. IX. 1945, *Architektura ČSR V*, 1945-1946, s. 66-69.
- Mackay Hugh Baillie-Scott, *Dům a zahrada*, Praha 1910.
- Petr Balajka, Vladimír Birgus, Antonín Dufek [et al.], *Encyklopedie českých a slovenských fotografů*, Praha 1993.
- Marie Benešová, *Architekt Josef Gočár a jeho podíl na vývoji české moderní architektury* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1949.
- Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958.
- Marie Benešová, O kubismu v české architektuře, *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 3, s. 171-184.
- Marie Benešová, Rodinné bydlení včera a dnes, *Architektura ČSSR XXVIII*, 1969, s. 544-556.
- Marie Benešová, Rondokubismus, *Architektura ČSSR XXVIII*, 1969, s. 303-317.
- Marie Benešová, *Josef Gočár. Výstava architektonických návrhů* [kat.], Praha 1971.
- Marie Benešová, Výstava díla Josefa Gočára, *Československý architekt XVII*, 1971, č. 1, s. 5.
- Marie Benešová, Výstava díla Josefa Gočára, *Architektura ČSSR XXX*, 1971, č. 6, s. 276.
- Marie Benešová, Česká architektura dvacátých let, *Umění XXI*, č. 4, 1973, s. 440-447.
- Marie Benešová, *Česká architektura v proměnách dvou století: 1780-1980*,

Praha 1984.

- Marie Benešová, Architektura kubismu, in: Vojtěch Lahoda (eds.) [et. al.], *Dějiny českého výtvarného umění IV/1: 1890/1938*, Praha 1998, s. 329-353.
- Marie Benešová, František Toman, Jan Jakl, *Salón republiky. Moderní architektura Hradce Králové*, Hradec Králové 2000.
- Adolf Benš, Jan Sokol, František Maria Černý [et. al.], Josef Gočár, *Architektura ČSSR XXX*, 1971, č. 6, s. 277-286.
- Henrik Petrus Berlage, Vývoj moderního stavitelského umění v Nizozemí, *Styl V (X)*, 1924-1925, s. 93-96.
- Jindřich Bořecký, Ivan Exner, Tomáš Novotný, *Josef Gočár; Otakar Novotný*, Praha 2011.
- Michal Bregant, Lenka Bydžovská, Vojtěch Lahoda [et al.], *Kubistická Praha, 1909-1925*, Praha 1995.
- François Burkhardt, *Cubismo cecoslovacco- architetture e interni*, Milano 1982.
- *Český funkcionalismus: 1920-1940*, sv. 3, Architektura, Praha 1978.
- Jaroslava Divišová (red.), *Encyklopedie města Hradce Králové*, 2 sv., Hradec Králové 2011.
- [?], Dvě knihy o Gočárovi, *Volné směry XXVIII*, 1930-1931, s. 28.
- Dita Dvořáková, Kytlicova vila, in: Přemysl Veverka [et al.], *Slavné pražské vily*, Praha 2004, s. 127.
- Dita Dvořáková, Kytlicova vila, in: Petr Krajčí (ed.) [et al.], *Slavné pražské vily. Sto a jeden dům s příběhem*, Praha 2012, s. 204-206.
- Vilém Dvořák, Anglický rodinný dům, *Umělecký měsíčník I*, 1911-1912, s. 51-53.
- Jan Falta, Bydlení ve veřejných budovách „Salonu republiky“. Ztracená funkcionalistická „vila“ přednosta Okresního úřadu v Hradci Králové, in: *Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost*, 2010, sv. 7, s. 59-80.
- Tomáš Fagner, Antonín Hlaváček, Rostislav Švácha [et al.], *1900-1999. 100 let kolínské architektury*, Kolín 1999, s. 8, 32.
- Kenneth Frampton, *Moderní architektura. Kritické dějiny*, Praha 2004.

- Karel Friedrich, Jak Dr. Ulrich dbal výstavby moderního Hradce, *Královéhradecko* V, 1928, č. 5, s. 76-79.
- Joža Gočár, Villa v Kruceburku [reprodukce], *Styl* II, 1910, s. 27-29, 32.
- Joža Gočár, Villa v Hradci Králové [reprodukce], *Styl* II, 1910, s. 30-32.
- Josef Gočár, Přístavba k ville [reprodukce], *Umělecký měsíčník* II, 1913.
- Josef Gočár – Pavel Janák – František Kysela – Václav Vilém Štech, *Čechische Bestrebungen um ein modernes Interieur*, Praha 1915.
- Josef Gočár, *Hradec Králové*, Praha 1930.
- Jiří Gočár, Můj otec Josef Gočár, *Technický magazín* XII, 1969, č. 3, s. 22-23.
- Josef Gočár, *Architektura ČSSR* XXX, 1971, č. 6, s. 277-286.
- E. Haenel, H. Tscharmann, Podstata a cíle moderního bydlení, *Styl* II, 1910, s. 49-50.
- Michaela Hanzlová, *Typologie vil v českých zemích období historismu* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2012.
- Karel Herain, Ulrichův Hradec Králové, *Umění* III, 1930, s. 289-356.
- Karel Herain, Ladislav Sutnar, Ladislav Žák, *O bydlení*, Praha 1932.
- Olga Herbenová, Milena Lamarová, *Český kubistický interiér* [kat.], Praha 1976.
- Olga Herbenová, Kubistický nábytek, *Architektura ČSSR* XXXVI, 1977, s. 123.
- Olga Herbenová, Český kubistický nábytek, *Umění a řemesla*, 1977, č. 1, s. 13-18.
- Olga Herbenová, *Josef Gočár – kubistický interiér* [kat.], Jaroměř 1984.
- Vendula Hnídková, *Bauerova vila, muzeum a galerie*, Praha 2008.
- Vendula Hnídková, Rondokubismus versus národní styl, *Umění* LVII, 2009, č. 1, s. 74-84.
- Vendula Hnídková, Kontexty architektonického kubismu, *Bulletin Moravské galerie v Brně*, roč. 67, 2011, s. 62-69.
- Vlastimil Hofman, Duch moderní tvorby v architektuře, *Umělecký měsíčník* I, 1911-1912, s. 127-135.
- Vlastislav Hofman, K podstatě architektury, *Volné směry* XVII, 1913, s. 11-

14.

- Karel Honzík, Funkcionální architektura, *Žijeme 1932*, Praha 1932-1933, s. 205-208.
- Ebenezer Howard, *Zahradní města budoucnosti*, Praha 1924.
- Kenneth Hudson, *Museums for 1980's*, Unesco, 1977.
- Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d'avanguardia*, Napoli 2011.
- Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové* [kat. výst.], Hradec Králové 2010.
- Pavel Janák, *Nové snahy o rodinný dům. Výbor z příkladů našich a cizích*, Praha [1910].
- Pavel Janák, Od moderní architektury – k architektuře, *Styl II*, 1910, s. 105-109.
- Pavel Janák, Hranol a pyramida, *Umělecký měsíčník I*, 1911-1912, s. 162-170.
- Pavel Janák, Ladislav Sutnar, *Výstava bydlení. Stavba osady Baba* [kat. výst.], 1932.
- Yvonne Janková, Bydlení v kubistických domech, *Domov XXVI*, 1986, č. 1, s. 39-43.
- K stavbě rodinných domů v Hradci Král. a okolí, *Kraj Královéhradecký*, 1936, č. 73, 31. 10., s. 6.
- Josef Kafka, Emil Králíček, *Rodinný dům. Praktický rádce pro každého, kdo zamýšlí vlastní bydlo si zřídit*, Praha 1911.
- Daniela Karasová, České secesní a kubistické interiéry v národním a mezinárodním měřítku, *Bulletin Moravské galerie v Brně*, roč. 67, 2011, s. 156-167.
- Arnold Karplus (ed.), *Neue Landhäuser und Villen in Österreich*, Wien 1910, s. 20.
- Barbora Klímová, *My jsme tím projektem žili*, Praha 2011.
- Michal Kohout, Stephan Templ, Vladimír Šlapeta, *Praha. Architektura XX. století*, Praha 1998.
- Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Jan Sedlák (ed.), *Slavné vily kraje*

Vysočina, Praha 2008, s. 116-118.

- Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 393-395.
- Vojtěch Krch, Obytná budova. Několik kritických poznámek ke stavbě našich obytných budov, *Architekt SIA XXXI*, 1932, s. 122-136.
- Miroslav Kopřiva, Purismus v architektuře, *Život IV*, 1924, s. 77-79.
- Jan Kotěra, O novém umění, *Volné směry IV*, 1899-1900, s. 189-196.
- Jan E. Koula, *Obytný dům dneška*, Praha 1931.
- Jan E. Koula, Bytová kultura a kultura v bydlení, *Stavba X*, 1931-1933, s. 141-143.
- Pavel Janák, Ladislav Sutnar, *Výstava bydlení. Stavba osady Baba* [kat. výst.], 1932.
- Jan E. Koula, „Výstava bydlení“, *Žijeme* 1932, Praha 1932-1933, s. 201-202.
- Jan E. Koula, *Nová česká architektura a její vývoj ve XX. století*, Praha 1940.
- Jan E. Koula, Rodinný dům jako pionýr nové architektury, *Architektura ČSSR XXVIII*, 1969, s. 523-543.
- Karel Koželka, Snahy v českém obytném stavitelství, *Architektura II*, 1940, s. 193-202.
- Petr Krajčí (ed.) [et al.], *Slavné pražské vily. Sto a jeden dům s příběhem*, Praha 2012.
- Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Jan Sedlák (ed.), *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 116-118.
- Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 393-395.
- Jiří Krátký, *Urbanistická kompozice Hradce Králové*, Hradec Králové 1990.
- Alois Kubiček, K pracím Josefa Gočára, *Styl VII (XII)*, 1926-1927, s. 153-154.
- Alois Kubiček, Práce Josefa Gočára v Hradci Králové, *Styl VII (XII)*, 1926-1927, s. 113-116.
- Vojtěch Lahoda, *Český kubismus*, Praha 1996.
- Miroslav Laiske, *Stanislav Lom* [disertační práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 1949.

- Milena Lamarová, Cubismo ed espressionismo nell'architettura e nel design, *Lotus International*, č. 20, Milano 1978, s. 44-53.
- Milena Lamarová, Poznámky k vzbám kubismu a expresionismu v české kubistické architektuře a užitém umění, in: *Acta UPM XV, C2. Comentationes*, 1980, s. 182-195.
- Jana Leciánová, *Stanislav Lom* [bakalářská diplomová práce], Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2009.
- Zdena Lenderová, Červená vila, *Domov XXXIII*, 1993, č. 1, s. 12-15.
- Patrik Líbal, Homo villanus, studie k sociálnímu a kulturnímu fenoménu vily, in: *Gorgoneion II*, Praha 2007, s. 11-26.
- Patrik Líbal, Cihla opět na vrch(olu). Výtvarný význam cihly ve 20. století, *Zprávy památkové péče* 63, 2003, č. 2, s. 87-90.
- Zdeněk Lukeš, Projekty z archívů: Kubismus a dekorativismus, *Technický magazín XXVIII*, 1985, č. 2, s. 34-39.
- Zdeněk Lukeš, Jan Svoboda, Skryté hodnoty pražského kubismu, *Architektura ČSSR V*, č. 44, 1985, s. 225-227.
- Zdeněk Lukeš, Režné zdivo v české architektuře, *Bydlení*, 1990, č. 2, s. 44-48.
- Zdeněk Lukeš, *Pražské vily*, Praha 1993.
- Zdeněk Lukeš, Josef Gočár. Půl století od smrti, *Architekt XLI*, 1995, č. 18, s. 12.
- Zdeněk Lukeš, *10 století architektury [6]. Architektura 20. století*, Praha 2001.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Kaleidoskop tvarů. Století moderní architektury v Pardubickém kraji*, Pardubice 2006.
- Zdeněk Lukeš, *Český architektonický kubismus. Podivuhodný směr, který se zrodil v Praze*, Praha 2006.
- Zdeněk Lukeš, Bauerova vila v Libodřicích, in: Jiří Junek, Šárka Koukalová, Zdeněk Lukeš, *100 staveb. Moderní architektura Středočeského kraje*, Praha 2006, s. 96-97.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008.

- Zdeněk Lukeš, Pražské práce tří protagonistů královéhradecké architektury: Jana Kotěry a jeho žáků Josefa Gočára a Bohumila Waiganta, in: *Královéhradecko: historický sborník pro poučenou veřejnost*, 2010, sv. 7, s. 181-185.
- Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010.
- Karel Boromejský Mádl, Sloh naší doby, *Volné směry* IV, 1899-1900, s. 157-176.
- Otakar Marvánek, Praha ve znamení kubismu, *Česká kultura* II, 1914, č. 14-15, s. 227-229.
- Josef Matys, Umělecké památky okresu královédvorského z XIX. a XX. století, *Pod Zvičinou* X, 1934-1935, s. 67.
- Olga Mertlíková, Vzpomínka na Josefa Gočára, *Jaroměřský a josefovský zpravodaj*, 1995, č. 10, s. 7-8.
- Moderní architektura Hradce Králové, *Kraj Královéhradecký*, 1929, č. 70, 16. 10., s. 2.
- Ilona Motejlová, *Architektura vil v Hradci Králové: 1900-1945* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2011.
- Hermann Muthesius, Malý dům na venkově, *Styl* II, 1910, s. VI-XII.
- Hermann Muthesius, Problémy architektury, *Styl* III, 1911, s. 3-19.
- Otakar Novotný, Interieur, architekt a obecnost, *Styl* II, 1910, s. 67-70.
- Otakar Novotný, *Jan Kotěra a jeho doba*, Praha 1958.
- Otakar Nový, *Česká architektonická avantgarda*, Praha 1998.
- Pavel Panoch, Lázně Bohdaneč, Rodinný dům ing. Františka Gastgeba, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Kaleidoskop tvarů. Století moderní architektury v Pardubickém kraji*, Pardubice 2006, s. 139.
- Pavel Panoch, Dvůr Králové nad Labem, Přestavba vily továrníka Josefa Sochora, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 74-75.
- Pavel Panoch, Dvůr Králové nad Labem, Vila Zdeňka Sochora, in: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, *Ve víru modernosti. Architektura 20. století v Královéhradeckém kraji*, Pardubice 2008, s. 134-135, 142.

- Pavel Panoch, Vila Anny a Františka Gastgebových, in: Pavel Panoch (ed.), *Slavné vily Pardubického kraje*, Praha 2009, s. 128-130.
- Vladimíra Paterová, Sochorova vila, in: Petr Ulrich (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje*, Praha 2007, s. 103-105.
- Veronika Pecová, *Organizace výtvarné práce v duchu přítomné doby – Svaz československého díla* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2010.
- Josef Pechar, Purismus v české architektuře, *Architektura XXIX*, 1970, s. 178-191.
- Miloš Pistorius, Kubistická architektura v Praze, *Staletá Praha IV*, 1969, s. 139-153.
- Josef Polášek, *Holandské stavebnictví*, Praha 1931.
- Jakub Potůček, *Architektura a urbanismus Hradce Králové 1895-1950* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2002.
- Jakub Potůček, *Hradec Králové. Architektura a urbanismus: 1895-2009*, Hradec Králové 2009.
- Blanka Přikrylová, *Rondokubistický nábytek Josefa Gočára a Pavla Janáka* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2009.
- Zuzana Ragulová, *Vily rodiny Sochorovy ve Dvoře Králové nad Labem* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2013.
- Redakce Stavby, Zásady nové architektury, *Stavba III*, 1924, s. 153-158.
- Colin Rowe, *Matematika ideální vily a jiné eseje*, Brno 2007.
- J. K. Říha, Za reformu bydlení a stavby obytných domů, *Stavba IX*, 1930-1931, s. 118-120.
- Hana Říhová, *Americký a český rodinný dům, 1900-1940* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2010.
- Jan Sedlák (ed.), Petr Kratochvíl, *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008.
- Karel Scheffler, Vlastní dům, *Styl III*, 1911, s. 57-62.
- Radoslava Schmelzová, Vila Adolfa Bauera, in: Vladimír Šlapeta, Pavel

- Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 234-238.
- Radoslava Schmelzová, Vila Adolfa Bauera, in: Rostislav Švácha (ed.), *Slavné vily Středočeského kraje*, Praha 2010, s. 152-156.
 - Fritz Schumacher, Individualism v obydlí, *Volné směry V*, 1900-1901, s. 262-272.
 - Camillo Sitte, *Stavba měst podle uměleckých zásad*, Praha 1995.
 - Alexandr Skalický st., Gočárova vila v Červeném Kostelci, *Rodným krajem. Vlastivědný sborník Kraje Aloise Jiráska, Boženy Němcové a bratří Čapků*, 2003, č. 27, s. 44-47.
 - Jiří Slavík, Bílá vila Ladislava Binka ml., in: Jan Sedlák (ed.), Petr Kratochvíl, *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 43-45.
 - Jiří Slavík, Červená vila Josefa Binka, in: Jan Sedlák (ed.), Petr Kratochvíl, *Slavné vily kraje Vysočina*, Praha 2008, s. 46-49.
 - Jiří Slavík, Červená vila Josefa Binka, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 184-187.
 - Miroslav Smolík, „...až teplejc bude“, Semín 2008.
 - Oldřich Starý, Individuální a typový rodinný dům, *Stavba IX*, 1930-1931, s. 121-125.
 - Oldřich Starý, Architekt prof. Josef Gočár, *Architektura II*, 1940, s. 57-59.
 - Oldřich Starý, Funkcionalistická architektura v Československu, *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 3, s. 642-660.
 - Milan Stehlík, *Sociální aspekty bydlení v tvorbě architekta – bydlení mezi “vilou“ a “panelákem“*, Brno 2005.
 - Rudolf Stockar z Bernkopffů, Města budoucnosti, *Styl IV*, 1912, s. 43-67.
 - Jiří Stránský, David Stránský (eds.), *Symp Gočár 2010 Hradec Králové: almanach přednášek z kongresu 9. září 2010*, Hradec Králové 2010.
 - *Styl II (VII)*, 1921-1922, s. XLVII-XLIX.
 - Jan Svoboda, Zdeněk Lukeš, Ester Havlová, *Praha 1891-1918. Kapitoly o architektuře velkoměsta*, Praha 1997.
 - Jan. E. Svoboda, Jindřich Noll, Ester Havlová, *Praha 1919-1940. Kapitoly o meziválečné architektuře*, Praha 2000.
 - Zuzana Šáfrová, *Architektura v Hradci Králové, 1900-1938. Spolupráce*

architektů s umělci [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc 2008.

- Jana Šarounová, *Život pozapomenutého Gollova žáka Julia Glücklicha* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2006.
- Jana Šarounová, *Julius Glücklich. Život a dílo* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008.
- Tomáš Šenberger, Vladimír Šlapeta, Petr Ulrich, *Osada Baba: Plány a modely*, Praha 2000.
- Vladimír Šlapeta, *Die Siedlung Baba*, Prag 1932.
- Vladimír Šlapeta, *Praha 1900-1978. Průvodce po moderní architektuře*, Praha 1978.
- Vladimír Šlapeta, Die tschechische Architektur der Zwischenkriegszeit, *Archithese X*, 1980, č. 6, s. 5-12.
- Vladimír Šlapeta, Cubismo bohemia, *Quaderns*, 1986, č. 169-170, s. 48-55.
- Vladimír Šlapeta, Der Prager Kubismus, *Daidalos XXXIX*, 1991.
- Vladimír Šlapeta (ed.), *Jan Kotěra 1871-1923. Zakladatel moderní české architektury*, Praha 2001.
- Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010.
- Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Karla Kytlici, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 150-154.
- Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Václava Mauleho a Jarmily Mauleové, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 155-158.
- Stanislav Špaček, *Americká úsporná kuchyně a zásady ekonomického řízení domácnosti*, Praha 1927.
- Rostislav Švácha, Osada Baba, *Umění XXVIII*, 1980, s. 368-379.
- Rostislav Švácha, Josef Gočár: Klasika a moderna, *Výtvarná kultura VIII*, 1985, č. 4, s. 63-64.
- Rostislav Švácha (ed.), Josef Gočár. Vlastní životopis, *Umění XLI*, 1993, č. 1,

s. 33- 36.

- Rostislav Švácha, *Od moderny k funkcionalismu*, Praha 1995.
- Rostislav Švácha, Architektura dvacátých let v Čechách, in: Vojtěch Lahoda (eds.) [et. al.], *Dějiny českého výtvarného umění IV/1: 1890/1938*, Praha 1998, s. 19-22.
- Rostislav Švácha, *Lomené, hranaté & obloukové tvary. Česká kubistická architektura 1911-1923*, Praha 2000.
- Rostislav Švácha, Zkáza Baby, *Literární noviny XI*, č. 40, 27. 9. 2000, s. 5.
- Rostislav Švácha, Dvě publikace o Babě, *Věstník Klubu Za starou Prahu*, 1-2/2001, s. 37.
- Rostislav Švácha, Josef Gočár, in: Jiří Švestka, Tomáš Vlček, Pavel Liška [et al.], *Český kubismus 1909-1925. Malířství, sochařství, architektura, design*, Praha 2006, s. 225-226.
- Rostislav Švácha, Venkovské bydlení za první republiky, *Stavba XVI*, 2009, č. 1, s. 34-41.
- Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001.
- Prokop Toman, *Nový slovník československých výtvarných umělců*, sv. I-II, Praha 2000.
- Petr Ulrich (ed.) [et al.], *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009.
- Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013.
- Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Julia Glücklicha, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 115-118.
- Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Marie Mojžíšové a Stanislava Mojžíše-Loma, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 119-121.
- Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013
- Alexander von Vegesack, Milena B. Lamarová, Vladimír Šlapeta [et al.], *Český kubismus. Architektura a design 1910-1925* [kat. výst.], Weil am Rhein 1991.

- Adéla Vejvodová, *Josef Gočár, Bauerova vila v Libodřicích* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2012.
- Přemysl Veverka, Radomíra Sedláková, Dita Dvořáková, *Slavné pražské vily*, Praha 2004.
- Vila Dr. M. v Praze na Babě [reprodukce], *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 53.
- Vila p. O. M. v Humpolci [reprodukce], *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 56-57.
- Vila p. B. v Praze pod Bořivojkou [reprodukce], *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 54-55.
- Vila ve Dvoře Králové, *Stavitel* XII, 1931, č. 1, s. 17-21.
- Pavel Vlček, Gočár Josef (Jóža), in: Pavel Vlček (ed.), *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách*, Praha 2004, s. 199-200.
- Jaroslav Vokoun, Český architektonický kubismus, 1911-1914, *Domov* VII, 1966, s. 24-30.
- Jaroslav Vokoun, Bohemian Cubism, *The Architectural Review* CXXXIX, č. 829, 1966, s. 229-233.
- Otto Wagner, *Moderní architektura*, Praha 1910.
- David Watkin, *English architecture. A consise history*, London 1990.
- Rudolf Wels, *Zahradová města*, Praha 1911.
- Zdeněk Wirth, Villa, *Styl* II, 1910, s. III-VI.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár – Hradec Králové*, Wien, Berlin 1928.
- Zdeněk Wirth, Josef Gočár, *Volné směry* XXVII, 1929-1930, s. 259-266.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930.
- Zdeněk Wirth, O architektovi Jozefovi Gočárovi, in: Ján Smrek (ed.), *Slovenská prítomnosť literárna a umelecká*, 1931, s. 211-216.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár 1880-1945. Výbor z životního díla* [kat.], Hradec Králové 1947.
- Zdeněk Wirth, *Josef Gočár 1880-1945. Výstava životního díla* [kat.], Praha 1947.
- Ladislav Zikmund-Lender, Modernistické domy a interiéry, *Architekt* LVIII, 2012, č. 1, s. 133.
- Ladislav Zikmund-Lender, Vrstvy designu. Památkářské memento staré vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové, *Zprávy památkové péče* LXXIII, 2013, č.

5, s. 395-399.

- Vladimír Zákrejs, Výstava zahradních měst, *Styl* III, 1911, s. 250-251.
- Ladislav Žák, Stavební výstava Baba, *Žijeme* 1932, Praha 1932-1933, s. 155-156.
- František Žákavec, Gočár a Janák (K jejich účasti na členské výstavě „Mánesa“), *Národní listy* 63, 1923, č. 37, s. 4.

Internetové zdroje

- www.archiweb.cz
- www.slavnevilky.cz
- holocaust.cz

Výstavy

- Výstava *Osada Baba 1932*, Galerie Chodník ve Skleněném paláci v Praze 6, 25.9.2012-30.11.2012.
- Výstava *Sny a vize. Neuskutečněné návrhy Josefa Gočára pro Hradec Králové*, Muzeum východních Čech v Hradci Králové, 18. 5. 2010 – 31. 10. 2010.

11 Seznam obrazové přílohy

1. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, pohled od jihovýchodu na zahradní průčelí, 2013. Foto: Ilona Matysová.
2. Josef Gočár a Josef Binko (foto Jindřich Vaněk), nedatováno. Reprofoto: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 87.
3. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, severní průčelí s hlavním vstupem, 2012. Foto: Ilona Matysová.
4. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, arkýř jižního průčelí s vedlejším zahradním vstupem, 2012. Foto: Robert Šrek.
5. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, fotografie vily nazvaná „domeček na prkénku“, poslaná Josefem Binkem Josefovi Gočárovi jako pohlednice 1. ledna 1910 (foto Josef Binko). Reprofoto: Pavel Scheufler, *Josef Binko*, Praha 2006, s. 12.
6. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, východní průčelí, 1910. Reprofoto: Mackay Hugh Baillie Scott, *Dům a zahrada*, Praha 1910 [obrazová příloha č. 25].
7. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, pohled od jihovýchodu na vstupní průčelí, 1910. Reprofoto: Joža Gočár, *Villa v Kruceburku* [reprodukce], *Styl II*, 1910, s. 29.
8. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, pohled od severozápadu na zahradní průčelí, 1910. Reprofoto: Joža Gočár, *Villa v Kruceburku* [reprodukce], *Styl II*, 1910, s. 29.
9. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, půdorys přízemí a podkroví, 1910. Reprofoto: Joža Gočár, *Villa v Kruceburku* [reprodukce], *Styl II*, 1910, s. 27.
10. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, návrh východní stěny v hale s kachlovými kamny (Josef Gočár), 1910. Reprofoto: Joža Gočár, *Villa v Kruceburku*, *Styl II*, 1910, s. 27.
11. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, návrh barevného řešení dřevěného štítu a fasády (Josef Gočár), asi 1909, soukromý majetek. Foto: Ilona Matysová.

12. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, konečné řešení tmavě mořeného štítu zdobeného dřevorezbami bez polychromie (Vojtěch Sucharda), 2012. Foto: Ilona Matysová.
13. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, dveře hlavního vstupu, 2012. Foto: Ilona Matysová.
14. Vila Josefa Binka (tzv. Červená vila) v Kruceburku, hala s modernistickým lustrem (Josef Gočár) a šablonovitou stropní výmalbou (František Kysela), 2012. Foto: Ilona Matysová.
15. Vila Ladislava Binka ml. (tzv. Bílá vila) v Kruceburku, hlavní (východní) průčelí, 2012. Foto: Ilona Matysová.
16. Rodina Binkova, v horní řadě uprostřed Ladislav Binko ml. (foto Josef Binko), 1891-1892. Reprofoto: Pavel Scheufler, *Josef Binko*, Praha 2006, strana neoznačena (obr. č. 1. v obrazové příloze).
17. Vila Ladislava Binka ml. (tzv. Bílá vila) v Kruceburku, fotografie Kruceburku s Červenou a Bílou vilou v popředí. Reprofoto: Pavel Scheufler, *Josef Binko*, Praha 2006, s. 8.
18. Vila Ladislava Binka ml. (tzv. Bílá vila) v Kruceburku, hlavní průčelí, anonymní fotografie, 70. léta. Reprofoto: Jiří Slavík, *Josef Binko – přítel umění a fotograf* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, 2008, s. 137.
19. Vila Ladislava Binka ml. (tzv. Bílá vila) v Kruceburku, pohled od severovýchodu na hlavní vstup, 2012. Foto: Ilona Matysová.
20. Vila Ladislava Binka ml. (tzv. Bílá vila) v Kruceburku, západní průčelí, 2012. Foto: Ilona Matysová.
21. Vila Ladislava Binka ml. (tzv. Bílá vila) v Kruceburku, sloupy podpírající zastřešení hlavního vstupu, 2008. Zdroj: Bílou vilu přestavěl architekt Gočár do elegantnější podoby, *Slavné vily kraje Vysočina*, dostupné na <http://www.novinky.cz/bydleni/tipy-a-trendy/303789-bilou-vilu-prestavel-architekt-gocar-do-elegantnejsi-podoby.html>, vyhledáno 26. 2. 2014.
22. Vila Ladislava Binka ml. (tzv. Bílá vila) v Kruceburku, kované zábradlí schodiště v přízemí, 2010. Reprofoto: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 22.
23. Vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem, pohled na severovýchodní nároží (z

- Kmochovy ulice), 2014. Foto: Ilona Matysová.
24. Vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem, severní průčelí, 2014. Foto: Ilona Matysová.
 25. Vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem, severní průčelí (z Tyršovy ulice), 2014. Foto: Ilona Matysová.
 26. Vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem, východní průčelí, 2014. Foto: Ilona Matysová.
 27. Vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem, severní průčelí, 2014. Foto: Ilona Matysová.
 28. Vila Matěje Kůsta v Kolíně nad Labem, pohled Kmochovou ulicí na Kůstův dům, 2014. Foto: Ilona Matysová.
 29. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, přední průčelí dvojvily (z ulice Tychonova) v průběhu rekonstrukce vily čp. 268, 2014. Foto: Ilona Matysová.
 30. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, zadní průčelí dvojvily (z ulice U Písecké brány) před rekonstrukcí vily čp. 268, 2011. Zdroj: *Flickr*, dostupné na <https://www.flickr.com/photos/mikimito/5742035289/>, vyhledáno 7. 4. 2014.
 31. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, vila Jana Stacha (čp. 268), 2014. Foto: Ilona Matysová.
 32. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, vila Karla Hoffmanna (čp. 269), 2014. Foto: Ilona Matysová.
 33. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, kubistický vstupní portál vily čp. 269, 2014. Foto: Ilona Matysová.
 34. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, kubistický vstupní portál vily čp. 269 s původním robustním kubistickým oplocením, (50./60. léta?). Reprofoto: Marie Benešová, O kubismu v české architektuře, *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 3, s. 178.
 35. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, boční (jižní) průčelí vily čp. 269, 2014. Foto: Ilona Matysová.
 36. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, návrh zadního, hlavního (bočního) a předního průčelí vily Karla Hoffmanna, 16. dubna 1912, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr

Hradčany, složka čp. 269. Foto: Ilona Matysová.

37. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, boční (severní) průčelí vily čp. 268, 2014. Foto: Ilona Matysová.
38. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, půdorys suterénu, přízemí a prvního patra, podkroví a krovu vily Karla Hoffmanna, 16. dubna 1912, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Hradčany, složka čp. 269. Foto: Ilona Matysová.
39. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, vchodové dveře vily čp. 269, 2014. Foto: Ilona Matysová.
40. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, geometrický vzor ve výplni vchodových dveří a kubistické zábradlí ve vile čp. 269, 2007. Zdroj: Stachova a Hoffmannova dvojvila, *Langweil.info*, dostupné na <http://www.langweil.info/hradcany/img/dsc/dscf2720.jpg>, vyhledáno 7. 4. 2014.
41. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, schodiště ve vile čp. 269, 2010. Reprofoto: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 59.
42. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, schodiště ve vile čp. 268, 2012. Zdroj: Rekonstrukce objektu od arch. J. Gočára z let 1912-1913, *Mepro architektonický ateliér*, dostupné na http://www.mepro-atelier.cz/projekty.php?id=020_gocar#/projekty.php?id=020_gocar, vyhledáno 7. 4. 2014.
43. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, kubisticky zalamované zábradlí podkrovního balkonu vily čp. 269, 2005. Zdroj: *Flickr*, dostupné na <https://www.flickr.com/photos/52470375@N06/6886041496/>, vyhledáno 7. 4. 2014.
44. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, okenní mříž suterénního prostoru, 70. léta. Reprofoto: Olga Herbenová, Milena Lamarová, *Český kubistický interiér* [kat.], Praha 1976, s. 18.
45. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, detail návrhu vstupního portálu vily Karla Hoffmanna v kubistickém provedení, 22. srpna 1912, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila Stachova a Hoffmannova v

- Bubenči (1911-1912) [pol. 35/a]. Reprofoto: Alexander von Vegesack, Milena B. Lamarová, Vladimír Šlapeta [et al.], *Český kubismus. Architektura a design 1910-1925* [kat. výst.], Weil am Rhein 1991, s. 127.
46. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, vestavěná skříň v interiéru jedné z vil, 1986. Reprofoto: Yvonne Janková, Bydlení v kubistických domech, *Domov XXVI*, 1986, č. 1, s. 40.
47. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, strop interiéru vstupní části vily čp. 268, 2012. Zdroj: Rekonstrukce objektu od arch. J. Gočára z let 1912-1913, *Mepro architektonický ateliér*, dostupné na http://www.mepro-atelier.cz/projekty.php#/projekty.php?id=020_gocar, vyhledáno 7. 4. 2014.
48. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, interiér jedné z místností vily čp. 268, 2012. Zdroj: Rekonstrukce objektu od arch. J. Gočára z let 1912-1913, *Mepro architektonický ateliér*, dostupné na http://www.mepro-atelier.cz/projekty.php#/projekty.php?id=020_gocar, vyhledáno 7. 4. 2014.
49. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, kubistický altánek v zahradě Hoffmannovy vily, 2010. Reprofoto: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 58.
50. Dvojvila Jana Stacha a Karla Hoffmanna v Praze 6 – Hradčanech, klasicistní altánek v zahradě Stachovy vily, 2014. Foto: Ilona Matysová.
51. Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, jižní průčelí s původním hlavním vstupem, 2013. Foto: Ilona Matysová.
52. Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, pohled od jihozápadu na původní vedlejší vstup, 2013. Foto: Ilona Matysová.
53. Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, pohled od severozápadu, 2013. Foto: Ilona Matysová.
54. Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, západní průčelí s kubistickým plotem v popředí, 2013. Foto: Ilona Matysová.
55. Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, kubistické orámování oken a dveří, kubistické mřížoví, zábradlí verandy a nosné pilíře, 2013. Foto: Ilona Matysová.
56. Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, kubisticky pojednaná výzdoba oken, 2010.

- Foto: Vila Adolfa Bauera, *Slavné vily*, dostupné na <http://www.slavnestavby.cz/vily/stredocesky/vila-adolfa-bauera>, vyhledáno 27. 3. 2014.
- 57.** Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, vstupní schodišťová hala, 2013. Foto: Ilona Matysová.
- 58.** Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, kubistický sloupek schodišťového zábradlí v hale, 2013. Foto: Ilona Matysová.
- 59.** Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, umístění vily na pozemku a půdorys suterénu, nedatováno, Nadace českého kubismu. Foto: Nadace českého kubismu.
- 60.** Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, návrh zadního a předního průčelí bez pozdějších kubistických detailů, nedatováno, Nadace českého kubismu. Foto: Nadace českého kubismu.
- 61.** Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, návrh železné vstupní brány, nedatováno, Nadace českého kubismu. Reprofoto: Nadace českého kubismu.
- 62.** Vila Adolfa Bauera v Libodřicích, jižní průčelí před rekonstrukcí, 2003. Zdroj: Bauerova vila, *Cesty a památky*, dostupné na <http://cestyapamatky.cz/kolinsko/libodrice/bauerova-vila>, vyhledáno 27. 2. 2014.
- 63.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, západní průčelí s hlavním vstupem, 2009. Zdroj: Bedřich Machek, Sochorova vila bude zbořena, boj o záchranu začal pozdě, *Krkonošský deník*, dostupné na http://krkonosky.denik.cz/galerie/tu_vila_sochor.html?mm=346876, vyhledáno 12. 4. 2014.
- 64.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, Josef Sochor na nedatované fotografii. Zdroj: Josef Sochor, *Městský úřad Dvůr Králové nad Labem*, dostupné na <http://www.mudk.cz/cz/mesto/o-meste/vyznamne-osobnosti-a-rodaci/josef-sochor/>, vyhledáno 12. 4. 2014.
- 65.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, sádrová busta Josefa Sochora, součást manželského dvojportrétu (Otto Gutfreund), 1924. Reprofoto: Jiří Šetlík, *Otto Gutfreund. Zázemí tvorby*, Praha 1989, 239 (kat. č. 208).
- 66.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem,

- severozápadní nároží, 2009. Zdroj: Bedřich Machek, Sochorova vila bude zbořena, boj o záchranu začal pozdě, *Krkonošský deník*, dostupné na http://krkonosky.denik.cz/galerie/tu_vila_sochor.html?mm=346875, vyhledáno 12. 4. 2014.
67. Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, severní průčelí, 2010. Zdroj: Konec unikátní vily ve Dvoře, *Královedvorsk*, dostupné na <http://www.kralovedvorsko.cz/cs/fotogalerie/konec-unikatni-sochorovy-vily-ve-dvore/sochorova-vila-3>, vyhledáno 12. 4. 2014.
68. Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, Gočárova přístavba haly, 2009. Zdroj: Bedřich Machek, Sochorova vila bude zbořena, boj o záchranu začal pozdě, *Krkonošský deník*, dostupné na http://krkonosky.denik.cz/galerie/tu_vila_sochor.html?mm=346873, vyhledáno 12. 4. 2014.
69. Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, kubistické prvky na vile (Karel Jarolímek (červené do fasády zapuštěné kosočtverce), Josef Gočár (hvězdicovité mřížoví v oknech)), 2009. Zdroj: Bedřich Machek, Sochorova vila bude zbořena, boj o záchranu začal pozdě, *Krkonošský deník*, dostupné na http://krkonosky.denik.cz/galerie/tu_vila_sochor.html?mm=346874, vyhledáno 12. 4. 2014.
70. Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, rodinný dům Josefa Sochora od Eduarda Thyma z let 1904-1905 před Gočárovou přestavbou (jižní průčelí), 1916. Reprofoto: *Kniha vzpomínek Josefa S. Sochora* [rodinné fotoalbum], 1931, nestránkováno.
71. Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, vila po Gočárově přestavbě (jižní průčelí), 1922. Reprofoto: *Kniha vzpomínek Josefa S. Sochora* [rodinné fotoalbum], 1931, nestránkováno.
72. Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, dřevěné dekorované obložení ve schodišťové síni (výzdoba František Kysela), stav před demolicí, 2008, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974. Foto: Vladimíra Paterová.
73. Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, dřevěné dekorované obložení ve schodišťové síni (výzdoba František

- Kysela), stav před demolicí, 2008, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974. Foto: Vladimíra Paterová.
- 74.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, dřevěné dekorované obložení ve schodišťové síni (výzdoba František Kysela), stav před demolicí, 2008, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974. Foto: Vladimíra Paterová.
- 75.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, strop v půlkruhové apsidě haly (Josef Gočár (návrh), František Kysela (provedení a výzdoba)), 2004. Foto: Archiv ochrany památek Městský úřad Dvůr Králové nad Labem.
- 76.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, detail dřevěného stropu v hale (Josef Gočár (návrh), František Kysela (provedení a výzdoba)), stav před demolicí, 2008, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974. Foto: Vladimíra Paterová.
- 77.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, dřevěné dekorované obložení ve schodišťové síni (výzdoba František Kysela), stav před demolicí, 2008, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974. Foto: Vladimíra Paterová.
- 78.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, dřevěné dekorované obložení ve schodišťové síni (výzdoba František Kysela), stav před demolicí, 2008, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974. Foto: Vladimíra Paterová.
- 79.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, areál továrny Josefa Sochora s vyznačenou vilou (vyznačeno autorkou diplomové práce), 1927. Reprofoto: *K 60. narozeninám zakladatele firmy JOS. SOCHOR Mech. tkalcovna a tiskárna Dvůr Králové n. Lab., 1926* [fotoalbum], 1926, nestránkováno.
- 80.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, návrh zahrady u Sochorovy vily (Josef Gočár), nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110]. Foto: archiv muzea.
- 81.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, návrh

- přestavby haly (Josef Gočár), říjen 1920, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110]. Foto: archiv muzea.
- 82.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, půdorys přízemí (Karel Jarolímek), říjen 1921, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Dvůr Králové nad Labem, složka čp. 974. Foto: Zuzana Ragulová.
- 83.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, návrh schodiště v síni (Josef Gočár), nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110]. Foto: archiv muzea.
- 84.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, návrh oken ve schodišti (Josef Gočár), prosinec 1920, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110]. Foto: archiv muzea.
- 85.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, fotografie vily z válečných let 1942-1945, Státní oblastní archiv Zámrsrk, fond Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 108, inv. j. 590, list 1, fotografie č. 148, 149, 150. Foto: Ilona Matysová.
- 86.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, interiér haly (Josef Gočár (celkový návrh a nábytek), František Kysela (výzdoba)), dobová fotografie. Reprofoto: *Kniha vzpomínek Josefa S. Sochora* [rodinné fotoalbum], 1931, nestránkováno.
- 87.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, interiér salonu a jídelny (Josef Gočár (nábytek), František Kysela (výmalba), Otto Gutfreund (plastiky)), dobová fotografie. Reprofoto: *Kniha vzpomínek Josefa S. Sochora*, [rodinné fotoalbum], 1931, nestránkováno.
- 88.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, studentský pokoj z let 1923-1924 (Josef Gočár (nábytek), František Kysela

- (výmalba)), dobová fotografie, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, 14/607. Foto: archiv muzea.
- 89.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, pánský pokoj z let 1923-1924 (Josef Gočár (nábytek, František Kysela (výmalba)), dobová fotografie, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, 14/603. Foto: archiv muzea.
- 90.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, návrh stěny jídelny (Josef Gočár), nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110]. Foto: archiv muzea.
- 91.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, návrh jídelního stolu pro jídelnu (Josef Gočár), 1920, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110]. Foto: archiv muzea.
- 92.** Přestavba a úprava vily Josefa Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, návrh pohovky a klubových křesel pro jídelnu (Josef Gočár, nedefinitivní návrh), 1920, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Přestavba vily pana továrníka Sochora ve Dvoře Králové (1920-1922) [pol. 110]. Foto: archiv muzea.
- 93.** Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, hlavní průčelí (z Nerudovy ulice), 2013. Foto: Ilona Matysová.
- 94.** Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, Adolf Keyzlar, 1937. Reprofoto: F. K. Zachoval, *Naplnil se čas.....Vzpomínky a pozdravy k 70. výročí narozenin Adolfa Keyzlara z Červeného Kostelce*, Červený Kostelec 1937, s. 10.
- 95.** Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, Theodor Keyzlar, 1937. Reprofoto: F. K. Zachoval, *Naplnil se čas.....Vzpomínky a pozdravy k 70. výročí narozenin Adolfa Keyzlara z Červeného Kostelce*, Červený Kostelec 1937, s. 38.
- 96.** Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, východní nároží s původním

hlavním vchodem, 2011. Zdroj: Dříve vila továrníka Theodora Keyzlara, *Panoramio*, dostupné na <http://www.panoramio.com/photo/59337045>, vyhledáno 17. 2. 2014.

97. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, severní nároží, 2013. Foto: Ilona Matysová.
98. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, zadní průčelí, 2013 Foto: Ilona Matysová.
99. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, původní domek zahradníka, 2013. Foto: Ilona Matysová.
100. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, návrh jihovýchodního průčelí, 1920-1921, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Červený Kostelec, složka čp. 511. Foto: Ilona Matysová.
101. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, návrh severozápadního průčelí, 1920-1921, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Červený Kostelec, složka čp. 511. Foto: Ilona Matysová.
102. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, půdorys přízemí, 1920-1921, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Červený Kostelec, složka čp. 511. Foto: Ilona Matysová.
103. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, pohled do haly z ochozu v patře, 2013. Foto: Ilona Matysová.
104. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, schodišťová hala, 2013. Foto: Ilona Matysová.
105. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, ochoz v patře, 2013. Foto: Ilona Matysová.
106. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, nedatovaná fotografie vily. Reprofoto: Ludvík Mühlstein, Jiří Šolc, *Červený Kostelec*, Červený Kostelec 1988, s. 94.
107. Vila Adolfa Keyzlara v Červeném Kostelci, interiér haly při opravách v letech 1977-1982. Reprofoto: Ludvík Mühlstein, Jiří Šolc, *Červený Kostelec*, Červený Kostelec 1988, s. 95.
108. Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, pohled na bývalou vilu ředitele a budovu školy od severovýchodu, 2014. Foto: Ilona Matysová.

- 109.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, pohled od východu, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 110.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, severní průčelí, 2012. Foto: Ilona Matysová.
- 111.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, pohled od severozápadu, 2012. Foto: Ilona Matysová.
- 112.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, pohled na vstupní průčelí, 1930. Reprofoto: Zdeněk Wirth, *Josef Gočár – Hradec Králové*, Praha 1930, s. 12.
- 113.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, půdorys prvního patra vily, 1932, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 784. Foto: Ilona Matysová.
- 114.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, návrh č. I (vítězná varianta), perspektiva, 1923, Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01. Foto: Ilona Matysová.
- 115.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, návrh č. I, půdorys přízemí školní budovy a vily ředitele, 1923. Reprofoto: Státní koželužská škola v Hradci Králové, *Styl V (X)*, 1924-1925, s. 66.
- 116.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, návrh č. II, perspektiva, 1923, Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01. Reprofoto: Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové [kat. výst.]*, Hradec Králové 2010, s. 18.
- 117.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, návrh č. II, půdorys přízemí školní budovy a solitérní vily ředitele, 1923, Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01. Reprofoto: Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové [kat. výst.]*, Hradec Králové 2010, s. 21.
- 118.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, návrh č. III, perspektiva, 1923, Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01. Reprofoto: Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové [kat. výst.]*,

Hradec Králové 2010, s. 19.

- 119.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, návrh č. III, půdorys sklepů školní budovy a připojené vily ředitele, 1923, Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01. Reprofoto: Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové [kat. výst.]*, Hradec Králové 2010, s. 20.
- 120.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, návrh č. IV, perspektiva, 1923, Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01. Reprofoto: Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové [kat. výst.]*, Hradec Králové 2010, s. 19.
- 121.** Vila ředitele Státní odborné školy koželužské v Hradci Králové, návrh č. IV, půdorys přízemí školní budovy a solitérní vily ředitele, 1923, Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01. Reprofoto: Jan Jakl, *Sny a vize. Neuskutečněné projekty Josefa Gočára pro Hradec Králové [kat. výst.]*, Hradec Králové 2010, s. 20.
- 122.** Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, hlavní (jižní) průčelí, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 123.** Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, bronzová busta Františka Strnada (Otto Gutfreund), 1925. Reprofoto: Jiří Šetlík, *Otto Gutfreund. Zázemí tvorby*, Praha 1989, s. 257 (kat. č. 299).
- 124.** Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, jihozápadní nároží, dobová fotografie. Reprofoto: Dita Dvořáková, *Strnadova vila*, in: Přemysl Veverka [et al.], *Slavné pražské vily*, Praha 2004, s. 87.
- 125.** Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, jihozápadní nároží po přístavbě, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 126.** Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, jihovýchodní nároží, 2013. Reprofoto: Zdeněk Lukeš, *Praha moderní II. Velký průvodce po architektuře 1900-1950. Levý břeh Vltavy*, Praha 2013, s. 224 (foto Pavel Hroch).
- 127.** Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, detail vstupní a vjezdové brány, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 128.** Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, pohled od východu, dobová fotografie. Reprofoto: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et

al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 166

129. Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, pohled od západu na křídlo s prosklenou zimní zahradou, dobová fotografie. Reprofoto: Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930. s. 65.
130. Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, východní průčelí, dobová fotografie. Reprofoto: Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930. s. 67.
131. Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, jižní průčelí, dobová fotografie. Reprofoto: Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930. s. 65.
132. Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, model vily (Domenico Chizzoniti), 2011. Reprofoto: Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*, Napoli 2011, s. 53.
133. Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, půdorys prvního patra a přízemí. Reprofoto: Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930. s. 64.
134. Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, interiér schodišťové haly v prvním patře, dobová fotografie. Reprofoto: Dita Dvořáková, *Strnadova vila*, in: Přemysl Veverka [et al.], *Slavné pražské vily*, Praha 2004, s. 87.
135. Vila Františka Strnada v Praze 6 – Bubenči, pohled od hlavního vstupu, dobová fotografie. Reprofoto: Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Genf 1930. s. 66.
136. Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové, pohled na jižní nároží s hlavním vchodem, 2012. Foto: Ilona Matysová.
137. Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové, pohled na západní nároží, 2014. Foto: Ilona Matysová.
138. Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové, severozápadní průčelí, 2012. Foto: Ilona Matysová.
139. Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové, severní nároží, 2012. Foto: Ilona Matysová.
140. Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové, pohled na jihovýchodní průčelí, 2014. Foto: Ilona Matysová.
141. Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové, pohled ze střechy budovy gymnázia na tělocvičnu a vilu ředitele, 1930. Reprofoto: Zdeněk Wirth, *Josef Gočár – Hradec Králové*, Praha 1930, s. 16.
142. Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové, půdorys přízemí budovy gymnázia a vily ředitele s krajinnou úpravou okolního

- pozemku, 1930. Reprofoto: Zdeněk Wirth, *Josef Gočár – Hradec Králové*, Praha 1930, s. 15.
- 143.** Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové, školní areál v labské kotlině, situace, 1958. Reprofoto: Marie Benešová, *Josef Gočár*; Praha 1958, s. 19.
- 144.** Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové, půdorys přízemí vily, 1932, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 683. Foto: Ilona Matysová.
- 145.** Vila ředitele Rašínova reálného gymnázia v Hradci Králové, půdorys patra vily, 1932, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 683. Foto: Ilona Matysová.
- 146.** Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, pohled od jihovýchodu (z Nerudovy ulice), 2011. Foto: Ilona Matysová.
- 147.** Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, pohled od jihozápadu na hlavní uliční vchod (z Mánesovy ulice), 2011. Foto: Ilona Matysová.
- 148.** Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, severní průčelí (z Mánesovy ulice), 2011. Foto: Ilona Matysová.
- 149.** Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, jižní průčelí (z Nerudovy ulice), 2011. Foto: Ilona Matysová.
- 150.** Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, hlavní budova ředitelství státních drah, 2011. Foto: Ilona Matysová.
- 151.** Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, spojovací lávka mezi hlavní administrativní budovou a úřednickou vilou. Zdroj: Ředitelství státních drah, *Archindex*, dostupné na http://www.archindex.cz/index.php?stat=CZ&id_firmy=&Neobsah=1&NeRegiomenu=1&&NeMapu=1&ZobrazRegion=1&id_stavby=505&zobrdet=1, vyhledáno 6. 3. 2014.
- 152.** Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, výstavba hlavní budovy a vily, kolem 1930. Reprofoto: Franišek Tichý, *Almanach Hradce Králové*, Hradec Králové (nedatováno), s. 75.
- 153.** Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, hlavní budova ředitelství s vilou zadním plánu, 1933. Reprofoto: *Královéhradecko*

X, 1933, č. 3, s. 17.

154. Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, návrh východního průčelí s vyznačením spojovací lávky, 1928, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 855. Foto: Ilona Matysová.
155. Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, půdorys přízemí hlavní budovy ředitelství a vily, 1928, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 855. Foto: Ilona Matysová.
156. Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, půdorys přízemí vily, 1928, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 855. Foto: Ilona Matysová.
157. Vila ředitelství Československých státních drah v Hradci Králové, příčný řez stavbou, 1928, Státní okresní archiv Hradec Králové, fond Berní správa HK, čp. 855. Foto: Ilona Matysová.
158. Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, pohled od východu na hlavní vstup do vily, 2012. Foto: Ilona Matysová.
159. Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, Zdeněk Sochor, 1919, Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 89. Foto: Ilona Matysová.
160. Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, zahradní (jižní) průčelí, 2012. Foto: Ilona Matysová.
161. Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, pohled od východu, 2007. Reprofoto: Vladimíra Paterová, Sochorova vila, in: Petr Ulrich (ed.), *Slavné vily Královéhradeckého kraje*, Praha 2007, s. 103.
162. Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, západní průčelí, 1931. Reprofoto: Vila ve Dvoře Králové, *Stavitel* XII, 1931, č. 1, s. 19.
163. Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, pohled ze zahrady (od jihozápadu), nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b]. Foto: Archiv muzea.
164. Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, zahradní (jižní) průčelí, nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b]. Foto: Archiv muzea.

- 165.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, střešní terasa s vyústěním točitého schodiště, nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b]. Foto: Archiv muzea.
- 166.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, půdorys přízemí, červen 1928, Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 89. Foto: Ilona Matysová.
- 167.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, půdorys prvního patra, říjen 1928, Státní oblastní archiv Zámorsk, fond Josef Sochor, textilní závody Dvůr Králové nad Labem, ev. č. 1532, JAF 2273, karton 89. Foto: Ilona Matysová.
- 168.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, půdorys přízemí a patra se zobrazením umístění nábytku. Reprofoto: *Bytová kultura* II, 1934-1935, s. 18.
- 169.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, návrhy interiérů (1. ložnice, 2. jídelna, 3. hala, 4. knihovna), 1929. Reprofoto: *Bytová kultura* II, 1934-1935, s. 20.
- 170.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, jídelna, nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b]. Foto: Archiv muzea.
- 171.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, hala, nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b]. Foto: Archiv muzea.
- 172.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, pánský pokoj, nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b]. Foto: Archiv muzea.
- 173.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, koupelna, nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond

- Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b]. Foto: Archiv muzea.
- 174.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, hlavní schodiště v hale, 2012. Foto: Ilona Matysová.
- 175.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, prostor chodby prvního patra, nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Vila pana továrníka Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové [pol. 162/b]. Foto: Archiv muzea.
- 176.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, akvarelový návrh vily s úpravou zahrady, nedatováno. Reprofoto: Zdeněk Wirth, *Josef Gočár*, Praha, Genf 1930, s. 89.
- 177.** Vila Zdeňka Sochora ve Dvoře Králové nad Labem, model vily (Domenico Chizzoniti), 2011. Reprofoto: Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*, Napoli 2011, s. 79.
- 178.** Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč, pohled na východní nároží, 2013. Foto: Ilona Matysová.
- 179.** Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč, pohled od severovýchodu na vstupní průčelí (z Dukelské ulice), 2013. Foto: Ilona Matysová.
- 180.** Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč, pohled od severu (z Dukelské ulice), 2013. Foto: Ilona Matysová.
- 181.** Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč, pohled od severu na zahradní průčelí, 2009. Zdroj: Vila Anny a Františka Gastgebových, *Slavné vily*, dostupné na <http://www.slavnevily.cz/vily/pardubicky/vila-anny-a-frantiska-gastgebovykh>, vyhledáno 17. 3. 2014.
- 182.** Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč, původní okna, nedatovaná fotografie domu na diapozitivu, soukromý archiv Ing. Jiřího Müllera. Foto: Jiří Müller.
- 183.** Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč, stavební plán vily (návrhy fasád, příčné řezy stavbou a půdorysy podlaží), březen 1930, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280. Foto: Ilona Matysová.
- 184.** Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč, půdorys přízemí,

- březen 1930, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280. Foto: Ilona Matysová.
- 185.** Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč, návrh severovýchodního průčelí, březen 1930, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280. Foto: Ilona Matysová.
- 186.** Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč, návrh balkónů na východním nároží, březen 1930, Archiv stavebního odboru Městského úřadu Lázní Bohdaneč, složka čp. 280. Foto: Ilona Matysová.
- 187.** Vila Anny a Františka Gastgebových v Lázních Bohdaneč, pozdější návrh na zastřešení horního balkónu, soukromý archiv Ing. Jiřího Müllera. Foto: Jiří Müller.
- 188.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, letecký pohled na současnou podobu osady Baba, 2013. Zdroj: *Praha neznámá*, dostupné na <http://prahaneznamo.blogspot.cz/2013/10/baba.html>, vyhledáno 23. 4. 2014.
- 189.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, situace území se zakreslením jednotlivých etap v období mezi dvěma světovými válkami, s legendou k jednotlivým domům a vyznačením čtyř Gočárových realizací. Vila Václava Stanislava Mauleho vyznačena pod číslem 32 (vyznačeno autorkou diplomové práce). Reprofoto: Petr Ulrich (ed.) [et al.], *Slavné stavby Prahy 6*, Praha 2009, s. 72.
- 190.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, letecký pohled na osadu baba po roce 1932 (výřez z fotografie), soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Václav Zajíček.
- 191.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, fotografie z výstavby osady Baba před zahájením výstavy v roce 1932 s vilou Václava Mauleho v popředí (výřez z fotografie), soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Václav Zajíček.
- 192.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, hlavní (jižní) průčelí, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 193.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, PhDr. Václav Stanislav Maule po návratu z Terezína 8. května 1945, soukromý archiv Mgr. Renáty Včelařikové. Reprofoto: Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Václava Mauleho a Jarmily Mauleové, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta,

Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 156.

- 194.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, Jarmila Mauleová, 30. léta, soukromý archiv Mgr. Renáty Včelaříkové. Reprofoto: Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Václava Mauleho a Jarmily Mauleové, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 156.
- 195.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, pohled z ulice Nad Pařankou, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 196.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, pohled z ulice Nad Pařankou, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 197.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, dobová fotografie jižního průčelí domu z ulice Nad Pařankou společně s vlastním domem Pavla Janáka, soukromý archiv Vladimíra Šlapety. Reprofoto: Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Václava Mauleho a Jarmily Mauleové, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 158.
- 198.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, dobová fotografie vily Václava Mauleho od jihovýchodu a vily Karla Ballinga. Reprofoto: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 15.
- 199.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, hlavní (jižní) průčelí, 1937. Reprofoto: *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 53.
- 200.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, Václav Stanislav Maule sedící před rozstřílenou vilou, květen 1945, soukromý archiv Mgr. Renáty Včelaříkové. Reprofoto: Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Václava Mauleho a Jarmily Mauleové, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 156.
- 201.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, pohled od ulice Nad Pařankou zachycující poslední trojici domů Karla Kytlici, Václava Mauleho a Pavla Janáka, po 1934, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Václav Zajíček.

- 202.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, původní nerealizovaný projekt počítající s třetím podlažím (Josef Gočár). Reprofoto: Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Václava Mauleho a Jarmily Mauleové, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 157.
- 203.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, návrh severního průčelí a půdorys suterénu, srpen 1931, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1786. Foto: Ilona Matysová.
- 204.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, návrh jižního průčelí a půdorys přízemí, srpen 1931, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1786. Foto: Ilona Matysová.
- 205.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, návrh západního průčelí a půdorys střechy, srpen 1931, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1786. Foto: Ilona Matysová.
- 206.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, návrh východního průčelí a příčný řez stavbou, srpen 1931, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1786. Foto: Ilona Matysová.
- 207.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, půdorys patra a přízemí, 1932. Reprofoto: Pavel Janák, Ladislav Sutnar, *Výstava bydlení. Stavba osady Baba* [kat. výst.], 1932, s. 85.
- 208.** Vila Václava Stanislava Mauleho v Praze 6 – Dejvicích, půdorys patra a návrh zahrady. Reprofoto: Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 164.
- 209.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, hlavní (jižní) průčelí, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 210.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, JUDr. Karel Kytlica s manželkou Ludmilou a dcerami Ludmilou a Olgou, 1930, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Ilona Matysová.
- 211.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, pohled od jihovýchodu (z ulice Nad Paťankou), 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 212.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, fotografie hlavního průčelí pořizená Karlem Kytlicou, 30. léta, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Václav Zajíček.

- 213.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, fotografie pořízená Karlem Kytlicou ze severovýchodu, 30. léta, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Václav Zajíček.
- 214.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, fotografie jihovýchodního nároží pořízená Karlem Kytlicou, 30. léta, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Václav Zajíček.
- 215.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, rodina Karla Kytlici stojící před vilou, 2. polovina 30. let, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Václav Zajíček.
- 216.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, rodina Karla Kytlici stojící před vilou, 2. polovina 30. let, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Václav Zajíček.
- 217.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, kolonie Baba ve výstavbě (v popředí s rozestavěnou Kytlicovou vilou), 1933, Archiv Útvaru rozvoje hlavního města Prahy. Reprofoto: Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013, strana neoznačena.
- 218.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, fotografie pořízená současným majitelem domu v 70. letech, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Václav Zajíček.
- 219.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, model vily (Domenico Chizzoniti), 2011. Reprofoto: Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*, Napoli 2011, s. 89.
- 220.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, model vily, 2012, prezentován na výstavě *Osada Baba 1932* v Galerii Chodník ve Skleněném paláci v Praze 6 ve dnech 25.9.2012 – 30.11.2012. Foto: Ilona Matysová.
- 221.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, nerealizovaná skica půdorysů, 7. března 1932, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Foto: Ilona Matysová.
- 222.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, nerealizovaná skica půdorysů, 16. března 1932, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Foto: Ilona Matysová.
- 223.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, realizovaný půdorys suterénu, patra a přízemí. Reprofoto: Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 160-161.

- 224.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, návrh zadního (severního) průčelí a půdorys suterénu, 13. dubna 1932, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Foto: Ilona Matysová.
- 225.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, návrh hlavního (jižního) průčelí a půdorys přízemí, 13. dubna 1932, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Foto: Ilona Matysová.
- 226.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, návrh východního průčelí, příčný řez budovou a půdorys patra, 13. dubna 1932, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Foto: Ilona Matysová.
- 227.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, plán zvýšeného přízemí se zakreslením zahrady, 31. července 1933. Reprofoto: Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, Dům Dr. Karla Kytlici, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 153.
- 228.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, nerealizovaný návrh zahradních úprav, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Foto: Ilona Matysová.
- 229.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, terasa s dřevěnou pergolou, betonovými květináči a s jedinečným výhledem na Prahu, soukromý archiv RNDr. Václava Zajíčka. Reprofoto: Václav Zajíček.
- 230.** Vila Karla Kytlici v Praze 6 – Dejvicích, současná podoba terasy, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 231.** Vila Otakara Meda v Humpolci, hlavní průčelí s pomníkem T. G. Masaryka od Vincence Makovského, 2014. Foto: František Pára.
- 232.** Vila Otakara Meda v Humpolci, západní nároží s hlavním vstupem, 2014. Foto: František Pára.
- 233.** Vila Otakara Meda v Humpolci, pohled od jihovýchodu, 2014. Foto: František Pára.
- 234.** Vila Otakara Meda v Humpolci, zadní průčelí, 2014. Foto: František Pára.
- 235.** Vila Otakara Meda v Humpolci, návrh zadního průčelí a půdorys suterénu, 1933, Archiv stavebního úřadu Humpolec, složka čp. 800. Foto: Petr Kratochvíl.
- 236.** Vila Otakara Meda v Humpolci, návrh předního průčelí a půdorys přízemí, 1933, Archiv stavebního úřadu Humpolec, složka čp. 800. Foto: Petr Kratochvíl.

- 237.** Vila Otakara Meda v Humpolci, návrh severozápadního průčelí, příčný řez stavbou a půdorys prvního patra, 1933, Archiv stavebního úřadu Humpolec, složka čp. 800. Foto: Petr Kratochvíl.
- 238.** Vila Otakara Meda v Humpolci, návrh jihovýchodního průčelí, příčný řez stavbou a půdorys podkroví, 1933, Archiv stavebního úřadu Humpolec, složka čp. 800. Foto: Petr Kratochvíl.
- 239.** Vila Otakara Meda v Humpolci, východní nároží, 1937. Reprofoto: *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 57.
- 240.** Vila Otakara Meda v Humpolci, hlavní průčelí, dobová fotografie, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný dům O. Meda v Humpolci (1933) [pol. 193]. Foto: Petr Kratochvíl.
- 241.** Vila Otakara Meda v Humpolci, hlavní průčelí, dobová fotografie. Foto: Petr Kratochvíl.
- 242.** Vila Otakara Meda v Humpolci, střešní terasa, 2014. Foto: František Pára.
- 243.** Vila Otakara Meda v Humpolci, Medova poštovní schránka se zvonky na kamenném pilíři vstupní branky, 2014. Foto: František Pára.
- 244.** Vila Otakara Meda v Humpolci, zábradlí schodiště v interiéru, 2008.
Reprofoto: Petr Kratochvíl, Vila Otakara Meda, in: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 393.
- 245.** Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích, hlavní (jižní) průčelí, 2014.
Foto: Ilona Matysová.
- 246.** Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích, pohled od severovýchodu (z ulice Starodejvická), 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 247.** Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích, pohled od jihovýchodu, 2014.
Foto: Ilona Matysová.
- 248.** Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích, dobová fotografie, nedatováno, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný dům pana profesora V. Blümela na parcele čk. 133/9 v Praze XIX. (1933-1934). Reprofoto: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 224.
- 249.** Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích, hlavní vstup, 2013. Reprofoto: Zdeněk Lukeš, *Praha moderní II. Velký průvodce po architektuře 1900-1950*.

Levý břeh Vltavy, Praha 2013, s. 271 (foto Pavel Hroch).

- 250.** Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích, hlavní průčelí, 1937. Reprofoto: Vila p. B. v Praze pod Bořivojkou [reprodukce], *Volné směry* XXXIII, 1937, s. 54.
- 251.** Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích, návrh jižního průčelí a půdorys přízemí, 1933, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1730. Foto: Ilona Matysová.
- 252.** Vila Viléma Blümela v Praze 6 – Dejvicích, návrh východního průčelí a půdorys patra, 1933, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1730. Foto: Ilona Matysová.
- 253.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, hlavní (jižní) průčelí, 2014. Foto: Filip Šlapal (fotografická dokumentace architektonického ateliéru 4DS).
- 254.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, Prof. PhDr. Julius Glücklich, asi 1926-1927. Zdroj: Julius Glücklich, *Masarykova univerzita*, dostupné na http://www.muni.cz/phil/people/68715/management_history?lang=cs, vyhledáno 26. 4. 2014.
- 255.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, pohled od jihozápadu (z ulice Na Babě), 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 256.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, východní průčelí, 2014. Foto: Filip Šlapal (fotografická dokumentace architektonického ateliéru 4DS).
- 257.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, stav jižního průčelí před rekonstrukcí, 2010. Foto: Filip Šlapal (fotografická dokumentace architektonického ateliéru 4DS).
- 258.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, stav střechy před rekonstrukcí, 2010. Foto: Filip Šlapal (fotografická dokumentace architektonického ateliéru 4DS).
- 259.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, severovýchodní pohled, 2005. Foto: Eliška Varyšová.
- 260.** Stav fasády před obnovou, 2012. Reprofoto: Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013, strana neoznačena.
- 261.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, vstupní (východní) průčelí v

roce 2006. Zdroj: Pavel Kocych, *kurzy eatelier*, dostupné na http://kurzyeateliercz.rajce.idnes.cz/Baba_-_vilova_ctvt_-_Praha_-_2006?order=create&src=1, vyhledáno 24. 4. 2014.

- 262.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, východní průčelí s hlavním vstupem a garáží po rekonstrukci, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 263.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, hlavní průčelí, dobová fotografie, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro manžele Julia a Bohumilu Glücklichovy a dceru Milenu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113a, číslo parcely 7A, čk. 570/12 (1934) [pol. 188]. Reprofoto: Vladimír Šlapeta, Pavel Zatloukal (eds.), *Slavné vily Čech, Moravy a Slezska*, Praha 2010, s. 266.
- 264.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, pohled od jihovýchodu, dobová fotografie, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro manžele Julia a Bohumilu Glücklichovy a dceru Milenu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113a, číslo parcely 7A, čk. 570/12 (1934) [pol. 188]. Reprofoto: Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Julia Glücklicha, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 117.
- 265.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, zadní (severní) průčelí s hospodářským vchodem a západní průčelí s venkovním otevřeným schodištěm na střešní terasu, dobová fotografie, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro manžele Julia a Bohumilu Glücklichovy a dceru Milenu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113a, číslo parcely 7A, čk. 570/12 (1934) [pol. 188]. Reprofoto: Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d'avanguardia*, Napoli 2011, s. 94.
- 266.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, pohled na hlavní vstup, dobová fotografie. Zdroj: Tatra 77, *Pinterest*, dostupné na <http://www.pinterest.com/pin/524036106613718291/>, vyhledáno 24. 4. 2014.
- 267.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, model vily (Domenico Chizzoniti), 2011. Reprofoto: Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria*

della tradizione e poetica d' avanguardia, Napoli 2011, s. 92.

- 268.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, zadní průčelí, 1934, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1798. Reprofoto: Domenico Chizzoniti, *Josef Gočár. Memoria della tradizione e poetica d' avanguardia*, Napoli 2011, s. 94.
- 269.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, půdorys přízemí, 1934, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1798. Foto: Filip Šlapal.
- 270.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1798. Foto: Filip Šlapal.
- 271.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, půdorys přízemí. Reprofoto: Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 110.
- 272.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, půdorys patra. Reprofoto: Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 110.
- 273.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, půdorys přízemí s návrhem zahradních úprav, soukromý archiv Vladimíra Šlapety. Reprofoto: Petr Ulrich, Alena Křížková, *Dům Julia Glücklicha*, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 118.
- 274.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, detailní výkres zařízení a vybavení kuchyně, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1798. Reprofoto: Petr Ulrich, Alena Křížková, *Dům Julia Glücklicha*, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 116.
- 275.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, interiér obytné haly se schodištěm, dobová fotografie, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro manžele Julia a Bohumilu Glücklichovy a dceru Milenu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113a, číslo parcely 7A, čk. 570/12 (1934) [pol. 188]. Reprofoto: Petr Ulrich, Alena Křížková, *Dům Julia Glücklicha*, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 118.
- 276.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, interiér haly po rekonstrukci,

2014. Foto: Filip Šlapal (fotografická dokumentace architektonického ateliéru 4DS).
- 277.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, dívčí pokoj v patře, dobové fotografie, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro manžele Julia a Bohumilu Glücklichovy a dceru Milenu v osadě Baba, Praha XIX., blok 113a, číslo parcely 7A, čk. 570/12 (1934) [pol. 188]. Reprofoto: Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Julia Glücklicha, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 117.
- 278.** Vila Julia Glücklicha v Praze 6 – Dejvicích, dívčí pokoj v roce 2010. Foto: Filip Šlapal (fotografická dokumentace architektonického ateliéru 4DS).
- 279.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, jižní průčelí, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 280.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, JUDr. Stanislav Mojžíš-Lom, 1929. Zdroj: Mojžíš-Lom, Stanislav, *online archiv Langhans*, dostupné na <http://www.langhans.cz/cz/archiv/online-archiv/name/m/mojzis-lom/169/#A0555>, vyhledáno 26. 4. 2014.
- 281.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, pohled od severozápadu, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 282.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, východní průčelí, 2014. Foto: Ilona Matysová.
- 283.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, vila před rekonstrukcí, 2006. Zdroj: Pavel Kocych, *kurzy eatelier*, dostupné na http://kurzyeatelierz.rajce.idnes.cz/Baba_-_vilova_ctvt_-_Praha_-_2006/, vyhledáno 24. 4. 2014.
- 284.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, vstupní průčelí před rekonstrukcí, 2005. Foto: Eliška Varyšová.
- 285.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, Herainova a Mojžíšova vila z jihu, konec 30. let, Archiv Útvaru rozvoje hlavního města Prahy. Reprofoto: Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013, strana neoznačena.

- 286.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, jihovýchodní pohled, dobová fotografie, Národní technické muzeum Praha, Archiv architektury a stavitelství, fond Josef Gočár, ev. č. 14, Rodinný domek pro pana JUDr. Stanislava Mojžíše-Loma v osadě Baba, Praha XIX., blok 113, číslo parcely 8, čk. 570/31 (1931) [pol. 194]. Reprofoto: Eliška Varyšová, *Osada Baba – historie a současnost* [bakalářská diplomová práce], Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, Praha 2013, strana neoznačena.
- 287.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, jihovýchodní nároží, dobová fotografie, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6, katastr Dejvice, složka čp. 1783. Reprofoto: Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Marie Mojžíšové a Stanislava Mojžíše-Loma, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 121.
- 288.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, jižní průčelí, dobová fotografie. Reprofoto: Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 113.
- 289.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, půdorys suterénu, patra a přízemí nerealizovaného projektu, soukromý archiv Vladimíra Šlapety. Reprofoto: Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Marie Mojžíšové a Stanislava Mojžíše-Loma, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 120.
- 290.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, axonometrie nerealizovaného projektu, soukromý archiv Vladimíra Šlapety. Reprofoto: Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Marie Mojžíšové a Stanislava Mojžíše-Loma, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 121.
- 291.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, propagační model osady Baba z ledna 1930 (J. Kuba) s Mojžíšovým domem v původní nerealizované podobě. Reprofoto: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 7.
- 292.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, plán konečné regulace z března 1931 se zakreslením Mojžíšova domu v původní nerealizované podobě, 29. března 1931, Archiv Odboru výstavby městské části Praha 6,

- katastr Dejvice složka čp. 1788. Foto: Ilona Matysová.
- 293.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, půdorys patra a přízemí. Reprofoto: Stephan Templ, *Baba. Osada Svazu Čs. díla Praha*, Praha 2001, s. 115.
- 294.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, plán osady Baba zachycující jednotlivé domy s půdorysem přízemí a z větší části i naznačenou situací zahradních úprav, soukromý archiv Vladimíra Šlapety. Reprofoto: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 55.
- 295.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, vila a zahrada po rekonstrukci, 2012. Foto: Eliška Varyšová.
- 296.** Vila Stanislava Mojžíše-Loma v Praze 6 – Dejvicích, Stanislav Mojžíš-Lom hledící z okna obývacího pokoje své vily, 40. léta, Literární archiv Památníku národního písemnictví, fond Lom Stanislav (vl. jm. Stanislav Mojžíš), inv. č. 385. Reprofoto: Petr Ulrich, Alena Křížková, Dům Marie Mojžíšové a Stanislava Mojžíše-Loma, in: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 120.
- 297.** Rodinný dům MUDr. Šoba v Kuklenách u Hradce Králové, návrh hlavního průčelí, 1909, Archiv Muzea východních Čech v Hradci Králové, fond Hradecensia, sbírková řada HK/01. Foto: Ilona Matysová.
- 298.** Vila Antonína Petrofa v Hradci Králové, perspektivní návrh vily, 9. července 1909. Reprofoto: Joža Gočár, Villa v Hradci Králové [reprodukce], *Styl II*, 1910, s. 31.
- 299.** Vila Antonína Petrofa v Hradci Králové, půdorys přízemí a prvního patra, 9. července 1909. Reprofoto: Joža Gočár, Villa v Hradci Králové [reprodukce], *Styl II*, 1910, s. 30.
- 300.** Vila Emanuela a Pavly Mazánkových v Soudném u Jičína, perspektivní návrh vily, 1910. Reprofoto: Zdeněk Lukeš, Pavel Panoch, Daniela Karasová [et al.], *Josef Gočár*, Praha 2010, s. 32.
- 301.** Vila Emila Pavla Lányho v Kolíně nad Labem, JUDr. Emil Pavel Lány, 1914. Zdroj: Emil Pavel, *Uhersko*, dostupné na http://www.uhersko.com/emil_pavel.htm, vyhledáno 28. 4. 2014.
- 302.** Rekonstrukce tzv. Starého domu pro Dušana Binka v Krucemburku, návrh

- kubistické verandy Starého domu, 1913. Reprofoto: Marie Benešová,
O kubismu v české architektuře, *Architektura ČSSR XXV*, 1966, č. 3, s. 171.
- 303.** Rekonstrukce tzv. Starého domu pro Dušana Binka v Krucemburku, Dušan Binko s manželkou Antonií (foto Josef Binko), kolem 1918. Reprofoto: Jiří Slavík, *Josef Binko – přítel umění a fotograf* [magisterská diplomová práce], Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 2008, s. 151.
- 304.** Adaptace vily Kuneše Sonntága v Praze 6 – Dejvicích, Kuneš Sonntág, 24. října 1919. Zdroj: Sonntag, Kuneš, *online archiv Langhans*, dostupné na <http://www.langhans.cz/cz/archiv/online-archiv/name/s/sonntag/491/#A1834>, vyhledáno 28. 4. 2014.
- 305.** Vila ředitele Obecných a měšťanských škol v Hradci Králové, areál Obecných a měšťanských škol (s vyznačenou vilou ředitele, vyznačeno autorkou diplomové práce), 1925. Reprofoto: Marie Benešová, *Josef Gočár*, Praha 1958, s. 19.
- 306.** Vila továrníka Vaníčka v Praze 6 – Dejvicích, návrh parcelace Výstavy bydlení Svazu čs. díla v Praze z října 1929 s vepsanými majiteli (s vyznačenou Vaníčkovou vilou, vyznačeno autorkou diplomové práce) a spojovacími čarami, označujícími stejného architekta, 29. října 1929. Reprofoto: Petr Ulrich, Vladimír Šlapeta, Alena Křížková, *Slavné vily Prahy 6. Osada Baba 1932-1936*, Praha 2013, s. 21.

12 Summary

This master's thesis *Josef Gočár's villas and family houses* presents a komplex study of individual housing which forms a huge part of architectural legacy of Josef Gočár (1880-1945). Main focus of this work is contribution of one of the top artist of early twentieth century to problems of residential houses in times of radical developmental changes, dramatical changing of artistic movements, views on culture, art and lifestyle.

Introductory chapters focus on development of architecture in the field of villas and lifestyle in three major time horizons, during which modern architecture as we know nowadays was formed. Each of these time periods brought specific demands on new aspects of architecture including floor plans and structural layout together with distinctive clientele. First chapter focuses on ways of confrontation architecture of historicizing villas since the era of industrial revolution to the end of nineteenth century. Second topic follows efforts of architects to reform housing during period of radical changes of styles from early twentieth century to the end of first world war. Last chapter of introductory part of this work defines new demands on every day life in family houses, which developed mainly thanks to advancement of functionalist style in first half of twenties of the twentieth century.

Second part of this work analyses contribution of Josef Gočár on development of this structural type with contribution of builders from diversity of social and intellectual groups. Main emphasis of following chapter is on approach of Josef Gočár towards the topic of residential houses and style diversity of his projects. This chapter tries to indicate probable influences, specific clientele and individual areas of his work. It also introduces artists who cooperated with Gočár on his projects and influenced his typical style, which he frequently used in his designs. It is ensued by introduction of diversity of attitudes towards the tradition of historicism or application of plastic details which contributed to brilliant disposition of space in villas in period of cubism, rondocubism or rational Dutch plasticism. Finally this section introduces Gočár's contribution to frequently discussed topic of functionalistic way of living.

On last part of this work was put the greatest emphasis of all. It's a catalog of

nineteen executed villas, designed during 1907-1936 by Josef Gočár. They are characteristic with great projects whose author was able to adapt radical development of modern architecture of early twentieth century and create designs in historical art nouveau and early modern by original angular cubism, unique curled national style, rational Dutch plasticity, classicist purism or pure functionalist style.

Individual buildings are introduced in context of urban structure of the appropriate city or village. Presented are as well purchasers of these houses, although attention was also paid to conditions during the process of building, circumstances of cooperation between builders and architect himself on final construction and their confrontation. And it's finished by reconstruction of formation of architectural projects and possible transformation during the process of realization of houses.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Ilona Matysová
Katedra:	Katedra dějin umění
Vedoucí práce:	prof. PhDr. Rostislav Švácha, CSc.
Rok obhajoby:	2014

Název práce:	Vily a rodinné domy Josefa Gočára
Název v angličtině:	Josef Gočár's villas and family houses
Anotace práce:	Diplomová práce sleduje přínos a přístup jednoho z předních architektů první poloviny 20. století k problematice obytných domů v období prudkých vývojových změn, dramatického střídání stylů a změn názorů na způsob bydlení. Těžiště celé práce tvoří katalog devatenácti realizovaných vil, navržených v letech 1907-1936 Josefem Gočárem. Jednotlivé stavby jsou uvedeny v kontextu urbanistické struktury města či obce. Představeni jsou objednavatelé domů, pozornost je věnována podmínkám, za kterých stavby vznikaly, okolnostem spolupráce stavebníka a architekta na výsledné formě stavebního díla a jejich vzájemné konfrontaci. Rekonstruován je vznik architektonických projektů a jejich případné proměny, průběh realizace domů a jejich další osudy.
Klíčová slova:	Vila, rodinný dům, architektura, architekt, Josef Gočár, stavebník, projekt, dispozice
Anotace v angličtině:	This master's thesis follows up contribution of one of the top architects of early 20 th century to problems of residential houses in times of radical development changes, dramatical changing of artistic movements and changes of opinions on way of living. The main focus of this work is formed of catalogue of nineteen executed villas, designed during 1907-1936 by Josef Gočár. Individual buildings are introduced in context of urban structure of appropriate city or village. Presented are as well purchasers of these houses, although attention was also paid to conditions during the process of building, circumstances of cooperation between builders and architect himself on final construction and their confrontation. The work finishes by reconstruction of formation of architectural projects and possible transformation during the process of realization of houses.
Klíčová slova v angličtině:	Villa, family house, architecture, architect, Josef Gočár, building owner, project, disposition
Přílohy vázané v práci:	Obrazové přílohy 153 s., textové přílohy 31 s., CD s obrazovou přílohou
Rozsah práce:	493 s. (text 335 s., 757 143 znaků)
Jazyk práce:	Čeština